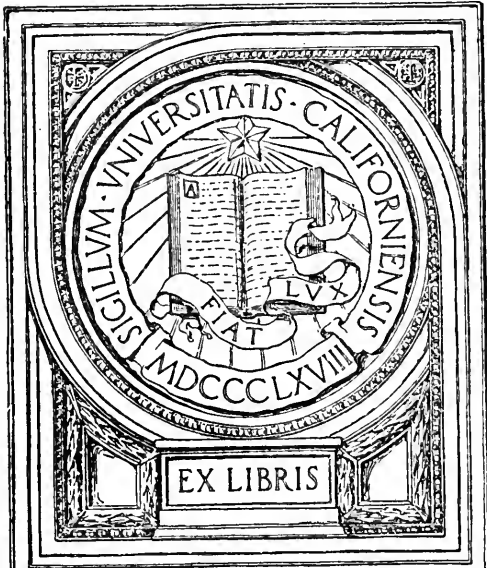

AA0004067856

THE SOUTH BRITISH LIBRARY FACILITY

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
AT LOS ANGELES

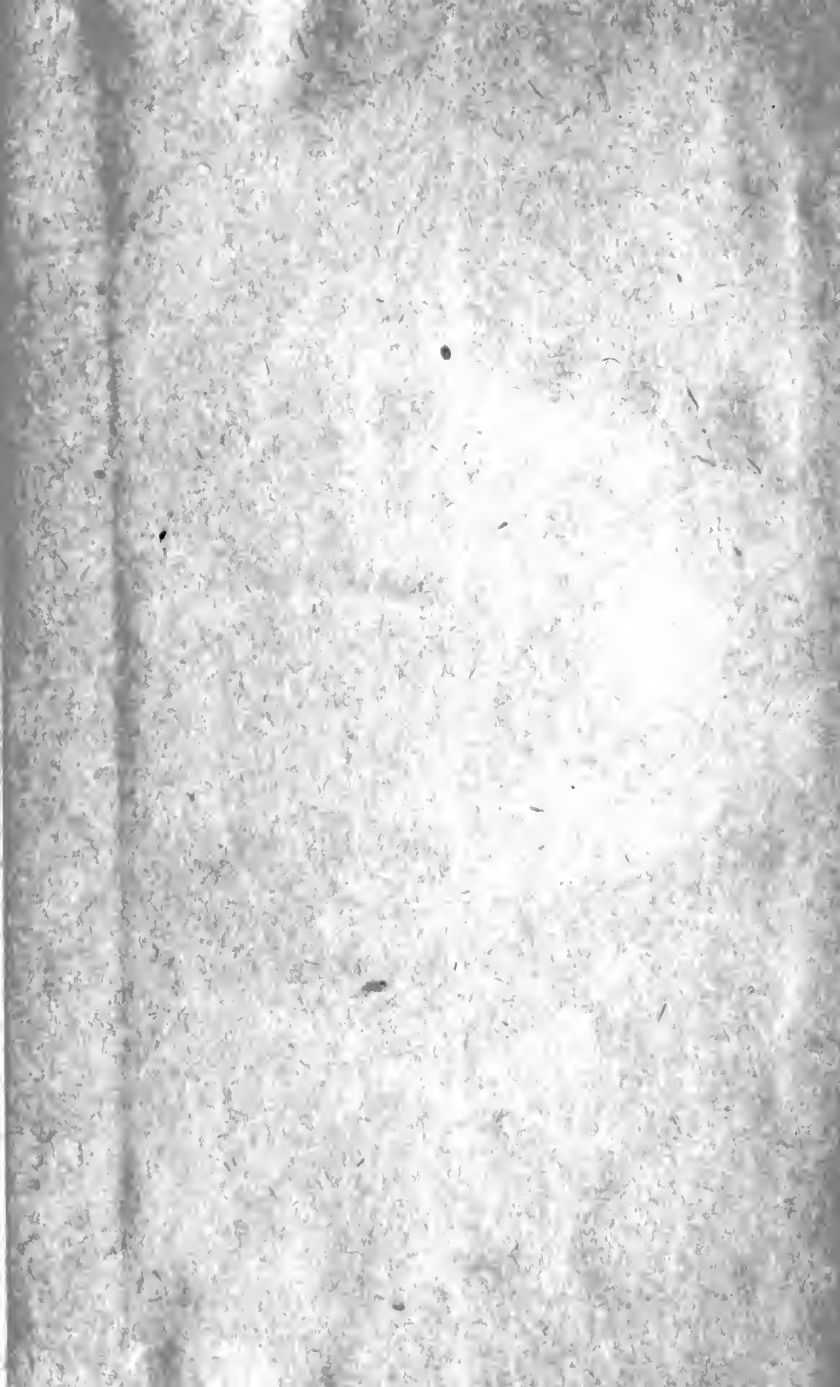

EX LIBRIS

UNIVERSITY of CALIFORNIA

AT

LOS ANGELES

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

C. SÜETONII TRANQUILLI

OPERA OMNIA.

VOL. II.

C. SUETONII TRANQUILLI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE BAUMGARTEN-CRUSII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

72977

VOLUMEN SECUNDUM.

T
F

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

50833

vero, mi Tiberi, et inter tot rerum¹⁰ difficultates, καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν¹⁵ τῶν στρατευομένων,⁸ non potuisse quenquam prudentius gerere se, quam tu gesseris,² existimo. Hi quoque, qui tecum fuerunt, omnes confitentur, versum illum in te posse dici :

Unus homo^t nobis vigilando restituit rem.

Sive³ quid incidit, de quo sit cogitandum⁴ diligentius, sive

8—*Tantam desidiam militantium.*

hæc vox a Vind. utroque et aliis. In Cop. duobusque Torr. εὐβουλέστατε, quod magis placuit Beroald. Cort. εὐβουλεστα Ed. Rom. pr. εὐβουλαεςτες, unde conj. Casaub. γονιμώτατε v. εὐφυνέστατε v. μονιμώτατε. Mox in Edd. plurimis post eam vocem plena ponebatur distinctio, ac *Vale et ord.* jungebantur. Deest τὸ et a Mss. Glar. Pulm. duob. Torr. (qui mallet *ad vel de*, hoc modo : *De ordine*) trib. Medic. Vind. 1. Polit. Voss. Cort. Huls. Edd. Rom. Ven. 1. Steph. Lips. volēbat⁹ *Vale.* *Ordinem æs. t. ego v. m. T. laudo*, quomodo legitur in Cod. Urs. et Ed. Steph. probante etiam Græv.—10 *Rerum* non habent Vind. 1. Cort. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph.—1 *Ῥαθυμίαν* Medic. 1. 2. ἀπυμείαν Voss. ἀποθυμίαν Medic. 3. quod jubet legi Salm. Memm. ἀπροθυμίαν præbet cum aliis apud Turneb. Adv. xiv. 17. et Casaub. et præferunt Oud. Wolf.—2 *Tu te gess.* Cod. Urs. Mox *confirmentur* Cuj.—3 In Edd. vulgg. post *sive* inseritur *inquit*, sed delevit Ern. auctore Oud. et auctoritate Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Harlem. Cop. Ed. Camp. accedentib. Longol. Fonc. *Quid deest* Dnn. Medic. 2. Cuj. *quod dant* Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd.—4 *Esset cogitando* Vind. 1. *sed cog.* Medic. 2. *Dein stomachorum vel de Memm. Medic. 1.* unde conj. Heins. *sive quid stomachosum.* In Voss. *stomachandum.* Mox *succurretq.* Periz. Harlem. Edd. Ven. 1. Med. Cald. Bas.

NOTÆ

videtur, quod disciplinam severissime regeret, ut supra c. 19. Alii legunt εὐβουλέστατε, *optimi consilii, prudentissime, consultissime.*

¹ *Vale.* Et [*Vale, et*] *ordinem æstivorum, &c.*] Deest verbum, seu phrasis istius conjunctio cum reliqua epistola, quam non retulit, v. g. ‘ordinem serva’ aut ‘retine,’ &c. Æstiva sunt loca, in quibus milites æstate continebantur, quæ si ad exiguum tempus fuissent, mansiones postea dicta sunt: si diutius in illis immorandum, stativa.

⁸ *Τοσαύτην ῥαθυμίαν*] Sub finem Augusti non ita lubentes militiæ condi-

tionibus acquiescebant, ut colligere est ex seditionibus post ejus statim mortem exortis, de quibus Tacitus Annal. i. et ii. et Suetonius infra cap. 25. Unde videtur Tiberius hoc apud Augustum conquestus fuisse.

^t *Unus homo*] Notus Ennii versus de Fabio Maximo bellum gerente adversus Annibalem, in quo tamen Augustus pro ‘cunctando’ scribebat ‘vigilando,’ ut ostenderet Romanas res meliorem in statum restitutas Tiberii vigilantia, quemadmodum alias Fabii cunctatione, propter eam, de qua cap. 18. cautionem.

quid stomachor, valde, medius fidius, Tiberium meum desidero : succurritque versus ille Homericus :

Τούτου ὁ δ' ἔσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθόμενοιο
 Ἄμφω νοστήσαμεν, ἐπεὶ πέρι οἶδε νοῆσαι.^h

Attenuatum te⁶ esse continuatione laborum, cum audio et lego, Dii me perdant, nisi cohorrescit corpus meum : teque rogo,⁷ ut parcas tibi : ne, si te languere audierimus, et ego et mater tua expiremus, et de⁸ summa imperii sui populus Romanus periclitetur. Nihil interest, valeam ipse necne, si tu non valebis. Deos obsecro, ut te nobis conservent, et valere nunc et semper patiantur, si non populum Romanum⁹ perosi sunt.⁷ [22.] Excessum Augusti non prius palam fecit, quam Agrippa juvene^v interemto. Hunc Tribunus militum custos appositus¹⁰ occidit, lectis codicillis,^w quibus, ut id faceret, jubebatur. Quos codicillos,

^h Hoc quidem comite, umbo redierimus ex igne ardenti; nam valde novit consulere.

Seb. Gryph. Plant. *succurreret* Ed. Camp.—5 Medic. tres τούτου τ' Edd. Rom. cum Cort. τούτου γ', et ita in Il. K. vs. 246. Postea edidit Brem. περίοιδε junctim.—6 *Te* deest Steph. Post in uno Torr. *cohescit*, in alio *cohoescit*, et *corp. nostrum* exhibet Huls.—7 In trib. Medic. Vind. 2. Polit. Cop. Huls. Cuj. Voss. Dun. Longol. et Fouc. (qui et *parces*) legitur *oro*, quod præplacet Ond. *te quoque* Cort. et supra *Di* Medic. 1. 2. Dein *audierim* Voss. atque *ego* sine et Medic. 1. 3. Polit. Vind. uterque.—8 *De* omittit Memm. cum Polit. probantibus Ond. Drakenb. ad Liv. xxxviii. 20. Mox pro *si tu non val.* placet Torr. Casaub. et Scriv. *si tu modo val.* ut est in duob. Mss. Torr. et Pulm. uno. *si tu val.* Mss. Abb. Gandens. Harlem. Edd. Ven. 2. 3. cum Lind. Cod. Reliqui servant *non*, nisi quod absit ab uno alteroque Ond. et Edd. Sabell. Mediol. Cald. *ni tu n. v.* Medic. 2. Vind. 1. Dun. Cuj. Paulo ante deest *ipse* Cop.—9 *Si pop.* Dun. *Populo Romano* Vind. 1. Medic. 2. (qui et caret τῶ non) Cop. Harlem. Edd. Ven. Cald. Med. Lugd. Junt.—10 *Opposit.* Vind. 1. Dein *codicibus* Cort. Edd. Rom. Ceterum in Rom. sec. *id facere jubeb.* quod Latinus putat Burm. Particulam ut omittunt Cort. Camp. probante Ond. ut *id fieret*

NOTÆ

^u Τούτου, &c.] De Ulysse dictum a Diomede in concilio Græcorum, cum in Trojana castra speculatum iturus, hunc sibi socium postulat. Iliad. x.

^v Agrippa juvene] Tiberii privigno; ejus enim matrem duxerat, ut supra sæpe. Tertius erat Agrippæ ex Julia filius.

^w Codicillis] Codicilli sunt aliquando chartulæ quædam complicatæ, lino trajectæ, et obsignatæ, quibus mandata mittebantur, dicunturque diplomata. Sunt etiam sæpe privata charta qua quis absque testamenti solennitatibus ea describit, quæ post mortem suam fieri vult. August. cap.

dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret; an nomine Augusti Livia, et ea, conscio Tiberio, an ignaro, dictasset. Tiberius renuntianti Tribuno, factum esse, quod imperasset,^x ‘neque imperasse^y se, et redditurum eum Senatui rationem,’ respondit; invidiam scilicet in præsentia vitans. Nam mox silentio rem^z obliteravit. [23.] Jure autem tribuniciaë potestatis^a coacto Senatu, inchoataque^z allocutione,^b derepente velut impar dolori congemuit; utque non solum vox, sed

Periz. et videbatur Cop. Codicell. utroque loco Mss. quidam.—1 *Seduceret* Vind. 1. Dein *Livia eane c.* Ed. Steph. In fine cap. *rem* exulat a trib. Torr. Cort. et Edd. Rom.—2 Vind. 1. *inchoatq.* 2. *inchoatq.* ut alibi. Mox deleri Torr. jussit voces de *Republica*, quæ post *alloc.* contra Mss. irrepserunt in Edd. Sabell. Med. Cald. Plant. Seb. Gryph. et al. de *Rep. velut imp.* Ven. tr. Ant. Gryph. *derep. impar* Periz. Ed. Rom. sec. *derep. impari* Harlem.

NOTÆ

50. et infra ad cap. 51. Hoc sensu recte definitur codicillus, intestati voluntas, vel testamenti sequela minus solennis.

^x *Factum esse, quod imperasset*] Ex more militaris disciplinæ, qua Centuriones vel Tribuni Imperatori renuntiare tenebantur facta esse mandata, his ipsis verbis: ‘Imperator, factum quod imperasti,’ ut colligere est ex Tacito, et infra Claud. cap. 29.

^y *Neque imperasse*] Eadem iisdem ferme verbis omnia refert Tacitus Annalium 1. nisi quod Centurioni tribuit, quod Suetonius Tribuno.

^z *Rem*] Torrentius hanc vocem a tribus exemplaribus abesse testatur.

^a *Jure autem tribuniciaë potestatis*] Tacitus Annal. 1. ‘Et ambiguus imperandi, ne edictum, quo patres in curiam vocabat, nisi Tribuniciaë potestatis præscriptione posnit, sub Augusto acceptæ.’ Gellius l. xiv. c. 7. ex Varrone Tribunos plebis annumerat iis, quibus convocandi Senatus potestas esset. Cum vero dies quidam

essent, quibus id nemini liceret, ideo ne sibi quid ad summam auctoritatem deesset, Augustus accepta potestate tribunicia, id quoque concedendum curavit, ut quoties vellet, Senatum cogere posset. Auctor est Dio in Actis anni 732.

^b *Allocutione*] Notanda vocis proprietates. Ex Varrone lib. vi. de Lingua Latina: ‘Allocuntur mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi gratia.’ Apud Senecam in Troade Ulysses: ‘Alios parentes alloqui in luctu decet, Tibi gratulandum est.’ Quo exemplo Muretus lib. ii. Antiquarum Lectionum cap. 4. dicit se nescire an nullum in scriptoribus antiquis extet illustrius. Item Catullus ad Cornificium Epig. 39. ‘Quem tu, quod minimum facillimumque est, Qua solatus es allocutione.’ De quo et Torrentius hic et ad Oden 13. lib. Epod. et Petrus Victorinus lib. viii. Var. Lect. cap. 23. Et Virgilius hac voce ferme non utitur, nisi in doloris affectu.

et³ spiritus deficeret, optavit, ac perlegendum librum^c Druso filio⁴ tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum, non admissis signatoribus,^d nisi senatorii ordinis, ceteris extra Curiam signa agnoscentibus, recitavit per libertum. Testamenti initium fuit: 'Quoniam sinistra⁵ Fortuna Caium et Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia^e et sextante hæres esto.' Quo et ipso aucta suspicio est⁶ opinantium, successorem ascitum eum necessitate magis,^f quam iudicio, quando ita præfari non abstinerit. [24.] Principatum,^g quamvis neque occupare⁷ confestim, neque agere^h dubitasset, et statione militum, hoc est, vi et specie⁸ dominationis, assumpta, diu tamen recusavit impudentissimo mimo,⁹ nunc adhortantes amicos

¹ *Etsi non dubitasset protinus usurpare principatum, et exercere, accepta etiam custodia militari, quæ est potentia et pompa dominationis: nihilominus, &c.*

Camp.—3 Ita Memm. Polit. Medic. tr. Cop. et Edd. Steph. Casaub. Græv. Gron. probante Ond. Al. *sed ut et*, quod revocavit Burm. e suis, et Edd. Vett. suffragante Vind. 1. *sed ut sp.* Vind. 2.—4 *Fil. Druso* Cop.—5 *Atror* Memm. duo Torr. Huls. Medic. 3. Polit. Vind. 1. et Cop. nisi quod alio ord. *Fort. atror.* Probat Græv. Dein *quo ipso* Vind. 1. *etiam ipso* Vind. 2. *ipse aucta* Dun.—6 In Edd. *nonnullis est susp.* Postponunt verb. O. Medic. Polit. Cuj. Voss. *Mox accitum* Vind. 1.—7 *Post occup.* addunt *aperte* quidam Codd. Casaub. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. *Mox pro et st. mallet* Torr. duce Lipsio *etiam st.*—8 *Et spec. et spe* Huls. *Pro specie* Vind. 1. et Camp. *spem et spe* marg. Vind. 2.—9 Ita emendavit vulg. *imp.*

NOTÆ

^c *Librum*] Quo dicenda descripserat.

^d *Signatoribus*] Jam supra notatum est, testamentis adhibendos fuisse testes, ut ea valerent. Ii apposita sua signa recognoscere, ne qua fraus fieret, mortuo testatore debebant. Cum autem Senatorii ordinis omnes non essent, hinc omnes in curiam admisso noluissent, ut ficta hac Senatoriæ majestatis observantia, Senatuum demereretur, donec auctoritati una et securitati suæ cavisset. Indicat Tacitus 1. Annalium: 'Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tanquam veterem Republicam, et ambiguus impe-

randi.'

^e *Dimidia*] De his partibus Augusti cap. 101.

^f *Necessitate magis*] Cap. 21. supra.

^g *Principatum*] Hoc nomine, non regni titulo insignita fuit Cæsarum potestas, ut supra cap. 14. notatum est ex Tacito.

^h *Agere*] Agere pro Principe scilicet, ntpote qui 'defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus ut Imperator dederat; excubiæ, arma, cetera aulæ; miles in forum, miles in curiam comitabatur. Literas ad exercitum, tanquam adepto principatu misit,' &c. ut narrat Tacitus Annal. 1.

increpans, ut ignaros, quanta bellua¹ esset imperium; nunc precautem Senatam, et procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis et callida cunctatione suspendens:^k ut quidam patientiam rumpebant,¹⁰ atque unus in tumultu proclamaret, ‘Aut agat,¹ aut desistat:’ alter coram exprobraret, ‘Ceteros,^k quod polliciti sint, tarde præstare: sed ipsum,¹ quod præstet, tarde polliceri.’ Tandem quasi coactus, et querens ‘miseram et onerosam injungi sibi² servitutum,’ recepit imperium; nec tamen aliter, quam ut, depositurum se quandoque, spem faceret. Ipsius verba sunt:³ ‘Dum veniam ad id tempus, quo vobis æquum possit videri, dare vos⁴ aliquam senectuti meæ requiem.’ [25.] Cunctandi⁵

^k *Alios sero exequi promissa sua, ipsum Tiberium sero promittere quod exequatur.*

animo Gron. probantib. Dukero ad Flor. II. 14. 3. Græv. Ern. Wolf. Periz. et Ruhnck. ad h. l. cum man. doct. in marg. Ed. Gryph. 1539. ‘Si staret vulg. interpungendum saltem esset cum plerisque Edd. et Oud. post *recusavit*, iungendaque *imp. animo . . . increp.*’ Baumg. In Edd. Junt. Ald. Steph. *nunc adhortans am. nunc increp.* Vind. 2. *adhortantes nunc am.* et ita Cort. Edd. Rom. Med. Sabell. Cald. Bon. *adhortantis* Medic. 3. *adhortans* marg. Mediol. pr. *amicos* deest Vind. 1.—10 *Rumperet* Medic. 1. Edd. Sabell. Med. Cald. Paulo ante *calida* Ven. 3. ac mox *exprobravit* Cort.—1 *Se ips.* Memm. Vind. 1. Medic. 3. Periz. Harlem. Cuj. et pleræque Edd. Vett. *se et ips.* Medic. 1. *sed se ips.* Voss. *se ips. quidem* Ed. Rom. sec. At *sed ips.* quod ex Urs. et Lisl. Codd. cum Ed. Steph. restituit Casaub. habent Medic. 2. Vind. 2. pluresque. Cum Bas. post. et Lips. eiecit *se* vel *sed* Torr. Tum *tardet* Dun.—2 *Sibi inj.* Edd. Rom. et *recipit* Medic. 3. Polit. Cop.—3 *Vulgo sunt hæc.* Delevit prænomen Oud. auctorib. Mss. Pulm. Cop. Huls. Periz. Medic. Vind. Polit. Voss. et Edd. ante Bas. comprobantibus Ern. Wolf. Baumg.—4 *Vos dare* Edd. Rom. Ven. Bon. Lugd. Dein pro *req.* Per. a m. pr. *veniam.*—5 *Cunctanti* Medic. 1.

NOTÆ

¹ *Quanta bellua*] Eadem sententia Saturnini apud Vopiscum, amicos et exercitum alloquentis: ‘Nescitis, amici, quid mali sit imperare. Gladii et tela nostris cervicibus impendent, imminent hastæ undique, undique spicula, ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur, non cibus pro voluptate,’ &c.

^k *Callida cunctatione suspendens*] Tacitus ibidem: ‘Tiberioque etiam

in rebus quas non occuleret, sen natura, sen assuetudine, suspensa semper et obscura verba: tunc veno nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum et ambiguum magis implicabantur.’

¹ *Aut agat, &c.*] Hoc est, vel tandem aperte profiteatur sumere se principatum, vel ab eo sumendo desistat; nam re ipsa, ut dictum est, jam agebat Principem et principatum

causa erat metus undique imminentium discriminum: ut sæpe, 'lupum se auribus^m tenere,' diceret. Nam et servus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnuendam⁶ manum in ultionem domini compararat: et L. Scribonius Libo,ⁿ vir nobilis, res novas clam moliebatur: et duplex seditio militum, in Illyrico et in Germania, exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, ut æquarentur stipendio prætorianis. Germaniciani^o quidem 7

Dun. *Tum aur. se ten.* Vind. 1. *retinere* Vind. 2.—6 *Contemnuendam* Voss. et infra *orta est* Vind. 2. Cort. Edd. Rom.—7 Hanc lect. Ed. Steph. probatam Casanb. Græv. Ond. Burm. et al. confirmant Tornac. Vind. 1. Etiam *Prætorianis Germaniciani* ex Cod. suo prætulit Glareau, sequente Ald. aliisque, accedentibus Memm. Dun. qui etiam cum Edd. exhibent *quidam*, et in multis distinguitur post *Germ.* Habent *prætoriani Germanicianis* Periz. Harlem. Cop. Edd. Rom. Ven. Junt. Bas. et Vett. aliæ, *prætorianis Germanici* Cod.

NOTÆ

occupaverat. Hæc verba tribuenda videntur alicui, qui id ipsum non attenderet.

^m *Lupum se auribus, &c.*] Proverbi-um ab animalis hujus natura et ferocia; cum enim capite plurimum valeat, neque aures ejus ita longæ sint ut iis facile retineri possit, undique periculum imminet hac illum parte apprehendenti; tantum enim in dimittendo periculum, quanta in retinendo difficultas. Terentius in Phormione Act. III. Scen. 2. vs. 21. de adolescente in angustias redacto: 'immo quod aiunt, Auribus teneo lupum: Nam neque quo mittam a me invenio, neque ut retineam scio.' Ubi Græcum proverbium expressit prope ad verbum: τῶν ὠτων ἔχω τὸν λύκον οὐτ' ἔχειν, οὐτ' ἀφεῖναι δύναιμι, *Auribus teneo lupum, nec retinere nec relinquere possum.*

ⁿ *Scribonius Libo*] Hujus amita fuit Scribonia Augusti conjux, Juliæ mater, ut patet ex cap. 62. et 63. in Augusto, Cæsarem Cæii et Lucii avia, ut et Agrippæ: Posthumi, quem Ti-

berius occidi jussit, cap. 22. Pompeii pronepos. Hinc animi elati. De quo Tacitus II. Annalium, et Seneca Epist. 70. plura.

^o *Germaniciani*] Vulgati legebant, *Germanicianis Prætoriani*. Male: constat enim potiore horum fuisse conditionem; majora quippe stipendia, et maturior missio competebat, ut infra in Galba cap. 20. et Dio lib. LIV. Casanbonus veterem Rob. Steph. secutus editionem, sic interpungit, *ut æquarentur stipendio prætorianis. Germaniciani quidem etiam Principem detrectabant.* Ut sit sensus, exercitum utrumque petiisse stipendii cum prætorianis æqualitatem, ac Germanicum insuper exercitum detrectasse Tiberii imperium. Quod et restituit hoc modo Torrentius, et veritati convenit, ut patet ex cap. 1. libri sequentis, et ex Tacito II. Annal. ubi notanda vocum Germanici et Germaniciani differentia: qui in Germania erant exercitus Romani, ii dicebantur exercitus Germanici, eorum vero exercituum milites Germaniciani.

etiam Principem detrectabant⁸ non a se datum, summaque vi Germanicum,^p qui tum iis præerat, ad capessendam Rem publicam perurgebant, quanquam obfirmate⁹ resistantem. Quem maxime casum timens,^q partes sibi, quas Senatui liberet, tuendas in Republica depoposcit: quando universæ sufficere solus¹⁰ nemo posset, nisi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulavit¹¹ et valetudinem, quo æquiore animo Germanicus celerem successionem, vel certe societatem principatus, opperiretur. Compositis seditionibus, Clementem^s quoque fraude deceptum redegit in potestatem. Libonem, ne quid in novitate acerbius fieret, secundo demum anno in Senatu coarguit, medio temporis spatio² tantum cavere contentus. Nam et inter Pontifices sacrifi-

¹ Finxit etiam se valetudinarium esse, ut Germanicus expectaret libentius, aut se brevi successurum, aut sane venturum in partem Imperii.

Urs. Edd. Bas. post. *Germanicis* Vind. 2. Fouc.—8 *Detract.* Huls. Mox *urgubant* vel *urgebant* Medicei cum Cop. Harlem. Fouc. Supra auctior lectio in Lisl. et Cuj. *Germ. filium Drusi qui tum*, Huls. *summaque in Germ.*—9 *Obfirmitate* Fouc. *obstinate* Cort. et marg. Vind. 2. Etiam *his* pro *iis*, solita variatione, in Ms. et Edd. Vett.—10 Mallet Torr. *solus* abesse, ac deleverat Lips. *sol. suff. non* Periz. a m. pr. sed *nemo* in marg.—1 *Assimulavit* Lisl. Cuj. Mox *successorem* dant Junt. Arg. Ald. Gryph. Steph. Plant. Colin. Correxere Lips. et Torr. Paulo ante vel saltem Vind. 1.—2 *Med. tant. temp. spat.* Periz. Harlem. Vind. uterque et Edd. Vett. fere omnes. Sed ab Ed. Camp. abest

NOTÆ

Hoc sensu constanter locutus est Suetonius in Othone cap. 8. et Ves-pasiano cap. 6.

^p *Germanicum*] Quem Tiberius ad-optaverat, supra cap. 15. Hunc et vi et precibus ad imperium volebant evehere, ut infra Calig. cap. 1. et præclare ac fuse Tacitus lib. 1. Annal.

^q *Quem maxime casum timens*] Ne tandem exoratus Germanicus principatum acciperet. Tacitus ibidem: ‘Causa præcipua (cunctandi) ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium quam expectare

mallet,’ &c.

^r *Depoposcit*] Innuit historiam Asi-nii Galli, quem Tiberius secreto jam odio prosequabatur; duxerat enim Agrippinam, de qua supra cap. 7. Rem fuse narrat quoque Tacitus 1. Annal.

^s *Clementem*] Is Agrippam se munere deum morti ereptum mentiebat-ur; et ‘percontanti Tiberio quomodo Agrippa factus esset? respondisse fertur, Quomodo tu, Cæsar. Ut ederet socios subigi non potuit;’ quanquam multi ex ipsa Principis domo sustentasse illum opibus et consiliis dicentur. Refert quoque fusius Tacitus Annal. 11.

canti simul pro secespita³ ^t plumbeum cultrum subjiciendum curavit: et secretum petenti, non nisi adhibito Druso filio, dedit: dextramque obambulantis, veluti incumbens, quoad perageretur sermo, continuit. [26.] Verum liberatus⁴ metu, civilem^u admodum inter initia, ac paulo minus quam⁵ privatam egit. Ex plurimis maximisque honoribus, præter paucos et modicos non recepit. Natalem suum, plebeis incurrentem Circensibus,^v vix unius bigæ^w adjec-tione honorari passus est. Tempa, Flamines, sacerdotes decerni sibi prohibuit: etiam statuas atque⁶ imagines,^x nisi permittente se, poni: permisitque ea sola conditione, ne inter simulacra Deorum, sed inter ornamenta ædium, ponerentur. Intercessit et, quominus in acta sua juraretur,^y et ne mensis September,^z Tiberius; October, Livius⁷

tantum.—3 *Pro se cespiti* Medic. 1. 3. Vind. 2. Cop. Harlem. Camp. *sespici* Huls. *profecta* Ven. 1. *Dein et secr. et pet.* Vind. 1.—4 *Liberatum* Harlem. Edd. Ven. 2. 3. Med. Cald. *metus* Vind. 1. *Tum civil. se* habent Edd. Bas. Gryph. Colin. Plant. Pitisc. et al. sed ignorant *se* Mss. cum Edd. vetustioribus.—5 Casaub. *ejicere velit quam.*—6 *Et imag.* Vind. 2. Periz. Edd. Rom. *Mox poni prohibuit* Cnj. et *permisit sine que* Huls. *Pro inter bis ponunt intra* Periz. Harlem. Cort. Edd. Rom. Med. et Vett. ad Bas. usque.—7 Casaub.

NOTÆ

^t *Secespita*] Paulus ad Festum: ‘Secespita cultrum ferreum, oblongum, manubrio eburneo, rotundo, solido, vincto ad capulum anro argenteoque, fixo clavis æneis, ære Cyprio, quo Flamines, Flaminicæ virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur.’ Et paulo infra: ‘Secespitam alii securim, alii dolabram æneam, alii cultellum putant.’

^u *Civilem*] De civilitate supra in Julio cap. 75. et Augusto non semel.

^v *Circensibus*] Quid ii sint Indi, supra in Julio cap. 39. et Augusto cap. 45. et alibi. Plebeii autem Circenses sunt Indi, quos, aut pro libertate parta, exactis Regibus, aut pro eadem revocata post secessionem plebis instituerant. De his videsis Asconium Pæ-

dianum in r. Verrinam.

^w *Unius bigæ*] An in Caruli certamine unius bigæ cursus; an vero unica tantum ceteris bigis addita? Non distinguit. Patet ex hoc loco voces istas biga, triga, numero quoque singulari efferri potuisse, contra Cæsaris opinionem, libro de Analogia, apud Gellium lib. xix. c. 8. ubi ‘quadrigas,’ non ‘quadrigam,’ dicendum volebat.

^x *Statuas atque imagines*] Illæ lapideæ vel æneæ, hæc cereæ vel depictæ.

^y *In acta sua juraretur*] Ne Populus ac Senatus jurejurando se astringeret, Tiberii acta ipsumque Tiberium inviolatum fore, ut de Julio Cæsare factum, in Julio cap. 86.

^z *Ne mensis September*] Casaubonus

vocarentur. Prænomen quoque IMPERATORIS,^a cognomenque PATRIS PATRIÆ, et civicam^b in vestibulo coronam recusavit. Ac ne AUGUSTI quidem nomen, quanquam hæreditarium, ullis,⁸ nisi ad reges ac dynastas,^c epistolis addidit. Nec amplius quam mox⁹ tres consulatus, unum paucis diebus, alterum tribus mensibus, tertium absens usque in Idus Maias¹⁰ gessit. [27.] Adulationes adeo aversatus¹ est, ut neminem Senatorum, nisi² aut officii aut negotii causa, ad lecticam suam admiserit; consularem vero satisfacientem^d sibi, ac per genua orare³ conantem,

ex Dione l. LVII. 2. conj. legend. *November Tib. September Liv.* In Huls. *Septembris et Octobris.* Dein *cogn. quoque Medic. 2.* Vind. 1. Periz. Harlem. cum Edd. a Rom. sec. ad Bas. Contra *cognomen* simpliciter Polit. Vind. 2. Cort. Tum *et ante civ.* deest Medic. 2. Cort. Periz. Harlem. Edd. Camp. Ven. 1. Sabell. Med. Cald.—8 *Nullis* Memm. uterque Vind. Cuj. Dun. Dein *ad reg. ad d. e. edidit* Vind. 2.—9 Ita Memm. duo Torr. Medic. 1. 3. Polit. cum Edd. Junt. Ald. Arg. Rob. Steph. et marg. Ant. Gryph. In ceteris *quam omnino.* Burm. monet apertiolem fore sententiam, si legeretur *nec mox ampl. quam.* In Vind. 1. *nec ampl. omnino quam,* Harlem. *nec quam ampl.* unde suspicatur Oud. voc. *quam* potius esse delend. et scribend. *nec mox ampl. tres omnino cons.* vel *nec ampl. tres omnino cons. mox un. p. d.*—10 Cuperus conj. corrigend. *Martias*, sed contra disputant Ern. et Oud. q. v. Ceterum Græv. Oud. et Wolf. ex lapide Nolano docent legendum *usq. in VII. Id. Maius.*—1 *Adversatus* Huls. Cnj. Medic. 2. Vind. uterq. Voss. Dun. Edd. Rom. Med. Cald. Lugd. Junt. Arg.—2 Quod abest a plerisque, nisi, auctoritate Cop. Vind. 1. Guelph. 1. restituerunt Oud. et Wolf. auctore Burm. Dein *cons. non s.* Vind. 2.—3 *Sibi orare* Cop. Medic. 3. Polit. unde conj. Burm. *supplicare.*—4 *Non*

NOTÆ

ex Dionis lib. LVII. sic legit: *Ne mensis November Tiberius, September Livius vocaretur*, quod videtur certe melius: Novembri quippe mense natus erat, ut supra cap. 5. Dio ibidem auctor est, Senatoribus id obfirmate postulantis dixisse, τί, ἔφη, ποθήσετε, ἂν δεκατρεῖς Καίσαρες γένωνται; Quid, inquit, facietis, si tredecim Cæsares fiant?

^a Prænomen quoque Imperatoris] Quæ tamen omnia Julius Cæsar acceperat, invidiose quidem, ut supra in Julio cap. 76.

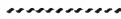
^b Civicam] In Julio cap. 12. In vestibulo domus appendebatur Imperatorum clementiæ dicata. Plinius

lib. XVI. cap. 4. Valerius Maximus lib. II. Dio lib. LIII. Hinc apud Ovidium Metam. Daphnida in laurum mutata alloquens Phæbus: 'Postibus Augustis eadem fidissima custos, Ante fores stabis, mediâque tuebere quercum.' Hinc etiam Plinius lib. XV. cap. ult. Laurum appellat Cæsarem jantricem. De civica iterum corona idem Ovidius IV. Fast. in ipso fine: 'State Palatiæ laurus, prætextaque quercu Stet domus,' &c.

^c Dynastas] Potentiores quosdam exteros, sive principes, sive magistratus.

^d Satisfacientem] De ejusmodi sæ-

ita suffligerit, ut caderet supinus: atque etiam, si quid in sermone, vel in continua oratione blandius de se diceretur, non ^d dubitaret interpellare, ac reprehendere, et commutare continuo. ‘Dominus’^e appellatus a quodam, denuntiavit, ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Alium dicentem, ‘sacras ejus occupationes,’ et rursus alium, ‘auctore eo Senatam se adisse,’⁵ verba mutare, et pro ‘auctore,’^f ‘suasorem;’^f pro ‘sacris,’^g ‘laboriosas’ dicere coëgit. [28.] Sed et adversus⁶ convicia malosque rumores, et famosa de se ac suis carmina, firmus ac patiens,^h subinde jactabat, ‘in civitate libera linguam mentemque liberam esse debere.’ Et quondam,⁷ Senatu cognitionem de ejusmodi criminibus ac reis flagitante, ‘Non tantum,’ inquit, ‘otii

deest Vind. 2. in quo etiam *mutare*.—5 *Audisse* Memm. Dun. Medic. tr. Vind. uterq. Polit. Voss. Cop. Huls. Cuj. Al. *adiisse*. Tum *pro sacra* Fouc. et *coëgerit* Cort. cum Edd. primis usque ad Beroald.—6 Ita Memm. Pal. tr. et ex suis Mss. Torr. ex Lisl. leg. monuit quoque Casaub. astipulantib. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Cuj. cum unica Ed. Bas. Vulgo *sed adv.* Mox *ac fam.* Vind. 1. *de se et de suis* Fouc.—7 *Quodam* Harlem. Huls. qui et *conditionem*. Græv. in

NOTÆ

tisfactione in Julio cap. 73. Hic videtur innui Haterius ille, de quo infra c. 29.

^e *Dominus*] Augusti exemplo, supra cap. 53. ubi in contumeliã id ab aliis quoque nonnunquam acceptum aut prolatum observavimus.

^f *Pro auctore, suasorem*] Nisi ideo distinguas, quod suasoris consilium non semper sequimur. Idem significant plerumque. Plautus in Stichio Act. 1. Scen. 2. vs. 72. ‘Mihî auctores ita sunt amici,’ &c. Cui respondent senis illius filiæ: ‘At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.’ Iterum in Pænulo Act. 111. Scen. 4. vs. 11. &c. Terentius in Adelphis Act. v. Scen. 8. vs. 15. ‘satis sanus es? Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo Fiam, atque animum decrepitam ducam? Id-

ne estis auctores mihî?’ Et Virgilius lib. 11. Georgic. vs. 285. ‘Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor,’ &c. Verum in publicis negotiis sæpius etiam is auctor dicitur, qui ex dignitate sua auctoritatem, hoc est, potestatem, habet aliquid jubendi: v. g. cum dicuntur patres auctores fieri, vel dum dicitur Senatoria vel Prætoria auctoritate sancitum quid esse. De his jureconsulti. Livius et Cicero passim.

^g *Pro sacris, &c.*] Torrentius admodum apposite notat, non ita a posterioribus Imperatoribus prohibitum: hi quippe non occupationes modo suas sacras dici permisere, sed et sua omnia, ne stabulo quidem excepto.

^h *Patens*] Notanda dissimulatio, si cum cap. 51. in Augusto conferas hunc locum.

habemus, ut implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hanc fenestramⁱ aperueritis,^s nihil aliud agi sinetis: omnium inimicitiae^k hoc prætexto ad nos deferentur.' Extat et sermo ejus in Senatu percivilis: 'Siquidem locutus aliter^o fuerit, dabo operam, ut rationem factorum meorum dictorumque reddam: si perseveraverit, invicem eum odero.'^l [29.] Atque hæc eo^o nobiliora erant, quod ipse in appellandis venerandisque et singulis, et universis, prope excesserat humanitatis modum. Dissentiens in Curia a Q. Haterio,^m 'Ignoscas,' inquit, 'rogo, si quid adversus te^l liberius, sicut Senator, dixero.'ⁿ Et inde omnes alloquens: 'Dixi² et nunc, et sæpe alias, P. C., bonum et salutarem Principem, quem vos tanta et tam libera potestate instruxistis, Senatui servire debere, et universis civibus sæpe, et plerumque etiam singulis: neque³ id dixisse me pœni-

Ed. post. quasi ex Memm. edidit *senatu . . . flagitantem*, sed ex eodem Cod. Gron. dedit *senatum . . . flagitantem*. Vox *cognit.* deest Cuj. In Vind. 1. de *ejusdem carminibus*.—8 *Fenest. auditus aper.* uterque Pulm. Cod. Dein *prætextato* Medic. 1. 2. Voss. Huls. Dun. *prætextatu* Huls. Vulgo *prætextu*. Cf. Cæs. c. 30. Dein *ad nos præter unum* Torr. et Huls. dant uterque Vind. Cort. cum Edd. Rom. quod bene recepere Burm. Ern. Wolf. præennte Torr. Alii *ad vos*. Supra *prosinetis* Perizon. conj. *sinet*.—9 *Alter volebat* ex uno Cod. Gla-rean. accedentib. Pulm. Mss. Mox *adereo* Cuj.—10 *Adeo* Huls. *eo hæc* Medic. 1. Tum *et sing.* edidit Ond. cum Burm. fide Medic. Vind. 2. Cop. Cuj. Voss. et opt. Torr. Vulgo *venerandisque sing.* In Dun. *ex sing.*—1 *Deest te* Medic. 1. et *Tiberius pro lib.* Fouc. Mox *deinde* Memm. Mss. Pulm. Periz. Harlem. Vind. Cort. et Edd. Vett. præter Bas. Gryph. et recentt.—2 Ita exhibent Steph. Torr. Casaub. et seqq. ut præbent Memm. Medicei, Vind. uterq. *dixit nunc et Periz.* Harlem. Edd. Sabell. Med. Cald. al. *dixit*. Et nunc Cort. Edd. Rom. Cannegiet. in Misc. Obs. vol. vi. p. 603. conj. *dico et nunc, et dixi sæpe al.*—3 *Meque id* Medic. 2. Fouc. Dun. in quibus etiam et Medic. 1.

NOTE

ⁱ *Hanc fenestram*] Hoc est: Si hunc delatoribus aditum patefeceritis. Sic et Terentius: 'Hui quantam fenestram ad nequitiam patefeceris.'

^k *Omnium inimicitiae*] Cum summ quivis inimicum delatoris sit.

^l *Invicem eum odero*] De quodam suo obtrectatore dicta sunt hæc. Paulo aliter Augustus de suo, Aug. cap. 51.

^m *Haterio*] Illo verosimiliter de

quo supra cap. 7. Tacitus Annal. i. 'Susplicacem animum perstrinxere. Haterius cum dixisset, Quousque patieris, Cæsar, non adesse caput Republicæ? Scaurus quia, &c. in Haterium statim invectus est, Scaurum, cui implacabilis irascebatur, silentio tramisit.'

ⁿ *Dixero*] Quidam legebant *dixi et dixit*. Emendavit Torrentius ex vet. cod.

tet, et bonos et æquos et faventes vos habui dominos,^{4°} et adhuc habeo.' [30.] Quia etiam speciem libertatis^p quandam induxit, conservatis⁵ Senatui ac magistratibus et majestate pristina et potestate: neque tam parvum quicquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur.⁶ De vectigalibus ac monopoliiis,^q de exstruendis⁷ reficiendisve operibus, etiam de legendo vel exauctorando^r milite, ac legionum et auxiliorum descriptione; denique, quibus imperium prorogari, aut extraordinaria bella mandari, quid et qua forma^s regum literis rescribi placeret. Præfectum alæ,^s de vi et rapinis⁹ reum,

Voss. Cuj. desiderantur *me pæn.* Exulat τὸ id a Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Vett. Lips. distinguit post *pæn.*—4 *Dominos* suspectum habuit Brouckhus. —5 *Conservandam* Fouc. Dein *senatu* Vind. 2. et a *majest.* Harlem. qui mox *neque magn.*—6 Conj. Ern. reponend. *referret.* In Fouc. *referrent.*—7 *Instruendis* Vind. uterq. Polit. Periz. Harlem. Cort. cum Edd. Beroald. priorib. quæ etiam *auctorando*, consentientib. Periz. Harlem. Vind. 1. Mox *discript.* Memm. probante Græv.—8 Ita in suis Mss. et Ed. Froben. Bas. esse testatur Torr. quibus accedunt Huls. Vind. 1. Ceteri Mss. et Edd. Vett. dant *quid et quam formam*, unde legend. conj. Salm. *quid ad quam formam.* Placet omnino Oud. lectio jam probata Casaub. et Burm. et *ad quam formam.* Dein *legum pro regum* habent Mss. O. cum Edd. plerisque Vett. præter Codd. Torr. Casaub. et Vind. 1. in quo *regum liberis litteris.*—9 *Rapina* Fouc. Tum *rerum* Harlem. Periz. Edd. Ven. tres, *reorum* Mediol. Cald. Statim et *caus.*

NOTÆ

° *Dominos*] Hoc est quod dixit excessisse civilitatis modum: sed eos diu dominos non habuit, quibus paulo post durius quam servis dominatus est.

^p *Speciem libertatis*] His omnibus civilitatis indicibus, quæ hoc et sequenti capite memorantur, Dio in actis anni 768. addit, solitum dicere, se non nisi servorum Dominum, exercituum Imperatorem, reliquis duntaxat antepositum, &c. 'Non tamen ideo fidem faciebat civilis animi.' Auctor Tacitus 1. Annal. Verum donec firmaretur imperium, ejus potestatem sub specie nominum snetorum retinebat, maxime quamdiu timendum habuit Germanicum, ut supra

cap. 25. et infra Calig. cap. 1. videre est.

^q *Monopoliiis*] Monopolium est jus vendendæ certæ ejusdam mercis, quod unus pluresve Principis permissu sibi vindicant, sub onere vectigalis. Sumitur etiam quandoque pro ipso vectigali, quod Principi ad monopolium exercendum pendebatur: quod postea Justinianus Imperator abrogavit codice suo, prohibito prorsus monopolio, L. unica, Cod. de Monopoliiis.

^r *Exauctorando*] Dimittendo. Vide in Augusto cap. 24. et supra cap. 7.

^s *Præfectum alæ*] Vide in Augusto cap. 38. et in Claudio cap. 25. Id quoque, ut Senatus auctoritatem ma-

causam in Senatu dicere coëgit. Nunquam Curiam nisi solus intravit: lectica quondam introlatus æger, comites¹ a se removit. [31.] Quædam adversus sententiam suam¹⁰ decerni, ne questus quidem est. Negante eo, destinatos magistratus abesse oportere, ut præsentibus honori acquiescerent,^{1 u} Prætor designatus liberam legationem^v impetravit.² Iterum censente, ut Trebianis^{3 w} legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre con-

//////////

Medic. 1. et *senatum* Dnn. Voss.—10 In Dnn. *suam* deest. Mox *adesse* Memm. Dun. Cop. Huls. Cnj. Edd. Rom. *magistratibus abesse* Harlem. Periz. a m. pr. Vind. 1. Edd. Med. Cald. Ven. 1. *magistratib. adesse* Ven. duæ rell. Pro *præsentes* notavit man. doct. in Ed. Plant. *præsenti*.—1 Bonhierius conj. emendand. *adsuescerent*, et probarunt Wolf. et Ruhnk. *invitis* Mss. V. Baumg. *æq. defendentem*.—2 *Imperavit* Memm. Dein *Iter eo cens.* Edd. Bon. Ald. Arg. Lngd. Junt. Steph. *cens. eo* Vind. 2. *censens se* Cuj. *item censens se* Lisl. Casaub. *censens* probat, ut conveniat *rois obt. non pot. vel obtineri*, retento *censente*, ut Steph. edidit et voluit Ern. Cf. ad h. l. Wolf. Oud. Baum. ac Baumg. nihil hic mutandum statuentes.—3 *Trebiani* Voss. *Trebulanis* Cort. Periz. in marg. *Utrubianis* opt. Torr. qui conj. *Otricularis*. Mox *non theat.* Dnn. *ex inopiis*

NOTÆ

gis ac magis extollere se velle probaret: hujus enim causa, nisi intra valium agi non debebat, et coram illo qui castris præerat, aut ipso Principe, sed legibus militiæ veteris, Juven. Sat. XVI. vs. 15. et L. III. ff. de re militari.

¹ *Comites*] Quales multi non Principi modo, sed et divitum cuique, maxime si prodirent in iudicium. Unde Juven. Sat. VII. vs. 141. ‘Respicit hoc primum qui litigat, an tibi servi Octo, decem comites,’ &c. Martialis quoque passim.

^u *Acquiescerent*] Hoc est, fruerentur, ganderent honore sibi delato. Hoc verbo iterum utitur infra cap. 56.

^v *Liberam legationem*] Liberæ legationes concedebantur iis, qui cum domestica haberent in provinciis negotia, hoc honoris mero titulo in illis esse exoptabant. Talis, v. g. stante Republica, fuisset hæc legatio, quam

Tiberio, post expletum tribunicie potestatis tempus, ut sine ignominia posset abesse, Livia mater obtinuit, supra cap. 12. Quanquam lege prohibita forent, ‘rei suæ ergo ne quis legatus esto,’ ex Cicerone lib. III. de Legibus; his tamen viri boni iique multi, nomina, hoc est æris alieni exigendi causa nisi sunt, ut patet ex eodem Cicerone, in Oratione pro Flacco. Hujusmodi legationem Scipioni Nasica decretam a Senatu, auctor est Plutarchus in Gracchis, ut posset cum honore secedere, quia Tiberii Gracchi morte maximam apud populum invidiam incurrerat.

^w *Censente, ut Trebianis*] Censere quid sit, in Augusto cap. 35. et alibi. Trebia fluvius et oppidum: ille in Gallia Togata Padum influens, hodie itidem *La Trebia*: hoc in Umbria, hodie *Trevi*.

cederetur, obtinere non potuit,⁴ quin rata voluntas legatoris^x esset. Cum Senatusconsultum per discessionem^y forte fieret, transeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cetera quoque non nisi per magistratus, et jure ordinario agebantur; tanta Consulum auctoritate, ut legati⁶ ex Africa adierint eos, querentes, trahi^z se a Cæsare, ad quem missi forent. Nec mirum, cum palam esset, ipsum quoque eisdem et assurgere, et decedere via. [32.] Corripuit consulares^a exercitiis⁷ præpositos, quod non de rebus gestis Senatui scriberent,⁸ quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi jus haberent.^{8 c} Prætozem collaudavit, quod, honore inito,

//////////

novi Cod. Regius, teste Burm.—4 *Obt. non obtinuit* Memm. et marg. Ed. Med. pr. In Lisl. Cuj. et Edd. Vett. *non obtinuit*, omissio *obtinere*. Habet Ven. 1. *concederet*.—5 *Dissensionem* Fouc. Vind. 2. *discission*. Camp. Tum *consilii* dat margo Ed. Med. *consulii* Medic. 3. *consuluit auc.* Huls.—6 *Legatim* Harlem. et *adierint* Vind. 1. *audierint* Edd. Schild. postt. *Mox missi fuerunt* Huls. Copulam et post *eisdem* addunt Memm. Medic. Vind. Voss. Cuj. cum Mss. Torr. Ed. Camp. Al. omittunt.—7 *Exercitus* et *mox rescriberent* Vind. 1. *ad se ferrent* Medic. 2.—8 *Ipsæ jus habet* dant Medic. 2. Cort. Vind. 2. Periz. Har-

NOTÆ

^x *Rata voluntas legatoris*] Patet concessam testamento pecuniam hanc ab aliquo privato. Sic autem jubet Lex XII. Tabularum, 'Uti paterfamilias super pecunia tutelave rei suæ legassit, ita jus esto.' Legassit, hoc est legaverit.

^y *Per discessionem*] Ex Gellio lib. XIV. cap. 7. Senatusconsultum fiebat 'duobus modis; aut per discessionem, si consentiretur; aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas.' Quare discessionem facere dicebantur, cum unius sententiæ auctores unum in locum, alius in alium concederent. Hinc 'pedibus ire in sententiam alienjus,' apud Cicero-nem et Livium toties: hinc et pedarii Senatores, de quibus idem Gellius lib. III. cap. 18. qui pedibus, non verbis, aliquam se sententiam amplecti

significabant, ignari plerumque, vel assentatores, quod tamen in majoribus negotiis Augustus immutarat, ut in Augusto c. 35. Particula 'forte,' quam Suetonius addidit, indicio est, omnia Senatusconsulta per discessionem facta non fuisse juxta mentem ejus, quo tamen modo facta omnia arbitratur Ateius Capito apud Gellium lib. XIV. cap. 7.

^z *Adierint eos, querentes, trahi*] Hoc est, Consules convenerint, expostulantes sua negotia protrahi in longum, et differri infecta.

^a *Consulares*] De his et proconsularibus in Augusto cap. 47.

^b *Senatui scriberent*] Ex more qui tum invaluerat cum stabat Respublica.

^c *Jus haberent*] Exemplum habes apud Tacitum III. Annal. 'Eo prælio

consuetudinem^d antiquam retulisset, de majoribus suis pro concione⁹ memorandi. Quorundam illustrium exequias usque ad rogam^e frequentavit. Parem moderationem minoribus quoque et personis et rebus exhibuit. Cum Rhodiorum magistratus, quod literas publicas sine subscriptione^f ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem insectatus,¹⁰ ac tantummodo jussos subscribere, remisit. Diogenes

lem. Voss. cum Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. nec improbat Burm. Deest *jus Cuj.*—9 *Conditione* Voss. Exc. Cuj. quæ etiam *quorum ill.* Mox *minoribusque pers.* Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Bon. Lugd. Junt. Arg. Et deest Edd. usque ad Casaub. qui e suis et Torr. libris addidit, uti est in Memm. Medic. Polit. Cuj.—10 *Insecratus* Huls. Dein ac delendum vult Torr. In Viud. 1. *subs.jus.* Fouc. *jussus*, et paulo ante *a se ded.* In eodem

NOTÆ

Rufus Helvius servati civis decus retulit, donatusque est ab Apronio torquibus et hasta. Cæsar addidit civitam coronam, quod non eam quoque Apronius jure Proconsulis tribuisset, questus magis quam offensus. De militaribus donis, Ang. cap. 8. et 25.

^d *Consuetudinem*] Novi magistratus honore inito, populo gratias agebant oratione celebri, qua et de majoribus suis commemorandi potestas erat. Quod genus honoris uni postea Principi delatum est, eodem tamen die, Kalendis nempe Januariis, a novis Consulibus oratione panegyrica. Quod Senatusconsulto jussum indicat Plinius Panegyrico ad Trajanum. Quod a præsidibus provinciarum observatum quoque narrat Dio lib. LVIII.

^e *Usque ad rogam*] Casaubonus colligit ex hoc loco, Principes non prosecutos funeris pompam nisi usque in forum, ubi laudatione pro Rostris peracta, cum ad cremandum extra urbem cadaver ceteri procederent, sese ipsi recipiebant: sed et plerosque alios id factitasse colligere est ex illo Propertii disticho, ubi Cynthia

de suo funere loquens ait: 'Si piguit portas ultra procedere, at illud Jussisses, lectum lentius ire meum.' Quo tamen in officio Tiberius id quoque civilitatis adjugebat, ut extra portas usque ad rogam ipsum comitarentur pompas funebres illustrium. De funebribus cærimoniis in Julio cap. 84. et 85.

^f *Subscriptione*] Subscriptiones ejusmodi non erant nominum, sed clausulæ quædam iis literis adhibitæ, quas ad Principem mittebant, cujusmodi sunt vota pro Imperii Imperatorisque salute. Quod et Casaubonus hic, et Brissonius libro VIII. de Formulæ suspicantur, ex Dionis lib. LVII. ubi auctor ille accersitos dicit Rhodios magistratus, quia mittentes ad ipsum quidpiam εὐχὰς, hoc est *preces*, non fecerant; et simile quid etiam colligas ex illo Fragmento Augusti ad Tiberium epistolæ supra c. 21. et ex Plinii epistola I. lib. x. quæ est ad Trajanum. Exempla etiam Epistolarum ejusmodi passim apud Scriptores Historiæ Augustæ, in quibus tamen omnibus non extat clausula.

Grammaticus, disputare sabbatis § Rhodi solitus, venientem eum,¹ ut se extra ordinem^h audiret, non admiserat, ac per servulum suum in septimum diem distulerat. Hunc Romæ, salutandi sui causa pro foribus astantem, nihil amplius, quam ut post septimum annum rediret, admonuit.² Præsidentibus, onerandas tributo provincias suadentibus, rescripsit: ‘Boni pastorisⁱ esse, tondere pecus, non deglubere.’ [33.] Paulatim Principem exeruit,³ k præstititque:

est sabbati.—1 Ita Memm. Pal. tres, quorum auctoritate τὸ cum reposuerunt Grut. Græv. Gron. suffragantib. trib. Medic. Polit. Vind. 1. Cop. Harlem. Fouc. Cuj. Voss. Ed. Beroald. In reliquis deest.—2 Amonuit Periz. et oneranda Cuj. In fine Cap. præbent deglutire Lisl. Dnn. Fouc. Harlem. Periz. a m. pr. Cuj. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. Ven. 1. Med. deglubere Memm.—3 Hanc ex Vett. Codd. emendat. Turneb. Adv. l. xiv. c. 17. firmant Memm. Pith. Pal. 1. 2. tres Medic. libri Reg. et Exc. Voss. probantib. Lips. Torr. Burm. Oud. Wolf. et Baumg. exeruit Pal. 3. Harlem. Periz. Huls. et Edd. antiquæ omnes. Exeruit Viterb. se exeruit Fouc. cum Cod. Nonn. Tum comediozem

NOTE

§ Sabbatis] De Judæorum Sabbatis in Augusto cap. 76. Verum quid huic Grammatico Rhodio cum illis? Torrentius existimat Judaica illum religione imbutum, ac more Judæorum Sabbati diebus de divinitate rerumque principiis disputasse, cujus audiendi cupidus, Tiberius illum adierit alio die quam Sabbati, postulans ut præter consuetudinem suam res illas agitaret. Casaubonus autem ideo scriptum hoc censet, quia sparsis per orbem Judæis, mos ille jam tum invaluerat, ut in vitæ quotidianæ functionibus hebdomadas observarent etiam non Judæi; unde Sabbati quoque nomen aliqui retinuerint, ut Rhodius ille Grammaticus, qui Sabbatis singulis, hoc est septimo quoque die, disputaret. Certe ex Josepho lib. ii. adversus Appionem patet, nullam ferme (suo saltem tempore) Græcam urbem fuisse, in qua septimus dies peculiari honore cultus non esset, non modo cessatione ab omni opere, sed et lampadibus accen-

sis, quin et jejuniis, et sibi a quibusdam cibis temperando.

^h Extra ordinem] Hoc est, die vel hora, qua sibi disputare moris non esset. Sic septimo quoque die ferias pueris concedere solebant, ex Gellio lib. xv. cap. 2. de seipso loquente. Disputationem autem illam intelligunt declamationem publicam, qua ille Rhodius, ut et alii bene multi, artem ostentarent, ut de Antonio Gniphone Suetonius lib. de Illust. Grammat. c. 7. et de rhetoribus discipulos suos in id exercentibus Juven. Sat. vii. ‘Nil salit Arcadico juveni cujus mihi sexta Quaque die miserum dirus caput Annibal implet.’

ⁱ Boni pastoris] Hanc sententiam ex Batonis Dalmatæ responso natam colligunt; is enim interrogatus a Tiberio cur rebellasset, Quia, inquit, ad greges vestros non canes, aut pastores, sed lupos custodes mittitis: ὅτι ἐπὶ τὰς ἀγέλας ἡμῶν φύλακας, οὐ κύνες, οὐδὲ νομέας, ἀλλὰ λύκους πέμπετε.

^k Exeruit [exeruit] Casaubonus in

etsi varium diu, commodiorem tamen sæpius, et ad utilitates publicas ⁴ proniorem. Ac primo catenus interveniebat, ne quid perperam fieret. Itaque et constitutiones quasdam Senatus rescidit,⁵ et magistratibus pro tribunali cognoscen- tibus plerumque se offerebat consiliarium,¹ assidebatque juxta,⁶ vel ex adverso in parte primori:^m et si quem⁷ reo- rum elabi gratia, rumor esset, subitus aderat, judicesque aut e plano,ⁿ aut e quæstoris^o tribunali, legum et religio- nis,^p et noxæ, de qua cognoscerent, admonebat: atque etiam, si qua in publicis moribus⁸ desidia aut malá consuetudine labarent, corrigenda suscepit. [34.] Ludorum ac mune-

Vind. 1.—4 *Utilitatis copias* Dun. Cuj. Dein *invenieb.* Fouc. qui mox *ejus const.*—5 *Rescidit* Memm. *rescribit* Dnn. *sen. quasd.* Medic. 2. 3.—6 Sic restituit Ond. ac recepit Wolf. fide codd. Pulm. Torr. Casaub. trium Medic. Cuj. Voss. marg. Mediol. Edd. Bon. Lugd. Junt. Ald. Steph. cum in aliis Vett. sit *mixtum* vel *mistim*. In Cop. et utroq. Vind. *juxta*, Ed. Ven. 1. *vixtum*. Ceterum *ex adversum* Memm. Cuj. Voss. duo Torr. Dnn. In alio Torr. *exadversum* una dictione.—7 *Si quid* Voss. Dein *subditus* Medic. 2. Mox *quæstoris* Vind. 1. Edd. Ven. 2. Mcd. Lugd. Junt.—8 *Morib.* exulat a Ferrar.

NOTE

Viterbiensi codice legit *exemit*: in Pithœi codicibus *exeruit*, quod Turnebo placet lib. xiv. Adversar. cap. 17. et significantius est, principem exercere, hoc est agere principem, vel pro principe se gerere, quod tum Latine, tum Græce eleganter dici multis utriusque linguæ testimoniis probat Casaubonus.

¹ *Consiliarium*] Prætores aliique magistratus, quibus dirimendæ lites erant, consiliarios sibi quosdam assumebant, quorum sententiâ juvarentur in judicando, ut de Augusto ipso supra in Augusto capite 35. ex Dione notatum est, et Cicero de seipso testatur libro de Amicitia: 'Aderam Lænati, et Rutilio Coss. in consilio.' Et de claris Orat. 'Consules, re audita, amplius de consilii sententiâ pronuntiant.' Et multis aliis locis. Hinc illæ notæ D. S. C. hoc est, De Sententiâ Consilii. Et Spartianus in

Delph. et Var. Clas.

Hadriano, &c.

^m *In parte primori*] Tacitus i. Annal. partem hanc primorem 'cornu tribunalis' appellat. Torrentius illam honoratiorem esse dicit, quod, nisi respectu judicum, verum esse non potest, salva Taciti sententiâ; ideo enim factum narrat, 'ne Prætorum Curuli depelleret.'

ⁿ *E plano*] Magistratus dicitur aliquid statuere de plano, cum non in excelso præparatoque loco, quale est tribunal, sed in transitu vel ubicumque se dat occasio, sine strepitu judiciorumque solemnibus.

^o *Quæstoris*] Ille est qui quæstioni præerat, de quo in Julio cap. 12.

^p *Religionis*] Jurabant enim 'omnimodo se cum veritate, et legum observatione, judicium esse disposituros.' Lege ult. codice de Judiciis, &c.

Sucton.

2 G

rum⁹ impensas corripuit, mercedibus scenicorum recisis,⁹ paribusque gladiatorum ad certum numerum^r redactis. Corinthiorum^s vasorum pretia in immensum exarsisse,¹⁰ tresque mullos^t XXX. millibus nummum venisse, graviter conquestus, adhibendum supellectili modum censuit, annonamque macelli,^{1u} Senatus arbitrato, quotannis temperau-

Cort. Harlem. Edd. Camp. Ven. Med. al. *Infra laberent Periz.*—9 Ita Memm. duo Torr. Medic. Dun. Huls. Voss. Ed. Steph. ac duce Lips. *recepere Græv.* et seqq. *Vulgo erat rescissis.*—10 *Exerevise!* Fouc. Vind. 2. Tum in Mss. et Edd. Vett. de more *mulos*. Ed. Arg. *miles*. Burm. conj. *trullas vel trulleos et Oud. malluvias*, sed tutius putat intactum locum relinquere. V. Ernest. ad Tac. A. III. 52. et in Excurs. ad h. l.—1 *Metelli* Fouc. *anno quoque legi posse* Burm.

NOTÆ

⁹ *Munerum*] ‘Munera,’ gladiatorum intelligit spectacula. Vide in Julio cap. 39. et Augusto cap. 43. ubi de ludis et muneribus.

^r *Ad certum numerum*] Quod Julii temporibus constitutum, ut in Julio cap. 10. non obtinuerat, et a Tiberio instauratum diu quoque non obtinuit; edicto quippe Caligula permisit exhibere quot paria gladiatorum vellet. De quo plura apud Lipsium lib. I. Saturnal. cap. 12.

^s *Corinthiorum*] Supra in Augusto c. 70. dicuntur ‘exarsisse;’ hoc est, in immensum auctum fuisse pretium illorum. Quo sensu Varro III. de Re Rustica: ‘Cœnæ collegiorum exandefaciunt annonam macelli.’

^t *Tresque mullos*] Mulli sunt pisces quos Cicero et Varro appellant ‘Barbatulos’ et ‘Barbatos.’ Pretiosissimi fuere apud Priscos, sed tribus libris non ponderosiores, ut ex Horatii Satira 2. lib. II. colligere est: ‘Laudas, insane, trilibrem Mullum, in singula quem imminuas pulmenta necesse est:’ quamvis ad sex usque libras aliquos appendisse videatur, ex Juven. Sat. IV. vs. 15. ‘mullum sex millibus emit, Æquantem sane paribus

sestertia libris.’ Quod tamen pondus adulatione supra modum auctum hoc indicat quod addit: ‘Ut perhibent qui de magnis majora loquuntur.’ Triginta porro millia juxta nostras rationes sunt 1312. lib. 10. s. quod a Plinio prætermisum Torrentius miratur, nec injuria; auctor siquidem ille lib. IX. cap. 17. notatu dignum censuit quod, Caligula Principe, Asinius Celer mullum octo millibus emisset. Sed nec hujus rei meminit Seneca libris Quæst. Natur. ubi tam multa de mullis, et circa ipsos luxuria. Et Epistola 95. ubi loquitur de mullo quem ‘Tiberius Cæsar missum sibi, cum in macellum deferri et venire jussisset, Amici, inquit, omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut P. Octavius,’ &c. Quod ita factum est, et mullus ille quinque millibus ab Octavio emtus. Certe illi Auctores non videntur hoc, de quo hic sermo est, ignorare, si verum est, potuisse; aut si rescivissent, tacituri.

^u *Annonamque macelli*] Legibus sumtuariis, de quibus Jul. cap. 43. et Aug. cap. 34. Huic etiam impensæ modus ponebatur.

dam; dato *Ædilibus negotio*,^y popinas ganeasque^w usque eo^z inbibendi, ut ne opera quidem pistoria^x proponi venalia sinerent. Et ut parcimoniam publicam exemplo quoque juvaret, solennibus ipse cœnis^y pridiana sæpe ac semesa opsonia^z apposuit, dimidiatumque³ aprum;^a affirmans, omnia eadem⁴ habere,^b quæ totum. Quotidiana⁵ oscula^c

videtur.—2 *Adeo Medic.* 1. Cop. Dein *præponi* Vind. 2. Ed. Camp.—3 *Dimidiumque* Fouc. *dimidiat.* sine *que* cod. Torr. qui probat, et distinctionem tollit post *aprum*. In alio libro Torr. *opson.* deest. Supra *prædiana* Ed. Græv. errore typographi.—4 ‘Cl. Müller. conj. *omnia eundem*, sc. *dimidiatum aprum*. Al. ita scripsisset auctor *eum*, non *eundem*.’ Baumg.—5 *Cotid.* Memm. cum aliis

NOTE

^v *Ædilibus negotio*] Quod ipsorum, stante Republica, munus erat, ut patet ex Halicarnassei lib. vi. quamquam id Censores sibi quoque sumebant aliquando, si luxum hac parte cœrercendum censerent.

^w *Ganeasque*] Festus: ‘Ganem Antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt.’ Et Nonius: ‘Sunt loca vinolentiæ ac libidini apta.’

^x *Opera quidem pistoria*] Quæ a pistoribus multiples in formas effingebantur, v. g. placentolas, scriblitas, hamos, laceculos, spicas, globulos, &c. Martialis Apophoret. 222. cui lemma, ‘Pistor dulciarius:’ ‘Mille tibi dulces operum manus ista figuræ Exstruit,’ &c.

^y *Solennibus ipse cœnis*] Quales fiebant diebus festis, vel publice vel privatim, ut Kalendis, Natalibus, Saturnalibus, Nuptiis, &c. quibus lautius epulabantur.

^z *Semesa opsonia*] Torrentius, ex uno codice in quo non extat vox ‘opsonia,’ et ex altero unde abest conjunctio ‘que,’ totum locum ita componit, *solennibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semesa apposuit, dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere quæ totum*. Quæ lectio plana quidem est et simplex, at vulgata non clarior, nec alio

sensu intelligenda; siquidem eosdem iterum cibos non intactos, sed semesos, apponi sibi voluisse Tiberium, utrobique patet.

^a *Dimidiatumque aprum*] Bini et terni nonnunquam in cœnis illis apri simul apponebantur, ut patet ex Plinii lib. viii. c. 51. Quin et singulis convivis singulos apros, in quadratis quibusdam lancibus, appositos auctor est Athenæus lib. ix. cap. 14. eosque Erymanthæos, ne porculos credideris, atque argenteis venabulis transfixos. Et Seneca Epist. 110. quorundam meminit milliariorum, qui scilicet mille pondo essent. Hinc Juven. Sat. i. exclamat: ‘quanta est gula quæ sibi totos Ponit apros, animal propter convivia natum.’

^b *Omnia eadem habere*] Casaubonus, ex Hippocratis libro de locis in homine, existimat hoc juxta philosophorum mentem pronuntiatum a Tiberio fuisse, quasi idem sensisset quod Auctor ille, partium nempe consensionem eam esse, ut nulla principium sit alterius, quasi in circulo, nec in maxima corporis parte quicquam inesse, quod non sit in earundem minima, τοῦ σώματος τὸ μικρότατον πάντα ἔχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. Quod certe a Tiberio sic intellectum esse potuit,

prohibuit edicto: item strenarum^d commercium, ne ultra Kalendas Januarias exerceretur. Consuerat^e quadruplam strenam, et de manu,^e reddere: sed offensus, interpellari se toto mense ab iis, qui potestatem sui die festo non habuissent, ultra non tulit.⁷ [35.] Matronas⁸ ^f prostratæ pu-

Mss. ut passim. *oscula* Vind. 2. Harlem. *oscula* Ven. 1. Tam *ed. prohib.* Dnn. Fouc. Memm. Medic. Cuj. Ed. Rom. sec. *edictu* Camp.—6 *Censuerat* Medic. 1. 3. marg. Ed. Med. pr. In aliis *consueverat*. Nost. lect. reponit Gron. faventibus Codd. plerisque. Post id verb. in Edd. Casaub. Schild. aliisque recentt. inseritur *et*, quod nullus agnoscit Ms. neque Ed. Vet. Itaque deletit Oud. Statim *quadrupl.* Medic. 2. *quadrupam* Voss. Præterea *strenuam* in Memm. Medic. Cop. Voss. uti supra *strenuarum* Fouc. Oud. putat scriptum pro *strenam*, ut est in Harlem. Cort. Edd. Rom. Cf. Aug. c. 57.—7 Sic Mss. Torr. Casaub. Burm. Pal. tres, Medic. Vind. Polit. Dnn. aliique cum Edd. Vett. exceptis Rom. et ediderunt Oud. et Burm. probante Wolf. Defendit vulg. reddidit Ern. et ita præbet Memm. Paulo ante in Vind. 1. *se posse toto*, et ab his Mss. et Edd. Vett.—8 *Matronasque* Vind. 1. Harlem. Periz. Edd. Rom. sec. Ven. tr. Med. Cald. Bon. aliæque, *matronas quæ* Cort. Mox *publice* Fouc.

NOTE

aut aliquo alio sensu non ita obvio; verumtamen videtur aliud intelligere nihil, nisi quod apri exacte dimidiati altera medietas nihil habeat quod non sit in utraque.

^e *Quotidiana oscula*] De his jam supra in Cæsare cap. 13. et infra Claudii cap. 26. Neronis cap. 37. &c. Ex quibus colligere est, hoc edicto non prohibita oscula, nisi quæ dabantur passim ab obviis summa quandoque molestia: quem morem Domitiani temporibus iterum invaluisse testatur Martialis lib. XI. Epig. 98. 'Effugere non est, Basse, basiatores: Instant, morantur, persequuntur, occurrunt, Et hinc, et illinc, usquequaque, quacunque,' &c. Quod edictum Casaubonus eo consilio Tiberium promulgasse credit, ne, quia quotidianis ejusmodi osculis morosus ille gravabatur, vitio ipsi verterent, quod ab illis abstinere, aut potius ut majestati suæ consultum esset. Valerius enim Maximus, lib. II. cap. 1. in fine, hoc nomine reges Numidas laudat,

quia 'nulli mortalium osculum ferebant.' Quicquid enim 'in excelso fastigio positum est, humili et trita consuetudine, quo sit venerabilis, vacuum esse oportet.'

^d *Strenarum*] De his supra in Augusto cap. 57. Commercium dicit, quia vicissim dabantur xenia seu strenæ, et remittebantur apophoreta. Unde etiam Martialis strenas Saturnalicias duobus libris distinxit, Strenarum et Apophoretorum.

^e *De manu*] Non per dispensatorem: quo loco Torrentinus miratur quadruplum a Tiberio redditum, cum Augustus non nisi tantundem aut duplum remitteret. Dio auctor est illum sub Kalendarum tempus abesse solitum, ne strenas acciperet; quod ab Augusto factitatum improbat, nempe propter molestiam et impensas. Ut ut est, Principes illos suo quemque more strenas accepisse et reddidisse, colligere est ex cap. 42. in Caligula.

^f *Matronas*] 'Idonei vocum anti-

dicitæ, quibus accusator publicus^s deesset, ut propinqui, more majorum,⁹^h de communi sententia coëreerent, auctor fuit. Equiti Romano jurisjurandi¹⁰ gratiam fecit,ⁱ ut uxorem in stupro generi^t compertam dimitteret, quam se nunquam repudiaturum, ante juraverat. Fœminæ famosæ,²^k

—9 Alio ordine *maj. more* Mss. plurimi et editi. Vind. 1. *quasi communis*.—10 *Jusjur.* Memm. Harlem. Cort. et aliquot Ond. cum Edd. Rom. Dein ut ante *ur.* non habent Memm. Fonc. Medic. Polit. Vind. 1. Cnj. Edd. Ven. Med. Bon. Lugd. Junt. Bas. Ald. Steph. ac deleverunt Ond. Wolf.—1 *Gravi* nterque Vind. Huls. Putat Müll. *compert.* ortum ex compendio scribendi pro *comprehensam*. Item *repud. nunq.* Vind. 2.—2 *Deest famosæ* Dun. et Cod. Urs.

NOTÆ

quarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonio cum viro convenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi liberi nondum nati forent; dictamque esse a matris nomine, non adepto jam, sed cum omine et spe mox adipiscendi, unde ipsum quoque matrimonium dicitur.' Gellius lib. xviii. cap. 6.

^s *Accusator publicus*] Adulterium enim ex iis criminibus erat, quæ publico iudicio coëreabantur; eo nempe quod quilibet et populo poterat intendere. De quo plura videsis in Institutionibus Justiniani lib. iv. tit. 18. et in tribus libris Sigonii, quos de Judiciis conscripsit, &c. In hac tamen adulterii accusatione, pater maritusque mulieris impudicæ præferabantur, ut patet ex eo legis Juliæ de adulteriis fragmento, quod inter alia collegit et retulit Barnabas Brissonius lib. ii. de Formulæ, ac peculiari super his Commentario: 'Viro patrique, qui in potestate habet, sexaginta dies utiles ad accusandum dantor; intraque eos dies cuilibet præferantur: post eos dies patri maritoque lapsos, extranei quilibet admittuntur.'

^h *Propinqui, more majorum*] Ante legem Julianam, de qua jam supra in

Augusto cap. 5. et alibi, pœna adulteriis publica certa que nulla fuit; quæ enim præcesserant leges Scantinia, vel Scatinia, et aliæ, eæ non adulteriis magis quam alii cuivis impudico facinori, ac nefandis præsertim libidinibus, pœnas leves, utpote mulctaticias duntaxat irrogabant: sed impudicarum mulierum coërcitionem habebant earundem propinqui et necessarii. Tacitus lib. xiiii. *Annal.* 'Plautus prisco instituto propinquis coram de capite fama que conjugis cognovit.' Livius lib. ix. *decad.* 4. ac præsertim Dionysius Halicarnasensis lib. ii. Valer. Maximus lib. vi. cap. 3. &c.

ⁱ *Gratiam fecit*] De hac loquendi ratione jam supra cap. 16. in Augusto. Hinc colligere est, ejusmodi gratiam ab Imperatoribus collatam, et confirmatam, Lex 38. ff. ad municipalem de Incolis, ubi Papius Justus auctor est, jurisjurandi quoque gratiam ab Antonino et Vero factam 'ei qui juraverat se ordini non interfuturum, et postea Dnumvir creatus esset.' In Salsmasii codice legitur *jusjurandi*.

^k *Fœminæ famosæ*] Posterius vocabulum fere semper in malam partem accipitur; unde non immerito illud abundare dicit F. Ursinus, eo

ut ad evitandas legum pœnas¹ jure ac dignitate matronali^m exsolverentur, lenociniumⁿ profiteri cœperant: et ex juventute utriusque ordinis præfligatissimus quisque, quo minus in opera³ scenæ arenæque edenda Senatusconsulto^o tenerentur,⁴ famosi judicii notam sponte subibant. Eos casque omnes,^p ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit. Senatori latum clavum^q ademit, cum⁵ cognovisset, sub Kalendas Julias^r demigrasse in hortos,

Dein ad vitandas idem Dun. Medic. 1. Vind. 1. Ed. Steph.—3 *Opere* Huls. Cuj. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. in quo etiam edendo. Supra et ut ex Vind. 2. Mox arenæ marg. Torr.—4 *Teneretur* tres Medic. Vind. 2. Cop. Dun. qui et inditii. Tum famosas Cort. Periz. Harlem. cum Edd. Rom. Ven. Cald. Bon. in quibus etiam legitur *ne refug.* Cod. Urs. *per fugium.* Ceterum subibat Vind. 2.—5 *Quem* ex duob. Mss. probat Torr. ut est in Edd. Lugd. Junt. Bas. post.

NOTE

magis quod in veteri codice non legi affirmet.

¹ *Legum pœnas*] Quales erant relegatio, vel deportatio, de quibus in Augusto cap. 5. His pœnis mulieres infames, tanquam censura legum indignas, non astrinxerat lex Julia de adulteriis. Quapropter matronæ quædam impudicæ lenocinium sponte profitebantur apud Ædiles: quod fieri oportebat, ut infames factæ libidini suæ tuto possent indulgere. Tacitus II. Annal. 'Vistilia licentiam stupri apud Ædiles vulgaverat, more inter Veteres recepto, qui satis pœnarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii credebant.'

^m *Jure ac dignitate matronali*] Hoc situm erat in peragendis quibusdam sacrificiis, et in usu stola, qua matronæ induebantur, ad impudicarum differentiam toga, eaque succincta, utentium, stola quippe ad pedes inos demittebatur.

ⁿ *Lenocinium*] Lenocinium is facere dicitur, qui liberos vel servos prostitutos habet. Seneca lib. VII. de Beneficiis cap. 4. 'Is, inquis, cujus prostitutæ sunt, leno est.' De quo

plura et jureconsulti lege IV. § 1. ff. De his qui notantur infamia, &c.

^o *Senatusconsulto*] Quo tantum est, ne Equestris aut Senatorii ordinis viri descenderent in arenam, de quo verosimiliter supra Aug. cap. 43. Hoc certe quanquam Senatusconsulto prohibitum ante non esset, infame tamen erat, ut ex lib. I. cap. 39. constat.

^p *Eos casque omnes*] Meminit quoque ejus rei Tacitus Annal. II. ubi de Vistilia loquitur.

^q *Latum clavum*] Supra in Julio cap. 45. et Aug. c. 38. et 94. &c.

^r *Sub Kalendas Julias*] Quo die domicilium mutare moris erat iis, qui in conducto habitabant, ut Martialis indicat acerbo illo Epigrammate quod est 32. libri XII. 'O Juliarum dedecus Kalendarum, Vidi, Vacerra, sarcinas tuas, vidi,' &c. Igitur sensus est, Senatorem illum ad Kalendas Julias ædem non conduxisse, ut, sueto locationum tempore transacto, vilius postea, sive ab eodem sive ab alio locatore, conduceret, cum jam se locaturos ultra non sperarent.

quo vilius⁶ post diem ædes in Urbe conduceret. Alium et quæsturā removit, quod uxorem, pridie sortitione⁷ duc-
tam, postridie repudiasset. [36.] Externas cærimonias,^t
Ægyptios^u Judaicosque ritus compescuit; coactis, qui
superstitione eā tenebantur, religiosas vestes^v cum instru-
mento⁸ w omni comburere. Judæorum juventutem, per
speciem sacramenti,⁹ x in provincias gravioris cæli^y distri-

Ald. Arg. Steph. *Cognosset* ediderunt Oud. et Wolf. secuti Memm. Medic. 3. Cuj. al. In uno Torr. Cod. *Kal. Januarii*, Ed. Birm. *Kalendis Julii*.—6 *Pro vilius* habent *Julius* Fouc. Edd. Rom. Ven. 1. et in iisdem cum Mss. Pulm. Dun. Medic. 2. 3. Vind. utroq. Cort. Voss. Periz. Edd. Lugd. Junt. Ald. marg. Erasm. *e quæst.* In Memm. *a quæst.* Abest et a Medic. 1.—7 *Sortitionem* suaserat Turneb. ex conjectura Adv. xiv. 17. ex solo Memm. edidit Casaub. et in maj. Ed. Græv. Pitisc. Birm. Ern. Schild. Bip. Ceteri O. Mss. et Edd. retinent *sortitione*, nisi quod in Urs. Cod. sit *sortitionis*. Cf. Interpp. *deductam* Ed. Vet. apud Boxh.—8 *Instrum.* Huls. *vestimento* Harlem. Cort. Camp. unde Sabell. cum Cald. et Mediol. effinxit *vestas cum vestimento*.—9 *Judæorumque j. p. s. sacramenta* Harlem. Dein *reliquias* seqq. *semovit* Vind.

NOTÆ

* *Pridie sortitione* [*sortitionem*] Ita in Memmiano Casaubonus. Vulgati legebant *sortitione*, alii *sortitionis*. Priori videretur sorte acceptam ab illo Quæstore conjugem: quo pacto apud Plautum in *Casina* Act. II. Scen. 5. et 6. Chalynus et Olympio sortuntur, uter Casinam conjugem sit habiturus. Juxta lectionem nostram, intelligendum potius est de sortitione illa Quæstoris vel Quæsitōris, de qua in *Julio* cap. 11. et *Augusto* cap. 29. quod nempe Quæstor ille, adepta dignitate, ut majores se divitias adepturum, ita et ditiozem ducturum speraret uxorem. Alii referunt ad legem Pappiam, quæ cum cælibes arceret a magistratibus, eam tali matrimonio ille Quæstor eludebat.

^t *Externas cærimonias*] Idem ab *Augusto* factum. *Aug.* cap. 93.

^u *Ægyptios*] Fuscæ causas referunt *Josephus* lib. xviii. *Antiquitatum* cap. 4. et 5. et *Hegesippus* lib. II.

Histor. ubi *Paulinæ* ab *Ægyptiacis* sacerdotibus, et *Fulviæ* a *Judæis* quibusdam fugitivis varie deceptarum historias referunt.

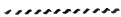
^v *Religiosas vestes*] *Judæorum* videsis apud *Josephum* lib. III. *Antiquitatum* cap. 8. *Ægyptiorum* apud *Herodotum* lib. II. c. 37. et *Apuleium* libro ult. *Metam.* et quædam infra *Domit.* cap. 1. et *Othon.* 12.

^w *Instrumento*] Hoc est reliquo sacrorum apparatu, quales erant lucernæ, mensæ, thuribulum, &c.

^x *Sacramenti*] *Militaris* scilicet, de quo supra in *Julio* cap. 42. et *Aug.* 24. &c.

^y *Gravioris cæli*] Quatuor millia in *Sardiniam* missa refert *Josephus* lib. *Antiquitatum* xviii. cap. 5. Quam insulam cæli admodum inclementis esse, indicat *Martialis* *Epigrammate* 60. lib. IV. 'Nullo fata loco possis excludere; cum mors Venerit in medio *Tibure*, *Sardinia* est.'

buit: reliquos gentis ejusdem, vel similia sectantes, Urbe summovit, sub pœna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent. Expulit et mathematicos:^z sed deprecantibus, ac, se artem desituros, promittentibus, veniam dedit. [37.] In primis tuendæ pacis a grassaturis^a ac¹⁰ latrociniiis seditionumque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Romæ castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes,^b vagæ ante id tempus, et per hospitia^c dispersæ, continerentur. Populares tumultus et ortos¹ gravissime coërcuit, et, ne orientur, sedulo cavit. Cæde in theatro per discordiam admissa capita factionum^d et histriones, propter quos² dissidebatur,^e relegavit; nec, ut revocaret, unquam ullis populi precibus potuit evinci. Cum Pollentina³ plebs^f funus cujusdam

1.—10 *Et latr.* Vind. 2. Edd. Rom. Mox *frequentiore* Huls. et *idem temp.* Cort. Cuj. Voss. Ed. Rom. sec.—1 Hæc est lectio Memm. Polit. Dun. Guelph. 2. Vind. 1. Cop. Cuj. unde Lips. marg. allevit et *exortos*. Vulgo *exortos* sine particula. Tum *orient.* recepit Burm. e Memm. quod scripturæ vitium duxit Baumg. V. Ern. ad h. l.—2 *Quod* Memm. defendique posse Burm. censuit. In Dun. Vind. 1. Camp. *desid.* Mox *unquam* exulat a Medic. 3. et, iudice Oud. abesse potest.—3 *Polent.* Mss. et Edd. nonnulli. *Potentia* Cort. Dem solito

NOTÆ

^z *Mathematicos*] Horum appellatione, et hic et supra, intelligendi duntaxat qui astrologiam aliasque divinatorias artes profitebantur, qui quia vana futurorum prædictione sæpe multis illudebant, vel etiam forsitan hac ipsa de causa, quod vera quandoque prædicere, Tiberio non placebant. De quibus multa apud Tacitum passim.

^a *Grassaturis*] Supra in Augusto cap. 32.

^b *Prætorianæ cohortes*] Quid sint, in Augusto cap. 109. Inde castra illa Prætoriana, de quibus hic agitur, prope Urbis muros collocata versus orientem Solem, forma quadrata, inter portas Viminalem et Tiburtinam, ut refert Onuphrius, et colligi potest ex Nerone cap. 48.

^c *Per hospitia*] Hoc est, per domos Romanas, in Augusto cap. 49. quod impulsu Sejani factum narrat Tacitus lib. iv. *Annal.*

^d *Capita factionum*] Hoc est, Principes cujuslibet factionis histrionicæ. Unde colligere est, histrionum quemadmodum et quadrigariorum factiones appellatas fuisse, de quibus infra in Caligula cap. 18. et 55. et Nerone cap. 26.

^e *Dissidebatur*] Eodem forte aut simili modo quo supra in Augusto cap. 45. Dissidium ejusmodi Justiniani ævo in tantum exarsisse refert Zonaras, ut eo quadraginta hominum millia ceciderint: quæ causa Justiniano fuerit factiones penitus abolendi.

^f *Pollentina plebs*] Pollentiæ plures;

primipilaris^g non prius ex Foro^h misisset, quam extorta pecuniaⁱ per vim hæredibus ad gladiatorium munus; cohortem ab Urbe, et aliam a Cottii^{+k} regno, dissimulata itineris causa, detectis repente armis, concinentibusque⁵ signis, per diversas portas in oppidum immisit; ac partem majorem plebei⁶ ac Decurionum^l in perpetua vincula con-

errore *gladiatorum* Medic. 1. Vind. Cort. Cop. Huls. cum Ed. Camp. aliisque multis.—4 *Cotti* Memm. Dun. Medic. Cop. Periz. Cuj. Voss. Edd. Rom. sec. Steph. al. *Cotti* Vind. 2. Cort. Harlem. Edd. Camp. Med. Ven. 1. Lugd. et plures. *Coti* Vind. 1. Ed. Bon. Alii *Cotii*, sed *Cottii* Veneti jam exhibuerunt. Urs. legend. statuit *Cotis*, male, ut visum est Casaub. et Græv.—5 *Convenientibusq.* Vind. 1. Harlem. Edd. Ven. Cald. Med. quæ in marg. alt. lect. servat, Bon. et Ald. *convenientibus* Camp. *continentibusq.* Dun. Pro sign. in Ven. 2. 3. *singulis*.—6 Ita Memm. Dun. Medic. 2. Cuj. Voss. Edd. Burm. Oud. seqq. In reliquis *plebis*. Mox *abolevitque* Cop. Periz. Cort. Edd. Rom. quod probat Ern. Et deest etiam Cop. Dein *vim* restituit Oud. cum Burm. et aliis, quæ vox habetur in Dun. Cop. Periz. Medic. 1. 2. Vind. 2. Cort. Edd. ante

NOTÆ

alia in Balearibus insulis, alia in agro Piceo, tertia in regionibus Alpinis. De hac potissimum intelligendum esse locum hunc, probare videtur, quod de Cotii regno subjicit, erat enim in iis regionibus, quas ejus idcirco nomine Cotias Alpes nuncupavere, quod eas, auctore Ammiano, molibus magnis post Gallos perdomitos exstructis, compendiaris et viatoribus opportunas reddidisset. In eo tractu sunt quem hodie *Mont Cenis* vel *Mon Genebre* appellamus. Pollentia vero, *Palanza* vel *Polenzo*, lanis quondam suis celebris fuit. Silius Italicus lib. viii. ‘Fuscique ferax Pollentia villi.’ Hanc Ptolemæus lib. iii. cap. 1. Liguribus attribuit.

^g *Primipilaris*] Hoc est, primi Centurionis, qui ‘non solum aquilæ præerat, sed etiam quatuor centurias in prima acie gubernabat,’ ut ait Vegetius lib. ii. cap. 8. Cum autem in primipili tutela foret aquila legionis, inde manavit, ut aquilam pro ipso Principatus munere sumtam reperias apud Plinium lib. xiv. cap. 1. Et

Lipsius lib. ii. de Militia Romana, Dialog. 8. sic intelligit hunc Juvenalis Sat. xiv. versum, ‘Ut locupletem aquilam sibi sexagesimus annus Afferat,’ &c. De his videsis plura apud eundem Lipsium ibidem sub finem, ubi de primipilorum commodis et divitiis legere est non pauca. Manipuli, ex Polybio, juxta Lipsii emendationem lib. ii. Dialog. 3. singuli tres artes habebant, earum unaquæque prima, pilus dicebatur, &c.

^h *Ex Foro*] Ad pompam funebrem, de qua supra in Julio cap. 84. et Aug. cap. 101.

ⁱ *Extorta pecunia*] De hac tanta spectaculorum aviditate jam supra nonnilil in Augusto.

^k *Cottii* [*Cotii*] Ursinus legendum hic volebat *Cotis*, sed male, ut notavit Casaubonus. Roberti Stephani editio una cum veteribus habet *Cottii*, unde *Cottia Alpes* legendum colligas.

^l *Decurionum*] Quinam hi in coloniis essent, supra in Augusto c. 46.

jecit. Abolevit et vim moremque asylorum,^m quæ usquam erant. Cyzicenis, in cives Romanos violentius quædam ausis, publice libertatem ademit,ⁿ quam Mithridatico bello^o meruerant.⁷ Hostiles motus, nulla postea expeditione suscepta, per legatos compescuit: nec⁸ per eos quidem, nisi cunctanter et necessario.^p Reges infestos suspectosque comminationibus magis et querelis, quam vi, repressit. Quosdam, per blanditias atque promissa extractos ad se, non remisit; ut Maroboduum⁹ Germanum, Rhascupolim¹⁰ Thracem, Archelaum Cappadocem,¹⁵ cujus etiam

//////////

Erasm. et Ald. Steph. Al. *jus*, quod glossatoris putat Burm. Ceterum *quæque usq.* Cop.—7 *Meruerunt* Memm. Mss. Pulm. Dun. Periz. Harlem. Cop. Huls. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. et Edd. Vett. usque ad Beroald. aliæque, et reposuit Oud. refragante Ern. Paulo ante Müll. mutata interpunctione suadebat *ausis publ.*—8 *Ne tres* Medic. Cop. Vind. 1. cum Græv. Ed. pr. probante Gron. ad cap. 15. Tum auctius exhibet Vind. 1. *callide quosdam.*—9 Sic rescripsit Oud. cum Ald. et Steph. ex trib. Medic. Cop. uno Pulm. et aliquot Torr. in quibus *Marobodum.* Edd. Bon. Paris. *Marobadum.* In ceteris scriptis et editis *Marabodum* v. *duum.*—10 Quidam Mss. Torr. *Rascipolim*, nonnulli *Thrascupolum*, Lisl. *Thrascupolim*, Foue. *Thrasipolim*, Cop. *Thrascupolim*, Harlem. Edd. Ven. tr. Lugd. Junt. Arg. *Thrasypolum*, Viterb. *Thrasibolum*, Vind. 1. *Rasibolum*, Periz. *Thrasipolum*, Edd. Rom. *Thrasybulum*, Bas. post. *Rhascupolim*, Bas. Gryph. Plant. *Thrasypolim*, Cuj. *Trascipolim.* Verum nomen *Rhescuporim* esse ex nummis docent Seguin. in Vet. Num. et Beger. Thes. Brand. t. III. p. 5. Patin. vellet *Rascuporim.* Alii aliter. Ceterum nostr. lect. tuentur Bon. Ald. Steph.—1 Verba *Arch. Capp.* desunt Cuj. Foue. Dun.

NOTÆ

^m *Vim [Jus] . . . asylorum*] Asylum locus erat inviolabilis, unde ad pœnam extrahi nemo poterat, quale aperuit in Capitolio Romulus, quale erat in templo Apollinis Delii, Ephesiæ Dianæ, &c. quale et hodie in templis multis, præsertim Italiæ.

ⁿ *Cyzicenis . . . libertatem ademit*] De his Aug. cap. 47. Cyzicus urbs est et insula Propontidis, ferme juneta continenti Mysiæ, hodie *Chizico*, vel, ut aliis placet, *Spiga*. Libertas illa, de qua hic, in eo præcipue posita erat, ut a vectigalibus immunes, suis se legibus regerent.

^o *Mithridatico bello*] Cum enim arcte obsessi tenerentur a Mithridate, ad ultimam sui perniciem in

fide manserunt: quare Lucullus, profligatis hostibus, eos libertate donavit, eratque eorum civitas, et agri ampli possessione dives, et cum Asiæ pulcherrimis componenda. De qua plura habet Strabo lib. XII.

^p *Necessario*] ‘Nihil enim,’ inquit Tacitus lib. II. ‘ipsum tam anxium habuit, quam ne composita turbarentur.’

^q *Maroboduum*] Torrentii libri habent *Marabodum* aut *Marobodum*.

^r *Rhascupolim [Thrascupolim]* Alii *Rascupolim*. Tacitus et Dio *Rescuporim* et *Rascuporim* vocant. Fuerunt hujus nominis in Thracia reges, quorum meminit Cæsar III. de Bello civili. Lucanus lib. V. &c.

regnum in formam provinciæ redegit. [38.] Biennio continuo post adeptum imperium, pedem porta non extulit: sequenti tempore, præterquam in propinqua oppida, et cum longissime, Antio^t tenuis, nusquam² afuit: idque per raro et paucos dies, quamvis provincias quoque³ et exercitus revisurum se sæpe pronuntiasset, et prope quotannis profectionem præpararet, vehiculis comprehensis, commeatibus per municipia et colonias dispositis, ad extremum vota pro itu et reditu suo suscipi⁴ passus, ut vulgo jam per jocum 'Callippides'^u vocaretur: quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram⁵ progredi, proverbio Græco notatum est. [39.] Sed orbatus utroque filio, quorum Germanicus^v in Syria, Drusus Romæ obierat, secessum Campaniæ petiit,⁶† constanti et opinione et ser-

Medic. 2. a m. pr. Voss.—2 *Nunquam* tres Codd. Torr. cum marg. Bas. et usquam Edd. Rom. In multis etiam *abfuit*. Dein *per raros* Periz. Vind. 1. Cort. Edd. Rom. Med. Cald. Ven. Lugd. Bon. Junt. Arg. Ald. At in Vind. 2. *raro et per p. d.*—3 *Deest quoque* Cuj. qui et *sæpius*, Vind. uterque *se se pron.*—4 *Recipi* Vind. 1. Vulgo autem plena distinctio ponitur ante *ad extr.* corrigente Ond. Tum *Gallipidis* Medic. 1. 3. Huls. Cop. *Gallipedis* Vind. 1. Polit. In ceteris et Edd. Vett. *Gallipedes*. Pitisc. habet cum Bauung. *Callipp.* ut Græcis. Alii plerique *Callipid.*—5 *Cubitique mensura* Harlem. Edd. Ven. tr. Cald. Med. marg. Periz.—6 Ond. edidit *petit* auctorib. Medic. Cop. Huls. Vind. et Edd. Vett. Dein *inquam* omittitur in Fouc. Post *etiam mort.*

NOTÆ

* *Cappadocem*] Cappadocia Asiæ regio ampla, &c.

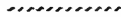
† *Antio*] De quo, quantum ab Urbe distaret, supra dictum est in Augusto c. 58.

^u *Callippides* [*Callipides*] Beroaldus ex Plutarcho in Apophthegmatis Læconicis notat, Agesilai Magni temporibus appellatum sic fuisse minimum quendam, qui, prout fabulæ argumentum exigebat, modo discursaret, modo resiliaret, nec quanquam celerrime moveretur, ultra cubiti longitudinem procederet. Hujus appellatione ii dicti sunt postea, qui multa incipientes aut simlantes, nihil tamen promovebant. Quæ explicandi ratio

iis longe præstat, quæ afferunt alii de *Gallipede*, hoc est, Galli gallinæ instar currente; alii de *Gallipedibus* Indiæ populis, quos ob tardum fortasse incessum sic appellatos autumant. Quid enim voci, quæ tota Græca est, cum his Latinis? Eoque magis, quod res apud Latinos quoque in proverbium ad Græcum abierit: Cicero enim ad Atticum de Varrone scribens lib. XIII. Epist. 'Biennium præterit, cum ille Καλλιπιδης assiduo cursu cubitum nullum processerit.'

^v *Germanicus*] Adoptivus, ut supra cap. 15. et de ejus obitu infra in Caligula. Drusus autem naturalis

mone pæne omnium, quasi neque rediturus unquam,^w et cito mortem etiam obiturus: quod paulo minus utrumque evenit. Nam neque Romam amplius rediit; sed⁷ et paucos post dies juxta Terracinam^x in prætorio,^y cui Speluncæ nomen est,⁸ incænante^{9z} eo, complura et ingentia saxa fortuito¹⁰ superne delapsa sunt: multisque convivarum et ministrorum elisis, præter spem evasit. [40.] Peragrata Campania, cum Capuæ^a Capitolium,^b Nolæ^c templum Augusti, quam causam profectionis prætenderat,¹

Vind. 1. *obit. etiam* Cuj.—7 *Sed* delevit Lips. nec habent unus lib. Torr. Ed. Bas. Statim et deest Memm. Cop. Medic. 1. 3. Harlem. Polit. Mox *Terracena*. Ed. Rom. sec. *Tarrac*. Medic. 2. 3. Vind. 2. quod malit Ond. *Taracin*. Vind. 1.—8 Ita tres Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cop. Cuj. Edd. Bas. Steph. et marg. Mediol. probantib. Ond. Ern. seqq. Vulgo legitur *erat*.—9 *Cænante* Vind. 1. nti Lips. e Cod. suo notaverat, probatque Baumg. cum Ruhnk. Sed ad Tac. iv. 59. emendat Lips. *in cænantem eum*. Habet marg. Ant. Gryph. *ibidem cænante*. Cuj. Ond. *nom. inest, cæn. eo*. In Vind. 2. Fouc. deest participium.—10 Ita opt. Torr. Cort. Edd. Rom. Al. *fortuito*. Dein *dilapsa* Memm. Periz. Cop. Huls. Harlem. et O. Edd. Vett. ad Bas. usque, et recepit Ond. —1 *Protend.* Vind. 2. *pratenderet* Medic. 2. Mox *cont. se præcipuo* Vind. 1. et *mari* Ed. Steph. cum marg. Ant. Gryph. *malletque* Ond. si Codd. addice-

NOTE

ex Agrippina, ut supra cap. 7. Vide infra cap. 52.

† A. U. C. 779.

^w *Rediturus unquam*] Hac de re Tacitus: 'Ferebant periti cœlestium, iis motibus siderum excessisse Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur. Unde exitii causa fuit multis prosperum finem vitæ conjectantibus vulgantibusque.'

^x *Terracinam*] Nomen vetus retinuit. De hac in Julio.

^y *Prætorio*] Hoc est, villa: supra in Augusto cap. 72. et Caligula cap. 37. &c. Tacitus lib. iv. *Annal.* in villa factum dicit.

^z *Incænante*] Hoc est, intus cænante: quomodo Columella lib. ii. de *Re Rustica* cap. 18. dixit 'impasci,' de pratis loquens: 'Ac neque suem velimus impasci, quoniam rostro suffodiat.' Et lib. vi. cap. 5. Et Statius lib. viii. *Thebaid.* 'in-

servare:?' 'An tibi felices lucos miseratus Averni Rector et Elysias dedit inservare volucres:?' de Amphimaro loquens. Alias 'incænatus' apud Plautum pro 'non cænato' usurpatur.

^a *Capuæ*] In Julio ad cap. 87.

^b *Capitolium*] Ad similitudinem Romani fortasse exstructum, cujus meminit et Silius lib. xi. de Campanis loquens: 'monstrant Capitolia celsa, Stellatosque docent campos, Cere remque benignam,' quale et Beneventi fuisse notat Beroaldus. Unde arces alias Capitoli nomine postmodum appellatas, verosimile fit ex his Apollinaris versibus: 'Salve, Narbo potens salubritate, Urbe et rure simul bonus videri, Delubris, Capitoliis, monentis,' &c.

^c *Nolæ*] Ubi Augustus obierat, in Augusto cap. 98. ubi et de Capreis insulis.

dedicasset, Capreas se contulit; præcipue delectatus insula, quod uno parvoque littore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus, et profundo maris. Statimque revocante assidua obstestatione² populo, propter cladem, qua apud Fidenas^d supra xx. hominum³ millia, gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant, transiit in continentem, potestatemque omnibus adeundi sui fecit: tanto magis, quod Urbe⁴ egrediens, ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes summovertat. [41.] Regressus⁵ in insulam, Reipublicæ quidem curam usque adeo abjecit, ut postea non decurias equitum^e unquam supplerit; non Tribunos militum Præfectosque,⁶ non provinciarum præsides ullos mutaverit; Hispaniam et Syriam^f per aliquot annos sine consularibus legatis^g habuerit; Armeniam^h

rent.—2 *Obstatione* Dnn. Cuj. Pro qua dat Memm. quam. Medic. 1. 3. Cop. marg. Ed. Mediol. quia. Supra in Edd. Rom. præter.—3 *Hom. XX.* Vind. 1. Contra milia hom. Cuj. Tum gladiatore Huls. et pariebant Memm. Etiam incontinenter Medic. 1. 3.—4 *Vulgo quod ab Urbe, sed non agnoscent τὸ ab duo Torr. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cop. Huls. Voss. Edd. Rom. sec. Steph. quo ab Urbe Cort. Periz. Edd. Ven. Sabell. Med. Cald. quod ab U. digrediens Vind. 1. Dein ne qui se interpellarent Vind. 2. Fouc. ne qui se interpellaret Medic. tres.—5 Reversus Fouc. Edd. Rom. Item ut post cas non Cuj. suppleret Vind. 1. Cort. Periz. Harlem. Edd. Rom. Med. Cald. Ven. Lugd. Junt. Arg. supplerit Vind. 1.—6 *Perfect.* Fouc. Inferius præbet Cop. neglexit.—7 *Nactus**

NOTÆ

^d *Fidenas*] Latii oppidum, quod nunc in tenuibus incertisque vestigiis circa Anienis Tiberisque confluentes ostenditur, auctore Cluverio lib. III. Introd. cap. 27. Multitudinem hanc non Fidenatium, sed peregrinorum fuisse Casaubonus ex eo colligit, quod Fidenæ tunc temporis non multum frequentatæ, ut innuit Horatius lib. I. Epist. ad Bullatium: 'Scis Lebedus quam sit Gabiis desertior atque Fidenis Vicus,' &c.

^e *Decurias Equitum*] Hoc est, judicium illorum, de quibus in Aug. cap. 29.

^f *Syriam*] Aug. cap. 17.

^g *Consularibus legatis*] De his quid

sint, in Augusto cap. 47. Idem habet Tacitus lib. I. Annalium: 'Id quoque morum Tiberii fuit continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitiis aut jurisdictionibus habere. Causæ variæ traduntur, alii tædio novæ curæ, semel placita pro æternis servavisse, quidam invidia, ne plures fruenterent,' &c. Et hunc Josephus lib. XVIII. ideo laudat, quod hac imperii diuturnitate ditiores et saturi facti, fierent ad rapiendum denique seniores.

^h *Armeniam*] Hæc regio Enphrate flumine dividebatur in majorem, quæ hodie *Turcomania*, *Popul* et *Curdi*; et minorem, quæ *Peziam* et *Bozoch* ap-

a Parthisⁱ occupari, Mœsiam^k a Dacis^l Sarmatisque,ⁿ Gallias a Germanis vastari neglexerit; magno dedecore imperii, nec minori discrimine. [42.] Ceterum secreti licentiam nactus,⁷ et quasi civitatis oculis remotus, cuncta simul vitia, male diu dissimulata, tandem profudit: de quibus singillatim ab exordio referam. In castris, tiro etiam tum,⁸ propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio, 'Biberius';⁹ pro Claudio, 'Caldius';ⁿ pro Nerone, 'Mero' vocabatur. Postea Princeps in ipsa publicorum morum

Memm. Periz. Mox *remotis* Cod. Urs. cum Memm. Medic. 1. 3. Huls. et aliquot Casanb. nec improbandum judicavit Græv. a *civ. oc.* Ven. 2. 3.—8 *Tum* abest a Cort. Edd. Rom. cum vel *quum* dant Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. aliæque.—9 *Pro Tib. Biberio* Vind. 2. *Liberius* Fouc. *Pro Caldus* in Medic. 1. 3. Cuj. *Claudius*, suprascr. in Medic. 3. *Claudius*, in marg. Ed.

NOTÆ

pellantur. In Julio cap. 44.

ⁱ *Parthis*] In Augusto cap. 8.

^k *Mœsiam*] Supra Macedoniam ac Thraciam, hodie *Servia* et *Bulgaria*.

^l *Dacis*] Transylvani sunt, aliique, de quibus in Julio cap. 44.

ⁿ *Sarmatisque*] Sarmatas Europæos intelligit, qui hodie Poloni.

ⁿ *Caldius*] 'Caldum' et 'calidum' æque dixerunt Antiqui. Martialis lib. 1. Epig. 12. 'Jam defecisset portantes calda ministros.' Caldus autem dicitur videtur propter epotiones calidas, quibus Antiqui tantopere delectabantur; orto fortasse more ob frequentem balnearum usum, et ipsam quoque sanitatem; huic enim calidam prodesse dicit Athenæus lib. 11. cap. 2. si post exercitium jejuni vel solam vel vino mistam illam bibant. De quo plura in Medicorum libris. Consuetudinem illam a Græcis ad Romanos defluxisse, colligas ex Plauto in *Curculione* Act. 11. Scen. 3. vs. 28. 'Tum isti Græci palliati, capite operto qui ambulant, Ubi quid surripere, operto capitulo caldum bibunt, Tristes atque ebriosi incedunt,' &c.

Socratem ea usum testatur Xenophon de fact. et dict. Socratis, et Laërta patri talem parat Ulysses apud Homerum *Odyss.* xxiv. et Acron locum hunc Horatii lib. 111. Ode 19. 'quo Chinum pretio cadunt Mercemur? Quis aquam temperet igitibus?' &c. Ait, inquam, Interpres ille 'temperet, id est, tepefaciat; nam tepefactis aquis solebant Græci vina temperare.' Quæ postmodum apud Romanos in usu fuere frequentissimo. De quo facete Plautus in *Milite* Act. 111. Scen. 2. vs. 31. ubi de Thermopolio colloquentes Palæstrio et Lurcio, ille ait: 'Neque tu bibisti? Lurcio, Di me perdant si bibi. PA. Qui jam? LU. quia enim obsorbui; nam mihi nimius calor Comburebat guttorem.' Martialis lib. xii. Epig. 61. 'ne calda Sabello Desit, et ut liquidum potet alauda merum;' et Apophoret. 113. 'Si calidum potas ardenti Myrrha Falerno;' et innumeris tum ipsius Martialis, tum aliorum auctorum locis constat. Et antiquos quoque Christianos calida usus probat Justinus et Ignatii aliorumque auctoritas.

correctione ¹⁰ cum Pomponio Flacco et L. Pisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri præfecturam Urbis ^p confestim detulit: codicillis ¹¹ quoque 'jucundissimos et omnium horarum ^r amicos' professus. Sestio Gallo, ² libidinoso ac prodigo seni, olim ab Augusto ignominia notato, et a se ante paucos dies apud Senatum increpito, cœnam ea lege condixit, ^s ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret, utque nudis ³ ^t puellis ministrantibus cœnarentur. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis an-

Med. *caudus*.—10 *Correptione* Medic. 1. 2. cum Edd. Gryph. Plant. Mox *alter Syr. Fonc. Deest provinc. Vind. I.* in quo et *delerit* pro *detul.* Paulo ante *Pompeio Fl.* in Torr. Cod. et Vinc. Belnac. scribitur.—1 *Codicillisque juc.* Cort. Edd. Rom. pr. Ven. Sab. Cald. Med. *codec. Medic.* 1. 2. Voss.—2 *Emendavit ita Torr. cum antea ederetur Sestio Claudio,* ut in Voss. Dun. vel *Sestio Claudio* ut in Periz. Harlem. Huls. aliisque. *Sex. Claudio* Ven. 2. 3. *Sexto Claudio* -Lugd. Junt. Ald. Steph. *Sexto Clodio* Bon. Paris. *Sestio Gallio* Memm. cum uno Torr. *Sestio Gallio* Vind. 1. marg. Ed. Med. *Sestio Gallio* Cop. Medic. 1. 3. ac Cod. Crncei, ipso probante Fac. Crit. t. I. p. 891. *Sexto Galinio* Huls. *Sestio Gallio* alius lib. Torr.—3 *Nullis* Edd. Gryph. Plant. Mox in *quæstura* Vinc. Belnac. probante Boxh. *epotutam* Huls. et *properante*

NOTÆ

^o *Morum correctione* [*correptione*] Quæ cura, stante Republica, Censurum erat, qui singulis quinquenniis creabantur, et in eos translata postmodum est; quos morum Præfectos dixere, quam sibi ipsis Cæsar et Augustus arrogaverant, ut supra in Julio cap. 76. et Augusto cap. 27. Alii legunt *correctione*. Quod potest; corrigebant enim et corripiebant, ut de Censurum veterum in mores potestate, Gellius lib. IV. cap. 20.

^p *Præfecturam Urbis*] De hoc munere in Augusto cap. 97. Hæc tam arcta Tiberii cum Lucio Pisone consuetudo persuaserit eundem fuisse, qui ejusdem Tiberii impulsu, Germanicum in Syria veneno sustulit, ut infra in Caligula cap. 2. nisi quod Lucius hic, Cneus ille vocaretur.

^q *Codicillis*] Hoc est, vel literis, vel pugilaribus, quin et accipi possunt pro diplomatibus, quæ quid sint, supra in Augusto cap. 50. Vide et infra cap. 51. &c.

^r *Omnium horarum*] Qui nempe sese tam seriis quam jocos ejus accommodarent.

^s *Condixit*] Hoc est, cœnaturum se denunciavit; jurisconsultis enim conditio est denuntiatio in certum diem. Hinc conductæ cœnæ eæ dicebantur, ad quas convivæ seipsos invitarent. Cicero lib. Famil. Epist. 9. 'Cum mihi condixisset, cœnavit apud me.' Et infra Claud. cap. 21. 'Subita conductaque cœnula,' &c.

^t *Nudis*] Alii legunt *nullis*. Quod et potest, quasi nempe id unum e consuetudine voluisset immutatum.

teposuit, ob epotam in convivio, propinante se, vini amphoram.^u Asellio + Sabino sestertia ducenta^v donavit pro dialogo,^w in quo boleti,^x et ficedulæ,^y et ostreae,^z et turdi^a certamen induxerat. Novum denique officium instituit a voluptatibus,^b præposito^s Equite Romano, T. Cæsonio Prisco. [43.] Secessu vero Capreensi⁶ etiam sellariam^{7c}

se Medic. 1.—4 In uno lib. Torr. A. Sellia. Dein ostria Memm. ostrea Medic. 1. 3. Cop. et Culleti Harlem. (qui et tradi) Ed. Ven. 1. In Medic. 1. 3. indixerant, Cop. Huls. indixerat.—5 Propos. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. in quibus cum aliis et uno Cod. Torr. et Censorio Pr. Camp. et Casonio, Lugd. Junt. T. Cason. Cuj. Tito Cesonio.—6 Capreensi Memm. Medic. 3. uterque Vind. Cort. Voss. Fouc. Periz. Harlem. Cop. et Edd. Vett.—7 Sellaria Memm. Pal. 1. 2. cum duob. exemplarib. Torr. Medic. 1. 3. Vatic. Edd. Beroald. Ald. eamque lect. probavit Torr. Sellanam Pal. 3.

NOTÆ

^u Amphoram] Hæc est liquidorum mensura, quarum partes has refert Budæus lib. v. de Asse. Capiebat urnas duas, modios tres, congios octo, sextarios quadraginta octo. Sextarius autem Romanus, ut experientia ab eodem facta et ibidem relata colligitur, nostratis pintæ (qua scilicet Parisiis cauponantis utuntur) do-drantem capit, hoc est, tres semisextarios. Qua ratione amphoram qui exsicaverit, hunc triginta sex nostrates pintas hausisse oportuit: quod et idem Budæus dicit credibile fieri.

^v Sestertia ducenta] Hoc est, 8750. lib. Singula enim sestertia mille sestertios valent, ut supra in Julio cap. 26. notatum est.

^w Dialogo] Quo illa introducebat festiviter inter se certantia de saporis bonitate et mensarum palma.

^x Boleti] Champignon. Boletum auro argentoque pretiosiorum indicat Martialis in Xenii Epig. 47. 'Argentum atque aurum, facile est, lanamque, togamque Mittere, boletos mittere difficile est.'

^y Ficedulæ] Beccasse, sic dicta, quod

ficus alatur, si Martialem audias, Epigrammate sequenti: 'Cum me ficus alat, et pascar dulcibus uvis, Cur nomen potius non dedit uva mihi?'

^z Ostrea] De his multa passim apud auctores. Laudatissimæ apud Circeios Latii promontorium idem Horatius Sat. 4. lib. II. vers. 33. 'Ostrea Circeis, Miseni oriuntur eelini.' Ac præsertim apud Plinium de his plura.

^a Turdi] Turdos *unc Grive*. Turdos variis modis in turdario ad id exstructo saginabant. De his et Martialis ibidem Epigram. 50. et apud Horatium Mænius Scurra Epist. 15. lib. I. 'cum sit obeso Nil melius turdo.'

^b Voluptatibus] Officii nomen, quemadmodum a manu, a memoria, &c. de quibus supra. Xerxes proposuerat olim præmium ei, qui voluptatis novum genus invenisset: quod et de Heliogabalo narrat Lampridius.

^c Sellariam] Legunt alii sellaria, utrumque a sedendo dictum. Loca sunt in quibus sellæ erant ad libidinem ordine dispositæ. Alii legunt

excogitavit, sedem arcanarum libidinum : in quam undique conquisiti puellarum et exoletorum greges, monstrosique⁸ concubitus repertores, quos ‘ spintrias ’^d appellabat, triplici serie connexi, invicem incestarent se⁹ coram ipso, ut aspectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam¹⁰ disposita tabellis, ac sigillis lascivissimarum picturarum¹ et figurarum adornavit, librisque Elephantidis^e instruxit, ne cui in opera edenda exemplar imperatæ schemæ^{2f} deesset. In sylvis³ quoque ac nemoribus passim

Ed. Ven. 1. et sell. Cort. Edd. Rom.—8 *Monstruosiq.* duo Pal. meliores, cum Medic. 1. 3. Vind. 2. Cop. Fouc. Harlem. Periz. Cort. et Edd. nonnullis, et ita alibi. Cf. Calig. c. 16. Mox appellabant Fouc. et tripl. Vind. 2. *concexi* duo Torr. Codd.—9 *Se abest a Memm. Medic. 2. Cuj. Voss. Fouc. Dun. se inc. inc. Medic. 1. Cop. Huls. inr. se inc. Medic. 3. Polit. Distinguit Burm. incestarent, se coram, i. u. a. Oud. se inc. coram, i. u. a.*—10 *Plurifaria* Vind. 1. Tum dispositis malebat Casaub. quem sententia Edd. Germ. quædam.—1 *Deest pict.* Huls. Mox *Elephantinis* Vind. 2.—2 *Legit* Turneb. Adv. xiv. 17. teste Oud. *impetratæ schemæ*, et ita Pal. tres, Viterb. Pith. Lisl. cum Codd. Oud. nisi quod in Vind. 1. sit *interpretatæ*. Torr. ex uno libro præfert *perpetratæ*. In quibusdam Casaub. *imparatæ scenæ exempla deesset*, et habent *impar*. Bas. post. Plant. Gryph. Colin. Dolet. probante Urs. Reliquæ *impetratæ*, præter Bas. post. Lugd. Junt. quæ *imperat.* tuentur cum Vatic. suffragantib. Casaub. Burm. Oud. et seqq. Præbet Dun. *exemplarum petratæ se hemæ*. Ceterum *scenæ* Periz. Harlem. et O. fere Edd. Vett. Unde Steph. habeat *imp. lascivie* nescitur.—3 *Silrisque* Huls. probante Ern. Tum *Venerios* Memm. Medic. *jocos* iidem 1. 3. cum Cop. Vind. 1. Periz. *commentatus*

NOTE

cellaria, quod et potest, ut intelligatur de meretricum cellis; cum enim cellæ sint partes quædam in domibus remotiores, a celando dictæ, hinc factum ut hoc nomine mansinuculas illarum appellarent. Juven. Sat. viii. ‘ Et dubitas alta Chionen deducere cella: ’ et Sat. vi. ‘ ultima cellam Clausit, ’ &c.

^d *Spintrias*] Σπινθρία, hoc est scintilla, quod quasi libidinis et impudicitiae scintillæ fomitesque essent. De hac voce plura Turnebus lib. v. Advers. cap. 1. ubi pro eo qui muliebria patitur explicandum censet. Et infra Calig. cap. 16. et Vitellii cap. 3. Tacitus lib. vi. initio: ‘ Tuncque primum ignota ante vocabula

Delph. et Var. Clas.

reperta sunt, Sellariorum, Spintriarum, et fœditate loci, et multiplici patientia.’

^e *Elephantidis*] Elephantis, quem alii virum, alii fœminam existimant, fuit auctor obscœni cujusdam libelli, cujus meminit et Martialis lib. xii. Epig. 43. ‘ Nec molles Elephautidos libelli.’

^f *Schemæ*] Alii *scenæ*: hoc est, fœdi illius spectaculi: quod Interpretum nulli probatur. Schemam dixere Veteres pro schema, quemadmodum et diademam et doginam, &c. de quibus videsis Priscianum lib. vi. Sensus est, sui quemque facinoris exemplar sumsisse, vel ex picturis, vel ex libris Elephantidos,

Sueton.

2 H

Venereos locos commentus est, prostantesque⁴ per antra et cavas rupes, ex utriusque sexus pube, Paniscorum⁵ et Nympharum habitu: palamque jam^{*} et vulgo nomine insulæ abutentes, ‘Caprineum’^{5h} dicitabant. [44.] Majore adhuc et⁶ turpiore infamia flagravit, vix ut referri audirive, nedum credi fas sit: quasi pueros primæ teneritudinis, quos ‘pisciculos’ vocabat, institueret, ut natanti sibi inter femina⁷ versarentur, ac luderent, lingua morsuque sensim appetentes; atque etiam, quasi infantes firmiores, necdum⁸ tamen lacte depulsos, inguini, ceu papillæ, admo- veret; pronior sane ad id genus libidinis et natura et ætate. Quare Parrhasiiⁱ quoque tabulam, in qua Meleagro Ata-

Cuj.—4 *Prostrant*. Memm. Cop. Vind. 2. Periz, et utrius sine que Medic. 3. Mox *Phuniscarum* Harlem. Periz. Ed. Rom. sec. *Phuniscorum* Ven. 2. 3. *Phanistorum* Fouc. *Paniscarum* Camp. Ven. 1.—* *Habituque palam jam* Memm. Dun. Cop. Huls. Medic. 2. 3. Polit. Cuj. Voss. *que abest a Medic.* 1. Vind. 1. Fouc. et *jam a Periz. que pal. jam* Ed. Steph. quæ lectio non displicebat Ond. In marg. Mediol. *palannam al. quem palantum*. Pro vulgo, quod recipere Casaub. Scriv. Oud. Ern. al. auctorib. Memm. Cop. Huls. Medic. 1. 3. Alii multi, etiam Burm. *vulgato*.—5 H. Grot. ap. Rutgers. Var. Lect. vi. 7. emendavit *καπρίων eum*, et probarunt Græv. Oud. Ruhnk. Wolf. Ipse Rutgers. cum Urs. *καπρίων eum* maluere. Divinavit Torr. *Capron eum*, v. *Caprum eum*, v. *Caprinicum dict.* Gataker. ad M. Anton. l. xii. § 27. *Capreium*, Casaub. *κάπρον eum*, vel *Caprium*, vel *Caprinum*, et ultimum probat quoque Scriv. Conj. Heins. *Caprigenum*. In Col. Urs. legitur *C. Apronem*, et in quibusdam Casaub. *caprona dict.* Etiam *dicitabant* dant Exc. Cuj.—6 *Ac turp.* Medic. tres, Voss. Tam pro *pueros* in Memm. *pueros*, unde faciebat Salm. *pusos* Schild. *putos*.—7 *Feminas* Fouc. Cort. Cop. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. aliæque. Censet Ern. pro *sensim* substituend. *senem* aut *penem*.—8 *Nedum* habent Periz. Harlem. cum plurimis Edd. solita variatione. Dein vice *τοῦ ing.* Cop. *jugum*

NOTÆ

quibus eo consilio cubiculum instruxerat. Torrentius legisse se dicit *perperatæ*, quod et potest.

⁵ *Paniscorum*] Panisei Dii sylvestres, quasi minores Panes.

^h *Caprineum*] Casaubonns legit *caprinum eum*, vel *caprium eum*. Torrentius *caproneum*. Eodem uterque sensu: *κάπρος* enim et *κάπριος* obscœna significat, et ad insulæ nomen alludit. Quod si non placet, Torrentius substituit *Caprinicum*, ut Balearicum, Creticum, &c. alludens

semper ad nomen insulæ, caprarum hircorumque factorem et lasciviam.

ⁱ *Parrhasii*] Ephesius pictor fuit, Zeuxidis æmulus, qui primus picturæ symmetriam dedisse fertur; sed quo non alter insolentius abusus est picturæ gloria; ut ipse se abrodiaatum, hoc est delicatum ac mollem, appellare non dubitaret, obscœnis ejusmodi jocis et rebus petulantibus pingendis animum relaxans. De quo plura apud Plinium lib. xxxv. cap. 10.

lanta^k ore⁹ morigeratur, legatam sibi sub conditione, ut, si argumento offenderetur, decies¹ pro ea sestertium acciperet,¹⁰ non modo prætulit, sed et in cubiculo dedicavit. Fertur etiam in sacrificando quondam, captus facie ministri¹ acerram^m præferentis, nequisse abstinere, quin, pæne vixdum re divina peracta, ibidem statim seductum² constupraret, simulque fratrem ejus tibicinem; atque utrique mox, quod mutuo flagitium exprobrarant, crura fregisse.ⁿ [45.] Fœminarum quoque, et quidem illustrium,³ capitibus^o quanto opere solitus sit illudere, evidentissime apparuit Malloniæ cujusdam exitu, quam perductam,^p et⁴ quicquam

Huls. *ingenium*.—9 Ore deest in trib. Mss. Torr. Pal. 3. Periz. Harlem. Cuj. Dun. Medic. 2. Cort. et Edd. Vett. usque ad Beroald. (nisi quod jam agnoscatur margo Bas.) ac recte, judice J. Grutero Susp. lib. x. edit. in Misc. N. Lips. V. III. t. 3. ceteris repugnantibus. Exhibent *morigerabatur* Bon. Paris. et Dolet.—10 *Assumeret* Huls. Mox *protulit* uterque Vind. Cop. Huls. Abest et a Memm. Medic. 2. Vind. 2. Contra dat Vind. 1. *etiam et in s.*—1 Vet. Cod. Torr. *ministeri*, quod celatum nollet. Non comparat *acer*. in Fouc. relicto spatio. Statim *proferent*. Vind. 2. Medic. 2.—2 *Subductum* Cort. qui et *simul fr.* cum Periz. Camp. Harlem. Dein *utriusque* Vind. 2. et vulgo *exprobrabant*. Harlem. Ed. Ven. 1. *Exprobrabant*: Bon. *exprobrabant*. Nost. lect. testantur Memm. Medic. 1. 3.—3 *Illustr.* deest Cort. Camp. *Malloniæ* Harlem. Periz. Edd. Ven. 1. Med. Cald. Mox *product.* membb. Casaub. qui *product.* malebat, et ita præbent Medic. 1. Vind. 2.—4 Hanc lect. prætulērunt Ern. Wolf. Baumg. et Oud. (qui et *ac conj.*) uti ex conjectura vidit Canieg. in Misc. Obs. V. VI. p. 604. accedentibus Vind. 2. Periz. Cort. Lys.

NOTÆ

^k *Atalantu*] Virgo venatrix, quæ prima Calydonium aprum percussit, unde Meleager obtulit ei caput occisæ feræ. Horum amores et sortem Ovidius descripsit lib. VIII. *Metamorph.*

¹ *Decies*] Supple centena millia sestertiorum, nostræ monetæ 43750 lib. Plinius eodem capite 10. scilicet lib. XXXV. meminit etiam ejusdam Archigalli, ab eodem Parrhasio picti, quem Tiberius sexaginta sestertiis æstimatum cubiculo suo inclusit.

^m *Acerram*] Sic quoque Festus appellat aram illam, in qua ante sepulcrum constituta odores incendebant, post ossa et cineres illata. Alii arculam thurariam esse dicunt, qua

thura reponebant. Virgilius: 'Farreo pio et plena supplex veneratur acerra:' et Horatius Ode 8. lib. III. 'Quid velint flores, et acerra thuris Plena,' &c. Quo sensu hic quoque accipi constare videtur.

ⁿ *Crura fregisse*] De hoc supplicio videsis in Augusto cap. 67.

^o *Capitibus*] Eodem sensu quo Juvenalis Sat. v. 'Si tibi contigerit capitis matrona pudici.' De quo et nonnihil innuebatur in Julio cap. 22.

^p *Perductam*] Alii *productam*; quod et potest: lenonum verbum est: sed perductores invitarum dicit esse Beroaldus, cum lenones ultroneas conciliant.

amplius pati constantissime recusantem, delatoribus⁴ objecit; ac ne ream quidem interpellare desiit, 'Ecquid⁵ pœniteret:' donec ea, relicto iudicio, domum se abripuit, ferroque transegit, obscœnitate⁶ oris hirsuto atque olido seni clare exprobrata. Unde nota⁷ in Atellanico^r exodio,^s proximis ludis assensu maximo excepta, percrebruit: 'Hircum vetulum capreis⁸ naturam ligurire.' [46.] Pecuniæ parcus^t ac tenax, comites^u peregrinationum expedi-

Edd. Rom. In Dun. Medic. 2. Voss. *nequicquam*.—5 *Et quid* Medic. 1. Vind. 1. Pulm. duo, Cort. Camp. *hac quid* Voss. 'Tum *arripuit* libri O. Torr. cum Edd. plerisque Vett.—6 *Obscœnitatem* Memm. Pal. 1. 3. tres Medic. Vind. 2. Cop. Periz. Ed. Rom. sec. probante Is. Voss. Conj. Heins. *obscœnitate moris* (sicut etiam extat in Exc. Voss.) vel *obscœni fœditate moris*.—7 *Mora* Memm. Dun. Fouc. Medic. 2. 3. Polit. Voss. cum utroque Pulm. Cod. Turneb. Ms. et uno Torr. ac Scriv. item Ed. Ven. 1. et marg. Mediol. quam lect. Græv. probavit, intelligens *μωρὰν*, fœminam fatuam. Alii corrigere maluerunt locum, ut Burm. *nota vox*, Heins. *mora id At.* Ond. *mira in At. ex. vox prox.* suffragante Wolf. Cf. Interpp. In Ed. Junk. editur *nota i. A. e. p. l. a. m. excepta vox*, et a m. doct. in Ed. Steph. *mira* notatur. Ceterum *in deest* Voss. *exordio* Ed. Camp. *excepto* Medic. 1. a m. pr.—8 'Servavi ob O. Codd. auctoritatem, quanquam *capræ* plerumque feræ capræ dicuntur, ut ostendit ad h.

NOTÆ

⁴ *Delatoribus*] Accusatoribus, qui cam adulterii vel impuditiæ ream facerent.

^r *Atellanico*] Atellanæ fabulæ ab Atella Osciurum civitate nomen et originem duxere, argumentis dictisque jocularibus, Græcorum Satyricis similes, sed quæ non agebantur ab histrionibus.

^s *Exodio*] Exodium dicitur, quod cum argumenti partem non faciat, huic tamen inseritur oblectamenti causa; exodia etenim plerumque ridicula, Atellanis potissimum fabulis adhibita; quæ si statim ab initio recitarentur, erant *εἰσὸδια*, quasi *ingressus*; si in medio, *ἐμβολα*, hoc est *interjecta*; si in fine *ἐξὸδια*, hoc est *exitus*. Atellanas tamen ipsas extra argumentum et exodii loco interpositas dicit Torrentius, quemadmodum apud Græcos Satiræ, ex Juvenalis

Sat. vi. 'Urbiens exodio risum movet Atellanæ Gestibus Autooës,' &c. Sed non apparet, quare de ipsius Atellanæ exodio Juvenalem non intelligat.

^t *Pecuniæ parcus*] Contrarium referunt et Dio et Tacitus; hic enim satis firmum adversus pecuniam Tiberium prædicat, lib. III. Annal.

^u *Comites*] De comitibus jam supra in Julio cap. 4. et 42. sed quales erant sub magistratibus. Imperatorum autem comites, quanquam ad eorum similitudinem introducti, ab iis tamen procedente tempore magis ac magis diversi fuere. Primo Imperatoribus amicissimi fuere, et a consiliis, unde Augustorum coasiliarii dicti sunt, ejus consuetudinis exordium legas in Augusto cap. 35. Cum autem consistorium sit Principis consilium, et quasi Senatus, hinc

tionumque nunquam salario, cibariis tantum, sustentavit; una modo liberalitate,⁹ ex indulgentia vitrici, persecutus, cum, tribus classibus^{10 v} factis pro dignitate cujusque, primæ^w sexcenta sestertia, secundæ quadringenta distribuit, ducenta tertiæ, quam non amicorum, sed gratorum^{1x} appel-

1. Oud. qui ideo dedit *capris*.⁹ Baumg.—9 Ita ex Turneb. sententia Adv. xiv. 17. cum R. Steph. Pulm. et seqq. ut habent Memm. et Urs. liber. *Unam m. liberalitatem* dant Mss. Torr. Burm. et Oud. cum Edd. Vett. *libertatem* Medic. 2. *libertate* Dun. Dein *consecutus* Medic. 3. Edd. Bas. Gryph. Colin. Dolet. *persecutus* Four. et *vitrici* de more Mss. quatuor Oud. et aliquot Edd. Vett.—10 *Classicis* Periz. Tum *sexcentena* Medic. 1. 3. Periz. Edd. Rom. Ven. Bon. Lugd. Junt. Ald. aliæque, *sextecenta* Vind. 1. Freinsh. ad Curt. l. vi. 7. 17. legendum putat *sexcenta*, mox *quadringena* et *ducenta*.—1 Hanc lect. cum Mss. Turneb. uno Pulm. Torr. aliisque, et Edd. Vett. defendunt Burm. Oud. Ern. Wolf. *Græcorum* Memm. Dun. Pal. 1. 2. Ed. Steph. quod præferunt Casaub. Gron. Grut. Mallet Græv. *Graiorum*, et Boxh. *Græcolorum*. In Pal. 3.

NOTÆ

comites quoque consistoriani appellati sunt, donec Constantinus titulum honorarium esse voluit, et ad varias administrationes adhibuit, quas hoc titulo decoravit. Hinc, ut notavit Brissonius de verb. signific. Comitum appellationes, et species variæ, pro administrationum varietate, v. g. Comes sacrarum Largitionum, Comes Rerum privatarum, Comes Sacri Palatii, &c.

^v *Tribus classibus*] Amicorum, non navium, ut sentiebat Beroaldus: erant enim hæc classes varii ordines juxta eum gradum, quem quisque in amicitia Principis obtinebat, ut essent amici primi, secundi, et tertii ordinis; ac totidem admissiones, quas stante Republica inventas patet ex Senecæ lib. vi. de Beneficiis cap. 34. ‘Apud nos primi omnium C. Gracchus, et mox Livius Drusus instituerunt segregare turbam suam, et alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum universis. Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt et secundos, nunquam veros.’ Unde etiam fortasse Tiberio

innovandi istius moris animus, quod Drusus ille unus e suis majoribus inter ejus auctores recenseretur. Hinc amicorum cohortes, de quibus infra.

^w *Primæ*] Hi erant honestiores, et quasi interiores amici, quos iterum Seneca lib. i. de Clementia cap. 10. ‘totam cohortem primam interioris admissionis,’ appellat. Hinc etiam admissionales amici, et admissionis officium.

{	Sexcenta	} 26250 lib.
{	Quadringenta	} 17500 lib.
{	Ducenta	} 8750 lib.

^x *Gratorum* [*Græcorum*] Hos et eorum linguam magno in contemptu habitam a Tiberio notat Casaubonus; unde quamvis in comitatu principum virorum Græci semper fuerint, iique ut plurimum literati homines et philosophi, ut supra in Julio cap. 48. notatum est; satius tamen videtur id intelligere de contentis illis amicis, quos parasitorum instar habebat, non vero de iis duntaxat, qui natione Græci forent. Hinc patet ferri non posse lectionem, quam in uno ex suis codicibus Torrentius viderat, et Tur-

labat. [47.] Princeps neque opera ulla magnifica fecit, (nam et, quæ sola susceperat, Augusti² templum,^y restitutionemque Pompeiani theatri,^z imperfecta³ post tot annos reliquit,) neque spectacula omnino edidit; et iis, quæ ab aliquo⁴ ederentur, rarissime interfuit, ne quid exposceretur,^a utique postquam comædum Actium⁵ coactus est manmittere. Paucorum Senatorum inopia sustentata, ne pluribus opem ferret, negavit, se aliis subventurum, nisi Senatui⁶ justas necessitatum causas probassent. Quo pacto plerosque modestia et pudore⁷ deterruit: in quibus Hortalum,⁸ Q. Hortensii^b oratoris nepotem, qui, permodica re familiari, auctore Augusto,^c quatuor liberos^d tulle-

Gnatorum, unde conj. Heins. *Gnathonum*.—2 *Id est Aug.* Med. 1. 2. Vind. 1. cum uno Pulm. Periz. Cop. Voss. Ed. Ven. 1. aliisque multis, etiam R. Steph. Paulo ante *magn. egit* dat Fouc. et *rd nam deleri volebat* Lips.—3 *Infecta* probavit Burm. ex Harlem. Periz. Edd. Ven. tr. Extat quoque in Med. Cald. *imperfectum* Vind. 1. Mox et *his O.* fere Codd. et Edd. Vett. præter Rom. sec. *hiis* Periz.—4 *Pro aliquo* Perizon. legendum dixit *alio*, teste Ond. Tum neque exp. Memm. *exposcerent* Edd. Ven. 2. 3. Med. pr. Cald.—5 *Accitum* in nonnullis Torr. et Pulm. libris, in aliis *Accium*, ut in Vind. 1. *Attium* Vind. 2. Cort. *Acticum* Medic. 2. Post *act.* exulat est a Memm. Medic. 1. 3. Polit.—6 *In senatu et necessitatis* Vind. 1. Item *probaret* Harlem. Dein habent *peracto* Pal. 3. Periz. Cnj. et Edd. antiquæ tantum non omnes ad Bas. post. et Steph. sed *pacto* ex emendatione Lips. Elect. 1. 28. recepit Græv. et seqq. suffragantibus duob. Torr. Pal. 1. 2. uno Pulm. Medic. Vind. 1. Fouc. Dun. Voss. et Mss. Casaub. cum Ed. Camp.—7 Müll. in schedis snadet *pudor*.—8 *Ortallum* Ven. 1. *Orralum* duæ reliquæ, *Ortulum* et *Ortensii* Edd. quædam.

NOTÆ

nebus asserere voluerat, *gratorum* scilicet, quod certe ipsa hujus loci lectione refellitur.

^y *Augusti templum*] Tacitus lib. v. Annal. dicit opera hæc ab eo perfecta, sed vel propter senectutem, vel ambitionis contentum, minime dedicata. De eo autem Augusti templo, quod Romæ foret, intelligendum videtur, cum aliud Nolæ dedicasset, ut paulo supra cap. 40.

^z *Pompeiani theatri*] In Augusto c. 31.

^a *Exposceretur*] Hoc est, ne quid populus a se peteret, quod recusare pudor non patretur, ut manmissio-

nis illius exemplum satis innuit: ex quo etiam patet comædos e servis fuisse, quemadmodum et pictores, et etiam medicos, ut supra in Julio cap. 4. notatum.

^b *Hortensii*] Celeberrimi illius oratoris, quem diu causarum regem in Foro fuisse dicit Asconius, donec Ciceroni palma illa cedere coactus est, unoque illo vixit inferior.

^c *Auctore Augusto*] Tunc verosimillime, cum Pappiam legem de maritandis ordinibus suasit Augustus, cunctosque ad conjugium adhortatus est. Supra in Augusto cap. 34.

^d *Quatuor liberos*] Quare beneficiis

rat. [48.] Publice munificentiam bis omnino exhibuit: proposito millies^e sestertio⁹ gratuito in tricennii tempus; et rursus, quibusdam dominis insularum,^f quæ in monte Cœlio deflagrant, pretio restituto.¹⁰ Quorum alterum,^g magna difficultate nummaria populo auxilium flagitante, coactus est facere, cum per Senatusconsultum sanxisset, ut fœneratores duas patrimonii partes in solò^h collocarēt, debitores totidem æris alieni statim solverent, nec¹ res expediretur: alterum,ⁱ ad mitigandam temporum atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti æstimavit,² ut montem Cœlium, appellatione mutata, vocari Augustum^k jusserit. Militi post duplicata ex Augusti testamento¹ legata nihil

Tum rei familiaris Memm. præmod. Periz. unde facit Burm. præmodicæ rei familiaris.—9 Sestertium Memm. et ita, vel sextertium, Mss. Oud. exceptis Vind. 2. Periz. in quibus cum Nonn. et Edd. Vett. sestertio. Cf. Tac. vi. 17. Supra his omn. Edd. Schild. postt. errore typographico. Dein et deest Harlem. Periz. Edd. Ven. Med. Cald. Contra duplicat Memm. et rurs. et.—10 Instituto Vind. 2. Infra pro sanxis. habent Exc. Cuj. cauxisset, quod Burm. pro cavisset accipiebat.—1 In Dnn. Cort. Camp. ac, Vind. utroque, Periz. Harlem. Cort. Edd. Camp. Ven. 1. expedirentur. Dein mitigandum Medic. 2. a m. pr. et quod autem Medic. 1. a m. pr.—2 Extimavit Cort. qui mox accom-

NOTÆ

Principis tanto dignior erat, quod tres liberos habentibus competebant legis immunitates, si ausus esset inopiam in Senatu profiteri.

^e Millies] 4375000 lib. Tacitus quoque auctor est, hanc summam per mensas jussisse distribui, ut egentibus mutuo sine fœnore concederetur. Quod et de bonis damnatorum ab Augusto factum supra dixit c. 41.

^f Dominis insularum] De his supra in Julio cap. 41. In damno illo sarciendo millies etiam a Tiberio donatum tradunt Dio et Tacitus, sed ille in assignanda causa a Tacito una et Suetonio dissentit; Tiberis enim exundatione eversa refert ædificia, nisi si utroque illo modo, deflagratione scilicet et exundatione, gemina clades contigerit.

^g Quorum alterum] Pecuniam scilicet

mutuatitiam, quam sine fœnore præbere coactus est, quod ipsius decreta pecuniarum defectu non expedirentur.

^h In solo] Hoc est, in prædiis cœmendis. Qui loquendi modus jurisconsultorum est; his enim res immobiles dicuntur res soli, quasi quæ solo inhærent, ut domus, agri, fundi, &c. quorum pretium augetur fœnore imminuto, ut supra in Augusto cap. 41.

ⁱ Alterum] Hoc est, pretium insularum; ceteroquin multis exitio futura erat clades illa.

^k Augustum] Tacitus, lib. iv. Annalium, de Senatus sententia sic appellatum scribit; sed cum Tiberio volente factum sit, ideo Senatus nulla mentio apud Suetonium.

¹ Testamento] Quo quid singulis datum esset, supra vide in Augusto

unquam largitus est, præterquam singula millia denariorum^m prætorianis, quod Sejano se non accommodassent; et quædam munera Syriacisⁿ legionibus, quod solæ nullam Sejani imaginem inter signa coluissent: atque etiam missiones^o veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium^p captans. Ne³ provincias quidem ulla liberalitate sublevavit; excepta Asia, disjectis terræ motu civitatibus.^q [49.] Procedente mox tempore etiam ad rapinas convertit animum.⁴ Satis constat, Cn. Lentulum^r Augurem, cui census maximus fuerit,⁵ metu et angore ad fastidium vitæ ab eo actum, et ut ne quo, nisi ipso hærede,

modavissent cum Medic. 1. Abest se a Cort. Camp. Item *Syriacis* Medic. 1.—3 Sic Mss. O. cum Edd. Ven. 1. Casaub. Scriv. et seqq. In ceteris *neque*. Alio ord. *lib. ulla* Medic. Cop. Cuj. Dun. *libertate* Harlem.—4 Omittitur *anim.* in uno Torr. lib. Statim *satis* vulg. *sat* prætolere VV. DD. auctoritate Mss. Pulm. Medic. 3. Vind. 1. Voss. Cuj. Edd. Ald. Steph. al. favente etiam Dun.—5 *Fuerat* Huls. *fuit* Vind. 1. Tum *langore* Cort. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. *langorem* Ven. 2. 3. Med. Cald. quæ et carent τφ in ante *gratiam*. Exaratur in Cuj. *sed angore simul, fessus senio, finem vitæ implevit, ac paucis*

NOTÆ

cap. 101. Beroaldus et Sabellicus legunt *duplicata*; quod Suetonius duplicationis illius alibi non meminerit; sed eam ex Taciti Annal. 1. colligere est.

^m *Singula millia denariorum*] Denarius, ut supra in Julio cap. 4. notatum est, quatuor sestertiis æquivalet: qua ratione quaterna millia nummum hic intelligenda sunt, nostræ vero monetæ 175. lib. quam summam singulis Prætorianis Tiberius largitus est. Cum igitur novem Prætorianorum cohortes circa se Augustus habuerit, si tot milites singulis Prætorianorum cohortibus assignaveris, quot in Legionariis cohortibus erant, scilicet 420. erit illius donativi summa 654500. lib. Tanta enim exurgit multiplicato per 175. hominum numero, qui ratione posita 3780. fuerint: tot enim repearias, si 420. per 9. multiplicaveris.

ⁿ *Syriacis*] Romanas intelligit, quæ in Syria militabant. De Sejano et ejus seditione mox plura.

^o *Missiones*] De his supra in Julio cap. 7. et Augusto cap. 49. et de illarum commodis, infra Calig. cap. 44.

^p *Compendium*] Hoc est, lucrum: præmia enim veteranis danda, si missi fuissent, lucrabatur.

^q *Civitatibus*] Plinius lib. 11. cap. 84. auctor est, tempore Tiberii contigisse terræ motum, post hominum memoriam maximum, quo una nocte duodecim Asiæ civitates prostratæ sint.

^r *Cn. Lentulum*] Seneca lib. 11. de Beneficiis cap. 27. 'Cneius Lentulus angur divitiarum maximum exemplum quater millies sestertium suum vidit,' id est 17500000. lib. quibus tantis bonis cumulatus ab Augusto nec contentus fuerat.

moreretur : condemnatam et generosissimam foeminam Lepidam, in gratiam⁶ Quirini^s consularis praedivitis et orbi,^t qui dimissam eam e matrimonio post vicesimum annum veneni olim in se comparati arguebat : praeterea Galliarum et Hispaniarum, Syriaeque et Graeciae⁷ principes confiscatos ob tam leve et tam impudens calumniarum genus, ut quibusdam non aliud sit objectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent :^u plurimis etiam civitatibus et privatis veteres immunitates, et jus metallorum^v ac vectigalium^w ademta ;[†] sed et Vononem,^{8x} regem Parthorum,

interjectis et ut quo.—6 *F. Lep. grat.* Ven. 2. 3. et *consulis* Medic. 1. Cop. Huls. Dein *in se ol.* uterque Vind. a se Edd. Ven. 2. 3. Med. Cald.—7 Ignorant et *Gr.* Dun. Cuj. Medic. 2. a pr. m.—† *Vet.* exulat a Cort. Edd. Camp. Ven. Med. pariter ac et *jus* a Fouc. qui mox praebet et *vect.* In Vind. 1. *vectigaliorum*, Vind. 2. *ademtas*, quod haud improbat Ond.—8 *Vononem* Dun. Medic. 2. *Notonem* Vind. 2. Periz. a pr. m. Edd. Rom. *Nomonem* Cort. *Vovonem* Ven. 1. *Voconem* Sabel. Med. Cald. *Infra se* fastidiunt Harlem. Ven. tres.—

NOTÆ

* *Quirini*] Hujus probabile est mentionem fieri a D. Luca cap. 2. vs. 2. Evangelii, atque etiam a Josepho lib. xvii. in ipso fine, et lib. xviii. cap. 1. et sequentibus.

^t *Orbi*] Hujusmodi hominum liberis carentium auctoritas erat magna Romae tunc temporis ; multi namque haereditatis obtinendae spe illis adlabantur. Seneca lib. de Consolatione ad Marciam cap. 19. ‘ In civitate nostra plus gratiae orbitas confert, quam eripit ; adeoque senectutem solitudo, quae solet destruere, ad potentiam ducit, ut quidam odia filiorum simulent, et liberos ejurent, et orbitatem manu faciant,’ &c. De quibus plura passim apud auctores, praesertim satiricos, qui haereditas multis insectantur.

^u *Partem rei familiaris in pecunia haberent*] Hoc est, quod duas bonorum suorum partes in solo non collocassent, contra Senatusconsultum, de quo modo capite proxime praecede-

nti, maximam fortasse praesentis pecuniae summam servantem, quod nolebat suspiciosus ille Princeps, metu novitatis, ad quas ipsa praesertim efficax est. Certe satius videtur locum hunc sic intelligere, quam ad veterem illam legem, qua, auctore Dione lib. xli. definitus olim fuerit habendae pecuniae modus, et abolitam restituerit Caesar, vetans ne quis in auro argenteove plusquam sexaginta sestertiis possideret.

^v *Jus metallorum*] Quibusdam civitatibus, Hispanicis praesertim, licebat fodere sibi metalla, unde magni illis proventus : metallis enim adeo ferax erat Hispania, ut Gallaciam, Lusitaniam, et Asturiam, vicena milia pondo auri praestitisse quidam tradiderint, auctore Plinio l. xxxiii. cap. 4.

^w *Vectigalium*] Supra in Augusto c. 46. et 92.

^x *Vononem*] Hujus meminere Josephus lib. xviii. cap. 4. et Tacitus

qui pulsus a suis, quasi in fidem populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam^y se receperat, spoliatum perfidia, et occisum. [50.] Odium adversus necessitudines in Druso primum fratre detexit,⁹ prodita ejus epistola, qua secum de cogendo ad restituendam libertatem^z Augusto agebat; ¹⁰ deinde et in reliquis. Juliae^a uxori tantum afuit, ut relegatæ, quod minimum est,¹ officii aut humanitatis aliquid impertiret,² ut ex constitutione patris uno oppido^b clausam, domo quoque egredi, et commercio hominum frui, vetuerit: sed et peculio concesso a patre præbitisque annuis^c fraudavit,³ per speciem publici juris,^d quod nihil de his Augustus testamento cavisset. Matrem Liviam gravatus,⁴ velut partes sibi æquas potentiae vindicantem, et congressum ejus assiduum vitavit, et longiores secretioresque sermones, ne ejus⁵ consiliis, quibus tamen interdum et egere^e et uti⁶ solebat, regi videretur. Tulit etiam perin-

9 In Cort. et Edd. Camp. Ven. 1. Med. uti et Sabel. Cald. *direxit*. Habet Vind. 1. *Drusum p. fratrem*.—10 Deest vox *agcb*, Huls. *Dein tant. ux. abf.* in utroq. Vind. Edd. Camp. Ven. tr. Cald. Med. aliisque cum Harlem. Periz. —1 Brem. et Müll. *q. m. esset legi jubent. qui min.* Fouc. *nimum* Cort. *offic. est* Vind. 2. *officia ut h. Medic.* 1. Polit. Cop. Huls. *officiis* Ven. 2. 3. Cald. Med.—2 *Impart.* Vind. 1. Periz. Cort. Edd. Rom. al. ut creberrime. Tum *ex pecul.* Voss.—3 Perizon. conj. *fraudaverit*, ac proxime Ern. visum est *publici* redundare.—4 Non habent *grav.* duo Torr. cum Pulm. uno et Edd. Rom. Itidem Cort. *matre Livia* seqq. *vindicante*; et *legiones pro long.*—5 Pronomen *ejus* abest a Memm. trib. Medic. Polit. Vind. 1. Cort. Periz. Fouc. et Edd. O. ante Beroald. itaque deleverunt Ond. et Wolf.—6 Ita Mss. O. cum Edd.

NOTÆ

lib. II. ubi historiam hanc aliter narrat, et culpa Tiberium absolvit.

^y *Antiochiam*] Appianus in Syriacis auctor est, Nicanorem condidisse sexdecim urbes hujus nominis. Verosimile est hic intelligi splendidissimam illam, quæ Syriæ quondam caput fuit. Vetus nomen apud Europæos retinuit, apud Turcas dicitur *Antachio*,

^z *Restituendam libertatem*] Suetonius infra Claudii cap. I. et Tacitus, idem agitasse tradunt.

^a *Julia*] Cohærere non videtur

hic locus cum eo quod supra cap. II. de Tiberii erga Juliam officiis retulit, nisi fortasse suspiceris, id eo consilio tunc temporis a Tiberio factum, ut hac specie moderationis, aut reverentiæ, Augustum sibi remereretur.

^b *Oppido*] Rheginorum scilicet, ut supra in Augusto cap. 65.

^c *Annuis*] Annua dicuntur pecuniæ singulis annis in alienjus alimoniam pendendæ.

^d *Publici juris*] Quasi violanda fuisset tali pensione defuncti voluntas, nolissetque Augustus præberi, si-

digne,⁷ actum in Senatu, ut titulis suis, quasi Augusti, ita et Liviæ⁸ filius, adjiceretur. Quare non ‘parentem patriæ’^f appellari, non ullum⁹ insignem honorem recipere publice, passus est.⁵ Sed et frequenter admonuit,¹⁰ ‘majoribus nec foeminae convenientibus^h negotiis abstineret:’ præcipue ut animadvertit incendio juxta ædem Vestæ et ipsam intervenisse, populumque et milites, quo enixius opem ferrent, adhortatam, sicut sub marito solita esset. [51.] Dehinc ad similitudinemⁱ usque processit, hac, ut ferunt, de causa. Instanti sæpius, ut civitate donatum in decuriasⁱ allegeret, negavit, alia se conditione alleciturum, quam si pateretur ascribi albo,^k ‘extortum² id sibi a matre.’

plurimis. In Edd. Ven. 2. 3. Sabellici, quem Cald. Med. Bas. Gryph. alsecuti sunt, et *ægre uti*. Casaub. servavit *ægre*, reponens insuper *tantum* pro *tamen* contra Mss. quod ejus auctoritate retinent Schild. aliique.—7 *Indigne Memm. perinde* Vind. 2. *actum* deest Edd. Rom. Mox exhibent in Sen. Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Voss. Dun. Fouc. Cop. Mss. Turneb. et Torr. cum Edd. Ven. 1. Bon. Steph. In reliquis a Sen. Periz. act. Sen. sed marg. ascriptum a.—8 *Ita ut L. Medic. 2. Cuj. Mallet Baumg. Juliæ fil. uti Tacit. r. 14. habet: addiceretur* Vind. uterque.—9 *Nullum* Memm. Edd. Ven. 2. 3. Verba *app. n. u. i. h. r.* desunt Huls. Mox *sed freq.* Fouc. omisso et.—10 *Admonuerit et ne fact.* in Vind. 1. In plerisque Mss. et Edd. etiam Casaub. Raph. Schild. legitur *quod non maj.* sed ista *qu. non* haud comparent in Medic. 1. 3. Cop. Memm. Edd. Bon. Bas. Paris. Gryph. Plant. Steph. Torr.—1 *Ad dissimulandum* Vind. 1. Dein *se alia* uterque Vind. Mox *abscribi* Periz. Harlem. et Edd. usque ad Bon. Alii *adscribi*.—2 *Extortum* Harlem. Pro *commota* dat *commenta* unus Torr. Item *codicell.* Medic. Huls. cum Edd. aliquot, ut sæ-

NOTE

quidem præbendum non jusserat.

^e *Egere* [ægre] Alii legunt *et egere*.

^f *Parentem patriæ*] Tacitus: ‘Multa patrum et in Augustam adlatio, alii Parentem, alii Matrem Patriæ appellandam; plerique ut nomini Cæsaris ascriberetur, JULIÆ FILIUS, censebant.’ Quin et in antiquis nummis legitur ineptus hic titulus, JULIA AUGUSTA GENITRIX ORBIS.

^g *Insignem honorem recipere publice, passus est*] Quin et mortuæ delatos honores per modestiæ speciem Senatuum minuere jussit, ut idem Tacitus lib. v.

^h *Convenientibus*] Qualia sunt publica negotia, a quorum tractatione foeminas arcent leges.

ⁱ *Decurias*] Judicium, de quibus supra cap. 41. et Aug. cap. 29. et 32.

^k *Albo*] Album erat tabula, qua judicium, sive aliorum quorumvis nomina descripta proponebantur. Hinc toties apud jurisconsultos albi mentio, v. g. ‘de albo corrupto:’ multabatur enim qui illud corrupisset aut quoquomodo vitiasset. De albo Pontificis Maximi jam supra quædam in Julio cap. 40.

At illa commota, veteres quosdam ad se Augusti codicillos¹ de acerbitate et intolerantia morum ejus,³ e sacrario^m protulit atque recitavit. Hos et custoditos⁴ tandiu, et exprobratos tam infeste, adeo graviter tulit, ut quidam putent inter causas secessus hanc ei vel præcipuam fuisse. Toto quidem triennio,⁵ quo vivente matre afuit,⁶ semel omnino eam, nec amplius quam uno die, ac paucissimis vidit horis: ac mox neque ægræ adesse⁷ curavit, defunctamque, et,

pius.—3 Abest ejus a Memm. Statim a sacr. opt. lib. Torr. *secretario* Cod. Urs. et ita se legisse testatur Beroald. e *seclar.* Ed. Bon. in *sacr.* Rom. utraque, 'bene, si jungerentur post *custod.* nunc minus.' Oud.—4 *Ut cust.* Harlem. Periz. Cort. Edd. Camp. Ven. 1. Med. Postea pro *exprob.* Müll. suadet *expromptos* h. e. in lucem prolatos. Harlem. *manifeste*.—5 Lips. emendandum censuit *biennio*, refragantib. Casaub. Græv. Ern.—6 *Afuit* Edd. Gryph. Plant. aliaque. Mox ac deest Mss. Pulm. Medic. Cop. Periz. Cort. et Edd. Vett. item Ald. Steph. Malit Oud. delere ac ante *mox*, ubi exulat a Polit. Medic. 1. 3. Item *hor. vid.* in Vind. utroque.—7 Ita correxit Lips. et ita Torr. Ms. cum Edd. Rom. sec. Ven. 1. et al. *abesse* Gryph. Bas. Plant. et *ægre*

NOTE

¹ *Codicillos*] Aldus Mamtius de codicillis hoc habet: Dicti sunt a codicibus, id est, arborum libris: plures enim ligneæ tabellæ glutino jungebantur, item ut junguntur hodie nostri libri. Sed antequam in arborum libris, palmarum in foliis esse scriptum Plinius auctor est, lib. XIII. cap. 11. ubi pugillaria significat codicillos esse, id est, tabellas cera illitas, in quibus pungendo, stylo impresso scriberetur, unde pugillaris nomen. Verum etsi ante chartam fuere, post eandem tamen inventam mansere codicilli, commodi scilicet causa, quoniam ubi charta et atramentum non adesset, ut in itinere, in cæna, in Senatu, codicilli stylo scripti mittebantur. Notasis Guilandum pro *palmarum* in loco Plinii mox laudato legere *malvarum*, quod et in malvarum foliis aliquando scriptum sit: quod indicant versus quos ipse ex Isidoro adducit: 'Hæc tibi Aratais multum invigilata lucernis

Carmina, quis ignes novimus aërios: Lævis in aridulo malvæ descripta libello, Prusiaca vixi munera navicula.' De quibus plura idem Plinius capite sequenti.

^m *Sacrario*] De Larario Torrentius explicat, de quo in Augusto cap. 7. Alii de peculiari quadam ædium parte, Augusto consecrata, in qua ejus imaginem haberet, et ipsum coleret, reconditis ibidem pretiosissimis quibusque sibi ab Augusto relictis.

ⁿ *Toto quidem triennio*] Quidam legebant *biennio*: quod nonnisi paulo plus quam biennium intercesserit; unde Torrentius 'toto' liberaliter dictum ait, non exacte ad verum. Certe in Memmiano et Viterbiensi codicibus Casanbonus legit *triennio*; quo credibile fit, aut in Fastis, aut in Suetonio errorem subesse: hujus enim auctoris exactissimæ diligentiae repugnare videtur, quod totum dixerit triennium, si hoc nonnisi paucis mensibus inceptum credidisset.

dum adventus sui spem facit, complurium dierum mora, corrupto demum et tabido corpore funeratam prohibuit consecrari,^{8°} quasi id ipsa mandasset. Testamentum quoque ejus pro irrito habuit, omnesque amicitias at familiaritates,⁹ etiam quibus ea funeris sui curam moriens demandarat, intra breve tempus afflixit; uno ex his, equestris ordinis viro, et in antliam^{10 p} condemnato. [52.] Filiorum neque naturalem Drusum, neque adoptivum Germanicum, patria caritate dilexit; alterius vitii¹ infensus. Nam

de more pleræque. Tum *compluriumque* Ven. 2. 3.—8 *Obsecrari* Ven. 2. 3. Med. Cald. Dein *testamentumque* Medic. 3. cum Edd. Casanb. prioribus, exceptis Rom. Bon.—9 *Familiaritatis* Medic. 1. Non habetur *sui* in Edd. Steph. Plant. aliisque et Burm. In Huls. *cura et demandaverat* Medic. 1. *demandaret* Polit. Mox *equestri* Medic. 1. 2.—10 Ex antiq. Cod. sic legit Turneb. Adv. xiv. 17. item Pith. Adv. ii. 16. Lips. Elect. ii. 15. probantib. Casaub. auctoritate Vatic. et Memm. item Voss. in Etym. Scriv. Ond. aliisque. *Antiliam* habent Polit. Medic. 3. Pal. 3. Huls. Harlem. Cop. Edd. Ven. 1. Med. Cald. Bon. Lugd. Junt. Ald. Steph. *antliam* Medic. 2. et *mantiliam* Pal. 2. 3. in *Antiliam* Edd. Sabell. in *Media* Periz. Ed. Rom. sec. in *medio* Vind. 2. Fouc. Alii Mss. Ond. et Torr. *Andiam* v. *medium*. Nonnii liber *ad incediam* Cort. et Camp. *inedia*. Beroald. in nonnullis scriptis legi in *Anticyram* notat, et sane in Vind. I. exaratur in *Anthicuram*. Ipse e Ms. mavult in *Latonium*, quod Edd. Bas. Gryph. Colin. Dolet. receperunt. Torr. vel *Anticyr.* vel *Latuniam* præfert. Turnebo etiam venit in mentem in *Ænariam* v. in *insulam Diam*. Ond. *inedia*. Desunt hæ tres voces Medic. 1.—1 Lips. Elect. I. 28. legit *alterius virtutibus, alterius vit.* Tum *animi* carent Pal. 1. 3. Cop. Medic. 1. 3. et opt. Torr. non

NOTÆ

° *Consecrari*] Ut de Julio cap. 88. et Augusto cap. 101. a Claudio consecrata postmodum fuit, infra in Claudio cap. 11. et Dione lib. LX.

^p *Antliam*] Alii legunt *Anticyram*, ut intelligatur eques ille in insulas condemnatus, quod vulgare fuit hæc ætate supplicium. Sed quia ut insolitum quid affertur, ideo prior lectio servata est. Antlia porro erat machina hauriendæ aquæ comparata, qua pedum nisu et agitatione aquæ tollerentur per modiolos atque haustera, qualem memorat Martialis lib. IX. Epig. 19. ‘Sed de valle brevi quas det sitientibus hortis, Curva laboratas antlia tollit aquas.’ Et clare Artemidorus lib. I. cap. 50. ubi de

quodam loquitur, qui cum somniasset, se omni corpore inmoto, pedibus duntaxat laborare moverique, neque tamen hilum progredi, evenit ut in antliam damnaretur: exhaustibus autem hoc usu venit, ut pedes ambulantium instar moveant; maneant tamen in eodem loco. Quæ ipsa ferme sunt Artemidori verba Latine reddita. De quo et Lipsius lib. II. Electorum cap. 15. Haurienda autem hæc aqua, vel ex metallorum fudinis, vel lapidum intelligi potest, aut etiam e navis sentina, quomodo apud nos damnantur ad remiges. Unde nec omnino rejicienda Gryphii lectio *latonium*, et Beroaldi.

Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus est; sed tantum non² statim a funere ad negotiorum consuetudinem rediit, justitio¹ longiore inhibito. Quin et Iliensium^r legatis paulo serius consolantibus,³ quasi obliterata jam doloris memoria, irridens, ‘Se quoque,’ respondit, ‘vicem eorum dolere, quod egregium civem Hectorem^s amisissent.’ Germanico usque adeo obtrectavit, ut et⁴ præclara facta ejus pro supervacuis elevaret, et gloriosissimas victorias, ceu damnosas Reipublicæ, increparet. Quod vero Alexandriam, propter immensam et repentinam famem,^t inconsulto se adisset,⁵ questus est in Senatu. Etiam causa mortis fuisse ei per Cn. Pisonem,^u legatum Syriæ, creditur: quem, mox hujus criminis reum, putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta^v obstarent.⁶ Per quæ multifariam in-

improbante ipso. Dun. *Druso an.* in quo mox desunt *erat itaque*, neque habentur illa *vit. e. i.* in Medic. 2. Cuj.—2 *Tamen non* Fouc. Periz. et Edd. Vett. excepta Ven. 1. aliæque cum Nonn. Legit Torr. *tant. non a fun.* expunctis aliis, probante Burm. vel *tant. quod a fun.* In Bas. Gryph. Plant. *tant. non stat. post a fun.* Deest *post* Cuj. item et *rediit* Medic. 1. a pr. m.—3 *Consularibus* Fouc. Postea *qui egr.* Cop.—4 *Ut etiam* Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. cum Edd. Sæc. xv. pluribusque. Dein *supervacaneis* Vind. 2. et *eluderet* Medic. 2. uterque Vind. Cort. Pal. 1. 3. Periz. Harlem. duo Torr. Cuj. Dun. Edd. Rom. sec. Ven. tr. Lugd. al. *eluderet* Voss. cum uno Torr. et Nonn. ut etiam Lips. marg. *allevit, elevaverit* Cop. *elevavit* Memm. Medic. 1. 3. Polit. Edd. Junt. Ald. Arg. Steph. Burm. quæ omnes mox exhibent *increparit* contra Mss. Deest *victor.* Ven. 1.—5 *Adisset* Vind. 1. Periz. Tum *causam* in Cop. utroque Vind. Ed. Ald. Exulat *creditur* a Memm. Medic. 1. 3. Cop. *crederetur* extat in Medic. 2. *credere* Cuj. unde conj. Oud. *causam m. f. ei, &c. credere est sive licet.*—6 *Nisi ea secreto ostentant que mult. inscr.* Memm. Huls.

NOTÆ

¹ *Justitio*] Justitium Gellio lib. xx. cap. 1. est quasi juris interstitio, aut juris statio; tunc enim publica negotia cessabant, propter luctum publicum, unde in Reipublicæ calamitatibus indici solitum est. Lucanus: ‘Clausaque justitio tristi fora,’ &c. Et plura Livius.

^r *Iliensium*] Trojanorum. Sed duplex fuit Ilium; scilicet vetus, cujus nullæ etiam Tiberii temporibus reliquæ, ut auctor est Strabo lib. xiiii.

et novum, de quo plura idem auctor. Hodie vetus nomen retinens *Troja*, teste Sophiano.

^s *Hectorem*] Qui mille annis ante occisus fuerat. Tardam illorum consolationem ridet.

^t *Famem*] Quæ Romam vexabat, quo præcipuam ex Ægypto annonam inveni solitam fuisse, jam supra notatum est in Julio cap. 35. &c.

^u *Pisonem*] De quo supra cap. 42.

^v *Ea secreta*] Casaubonus legen-

scriptum,⁷ w et per noctes celeberrime acclamatum est: ‘Redde Germanicum.’ Quam suspicionem confirmavit ipse postea, conjuge etiam ac liberis^x Germanici crudelem in modum afflictis. [53.] Nurus Agrippinam,^y post mariti mortem⁸ liberius quiddam questam, manu apprehendit, Græcoque versu, ‘Si non dominaris,’^z inquit, ‘filiola, injuriam te accipere existimas?’ nec ullo mox sermone dignatus est. Quondam vero inter cœnam porrecta a se poma gustare non ausam, etiam vocare desiit, simulans, veneni se crimine accessi;⁹ cum præstructum^a utrumque consulto esset, ut et ipse tentandi gratia offerret, et illa quasi certis-

Longol. *secreto* etiam habetur in Pal. 1. 2. nno Torr. Medic. 1. 3. Polit. Cop. probante Grut. *ostentant sine per itidem* est in Medic. 3. Cop. Polit. qui et marg. ascripsit et pro ea et *ostentarent, per quod.* Torr. emendavit *nisi Sejanus secreto obstaret*, astipulantibus Lips. ad Tac. III. 16. et Casaub. qui tamen conj. *nisi ea secreto oblata forent.* Græv. ita refinxit *nisi ea secreta mors tegetet ant occultaret*, Heins. *nisi Sejanus ægre obstaret*, Burm. *nisi Sejanus ea secreta ostentaret*, Ond. *nisi ei secreta obstare ostenderetur* vel *nisi Sejanus ei secreta obstare ostentaret*, Perizon. *nisi spe ei secreto ostentu*, vel satis habuit expungere ea. Müll. suasit *nisi ei secr. obst.* levissima mutatione, et Wolf. plura vocabula excidisse putavit. Vulg. lect. defendunt Ern. et Baumg.—7 *Incepitum* Pal. 3. Dun. cum Edd. Vett. et multis recentt. Illud tuentur Memm. Medic. 1. 3. Polit. Pal. 2. Cop. Huls. Cuj. Mss. Torr. Reg. *incepitum* Pal. 1. Tum vulgg. habent *creberrime*, pro qua voce *celeb.* revocavit Burm. auctoribus uno Torr. Reg. Codd. Memm. Huls. Cuj. Edd. Ven. 1. Lugd. Junt. Ald. Arg. accedentib. Medic. Polit. utroq. Vind. Voss. Dun.—8 Hoc ordine Medic. tr. Cuj. probante Ond. Vulg. *mort. mar.* Mox inquit deest Cort. Camp. Postea *estimas* Dun. Cuj. Medic. 2. *extimas* Vind. 1.—9 Edd. vulgg. præbent *se ven. cr. accessitum.* In Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. *arcessitam*, unde Beroald. correxit

NOTE

dum censet *nisi ea secreto*: et Torrentius ex uno codice, in quo reperit etiam *secreto*, suspicatur sic phrasim ordinandam esse, *nisi Sejanus secreto obstaret.* Quod et Taciti Historiæ maxime conveniat.

^w *Inscriptum* [*incepitum*] Alii *inscriptum.* Quod et potest; statuis enim et aliis etiam locis convitia ascribebant, ut ex Julii cap. 80. colligas.

^x *Conjuge etiam ac liberis*] De quibus libro sequente plura.

^y *Agrippinam*] Agrippa genitam et

Julia, quæ postmodum Tiberii uxor fuerat, supra cap. 7. et ab Augusto relegata, supra cap. 11. et in Augusto. Ideo Tiberii nurum, quia Germanico ejus filio adoptivo, ut capite præcedenti, nupta.

^z *Si non dominaris*] Tacitus quoque, ‘correptam Græco versu, ideo lædi quia non regnaret.’ Sed quis ille versus, ejusque poetæ, ignoratur.

^a *Præstructum*] Sejanus has insidias Agrippinæ struxerat. Vide Tacit. IV. Annal.

simum exitium¹⁰ caveret. Novissime calumniatus, modo ad statuam Augusti,^b modo ad exercitus^c confugere velle, Pandateriam^d relegavit; conviciantique¹ oculum per Centurionem verberibus excussit. Rursus mori inedia destinati, per vim ore diducto, infulciri² cibum jussit. Sed et perseverantem, atque ita absumtam, criminosisissime insecutus est, cum diem quoque natalem³ ejus inter nefastos^e referendum suavisset. Imputavit^f etiam, quod non laqueo strangulatam⁴ in Gemonias^g abjecerit: proque tali cle-

//////////

arcessitum, ut in aliis Mss. quod Ern. etiam placet. Reposuit Oud. primo *ven. se*, fide Mss. tantum non omnium et Edd. Vett. plurimum, dein *arcessi*. recepit ex Pal. 2. Cop. Edd. Junt. Ald. Steph. probantib. Grav. Gron. Burm. Wolf. quibus accedunt Memm. Dnn. Medic. Cort. Pal. 3. Edd. Rom. Lugd. nisi quod corruptam scribendi rationem *accersi* sequantur. *Accersi* Pal. 1. cod. Nonn. Abest *cum* a Vind. utroque a pr. m. Tum *præscriptum* Cort. Camp.—10 *Exitum* Memm. Medic. Cort. Voss. Cop. Harlem. Periz. Edd. Camp. Ven. 2. 3. Med. Cald. Dein *nov. est cal. eam* Vind. 2. et *stat.* Memm. Item *Pandataria* Vind. 1. *Pandatarum* Dnn. Medic. 2. *Pandatarium* Voss.—1 *Conviciantique* Cop. *convic. quoque* Vind. 1. haud improbante Oud.—2 Urs. conj. *infirciri* et ita ascripsit Cort. Paulo ante *deducto* Cop. Fonc. Ven. 1. al. In Vind. 2. *sed pers. omisso et.* Mox *exulat est* a Cop.—3 *Natalis* Harlem. Periz. Cort. et Edd. usque ad Beroald.—4 *Strangyl.* Memm. *strang. injecerit*

NOTÆ

^b *Statuam Augusti*] Huc cum servi præsertim confugerent, tali facto dominationem ipsi Tiberio exprobrare visa fuisset; quanquam ingenui quoque ad statuas confugerent, ut de Antonii Triumviri filio in Augusto cap. 17. notatum est.

^c *Ad exercitus*] Quasi illos adversus Tiberium concitatura, utpote quibus gratissima erat, tum sui, tum Germanici conjugis causa, ut constat ex Tacito *Annal.* lib. 1. et 11.

^d *Pandateriam*] Quo mater ejus missa fuerat, supra in Augusto cap. 65.

^e *Nefastos*] Atros et ominosos, ut patet, quamvis improprie, si Gellium audias lib. 1v. cap. 9. ‘Religiosi enim dies dicuntur tristi omine infames, impeditique; in quibus et res divinas

facere, et rem quampiam novam exordiri temperandum est. Quos multitudo imperitorum prave et perperam nefastos appellant.’

^f *Imputavit*] Hoc est, beneficii instar haberi voluit. Quo sensu Juven. Sat. v. ‘tamen imputat hunc rex: Et quamvis rarum, tamen imputat,’ &c. Notat Casaubonus huic auctori, ac insuper Tacito, Juvenali, Plinio, Quintiliano, aliisque scriptoribus inferioris ævi, imputare idem esse ac postulare ut aliquid sibi gratiæ loco apponatur.

^g *Gemonias*] Gemoniæ scalæ erant, ad quas corpora damnatorum trahebantur, inde mittenda in præceps, quod, quemadmodum et strangulari, et unco trahi, tam dedecorosum erat, quam quod maxime. Hinc Gemonias

mentia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur, et⁵ Capitolino Jovi donum ex auro sacraretur. [54.] Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem et⁶ Drusum et Caium, ex Druso^h unum, Tiberium,ⁱ haberet; destitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Neronem et Drusum, P. C. commendavit: diemque utriusque tirocinii,^k congiario^l plebi dato, celebravit. Sed ut comperit, ineunte anno,^m pro eorum quoque salute publice vota suscepta, egit cum Senatu, 'Non debere talia præmia tribui, nisi expertis et ætate provectis:' atque ex eo, patefacta interiore animi sui nota, omnium criminationibus obnoxios reddidit: variaque fraude inductos, ut et concitarentur ad convicia,⁷ et concitati proderentur,⁸ accusavit per literas, amarissime congestis etiam probris, et judicatos hostesⁿ fame necavit: Neronem, in insula Pontia;^o Drusum, in ima⁹ parte Palatii. Putant, Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quasi ex Senatus auctoritate missus, laqueos et uncas^p ostentaret; Druso autem

rejectis ceteris Dun. *injec.* item in Ven. 1. *abjiceret* Cort. Camp.—5 *Ut Cap.* Vind. 2. *domum* Vind. 1. Voss. *Supra dementia* Dun.—6 Mss. Torr. cum utroque Vind. Cort. Edd. Rom. carent hic copula, probante ipso Torr. *Pro commend.* habet Harlem. *commendavit.* Etiam *plebei* in Memm.—7 *Ad vitia Medic.* 1. Huls. In Vind. 1. *ut excitarentur.*—8 Hanc lect. testantur Memm. Cop. Huls. Cuj. Fonc. Vind. 2. Cort. sive Lys. probantib. Græv. Ern. Oud. In vulgatis *perderentur.* Dein *conjectis* in ora Ant. Gryph. et *prob.* Vind. 1. et *adjudicat.* Medic. 1. Cop. Huls.—9 *In una* Cop. Mox *ei* deest Cort. Edd.

NOTE

a gemitibus dictas volunt, de quibus adhuc infra.

^h *Druso*] Naturali filio. Cap. 52.

ⁱ *Tiberium*] Qui postea Caligulæ jussu periit; lib. sequente cap. 23.

^k *Tirocinii*] Forensis scilicet, de quo supra in Augusto cap. 26. et supra hoc eodem, &c.

^l *Congiario*] Quid sit, in Cæsare cap. 27. et alibi.

^m *Ineunte anno*] Kalendis nempe Januariis, quo die pro Imperatorum salute vota suscipi moris erat.

ⁿ *Judicatos hostes*] Reipublicæ sci-
Delph. et Var. Clas.

licet, ut de Antonio supra in Augusto cap. 16.

^o *Pontia*] Duplex in mari Tyrrheno hujus nominis insula: altera in Sinu Formiano, qui hodie *Golfo di Gaëta*. Altera ante Veliam, Lucanix urbem, etiam hodie *Ponza*. De priori videtur intelligendus hic locus, utpote in quam cives damnati deportarentur.

^p *Laqueos et uncas*] Carnificina instrumenta, illi ad strangulandum, hi ad trahendum ignominiose corpus in Gemonias, v. g. ut capite proxime

Sueton.

2 I

adeo alimenta subducta, ut tomentum^{1c} e culcita^r tentaverit^s mandere: amborum sic reliquias dispersas,^{1t} ut vix quandoque colligi possent. [55.] Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi e numero² principum civitatis deposcerat, velut consiliarios^u in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres³ incolumes præstitit: ceteros, alium alia de causa, perculit, inter quos⁴ cum plurimorum clade Ælium Sejanum,^v quem ad summam potentiam non

Rom.—10 *Omentum* Medic. 1. Vind. 2. Cort. Cop. *tormentum* Medic. 3. Vind. 1. Edd. Rom. Ven. 1. Alii etiam *culcitra* contra VV. DD. sententiam.—1 *Reliquiis dispersis* Vind. 1. Edd. Bas. Colin. Gryph. Plant. et recentt. probante Wolf. *reliqua dispersa* Lisl. Cnj. Gron. censuit legend. *mandere. Amb. sic reliquiae dispersæ*, neque ab ea emendatione alienus est Oud. Ceteri scripti et editi tumentur recept. lect. In fine Cap. exulat *possent* a Dun.—2 *Ex mun.* Vind. 1. et *deposceret* Huls. Mox *veluti cons.* Vind. 2.—3 *Anne tres* Memm. Cop. Cuj. Dun. Medic. Polit. Voss. *ante tr.* Ed. Ven. 1. Tum *ceterosque* in utroque Vind. Cort. Periz. et Edd. ante Bas.—4 *In quos* Harlem. Edd. Ven. Med. al. Oud. corr. *interque eos*, probavitque Wolf. Post per-

NOTÆ

præcedenti, et infra cap. 75.

¹ *Tomentum*] Farcimen est, quo implentur culcitrae, divitum quidem ex lana alba, unde leuconicum dicebatur; pauperum vero ex concisis arundinibus, quod stramentum plebeiorum, et tomentum Circense dicebatur, quia in Circo sternebatur ab egenis ad acquiescendum. Martialis Apophoret. Epig. 160. 'Tomentum concisa palus Circense vocatur, Hæc pro leuconico stramina pauper emit.' Ubi alii legunt *pro lingonico*.

^r *Culcita*] Ab inculcando dictam ait Varro, quia tomentum in ea inculcatur, aut simile quid.

^s *Tentaverit*] Tacitus auctor est, non tentasse modo, sed et novem diebus hoc cibo sustentatum. Simile quid de Cæsarianis militibus narrat in Bruto Plutarchus, et de Persis Eleunte obsessis Herodotus.

^t *Reliquias dispersas* [*reliquiis dispersis*] Quod ultimum est tyrannorum in eos quos oderant, crudelitatis

argumentum. Unde Ovidius in fine librorum de Ponto: 'Ergo summotum patria proscindere, livor, Desine, nen cineres sparge, cruento, meos.'

^u *Consiliarios*] Angusti exemplo, supra in Augusto cap. 35.

^v *Ælium Sejanum*] Hunc tam offendisse quam amasse periculosum fuit, ut ait Seneca Epist. 55. quippe qui dum posset apud Tiberium omnia, quos voluit, ad libitum evexit, depressit, oppressit; damnati autem et occisi amicos fere omnes idem Tiberius interfecit. Hunc affectati reum imperii Senatus tam cupide condemnavit, et punivit, ut ne ejus quidem filia pepercerit, patet ex Tacito Annal. v. ubi horrenda prorsus animadvertendi ratio, de qua etiam infra cap. 61. 'Quo die illum Senatus deduxerat, populus in frusta divisit; in quem quicquid congeri poterat, dii hominesque contulerant, ex eo nihil superfuit quod carnifex traheret,' &c. Seneca lib. de Tranquillitate

tam benevolentia provexerat,⁵ quam ut esset, cujus ministerio ac fraudibus liberos Germanici circumveniret, nepotemque suum ex Druso filio naturalem ad successionem imperii confirmaret. [56.] Nihilo lenior⁶ in convictores Græculos,^w quibus vel maxime acquiescebat. Zenonem quendam, exquisitius sermocinantem, cum interrogasset, 'quænam illa tam molesta dialectos^x esset,' et ille⁷ respondisset, 'Doridem;'^y relegavit Cinariam,^{8z} existimans, exprobratum sibi veterem secessum, quod Dorice Rhodii⁹ loquantur. Item cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam^a proponere, comperissetque,¹⁰ Seleucum grammaticum a ministris suis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire; primum a contubernio removit, deinde etiam ad mortem

cul. plenam distinct. O. Edd. ante Baumg. posuere.—5 *Pervex*. Cort. Edd. Rom. *Germ. lib. Vind.* 1. Mox *filio nat.* confirmant tres Medic. Memm. Cuj. Edd. Rom. sec. Steph. Bas. post. aliæque, astipulantib. Græv. Oud. Ern. Baumg. *filio naturali* cum Cod. Urs. ediderunt Beroald. ac Burm. et maluit Torr. Reliquæ Edd. *filium nat.*—6 *Leviore* Fouc. Medic. Vind. Dein *Græcos Polit. Xenonem* Memm. Viterb. Pith. Groslot. Pal. 1. Medic. 2. 3. Cuj. favetque Oud. In Pal. 2. *Enomen*.—7 *Ut ille* Ven. 1. unde conj. Burm. *ut ille respondit esse Dor.* Exulat ille a Vind. 1. qui et habet *Dorice*. Oud. suadet *Doricen* vel Gr. *Δωρικὴν*.—8 *Cinaram* Edd. Bon. Lugd. *Cynaram* Junt. Arg. Paris. Col. *Anariam* Ald. *Enariam* Steph. Cort. Conj. Græv. *Ænariam*, probantib. Is. Voss. Heins. Oud. cum Harlem. Ed. Bas. post. et marg. Gryph.—9 *Rhodi* Dun. Medic. 1. 2. Cort. aliique cum Edd. Rom. Tum in Fouc. *necem secess.*—10 *Comperisset sine que* Memm. et comp. Cuj. Medic. 2. Vind. Periz. Harlem. et Edd. Vett. usque ad Bas. et revocavit Burm. Tum *trac-*

NOTÆ

vitæ cap. 11. De eo videsis plura apud Tacitum Annal. iv. et v. &c.

^w *Græculos*] Literatos illos homines, de quibus supra c. 46. Sic per contemptum appellati sunt, quia tunc temporis Romæ plures erant e Græcia advenæ parasitantes, victumque adulationibus quæritantes, contra quos tot Juvenalis convicia Sat. 111. 'Græculus esuriens in cœlum, jusseris, ibit,' &c.

^x *Dialectos*] Loquendi ratio seu idioma, apud Græcos quadruplex est.

^y *Doridem*] Dorica dialectus ima est e quatuor, quarum omnium originem, nique populi his uterentur, Strabo narrat diligenter lib. xiv. ubi et Rhodios origine Diores extitisse notaveris.

^z *Cinariam*] Insula est maris Ægæi, una ex Cycladibus; vel, ut aliis placet, Sporadibus; hodie *Zenara*.

^a *Super cœnam*] Inter cœnandum. Vide supra in Julio cap. 87. et Augusto cap. 77.

compulit. [57.] Sæva ac lenta^b natura¹ ne in puero quidem latuit: quam Theodorus Gadareus,^c rhetoricæ præceptor, et perspexisse² primus sagaciter, et assimilasse aptissime visus est, subinde in objurgando^d appellans eum *πῆλὸν αἵματι πεφυρμένον*.³ Sed aliquanto magis in Principe eluxit, etiam inter initia, cum adhuc favorem hominum⁴ moderationis simulatione⁵ captaret. Scurram,^e qui, præ-

~~~~~

¹ *arent* Vind. 2.—1 Burm. putabat scribend. *sæva ac truculenta nat.* tamen nihil postea mutatum volebat. Postea *Cadareus* Medic. Polit. Vind. Cop. et Edd. aliquot, *Catureus* Huls. *Cadereus* Edd. Rom. *Gadereus* Græv. pr. Burm.—2 Sic primus reposuit Casaub. et ita Memm. Vind. 2. Cuj. cum opt. Torr. exhibent. In ceteris O. est *prosper*. Edd. Ald. Bas. *prospexisset*. Mox *assimil.* Edd. nonnullæ, et *appellatus* Vind. 2.—3 Hæc est lectio unius Cod. Torr. probata etiam a Duk. ad Thuc. III. 49. Ern. et Baumg. ad loc. et ita citatur a Suida. Steph. cum Turneb. Adv. XIV. 17. Pulm. Freinsh. ad Curt. IV. 11. Casaub. Plant. accedentib. trib. Pal. *πεφυραμένον* exhibuerunt, et receperunt Plant. Oud. Wolf. al. Dant *συμπεφυραμένον* Medic. Vind. 2. Periz. et Edd. Vett. fere O. In Memm. Viterb. Pith. Periz. adjuncta est interpretatio *id est, lutum a sanguine maceratum*, etiam in Mss. Oud. et Edd. Vett. nisi quod Vind. 1. Cort. Fouc. non agnoscat Græca, nec præposit. *a*, quæ abest etiam ab Edd. Bas. Gryph.—4 *Hom.* deest Medic. 2. Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. O. ante Casaub. *omnium* Vind. 2. Fouc.—5 *Assimilatione* Polit. Periz. Harlem. Vind. uterque, Cort. Edd. Vett. præter Bas. Gryph. nisi quod *assi-*

NOTÆ

^b *Lenta*] Suspiciatur Casanbonus legendum esse *truculenta*, sed repugnant codices et ipsa Auctoris brevitatis; cui accedit etiam quod apprime cohæret cum iis quæ supra dicta sunt de illo, cap. 21. ac de lentitudine illa intelligendum, non quæ irasci quodammodo nesciat, sed quæ veluti sopita quædam ira est, quam Seneca lib. de Ira, manu sævam, verbis parciolem esse dicit, de qua Cicero lib. I. ad Atticum Epist. 11. ‘Nil ego illo impudentius, astutius, lentius, novi.’ Hujus vitii comparatione, virtus dicitur ira illa, quæ se statim promit; unde Cicero I. de Legibus, bonorum virorum esse dicit admodum irasci. Et ad Atticum, ‘Irritabiles esse animos optimorum sæpe hominum et eosdem placibiles,’ &c.

^c *Gadareus*] Oriundus Gadara aut Gadaribus, aut etiam Gadora ex ur-

be Palestinæ; etiam hodie *Gadara*, sed excisa. Celebris ille fuit, ut patet ex Quintiliani lib. III. ubi dicitur Tiberius illum audisse Rhodi, cum in eam insulam secessisset.

^d *Objurgando*] Verbum hoc persuaserit Theodorum illum, aut alium esse ab eo, cujus meminit Quintilianus loco citato, aut Tiberium ab eo jam inde ab adolescentia edoctum; quis enim eum, consularem, tot bellicorum ducem, ac tribuniciæ potestatis virum a rhetore credat objurgandum? Tunc enim Tiberius functus erat his honoribus, cum Rhodum secessit. Certe sophista ille, de quo supra cap. 11. pœnas dedit promptissimas, qui ausus esset illi etiam inter disputandum conviciari.

^e *Scurram*] Dicacem hominem significat, ridiculisque, haud salva personarum dignitate, verbis incessen-

tereunte funere, clare⁶ mortuo mandat, ut nuntiaret Augusto, ‘nondum reddi legata,^f quæ plebi⁷ reliquisset,’ attractum ad se, recipere debitum, ducique ad supplicium imperavit, et patri suo verum referre. Nec multo post in Senatu Pompeio cuidam, Equiti Romano, quiddam perneganti, dum vincula minatur,⁸ affirmavit fore, ‘ut ex Pompeio Pompeianus fieret;’ acerba cavillatione simul hominis nomen incessens, veteremque partium⁸ fortunam. [58.] Sub idem tempus, consulente Prætoře, an judicia majestatis^h cogi juberet,⁹ exercendas esse leges respondit, et atrocissime exercuit. Statuæ quidam Augusti¹⁰ caput demserat, ut alteriusⁱ imponeret. Acta res in Senatu, et quia ambigebatur, per tormenta quæsitæ est. Damnato

mulationem Ven. 2. 3. Cald. Med. Paris.—6 Ita Mss. O. et Edd. ad Casaub. qui e solo Viterb. mutavit in *elato*. Deest utrumque Huls. Dein *prætereuntem funus* Cop. Medic. 1. 3. a m. pr.—7 *Plebei* Memm. Voss. Edd. Ald. Steph. ut alibi, *plebeis* uterque Vind. Cort. Periz. Harlem. cum Edd. Sæc. xv. item Bon. Lugd. Junt. Tum *adtractatum* Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. quibus mox deest *fore*.—8 Snadet Müll. *minabatur*. Dein *veterumque* rescripsit Torr. e suo Cod. cui obsecuti sunt Casaub. Scriv. Græv. Schild. al. suffragante Memm. Sed alteram lect. servant Mss. Pulm. Grut. Burm. Ond. Wolf. cum Dnn. et Edd. Vett.—9 *Deberet* Vind. 1. Dnn. a pr. m. *respondet* Harlem.—10 *Augusto* Memm. Mox in duob. Mss. Torr. Periz. Huls. Cort. Edd. Röm. Sabel. Cald. Med. Ald. Steph. *depresserat*, quod natum putat Ond. e

NOTÆ

tem, quos Latinitas promiscue cum mimis et histrionibus usurpat, quales etiam fuisse in funeribus colligas ex cap. 19. Vespasiani.

^f *Legata*] Quæ plebi jusserat eroganda, supra in Augusto cap. 101.

⁸ *Partium*] Pompeianarum scilicet, quas Julius acie Pharsalica profligarat.

^h *Judicia majestatis*] Quid sint, supra cap. 2. et de voce ‘cogi,’ in Augusto cap. 36.

ⁱ *Alterius*] Ipsius Tiberii. A Granio Marcello factum id narrat Tacitus 1. Annalium. Sed cur ideo sic Tiberius exarsit? Quia nimirum, ut ait Lipsius ad locum Taciti, solebant ty-

rannos ea ignominia afficere, videbaturque occulte Granius damnasse Augustum, quasi talem. Hieronymus in Prophetam Habacuc cap. 4. ‘Cum tyrannus detruncatur, imagines quæ ejus deponuntur, et statuæ, et vultu tantummodo commutato, ablatoque capite, ejus facies qui vicerit, superponitur.’ Quod sæpe temporibus illis factitatum constat, Calig. infra cap. 22. Capita mutabant et titulos, ac quandoque titulos tantum, remanentibus capitibus. Quod ex Pausania in Atticis, Corinthiacis colligere est, ut et ex Plinio non uno in loco.

reo, paulatim ¹ hoc genus calumniæ ^k eo processit, ut hæc quoque capitalia essent: circa Augusti simulacrum servum ¹ cecidisse, ² vestimenta mutasse, ^m nummo vel annulo effigiem ⁿ impressam latrinæ ^o aut lupanari intulisse, dictum ullum factumve ejus existimatione ³ aliqua læsisse. Periiit denique et is, qui honorem ⁴ in colonia sua eodem die ^p de-

scriptura *dēperat*.—1 *Confestim* pro *paul.* in marg. Gryph. et uno Torr. In altero utrumque deest. Etiam *hoc* exulat a duob. Pulm. Medic. Cuj. Voss. Dun. Vind. 1. Cort. Edd. Rom. Ven. 1. Lugd. Junt. Ald. Steph.—2 *Sedisse* marg. Gryph. *Dein vestem mut.* Periz. Harlem. eum Edd. Vett. ad Casaub. usque, et revocavit Burm. Alterum fide Codd. suorum vindicavit Oud. *Ceterum lat. ut lup.* Medic. 3. Polit. *vel lup.* Cort. Edd. Rom.—3 *Extimatio* Periz. Corrigere voluit Burm. *dicto ullo factoque ejus existimationem læsisse*, vel *mutare aliqua in aliquo v. oblique*, quem refutat Oud. qui tamen *obliqua* præferret, si in Mss. reperiretur.—4 Ita reponi jussit Oud. auctoritate Mss.

NOTE

^k *Genus calumniæ*] Calumniandi licentiam sub Tiberio. Notat etiam Tacitus lib. 1. Annalium, et Seneca lib. III. de Beneficiis cap. 26. ‘Sub Tiberio Cæsare fuit accusandi frequens et pæne publica rabies, quæ omni civili bello gravius togatam civitatem confecit. Excipiebatur ebriorum sermo, simplicitas jocantium, nihil erat tutum,’ &c.

¹ *Servum*] His licebat ad statuas Principis, tanquam ad asylum, confugere; neque de illis tantum intelligendus hic locus, sed de iis omnibus, qui inibi a quocumque cæsi forent.

^m *Vestimenta mutasse*] Hoc in loco sacro prohibitum, ut patet ex Valerio Maximo lib. II. ‘Manifestum igitur est tantum religionis sanguini et affinitati quantum ipsis Diis immortalibus tributum; quia inter ista tam sancta vincula non magis quam in aliquo sacro loco nudare se, fas esse credebatur.’ Quod et confirmat Plutarchus in Quæstionibus Romanis, et de re quavis inhonesta Arriani lib. II. cap. 8. Vestimentorum hæc mutatio non male a Beroaldo refertur ad eos, qui luxu, aliave qua-

piam de causa, vestem interdum in foro mutarent, instar illius Crispini, de quo Martialis lib. VIII. Epig. 48. ‘Nescit cui dederit Tyriam Crispinus abollam, Dum mutat cultus, induiturque novos.’

ⁿ *Effigiem*] Exemplo est apud Senecam libro III. de Beneficiis, Paulus vir Prætorius, quem Macro quidam turpissimus delator accusaturus erat, quod Tiberii imaginem gemma exsculptam habens, in convivio matulam sumpsisset, ni servi accessisset industria. Testis est etiam Philostratus damnatum quendam quod servum verberasset, qui forte denarium gerebat, quo efficta esset imago Cæsaris.

^o *Latrinæ*] Varro libro VIII. de Lingua Latina dicit, balneum domesticum ab antiquis ‘lavatrinam’ appellatum, ac deinde brevitatis causa ‘latrinam,’ et colluvaria etiam ac sordium receptacula sunt, ut patet ex ejusdem auctoris libro IV. Erant et publicæ latrinæ, quarum meminit Suetonius in Lucani vita.

^p *Eodem die*] Notandum quam sollicitus esset dierum observator. Ta-

cerni sibi passus est, quo decreti et Augusto olim erant. [59.] Multa præterea, specie gravitatis ac morum corrigendorum, sed et^s magis naturæ obtemperans, ita sæve et atrociter factitavit, ut nonnulli versiculis quoque et præsentia exprobrarent, et futura denuntiarent mala :

Asper et immitis,^q breviter vis omnia dicam ?

Dispercam, si te mater amare^r potest.

Non es Eques.^{6 s} Quare ? non sunt tibi millia centum :

Omnia si quæras, et Rhodos⁷ exilium est.

O. Torr. Pulm. Memm. Cop. Huls. Cuj. Periz. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Cort. et Edd. ante Casaub. præter Bas. Gryph. Plant. probante Wolf. e suis Codd. favente Dun. Al. honores, etiam in Ed. Burnm. Dein iidem Mss. Torr. quo decretus et A. o. erat, cum uno Pulm. Cort. et Edd. Rom. quo decretum Fouc. decretum erat Vind. 2. Cort. in col. sua eo die unus Torr. Harlem. Periz. Vind. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Junr. Ald. Steph. sua casu elapsum est e Gron. quod decr. Cop. Medic. 1. 3. Ed. Paris. Desunt Cuj. sibi p. e. q. d.—5 Ejici rō et placnit Lips. et Torr. Mox ac atroc. Vind. 2. Edd. Rom. in præc. Cuj. exprobarint Cort. et denunciant Edd. Ven. 2. 3. Cald.—6 Omnis eques Huls. Cop. a m. pr. Medic. 1. Tum Lips. notaverat legend. quater et non sunt, ut in Cod. suo Beroald. repererat.—7 Mss. O. excepto Memm. et Edd.

NOTÆ

citus enim libro vi. Annalium, ubi de Agrippinæ morte, 'Eodem die defunctam, quo biennio ante Sejannus pœnas luisset, memoriæque id prodeum addidit Cæsar.' Quod certe superstitione observari ab ipso potuit, sed potius consulto, ut religionis obtentu vulgi animos irretiret.

^q *Asper et immitis, &c.*] Torrentius existimat quatuor hæc priora disticha variis singula temporibus edita fuisse, proinde separari debere, cetera conjungi. Certe diversam unumquodque sententiam continet et explet.

^r *Te mater amare*] Tacitus Annal. 1. 'Hunc quoque asperavere carmina incertis auctoribus, vulgata in sævitiam superbiamque ejus, et discordem cum matre animum.'

^s *Non es Eques*] Torrentius, et ex eo Schildius, censet hos versus referendos esse ad ea tempora, quibus Rhodi egerit, ex eo quod addat, 'non

sunt tibi millia centum.' Id enim, inquit, de eo dictum, qui in patris sit potestate, intelligo, &c. Verum id videtur stare neuntiquam posse; tunc enim cum Rhodum navigavit, nullius in potestate constitutus erat; non patris naturalis qui occiderat, ut patet ex cap. 6. supra; non adoptivi, siquidem nonnisi post reditum adoptatus est, ut supra cap. 15. ac proinde patremfamilias sui que juris fuisse fatendum: quis vero centum ei millia, quartam nempe census equestris partem, ut supra in Julio cap. 33. non fuisse crediderit? Quin etiamsi juris alieni fuisse daretur, credibile tamen hand fuerit, et ipsum Equitem non fuisse, et centum millia non habuisse: Senatorum enim filii hoc ipso Equites erant, ut supra in Julio, et accuratius in Augusto cap. 38. notatum est: et peculio accepta multa retulerat, ut ex supradicto c. 15. constat, et post

Aurea mutasti Saturni sæcula,¹ Cæsar :
 Incolumi nam te ferrea semper erunt.
 Fastidit vinum, quia⁸ jam sitit^u iste cruorem :
 Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.^v
 Aspice felicem^w sibi, non tibi, Romule, Syllam :
 Et Marium, si vis,⁹ aspice, sed reducem :
 Necnon Antoni, civilia bella moventis,¹⁰
 Nec semel infectas aspice cæde manus :
 Et dic, Roma perit : regnabit^{1 x} sanguine multo,
 Ad regnum quisquis venit ab exilio.^m

^m O acerbe et crudelis, visne ut paucis referam cuncta? Peream si mater tua potest te diligere. Non es Eques Romanus. Quid ita? Quia non possides centum millia sestertiorum: si petis cuncta, Rhodos locus est exilii tui. O Tiberi, invertisti ætatem fortunatam: te enim salvo, semper erit infortunata. Vinum despicit, quia hic sitit nunc sanguinem; hunc potat tam libidinosè, quam ante potavit vinum purum. O Romule, intuerè Syllam felicem, sed sibi, non tibi: vide quoque, si vis, Marium, sed illum qualis erat cum reversus est. Intuerè etiam manus Antonii excitantis bellum civile, sæpe commaculatus occisionibus, et dic, Roma destruitur; ille dominabitur cum magnis cædibus, quicumque evchitur ad dominationem, post exilium.

Vett. usque ad Bas. dant Latina terminatione Rhodus.—8 Qui Ed. post. Græv. quia tam in Catal. Pith. p. 79. Statim tunc bibit hic Medic. 1. avidus Pal. 1. bibit mallet Grut. cui assentiretur Burm. si in priori versu ex Torr. Ms. legeretur bibit iste cr.—9 Emendat Græv. in vivis asp. Dein ne non A. Dun. Cuj. Medic. 2. et in eodem ac Cort. aliisque et Edd. pp. Antonii.—10 Heins. vellet forentes sc. manus, et non semel præbent Memm. Dun. Medic. 2. Cort. uterque Palm. Cop. Harlem. Periz. Cuj. et Edd. Vett. item Ald. Steph. quod videtur præferendum Oud.—1 Regnavit Medic. 3. Voss. quisque,

NOTÆ

tot adeptas dignitates, post tot bella prospere gesta, tam exiguum esse non potuit ejus castrense peculium, ut censum equestrem non æquaret, (in quodam enim codice Beroaldus legit quater et non sunt tibi, &c. quod multo melius mihi videtur) hoc autem peculium norunt omnes patriæ potestati non obnoxium. Reliquum est igitur, ut scripta dicantur post adeptum principatum carmina, iisque forte probrum quoddam innui, quod, quia hac ætate compertum foret omnibus, proderè neglexerint historici, dum alius atque alius narrare rem ipsi plebeculæ notam, erubescit.

^t Saturni sæcula] Quibus, ut patet, imperium Augusti comparat: quod et Poëta innuit Eclog. iv. vs. 6. 'Jam redit et virgo, redeunt Saturnia regna:' ac deinde, 'quo ferrea primum Desinet, ac toto surget gens aurea mundo.' Quid vero de quatuor mundi ætatibus fabulati sint antiqui, Hesiodus inprimis et Ovidius, nemo non novit.

^u Sitit] Torrentius in optimo libro legit bibit.

^v Merum] Alludebat ad ea cognomina, de quibus supra cap. 42.

^w Aspice felicem, &c.] Sylla, de quo supra cap. 1. in Julio, cognomi-

Quæ primo, quasi ab impatientibus remedium,² ac non tam ex animi sententia, quam bile et stomacho,^y fingerentur,³ volebat accipi; dicebatque identidem: ‘Oderint, dum probent.’ Dein,⁴ vera plane certaue esse, ipse fecit fidem. [60.] In paucis diebus,^z quam Capreas attigit, piscatori, qui sibi secretum agenti grandem mullum^{5 a} inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem jussit, teritus, quod is a tergo insulæ per aspera et devia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quod non et locustam,^{6 b} quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quo-

Cuj. Tum *quæ a pr.* Medic. 1. 3.—2 *Imp. Romæ domini* Ven. 2. 3. Bas. Lugd. Junt. Ald. Gryph. Col. Plant. Schild. &c. *Romæ domini* Ven. 1. Bon. marg. Bas. *imp. domini*, omisso *Romæ*, tres Torr. Fouc. Harlem. Ed. Rom. sec. *imp. remedium* Pal. tres, Memm. Dnn. Vind. 1. Medic. Polit. Cuj. Voss. marg. Bas. pr. et man. doct. ad marg. Ed. Seb. Gryph. unde reposuerunt VV. DD. receptam lect. Burm. suadet *omnis remedi*, quæ ultima vox est in Ed. Steph.—3 *Qu. ut b.* Pal. 3. *qu. ut b. e. s. fungerentur* Pal. 1. et *fung.* etiam habent Cop. Harlem. unde conj. Burm. *funderentur*, et mox *proderit v. prosit vice probent.*—4 Sic Mss. plures et opt. Vulgo *deinde*. Exulat *esse* a Vind. 1. ac supra *bile* fastidit Pal. 2.—5 De more *mulum* Medic. 1. Vind. 2. Cort. Edd. Vett. mox *eadem* Vind. 1. *repsisset* Medic. 1. 3. Cop.—6 *Lucust.* Memm. Tum *pergrand.* in utroque Vind. Cort. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Med. Sab.

NOTE

natus est felix: sed Romulum alloquens carminis auctor, Syllam sibi uni felicem fuisse dicit, non illi, hoc est Urbi Romæ, ntpote quam proscriptionum cædibus, et omnimoda crudelitate vastaverat. Horum quatuor hominum exemplis tria hæc disticha probant, quam periculosum sit, eum qui exularit, seu pulsus quondam fuerit, superiorem fieri. Quod de Sylla et Mario satis superque confirmant Plutarchus in Sylla, Livius, Florus, &c. Tiberii autem exilium fuit secessus ejus in insulam Rhodum: supra cap. 14.

^x *Regnabit, &c.*] Hunc enim inimicitias contraxisse multas oportuit, quas postmodum crudeliter ulciscitur.

^y *Bile et stomacho*] Notum est utrumque pro indignatione accipi.

Horatius Sat. 3. lib. II. vs. 140. ‘tantum maledicit utrique, vocando Hanc furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis,’ &c. Terentius Eunucho act. II. scen. 3. vs. 31. ‘Id equidem adveniens mecum stomachabar modo.’ Super hac re plura Terentius ad Oden 13. lib. I. Horatii, ubi hujus loquendi modi rationes investigat.

^z *In paucis diebus*] Insolens loquendi ratio pro *paucis diebus ex quo*. Simile quid ex Horatio Torrentius notat, ‘quinque diebus . . . nil erat in loculis.’ Sat. 3. lib. I. vs. 17.

^a *Mullum*] Supra cap. 34.

^b *Locustam*] Aristoteles lib. IV. de Historia Animalium cap. 2. *κάραβον* appellat, eorumque piscium qui molli crusta integuntur primum genus facit. Plinius quoque lib. IX. cap. 30.

que lacerari os imperavit. Militem prætorianum,^c ob surreptum e viridiario⁷ pavonem, capite puniit. In quodam itinere, lectica, qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem^d viæ, primarum cohortium⁸ Centurionem, stratum humi^f pæne ad necem verberavit. [61.] Mox in omne genus crudelitatis erupit,⁹ nunquam deficiente materia: cum primo matris, deinde nepotum et nurus,^g postremo Sejani^h familiares atque etiam notos persequeretur. Post cujus interitum vel sævissimus extitit; quo maxime apparuit,

~~~~~

Cald. Beroald. &c.—7 Al. *viridar*. Dein *puniit* Medic. 1. uterque Vind. Periz. duo Palm. et Edd. Vett. ad Bas. usque, item Junt. Ald. Steph. *punit* Medic. 3. *Supra jussert* Harlem.—8 Græv. e Lips. emendatione in marg. Ed. Piant. notata dedit *primarium*: idem Lips. Elect. II. 17. suavit *prætoriarum*, Burn. *primorum ordinum*, al. *primæ cohortis*. Ond. et Wolf. sub voce *primarum* gentis nomen vel tale quid latere existimant. Ceterum *chortium* Ms. Torr. —9 *Irrepsit* Vind. 1. et *dein*, quomodo etiam Rom. sec. Med. Sab. Cald. Ber.

NOTÆ

et cap. 51. fragili et tenniore crusta munitas esse locustas ait. De quo piscium genere plura ambo illi auctores, tum citatis locis, tum etiam aliis multis. Locustæ crusta licet tenuior, nulli tamen squamis longe erat asperior, ac majorem dolorem illatura: unde inter cruciatum ipse reficiebatur piscator, quod locustam quocumque a se captam non attulisset.

^c *Prætorianum*] De Prætorianis supra cap. 37.

^d *Exploratorem*] Non in peregrinationibus modo, sed et in ipsa urbe, cum præsertim irent ad balnea, ejusmodi ministris usos, notat ex Juliano Casaubonus.

^e *Primarum cohortium*] Lipsius lib. II. Elect. cap. 17. legendum vult *prætorianarum*, quia nempe Prætorianæ cohortes Tiberium ubique comitabantur. Dissentit Torrentius, nec scribæ errorem culpari posse putat, cum paulo supra de Prætorianis locutus fuerit. Certe Vegetius lib. II. de Re

Militari cap. 4. primam in legione cohortem fuisse discrete affirmat, camque ceteris et nobiliorem et numerosiorem; unde et Milliaria dicta est: supra in Julio cap. 31. De centurionibus in Julio cap. 68. Torrentius in vetustissimo libro legit *chortium*, ut veteres semper.

^f *Stratum humi*] Tacitus lib. I. Annal. de iis qui vel securi percutiendi, vel fuste puniendi erant, idem narrat; humi nempe prostratos. Lipsius vero ad columnam quoque interdum alligatos notat libro II. de Cruce cap. 4. Et de his plura jurisconsulti ad I. VII. et VIII. ff. de pœnis.

^g *Nurus*] Vel Agrippinæ, quæ Germanici conjux, de qua supra cap. 53. vel Livillæ, quæ Drusi, de qua capite proxime sequenti. De Agrippina potius intelligendum videtur, quia conjungit nepotibus, Germanici nempe filii, quos tam crudeliter occidit. Supra cap. 54.

^h *Sejani*] Supra cap. 55.

non tam ipsum a¹⁰ Sejano concitari solitum, quam Sejanum quærenti occasiones¹ subministrasse. Etsi commentario, quemⁱ de vita sua summatim breviterque composuit, ausus est scribere, ‘Sejanum se punisse, quod comperisset, fure² adversus liberos Germanici filii sui:’ quorum ipse alterum, suspecto³ jam, alterum, oppresso demum Sejano, interemit. Singillatim crudeliter facta ejus exequi, longum est:⁴ genera, velut exemplaria, sævitiae enumerare, sat erit. Nullus a pœna hominum⁵ cessavit dies, ne religiosus^k quidem ac sacer. Animadversum in quosdam ineunte anno¹ novo:⁶ accusati⁷ damnatique multi cum liberis atque

&c. *familiaris* Vind. 2. *atque votos* Vind. 1.—10 *Ab Sej.* edidere Ond. et Wolf. fide Memm. Medic. Vind. 1. Cuj. Voss. quibus Dun. accedit. *ipso a Sej.* Polit. Dein *qu. Sejano* Medic. 1. 3. Polit. unus Torr. cum Edd. Bas. Gryph. Col. aliisque.—1 *Occasionem* Vind. 2. *Et sic* Medic. 3. marg. Ed. Med. Mox *quod* in opt. Torr. Cod. et Voss.—2 *Furem* Periz. Harlem. Edd. Rom. Med. Cald. Ven. quod ex compend. scripturæ natum putat Burm. pro *furentem*. Proxime *Germ. lib.* habent Codd. nonnulli et Edd. Vett. O. cum recentt. plerisque, unde Torr. censuit voces *fil. sui* e glossa esse adjectas, probante Ond. In Vind. 1. *Germ. f. s. lib.*—3 *Altero susp.* Cort. Desunt illa *ult. susp. jam* Huls. Tum *deinde Sej.* Vind. Edd. Rom. Pro *oppr.* in Vind. 1. *apenso.* Edd. aliquot et Gryph. *singulatim.* Cf. Aug. c. 9.—4 *Uterq.* Pulm. Vind. Cort. Periz. Harlem. et Edd. Vett. usque ad Bas. *esset.* Statim pro vulg. *generatim* recipiunt Ond. Ern. et seqq. *genera*, quæ lectio est Memm. Dun. et Mss. O. Burm. et Ond. cum Edd. Vett. exceptis Bas. Gryph. Col. Plant. Mox *enumerata* Harlem. Periz. Edd. Ven. Med. Cald. sed *erata* duæ Ven. ultimæ. In Huls. *satis.*—5 Græv. et Heins. corrigebant *omnino.* Dein *sacris* Camp.—6 Burm. putat *novo* a glossatore ascriptum, et ea voce carent Ven. 1. Lugd. Junt. Ald. Steph. sed agnoscunt Mss. O. In Vind. 1. *meante a. n.* Ed. Bas. pr. *nono.*—7 *Accusanti* Dun. *acc. quidam* Polit. et *d. multi sunt* Vind. 2. In Vind. 1. solum habetur *multi; atque etiam: deest* Cuj. *cum.* Mox dat Memm. *etiam a liberis suis*, et in trib. Medic. Dun. Harlem. Cop. Huls. Cuj. Edd. Camp. Ven. 1. *liberis pro uxorb.* exhibetur, sed *libertis* Cort. ut conje-

NOTE

ⁱ *Commentario, quem*] Torrentius in optimo libro legit *quod*. Tiberii commentarios Domitianus assidue lectitabat. Suos scriperat et Augustus, in Augusto cap. 85.

^k *Religiosus*] Vide in Augusto cap. 57. Solennioribus ejusmodi festorum diebus, vinctis etiam demta in eos dies vincula narrat Livius lib. v. dec. cad. 1. Videsis et super hac voce Gellium lib. iv. cap. 9.

¹ *Ineunte anno*] Quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos esset. Sabinus hoc die Sejani fraude condemnatus, apud Tacitum Annal. iv. Nihil triste privatim aut publice agrediebantur illo die, metu præsertim sinistri præsgij. Hinc Plutarchus, in Mario, notat malorum Romanis impendentium fuisse præsgium, quod Marius illo die Licinium e saxo dejecisset.

etiam uxoribus suis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: ^m decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnunquam et testibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali ⁸ receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum. Objectum est poëtæ, quod in tragœdia Agamemnonem ⁿ probris ⁹ lacessisset: objectum et historico, ^o quod ‘Brutum Cassiumque ultimos Romanorum’ dixisset: animadversum est ¹⁰ statim in auctores, scriptaque abolita, quamvis probarentur ante aliquot annos, ¹ etiam Augusto audiente, recitata. Quibusdam,

cere Lips. et Burm. Oud. suasit *uxorib. ac libertis.*—8 *Capitale* Huls. Ad dunt est post *recept.* uterque Vind. Periz. Harlem. duo Pulm. et Edd. Vett. præter Bas. Lugd. Gryph. Plant. &c. *suppliciumque* Medic. 2.—9 *Probris* non habent duo Torr. Periz. Cort. et Edd. Vett. ante Mediol. sec. cui restituit Beroald. In Memm. *Agamemnoni propriis lac.* et *propriis* extat etiam in Medic. 3. Mallet Græv. *tacerasset* (quod sui exemplaris marg. alleverat Lips.) vel *laxisset*, vel legendum *Agamemnoni propriis se lac.* Heins. corr. *Agamemnoni probra is ingessisset*, Oud. *Agamemnona probris incessisset.*—10 *Est* omitunt Cop. Periz. Dun. aliique cum Edd. Vett. ante Casaub. *Dein abolita sunt* Cnj. *abolita* Vind. 1. in quo supra *et* deest.—1 *Ita* restituit Oud. fide optt. Codd. Vulg. alio ord. *aliq. ante an.* Edd. Rom. sec. Steph. *ante al. etiam an.* Periz. cum Edd. multis *etiam al. ante an.* Polit. e suis emendavit *et Aug.* probante

NOTÆ

^m *Lugerent*] Hoc est, mortuos deflerent, aut lugubres vestes gererent per decem menses, qui annus Romuli, et legitimus lugendi tempus. Ornatum omnem abiciebant; viri quidem Senatorii latum clavum, et annulos aureos; matronæ vero aurum et purpuram, pullis duntaxat atrisque vestibus amicti. De quibus Alexander ab Alexandro libro XIII. cap. 7. Cnjacius libro VI. Observationum cap. 32. &c.

ⁿ *Agamemnonem*] Notus hic Argivorum rex, belloque Trojano Græci exercitus Imperator. De quo plura apud auctores, Homerum præsertim, Paterculum lib. I. cap. 1. Plutarchum in Agesilao, &c. Sub ejus persona Tiberius sibi quoque maledici credit; Poëtæ quippe Homericarum per-

sonarum nominibus, et aliis etiam, malos quandoque lacessabant, ut colligas etiam ex Persii Sat. I. vs. 4. et Augusti cap. 68. Dio lib. LVIII. auctor, Scæurum quandam ad mortem sibi consciscendam adactum, quod Tragœdiæ, cui nomen ‘Atrens’ fecerat, Euripidis versus insernisset, quibus imperantis ferendam esse stultitiam doceret.

^o *Historico*] Tacitus lib. IV. Annalium anno A. U. C. 778. ‘Cremutius postulaturo novo, ac tunc primum audito crimine, quod editis Annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset.’ Tum defensione ejus relata addit, ‘egressus dein Senatū, vitam abstinentia finivit.’ De quo adhuc infra Calig. cap. 16. ut et supra Aug. cap. 35.

custodiæ² traditis, non modo studendi solatium ademptum, sed etiam³ sermonis et colloquii usus. Citati ad causam dicendam partim se domi vulneraverunt, certi damnationis, sed ad vexationem ignominiamque vitandam; partim in media Curia venenum hauserunt,⁴ et tamen colligatis vulneribus, ac semianimes palpitantesque in carcerem rapti.⁵ Nemo punitorum non et in Gemonias^p abjectus,⁶ uncoque tractus; viginti⁷ uno die,^q [abjecti tractique sunt] inter eos foeminæ et pueri.⁸ Immaturæ puellæ,^r quia more tradito

Oud.—2 *Custodia* Memm. Dun. Vind. 2. Cort. Cuj. Periz. Harlem. et Edd. Vett. ad Bas. usque. *Quotidie* Vind. 1. *Mox scribendi* Fouc. Ed. Rom. sec. cum dnob. Torr. cui placet.—3 *Sed et serm.* Vind. 2. *Tum et ad rex.* Edd. Bon. Junt. Arg. Casaub. cum seqq. et Polit. excerptis. In reliquis scriptis et editis *sed et*, quare reposuit Baumg. Habet Bas. *scilicet ad venationem.*—4 *Auxerunt* Periz. et non *ligatis* Cuj. Dein *unanimes* Huls. *palpitantesq. adhuc* Medic. Dun. Fouc. Cop. Cuj. Voss. Edd. Bon. Paris. Copula abest a Cort. Edd. Rom.—5 *Recepti* Periz. Harlem. Cort. Edd. Camp. Med. Cald. Ven. Lugd. Junt. Ald. Arg. Steph. *Mox et deest* utrique Vind. Cort. Periz. Harlem. et Edd. ante Bas.—6 *Objectus* Medic. 3. Cop. *unquoque* Vind. 1.—7 Lips. ad Tac. Ann. vi. 19. corr. ∞ i. e. *mille*, Muretus *ducenti*, Heins. *quingenti*, Casaub. *CC. et viginti*. Cf. Comm. ad h. l. Ceterum verba *abj. tr. s.* pro *glossemate* habuit Torr. astipulantib. Oud. Ern. Wolf. ideo uncinis inclusit Baumg. *Deest tractique sunt* duob. Torr. Periz. Harlem. Lys. et Edd. antiquis usque ad Bas. Gryph. &c. *Etiam sunt* non agnoscunt plurimi Codd. Oud. Wolf. addiscente Dun.—8 Hunc ord. e bonis membb. prætulit Oud. Vulgo *pueri et f.* In Polit. et *fem. et pu. et immat.* Voss. ac *pueri.* Vind. 1. *inter*

NOTÆ

^p *Gemonias*] De his supra cap. 53. de laqueis et uncis cap. 54.

^q *Viginti uno die*] Casaubonus hic et Lipsius ad vi. Annalium Taciti numero 57. corruptum hunc numerum aiunt, existimantes longe majorem a Tacito significari. ‘Tiberius incitatus, suppliciiis cunctos qui carcere tenebantur, accusati societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages, omnis sexus, omnis ætas, illustres ignobilesque, dispersi aut aggregati.’ Casaubonus suspicatur scribendum *ducenti et viginti*. Lipsius *ducenti*, aut potius ∞, id est *mille*, quod fatuus, ut ait, exscriptor male interpretatus sit. Certe stragem illam, ut diserte non uno factam in

loco narrat Tacitus, quod satis indicant voces ‘dispersi aut aggregati;’ ita nec eodem tempore perpetratum ullatenus affirmet; et satis horrendum videtur, si viginti uno eodemque die perierint.

^r *Immaturæ puellæ*] De Sejani filia notatum supra cap. 55. ex Tacito, quod et Dio retulit. Notat Lipsius non tam virginitatis quam ætatis causa inductum morem illum, quia pueros interfici nefas erat ante sumtam virilem togam. Dio lib. XLVII. auctor est, puerum quendam, sævientem proscrizione, toga virili a Triumviris indutum, ut vana illa juris specie posset occidi.

nefas esset⁹ virgines strangulari, vitiatæ prius a carnifice, dein strangulatæ. Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adæo leve supplicium putabat, ut, cum audisset, unum e reis,¹⁰ Carnulium¹¹ nomine, anticipasse eam,² exclamaverit: ‘Carnulius me evasit.’ Et in recognoscendis custodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem respondit: ‘Nondum tecum in gratiam redii.’ Annalibus suis vir consularis inseruit, frequenti quondam³ convivio, cui et ipse affuerit, interrogatum eum subito et clare a quodam nano,⁴ astante mensæ inter copreas,⁴ cur Paconius⁵ majestatis reus tam diu viveret, statim quidem pe-

reos et more tragico; ut et est in Cort.—9 *Esset* exulat ab Exc. Voss. *deinde* Vind. uterq. et *audisset* Vind. 2.—10 *Ex eis* Harlem. Periz. Cort. Edd. Rom. Med. Ven. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. *ex reis* Bon. Bas. et seqq.—1 *Carnulum* Memm. Dnn. Medic. Vind. 1. Harlem. et mox *Carnulus*, deimto Memm. qui *Carrulus*. Pal. 1. *Carrulum*, Pal. 2. Voss. *Carnulum*, Vind. 2. *Carmilium* et *Carmilius*. In Mss. Torr. *Carmilium* v. *Cartulum*. Ipse probat cum Oud. *Carviliium*.—2 *Jam exc.* Memm. *exclamavit* Periz. Harlem. Cort. Edd. Camp. Ven. Med. Cald.—3 *Quoddam* Memm. unde legit Græv. *quodam*, et sic exhibit Medic. Vind. Pulm. Cuj. utraque Ed. Rom. Bon. et clare desunt Edd. Rom. Dein a quodam Romano Cuj. mano Dun. Vind. 1. *Vano* Polit. *Mario* unus Torr.—4 Ita legend. esse pro vulg. *Capreas* (quod servant O. ad unum Mss.) censuerunt Jos. Scalig. not. ad Festum in *Scurra*, Lips. Elect. 11. 17. Turneb. Adv. xxii. 31. et receperunt post Casaub. omnes.—5 *Pauconius* et *Paconii* præbent Medic. 2. uterque Vind. Voss. Fonc. Dnn. Harlem. Cuj. cum Edd. ante Beroald. præter Rom. Tum *quamdam petul.* Ed. Pitisc. *indies*

NOTÆ

⁹ *Carnulium*] Mss. legunt *Carmisium*, et *Cartulum*. Unde Casaubonus legendum censet *Carrilium*, sen *Carvilium*: quæ nomina Romana sunt.

⁴ *Nano*] Pumilione, ex eorum genere de quibus in Augusto cap. 83.

⁵ *Inter copreas*] Beroaldus et Sabellicus legunt *Capreas*, ut de secessu Caprearum insularum intelligatur, quomodo et in omnibus codicibus magno consensu Torrentius vidisse se ait; verum non de secessu, sed de scurris astantibus explicat, utpote qui sic appellati sint a capræ obscenitate et rodendi consuetudine. Lipsius libro 11. Electorum cap. 17.

et Casaubonus hic, uterque post Scalligerum, in Castigationibus ad Festum, *Copreas* retinendum asseverant; et sic in Memmiano ac Pithæi codicibus legit Casaubonus infra in Claudio cap. 8. ubi vox illa recurrit. Sunt igitur copræ, scurræ, vaniloqui, nugatores, quales aretalogi illi, de quibus in Augusto cap. 74. seu propius ad nominis etymon, sordidi quidam viri non nisi fæda loquentes, ut fædo illi seni risum commoverent, aut etiam multa minantes ac de se prædicantes. Unde in Isidori glossis ‘in-copriare,’ pro circulatorum agere, et fumos vendere.

tulantiam linguæ objurgasse, ceterum post paucos dies scripsisse Senatui, ut de pœna Paconii quamprimum stateret. [62.] Auxit intenditque sævitiam, exacerbatus indicio⁶ de morte filii sui Drusi: quem cum morbo et intemperantia perisse existimaret, ut tandem veneno interentum fraude Livillæ⁷ uxoris atque Sejani cognovit, neque tormentis neque supplicio cujusquam pepercit; soli huic cognitioni adeo per totos diesⁿ deditus et intentus, ut Rhodiensem hospitem, quem familiaribus literis Romam evocaratus,⁸ advenisse sibi nuntiatum, torqueri sine mora jusserit, quasi aliquis ex necessariis quæstioni⁹ adesset; deinde, errore detecto, et occidi, ne divulgaret injuriam. Carnificinæ ejus

ⁿ *Per integros dies ita addictus et intentus huic uni cognitioni, ut, cum ipsi nuntiatum esset advenisse hospitem Rhodiensem, quem accersiverat Romam familiaribus epistolis, imperaverit illum confestim excruciarî, tanquam aliquem ex amicis reorum, qui interesset inquisitioni: atque cum error animadversus esset, imperavit illum quoque occidi, ne divulgaret injuriam.*

Periz. a m. pr. Ed. Rom. sec.—6 *Judicio* Harlem. Vind. 1. Dein *perisse* hic, ut alibi, rescripsit Oud. bonis Mss. auctoribus et Edd. non paucis pro vulg. *perissee*. Exulat *veneno* a tribus Torr. Periz. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Lugd. Ald. Steph. et a glossatore additum *judicat* Burm.—7 *Liviæ* Harlem. Vind. 2. Cort. Edd. Med. Ven. tr. quarum prior *Liviæ*. Tum *ejusdam pep.* Cuj.—8 *Evocabat* Memm. Dun. Medic. Polit. uterque Vind. Cort. Periz. Huls. Harlem. Cuj. cum Edd. Vett. usque ad Bon.—9 *Corr.* Burm. *quasi alicui ex nec. in quæstione*. Mox dant *vulgaret* Mss. Torr. tres Pal. Memm. Dun. Fouc. Palm. Medic. Vind. 1. Voss. Harlem. Huls. Cop. Cuj. probantibus Grut. Græv. recipientib. Burm. Oud. Wolf. cum Edd. Vett. usque ad Beroald. qui cum Erasm. et seqq. præter Steph. *di* adjecit; ut est in Huls.

NOTÆ

^v *Livillæ*] Hanc Liviam appellat ubique Tacitus, sed Suetonius fœminarum nomina hoc modo formare amat, ut pro Claudia, Claudilla, Plantilla, &c. Livilla hæc Germanici soror fuit, ut in Claudio cap. 1. in fin. a Sejano constuprata, Drusum Tiberii filium, adhibito in consilium Endemo Medico, sustulit. Quod indicium detulit Apicata Sejani uxor, sese post mariti et liberorum cædem

interfectura. Quæ singula fuse apud Tacitum Annual. iv. et v.

^w *Quæstioni*] Non de tormentis tantum; sed de tota criminis inquisitione dicebatur. Quo sensu in Julio cap. 6. et Jurisconsulti hic notanda vox 'cognitioni;' sumitur enim pro eo judicio, quod ipse per se princeps, vel alius ejus mandato, exercebat. De quo infra Claud. cap. 15. &c.

ostenditur locus Capreis, unde damnatos, post longa¹⁰ et exquisita tormenta, præcipitari coram se in mare jubebat, excipiente classiariorum manu, et contis atque remis elidente cadavera, ne cui residui spiritus quiequam¹ inesset. Excogitaverat autem inter genera cruciatus etiam, ut largæ² meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum^x simul urinæque tormento distenderet. Quod nisi eum et mors prævenisset, et Thrasyllus^y consulto,³ ut aiunt, differre quædam spe longioris vitæ compulisset; plures aliquanto necaturus, ac ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur; cum et Caium^z suspectum haberet, et Tiberium,^a ut ex adulterio^b conceptum, aspernaretur. Nec abhorret a vero: namque identidem ‘felicem Priamum^c vocabat, quod superstes omnium^d suorum

Vind. 2. Cort. Supra *dein* Cort. Edd. Rom.—10 *Per longa* Periz. Cort. Edd. Rom. Med. Ven. Lugd. Junt. Ald. Steph. Postea *classiar.* Medic. 1. 3. Polit. Cop. et *illidente* Vind. 1.—1 *Cuicumque* Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. sed sic legend. esset *ne quid res.* uti monuit Burm.—2 *Largi* Memm. *larga ut etiam* Cop. Medic. 1. Post *etiam* alii distinguunt. *Dein et nisi, sine eum,* in utroque Vind. Cort. Periz. Harlem. et Edd. ante Beroald. *et nisi eum* in ceteris, præter Steph. Casaub. et seqq. *et exulat* ab uno Pulm. Torr. Cuj. et ejecerat Lips. *perven.* uterque Vind.—3 Burm. conj. *consultu.* Cf. Cæs. 56. *diff. quidem*

NOTÆ

^x *Fidicularum*] Fidiculæ hic nil aliud sunt quam chordæ quædam tenuiores, quales citharis aptantur. Nam de eo quod fidicularum vocabant tormento, infra Calig. cap. 33.

^y *Thrasyllus*] Mathematicus ille, cujus e disciplina omnino pendeat. De eo supra in Augusto cap. 98. et Tiberio cap. 14.

^z *Caium*] Tertium Germanici filium, de quo toto libro sequenti. De duobus reliquis quanta crudelitate perierint, supra cap. 54.

^a *Tiberium*] Drusi filium, ac proinde Tiberii nepotem, de quo in Calig. cap. 14.

^b *Adulterio*] Livillæ cum Sejano aut Eudemo Medico, ut initio hujus capituli notatum ex Tacito, qui de his

plura, et de Eudemo Plinius lib. xxix. cap. 1.

^c *Felicem Priamum*] Ita et Seneca in Troade: ‘Felix Priamus! dicimus omnes, Felix Priamus! Felix quisquis Bello moriens omnia secum Consumpta videt!’ Aliter Cicero lib. i. Tusculanarum Quæst. 132. cui assentitur et Juvenalis Satir. x. vers. 265.

^d *Superstes omnium*] Non quidem exacte loquendo; nam superstibus Hecuba, Helena, Polyxena, &c. periit. Sed omnia dixit quo sensu Juvenalis ibidem: ‘Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit Eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.’

extitisset.' [63.] Quam⁴ inter hæc non modo invisus ac detestabilis, sed prætrepidus⁵ quoque, atque etiam contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia⁶ sunt. Haruspices secreto ac sine testibus consuli vetuit. Vicina vero Urbi oracula^e etiam disjicere⁷ conatus est: sed majestate Prænestinarum⁸ sortium^f territus, destitit, cum obsignatas de- vectasque Romam non reperisset in arca,⁸ nisi relata⁹ rursus ad templum. Unum et alterum consulares, oblati provinciis,^h non ausus a se dimittere,¹⁰ usque eo detinuit, donec successores post aliquot annos præsentibus daret: cum interim, manente officii titulo, etiam delegaretⁱ plurima assiduc, quæ¹ illi per legatos^k et adjuutores suos exe-

//////////

Vind. 1. in quo et mox *abhorreret*. Item *ne ante reliq.* deest Cnj.—4 Habet *quam vero inter* Memm. cum Periz. Huls. Cort. Harlem. sed omnibus recentissimis. Non comparat *τὸ vero* in Mss. Oud. reliquis, neque Pulm. Pal. tr. Cop. Cnj. Dun. Lys. Edd. Rom. Ven. 1. Bon. et duce Gruteri deleverunt Ern. Bip. Baumg. alique.—5 *Pertrepidus* Vind. 2. Quidam, teste Torr. legend. putarunt *præteritus*. Mox vocem *contumel.* delendam esse suaserunt Salm. Græv. Gron. et man. doct. ad or. Ed. Gryph. contra pugnantibus Oud. Ern. Baumg.—6 *Judicia* Vind. 1. Harlem. et in *secr.* Huls. Tum *metuit* Cnj.—7 *Dissicere* Memm. Medic. 1. 3. Periz. Cop. Harlem. Huls. *discire* Med. 2. sed *dissicere* in marg. *discere* Cnj. *etiam* ignorant uterque Vind. Periz. Cort. et prisca Edd. plurimæ. Primus addidit Beroald. cum Bas. Plant. &c. In libb. Polit. et.—8 *Præstinarum* Vind. 1. Mox *obsign. destinatus dev.* Medic. 1. *obsignatasque Rom. n. r. i. archam* Vind. 1.—9 Vulgo *relatas*. Illud testantur Memm. Medic. 3. Polit. Cop. Huls. Longol. Ed. Ald. ut legend. conjece- rat Lips. probantib. Torr. Oud. Ern. Bip. Wolf. In Vind. 1. *relatas*.—10 Unus lib. Torr. *non aus. dimit. a se*. Non habetur illud *a se* in Pal. 1. 2. In O. editis antiq. præter Steph. *usque adeo*, sed *eo dant* Memm. Fouc. Voss. et unus Torr. cum Edd. Græv. Gron. Ern. Bip. et al. *annis* Medic. 2.—1 Vulgo

NOTE

^e *Vicina vero Urbi oracula*] Ut sortes Antiatinæ, de quibus Calig. cap. 57. et Prænestinæ, de quibus hic.

^f *Prænestinarum sortium*] De historia harum sortium vide Ciceronem libro II. de Divinatione. De oraculis jam supra cap. 14.

^g *Arca*] Ea autem ex olea fuit, teste Cicerone ibidem.

^h *Unum et alterum consulares, oblati provinciis, &c.*] Quas ab idoneis recusari conqueritur apud Tacitum An-

Delph. et Var. Clas.

nal. vi. 'Oblitus,' inquit auctor ille, 'Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri.' Quare de eo et de Ælio Lamia locus hic omnino videtur intelligendus. Tiberii consilium hoc secuti sunt postea et Nero, Vitellius ac Domitianus, ut docet variis in locis Tacitus.

ⁱ *Delegaret*] Hoc est, ea mandaret agenda, quæ vulgo provinciarum præsidibus Imperatores.

^k *Legatos*] Quid sint, supra c. 41.

Sucton.

2 K

quenda curarent. [64.] Nurus ac nepotes¹ nunquam aliter post damnationem, quam catenatos, obsutaque^{2 m} lectica, loco movit; prohibitis per militem obviis ac viatoribus respicere usquam, vel consistere. [65.] Sejanum, res novas molientem, quamvis jam et³ natalem ejusⁿ publice celebrari, et imagines aureas^o coli passim videret, vix tandem, et astu magis ac dolo, quam principali auctoritate, subvertit. Nam primo, ut a se per speciem honoris dimitteret, collegam sibi assumpsit⁴ in quinto consulatu, quem longo intervallo absens ob id ipsum susceperat Deinde spe affinitatis^p ac tribunicie potestatis^q deceptum, inopi-

legitur *plurima, assidueque*. Nostr. lect. prætulera Duk. ad Liv. III. 38. et ita exlibent Vind. uterque, Polit. Cop. Longol. suffragantib. Ond. Ruhnk. Wolf. Conj. Burm. *plurima assiduis, que*. Stat pro vulg. Ern. addens tamen, 'si dixisset (Suet.) *assidueque illi legatis exsequenda mitterent, nihil, opinor, offenderet quenquam.*' In Exc. Voss. *prolegato*.—2 *Obsutaque* opt. Torr. et mox *unquam*. Deest loco Ed. Bas. *promovit* Voss. ac *prohibitisque* Vind. 2.—3 *Etiam* et Cop. Medic. duo, Vind. 1. *natale* Vind. 1. *Infra tolli* Harlem.—4 *Assumpsit* Dun. qui mox *se sen. cum* Memm. Medic. Vind. 2. aliisque, recipiente Ond. In vulgatis, etiam Burm. *sen. se. Supra inter alia oratione* Medic. 1. et

NOTÆ

¹ *Nurus ac nepotes*] Agrippinam, Drusum, Neronem, de quibus supra cap. 53. et 54.

^m *Obsutaque*] Hoc est, obsuto velo, (quale videtur 'plagulas' appellare infra in Tito cap. 10.) clausa et operta, ne, si viderentur, major inde sibi conflaretur invidia.

ⁿ *Natalem ejus*] Hinc patet æquales Sejano ac Tiberio honores habitos, siquidem natales Principum dies magna pompa ludisque, quos ideo natalitios vocavere, celebrabant.

^o *Imagines aureas*] Sejano non secus ac ipsi Tiberio et Augusto dicatas, quæ post ejus necem undique disjectæ et partim conflatae sunt. Quod Juvenalis Sat. x. lepide prosequitur vs. 63. 'Descendunt statuae restemque sequuntur.' Et paulo infra, 'Ardet adoratum populo caput, et crepat ingens Sejanus.' Deinde,

'Ex facie toto orbe secunda, Finnt urceoli, pelves, sartago, patellæ.' Qui mos passim apud auctores animadvertitur, ut nempe qui damnati gravioris criminis essent, v. g. majestatis, perdnellionis, tyrannidis, ii non perirent tantum, sed et nomen memoriaque eorum delerentur, aliaque id genus.

^p *Spe affinitatis*] Cum Livilla, de qua paulo supra cap. 62. De quo et Tacitus lib. iv. Annalium: 'At Sejanus nimia fortuna vecors, et muliebri insuper cupidine incensus, promissum matrimonium flagitante Livia, componit ad Cæsarem codicillos, moris quippe tum erat quanquam præsentem scripto adire,' &c. Refert Sejani super hac re literas, et Tiberii responsonem.

^q *Tribunicie potestatis*] Qua tanta auctoritate facilem sibi parari puta-

nantem criminatus est pudenda miserandaque oratione; cum inter alia P. C. precaretur, 'mitterent alterum e Consulibus, qui se senem et solum in conspectum eorum cum aliquo militari⁵ præsidio perduceret.' Sic quoque diffidens, tumultumque metuens, Drusum nepotem, quem vinculis⁶ adhuc Romæ continebat, solvi, si res posceret, ducemque constitui præceperat. Aptatis etiam navibus,⁷ ad quascumque legiones meditabatur fugam, speculabundus⁸ ex altissima rupe identidem signa, quæ,⁸ ne nuntii morarentur, tolli procul, ut quidque factum foret,⁹ mandaverat.

mitteret Cort. sive Lys. *ex cons.* Vind. 2.—5 *Militari* deest duob. Torr. Periz. Harlem. Huls. Cort. et Edd. ante Sabell. probante Ern. Item *tumultuq.* Huls.—6 *Malebant* Heins. et Græv. *in vinc.* favente Ond. Mox emendabat Salin. *et ducem const.* Desideratur *que* in ejus libro.—7 *Manibus* Vind. 1. et *regiones* Cort.—8 Bas. Gryph. Plant. ediderunt *signaque*, distinguentes post *identid.* Torr. emendat *sign. numque*, vel potius e quatuor Mss. suis nostr. probat lect. quam revocavit Casaub. conspirantibus Pal. trib. uno Pulm. Polit. Vind. 1. et Codd. Burm. cum Edd. Vett. In Cort. *spec. ad signa.* Man. doct. ad marg. Gryph. 1539. *signa* sine *que* corrigit. Dein *ne* desideratur in Medic. 1. Voss. Dun. Ed. Steph.—9 *Ut quidquid for. fact.* Bas. *quidquid fact. for.* Cop. Cort. et Edd. Vett. fere ad Bon. usque: *ut quidquid fact. for. sentiret, mandav.* Periz. a m. pr. Harlem. Edd. Med. Sab. Cald. *quidquid fact. præsentiret, mand.* Ven. 1. *ut quidque factum præsentiret*, Lugd. Junt. Ald. Bon. quod Burm. placuit. Al. *forct fact.* sed alt. ord. restituit Ond. e Medic. utroque

NOTE

bat aditum ad Imperium.

^r *Pudenda miserandaque oratione*] Hæc epistola fuit, sed magna, constat ex Dione et Juvenali, 'Verbosa et grandis epistola venit A Capreis.' Hanc qui afferebat, Sertorius Macro, dixit Sejano tribuniciam potestatem afferri: quo nuntio lætus supra modum Sejanus, curiam ingressus est, ubi Macro, tradita Consulibus epistola, prinsquam legeretur, egressus est ad milites, qui lecta demum epistola, miserum Sejanum circumsteterunt, et laceratum in Gemonias abjecere.

^s *Speculabundus*] Hoc est, avide speculans et anxie; nomina enim illa in *bundus* desinentia, vim et quandam quasi abundantiam rei significant.

Ut lætabundus, v. g. dicatur, qui abunde sit lætus, &c. ut patet ex Gellio lib. xi. cap. 15. ubi notat 'populabundus agros' a Sisennate quodam historico dici. Quod idem est, ac 'speculabundus signa,' ut hic Suetonius.

^t *Signa, quæ, &c.*] Casaubonus sic ex Mss. emendandum censuit, *Signaque tolli jusserat, &c.* Ea signa fuere interdiu fumus, noctu ignes accensi, qualia multa Tiberius certis intervallis disponi jusserat, ut omni nuntio velocius, quid gestum esset, acciperet. Quod et in castrorum munitionibus, maxime ubi metus erat, ne repente hostis ingrueret, jamdiu usitatum erat.

Verum, et oppressa conjuratione¹⁰ Sejani, nihilo securior aut constantior, per novem proximos menses non egressus est villa, quæ vocatur Jovis. [66.] Urebant^u insuper anxiam mentem varia¹ undique convicia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra^v positos, ingerente. Quibus quidem diversissime afficiebatur: modo, ut præ pudore ignota et celata² cuncta cuperet; nonnunquam eadem contemneret,³ et proferret ultro, atque vulgaret.^w Quin et Artabani,^x Parthorum regis, laceratus est literis, parricidia^y et cædes et ignaviam et luxuriam objicientis, monentisque, ut voluntaria morte maximo justissimoque civium odio quamprimum satisfaceret. [67.] Postremo semetipse pertæsus, tali⁴ epistolæ

Vind. Cuj. Voss. aliisque.—10 *Commotione Sej.* Vind. 1. Postea pro *Jov.* habent *Ionis* Memm. Dun. Voss. Cuj. Cop. unde *Junonis* faciebat Heins.—1 *Il-lata* Vind. 1. Carent *τῶ* omne Ven. tr. Cald. Tum *probris* in Memm. Itidem *vel lib.* ommissa præpositione Cuj. Voss. Dun. Sub voce *orchestr.* Burm. aliquid latere vitium putat.—2 *Scclerata* Edd. Rom. et *caperet* Medic. 1. 3. cum Huls. Cop.—3 *Contineret* Medic. 2. Vind. 2. a m. pr. Dun. Fouc. Periz. Cuj. Cort. Voss. et Edd. ante Bon. aliæque. Arg. receperunt Beroald. conjecturam *concineret.* In utroque Vind. Periz. &c. *ac vulg.* et Edd. Beroald. priorib. aliisque.—4 Ita Muret. ad Tac. Ann. vi. 6. et Burm. ad h. l. emendarunt, probante Oud. et ante Baumg. recipiente Wolf. Vulgo *talīs.* Statim

NOTÆ

^u *Urebant*] Hoc est, dolore et ira exagitabant. Quo sensu Virgilius lib. i. *Æneid.* de Venere dixit, 'Urit atrox Juno,' &c.

^v *Orchestra*] Unde spectabant Senatores: de qua supra in Julio cap. 39. &c. Ideo autem libelli ibi positi videntur, vel ut conspicui magis essent, vel ut Senatores, quasi quos seentura plebs erat, potissimum concitaret.

^w *Vulgaret*] Auctor est Dio, Tiberium inquisivisse diligenter omnia quæ de se in malam partem quis locutus esset, ipsumque omnia sibi maledicta ingessisse, quæ cuiquam mortalium possunt competere: ut si quis in occulto de eo locutus esset,

id non publicaret modo, sed in Acta Publica curaret quoque referendum.

^x *Artabani*] Hunc inter et Tiberium fœdus, opera Vitellii factum narrat Josephus lib. xviii. cap. 6. Parthi illum sibi Regem fecerant in locum Vononis, utpote Arsacidarum genere ortum: de quo infra Calig. cap. 14.

^y *Parricidia*] Non tantum propter suspicionem occisi veneno Augusti, ut supra in Augusto cap. 99. et Livie matris, cum qua dissidebat; sed et propter affinium tot personarum mortem, utpote qui fratris filios suosque nepotes, nurnm, &c. perire voluisset, ut paulo supra. Lege enim Pompeia de parricidiis, tenentur

principio tantum non² summam malorum suorum professus est: ‘ Quid scribam vobis, Patres Conscripti,⁵ aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore, Dii me Deæque pejus^a perdant, quam quotidie perire sentio, si scio.’^b Existimant⁶ quidam, præscisse^c hæc eum peritia futurorum; ac multo ante, quanta se quandoque acerbitas et infamia maneret, prospexisse; ideoque, ut imperium inierit,⁷ et PATRIS PATRIÆ appellationem, et, ne in acta sua juraretur,⁸ obstinatissime recusasse, ne mox majore dedecore impar tantis honoribus inveniretur. Quod sane et ex oratione ejus, quam de utraque re habuit, colligi potest: vel cum ait, ‘ Similem se semper sui⁹ futurum, nec unquam mutaturum mores suos,^d quamdiu sanæ mentis fu-

principia Periz. Edd. Rom. Dein est ignorat Cop.—5 *Patr. Cons.* desunt Huls. Pro *pænis*, quod in multis Mss. et Edd. Vett. legebatur, rescripsit *pejus* Glarean. e Cod. cum Ed. Steph. comprobantib. Pal. trib. Codd. Torr. Urs. Oud. *quem quot.* dant Cort. Periz. Edd. Rom. sec. Ven. Bon. Lugd. Junt. Bas. Ald. Gryph. Plant. Tum si omittunt Memm. Periz. Cuj. cum Edd. aliquot, sed agnoscunt Medic. Vind. 1. Cort. et aliorum quidam.—6 *Existimabant* Vind. 1. et *hoc cum per.* Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. *eum* in Periz. marg. tantum conspicitur. Abest ac a Memm. et Harlem.—7 Sic Beroald. Steph. Casaub. et seqq. ediderunt, ut exhibent Medic. Polit. Urs. duo Torr. Memm. Vind. 1. Cuj. Voss. In ceteris *iniret*, pro quo conj. Torr. *inierat*.—8 *Moraretur* Vind. 1. Dein *invenire* Cort.—9 *Se sui semp.* unus Torr. qui et mox *san. ment. esset*, non *fuisset*. Et hanc et illam vocem abesse maluisset Grut. Al. *ment. san.* mutavit Oud. fide Codd. suorum. Supra *mutaturus* Edd.

NOTÆ

etiam qui istos occidunt. De recensatis ab ipso honoribus supra cap. 26.

² *Tantum non*] Hoc est, propemodum notam fecit illis malorum suorum summam, seu vitam illam ærumnosissimam, ac terrores, quibus tot scelerum conscientia illum exagitabat. Tacitus libro vi. Annal. idem habet initium epistolæ, quam paulo aliter refert.

^a *Pejus*] Torrentius cum Beroaldo et Sabellico legit *pænis*. Turnebus *Adversar. lib. xiv. cap. 17. pejus*, quemadmodum editiones Gallica et Germanica ex tribus Mss. et Tacitus

Annal. vi. ubi etiam hoc fragmentum legitur.

^b *Si scio*] Hoc est, quidnam scribendum aut non scribendum sit: quod juramento confirmat.

^c *Præscisse*] Scripserat enim sese mortem quotidie adventantem sentire. Curiosus illis artibus mire deditus fuit, et futura sciendi avidissimus, ut infra cap. 69.

^d *Mutaturum mores suos*] Extat apud Tacitum lib. vi. civilis admendum ejus oratio, cujus in fine verba hæc leguntur: ‘ Hæc Deos Deasque precor, ut mihi ad finem usque vitæ

isset: sed exempli causa cavendum esse,¹⁰ ne se Senatus in acta cujusquam obligaret, qui¹ aliquo casu mutari posset.' Et rursus: 'Si quando autem,' inquit, 'de moribus meis,' devotoque vobis animo dubitaveritis, (quod priusquam eveniat, opto, ut me supremus dies huic mutatæ vestræ de me opinioni eripiat) nihil honoris adjiciet² mihi PATRIS PATRIÆ appellatio; vobis autem exprobrabit aut temeritatem delati mihi ejus cognominis, aut inconstantiam contrarii de me judicii.' [68.] Corpore fuit amplo atque robusto: e⁶ statura, quæ justam^f excederet. Latus ab humeris et³ pectore; ceteris quoque membris usque ad imos pedes æqualis et congruens; sinistra manu agiliore^g

Rom.—10 Addiderunt *esse* Memm. Medic. Vind. Polit. Cuj. Voss. Ed. Steph. receperuntque Ond. Ern. Bip. Wolf. et Baumg. In ceteris deest.—1 *Quia* Memm. Medic. 2. 3. uterque Vind. Dun. Harlem. Periz. et Edd. ante Be-roald. *obligari* Vind. 1. Mox *autem* non comparet in Cort. Edd. Rom. Rectius abfuisse *inquit* censent Torr. Ond. Tum *de devoto vob.* Medic. 2. Cop. *de devotoque* Dun. Fonc.—2 *Adjecerit* liber Torr. Ed. Rom. sec. *adjecit* Fonc. Ed. Camp. *adiciat* Vind. 1. 'Tum *Patris Patr.* legend. conjecere Salm. et Torr. et ex unico Vind. 1. addidit Ond. Reliqui vel *Patriæ* omittunt vel *Patria* pro *Patris* exhibent, uti Memm. Medic. 1. 3. Polit. Cop. Huls. Item *exprobrat* in uno Torr.—3 Abest copula a Vind. 1. *ceterisque m. et usque im.* omisso ad Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. Dein *et valid.* Medic. 1. Vind. 2. *atque val.* Edd. Rom. *recens integr.* Edd. Sab. Med. Cald.

NOTÆ

quietam, et intelligentem divini humanique mentem dunt.'

^e *Robusto*] Loquitur de validiori et integra ejus ætate, ut patet ex eo quod de articulorum firmitudine hic refert. Seni quippe Tiberio 'pergracilis et incurva proceritas, adeo ut in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse' tunc temporis crederent, ut narrat Tacitus lib. iv. Annalium, ubi minime a Suetonio discrepare videtur.

^f *Statura, quæ justam*] Summa omnium est septem pedum, ut supra ex Gellio in Augusto cap. 79. notatum est. Et colligas aperte ex Sidonii Apollinaris carmine 12. quod est ad Catulinum: nam Burgundiones dicit gigantes, quos ibidem septipedes

appellat, et clarius adhuc Epist. 9. lib. viii. Si igitur justam staturam intelligas, quæ nno pede brevior esset, Tiberii statura sex pedum et amplius fuerit. Ubi notandum pedem Romanum Græco majorem fuisse, ne cui mirum videatur, quod Historia Græca novem atque etiam decem pedum altitudine insignes quosdam annotarit.

^g *Sinistra manu agiliore*] Tales Latinis dicuntur scævæ. Lipsius libro ii. Elect. cap. 12. in fine, notat dexteras partes omnes et meliores et fortiores esse, hepatis præsertim et splenis exemplo, ac maxime Aristotelis auctoritate, qui libro iii. de Partibus Animalium cap. 9. dextræ partis naturam ait esse validiorem, &c. Certe

ac validiore; articulis ita firmis, ut recens et integrum malum digito terebraret; caput pueri, vel etiam adolescentis, talitro^{4h} vulneraret. Colore erat candido, capillo pone occipitium summissiore, ut cervicem etiam obtegeret,⁵ quod gentile in illoⁱ videbatur: facie honesta, in qua tamen crebri et subiti⁶ tumores,^k cum prægrandibus oculis, et qui,⁷ quod mirum esset, noctu etiam et in tenebris^l

Lugd. Junt. Ald. Arg.—4 *Talicio* Harlem. *talirio* Periz. cum glossa, *calamistro* Vind. 1. in quo etiam *Penes oc.*—5 *Subtegeret* Medic. 1. 3. Polit. Cop. quod nequaquam videtur Oud. sperendum. In Cuj. *gentilem illo*; Vind. 1. *videb. in illo.*—6 Hæc est lectio Mss. Pnlm. Memm. Viterb. Lisl. opt. Torr. Medic. Vind. Polit. Voss. Pal. 1. 2. Cuj. Edd. Ald. Steph. Grut. probantib. Græv. et Oud. Vulgo imprimitur *subtiles*. Lips. ad Tac. Ann. iv. 57. corr. *substilli* aut *substilles*, Burm. *rubidi*, Ern. *lividi*. In Vind. 1. *timores.*—7 *Qui deest* Medic. 2. Vind. 2. Huls. Dun. Postea *videret* Periz. Edd. Ven. Med. a quibus etiam exulat et post *etiam*, quare mallet Oud. cum Burm. *quibus quod . . . videret*, vel legend. *et quibus, mirum! noctu, &c.* Delendum *quod* esset jam

NOTÆ

quoad manus pedesve (ibi enim Aristoteles de renibus agit) causa non videtur alia esse a consuetudine: quod Tiberii exemplum aliorumque bene multorum probaverit. Alia roboris extraordinarii exempla videsis apud Plinium lib. vii. cap. 20. &c.

^h *Talitro*] Talitrum, digitum percussio, qualem nostrates dicunt *chique-naude*.

ⁱ *Gentile in illo*] Quasi gens Claudia capillum hoc modo prolixiorem alere consuisset, quod et de Nerone infra cap. 51. cum alii calamistris intortos, alii in gradus formatos crines haberent.

^k *Subiti* [*subtiles*] *tumores*] Casaubonus et Torrentius in multis Mss. legunt *subiti*, nec improbant, ut sit sensus, papulas illas non perpetuas, sed per intervalla intumuisse et detumuisse. Tacitus lib. iv. Annal. de Tiberio ait: 'nudus capillo vertex, ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstructa.' Quo loco inductus Lipsius *substilli* vel *sub-*

stilles legendum pronuntiat, arbitratus exprimi non potuisse verbo aptiore saniem illam, quæ in tumoribus hujusmodi minutatim stillat. Certe vox 'substillum' legitur apud Festum et Catonem. Subtiliorem tamen quam veriore emendationem hanc existimant alii: nam profecto, inquit Torrentius, si e facie Tiberii liquor saniesque minutatim stillabat, quid Suetonio mentis, honestam eam appellanti? Verum quidni Suetonius honestam dixerit, quæ medicaminum ope talis apparebat? ut ex Tacito colligere est.

^l *In tenebris*] Plinius lib. ii. cap. 37. negat alii mortalium ulli talem fuisse naturam, qualis erat Tiberio, qui expergefactus noctu, haud alio modo quam luce clara contueretur omnia, tenebris paulatim sese obducentibus. Quod certe miraculo simile videatur, si diutius paulo perseveret, ut v. g. legere possit. Secus autem si lux illa, seu potius, ut ait Casaubonus, resplendescentia, non-

viderent, sed ad breve, et cum primum a somno patuissent;⁸ deinde rursum hebescebant. Incedebat cervice rigida et obstipa:^m adducto⁹ fere vultu,ⁿ plerumque tacitus: nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, coque tardissimo,^o nec sine molli quadam digitorum gesticulatione.^p Quæ omnia ingrata, atque arrogantia plena, et animadvertit Augustus in eo, et excusare tentavit sæpe apud Senatum ac populum,¹⁰ professus, ‘naturæ vitia esse,

Grut. animadvererat.—8 Dat Huls. *patuisset*, unde Burm. scribend. conj. *Et qui cum p. a s. putuisset*. Legitur *e somn.* in Medic. 1. 3. Polit. Cop. Cuj. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. et vulgo *demum* pro *deinde*, quod tuentur Memm. Dun. Polit. Cuj. Obsop. Neutrum placuit Barth. Adv. xxiiii. 22. *denno* Vind. 1. *rursus* Edd. Rom.—9 *Adducto* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Edd. Camp. Ven. 2. 3. Cald. Med. Lugd. Junt. Ald. Arg. Paris. probante Boxh. *obducto* Cort. et defendi posse putat Burm.—10 *Et pop.* Medic. 1. 3. Tum *prope* deest Cop. et supervacuum Burm. judicat.

NOTE

nisi morulam aliquam fecerit continuo evanescens; id enim pæne translaticium est, iisque præsertim commune, qui naturæ calidioris et igneæ sunt, ut indicat Alexander Aphrodisiensis lib. 11. *Problematum* quæst. 69. et de seipsis testantur Casaubonus et Sabellicus, ac Josephus Scaliger de se et patre suo, ad annum ætatis vigesimum tertium. Quod autem Solinus ex Plinio tradit de Albanis, qui nocte plusquam die cernerent, id quanquam verum detur, nihil tamen huc facit; oculorum enim id potius vitium est, quo et Tiberius ex parte laborabat, si Dioni fides.

^m *Cervice rigida et obstipa*] Hoc est, collo rigido, et in alterum humerum inclinato, et qui cogitabundi et attentissimi status est, qualem Persius philosophis tribuit *Satira* 111. vs. 8. ‘*Obstipo capite, et figentes lumine terram.*’ et Horatius *Sat.* 5. lib. 11. ‘*Stet capite obstipo, multum similis metuenti.*’

ⁿ *Adducto fere vultu*] Hoc est, con-

tracto ad severitatem: adducere enim contrahere est. Cicero libro de *Amicitia* num. 42. de habenis loquens ait, ‘*quas vel adducas, cum velis, vel remittas.*’ Et Virgilius lib. 1x. *Æneid.* ‘*Ipse ter adducta circum caput egit habena.*’

^o *Tardissimo*] Hæc omnia hujus, de qua supra cap. 21. et 57. lentitudinis indicia.

^p *Gesticulatione*] Hoc est, crebro quodam motu digitorum, quod impudicitia et mollitiei argumentum fuisse colligitur ex Senecæ *Epistola* 52. ‘*Impudicum incessus ostendit, et manus mota, et unum interdum responsum, et relatus ad caput digitus.*’ et *Juven. Sat.* 1x. ‘*Qui digito scalpunt uno caput.*’ Quod Pompeio exprobratum est, ut patet ex disticho Calvi Poëtæ, quod retulit super hac re Seneca libro 1v. *Controversiarum*, controversia 19. ‘*Fasciola qui crura ligat, digito caput uno Scalpit, quid credas hunc sibi velle virum?*’

non animi.' Valetudine prosperrima usus est, tempore quidem principatus pæne toto prope illæsa; quamvis a¹ tricesimo ætatis anno arbitrato eam suo rexit, sine adjumento² consiliove medicorum. * [69.] Circa³ Deos ac religiones negligentior; quippe addictus mathematicæ, plenusque persuasionis, cuncta fato⁴ agi. Tonitrua tamen præter modum⁴ expavescebat: et turbatiore cælo nunquam non coronam lauream⁵ capite gestavit, quod fulmine afflari negetur id genus frondis. [70.] Artes liberales utriusque generis studiosissime coluit. In oratione Latina secutus est Corvinum Messalam,⁵ quem senem adolescens observaverat.⁵ Sed affectatione⁴ et morositate nimia obscurabat stylum: ut aliquanto ex tempore, quam a cura, præstantior haberetur. Composuit et carmen lyricum, cuius est titulus: 'Conquestio⁶ de L. Cæsaris^u morte.' Fecit et Græ-

prope insulam Exc. Cnj. quæ supra *cultu pro vultu*.—1 Exulata ante *tric*. ex Mss. trib. Burm. utroque Vind. Cort. Edd. ante Beroald. aliisque. Ignorant eam Periz. Harlem. *eam arb.* Vind. 2.—2 *Auxilio* Periz. a m. pr. *consilioque* Medic. 1. Cop.—3 *Circa et deos* Vind. 1. et *rel.* Edd. Rom. *persuasionisq. pl.* Edd. Bas. et seqq. contra Mss. O. In Ed. Vet. teste Boxh. *quippe mathem. pers. plen.*—4 *Extra modum* Pal. 1. *mod.* deest Cop. Mox pro *capite* habent *cervice* Mss. Pulm. Torr. et Pal. ut videtur, item uterque Vind. Periz. Harlem. Cort. et Edd. ante Casaub. nisi quod Gryph. pro v. l. *capite* recenseat, probatque Burm. repugnante Oud. Ceterum *gestum* præbet Huls. omisso *quod*. In Edd. Ven. 2. 3. *negatur*, et *fraudis* Vind. 1.—5 *Observat* Medic. 2. 3. Voss. *affectatione* Vind. 2. Fouc. Edd. Rom. *Dein aliquando* Medic. 1. et *videretur* Periz. a m. pr.—6 *Conquisitio* dant unus Pulm. duo Torr. Periz. Harlem. Cuj. Dun. Medic. 2. Vind. 2. a m. pr. cum Ed. Rom. sec. ac Bon-

NOTÆ

¹ *Fato*] Eo verosimiliter quod Mathematicum vocant. De quo sic Lipsius lib. 1. de Constantia cap. 18. 'ligat et necit firmiter actiones omnes eventusque ad vim siderum et posituram stellarum.'

⁵ *Coronam lauream*] Idem Augusto pavor, et remedium tam inutile; sunt enim qui laurum de cælo tactam viderint, quicquid dicat Plinius lib. xv. cap. 30. ubi etiam hujus loci meminit, et lib. 11. cap. 55. ubi solam hanc arborem fulmine non tangi refert. Vi-

desis in Augusto cap. 90.

⁶ *Corvinum Messalam*] Supra in Augusto cap. 58. Auctor Dialogi de claris Oratoribus, quem vulgo Tacitum ferunt, ait Corvinum ipso Cicerone dulciorem et magis elaboratum. Meminit et Horatius libro de Arte Poëtica, et Quintilianus libro x. &c.

⁴ *Affectatione*] Antiquorum præsertim vocabulorum: quo nomine arguebatur ab Augusto, in Augusto c. 86.

^u *Conquestio de L. Cæsaris*] Torrentii Mss. omnes habent *conquisitio*.

ca poëmata, imitatus Euphorionem,^v et Rhianum,⁷ et Parthenium: quibus poëtis admodum delectatus, scripta eorum et imagines publicis bibliothecis^{8 w} inter veteres^x et præcipuos auctores dedicavit: et ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis,^y usque ad ineptias

conquæsitio Camp. In ceteris conquest. Dein L. emendarunt ex Turnebi snisque libb. Pulm. Torr. Grut. et seqq. probante Ond. cum suis omnib. Edd. Sab. Med. Cald. Steph. Sed constanter cum Pal. Dun. aliisque verba sic ordinant, de morte L. Cæs. uti et Edd. Vett. J. vel Julii Cnj. et Edd. plurimæ. Paulo ante scribitur in Medic. 1. 3. *Lyric. carm.*—7 Ita correxerit Turneb. et secuti sunt VV. DD. ut habent Memm. eod. Urs. et Ven. 1. Alluduntque alii in quibus et *Syanum*, v. et *Hianum*, Medic. 1. 3. Polit. et *Ybianum*. Vind. 1. *Erianum*. Cort. Edd. Rom. *Arriunum*, sine et. Vind. 2. et *Chiriumum*. Vulgo erat et *Arriunum*. A quibus usque ad eorum desunt Medic. 3. Pro eorum exhibent omnium Medic. 1. Memm. Dun. Fouc. Cnj. Voss. Cop.—8 *Bibl. deest* Huls. In Fouc. præcipue auct. Tum fab. hist. Voss. et inepte et deris. Edd.

NOTÆ

Sed vix ullo sensu; unde Turnebo et Pulmano mutare visum est, ut et *Lucii*, cum in quibusdam legeretur *Julii*. Quæ posterior lectio spernenda non videtur; ut quid enim, etiam si Augusto blandiri voluisset, Lucii potius quam Caii Cæsaris mortem luxisset? cum uterque eodem anno extinctus sit, et Caius ipse prior supra in Augusto c. 65. Cui accedit, quod Julii Cæsaris mors non minus ab Augusto deflenda foret.

^v *Euphorionem*] Horum poëtarum opera veteribus fabulis referta fuisse, Casaubonus colligit ex Luciani libro de Conseribenda Historia. Quod et de Euphorione Cicero innuit libro II. de Divinatione, ubi obscurum poëtam illum appellat. Qua de causa, Tiberio præsertim acceptos facile conjicias; tum etiam quod amatoria præcipue scripserint, Euphorion præsertim, cujus poëmata passim a parum sobriis cantabantur; quos ideo per contemptum appellat idem Cicero Euphorionis cantores, lib. III. Tuscul.

^w *Publicis bibliothecis*] Primus bi-

liothecam publicavit Asinius Pollio, tum Julius supra cap. 44. in Julio, ac Augusto cap. 29.

^x *Inter veteres*] Dicatæ enim illæ in bibliothecis imagines, et omnes pro suo quæque genere distinctæ, ut scriptorum imaginibus suis esset locus, ab eorum loco secretus, qui aliter quam literarum studio incluserant. Parthenium illum, de quo hic sermo est, Tiberio coætaneum facit Suidas; unde maxima illi a Tiberio delata gloria, quem inter Veteres collocaverit, quemadmodum Pollio unius viventis statnam, Marci nempe Varronis, in sua bibliotheca collocarat. Vide Martialem Epistola et Epigrammate 1. lib. IX. et Ciceronem ad Atticum lib. IV. Epist. 9. et Augustum cap. 7.

^y *Historiæ fabularis*] Hanc intelligunt omnes historiam, cui intexta ferent fabularum figmenta, vel quæ poëticiæ narrationibus scateret. Verum quidni dicatur Tiberius in id præsertim incubuisse, ut veras nosset, aut rimaretur historias ac genea-

atque derisum. Nam et grammaticos, quod genus hominum⁹ præcipue, ut diximus, appetebat, ejusmodi fere quæstionibus experiebatur: 'Quæ mater Hecubæ?'^z 'Quod Achilli nomen inter virgines^a fuisset?' 'Quid Sirenes^b cantare sint solitæ?' Et quo primum die, post excessum Augusti, Curiam intravit, quasi pietati simul ac religioni satisfactorius, Minois¹⁰ exemplo,^c thure quidem ac vino,^d verum sine tibicine, supplicavit, ut ille olim in morte filii. [71.] Sermone Græco, quanquam alias^t promptus et facilis,

Rom.—9 *Humanum Cuj.* Postea quot *Sirenæ* Ed. Camp. quod Rom. sec. Si Mss. addicerent, posse legi quot existimat Oud. Dein ex quo Codd. duo Torr. Cort. Edd. Rom. Ipse Torr. mallet et deleri. Idem Cort. diem cum Vind. 2. Camp.—10 *Minonis* Memm. Medic. 2. 3. Vind. 2. Cuj. Voss. Dun. (sed *Minois* pro v. l.) Camp. probante Oud. *Milonis* Medic. 1. Vind. 1. Cop. Huls. Quidam scripti Casaub. *majorum ex.* Dein ut is olim Vind. 1.—1 *Alioqui pr.* Memm. duo Pulm. totidem Torr. Polit. Medic. 2. Voss. Dun. cum

NOTÆ

logias, quarum occasione poëtæ tot Deos, tantaque alia fingendi ansam arripuissent? Aut etiam hunc fuisse ejusdam libri titulum, Notitia Fabul. Histor. Rom. quem grammaticus ex illis unus ediderit, quo Principi ejusmodi cognitionum cupido gratificaretur, ut hujus loci sensus is sit: Inter opera, quæ de poëtis edidit grammatici, Tiberius maxime curavit illud, cui titulus Notitia, &c. Qua ratione diceretur quis ex operibus Terentii maxime curare Andriam.

^z *Mater Hecubæ*] Notissima hæc Priami uxor, quæ patrem habuit Cisseum, aut, ut alii volunt, Dymantha, ignota matre. Super vanis ejusmodi studiis vide Senecam libro de Brevitate Vitæ cap. 13. plura egregie et sapienter disserentem. Similiter Juvenalis ait Sat. VII. hoc ridens sub finem: 'dicat Nutricem Anchisæ, nomen patriarique novercæ Archemori, dicat quot Acestes vixerit annos, Quot Siculus Phrygius vini douaverit urnas?' &c. De

quo etiam egregie Gellius lib. XIV. c. 6.

^a *Achilli nomen inter virgines*] Lycomedis filias, quibuscum delituisse habitu puellari notum est: unde et puellare nomen habuisse existimabant.

^b *Sirenes*] Acheloi et Calliopes filia, ex Homeri *Odyssea* notissima, quas dulcissimis modis cecinisse tradunt poëtæ: sed quid speciatim cantarent, nemo prodidit. Quorum omnium explicatio cum ad grammaticos pertineret, ejusmodi quæstionibus, quas solvi non posse sciebat, eorum studiis illudebat.

^c *Minois exemplo*] Hujus historiam referunt Plutarchus et Diodorus Siculus, sed hic nulla sacri hujus habita mentione. Cretæ rex erat, cujus filius Androgeus ab Atheniensibus quibusdam interfectus est, et multis ærumnis vindicatus, &c.

^d *Thure quidem ac vino*] Ita et Senatores curiam ingressi, in Augusto cap. 35. Ut ineptum notat, quod

non tamen usquequaque usus est; abstinuitque² maxime in Senatu, adeo quidem, ut 'monopolium'³ nominaturus, prius veniam postularit, quod sibi verbo peregrino utendum esset. Atque etiam in quodam decreto Patrum, cum ἔμβλημα^{3 f} recitaretur, commutandam censuit⁴ vocem, et pro peregrina nostratem requirendam, aut, si non reperiretur, vel pluribus, et per ambitum verborum, rem enuntiantiam. Militem quoque, Græce⁵ testimonium interrogatum,

Edd. Ald. Steph. Junt. Arg. marg. Gryph. &c. favente Græv. *alioquin* Medic. 3. Cop.—2 *Abstinuit* sine que lib. Torr. et mox *postularet* cum Palm. duob. Medic. 1. 3. Vind. 2. Polit. Cort. Periz. Harlem. et Edd. Vett. præter Bas. Lugd. Gryph. &c. Etiam *ven. prius* Medic. 1. 3.—3 Torr. putat Latinis literis *emblemata* scribend. sed in Mss. O. vel Græce exaratur, vel spatio relicto omittitur. In Vind. 1. *curbala*, et Urs. leg. conj. *problema*. Transponit Memm. *cum in q. d. p. ἔμβ.* item Medic. 1. 3. Voss. *ut in q. d. p. cum* Polit.—4 *Censuerit* Edd. Bas. et seqq. sed illud ob Codd. consensum rescripsit Ond. cum aliis. Repetunt quoque *enunc. censuit* Cort. Edd. Rom. in fine periodi.

NOTÆ

tibicinem adesse noluerit: tibia quippe tam in funeribus quam in ludis utebantur.

^e *Monopolium*] Hinc colligas, vocem illam in usu promiscuo tunc temporis non fuisse, ut fuit postea, cap. 30.

^f *ἔμβλημα*] Dio lib. LVII. ait vetitum a Tiberio, ne quis aureo vaso nisi ad res sacras uteretur; cumque dubitarent quidam, an etiam vasa argentea, quæ emblemata aliquod aureum habebant, essent prohibita, vetitum quoque ne in edicto super hac re facto, vox 'emblemata' usurparetur, utpote quæ Græca foret, quamvis dictio Latina non suppeteret, qua id significaretur. Cujus edicti meminisse videtur etiam Tacitus lib. III. *Annal.* ad annum 775. ubi Tiberii refert epistolam super coercendo luxu scriptam ad Senatum. Emblemata autem sunt signa vasis aut etiam vestibus ad ornatum adhaerentia, quæ, crustarum instar, detrahi quandoque poterant. Significat etiam opus e tesserulis quibusdam vel lig-

neis vel ex alia materia minutatim concisa, ac variis coloribus distincta, qualia pavimenta illa musivi operis, de quibus in Julio cap. 46. et plura etiam Scaliger ad librum v. Manilii. Porro mirum est vocem hanc a Tiberio repudiatam, qua non Cicero tantum sæpe usus esset, sed et ante ipsum Lucilius, ut patet ex ejus verbis, quos legere est apud Cicero- nem I. de Orat.

^g *Græce*] Verosimillima est Caroli Langii conjectura, quam et probat Torrentius, hanc nempe vocem prioribus duntaxat literis exaratam Gr. fuisse, ex qua aliquis fecerit *Græce* cum *Græcum* debuisset; si enim Græce interrogari militem liceret, quidni et respondere? Cui accedit, quod Græci vel in ipsa Græcia Latine cum Romanis agere juberentur, ut colligere est ex jurisconsultis ad lib. XLVIII. ff. de re judicata, et Valerio Maximo lib. II. cap. I.

^h *Naumachiæ*] Plura Romæ fuerunt ejusmodi loca, pugnis navalibus eden-

nisi⁵ Latine respondere vetuit. [72.] Bis omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi usque ad proximos Naumachiae^h hortos subvectus est, disposita statione per ripas Tiberis, quæ obviam prodeuntes summovertet; iterum⁶ Appiaⁱ usque ad septimum lapidem,^k sed prospectis modo, nec aditis Urbis mœnibus, rediit; primo, incertum, qua de causa; postea, ostento territus. Erat ei⁷ in oblectamentis serpens draco,^l quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumtum a

Medic. 1. *enunciandum*. Supra *ut si non* Memm.—5 *Nihil Lat.* Dun. sed *nisi* supraser. pro correctione. Dein *noluit* in Cort. Vind. 2. Edd. Rom. et marg. Torr. pro *vetuit*. In uno Pulm. *voluit*. Paulo ante Langius legi censuit *Græcum*, quod nec Burm. displicuit.—6 *Item* uterque Vind. Harlem. Periz. Edd. Sab. Med. Cald. *prodeuntis* Medic. 1. 3. Mox *primum* Exc. Voss.—7 *Abest*

NOTÆ

dis comparata, sed variis exstructa temporibus. Hoc loco naumachiam illam intelligit verosimillime, quæ non procul a Janiculi radicibus, paulo infra Pontem sublicium fuit, si non Tiberii, saltem Suetonii temporibus; prope enim erant Cæsaris hortii aliique, quorum hic videtur mentio fieri. Illuc igitur usque Tiberius subvectum se voluerat, quo proxime ad Palatium accederet, minusque sibi multitudo obviam profecta incommodaret. Quæ certe Urbis antiquæ delineationem vel inspicienti patebunt omnia; minime vero quod quidam ex Beroaldo sentiunt, de naumachia Augusti in regione Campi Martii.

ⁱ *Appia*] Via scilicet quam Appius unus e Tiberii majoribus munierat. Hæc erat versus australem Urbis regionem: qua parte hodie Porta Sancti Sebastiani.

^k *Septimum lapidem*] Notum est, singula mille passuum intervalla fuisse distincta lapidibus.

^l *Serpens Draco*] Herodotus refert, volatiles videri dracones ad urbem Butim in Arabia. Casaubonus exis-

timat Tiberium ad illos mansuefaciendos edoctum a Marsis aut Psyllis, de quibus in Augusto c. 17. Si tamen vere dicat Plinius l. xxxix. c. 4. ejusmodi dracones ut plurimum veneno carere, non erat cur in illis mansuefaciendis offensa timeretur, cum præsertim et exiguos fuisse colligatur, tum ex eo, quod iste a formicis tam facile potuit obrui, tum etiam, quod mensibus æstivis mulieres iis quoque propter ingenitum frigus delectarentur. Martialis lib. vii. Epig. 86. ‘Si gelidum collo nectit Flavilla draconem.’ Inter pocula reperere solitos testatur Seneca lib. ii. de Ira cap. 31. ubi de elephantis et tauris locutus, addit, ‘et repentes inter pocula sinusque innoxio lapsu dracones, et intra domum leonum ursorumque ora placida tractantibus, adulantesque dominum feras.’ Philostratus in Heroicis narrat, Ajaci Locrensi draconem fuisse, sed illum quinque cubitos longum, sic mansuetum, ut et una cum illo viveret, ac instar canis sequeretur ambulantem. Tales Heliogabalo leones fuisse narrat Lampridius.

formicis invenisset, monitus est, ut vim multitudinis cave-
ret. Rediens ergo prope⁸ Campaniam,^m Asturæ in lan-
guorem incidit: quo paulum levatus Circeios⁹ pertendit.
Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret, castrensibus
ludisⁿ non tantum interfuit,^o sed etiam missum in arenam
aprum jaculis desuper petiit: statimque latere¹ convulso;^o
et, ut exæstuarat, afflatus aura, in graviolem recidit mor-
bum. Sustentavit^p tamen² aliquamdiu, quamvis Misen-
num^q usque devectus nihil ex ordine quotidiano prætermit-
teret, ne convivia quidem ac ceteras³ voluptates, partim

ei a Memm. et Vind. 1. Tum sua man. in eodem.—8 *Prope Camp. Viterb.* Medic. 1. Pal. 1. Edd. Rom. Ven. 1. et seqq. usque ad Casaub. *prope in Camp. Aust.* cod. Urs. Ed. Steph. *per Camp. Polit.* Dein *statim post Astur.* reposuit Grut. ex trib. Medic. et retinuerunt Gron. Wolf. In ceteris editis ac scriptis præter Medic. 1. non comparet.—9 *Cerc.* Medic. 2. Voss. Edd. Rom. ut alibi. *infirm. susp.* Vind. 1. *infirmatis* Cuj.—10 *Non interf. sed Har-lem.* Voss. Ven. 1. *non tant. interf. solum* Lugd. *non interf. solum* Sab. Cald. Med. aliæque, etiam Burm. Nostr. lect. refinxit Oud. cum Edd. Rom. Bon. Paris. et Codd. multis. Dein *desup. jac.* Vind. 1. *petit* Medic. 3. Cop. Hulst. *jecit* Medic. 1. a m. pr.—1 *Omittitur latere* in Dun. Cuj. Tum *ut æstuarat* Vind. 2. Harlem. Cop. Edd. Ven. Med. Cald. *exæstuarat* Medic. 1. *æxæstuarat* Cort. Edd. Rom. *cecidit* Vind. 1.—2 *Dant tamen* Medic. Polit. Cuj. Cop. Memm. In reliquis et Edd. Vett. except. Bon. Steph. Casaub. &c. *autem.*—3 *Aut cet.* Memm. tres Medic. Dun. Cop. Voss. *Supra præmitteret*

NOTE

^m *Rediens ergo prope Campaniam*] Vulgati codices et Viterbiensis legunt *prope Campaniam*, &c. quod prætulit Torrentius, quanquam ex Plinio lib. III. cap. 5. et 6. constare possit, Asturam longius abesse a Campania; unde prælata est lectio *prope*, quam meliorum codicum testatur esse Casaubonus. Nec opus est addita præpositione *in*, quod e suis fecerat Ursinus: sic enim locutus constat optimos auctores. Terentius in Adulphus, ‘proficisci Cyprum.’ Nec poëtæ tantum, sed et Cicero pro Lege Manilia, ‘Sardiniam venire,’ et Livius v. decad. ‘navigare Cyprum,’ dixerunt, quanquam minus frequenter. De Astura in Augusto cap. 97. et de Circeiis cap. 16. *ibid.*

ⁿ *Castrensibus ludis*] Militaribus, qui in castris exhiberentur, vel a militibus in statione manentibus, juxta morem castrensem.

^o *Latere convulso*] Hujus loci sensus est, Tiberii latera hac agitatione, cum nempe jacularetur aprum, labefactata esse; unde cum incalnisset, statimque afflatus esset aura levi, hoc est refrigerante tennique vento, gravius doluisse: corpora enim jam prius languentia, si statim ab æstu refrigerentur, letaliter ægrotare consueverunt.

^p *Sustentavit*] Hoc est, dolorem dissimulando passus est.

^q *Misenum*] Notum ex Virgilio promontorium, ubi et urbs est ejusdem etiam hodie nominis *Miseno*.

temperantia, partim dissimulatione. Nam Chariclem⁴ medicum, quod⁵ commeatu^r afuturus, e convivio egrediens, manum sibi osculandi causa apprehendisset, existimans tentatas ab eo venas,⁶ remanere ac recumbere hortatus est, cœnamque protraxit. Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans⁷ in medio triclinio, astante lictore,^u singulos valere dicentes appellaret. [73.] Interim, cum in actis Senatus legisset, dimissos ac ne auditos quidem quosdam reos,⁷ de quibus strictim, et nihil aliud, quam nominatos ab indice,⁸ scripserat; pro contempto se habitum fremens, repetere Capreas quoquo modo destinavit, non temere quicquam, nisi ex tuto^v ausurus. Sed et⁹ tempestatibus, et ingravescente vi morbi retentus, paullo post obiit in villa Lucullana,¹⁰ octavo et septuagesimo^x ætatis

//////////

Cnj.—4 *Charidem* Memm. Dun. Periz. Voss. Ed. Rom. sec. *Clariclem* Medic. 1. Cop. *Karidem* vel *Caridem* Vind. Cort. Harlem. cum Edd. Vett. correctis ab Egnat. ex Tacit. Ann. vi. 50.—5 *Qui* corr. Lips. et man. doct. in marg. Ed. Plant. *affaturus* Vind. 1. *affut.* v. *abf.* alii et Edd. primæ.—6 *Venas sibi* dat Camp. cum Edd. nonnullis recentt. Non agnoscunt Mss. et duce Græv. delevere Oud. Ern. seqq. Dein *recumb. ac reman.* Edd. Rom. Pro *quin* Dnn. habet *qui*.—7 *Ut stans* Medic. 3. Pal. 2. Cop. Edd. Bon. Paris. *stans* Vind. 1. Lips. ad Tac. Ann. iii. 63. emendat, *aut stans in m. t. aut stans in litore* vel *aut stans in m. t. aut e litore*. In Pal. 1. Vind. 1. Ed. Camp. est *litore* seu *littore*. Tum *singulis* Medic. 1. Pal. 2. *dicentis* Medic. 3. Polit. *dicens* Cort. sive Lys. quod placet Ern.—8 *Judice* Vind. 1. Harlem. Conj. Lips. mox legend. *festinavit* contra Mss. O. *ex tanta* Vind. 1.—9 Copulam rejiciunt Medic. Vind. Dnn. Voss. Cop. Harlem. aliique cum Edd. Ven. 1. Bon. Paris.—10 *Luculliana* Periz. verum puncto sub *i* appicto, item Edd. Bon. Lugd. Ald.

NOTÆ

^r *Commeatu*] Quid sit commeatum impetrare, vide cap. 12.

^s *Tentatas ab eo venas*] Sic et alii quoque auctores dixere venas pro arteriis, quamvis harum duntaxat pulsus sit, solæque ideo a medicis tangantur, non venæ. Seneca l. vi. Quæstionum Nat. cap. 14. Persius Sat. iii. vs. 107. 'Tange, miser, venas, et pone in pectore dextram.' Ac ipse Cornelius Celsus, 'Venis maxime credimus fallacissimæ rei, quiasæpe leviores celerioresque sunt,

et ætate, et sexu, et corporum natura,' &c.

^t *Instans*] Pro stans in medio triclinio, quomodo supra cap. 35. 'in-cœnante.'

^u *Astante lictore*] Vel ad majestatem, vel ut, majestatis prætextu, eo uteretur ad celandam infirmitatem.

^v *Ex tuto*] Erat enim hæc insula præruptis undique rupibus circumdata.

^w *Lucullana*] Ita et Tacitus. Plutarchus auctor est, Lucullo magna

anno, tertio et vicesimo¹ imperii, septimo decimo Kalendas Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio² Nigrino, Consulibus. Sunt, qui putent,³ venenum ei a Caio^y datum lentum atque tabificum. Alii, in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum: nonnulli,⁴ pulvinum^z injectum, cum extractum sibi deficienti anulum^a mox resipiscens⁵ requisisset. Seneca eum scribit, intellecta defectione, ex-emptum anulum,^a quasi alicui traditurum, parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito, et, compressa sinistra manu, jacuisse diu immobilem: subito⁶ vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. [74.] Supremo natali suo Apol-

Steph. Plant. Scriv. Torr. Casaub. Schild. *Lucilliana* Bas. Gryph. Col. et aliquot Mss. Torr. Nostr. lect. restituit Burm. cum Edd. primis et Mss. fere O.—1 *Et tert. et vig.* Vind. 1. *Dein sept. dec.* edidit Burm. Oud. Ern. al. obsecanti Gron. ad Tac. Ann. vi. 50. Alii *dec. sept.* In omnib. Mss. numerales sunt notæ XVII. Item *Apriles* Harlem. et plerique.—2 *Portio* Harlem. Periz. Edd. Ven. Lugd. Gryph. Bas. Plaut. et in plurimis *Nigro*, corrigente Torr. aliisque ex lapide apud Fabrett. p. 474. In contextu Ed. Oud. vitiose *Contio Nigro*, cum ipse aliter legend. in notis monuisset.—3 *Putant* Medic. 2. Vind. 2. Edd. Græv. ult. et Gron. Mox Medic. 1. *lentum quoque et tab.* et *sed* Medic. 3. sed sine τφ et.—4 Torr. putat *negat.* a correctore esse insertum, et *nonnulli* non suo loco positum, ut hoc modo legatur, *desid. pulv. inj. nonn. cum extr.* Medic. 1. *dat neg. nonn. in pulv.*—5 *Respiciens* Huls. Tum *parum* Vind. 1. et mox *deinde* cum Periz. Cort. Edd. Rom. *comprehensa* Vind. uterque, Periz. Cort. Edd. Rom.—6 *Tum* vel similem voculam præponendam suadet

NOTÆ

fuisse ædificia circa Neapolim, quorum causa dictus est a Tuberone Xerxes togatus, quod in ea marinam aquam induxisset ad faciliorem piscium copiam, perfossis et suspensis in hanc rem collibus.

^x *Octavo et septuagesimo*] Consentit huic numero Tacitus. Dio exactius, septuaginta duntaxat et septem annos, menses quatuor, dies novem vixisse referens. De tempore quo imperavit Suetonio non consentiant alii quidam historici.

^y *Caio*] Caligula, de quo libro sequente.

^z *Pulvinum*] Tacitus et Dio addunt, multam vestem, eamque crassam, jussu Macronis injectam, ut citius suffocaretur. Infra in Caligula cap. 12. Idem de Philippo Demetrii filio Livius lib. i. decad. v. Idem et historia recentior de Frederico II. Germanorum Imperatore, circa annum salutis humanæ 3250.

^a *Anulum*] Eum intellige, quo pretiosissima quæque obsignabant, cujus traditio successionis futuræ signum erat, ut supra notatum est, nisi tamen testamentum obstaret. Videtur Valer. Max. lib. vii. cap. 9.

linem *Temenitem*,^b et amplitudinis et artis eximiæ, advectum⁷ Syracusis, ut in bibliotheca templi novi^c poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi, 'Non posse se ab ipso dedicari.' Et ante paucos, quam⁸ obiret dies, turris Phari^d terræ motu Capreis concidit. Ac Miseni cinis e favilla⁹ et carbonibus, ad calcificandum triclinium^e illatis, extinctus et jam¹⁰ diu frigidus exarsit repente prima vespera, atque in multam noctem pertinaciter luxit. [75.] Morte¹ ejus ita lætatus est populus, ut ad primum nuntium discurrentes, pars, 'Tiberium in Tiberim,'^f clamitarent; pars 'Terram matrem² Deosque Manes³ ora-

Oud. In opt. Torr. *subitoque*, ipso probante cum Wolf. *resp. nem.* Vind. 1.—7 *Adductum* Vind. 1. *avectum* Periz. Cort. Edd. Rom. Dein excudi curavit Oud. *templ. n. pro n. temp. jubentib.* O. ad unum Mss. et Edd. Rom. *templi Jovis Cop.*—8 *Exulat quam a* Vind. 1. et in Periz. Cort. Edd. Rom. *obierit exaratur.* Pro *Capr.* habent *campis* Harlem. Ven. 1.—9 *Ex fav.* Vind. 1. e abest ab Harlem. Edd. Ven. 1. Med. Lugd. *cinis fav. et carbo* Ven. 2. 3. *Cald. carb. adficiendum* Memm. *carb. ad calcif.* Medic. 3. *Alii calef.* Cf. Aug. c. 7. Dein ex Torr. et Casaub. sententia, faventib. Vind. 1. marg. Periz. dederunt Oud. et Ern. pro vulg. *illatus*.—10 *Jam et Medic.* tr. Polit. Vind. 2. Cuj. Fouc. Tum Cort. marg. Periz. cum duobus Torr. et Edd. Rom. *illuxit*.—1 *Mortem* Memm. Voss. hand improbaute Græv. Mox Medic. 1. cum Cop. Huls. *Tib. in Tib. cl. præcipitandum.* Vind. 1. *Tib. in Tiberim præcipitandum clamit.* Duo Torr. *trahi clam.* quod ipse probat. Mallet Oud. cum Casaub. e

NOTE

^b *Temenitem*] Turnebus lib. VIII. Adversar. cap. 12. ex Stephano ait, in Sicilia prope Syracusas locum fuisse dictum Temenos, unde Torrentius 'Temenitem' dictam putat hanc Apollinem, statuamque eandem esse, de qua Cicero Verrina VI. quam tamen idem auctor 'Thesmotem' appellat; unde vel hic vel illic error esset, quem Turnebus Ciceronis libris attribuit, et emendat ex Stephano ac Suetonio.

^c *Templi novi*] Vel quod ipse exstruxerat in honorem Augusti, vel potius quod ipse Augustus in Palatio condiderat, addita bibliotheca, ut supra in Augusto cap. 29.

^d *Phari*] Phari sunt turres, seu
Delph. et Var. Clus.

machinæ, quas in portibus ad præluendi ministerium, nocturnosque nautarum cursus dirigendos, erigebant.

^e *Calcificandum triclinium*] In tricliniis caminos non fuisse, notat Casaubonus, unde non aliter calefieri poterant.

^f *In Tiberim*] Placet Casaubono Lislæi codicis lectio, *Tiberius in Tiberim*; alii duo Torrentii addunt *trahi*, sic, *Tiberium in Tiberim trahi clamitent*: quod et potest.

³ *Manes*] Sic dicuntur Dii inferi; et Cicero, de Legibus jubet, ut Divi habeantur. Sic dictæ sunt umbræ seu animæ piorum; manis enim et manus Latina lingua vetere bonum

Sucton.

2 L

rent, ne mortuo sedem ullam, nisi inter impios, darent; alii unicum et Gemonias^h cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinae crudelitatis etiam recenti atrocitate. Nam cum Senatusconsulto¹ cautum esset,³ ut poena damnatorum in decimum semper diem differretur, forte accidit, ut quorundam supplicii dies is esset, quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia, absente adhuc Caio, nemo extabat,⁴ qui adiri interpellarique posset, custodes, ne quid adversus constitutum facerent, strangulaverunt, abjeceruntque in Gemonias. Crevit igitur invidia, quasi etiam post mortem tyranni saevitia permanente. Corpus ut⁵ moveri a Misceno coepit, conclamantibus plerisque, 'Atellam^k potius deferendum, et in Amphitheatro¹ semiustulandum,' Romam per milites deportatum est, crematumque publico funere. [76.] Testamentum duplex ante biennium fecerat: alterum sua, alterum liberti⁶ manu, sed eodem exemplo; obsignaveratque^m etiam

Lisl. cod. *Tiberius*.—2 *Matremque* Vind. 1. et *inanes* Cuj.—3 Sic cum Beorold. e suis Mss. edidit Casaub. accedentibus Medic. Polit. Cuj. Voss. aliquot Torr. et Nonn. In ceteris et Edd. Vett. fere O. *actum esset*. Ant. Gryph. Plant. *senatusconsultum actum*. Conj. Burm. *factum esset*. Infra hos deest Vind. 1.—4 *Astabat* Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. alique cum Edd. ante Bas.—5 *Ut corp.* Vind. 1. *pleris sine que opt.* Torr. *Mox semiustilland.* Memm. Viterb. Lisl. Cuj. A Medic. 1. exulant illa *et in Amph. sem.* Paulo ante *Athelanum* Vind. 1.—6 *Liberati* Memm. *sub eodem* Cort. Periz. a m. pr. Edd.

NOTÆ

significabat, unde remansit in usu immanis. Animarum corpore solutarum varia nomina refert Apuleius, libro de Dæmonio Socratis. Vide in Calig. cap. 5.

^b *Uncum et Gemonias*] Supra cap. 53. et 54.

¹ *Senatusconsulto*] Hujus meminit et Tacitus, et ab ipso Tiberio id jussum scribit Dio lib. LVII. Decem illos dies ad triginta protraxit postea Imperator Theodosius. Vide l. xx. Cod. de pœnis.

^k *Atellam*] Atella oppidum est, Capuam inter et Neapolim: hodie

San Arpino. Id porro jactabant in odium et ludibrium Tiberii, alludentes ad fabulas Atellanas, de quibus supra cap. 45.

¹ *Amphitheatro*] Aliud ludibrii et ignominia genus: sotes enim in Amphitheatro comburebantur: in Caligula cap. 27. mendici vero et egeni raptim a vespillonibus in Esquilis, ac ferme tantum dimidio corpore; unde ait 'semiustulandum,' seu, ut ex Viterbiensi Casaubonus, *semiustillandum*, hoc est, leviter comburendum, et projiciendum.

^m *Obsignaveratque*] Vide supra in

humillimorum signis. Eo testamento hæredes æquis partibus reliquit, Caium ex Germanico, et Tiberium ex Druso, nepotes; substituitque⁷ invicem.ⁿ Dedit et legata plerisque: inter quos virginibus Vestalibus, sed et militibus universis,^o plebique Romanæ^p viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.

Rom.—7 *Sustinuitque* Medic. 2. Voss. In utroque Vind. et Edd. Rom. *et mil. omisso sed.* Medic. Polit. Cuj. Voss. Pal. cum trib. Torr. *sed et tuentur.* In reliquis et Edd. fere O. etiam Burm. *ac mil.* Denique *plebeiq.* Memm. Medic. 1. 3. Voss. et abest *etiam* a Vind. 2.

NOTÆ

Augusto cap. 33. et Nerone cap. 17.

ⁿ *Substituitque invicem*] Id fiebat a Romanis, ut si unus hæreditatem adire aut nequiret, aut nollet, alter haberet.

^o *Universis*] Hoc est tam legionariis quam Prætorianis, &c. Vide in Augusto cap. ult.

^p *Plebique Romanæ*] Dio summam retulit quadringenties quinquagies, qua Casaubonus existimat utramque summam contineri, et quam populo, et quam vicorum magistris dedit. Vide Augusti legata, in Augusto capite ultimo: horum enim ad exemplum sua verosimiliter ordinat.

C. CÆSAR CALIGULA.¹

GERMANICUS,^a C. Cæsaris pater, Drusi et minoris² Antoniaë^b filius, a Tiberio patruo^c adoptatus,^d quæsturam^e quinquennio ante, quam per leges liceret, et post eam consulatum^{3†} statim^f gessit. Missusque^g ad exercitum in

~~~~~

¹ *C. Calig. Cæsar* Vind. 2. Cort. Edd. Vett. *Caligula* Medic. 1. 3. *Caius* Medic. 2.—² Ita præbent Memm. Medic. Polit. Vind. 1. Barth. Adv. LVII. 9. Voss. In Periz. et Edd. ante Casaub. *junioris*, quod reposuit Burm. sed glossam recte judicat Oud. censente Baumg. Dein *quæstura* Cuj. et *quinquennium* Edd. Ven. 2. 3. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald.—³ *Consulatu* Cuj. Post hæc voc. distinguit Casaub. quem secutus est Pagius in Diss. Hypat. p. 22. Si

NOTÆ

^a *Germanicus*] Cognomen, seu potius agnomen. Istud, ut ex Augusti cap. 7. colligere est, inditum est patri ejus Druso, propter res ab eo prospere gestas in Germania, ut patet ex Claudii cap. 1.

^b *Minoris* [*junioris*] *Antoniaë*] Supra in Augusto cap. 64. Germanicus dictus nepos sororis Augusti: quod ita se habet. Octavia Augusti soror, ut ex Augusti cap. 4. patet, maritum habuit M. Antonium Triumvirum, ut in Augusto c. 17. notatum est: duas illi genuit filias Antonias, majorem, quæ Domitio Ænobarbo, Neronis Principis avo, ut ex Neronis cap. 5. constat, et minorem, quæ Druso Tiberii fratri, Augustique privigno, nupsit, de qua hic et Claud. cap. 1. Hanc forma et pudicitia inisignem

prædicat Plutarchus in Antonio, et Plinius lib. VII. cap. 19. illam nunquam exspuisse testatur.

^c *A Tiberio patruo*] Fratrem Drusi, patris ejus, qui in Germania obiit, ut in Tiberio cap. 7.

^d *Adoptatus*] Augusti jussu, ut in Tiberio cap. 15.

† A. U. C. 757.

^e *Quæsturam*] De hoc magistratu, et quæ ipsi ætas præstituta foret, supra in Julio cap. 6. quanquam et hanc ætatis maturitatem non semper in adolescentibus observatam, multis probat Cicero Philippic v. ubi honores Augusto, juveni licet, decernendos contendit.

‡ A. U. C. 765.

^f *Statim*] Hoc adverbium ita Casaubonus distinguit in hac phrasi, ut

Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones universas, Imperatorem Tiberium^b pertinacissime recusantes, et sibi summam Reipublicæ⁴ deferentes, incertum, constantia an pietate majore, compescuit;† atque, hoste mox devicto, triumphavit. Consul deinde iterum creatus,‡ ac prius quam honorem iniret, ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armeniæ regem devicisset,⁵ i[§] Cappadociam in

Codd. addicerent, τὸ statim ejiciendum mallet Burm.—4 *Rempubl.* Vind. 1. Tum *pietate an const.* c. Mss. Torr. Pal. Cop. Edd. Bon. Paris. Steph. cum Burm. receperunt Ond. et Wolf.—5 Lips. ad Tac. Ann. 11. 56. et Elect. 11. 17. legi suadet *dejecisset*, vel, quod potius censet, *dedisset*, comprobantibus Casaub. Grut. Ern. Ruhnk. Harum lectionum prior Burm. placet. Mox *ann. ag. at.* Medic. Cuj. Voss. Dun. *capto* additur in Vind. 1. et *regem tantum*

NOTÆ

Germanicus intelligatur fuisse Quæstor statim post adoptionem, non vero statim a gesta quæstura, quia hanc inter et ejus consulatum interjectos constat septem annos. Vero tamen simile videtur, Suetonium, instituti sui memorem, quo scilicet Aug. c. 9. professus est, se Augusti gesta narraturum, non per tempora, sed per species, idem de aliis præstitisse, quod de Augusto; ut hoc loco aliud nil intelligendum velit, nisi quod Germanicus consulatum obtinuerit statim post quæsturam, hoc est, nullo alio intermedio magistratu gesto, ut moris erat, staute Republica: post quæsturam enim, ædilitas et prætura gradus erant ad consulatum, ut in Julio cap. 11. notatum est: quibus neglectis, ad consulatum statim evectus est; quem magistratum olim sic petiisse vitio datum est Tито Flaminio, quasi ædilitatem et præturam fastidiret, ut ait Livius lib. 11. dec. cad. 11.

§ *Missusque*] Ut supra in Tiberio cap. 25.

^b *Imperatorem Tiberium*] In Tiberio ibid. et Tacitus lib. 1. Annalium:

‘Faustis in Germanicum omnibus, et si vellet imperium promptos ostentare,’ &c. Et Velleius de illa seditione lib. 11. cap. 125. ‘defuitque qui contra Republicanam duceret, non qui sequeretur,’ &c.

† A. U. C. 770.

‡ A. U. C. 767.

ⁱ *Devicisset*] Lipsius lib. 11. Elect. cap. 17. mendum hic esse contendit, emendatque *dejecisset*; quia bellum tunc cum Armeniis nullum. Germanicus quidem regno Vononem amovit, suffecto Zenone Polemonis Pontici filio, de quo Tacitus Annal. 11. sed sola auctoritate Romana, sine bello, et volentibus Armeniis, ut constat ex Tacito Annal. 11. Sed dici potuit expulsus, quomodo et Germanicus expulsus. Nota enim Germanicum hic dici expulsum; vere enim id egit Tiberius ut illum procul amandaret. Tacitus initio 11. Annalium: ‘Ceterum Tiberio hand ingratum accidit turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum a suctis legionibus abstraheret, doloque simul et casibus objectaret.’

§ A. U. C. 771.

provinciae formam redegisset, annum ætatis agens quartum et tricesimum, diutino ⁶ morbo Antiochiæ ^k obiit,† non sine veneni suspicione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, et spumas, quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ⁷ ossa ¹ incorruptum repertum est: cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. [2.] Obiit autem, ut opinio fuit, fraude Tiberii, ministerio et opera Cn.⁸ Pisonis: qui sub idem tempus Syriæ præpositus, nec dissimulans, offendendum sibi aut patrem,^m aut filium, quasi plane ita necesse esset, etiam ægrum Germanicum gravissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit: propter quæ,⁹ ut Romam rediit, pæne discerptus a populo, a Senatu capitis damnatus ⁿ est. [3.] Omnes Germanico ¹⁰ corporis animique virtutes, et quantas nemini cuiquam, contigisse, satis constat: formam et fortitudinem egregiam, ingenium in utroque eloquentiæ doctrinæque genere ^p præcellens, benevolentiam singularem, conciliandæque hominum ^t gratiæ, ac promerendi

in marg. habet Periz.—6 *Diuturno* Memm. Dun. Fouc. Medic. 3. Polit. Barth. Vind. 1. Voss. Cop. Ed. Lugd. *diurno* duo Mss. Torr. marg. Vind. 2. Edd. Rom. Ven. 2. 3. Cald. Med. *divino* Ven. 1. In seqq. suspecta est Græv. vox *erant*, unde Burm. cum Heins. putat olim fuisse scriptum *corp. parebant*. Conj. Oud. *corp. comparuerant*.—7 *Intra* Vind. 1. in quo mox *igni*. Pro *tinct.* mallet Lips. *extinctum*.—8 *C. Pis.* Edd. Ald. Casanb. Var. sive Schild. cum aliis, quod vitio operarum attribuit Oud. Dein et *tamen ægr.* Memm. et *etiam* Voss. Deest *ægrum* Cuj.—9 *Quod opt. lib.* Torr. cum Cuj. Fouc. Dun. Item *et a Sen.* idem Cod. Torr. et pro *pæne* Cuj. *patriæ*.—10 *Germanici* Medic. 1. 3. Polit. Voss. Cop. Huls. *germani* Cuj. in quibus *satis* deest. Etiam *animæ* dant Medic. 1. 3. *ingenio* Medic. 3.—1 Lips. in Cod. suo, et ex illo man.

NOTÆ

^k *Antiochiæ*] In Tiberio cap. 39.

† A. U. C. 772.

¹ *Cor inter ossa*] Plinius lib. II. cap. 37. idem etiam cardiaco morbo extinctis contingere narrat; unde accusatus Piso ille, de quo cap. sequenti, et supra in Tiberio cap. 52. et 53. Hac exceptione sese tuebatur, ut refert idem Plinius ibid.

^m *Patrem*] Tiberium scilicet, propter eam qua flagrabat in Germani-

cum invidiam, ut ex Tiberii cap. 52. et 53. patet.

ⁿ *Damnatus*] Accusante Vitellio, qui postea paucorum mensium Princeps fuit, ut in ejus vita infra.

^o *Omnes Germanico, &c.*] Confirmant unanimi consensu ceteri omnes historici qui de eo scripsere, excepto uno Velleio, in Tiberii adulationem fœde manipato, lib. II. cap. 25.

^p *Utroque eloquentiæ doctrinæque ge-*

amoris mirum et efficax studium. Formæ minus congruebat gracilitas crurum,¹ sed ea quoque paulatim repleta, assidua equi vectatione² post cibum. Hostem cominus sæpe percussit. Oravit causas etiam triumphalis;³ atque inter cetera studiorum monumenta reliquit et comœdias⁴

doct. in ora Ed. Plant. legit *benevolentia singularum conc. omnium gr.* Tum ac *eff.* Cop. *crurium* Huls. uterque Vind. Edd. Camp. Ven. 1.—2 *Juclatione* Medic. 1. *rectione* Periz. Edd. Camp. Ven. Cald. Med. Junt. Ald. Arg. *semper pro sape* Vind. 1.—3 Ita Viterb. Pith. Dun. Pal. 1. 3. Cop. Medic. Polit. et Barth. Edd. Bon. Lugd. Junt. Arg. et e recentt. Grut. Casanb. Græv. Burm. et seqq. Olim vulgabatur *triumphales* seu *triumphaleis*, ut in Schild. *etiam caus.*

NOTÆ

nerc] Romanæ et Græcæ.

¹ *Gracilitas crurum*] Hæc inter corporis vitia præcipuum fuisse videtur, etiam ex Nerone cap. 51. et Domitiano cap. 18.

² *Equi vectatione*] Hanc licet coxis et stomacho utilem dicat Plinius lib. XXVIII. c. 4. quia tamen medici statim a sumto cibo male sanam illam existimant, ideo Pulmannus sua editione sic distinguebat: *assidua equi vectatione. Post cibum hostem cominus, &c.* parum verosimiliter. Hoc exercitio sanguinis atque alimenti vis ad ima prolabeatur, et ea implebat, maxime cum instrumentis illis, quæ nos hodie dicimus *étriers*, Torrentius vero ‘stapias,’ usos antiquos probabile non sit: tum quia Xenophon, peculiari opere de re equestri, nihil habet quod eo referri queat, tum quia Julius Pollux, capite de equestribus instrumentis, illud neutiquam videtur fuisse omissurus.

³ *Triumphalis* [*triumphaleis*] Beoraldus et Sabellicus legunt *triumphalis*, quomodo et in Viterbiensi et Pithœi codicibus legit Casanbonnus, et probat; ut sensus, sit causas orasse Germanicum, non quidem postquam triumphavit; nec enim hæc

illi concessa mora est, in Orientem statim expulso, ut dixit paulo supra cap. 1. sed postquam triumphalia meruit ornamenta, quæ ex bello Dalmatico ante primum suum consulatum adeptus est, ut patet ex Dione lib. LVI. Certe hæc lectio eo certior videtur, quod et Germanicum causas orasse constet ex Ovidio i. Fast. initio: ‘Quæ sit enim docti facundia sensimus oris, Civica pro trepidis cum tulit arma reis:’ easque etiam dum esset Consul, ut ex eodem Dione in actis anni 765. et quod triumphalis etiam nomine appellatus fuerit alias, qui triumphalia duntaxat ornamenta consecutus esset, ut ex Taciti Histor. II. colligere est: ibi enim Mucianus Vespasiano, ‘In domo tua,’ inquit, ‘triumphale nomen,’ &c. cum nonnisi ornamenta tunc temporis adeptum fuisse Vespasianum constet ex Suetonio in ejus vita cap. 4. Quæ tamen si secus sint, triumphales causas cum Torrentio dixerim magnas quasdam, quibus de triumpho v. g. decernendo, aut simili quadam re ageretur.

⁴ *Comœdias*] Ovidius itidem initio Fastorum: hoc enim opus Germanico dedicarat, de eloquentia locutus:

Græcas. Domi forisque civilis: libera ac foederata oppida sine lictoribus^u adibat. Sicubi clarorum virorum sepulcra cognosceret, inferias^v Manibus⁴ dabat. Cæсорum clade Variana^w veteres ac dispersas reliquias uno tumultu humaturus, colligere sua manu, et comportare primus⁵ aggressus est. Obtrectatoribus etiam, qualescumque et quantacumque de causa nactus esset, lenis adeo et innoxius, ut Pisoni, decreta sua rescidenti, clientelas divexanti;^{6*} non prius succensere in⁷ animum induxerit, quam beneficiis quoque et devotionibus^y impugnari se comperisset,^z ac ne tunc

triumphaleis Fouc.—4 *Manubiis* Ven. 1. Dein *Cæсорum* Ed. aliqua Veneta, unde conj. Burm. *Cæсорum cl. Var. legionum. Pro veteres* Cuj. *valeres. Deest utrumque* Fouc.—5 *Prius* Medic. 1. Vind. 1. *qualicumque* Medic. 1. *qualiscumq.* Voss. Mox *leris* Vind. 1. et *nanctus* Memm. ut passim, quod h. l. monere satis sit.—6 Hanc lect. in textum recepit Baumg. ex emendatione Salm. Lips. Torr. et Baudii apud Rutgers. V. L. l. III. 6. probatam etiam Græv. Wolf. Omnes Mss. et Edd. *diu vexanti* exhibent, idque propugnat Burm. Statim *suscens. Memm. successere* Dun. et *rescidenti* Medic. 3.—7 *In* omittit Vind. 1. Tum *benefic.* Medic. 1. 3. Vind. 1. Cop. Huls. Voss. Mox *progr. est* Vind. 1. et in eodem *more majore.* Præbet Fouc. *ut amicitia more,* neque *rd et agnoscunt* Dun. Cop. Edd. Bon. Ven. 3. Paris. Pro *acciderat* Ern. dicendum

NOTÆ

‘Scimus et ad nostras cum se tulit impetus artes, Ingenii currant flumina quanta tui. Si licet et fas est, vates rege vatis habenas,’ &c. Quibus versibus et poetica excelluisse significat.

^u *Sine lictoribus*] Ut quasi civis, non Princeps videretur. De qua virtute, civilitate nempe, supra in Augusto cap. 51. et Julio cap. 75. et infra. Tacitus II. Annalium: ‘Hinc ventum Athenas, foederique sociæ et veteris Urbis datum, ut uno lictore uteretur.’

^v *Inferias*] Ea sunt dona quæ mortuis inferuntur, sive sacrificia quæ illis immolantur. Virgilius lib. x. Æneid. ‘Viventes rapit inferias, quas immolet orco:’ et lib. ix. ‘Absenti ferat inferias decoretque, sepulcro.’ De quibus supra in Julio cap. 84. et infra Claud. cap. 11.

^w *Clade Variana*] Supra in Augusto cap. 23. et Tiberio cap. 17. et 18. et infra adhuc.

^x *Divexanti* [*diu vexanti*] Sic in omnibus libris scriptum est: Torrentius tamen scribendum affirmat *divexanti.* Tacitus II. Annal. ista fuscus prosequitur. De clientibus quid essent, supra dictum est in Julio ad cap. 2. Has autem clientelas hic videtur intelligere, quas Germanicus in Syria suis sibi beneficiis paraverat.

^y *Devotionibus*] Hoc est, execrationibus et incantationibus magicis, quibus absentium vitam Diis manibus devovebant. Unde Ovidius: ‘Devovet absentes, simulacraque cerea figit.’ Quorum eam vim existimabant esse, ut vel animum officii prorsus immemorem facerent, ut Virgilius

quidem ultra progressus, quam ut et amicitiam ei more majorum renuntiaret,^a mandaretque domesticis ultionem, si quid sibi accideret. [4.] Quarum virtutum fructum uberimum tulit, sic probatus et dilectus a suis, ut Augustus, (omitto^s enim necessitudines reliquas,) diu cunctatus, an

fuisse censet accidisset.—8 *Obmitto* Huls. *Mox tradunt* Cop. Huls. Medic. 1.

NOTÆ

Eclog. VIII. de ejusmodi sacris: 'magis sanos avertere sacris Experiar sensus;' vel necessario vitæ cursum abrumperent: venefica apud Lucanum, 'et quamvis fecerit omnis Stella senem, medios herbis abrumpimus annos;' et Horat. Epod. v. 'dira detestatio Nulla expiatur vicima;' et Plinius lib. XXVIII. cap. 21. 'defigi diris detestationibus nemo non metuit.' Et lib. VIII. cap. 7. &c. Hinc nomina illa, diræ, deprecationes, incantationes, carmina, &c. Hinc et 'caput obligare,' quod et 'obsecrare' dicitur, cui opponitur 'resecrare,' pro obsecratione et devotione solvere, &c.

² *Impugnari se comperisset*] Confirmat hæc omnia Tacitus lib. II. Annal. 'Reperiebantur solo ac parietibus erunt humanorum corporum reliquiæ, carmina, et devotiones, et nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres ac tabo obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari.'

^a *Renuntiaret*] Idem Tacitus: 'Componit epistolas, quis amicitiam ei renuntiabat,' ex more veteri, quo receptum erat amicitiam et inimicitiam palam profiteri, tam publice quam privatim, ut patet ex Livio lib. VI. decad. IV. ubi de renuntianda per faciales Ætolis amicitia; lib. III. decad. V. ubi de Perseo; et lib. V.

decad. III. de Badio illo Campano: ac Taciti VI. Annal. 'Morem fuisse majoribus, quoties dirimerent amicitias, interdiceret domo, eumque finem gratiæ ponere,' ut et Aug. cap. 66. Hinc inter privatos tesseræ illæ quas dixerunt hospitales, signa nempe quædam hospitibus concessa, ad necessitudinem gratiamque hospitii fovendam: ea enim quicumque suum ad hospitem attulisset, agnoscebatur illico, et amici veterisque instar hospitii, hospitio liberaliter excipiebatur. Quæ necessitudinis mutuæ jura tanti apud ipsos fuere, ut transirent ad posterum, ut patet ex Plauto in Pænulo Act. V. Scen. 1. ubi Pænus ait: 'Deam hospitalem ac tesseram mecum fero.' Quibus agnoscendum se sperat ab Agorastocle sibi tunc ignoto, Anthidamæ hospitis quondam sui filio. Ac maxime Scena 2. vs. 84. ubi Pænus in Agorastoclem incidit, et tesseræ conferuntur. Ex quo præsertim loco colligas, tesseras illas fuisse quasdam taleas, quarum singulis medietatem unam, ne qua fraus fieret, ut hodieque aliis in rebus apud nos. Inde apud eundem Plautum Cistellar. Act. II. Scen. 1. vers. 26. 'tesseram confringere,' pro 'violare jus amicitiae.' Quo ferme sensu apud nostratum aliquos, *rompre la buchette*, hoc est, *renuntiare amicitiam*, &c. De tesseris in Aug. cap. 40.

sibi successorem destinaret, adoptandum Tiberio^b dederit: sic vulgo favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquo adveniret, vel sicunde discederet,⁹ præ turba occurrentium prosequentiumve nonnunquam eum discrimen vitæ adisse: e Germania vero, post compressam seditionem,^c revertenti, prætorianas^{10 d} cohortes universas prodisse obviam, quamvis pronuntiatum esset, ut duæ tantummodo exirent; populi autem Romani sexum, ætatem, ordinem omnem usque ad vicesimum lapidem effudisse se. [5.] Tamen longe majora et firmiora de eo judicia¹ in morte ac post mortem^e extitere. Quo defunctus est die, lapidata sunt templa,^f subversæ Deum aræ, Lares a quibusdam familiares^g in

3. et *contactus* Vind. 1.—9 *Descenderet* Medic. 1. *discederent* Ed. Rom. *sec. prosequentiumque* Ed. Torr. *Dein cum discrimine* Ed. Lugd. *eum discrimine* Periz. Edd. Ven. Med. Cald. Junt. Arg. Ald. *e ante Germ. deest* Dun. Medic. 2. Cuj. Voss. *a Germ. et mox populum* opt. Torr. nec, si plures faverent Codd. displiceret Burm. *populum a. Romanum.*—10 *Prætorias* Cop. et *obviam prodisse* Viud. 1. In Ed. Junk. *obviantes* exhibetur, *duo* Periz.—1 *Indicia* Huls. *Tum exstiterunt* Memm. Medic. 1. 3. *Mox apidata* Vind. 1. et *quibusve* corr. man.

NOTE

^b *Adoptandum Tiberio*] Supra in Augusto cap. 65. et Tiberio cap. 25.

^c *Compressam seditionem*] Qua, Imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes, Germanicum volebant evehere, ut supra cap. 1. et Tib. cap. 25.

^d *Prætorianas*] Quid et quot essent, supra in Augusto cap. 100. et alibi.

^e *In morte ac post mortem*] Casaubonus refert in hanc sententiam vetus Epigramma: 'Parce, hospes, tumulo, Cæsar Germanicus hic sum, Sæpe etiam ignotis ipse dedi requiem. Quod si quem tumuli nihil hujus gratia tangit, At moveat patriæ frande quod hic jaceo. Sed jaceo, quamvis non vitæ, at plenus honoris; Hoc uno ingratus, quod genui patriæ. Testata est mores lacrymis plebesque patresque: Hæc sunt sinceri judicia ingenii.'

^f *Lapidata sunt templa*] Non secus ac si Dii, humana non curantes amplius, colendi non essent, qui contemptis mortalium votis, Germanicum mori sivissent. Lapidibus vel conviciis Deorum aut hominum imagines quandoque incessebant, ut supra in Augusto cap. 16. de Neptuni imagine, et de Galbæ Tacitus 1. Hist.

^g *Lares . . . familiares*] Deos domesticos. Apuleius libro de Deo Socratis, fato functorum animas esse dicit: 'Est enim,' inquit, 'species dæmonum animus humanus emeritis stipendiis vitæ corpore suo abjurans. Hunc vetere Latina lingua reperio Lemurem dictitatum. Ex his ergo Lemuribus, qui posterorum suorum curam sortitus, placato et quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris,' &c. Inde Feriæ, quas Lemuralia, inde Sacella in domibus,

publicum abjecti,^h partus conjugum expositi. Quin et barbaros ferunt, quibus intestinum, quibusque adversus nos bellum esset, velut in domestico communique mœrore, consensisse² ad inducias: regulos quosdam barbam possuisse,ⁱ et uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus: regum etiam regem^k et exercitatione venandi,^l et convictu Megistanum^{3m} abstinuisse, quod apud Parthos iustitii⁴ⁿ instar est. [6.] Romæ quidem,⁵ cum ad primam famam valetudinis attonita et mœsta civitas sequentes nun-

doct. in ora Ed. Plant.—2 *Consensissent* Huls. *indutias* Memm. aliique. Postea *barb. deposuisse* Vind. 1. et *uxorium* Camp. *uxores* Ed. Junk. quod probaret Oud. si in Mss. inveniretur.—3 *Mastiganum* uterque Vind. *Mestiganum* Cort. Edd. Rom. *Megistanem* Ven. 2. 3. Med. Cald. *Mistiganem* Ven. 1. *Egistanem* Voss. *Megianum* exemplaria quædam Gallica, teste Torr. Alii *Magist.* Ms. Barth. *Segistanum*.—4 *Iusti* Memm. Medic. 1. 3. Voss. *incti* Cop. Vind. 1.—5 *Vulgo equidem*, quod edidit etiam Burm. contra Codd. fidem. Mox Lips.

NOTE

quæ Lararia dicebant; inde et Festa eorum celebrata etiam publice in compitis, de quibus Ang. cap. 31.

^h *Abjecti*] Tertullianus in Apologético auctor est, eos ita quandoque spreto, ut nedum in publicum, sed et in fedissima omnium loca migrare coacti sint.

ⁱ *Barbam possuisse*] In luctu moris fuit Ægyptiis, Assyriis, ac præsertim Persis; hi enim non se tantum, sed et equos ipsos totondisse narrantur. Græcis itidem, sed non Romanis, qui e contra barbam alebant, ut supra in Julio cap. 67. et Augusti cap. 23. Notat Plutarchus in Problematis cap. 13. ea Ingentibus in universum accommodata, quæ inusitata, ut mulieres tonderi, comam et barbam a viris summitti, &c. Ubi plura veterum multorumque populorum exempla refert. Videsis et Junium, libro de Coma cap. 5. et Alexandrum ab Alexandro lib. III. cap. 7.

^k *Regum etiam regem*] Parthorum Regem sic dictum ait Plutarchus in

Pompeio et Lucullo, quia nonnulli reges satellitum instar ipsi ministrabant. Is titulus olim Persicorum regum, postea Parthorum, deinde iterum Persicorum. Ammianus l. XVII. literarum meminit, quas Sapor ad Constantium misit, quarum hæc est inscriptio: 'Rex regum Sapor, particeps Siderum, frater Solis et Lunæ, Constantio fratri meo salutem plurimam dico.'

^l *Exercitatione venandi*] Hac inprimis exerceri solent et oblectari, una cum lectis ad id hominibus, qui huiusmodi laboribus et bene multis sese ad bellicos parant, atque quodammodo præludunt. De quo instituto egregia narrat Xenophon 1. lib. Pædiæ.

^m *Megistanum*] Optimates illos appellat Ammianus. Proceres sunt principesque, regis regum conviviis adhiberi soliti. Græca vox est, ἀπὸ τοῦ μέγιστου, hoc est, a maximo.

ⁿ *Iustitii*] Quid sit iustitium, supra in Tiberio cap. 52.

tios opperiretur, et repente jam vesperi incertis auctoribus convaluisse tandem percrebrisset, passim cum luminibus et victimis in Capitolium concursus est, ac pæne revulsæ⁶ templi fores, ne quid gestientes vota reddere morarentur. Expergefactus e somno⁷ Tiberius est gratulantium vocibus, atque undique concinentium,

‘Salva Roma, salva patria, salvus est Germanicus.’

Sed ut⁸ demum, fato functum, palam factum est, non solatiis ullis, non edictis⁹ inhiberi luctus publicus potuit, duravitque etiam per festos Decembris mensis dies.^p Auxit gloriam desideriumque defuncti etiam⁹ atrocitas insequentium temporum, cunctis nec temere opinantibus, reverentia ejus ac metu repressam Tiberii sævitiam,^q quæ mox eruperit. [7.] Habuit in matrimonio¹⁰ Agrippinam,^r M. Agrippæ et Juliæ filiam, et ex ea novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens,^t insigni festivitate, cujus effigiem

corr. vel explicuit *deteriores nuntios*.—6 *Revols*. Memm. *Morarentur* pro vulg. *moraretur* reposuit Ond. auctoritate Medic. 3. Polit. Vind. 2. Nonn. Harlem. Periz. ac plurium Casaub. item Edd. Ven. Med. Bon. Junt. Arg. Ald. Steph. Gryph. In Junk. *gestiens v. r. moraretur*.—7 *A somn*. Vind. 1. *ex s. Tib. gratul*. Cop. Plerique verba *Salva, &c.* ut prosam continuarunt.—8 *Et ut* Memm. et Mss. O. excepto opt. Torr. ex quo *sed* revocarunt Casaub. Pitisc. et seqq. Dein *pro festis* Dun.—9 *Et atroc.* edidit Pitisc. Burm. Ond. Wolf. cum Edd. Vett. usque ad Gryph. et Mss. O. *Mox nisi tem.* Edd. Sab. Med. Cald. *non tem.* Viud. 1. *Tiberi* Memm.—10 *Matrimonium* Periz. Cort. seu Lys. Edd. Rom. Absunt *et Jul.* a Periz. Harlem. Edd. Ven. tr. *Tum et exulat* a Polit.—1 *Puer nascens* Memm. nec aliter Medic. 1. 3. Cop. Huls. In Ed. Steph.

NOTE

^o *Non edictis*] Tacitus libro III. edicti ipsius verba refert, quibus populum hortabatur, ut publica munia resumeret, ubi et sub finem libri II. graphice prorsus auctor ille luctum publicum descripsit. De quo et in Tiberio cap. 52.

^p *Festos Decembris mensis dies*] Saturnalia scilicet, de quibus in Augusto cap. 75.

^q *Repressam Tiberii sævitiam*] Tacitus sub finem libri VI. de Tiberio lo-

quens: ‘Egregium vita famaue, quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit; occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere.’ Et lib. III. initio, ubi de publico ob Germanici mortem luctu: ‘gnaris omnibus, latam Tiberio Germanici mortem male dissimulari,’ &c.

^r *Agrippinam*] De cujus morte supra in Tiberio cap. 53. et virtutibus Tacitus tum lib. I. tum II. et III.

habitu Cupidinis³ in æde Capitolinæ Veneris Livia⁴ dedicavit, Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumque² introiret, exosculabatur. Ceteri superstites patri fuerunt. Tres sexus foeminini, Agrippina,⁵ Drusilla, Livilla,³ continuo tricennio natæ: totidem mares, Nero et Drusus et C. Cæsar. Neronem et Drusum Senatus, Tiberio criminante, hostes judicavit.⁶ [8.] C. Cæsar natus est pridie Kalendas Septembres,⁴† patre suo^w et C. Fonteio Capitone Consulibus. Ubi natus sit, incertum diversitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus^x Tiburi^y genitum scribit; Plinius Secundus^z in Treveris, vico Ambiatino,⁵ supra⁶ Conflu-

scripserat doct. vir præternascens.—2 *Quotiesque* Memm. Medic. 3. Voss. Dein *exosculabat* se in quibus membb. invenisse testatur Barth. Adv. iv. 25. In Vind. 1. *sex. fem. tres*.—3 *Livia* Periz. Harlem. cum Edd. Ven. nisi quod in duab. ultimis sit *Livio*, incuria typothetarum. Mox *Nero Drus. et C. Vind. 2.*—4 *Septembris* Periz. Edd. Rom. Tum *Cepione* Vind. 2. a m. pr. Abest cognomen a Fouc.—5 *Ambitarvio* Memm. Medic. 1. Dun. *Ambitaritio* Voss. et ita man. doct. ad marg. Ed. Torr. *Ambitarivo* Medic. 2. *Ambitavino* Vind. 1. *Ambicario* Fouc. *Ambiarino* Cort. *Ambitarino* Mss. reliqui, Oud. cum Turneb. Pulm. Torr. Burm. et Edd. ante Beroald. probatque Chr. Browerus in Ann. Trev. p. 136. e Ms. Alii vellent *Ambitivo*, vel *Ambitavino*, ut e conjectura dedit vir doct. in Misc. Nov. V. III. p. 335.—6 *Super* Mss. Polit. Mox ve-

NOTÆ

³ *Habitu Cupidinis*] Hunc habitum describit Propertius lib. II. Eleg. 12.

⁴ *Livia*] Germanici avia, Drusique ac Tiberii mater, ut patet infra Claud. cap. 1. et supra multis locis.

⁵ *Agrippina*] Hæc Domitio primum, deinde Claudio Imperatori nupsit, ut infra Claud. cap. 26. et in Nerone non semel. De aliis infra, sed maxime cap. 24. &c.

⁶ *Hostes judicavit*] Supra in Tiberio cap. 53.

† A. U. C. 765.

^w *Patre suo*] Germanico, qui annus U. C. fuit 764. juxta Glareani Chronologiam, qui Coss. illos refert ad annum Christi 14. Petavius enim lib. v. primæ partis Rationarii cap. 2. ad annum Christi 12.

^x *Cn. Lentulus Gætulicus*] Videtur ex hoc loco Gætulicus historiam

scripsisse: quia tamen auctorum qui ejus meminere nullum reperio, qui id quoque testatus fuerit, ideo potius crediderim intelligendum esse locum hunc de quibusdam versibus, quos in adulationem Caligulæ scripserit. Poëtam enim fuisse, eumque non ignobilem, testantur Martialis Epistola libri I. Plinius Junior lib. v. Epistola 3. Sidonius Apollinaris Epistola 10. lib. II. et carmine 9. &c. Plures fuere tunc temporis Gætulici, ut colligere est ex Taciti Annal. IV. et VI. Unus Consul fuit, anno quo natus est Christus U. C. 751. Supervixit ad Caligulæ principatum, a quo interfectus est, ut patet ex Dione lib. LIX.

^y *Tiburi*] Hodie *Tivoli*. Jam supra.

^z *Plinius Secundus*] Hic ille est scriptor maximus, qui Naturalem

entes: ^b addit etiam pro argumento, aras ibi ostendi, inscriptas, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM. Versiculi, imperante mox eo divulgati, apud hybernas legiones⁷ procreatum indicant:

In castris natus, patriis nutritus in armis,

Jam designati Principis omen erat.

Ego in actis, Antii editum, invenio.^{8 c} Gætulicum refellit⁹ Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis gloriosique Principis aliquid etiam ex urbe Herculi sacra^d sumeret; abusumque¹⁰ audentius mendacio, quod ante annum fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus et ipse¹ C. Cæsar; de cujus amabili pueritia immaturoque obitu supra diximus.^e Plinium arguit ratio temporum. Nam qui res Augusti memoriæ mandarunt,

~~~~~

nstius putat Torr. *inscr. Agrip. puerperio* aut *puerperii*. In Medic. 2. *puerperum* et *eo mox imp.*—7 *Hiberna legionum* scriptum reperit Beroald. probatque Torr. *Infra patris* dant Voss. Ed. Rom. sec. et marg. Ed. Torr.—8 Hunc ord. vulgato *inv. ed.* prætulit Oud. ex duob. Torr. Medic. Voss. Huls. Cop. in quo et Vind. 1. *edictum*. Accedit Dun. *Accii* Medic. 1. 3. *Aucii* Vind. 1. *in actis ejus Ant.* unus Torr. *Ant. ipsum inv. ed.* Junt. Arg. Bas. Ald. Gryph.—9 *Refert Pl.* Cop. Medic. 1. 3. Polit. cum Edd. Junt. Arg. Ald. *Gætulicum refert* Huls. Dein *permentitum* Vind. 1. *Herculeæ* Medic. 1. 3.—10 *Deest que* Vind. 1. *audacius* Medic. 1. Exc. Cnj. *quæ Tiburii*. Pro *fuerat* in utroque Vind. Voss. Dun. Fouc. et Ed. Rom. sec. *fuerit*, quod rectius Ond. videtur.—1 Non comparent *et ipse* in Harlem. Ed. Ven. 1. *Infra memoria* Vind. 2. *man-*

NOTE

Historiam condidit. Qua autem operum suorum parte id scripserit, ignorant, omnia quippe ad nos non pervenerunt. Beroaldus autumat, id scriptum opere illo, quod de Romanorum et Germanorum bellis scripserat viginti libris.

^a *Vico Ambiatino*] Torrentius et Turnebus contendunt ex Mss. scribendum esse *Ambiatarino*. De quo nihil reperio. Vicus fuit, ut colligere est, superioris Germaniæ, in finibus inferioris.

^b *Confluentes*] Ubi scilicet Rhenus et Mosa confluunt: quod vulgare nomen est locorum, quibus fluvius

aliquis in alium influit. Hodie *Coblents*.

^c *In actis, Antii editum, invenio, &c.*] Antium, hodie quoque *Antio*. Acta illa publica sunt, de quibus Tiberii cap. 5. Hanc Plinii et Suetonii controversiam secundum Plinium judicavit Lipsius ad 1. Annalium Taciti num. 141. Eo quippe loci Plinio consentit et Tacitus: Lipsium tamen ceteri non audiunt.

^d *Herculi sacra*] Vide in Augusto cap. 72.

^e *Supra diximus*] Capite proxime præcedenti.

Germanicum exacto consulatu in Galliam missum, consentiunt, jam nato Caio.² Nec Plinii opinionem inscriptio aræ quicquam adjuverit, cum Agrippina bis in ea regione filias enixa sit, et qualiscumque partus, sine ullo sexus discrimine, ‘puerperium’ vocetur; quod antiqui etiam puellas ‘pueras,’^f sicut et pueros ‘puellos’³ dicitarent. Extat et Augusti epistola, ante paucos, quam obiret, menses, ad Agrippinam neptem ita scripta de Caio hoc,⁴ (neque enim quisquam jam alius infans nomine pari tunc supererat:) ‘Puerum Caium quintodecimo Kalendas Junii, si Dii volent, ut ducerent Talarius⁵ et Asellius, heri cum his⁶ constitui. Mitto præterea cum eo ex servis meis medicum,^g quem, scripsi Germanico, si vellet, ut retineret. Valebis, mea Agrippina, et dabis operam, ut valens pervenias ad Germanicum tuum.’ Abunde arbitror parere,⁷^h non potuisse ibi nasci Caium, quo prope bimulus demum perduc-

//////////

daret Harlem. Cort. mandant Vind. 1.—2 *Consenciente jam Caio nato* Vind. 1. *Gaio* Huls. Tum *bis* exulat a Periz. Cort. Edd. ante Beroald. Habent in eadem Exc. Voss. cum marg. Ed. Torr. Paulo ante *quicquid* adj. Fouc. qui et *vocitetur*.—3 *Desideratur puellus* in Vind. 2. *puell. et puer.* Vind. 2. *dictarent* Edd. Sab. Cald. Med. Mox *obiit* opt. Torr. Cod. *inter paucos* Ed. Ven. una.—4 *Hæc* Harlem. Cod. Nonn. Edd. Ven. Med. Cald. marg. Bas. Gryph. Tum *jamjam* al. Memm. al. *inf. jam* Vind. 2. *patri* Harlem. et *superfuerat* Medic. 1. *superaret* Vind. 1.—5 *Tallar.* Cort. Harlem. Vind. 2. *Camp. Conj. Oud.* scribend. *T. Alarius*, et statim *A. Silius*, ubi præbent *Assillius* Memm. Medic. 1. 3. *Cop. Asilius* in uno Torr. Supra pro *Junii* in Fouc. *Jan.*—6 *Iis* Memm. Voss. *constitit* Medic. 1. a m. pr. *Inter vell.* et *ut lacunam esse* in Memm. monet Casaub. et supplet *uti*. Vind. 1. *q3. vell.*—7 Ita ex Turneb. monito Adv. xxii. 51. receperunt Casaub. Græv. Gron. Wolf. et consentiunt Medic. 3. Barth. Cuj. cum Memm. Cop. sed alio ord. *par. arb.* quem servant quoque Vind. Cort. Voss. Edd. Rom. Vulgo *patere*. In Vind. 1. *patere arbitrer*, quod

NOTE

^f *Pueras*] Priscianns lib. vi. ‘Pueri fæmininum pueram dicebant antiquissimi, unde et puerpera, quæ puerum vel pueram parit.’

^g *Ex servis meis medicum*] Medicos ex servis ut plurimum fuisse, supra jam notatum in Julio cap. 4.

^h *Parere* [*patere*] Alii *parere*: quod verbum in judiciorum formulis et ju-

riconsultorum libris. De eo et supra Augusti cap. 95. et Turnebus lib. xxii. cap. 30. ait: Sic in veteribus libris ‘abunde arbitror parere,’ quod est ‘apparere,’ lego. Quod neglegendum non puto: antiquarius enim est Tranquillus, et verbis uti antiquis non reformidat.

tus ab Urbe sit.⁸ Versicolorum quoque fidem eadem hæc elevant;ⁱ et eo facilius, quod hi sine auctore sunt. Sequenda est igitur, quæ sola [actorum]^k restat [et] publici⁹ instrumenti auctoritas: præsertim cum Caius Antium,¹⁰ omnibus semper locis atque secessibus prælatum, non aliter, quam natale solum, dilexerit; tradaturque etiam, sedem ac domicilium imperii tædio Urbis transferre eo destinasse. [9.] Caligulæ¹ cognomen¹ castrensi joco traxit,

præplacet Oud.—8 *Urbe sua* Cnj. Mox *ii* Memm. Medic. 1. aliique. Dcest Torr. Periz. et Edd. ante Beroald. *Sine actore* Cnj. Pro *sunt* habent *sint* Edd. Casanb. et seqq. usque ad Oud. et Ern. Adhuc mutavit ord. Oud. in seqq. vulgo enim edebatur *igit. est* contra Medic. Polit. Voss. Edd. Bon. et aliorum.—9 *Quæ sola auctor rest. et* Memm. Periz. Cop. Harlem. Pal. 2. Dun. Fouc. Medic. 2. 3. Cort. Vind. 2. (sed punctis sub voce *auctor* positis) et Edd. usque ad Beroald. qui cum Paris. Bas. aliisque dedit *actorum rest. publ.* Erasm. in parenthesi inclusit (*q. s. actor. r.*) et *p.* Copulam enim agnoscunt Mss. O. *auctorum* Medic. 1. *actor* Voss. *autoris* Vind. 1. *auctore* Pal. 3. Huls. *quæ s. anterior rest. et* Ed. Lugd. Casanb. ex vestigiis Viterb. scripsit *q. s. auctoritas r. publ. ins.* Ex Scriv. emend. edidit Græv. *q. s. r. p. i. auct.* recepitque Wolf. Et sic voluit Heins. nisi quod ex τῶν et fecerit *ei.* Burm. cum Goes. vulg. lect. tuentur. Baumg. cum Casanb. Oud. aliisque putat *actorum* in textum venisse ex interpretatione *publ. instr.* et nisi sequeretur *auctoritas*, suaderet *sequenda est ig. auctori, q. s. &c.*—10 *Aucium et prolatum ac traditurq.* in Vind. 1. *omnib. Ant. Dun. et excessib.*—1 Vind. 1. *cognomine pro cognomen e,* uti conj. Oud. Dein *loco pro joco* præbent Dun. Fouc. Medic. uterque Vind. Barth. Polit. Huls. Periz. Harlem. Cort. et Edd. Beroald. priores. *Apud quos* desunt Vind.

NOTÆ

ⁱ *Elevant*] Hoc est, tollunt, seu levio-rem faciunt.

^k *Actorum*] Corruptos hic omnes codices sic restituerat Beroaldus, quem tamen Casanbonus ex vestigiis Viterbiensis et Memmiani codicis emendat et legit: *quæ sola auctoritas restat publici instrumenti.* Dubio procul melius.

¹ *Caligulæ*] Caliga militare calceamentum erat. Patet ex Taciti *Annal.* 1. 'Militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia, eo tegmine pedum induebatur.' Illudque gregiarum etiam militum, ut ex Augusti cap. 25. colligere est, patet ex hoc

loco et Tacito ibidem de Germanico loquente: 'tanquam parum ambitiose, filium gregali circumferat, Caligulamque appellari velit.' Inde Seneca lib. v. de Beneficiis cap. 16. 'Ingratus C. Marius ad Consulatum a caliga perductus.' Quo tamen loco Lipsii codex habet *gallica*. Sed male, quamvis recentiores illa promiscue nonnunquam usurparint, regulariter tamen gallicæ sunt calceamentum simile crepidis aut soleis, de quibus supra in Tiberio capite 13. Caligæ vero tibatium calceabantur, licet forte pedem non tegerent aliter ac crepidæ seu sandalia: quod ex figuris, quæ in columna Trajani superfluere

quia manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos quantum præterea² per hanc nutrimentorum consuetudinem amore et gratia valuerit, maxime cognitum est, cum post excessum Augusti tumultuantes,^m et in furorem usque præcipites, solus haud dubie conspectu³ suo flexit. Non enim prius destiterunt, quam ablegari⁴ cum ob seditionis periculum, et in proximam civitatemⁿ demandari, animadvertissent. Tunc demum ad pœnitentiam versi, reprehensio⁵ ac retento vehiculo, invidiam, quæ sibi fieret, deprecato^o sunt. [10.] Comitatus est patrem et⁶ Syriacæ expeditione.^p Unde reversus primum in matris, deinde, ea relegata,^q in Liviæ Augustæ proaviæ^r suæ contubernio mansit: quam defunctam prætextatus^s etiam tum⁷ pro Rostris laudavit.

1.—2 Corr. Casanb. *propterea*, Scriv. *propter hanc*, et Burm. *præ ceteris*, refragante Oud.—3 *Aut dub. ex cons.* Memm. Præposit. addunt tres Medic. Dnn. Huls. Cop. uterque Vind. Voss. recte, ut opinatur Oud. quanquam malit in *cons. sui*.—4 *Obligari* Memm. Medic. Polit. Barth. Voss. Cop. Vind. 2. a m. pr. suprascr. *i* et Edd. Med. Cald. *obligari* Codd. Torr. Pnlm. Periz. Harlem. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Lugd. Junt. probantque Lips. Torr. *abligari* Ald. *dest. objurgari quam eum* Vind. 1. Tum *emandari* Cort. *verse* Vind. 1.—5 Ita Torr. et Burm. e suis Mss. ediderunt, seu *reprehenso*, ut dant quoque Medic. 1. 3. Edd. Bon. Paris. *Vulgatæ represso*.—6 *In vulg. additur post et*, sed delevit Oud. cum Torr. Grut. Burm. præsentib. Edd. Ven. Med. et astipulantib. Memm. Medic. 1. 3. Polit. Dnn. Fouc. et utroq. Vind. in quibus *e* vel *ex Syr.* Edd. Rom. cum Bon. Lugd. aliisque et Medic. 1. Cort. ac Torr. uno carent conjunctione; et in *Syriacam expeditionem* Viterb. Medic. 1. Cop. Huls. et idem dat omissio et Pal. 2. Mox *proavæ* Vind. 1.—7 *Deest tum* Dnn. Medic. 2. 3. Vind. 1. Cort. Periz. Harlem. Voss. *etiam tunc* Memm. Edd. Rom. sec.

NOTE

colligas. Qui vero gradum aliquem militiæ superiorem obtinebant, ii caligis quidem, sed ornatoribus, quibus nempe clavi quidam aurei suffigerentur, aliaque id genus, quæ ex Plinii lib. ix. cap. 18. colligere est, ubi de piscibus lacuum Verhani et Larii: et illud innuit infra cap. 52. ubi speculatoriam caligam dixit, ut vilem ostenderet.

^m *Tumultuantes*] Supra cap. 1. et Tiberii cap. 25.

ⁿ *Civitatem*] Treverorum, ex Taciti Annal. i. ubi hæc pulchre nar-

rantur.

^o *Deprecato*] Precibus amoliri conati sunt.

^p *Syriacæ expeditione*] Qua obiit. Supra, cap. 1. et 2. et Tib. cap. 39.

^q *Ea relegata*] In Pandatariam insulam. Supra Tib. cap. 53.

^r *Proaviæ*] Germanici nempe patris ejus aviæ. Livia mater Drusi, Claud. cap. 1. et supra. Drusus Germanici pater, cap. 1. supra. Germanicus Calignæ.

^s *Prætextatus*] De prætexta in Julio cap. 1. more laudandi defunctas,

Transiitque⁸ ad Antoniam aviam,^t et unetvicesimo^u ætatis anno, accitus Capreas a Tiberio, uno atque eodem die togam sumpsit, barbamque posuit,⁹^v sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum ejus.^w Hic omnibus insidiis tentatus^x elicientium¹⁰ cogentiumque se ad querelas, nullam unquam occasionem dedit, perinde oblitterato suorum casu, ac si nihil cuiquam accidisset: quæ vero ipse pateretur, incredibili dissimulatione^y transmittens;¹ tantique in avum,^z et qui juxta erant, obsequii, ut non immerito sit

Bon. Paris. *etiam et pro Ven. 2. 3. Cald. Med. etiam quod R. Camp. Conj. legend. etiam num vel nunc Ern.*—8 *Transitque Medic. 1. 3. Voss. aviam abest a Vind. 1. Mox unetvic. recepit Baumg. ex emendat. Ond. jubente Wolf. Habent undevices. Memm. Medic. Polit. et Beroald. cum Edd. usque ad Pulm. qui e suis et Turneb. Adv. xxvii. 20. libb. atque Edd. primis inde vic. reposuit, eumque secuti reliqui.*—9 *Pro posuit dant post Memm. Medic. 3. posuit post sine Cuj. Tum fratri Cop. Huls. hinc Edd. Ven. 2. 3. his Ven. 1. hiis Vind. 1.*—10 *Et licentium Memm. elicent. Medic. 1. 3. Cop. Huls. elientium Edd. Med. Cald. Ante hoc particip. spatium duarum triumve vocum est vacuum in Vind. 1. in quo usquam.*—1 *Transmutans Dun. Fouc. et Mss. Pulm. Ond. Burm. cum Edd. Vett. Correxerit Beroald. ut habent Memm. Medic. 3. Polit. transnutans Ven. 2. 3. Supra incredibile et mox obsequiis*

NOTÆ

Jul. cap. 6. et alibi supra, ut Aug. cap. 8. &c.

^t *Aviam*] Drusi conjugem. Supra cap. 1.

^u *Unetvicesimo [inde vicesimo]* Legunt alii *undevicesimo*.

^v *Barbamque posuit*] Cum antea diversis temporibus hæc fierent; tirocinii quippe die pueritiam quasi exnebant, barbam vero ponentes juvenutem, transibantque tunc in viros: quod aperte innuit Domitia Neroni blandiens, infra in Nerone cap. 34. De Neronis enim barba loquens aiebat: 'Simul hanc excepero, mori volo.' Ponebant illam serius citius: ex Dionis enim libro XLVIII. colligas, nonnisi anno ætatis 25. positam ab Augusto. Macrobius in Somnium Scipionis, annum 21. his carimonis assignat. Erat enim hic dies Roma-

nis festus, ut ex Dione ibidem, et infra in Nerone cap. 12. ubi eam Jovi Capitolino consecratam legas. Mittenda eo die a clientibus munera, ut satis indicat Juvenalis Sat. III. vs. 186. quæ et petebantur, ut innuit Ammianus lib. XVII. De die tirocinii in Augusto cap. 26. et Tib. cap. 15.

^w *Fratrum ejus*] Drusi et Neronis, de quorum tirocinio et morte supra in Tiberio cap. 54.

^x *Insidiis tentatus*] In quas impegerant fratres ejus. Tib. cap. 54.

^y *Incredibili dissimulatione*] De qua Tacitus: 'Immanem animum subdola dissimulatione tegens, non damnatione matris, non exitio fratrum rupta voce.'

^z *Avum*] Tiberium, qui adoptivus Germanici pater erat.

dictum, 'nec servum meliorem^a ullum, nec deteriorem dominum fuisse.' [II.] Naturam tamen sævam atque probrosam² nec tunc quidem inhibere poterat, quin et animadversionibus pœnisque ad supplicium datorum cupidissime interesset,³ et ganeas^b atque adulteria, capillamento^c celatus et veste longa, noctibus obiret,^d ac scenicas saltandi caucendique artes studiosissime appeteret; facile id sane Tiberio patiente, si per has mansas fieri posset ferum⁴ ejus ingenium, quod sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret, 'exitio suo omniumque Caium vivere:' et, 'se natricem^e [serpentis id genus] populo Ro-

Vind. 1. Dein illam Camp.—2 Edd. quædam *probos*. Dein *ne tunc* Steph. Gryph. Græv. pr. *poterant* Harlem. Periz. et *pœnis sine que* Memm.—3 *Interesse* Cod. Torr. et mox *obire* et *appetere*, sicut Lips. jam emendaverat, nec repugnat Burm. Præbet Ms. Urs. *ganeas atque popinas*. Pro *obiret* habent *ambiret* Periz. Edd. Rom. Ven. Lugd. Junt. Ald. Bas. Steph. et al. Illud firmant optimi Codd.—4 Abest *ferum* a Vind. 1. ac *se minatricem* Medic. 1. Huls. *se nutricem* Vind. 1. Verba *serp. i. g.* a glossatoris manu profecta

NOTÆ

^a *Servum meliorem*] Passieni Oratoris dictum. Tacitus lib. v. Annal. et Plinius lib. xvi. cap. 44. infra in Nerone cap. 6.

^b *Ganeas*] Vide Tiber. cap. 34.

^c *Capillamento*] Capillamentum coma est apposita, ut patet vel ex hoc uno Petronii loco; qui enim paulo ante rarus erat, ait, 'evocatumque me non minus decoro exornavit capillamento, imo commendatior vultus enituit, quia flavum corymbion erat.' Turnebus lib. iv. cap. 19. et lib. i. cap. 21. contendit, capillamentum non esse quamcumque comam appositam, sed prolixiorem tantum, et ad femininum capillum propius accedentem. Unde colligere est, longiore veste et capillamento non male occultatum fuisse Caligulam, ut occurrentibus femina videretur, vel Hispanus forte quidam ex iis, quos in aula Principum frequentes fuisse, eosque capil-

latos constat. Videsis Turnebum. Caligulam hac in re imitatus fertur Verns Imperator. Sic enim de eo Capitolinus in Vero: 'In tantum vitiorum Caianorum, Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse æmulum, ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, oblecto capite encullione vulgari viatorio,' &c. Similis in Nerone lascivia cap. 26.

^d *Obiret*] Quidam legunt *ambiret*. Priorem lectionem prætulere Casaubonus et Torrentius, et ambo nove dictum putant 'adulteria obire,' pro circumire loca committendis adulteriis idonea.

^e *Natricem*] Natrix serpens est a natando dictus; alitur enim in aquis, unde et Græcis dicitur ὄδρον. Plinius lib. xxix. cap. 4. 'In orbe terrarum pulcherrimum anguim genus est, quod in aqua vivit, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno.'

mano, Phaëthontem^{5 f} orbi terrarum educare.' [12.] Non ita multo post^g Juniam⁶ Claudillam, M. Silani nobilissimi viri filiam, duxit uxorem. Deinde Augur in locum fratris sui Drusi destinatus, prius quam inauguraretur,^h ad pontificatum traductus est: insigni testimonio pietatis atque indolis, cum, deserta desolataque⁷ reliquis subsidiisⁱ aula, Sejano hoste tunc suspecto, mox et oppresso,^k ad spem successionis paulatim admoveretur.⁸ Quam quo magis confirmaret, amissa Junia ex partu, Enniam^l Næviam,⁹

//////////

credebat Heins. cui astipulantur Græv. Ern. Oud. Baumg.—5 *Phitonem* sen *Pythonem* Cod. Urs. *Phetontem* et *Phætonem*. de more in Mss. aliquot et Edd. pp. *Tum educere* Medic. 1.—6 *Julium* Cop. Edd. Ven. 2. 3. alia *Glaudillam*. Item *Syllani* Harlem. Periz. Vind. 2. et Edd. Vett. *Sillani* Medic. 1. Vind. 1. Exulat *Drusi* a Cop. In Ms. Barth. *ad pontificium*.—7 *Desolata desertaque* Vind. 1. Mox abest tunc ab utroque Vind. Cuj. Voss. aliisque ac Memm. *Sej. vero tunc hoste susp.* Mss. Torr. *Sej. hospite susp.* Harlem. Edd. Rom. sec. Ven. Lugd. Junt. Arg. et ita Periz. nisi quod *susp. suspectoque*. In Dnn. *Sej. hoste susp.* cum Cuj. Edd. Ald. Steph. Medic. 1. *ne tunc* Medic. 3. *suscepto* Cop. Pro *hoste* habent *vero* Edd. Bas. Gryph. cum recentt. *vete* Memm. Barth. Ascripserat Polit. *Sej. jam tunc susp.* et conj. Burm. *Sej. postea susp.* vel *Sej. sospite, verum susp.* Ond. *sosp. tunc, at susp.* Nostr. lect. præbent Medic. 1. 2. dno Pulm. Cop. Fonc. Cort. Edd. Bon. Paris. Ond. Ern. &c.—8 *Abmov.* Huls. *admonetur* man. doct. in ora Ed. Plant. quæ majorem distinct. post *indolis* ponebat.—9 *Lisl. Næviam*; et alteram

NOTÆ

Idem lib. vi. cap. 23. refert, visos quondam hydros marinos vicenum cubitorum, qui classem terruerint.

^f *Phaëthontem*] Nota est fabula. Tiberius dicebat Caligulam orbi tam funestum fore, quam fuisse fabulantur Phaëtonem, cum solis currum temere conscensum regere haudquamquam potens, orbem incendio prope perdidit.

^g *Non ita multo post*] Scilicet post snmtam virilem togam: quod et refert Tacitus: 'Sub idem tempus C. Cæsar discedenti Capreas avo comes, Claudiam M. Silani filiam conjugio accepit.' Ubi notandum 'Claudiam' dici a Tacito, quæ a Suetonio 'Clandilla' nuncupatur; imminutis enim illis fœminarum nominibus uti amat, ut jam supra Tib. cap. 63. no-

tatum est.

^h *Inauguraretur*] Non de augurum modo cooptatione dicitur hoc verbum, sed de aliorum quoque sacerdotum, ut patet ex Cicerone, dum invehitur in Antonium Cæsaris flaminem, de quo supra in Julio cap. 76. 'Quid igitur cessas? Cur non inaugurare? Summe diem? Vide qui te inauguret,' &c. De Pontificum collegio lib. i. cap. 13. De auguratu, Aug. cap. 31. 32. et alibi, ni fallor.

ⁱ *Reliquis subsidiis*] Nullo præter Caligulam superstite masculo, qui ad successionem principatus posset eveni. Vide in Galba cap. 17.

^k *Sejano . . . oppresso*] Supra in Tiberio cap. 65.

^l *Enniam*] Tacitus unicum hoc nomen ei tribuit, quemadmodum et

Macronis uxorem, qui tum prætorianis cohortibus^m præerat, sollicitavit ad stuprum, pollicitus et matrimonium suum, si potitus imperio fuisset: deque ea re et jurejurando et chirographo¹⁰ cavit. Per hanc insinuatus Macroni, veneno Tiberium aggressus est, ut quidam opinantur: spirantique adhuc detrabiⁿ annulum, et, quoniam suspicionem retinentis^r dabat, pulvinum^o jussit injici, atque etiam fauces manu sua oppressit, liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamaverat, confestim in crucem acto. Nec abhorret a veritate, cum sint quidam auctores, ipsum postea, etsi non de perfecto,² at certe de cogitato quondam parricidio, professum. Gloriatum enim esse assidue, in commemoranda sua pictate, 'ad ulciscendam necem matris et fratrum, introisse se cum pugione cubiculum Tiberii dormientis, et³ misericordia correptum, abjecto ferro recessisse: nec illum, quanquam sensisset,^{4p} aut inquirere quic-

voc. non agnoscit. *Euniam* Cop. *Enn. Nænam* Cuj. *Næviam* Mss. plerique et Edd. Vett. *Meniam* Vind. 1. *Meiviam* Vind. 2. Cort. seu Lys. Al. *Næviam*. Casaub. putat scribend. *Enniam Nævii Macronis v. Herennii Macr.* prioremque leet. probant Burm. Oud.—10 *Cyrogr.* Memm. Medic. 3. cum aliis nonnullis. *jure et jurando* Ed. Med. Mox *spiranti sine que* Vind. 1.—1 Reines. ad marg. Ed. Casaub. conj. *renitentis*. Tum *pulv. ori jus*. Cort. *compressit* lib. unus Torr. et olim corr. Lips.—2 *De profundo* Cod. Torr. unde conj. *perfuncto*. *Exulat de ante cogit.* a Vind. 2. Tum *gloriat. etiam assid.* idem Torr. Cod. *Deest esse* Mss. O. et Edd. Ven. Med. Steph. itaque delevit Oud. quem secutus est Wolf. In Cort. seu Lys. Vind. 2. *gloriatumque ass.* Ed. Ven. una *gloriatum enim*. Item *et in comm.* Periz. Vind. 1. et Edd. Vett. usque ad Bas. *introisse* Edd. quædam; et *pugione* Cuj.—3 Oud. malit cum Lips. *sed mis.* vel *at mis.* quod Müll. etiam probat. *Correctum* Vind. 1. Edd. Ven. Med. Lugd.—4 *Næque ullum quanquam sensisse* in uno Torr. ipso haud improbante.

NOTÆ

Claudiam; cui tamen utrique duplex assignatum est a Suetonio: quamvis enim fœminæ paternis cognominibus appellatæ forent, nihilominus addebatur quandoque nomen ipsum, ut hic et supra Tib. cap. 7. Vipsania Agrippina, et Aug. cap. 63.

^m *Prætorianis cohortibus*] Quarum favor magni tunc erat momenti ad principatum. Tacitus auctor est lib.

vi. Macronis uxorem non a Caio sollicitatam, sed ab ipso viro immissam, ut juvenem alliceret.

ⁿ *Detrahi*] Vide supra Tib. cap. 73.

^o *Pulvinum*] Vide ibidem.

^p *Quanquam sensisset*] Torrentius in uno e vetustioribus libris legebat *nec quemquam sensisse*: quæ optima videtur lectio, nec credere possim

quam, aut exequi ausum.' [13.] Sic imperium adeptus, populum Romanum, vel ⁵ dicam hominum genus, voti competentem fecit, exoptatissimus Princeps maximæ ⁶ parti provincialium ac militum, quod infantem plerique cognoverant; sed et universæ plebi urbanæ ⁷ ob memoriam Germanici patris, miserationemque prope afflictæ domus. Itaque ut a Miseno movit, quamvis lugentis habitu, et funus Tiberii prosequens, tamen inter altaria, et victimas, ⁹ ardentisque tædas, densissimo et lætissimo obviorum agmine incessit, super fausta omina ⁸ 'sidus' et 'pullum' ⁵ et 'pupum' ⁹

Suadet Heins. *sensissent*. Tum *exquirere* Edd. Var. sive Schild.—5 Vulgo inseritur *ut ita ante dicam*, sed delevit Gron. e Memm. astipulantib. Mss. Pith. Barth. aliisque. In Medic. 1. *ut dic*. Dein verba *hom. gen.* abesse voluit Torr. Statim *compotes* emendavit Lips.—6 *Maxime* uterque Vind. Periz. Cort. et Edd. aliquot. Torr. ex sno Cod. legit *maximæque*. Pro quod in Periz. Harlem. uno Pulm. et Edd. ante Bon. est *qui*.—7 *Urb. pl.* ac *miserationem et ita sine que* in Vind. 1. *ut Mis.* omisso a Ven. 2. 3. Dein *lentissimo* in utroque Pulm. *latissimo* Periz. Harlem. Edd. Sab. Cald. Med. pr.—8 Ita dedit Baumg. cum Gron. Burm. Wolf. Habent *nomina* omnes scripti et plerique editi, probantibus Lips. ad Tac. Ann. v. 4. Torr. Casaub. Cf. Aug. c. 57. Pro *sidus* dant Polit. Exc. *folium*, id est, ut Oud. putat, *filiolum*.—9 Rescripsit Oud. *pupum* cum Medic. 1. 3. Harlem. Edd. Vett. et Torr. cui obsecutus Wolf. *pumum* Medic. 2. Vind. 2. Cort. Ignorant *pull.* Ven. 2. 3. et *pumpum*

NOTÆ

Tiberium impune passurum fuisse, si vel suspicatus esset, qui et falsa pericula causatus erat, ad perdendos Caligulæ fratres.

⁹ *Inter altaria, et victimas*] Hoc genere adorationis nisi sunt antiqui erga multos Principes: Augustum enim præsentis divi instar fuisse, tum multis constat locis, tum maxime ex ejus vita supra cap. 98. et longe antea Alexandrum, de quo Babylonem ingrediente insignis est Curtii locus lib. v. 'Plures obviam egressi sunt, inter quos Bagophanes arcis et pecuniæ regiæ custos, ne studio a Mazace vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat, argenteis altariibus utroque latere dispositis, quæ non thure modo, sed omnibus odori-

bus cumulaverat.' Quin et illis incedentibus cæsæ victimæ, ut infra Ner. c. 25. patet, et Galbæ c. 18. Accensæ etiam tædæ et lucernæ in publica ejusmodi et privata quandoque lætitia, ut patet ex Ammiano libro XXI. 'eumque suburbanis propinquantem amplis nimiumque protentis, militaris et omnis generis turba cum lumine multo et floribus, votisque faustis Augustum appellans, regiam duxit.' Apuleius lib. iv. 'Domus tota lauris obsita, tædis lucida strepebat Hymenæum.' Et Juven. Sat. xii. &c.

^r *Fausta omina* [*nomina*] Vide in Augusto cap. 57. et 58. Hic enim legitur alii *omina*, ut ibidem et infra cap. 22.

^s *Sidus et pullum, &c.*] Hæ omnes

et 'alumnus' appellatum. [14.] Ingressoque¹⁰ Urbem, statim consensu Senatus et irrumpentis in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui testamento alterum nepotem¹ suum, prætextatum adhuc, cohæredem^u ei dederat, jus arbitriumque omnium rerum¹ illi permissum est, tanta publica lætitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia victimarum cæsa tradantur. Cum deinde paucos post dies in proximas Campaniæ insulas^v trajecisset, vota pro reditu suscepta sunt; ne minimam quidem occasionem quoquam omittente in testificanda sollicitudine et cura de incolunitate ejus. Ut vero in adversam valetudinem² incidit, pernoctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt, qui, depugnatos se armis pro salute ægri, quique capita sua titulo proposito voverent.^w

dat Cuj.—10 *Ingresso sine que* duo Mss. Torr. Mox in *irrita* Memm.—1 *Deest rerum* Cort. et Edd. Rom. Postea *centum XL* in Periz.—2 *Aversam valit*. Medic. 1. Dein pro *cunctis* conj. Heins. *cuneis*. Cuj. exhibet *pugnatos*.

NOTÆ

voces sunt blandientium, ut patet, vel parentum vel nutricum appellationes.

¹ *Alterum nepotem*] Tiberium scilicet, de quo in Tiberio cap. 76. Hunc gemellum quoque appellatum Torrentius probat ex numismatis; et certe Gemellus dicitur Josepho lib. xviii. Antiquit. cap. 8.

^u *Cohæredem*] Dio initio libri lxx. affirmat illum Imperii successorem relictum. Josephus contra omnino, monituque Deorum deterritum pluribus narrat lib. xviii. cap. 8. Antiq. Jud. Philo autem, Legatione ad Caium cap. 3. id quidem confirmat quod Josephus; sed famam tunc temporis fuisse, mutandam Tiberio voluntatem illam, si diutius paulo vixisset. Quibus fidem habere potius videtur, cum illis temporibus vixerint, et ipse Philo, Caligula Principe, Romam venerit Legatus.

^v *Insulas*] Quales sunt Prochyta, Inare, Capræ, &c. hodie *Procida*, *Ischia*, *Capri*, &c.

^w *Titulo proposito voverent*] Hoc est, voto in publicum relato, ne quis ignorare posset, eos esse voti reos, si sanitatem recuperasset, ut Tiberii cap. 48. et infra cap. 16. verbo 'proponere' hoc sensu utitur. Hi vovebant se vel decertaturos vel morituros, si convaluisset. Antiqui existimabant hac ratione posse quosdam incolumes fieri, si morte mors redimeretur. Hinc immolandum hominum consuetudo apud Gallos, ut tradit Cæsar lib. vi. Hiuc Alcestes fabula, Deciorumque historia satis nota. De qua superstitione et adlandi occasione Juvenalis Sat. xii. 'Alter enim, si concedas mactare, vovebit De grege servorum magna et pulcherrima quæque Corpora, vel pueris et frontibus ancillarum Im-

Accessit ad immensum civium amorem³ notabilis etiam externorum favor. Namque Artabanus,^x Parthorum rex, odium semper contemptumque Tiberii præ se ferens, amicitiam ejus⁴ ultro petiit; venitque ad colloquium legati consularis,^y et transgressus Euphratem, aquilas et signa^z Romana Cæsarumque imagines^a adoravit. [15.] Inceudebat⁵ et ipse studia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato, funeratoque amplissime, confestim Pandateriam⁶ et Pontias,^b ad transferendos matris fratrisque cineres, festinavit, tempestate turbida, quo magis pietas emereret:⁷ adiitque venerabundus, ac per semet in urnas^c condidit. Nec minore scena^d

—3 *Favorem* Vind. 1. et *vocabilis* Huls. *ext. fervor* Fouc. Tum *præferens* Dun. Cort. Periz. Harlem. et Edd. usque ad Beroald. *præ se agens* Vind. 2.—4 *Hujus* uterque Vind. Cort. Voss. et Edd. Rom. cum Ms. Barth. qui probavit Adv. LVII. 9. Mox *transversus* Cop. quod pro *transvectus* scriptum conj. Burm. Edidit Oud. *Euphraten* cum trib. Medic. Dun. *et exulat* a Vind. 1. In Memm. *Romani*, ac Lips. legi maluit *Cæsarisque*.—5 *Intendebat* Fouc. probante Müll. Dein *pluribus* in utroque Vind. *verbis* Voss. *Deest amplis*. Cop.—6 Edd. quædam *Pandatar*. contra Mss. Dein *Pontios* Memm. Ex Tib. c. 54. hic *Pontiam* rescribi vult Torr. *invitis* Codd.—7 *Eniteret* Cop. Huls. quod non displicebat Burm. *Infra scæna* Memm. cum paucis Edd. ut sæpius, *schæna* Me-

NOTE

ponet vittas: et si qua est nubilis illi Iphigenia domi, dabit hanc altaribus,' &c. Inde tot illustribus viris exitium, infra in Nerone cap. 36. et pro salute Principis gladiatorum commissiones, et duarum legionum devotio pro salute Trajani, bello Dacico periclitantis, ut refert Dio lib. LIII. et hæ loquendi rationes, cum Principibus adularentur, 'Devotus numini majestatique tuæ,' &c. Et pro salute Imperatoris sanguinem se fundere dicebant, ut ex Tertulliani Apologetico cap. 25. Casaubonus refert.

^x *Artabanus*] Tiberii cap. 54.

^y *Legati consularis*] Lucii Vitellii, de quo infra in Vitellio cap. 2. Quinam essent consulares Legati, supra in Augusto c. 47.

^z *Aquilas et signa*] Hæc cohortium, sen potius manipulorum, quorum singulis sua signa erant, ut Lupi, Minotauri, Equi, Apri, &c. Aquila vero toti legioni communis. Veterum super hac re testimonia videsis apud Lipsium lib. IV. de Militia, dialogo 3.

^a *Cæsarumque imagines*] Augusti duntaxat et Caii, teste Dione lib. LVIII. Has et adoravit, et ipsis sacrificavit, datis in obsides liberis. Josephus lib. XVIII. Antiquit. cap. 6. et infra Vitellii cap. 2. Quo tamen loco nonnihil dissentit Josephus a Suetonio.

^b *Pandateriam et Pontias*] Vide in Tiberio cap. 53. et 54.

^c *In urnas*] In his recondebant crematorum cadaverum reliquias. Ca-

Ostiam, præfixo in biremis⁸ puppe vexillo, et inde Romam Tiberi subvectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, medio ac frequenti⁹ die^e duobus ferculis¹⁰ f^f Mausoleo^g intulit. Inferiasque^h his annua religione publice instituit; et eo amplius matri Circenses,ⁱ carpentumque,^k quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris Septembrem mensem 'Germanicum' appellavit. Post hæc Antoniae aviæ,^l quicquid unquam Livia Augusta^m honorum

dic. 1. Dubitat Torr. an refingendum sit *schema*.—8 *Biremi* Medic. 3. Polit. Viind. 1. *bireis* Huls. Mox Sabell. *subvectus* legi posse credebat.—9 Lips. ac Torr. malebant *ferventi*, repugnante Casaub. *atque freq.* Viind. 1.—10 *Ferculis* Memm. Dun. Medic. 2. Barth. Voss. Cuj. et Torr. *forulis* Edd. Arg. Junt. Ald. quod Sabell. et Beroald. non displicuit. *Mauseolo* rursus Camp. et

NOTÆ

saubonus testatur hujus fratris urnam Romæ adhuc extare, cum inscriptione hac:

OSSA

NERONIS. CÆSARIS

GERMANICI. CÆSARIS. F.

DIVI. AUG. PRON. FLAMIN-

AUGUSTALIS. QUÆSTORIS.

^d *Scena*] Torrentius notat auctores Suetonio cœtaneos hac voce usos ad significandum prætextum vel ostentationem, ut Tacitus in Annalibus, de Agrippinæ morte loquens: 'Scenam ultro criminis parat.'

^e *Medio ac frequenti die*] Ad populi frequentiam referendum videtur, quam tamen Torrentius suspicatur nulla diei hora non magnam fuisse, ipse siquidem Princeps id muneris obibat, quare *ferventi* legendum arbitratur, quod et pietatis ostentationem augeat; et æstate factum colligere est ex Tiberii cap. 73. siquidem Tiberius septimo decimo Kalendas Apriles obiit, et hæc non ita multo post facta patet. Verum quamvis ingeniosa illa quidem, conjectura tamen est. Frequentem igitur diem intelligo hoc sensu, ut nempe populi fre-

quentia honorem auget, et ejus etiam commodo consuleret: nam ceteroqui funera vespertino efferebantur; unde Donatus existimat a funalibus dicta.

^f *Ferculis*] Quidam legebant *forulis*, quo intelligerentur capsulæ, quibus cineres condidisset, ut in Augusto cap. 31. Sed fercula pomparum ferculis similia intelligi probabilius est, ut quasi in triumpho spectarentur a populo. Videsis in Julio cap. 37.

^g *Mausoleo*] Quod Augustus condiderat. In Augusto cap. 100.

^h *Inferiasque*] Supra cap. 3.

ⁱ *Circenses*] Quod divini honoris est. Vide in Tiberio cap. 7. &c.

^k *Carpentumque*] Quo ejus imago inter imagines Deorum portaretur, in pompa Circensi. In Julio cap. 76. Ejusmodi vehiculorum typos videre est in numismatis Agrippinæ, cum inscriptione S. P. Q. R. MEMORIE AGRIPPINÆ.

^l *Antoniae aviæ*] Supra cap. 1.

^m *Livia Augusta*] Hanc enim Augustus nomen suum ferre jusserat. In Aug. cap. 101. Unde et Augustas dixere ceterorum Principum uxores.

cepisset, uno Senatusconsulto concesso.¹ Patrum Claudium,² Equitem Romanum ad id tempus, collegam sibi in consulatu assumpsit. Fratrem Tiberium³ die virilis togæ⁴ adoptavit, appellavitque ‘principem juventutis.’⁵ De sororibus⁶ auctor fuit, ut omnibus sacramentis adjiceretur,⁷ NEQUE ME⁸ LIBEROSQUE MEOS CARIORES HABEBO,⁹ QUAM CAIUM HABEO ET SORORES EJUS; item relationibus¹⁰ Consulum: QUOD BONUM¹¹ FELIXQUE SIT C. CÆ-

inter Circ. et traduceret. In opt. Torr. et carp. Item *adpellarat* Vind. 1.—1 *Gessit* Vind. 1. Malit Heins. *concessit*. Statim *patrum* de more Cop. Medic. 1. 3. Exulat hæc vox a Vind. 2. Cort. Ed. Ven. 1. Item *e viril.* Harlem.—2 *Adjicerentur* Memm. unde corr. Salm. *adjicerentur*. In Cod. Urs. *addicerentur*, pro quo conj. ipse *adigerentur* vel *adic.* Vind. 1. *efficerentur*. In reliquis et Edd. Vett. præter Bas. et Steph. *ad* vel *afficerentur*.—3 Ita e Memm. legend. monuit Casaub. *accidentibus* Edd. Ven. Steph. Bas. cum Oud. Wolf. Vulgo legitur *habeo*. Paulo ante *liberos* sine *que* præbet Medic. 1. Tum *et abeo sor.* Memm. *et ab eo* Dun. unde Salm. nostr. lect. revocavit. *Habeo* secundo loco delevit cum Ed. Rom. sec. Beroald. et seqq. quia glossema credidit. Polit. Harlem. *quam hab. C. et sor.* Medic. Vind. 1. Cop. Voss. *quam C. et hab.* Periz. Edd. Ven. Med. *quam C. hab.*—4 *Revelationib.* Periz. Voss. Dun. Ed. Ven. 1. *rationibus* Vind. 1. Mox *Cæsarique* Ed. Ald. contra *sororib.* sine *que* Huls. *criminum si* Fouc. Lips. marg. Ed. Pulm. *allevit, f. nominum.* Dein *si quæ* Dun. Medic.

NOTÆ

¹ *Patrum Claudium*] Alterum Drusi filium, de quo libro sequente. Ideo hunc Equitem dicit, quod nullo huc usque munere publico functus, in Senatum legi pro more non potuerat: Equites enim statim a gesto magistratu, vel in Senatum legebantur, vel Equites dici desinebant.

² *Fratrem Tiberium*] Gemellum illum, de quo ad caput proxime superius. Vide infra cap. 23.

³ *Die virilis togæ*] Vide in Augusto cap. 8.

⁴ *Principem juventutis*] Hac postmodum appellatione nuncupati sunt Principum filii, eadem ratione qua Caius et Lucius Augusti nepotes dicti sunt Cæsares.

⁵ *Sororibus*] Tribus, de quibus supra cap. 7.

⁶ *Omnibus sacramentis adjiceretur*] Casaubonus legit *adjicerentur* ex Mss.

et auctoritate Cujacii ad Novell. 124. quod inusitatum non esset Imperatores affici jurejurando, hoc est, quasi religionis affectu consecrari, ut essent inviolabiles. Sacramenta autem illa omnia intellige, tum quæ præstabantur a magistratibus, antequam honorem inirent; tum quæ a militibus, de quibus præsertim sacramentum dicebatur. Juven. Sat. xvi. et Vegetio lib. II. cum nomina militiæ darent, jurantes se militiam non deserturos, &c. De quibus Gellius lib. xvi. cap. 4. Magistratus vero jurabant se Augusto et Augustæ servitium omne præstituros. Hujus sacramenti formulam legere est in Justiniani Novellis.

⁷ *Neque me, &c.*] Casaubonus præponit *ut*, quia legit *adjicerentur*. Verba sunt sacramenti formulæ addenda.

⁸ *Quod bonum*] Solennia in auspi-

SARI SORORIBUSQUE EJUS. Pari popularitate damnatos relegatosque restituit; criminumque, si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit.^v Commentarios, ad matris fratrumque⁵ suorum causas pertinentes, ne cui postmodum delatori aut testi^w maneret ullus metus, convectos^{6 x} in Forum, et ante clare obtestatus Deos, neque legisse, neque attigisse quicquam, concremavit.^{7 y} Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens, ' nihil sibi admissum, cur cuiquam invisus esset; ' negavitque, se delatoribus aures habere. [16.] Spintrias^{8 z} monstrosarum libidinum, ægre, ne profundo⁹ mergeret,^a exoratus, Urbe summovit. Titi Labieni,^b Cordi Cremutii,^c Cassii Severi scrip-

2. Voss. Cuj. ut alibi. In Vind. 1. *ex priori t. inmaneb.*—5 Casaub. scribend. conj. ex Dione l. LIX. *patris, matris, fra. Tum pertinentis Polit. motus Medic.* 3. a m. pr.—6 *Convectus* lib. unus Torr. ipso probante, cum Lips. *Conjectos* Huls. ut Sabell. conj. et refutat Casaub. Malit Burm. *delere τδ et.* Dein *obtestatos* Vind. 1. *neque attig. neque leg.* Cop.—7 *Concrematum* Vind. 1. *non rec. obl.* Vind. 2. *Postea negavit omissio que opt.* Torr. cum Edd. Bon. Paris. *hab. aur.* Dun. *Verba negav. &c.* usque ad fin. cap. exulant a Vind. 1.—8 *Psinthrias* Memm. Medic. 3. *psinthrias* Voss. *Spindrias* Vind. 1. *piinthrias* Harlem. *pintrias* Cop. Edd. Ven. Med. omissa initiali litera, diverso colore mox appingenda. Ceterum *monstruos.* Edd. Bas. seqq. V. ad Tib. c. 43. e quo loco *monstr. lib.* male repetita arbitrabatur Ern. probante Ond. ' At ita glossatorem puto additum etiam fuisse vocabulum *repertores*, offensum hoc usu genitivi; ac Müll. excidisse etiam censet *inventores*; potius *repertores.*' Baumg.—9 *Non pr.* Memm. *ut non pr.* Medic. 1. 3. Cop. *agrove pr.* Ed. Ven. 1. *ægre ac ne* in nonnullis novitiis. In Vind. 2. *exhortatus.* Dein *Labienni* Medic. 3. *Cordii* Cort. Periz. et Edd. Vett. *Codii* Vind. 1. ac *Cremutii, Cassii* veteri

NOTE

cando verba, de quibus in Augusto cap. 58. et Julio cap. 80. Quid sit referre et relatio, in Julio cap. 20.

^v *Gratiam fecit*] De hac loquendi ratione supra Augusti cap. 16. et Tiberii cap. 15. Hac usus est et Capitulinus in M. Antonino, ' Ætatis gratiam facere.'

^w *Delatori aut testi*] Qui falso et ad adulationem comparato testimonio matrem aut fratres ejus accusasset.

^x *Convectos*] Torrentius contendit legendum *convectus*, alioqui non cohæreat cum sequentibus, ' et clare obtestatus.'

^y *Concremavit*] Simulavit potius, ut ipse fatetur infra cap. 30.

^z *Spintrias*] Vel qui inveniebant, vel qui patiebantur nefandas libidines. In Tiberio cap. 43.

^a *Profundo mergeret*] Pœnam hanc sceleribus illis plectendis ordinariam fuisse colligas ex Athenæo lib. x. et ex Tacito libro de Mor. Germ. ubi pœnarum distinctionem ex delicto fieri solitam narrat.

^b *Titi Labieni . . . . Cassii Severi*] Horum meminit Seneca in Controversiis, Præfatione libri v. ubi postquam multa de Labieno, tandem sub-

ta, Senatusconsultis¹⁰ abolita, requiri, et esse in manibus lectitarique permisit: quando maxime sua interesset, ut facta quæque posteris tradantur. Rationes imperii,^d ab Augusto proponi solitas, sed a Tiberio intermissas, publicavit. Magistratibus liberam jurisdictionem,ⁱ et sine sui appellatione,^e concessit. Equites Romanos severe curioseque, nec sine moderatione, recognovit;^f palam adempto equo,^g quibus aut probri aliquid aut ignominiae inesset; eorum, qui minore culpa tenerentur, nominibus modo in recitatione præteritis.^h Ut levior labor judicantibus² foret, ad quatuor priores quintam decuriamⁱ addidit. Tentavit et, comitiorum more revocato, suffragia^{3k} populo reddere. Legata ex testamento

more in Medic. Cort. Camp.—10 *Senatusconsulto* Medic. 1. Vind. 1. Cort. Cop. Mox *lectitariq.* deest Vind. 1. Etiam *permisit* non habent Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. et *sua* abesse malint quidam, teste Torr.—1 *Jurisdiction.* Cort. Mox Vind. 1. *curiosq.* Pro *inisset* libb. Torr. *adessct.*—2 *Ut lenior l. ind.* Fouc. Mss. nonnulli et Edd. Vett. conjungunt *præteritis ut lev.* majore dictinct. posita post *foret.*—3 *Revocatos ut suff.* Memm. Medic. 3. Conj. Ond. *sua suff.* Tum *Liviæ Aug.* Edd. Bon. Bas. Lugd. Junt. Ald. al. cum Medic. 1. Vind. 2. Periz. Alteram lect. restituit Casaub. ex Torr. monito, pluribus fir-

NOTE

jicit: ‘Cassii Severi, hominis Labieno conjunctissimi, belle dicta res ferebatur, illo tempore quo libri Labieni ex S. C. urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici.’ Vide in Augusto cap. 56. et Tacit. Annal. lib. I. et IV. ubi de Severo illo plura: cum enim procacibus scriptis illustres viros et fœminas perstrinxisset, in causa fuit cur Augustus quæstionem de famosis libellis scripserit.

^c *Cordi Cremutii*] In Tiberio cap. 61. et Tacitus lib. IV. Annal. de eo: ‘libros per Ædiles cremandos censuere Patres, sed manserunt occulti et editi.’

^d *Rationes Imperii*] Vide in Augusto cap. 28. et 101.

^e *Sine sui appellatione*] Tunc libera est jurisdictio, cum magistratibus

permisum est judicare secundum statuta legum, non impediente Principe, nec se appellari permittente. Simile quid Aug. cap. 33.

^f *Recognovit*] De his recognitionibus jam supra non semel, Aug. c. 37. et 38. &c.

^g *Adempto equo*] Juxta vetus institutum, de quo Aug. cap. 38.

^h *Præteritis*] Refertur ad id quod dicit cum moderatione factum, ut et equorum ademptio, ad id quod severe. Vide August. cap. 39.

ⁱ *Quintam decuriam*] Cum ante non nisi tres essent decuriæ judicum, Augustus addiderat quartam. Supra Aug. cap. 29. et 32. et Tib. cap. 41. et 51.

^k *Suffragia*] Quæ Julius cum populo partitus erat, in Julio cap. 41. et ab Augusto specie magis quam re

Tiberii, quanquam abolito, sed et Juliae Augustae, quod Tiberius suppresserat,¹ cum fide, ac sine calumnia repraesentata persolvit. Ducentesimam⁴ auctionum^m Italiae remisit. Multis incendiorum damna supplevit: ac si quibus regna⁵ restituit,ⁿ adjecit et fructum omnem vectigaliorum, et reditum^{6°} medii temporis, ut⁷ Antiocho Commagene^p sestertium millies^q confiscatum. Quoque magis nullius non boni exempli fautor videretur, mulieri libertinae octoginta^{8r} donavit, quod excruciatam gravissimis tormentis de scelere patroni reticuisset. Quas ob res inter reliquos

mantibus Codd.—4 Ita praebent omnes omnino Mss. praeter unicum illum Lisl. ex quo et Dione Turneb. conjecturam Adv. xxvi. 20. sequens Casaub. *centesimam* edidit, et cum Lips. probavit Burm. Ceterum *auctionem* exhibetur in aliquot Mss. et Ed. Burm. item Medic. 1. 3. Vind. 1.—5 *Regnum* Harlem. Edd. Sab. Cald. Dein *adfecit* vel *aff.* Memm. Dun. alique Burm. et Oud. et Edd. Vett. praeter Bas. post. et Steph. Correxit Beroald. ex Ms. ac Turneb. e conjectura Adv. xxvii. 20. Postea *omnium* Vind. 2. *vectigalium* Edd. Rom.—6 *Redituum* vel *reddituum* Bon. Ald. Gryph. Steph. Græv. aliaque cum Vind. 2. Harlem. Cort. et defendunt Wolf. et Ryckius ad Tac. Hist. ii. 21.—7 Pro ut in Polit. M. Tum *factor* Medic. 3. Cort. Vind. 2. marg. Cuj. *muliebri* Ed. Ven. una. Exulat *libert.* a Vind. 1.—8 *Octingenta* Memm. Cop. Edd.

NOTÆ

iterum data, Augusti cap. 40. sustulerat Tiberius, ut patet ex Tacito Annal. i. 'Tum primum e campo Comitum ad Patres translata sunt. Nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio Principis, quaedam tamen tribuum studiis fiebant,' &c.

¹ *Suppresserat*] Tiberii cap. 51.

^m *Ducentesimam* [*Centesimam*] *auctionum*] Sic Turnebus lib. xxvii. cap. 20. et Casaubonus ex Dione emendant: auctor enim ille lib. lxx. hanc diserte remissam dicit, sicque in Lislæi codice legebatur: vulgati vero *ducentesimam*, contra Dionis lib. lviii. et Taciti lib. i. et ii. narrationem. Centesima hæc intelligi debet centesimus quisque nummus rerum auctione venditarum. Quid sit auctio, vide in Julio cap. 50. Quam pretii partem sibi Princeps arrogabat.

ⁿ *Si quibus regna restituit*] Eos verosimiliter intelligit, quos Tiberius spoliarat. Supra in Tiberio cap. 49.

^o *Vectigaliorum et reditum* [*redituum*] Vectigalium nomine intelligit ea Principum bona, quæ populi præbent: redituum vero, privata vel privatorum, vel Principis bona, etsi vectigal de privato quoque reditu dicatur apud Ciceronem. Vide in Augusto ad cap. 46.

^p *Commagene*] Commagene Syriae pars est, juxta Euphratem fluvium, inter Ciliciam et Mesopotamiam: hodie dicitur *Azar*.

^q *Millies*] 4375000 lib.

^r *Octoginta*] Alii legebant *octingenta*: quæ summa censu equestri duplo major esset. Unde non immerito rejecta hæc lectio: mulieri enim libertinae octoginta sestertia donari magnificentum est, scilicet 3500 lib.

honores decretus est ei⁹ clypeus aureus,⁵ quem quotannis certo die collegia sacerdotum[†] in Capitolium ferrent, Senatu prosequente, nobilibusque pueris ac puellis carmine modulato laudes virtutum ejus canentibus. Decretum autem, ut dies, quo cepisset imperium, ‘Parilia’^u vocaretur, velut argumentum rursus conditæ Urbis. [17.] Consulatus quatuor gessit: primum[†] ex Kalendis Juliis¹⁰ per duos menses; secundum[†] ex Kalendis Januariis per triginta dies; tertium[†] usque in Idus Januarii; quartum[†] usque in septimum[†] Idus eadem. Ex omnibus duos² novissimos

Bas. Gryph. Plant. In ceteris O. servatur nost. lect.—9 Deest ei Medic. 3. a m. pr. Vind. 1. Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. 1. Med. Cald. In Harlem. *nobilibus* ejecto *que*. In multis excuditur *Palilia*, contra opt. Codd. Medic. 3. *vocarent*, et antea Cort. *cæpisset*.—10 *Ex Kal. Januarii* vel *Januariis* Harlem. Cop. et Edd. Vett. usque ad Torr. Casaub. et Scriv. qui e Mss. suis *Julii* restituerunt, ac suffragantur Medic. 1. 3. *Julii* dant duo Codd. a Norisio consulti, quod recepit Baumg. probante Oud. In Vind. 1. *primum ex Kal. Junii per XXX. dies*; ceteris omissis. Pro *Januar.* etiam Medic. 1. 3. *Jun.* Ed. Mediol. *Junii* Fonc. *Junii* habent. Exc. Voss. *per viginti d.* Cop. *secund. ex Kal. Julii*, qui et initio voc. *consulat.* omisit. Huls. *per quatuor mens.*—1 *Usque sept.* Memm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fonc. cum tribus Barm. et Edd. ante Berold. aliique multi, nec Oud. displicuit. Videtur Barm. *usque ad probare.* Cop. *usque septimo idus.*—2 Pagius in Prol. Diss. de Cons. Cæs. § 14. legend. suasit *tres*, et iu Crit. Baron. ad A. U. 792. emendavit *ex omn. tres ordinarios*

NOTÆ

⁵ *Clypeus aureus*] Prima clypeorum inventio fuit, ut constat, ad necessitatem quo defenderet corpus; deinde accessit decoris et elegantiae studium, cæperuntque pingi. Plinius lib. xxxv. cap. 3. ‘Scutis, qualibus ad Trojam pugnatum est, continebantur imagines, unde et nomen habuere clypeorum. . . . Origo plena virtutis, faciem reddi in scuto ejusque, qui fuerit usus illo.’ Hinc privatim etiam dicati clypei, ut refert idem auctor ibidem. Trebellius de Claudio II. ‘Illi clypeus aureus, vel, ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum, Senatus totius judicio in Romana Curia collocatum est, ut etiam nunc videtur, expressa thorace vultus ejus imago.’ Sic et de Adria-

no Capitolinus, &c. qui mos jamdiu invaluerat, ut patet ex Plinio, et ex Macrobio lib. II. Saturnal. cap. 3. ubi clypeatam imaginem appellat.

[†] *Collegia Sacerdotum*] Qualia sunt Pontificum, Augurum, Flaminum, &c.

^u *Parilia* [*Palilia*] Sunt Feriæ Pali Pastorum Deæ dicatæ, jam inde a Romulo institutæ, ut celebrarentur quo die Roma condita fuerat. Romulo et Augusto Caligulam æquiparabant. Vide in Augusto cap. 7. et Julio cap. 76.

† A. U. C. 790.

† A. U. C. 791.

† A. U. C. 793.

† A. U. C. 794.

conjuncti.^v Tertium autem Lugduni iniit solus, non, ut quidam opinantur, superbia negligentiae,^w sed quod defunctum sub Kalendarum diem collegam rescisse absens non potuerat. Congiarium^x populo bis dedit trecenos^y sestertios: toties abundantissimum epulum Senatui equestrique ordini, etiam conjugibus ac liberis utrorumque. Posteriore epulo, forensia^z insuper viris, fœminis ac pueris³ fascias^a purpuræ ac conchylii^b distribuit. Et ut lætitiã publicã in perpetuum quoque augetet, adjecit diem Saturnalibus,^c appellavitque 'Juvenalem.'^d [18.] Munera

conj. Plaenit Ern. ex ordinariis duos n. Mox Luguduni Memm. sic et inf. cap. 20. Lugd. huic sol. Cuj. Dein sub Kalendis die Harlem. Periz. Edd. Ven. Med. Cald. et poterat Medic. 1. 3. Polit.—3 Mutavit Ond. voc. ord. auctoritate Medic. 1. 3. Voss. Vulgo p. ac f. Mox fascies pro fascias habent Memm. Dnn. et omnes, excepto Lisl. cum Edd. Vett. ante Beroald. destrub. Huls. Item at

NOTÆ

^v *Duos novissimos conjunxit*] Duo consulatus juncti dicuntur, si uterque Kalendis Januariis ineatur; hic enim dies inenndo magistratui sollemnis erat, ut supra in Julio notatum est ad cap. 15. et alibi. Cum ergo primum consulatum hoc die inire non potuerit, nondum mortuo Tiberio, ut patet ex cap. 73. in Tiberio; ideo duos primos consulatus non conjunxit, sed tantum duos novissimos, quos nempe Kalendis Januariis iniit. Unde etiam manifeste colligere est error legentium *primum ex Kal. Januarii* pro *Julii*: quod Torrentius ex duobus Mss. emendavit. Caligula quippe quatuor consulatus ordinarios gerere non potuit, qui annos tantum tres cum decem mensibus imperavit, ut infra cap. 59.

^w *Superbia negligentiae*] Quod nempe solus iniret consulatum, spreto more patrio, quem simul ambo collegæ debebant auspiciari, sed et Romæ in Capitolio, ut supra in Augusto ad cap. 26.

^x *Congiarium*] Quod hoc sit, in Julio ad cap. 38.

^y *Trecenos sestertios*] 13 lib. 1s. 6d.

^z *Forensia*] Vestes forenses, quibus in foro utebantur, ut supra in Aug. cap. 73.

^a *Fascias*] De fasciis jam supra in Augusto ad cap. 82. Sed non istis quarum hic fit mentio; videntur enim esse potius vittæ sen institæ quædam, quas pueri et fœminæ vestibus assuerent; eorum enim vestes prætextatæ, ut in Julio cap. 1.

^b *Purpuræ et conchylii*] Hoc ipsius purpuræ concha erat, ipsa purpura minus expetendum in tincturis, tum odoris fœtidi causa, propter admixtum lotium, tum coloris non ita saturati, sed magis ad cœruleum accedentis. Ex vario illo tincturæ temperamento, vel diversa materia, varii illi in vestibus colores, Tyriis v. g. amethystinis, &c. Qua de re videsis Plinium lib. ix. cap. 27. et 37.

^c *Saturnalibus*] Ad Augustum cap. 75. Macrobius lib. i. cap. 10. septem

gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri,⁴ partim in Septis,^f aliquot edidit: quibus inseruit catervas Afrorum Campanorumque pugilum,^g ex utraque regione electissimorum.⁵ Neque spectaculis semper ipse præsedit; sed interdum aut magistratibus aut amicis præsidendi munus injunxit.^h Scenicos ludos et assidue, et varii generis, ac⁶ multifariamⁱ fecit: quondam et⁷ nocturnos, accensis tota Urbe luminibus. Sparsit et missilia⁸ k variarum rerum, et panaria^l cum opsonio viritim divisit. Qua epulatione

conch. dein ut et Memm. a quo etiam abest *diem*.—4 Non agnoscit *Tauri* lib. Torr. Tum *Afrorumque Campanorum* Memm. *quaternas* pro *caterv.* Vind. 1.—5 Malit Baumg. *lectissimorum*. Edd. Ven. Med. Cald. cum Periz. Harlem. *expectac.* Dein vulg. *ipse semp.* contra Mss. et Edd. ante Casaub.—6 Copulam ac addidit Oud. Ern. fide Memm. trium Medic. Polit. utriusque Vind. Cort. accedentib. Fouc. Dun. Habet et Ed. Pitisc. in reliquis deest. Cop. *aut mult.*—7 Vulgo *quoad etiam et.* sed *rd etiam* delevit Oud. jubentib. Memm. utroque Pulm. Medic. 3. Polit. utroque Vind. Periz. Cort. Voss. et Edd. Vett. et Steph. Maluit Wolf. *autem.* In Fouc. *quosdam etiam et cum* Edd. Junt. Ald. Arg. Bas. *quosdam et unus* Pulm. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. sec. Bon. Paris. &c.—8 *Similia* Huls. Mox *eam* Edd. Rom. Exulat usque a Dun.

NOTÆ

diebus celebrata illa fuisse auctor est, ‘Licet et apud Veteres opinio fuerit, septem diebus peragi Saturnalia; si opinio vocanda est, quæ idoneis firmatur auctoribus.’

^d *Juvenalem*] In gratiam juvenilis ætatis. Nero instituit etiam postea Juvenales ludos, de quibus infra in Ner. cap. 11.

^e *Amphitheatro Tauri*] De quo in Augusto cap. 29. et 43. De muneribus in Julio ad cap. 26. et alibi non semel.

^f *Septis*] In Campo Martio. Supra in Augusto cap. 43. et Tib. cap. 17.

^g *Afrorum Campanorumque pugilum*] Quid pugiles, et de eorum exercitiis, in Augusto ad cap. 44. et 45. *Catervas* dixit, vel quod forte pugnarent catervatim, ut in Augusto cap. 45. de aliis dictum est, vel quod in catervas essent distributi, quæ apud Gallos idem erant, quod legiones

apud Romanos, phalanx apud Macedonas, ut ait Vegetius.

^h *Præsidendi munus injunxit*] Augustus quoque commendabat aliquos, qui suam vicem præsidendo fungerentur etiam cum adesset. In Augusto cap. 45.

ⁱ *Scenicos ludos... multifariam*] De ludis ad Julium cap. 39. ‘Multifariam’ hic significat, variis in locis, ut et infra Galb. cap. 19. et Cicero ipse lib. II. de Oratore: ‘Si aurum cui, quod esset multifariam defossum, commonstrare vellent.’

^k *Missilia*] Munera sunt, quæ Principes aut Consules in vulgus jactare consueverant. Vide ad Aug. cap. 98.

^l *Panaria*] Panarium eadem figura dicitur, qua calamarium, granarium, &c. Sunt repositoria earum rerum, a quibus inclinantur. Opsonium hic intellige esculenta, ad prandium vel

Equiti Romano, contra se hilarius avidiusque vescenti, partes suas^m misit: sed et Senatori ob eandem causamⁿ codicillos, quibus Prætozem cum extra ordinem designabat. Edidit et Circenses plurimos a mane usque ad vesperam, interjecta modo Africanarum^o venatione, modo Trojæ decursione:^p et quosdam^o præcipuos, minio^q et chrysocolla^r constrato^s Circo, nec ullis,^t nisi ex senatorio ordine, aurigantibus. Commisit et subitos, cum e Gelotiana² apparatus Circi prospicientem pauci ex

Medic. 3. Polit. Voss. Edd. Rom.—9 *Africanorum* duo Mss. Palm. uterque Vind. Periz. Harlem. et Edd. ante Beroald. cum Gryph. aliisque. Tum *Trojæ* Voss. *incursione* Fouc.—10 Ita O. Mss. et Edd. præter Bas. Gryph. Plant. et seqq. quæ *quosdam autem* exhibent. Lips. legit *quondam autem*. Dein *crisicola* Vind. 1. *grisocola* Camp. *chrisoc.* Cuj.—1 *Ne ull.* Edd. Sab. Cald. Med. et *augurantib.* Vind. 2. Cop. Postea *subito* Memm. uterque Vind. Cort.—2 Ita

NOTE

cœnam cum pane requisita.

^m *Partes suas*] Hoc est Equiti illi, qui sibi ex adverso accumbebat, misit opsonium sibi destinatum.

ⁿ *Ob eandem causam*] Quod nempe hilariter et avide vesceretur. De Circensibus in Tiberio cap. 7. De codicillis, Aug. cap. 50. vel Tib. cap. 22. ac maxime cap. 51.

^o *Africanarum*] Ferarum scilicet, quales pantheræ, quæ in Africa creberrimæ, de quibus Plinius lib. viii. cap. 17. et lib. xiiii. cap. 15.

^p *Trojæ decursione*] Vide in Julio, ad cap. 39. et Aug. cap. 43.

^q *Minio*] ‘Invenitur in argentariis metallis minium quoque, et nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis, et quondam apud metellos non solum maximæ, sed etiam sacræ,’ &c. Plinius lib. xxxiii. cap. 7. ubi et addit, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, et Jovem miniam quotannis locari a Censoribus. Virgil. Eclog. 10. de Pane: ‘quem vidimus ipsi Sanguineis ebulli baccis minioque rubentem.’ Trium-

phantium quoque corpora hoc illinebantur: sicque Camillum triumphasse, Verrius auctor est apud Plinium ibidem. Nobis est *du vermillon*.

^r *Chrysocolla*] Idem Plinius eodem lib. cap. 15. ‘Chrysocolla humor est in puteis, quos diximus, per venam auri defluens, crassescente limo, rigoribus hybernis, usque in duritiem punicis, laudatiorem eandem in ærariis metallis, proximam in argentariis fieri compertum est . . . . Summa commendationis est, ut colorem herbæ segetis, læte virentis, quam simillime reddat.’ Hinc Caligulæ in chrysocollam studium, quod viridi coloris, Prasinæ scilicet factioni, faveret, ut infra cap. 55. Quod et Nero, ut infra videbitur Ner. cap. 22. Sic dicta est, quod ea aurifices agglutinando auro uterentur, ut habet idem ibidem Plinius.

^s *Constrato*] Arenæ loco: editorum enim vulgus arena sternere contenti; unde ea vox pro certamine, aut ipso amphitheatro passim usurpata.

^t *E Gelotiana*] Vulgati legebant

proximis Mænianis^u postulassent. [19.] Novum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitavit.³ Nam Baiarum^v medium intervallum Puteolanas ad moles,⁴ trium millium et sexcentorum fere passuum, ponte conjunxit,

correxere Pulm. et Casanb. secuti Turneb. Adv. xxvii. 20. cum Mss. Pith. Memm. lege Lotiana Medic. 2. Voss. Fouc. Viterb. Groslot. Pal. 1. 3. Cuj. Edd. Sab. Med. elegociana Medic. 1. cgeleceana Medic. 3. cgelemano al. elegetiana Polit. lege novaria Vind. 1. lege Lexona Vind. 2. lege Lovana Mss. Casaub. et Ed. Ven. 1. cum elegeana Pal. 2. lege Lutiana Periz. Cort. Edd. Rom. Lugd. Junt. lege Luciana Bon. Paris. Arg. Bas. pr. Plant. Gryph. Lips. volebat lege Lotiana, et Joriana legi testatur Lips. Totum comma hoc modo refinxit Egnat. ex Cod. cum elegantiam apparatus Circi prospicere pauci ex pr. M. possent. Post prosp. in marg. Periz. est media, quam voc. etiam interserunt Edd. Rom. In Fouc. pr. inedia. Edd. Bon. Paris. proximianis operarum incuria. Monianis Vind. 1. mænia Dun. Menianis reliqui Mss. et Edd. Vett.—3 Abest dictio hæc a Pal. trib. et aliquot Torr.—1 Usque ad P. mol. Edd. Ven. 2. 3. Cald. Med. et Put. mol. Bon. et seqq. ut in Mss. Torr. sed et deest Memm. Periz. Cop. Huls. Harlem. Cuj. aliisque, et Edd. quibusd. Vulg. lect. profluxit a Casanb. In uno Torr. erat correct. ad P. mol. probante Schotto ad Anr. Vict. ad exulat a Dun. et Puteolanæ molis Bas. post. Locum vitiosum censuit Oud. et conj. Baianum med. inter Baulos, vel Baulum, seu Baulorum, et P. moles, &c. spatium. Vocem spatium admisit Oud. cum Davis. ad Cæs. B. G. l. i. c. 49. auctoritate Memm. trium Medic. Vind. 2. Cop. Cort. suffragantib. Dun. Fouc. In Vind. 1.

NOTE

lege Luciana, et lege Lotiana: ex posteriore si primum *l* demseris, reliquas literas conjungendo, fiet vera lectio e *Gelotiana*. Quam lectionem Casaubonus asseruit, auctoritate librorum Regiæ Bibliothecæ, et Memmiani codicis, ac Petri Pithæi, et ante Casaubonum Turnebus lib. xxii. cap. 30. ex hac inscriptione vetere:

SYMPHORO
TESSERARIO
SER. CÆSARIS
DE. DOMO. GELO
TIANA. FECIT
PHILODESPOTOS
SER. CÆSARIS
EX. HERMÆO
FRATRI. B. M.

Fuerit igitur Gelotiana illa domus nota quædam ad Circum insula, in qua tunc servitium Cæsarianum, aut pars ejus, habitaret; quæ Casauboni et Turnebi conjectura est longe pro-

babilior, quam quod de lege ad Circi apparatus spectante commentum sunt alii, utpote cujus mentionem alibi nullam vidisse se fateantur.

^u *Mænianis*] De bis Isidorus lib. xv. cap. 3. ‘Mænianus collega Crassi in foro projecit materias, ut essent loca, in quibus spectantes insisterent, quæ ex nomine ejus Mæniana appellata sunt. Hæc et solaria, quia patent soli: post hæc alii lapide, alii materia, ædificare porticibus Mæniana, et foribus et domibus adjece- runt.’

^v *Baiarum*, &c.] Baianus ille Sinus, ut et Puteolans, dicuntur hodie *Golfo di Napoli*, vel *di Puzzuolo*. De molibus illis locutus videtur Suetonius, ut dicebantur sua ætate, non vero ante Calignam illarum conditorem. Harum adhuc magna pars conspicitur ad Lacum Lucrinum, et nomen retinetur *il Molo*.

contractis⁵ undique onerariis navibus,^w et ordine duplici ad ancoras collocatis, superjectoque⁶ aggere terreno,^x ac directo in Appiæ viæ^y formam. Per hunc pontem ultro citro⁷ commeavit, biduo continenti; primo die phalerato equo, insignisque⁸ quærnea corona,^z et cætra,⁹ et gladio,

sponte. Exulat fere ab Ed. Camp. et *passum* legitur in Ed. Gron.—5 *Contractisque* Harlem. Mox *collatis* duo Codd. Torr. *colligatis* Vind. 2. Cort. sive Lys.—6 Abest *que* a Vind. 1. Cop. nec comparet *aggere* in Memm. opt. Torr. Medic. 3. Tum *dereet.* Memm. *decreto* Ed. Gron. typogr. vitio: et *dir.* Edd. Rom.—7 Vulgo *citroque*, sed *que* non agnoscunt Palm. Torr. Medic. Polit. Vind. 1. Periz. Harlem. Dun. neque Edd. Vett. exceptis Ald. Steph. quas secutus est Casanb. cum Grav. postt. Burm. &c.—8 *Insignisque* uterque Vind. Cort. Periz. Edd. ante Beroald. aliæque. Ald. *insignis quoque*, Cop. Medic. 1. 3. Huls. *insignis quoque aurea cor.* Polit. *insignis quoque aurea cor.* In Vind. 1. *quercina*, ut conj. Lips. *quærnea* Vind. 2. Cort. seu Lys. quod dederunt Oud. Ern. Wolf. Baumg. pro vulg. *quercica*. Corr. man. doct. in ora Ed. Plant. *quærcea*.—9 Ante *et cætra*, intruserunt *et securi* Edd. Bas. Gryph. Plant. et seqq. ad Oud. usque, qui delevit, auctoribus Mss. suis O. accedentibus Mss. Wolf. Dun. cum Edd. Vett. Statim *et cathedra et gl.* Medic. Burm. 1. Huls. Cop. *et cætura et gl.* Memm. Fouc. Medic. 2. Cuj. Cort. *et cathra et gl.* Medic. 3. *et cathra et gl.* Polit. *et segura et gl.* Voss. *et cinctura et gl.* Vind. 1. Periz. (qui in marg. *cætura*) Edd. Rom. Ven. 2. 3. *et securi et gl.* Vind. 2. cum uno Torr. *et cætura et gl.* Ven. 1. Med. pr. Cald. sed emendavit Beroald. in notis et

NOTÆ

^w *Onerariis navibus*] Quarum defectu annonæ sic neglecta est, ut populus propemodum fame periret. Seneca libro de Brevitate vitæ cap. 18. ‘Dum ille (Caligula) pontes navibus jungit, et viribus Imperii ludit, aderat ultimum malorum obsessis quoque alimentorum egestas. Exitio pene ac fame constitit,’ &c.

^x *Aggere terreno*] Terrenum aggerem Torrentinus dictum censet, ad differentiam aggeris lapidei, qualis erat in viis militaribus. Nostrates dicunt *la chaussée*. ‘Agger’ enim, ex Isidoro cap. ult. lib. xv. Originum, ‘est etiam media via eminentia lapidibus strata, quam historici militare vocant.’ Quo sensu et Servius ad hunc libri v. Æneid. versum: ‘Qualis sæpe viæ depressus in aggere serpens.’ Et vox ‘terrenum’ sola legitur apud

Colnmellam lib. ii. cap. 2. et lib. iii. cap. 3. ‘Cum sola ea res omnem impensam terreni pretio suo liberet.’ Unde ferri potnerit lectio unius e libris Torrentii, *superjectoque terreno*.

^y *Appiæ viæ*] An quia agger ille formatus esset quemadmodum et illius viæ agger, an quia continuata hoc opere videbatur Appia via, cum in illo tractu esset. Quæ de causa, illius potius meminerit quam aliarum, Flaminia v. g. Æmilia, &c. quæ multæ erant.

^z *Quærnea [quercica] corona*] Quæ civica erat. Supra in Julio ad cap. 2.

^a *Cætra*] Breve scutum est, quo Afri utebantur et Hispani, auctore Servio ad hunc versum vii. Æneid. ‘Lævas cætra tegit:’ quod tamen Oscan aptat Virgilius. Cæsar, libro i. de Bello Civili, dicit cætratas quoque

aureaque¹⁰ chlamyde;^b postridie quadrigario habitu, curriculoque bijugi^c famosorum equorum,^d præ se ferens Darium¹ puerum ex Parthorum obsidibus; comitante prætorianorum agmine, et in essedis^e cohorte amicorum. Scio, plerosque existimasse,² talem a Caio pontem excogitatum æmulatione Xerxis,^f qui non sine admiratione aliquanto angustio⁵ Hellespontum contabulaverit; alios, ut Germaniam et Britanniam, quibus imminebat, alicujus immensi operis fama territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis^h prodi-

textu Med. 2. et Bon. et cetra.—10 Man. doct. in marg. Ed. Plant. *aurataque*. Tum *quadrigarii* mutavit Lips.—1 *Darium* Memm. cum Mss. Torr. Burm. Ond. et Edd. Vett. quare restituit Ond. Mox *essedis* dederunt Ond. Wolf. Baumg. fide Memm. Polit. Medic. 3. Voss. In ceteris et Edd. Vett. *essedo*, quod prætulere Burm. et Ern. In Medic. 1. in *essedos*.—2 *Extimasse* Vind. 1. Camp. *extimasse* Ed. Rom. sec. *Xerxis* Medic. 1. 3. Periz. Ed. Camp. ut passim. *august.* Harlem. Edd. Rom. Cald. Med. et *contabulaverat* Vind. 2.

NOTÆ

fuisse ulterioris Hispaniæ hostes. De variis antiquorum, ac maxime Romanorum, armis videsis Lipsium libro III. de Militia cap. 1. et 2.

^b *Chlamyde*] Chlamys vestimentum militare, quale victori promittit Æneas lib. v. vs. 250. Erat et puerorum, ut supra in Tiberio cap. 6. et puellarum IV. Æneid. vs. 137. 'Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.'

^c *Bijugi*] Duobus equis juncto, qualis sunt Martis. Virgilius III. Georgic. vs. 87. 'Martis equi bijuges.' ut et quadrijugi cursus, qui quatuor equis, Æneid. XII. vs. 16. 'Quadrijugo vehitur curru:' cujus inventi auctorem facit Erichthonium eodem lib. vs. 114. 'Primus Erichthonius currus et quatuor ausus Jungere equos, rapidisque rotis insistere victor.'

^d *Famosorum equorum*] Hoc est, præcipua pernecitate insignium, qualis Polluci Cyllarus, Virgilius ibidem, Adrasto Arion, Propertius Eleg. 33. Achilli Xanthus, Homerus, et Alex-

andro Bucephalus, Q. Curtius, &c.

^e *Essedis*] Genus est vehiculi Gallici, vel Britannici, ut in Augusto cap. 76. Varia illa vehiculorum genera Horatius expressit unico versu 192. Epist. 1. lib. II. 'Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves.'

^f *Xerxis*] Idem innuit Seneca libro de Brevitate Vitæ cap. 18. Nemo nescit historiam Xerxis, qui trajecturus in Europam ponte junxit angustias illas, quæ hodie *Détroit de Gallipoli* dicuntur. De quo Lucanus: 'Tales fama canit timidum super æquora Xerxem Construxisse vias,' &c.

⁵ *Aliquanto angustio⁵*] Immo multo angustio⁵: nec enim ejus latitudo major est septem stadiis, Plinio lib. XIV. cap. 11. Stadium vero ex eodem lib. II. cap. 23. centum et viginti quinque passuum est. Contabulavit autem navigiis et superinjecta materia.

^h *Interioribus aulicis*] Quibus aulæ

tam, quod Thrasyllus³ mathematicus, anxio de successore Tiberio, et in⁴ verum nepotem proniori, affirmasset, 'Non magis Caium imperaturum, quam per Baianum sinum equis discursurum.' [20.] Edidit et peregre spectacula: in Sicilia Syracusis asticos⁵ ludos, et in Gallia Lugduni miscellos;¹ sed et⁶ certamen^m quoque Græcæ Latinæque

Cort.—3 *Thrasilus* Memm. Medic. 1. 2. *Tharsilus* Medic. 3. *Tarsylus* Huls. *Thraxillus* Edd. Rom. In Periz. a m. pr. *medicus*, sed correct. in marg. Al. *Thrasylus*.—4 Abest in a Memm. Conj. Oud. *verum in nep. In fine discursum* Cuj.—5 *Hasticos* Bon. Paris. Gryph. Plant. et plures, *asticos* Memm. Pith. Pal. 2. unus Torr. aliique, quam lect. amplectitur Turneb. Scalig. de Emend. Temp. v. p. 479. Casaub. et ejus sequaces *astycos* i. e. ἀστυκος mallet. Torr. conj. *Actiacos*, cum Ven. 2. 3. et Lips. qui etiam Cod. suo *Classicos* vel *Thalassicos* alleverat. *Atticos* Dun. Harlem. Periz. Cop. Cuj. Viterb. Groslot. Mss. Oud. et Edd. Vett. fere O. *attonitos lud.* Pal. 1. *attonicos* Huls. *Acciatos* Vind. 1. Baumg. cum Græv. Burm. Oud. et Ern. in Excurs. ad h. l. non dubitat præferre *iselasticos* vel *sclasticos*.—6 *Sed hic cert.* Memm. Dun. Cop. Huls. Cuj. (cum glossa, *id est Romæ*,) et Ed. Bas. *sed hoc* Vind. uterque, Cort. Periz. Harlem. Fouc. cum Edd. usque ad Beroald. Legit Gron. *sec et hic.* Dein *certamine* Baumg. additiciam putavit; ideo uncinis inclusit. Oud. censuit *exhi-*

NOTE

interiora penetrare concessum erat. Videsis quæ de admissionibus supra ad cap. 46.

ⁱ *Thrasyllus*] Mathematicus, de quo sæpe supra.

^k *Asticos* [*astycos*] Casaubonns et Torrentius multis in Mss. legunt *Atticos*, quod in idem recidit. Nam ἄστυ Athenæ sunt. Verum quinam illi sint Attici ludi, qui tradiderit neminem reperio, nisi si forte Dionysia, v. g. quæ fiebant Athenis, intelligas. Celebrata enim Græciæ certamina fuere Olympia, Isthmia, Pythia, Nemeæa. Non displiceat conjectura legentium *Actiacos*. De his enim ludis jam supra in Tiberio cap. 6. Super *Asticos* illis et miscellis ludis, plura Josephus Scaliger libris de Emendatione Temporum.

^l *Miscellos*] Ex variis ludicris sic commixtos intelligo, ut ad nullum certum genus ludorum referri possent. Quo sensu Gellius lib. xx. cap.

11. seu potius operis epilogo doctrinam miscellam appellat, quæ multiplicem et variam rerum cognitionem complexa est. Huc quoque Turnebus lib. xxii. cap. 22. aliique post ipsum trahunt locum. Juvenalis Sat. xi. 'Sic veniunt ad miscellanea ludi.' Sed Interpretum nonnulli vocem 'miscellanea' de gladiatorum cibis intelligunt. Beroaldus vero athleticos sic dictos existimat, a Miscello quodam Crotonis conditore, quod ea in urbe athletæ præcipui fuerint.

^m *Certamen*] Torrentius addubitat, quod ex Dionis lib. lrv. in fine constet, ludos Lugduni celebratos ad aram Augusti. Verum quia Græcæ Latinæque eloquentiæ nulla mentio apud Dionem, Calignulæ inventum hoc fuisse verosimile est. Esto eadem ara intelligi queat, quæ Augusto viventi erecta fuerat, cujus meminit et Juvenalis Sat. i. vs. 41. 'Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad

facundiæ: quo [certamine] ferunt victoribus præmia victos⁷ contulisse, eorundem et laudes componere coactos, eos autem, qui maxime displicuissent, scripta sua spongiaⁿ linguave delere jussos, nisi ferulis^o objurgari, aut flumine^p proximo mergi maluissent. [21.] Opera sub Tiberio semiperfecta,^q templum Augusti theatrumque Pompeii,^r absolvit. Inchoavit autem^s aquæ ductum regione Tiburti,^s et Amphitheatrum juxta Septa: quorum operum a successore ejus Claudio alterum peractum,^t omissum alterum est. Syracusis collapsa vetustate mœnia, Deorumque^o ædes refectæ. Destinaverat et Sami^u Polycratis regiam restituere, Mileti^v Didymœum^{10 w} peragere, in jugo Alpium

buit vel simile verb. latere.—7 *Victorib. vict. pr.* Vind. 1. Postea spongia vel spongia Medic. 1. 3. Voss. Torr. in uno Cod. invenit *obvirgari*, quod non improbat.—8 *Inchoavitque aq.* Polit. cum duob. Torr. et Edd. Rom. probante Ern. Pro *Tiburti* Edd. Casaub. et seqq. habent *Tiburi* contra Mss. mox *alt. omiss. est* Fouc.—9 *Deorum*, sine *que*, auctoritate Periz. et Edd. Vett. ante Bas. præter Rom. dedit Burm. cui accedunt uterque Vind. Cort. sed tuentur *que* reliqui, et in Periz. supraser. est ab ead. man. Tum *Sami* Medic. 2. Edd. Gryph. Plant. Verba *collaps.* &c. *Polycr.* desunt Dun.—10 *Didymœum* Vind. 1. *Didymum* Harlem. *Didymœum* Cort. et Edd. Pitisc. Burm. Dein *demet.* Casaub. et seqq. plerique e Memm. In ceteris *dim.* Post *primip.* addiderunt Ven. et seqq. *Caum* ex Codd. recentt. quales sunt Harlem. Periz. sed ex

NOTE

aram.' Strabo lib. iv. auctor est, erectam Lugduni aram communi Galliarum impensa, cum titulo sexaginta gentium, quæ singulæ suam quoque inibi statuam erexerant.

ⁿ *Spongia*] Jam supra in Augusto ad cap. 86. notatum est, spongas delendis scriptis adhibitas.

^o *Ferulis*] Ferula notum instrumentum, cujus meminit quoque Juvenalis Sat. i. vs. 15. 'Et nos ergo manum ferulæ subduximus.' Plinius lib. xiii. cap. 32. ferulam ascribit arborum generi: corticis loco lignum habet, et fungosam quandam intus medullam, qualis sambuco; 'Nulli,' inquit, 'fruticum levitas major: ob id gestatu facilior, baculorum usum senectuti præbet,' &c. Hinc a fe-

rendo, non a feriendo dictam, nonnulli volunt.

^p *Flumine*] Arari vel Rhodano: Lugduni quippe confluunt.

^q *Semiperfecta*] Tib. cap. 47. et infra Claud. cap. 21.

^r *Pompeii*] Supra Tib. cap. 41. et Augusti cap. 31.

^s *Tiburti*] Hoc est Tiburtina. Sic Livius Tiburtem agrum, et Horatius Tiburtem viam dixere. Hujus operis, ut præstantissimi, meminit Plinius lib. xxxvi. cap. 15. et Suetonius adhuc infra Claud. cap. 20. De septis jam supra sæpe.

^t *Alterum peractum*] Aquæductus peractus, Amphitheatrum omissum.

^u *Sami*] Insula prope Ioniam, etiamnum hodie *Samo*. Polycrates ille

urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaia^x perfodere; miseratque jam ad dimittendum opus primipilarem.^y [22.] Hactenus quasi de Principe: reliqua ut de monstro narranda sunt. Compluribus cognominibus¹ assumtis, (nam et PIUS, et CASTRORUM FILIUS,^z et PATER EXERCITUUM, et OPTIMUS MAXIMUS^a CÆSAR vocabatur,) cum audiret forte reges, qui officii causa in Urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam^{2b} de nobilitate generis, exclamavit, εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς.^a Nec multum afruit, quin statim diadema^c sumeret, speciemque principatus^d in regni formam^e converteret. Verum admonitus, et principum et regum se excessisse fastigium, divinam ex eo ma-

^a *Unus Dominus sit, unus Rex.*

monitione Turneb. Adv. xxvii. 17. delevit Pulm. seqq. Conj. Burm. *Canium* vel *Garium*, sed merum glossema vocat Oud. In Vind. 1. *primipularum*.—1 *Cognitionib.* Medic. 1. Postea *maximus* abest ab Harlem.—2 *Cœna* Periz. Harlem. Edd. Ven. Bon. Paris. Med. Cald. Ante Græca addunt *de celo venit nobis rex, v. venit rex* Pal. 1. 2. Huls. Cop. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Ed.

NOTE

opibus insignis et felicitate, si mortem excipias ærumnosam; captus enim ab Orete Persarum satrape et suspensus est. Hujus meminere Herodotus lib. iii. Strabo lib. xiv. et Plinius libro ultimo.

^v *Miletî*] Miletus, vel, si Ptolemæum audias, Cariæ civitas: hodie *Melaxo*, vel, ut aliis placet, *Melasso*.

^w *Didymeum*] Apollinis templum, de quo plura apud Strabonem initio libri xiv. Quo loco tantam ejus amplitudinem fuisse refert, ut pagum æquaret. Meminit et Macrobius lib. i. Saturn. cap. 17. ubi nominis rationem affert.

^x *Isthmum in Achaia*] Idem Julio olim consilium: supra in Julio cap. 44. Achaia hic Peloponnesi regio est, quæ hodie *Morca*. Vide in Tiberio ad cap. 4.

^y *Primipilarem*] De hoc munere supra ad cap. 37. Tiberii.

^z *Castrorum filius*] Supra cap. 8.

^a *Optimus Maximus*] Quæ Jovis cognomina sunt passim apud Cicero-nem et alios.

^b *Super cœnam*] De hac loquendi ratione, supra in Augusto ad cap. 77. et Jul. cap. 87. &c.

^c *Diadema*] Regium insigne. Vide-sis Jul. ad cap. 79.

^d *Speciemque principatus*] Hoc nomine appellata Cæsarum potestas. Supra in Tiberio ad cap. 24.

^e *Regni formam*] Hujus loci sensus est, voluisse Caligulam ornamenta regia sumere, qualia sunt diadema, purpura, sceptrum, &c. abjectis imperatoriis, quæ Romano Principi propria.

jestatem asserere sibi cœpit; datoque³ negotio, ut simulacra numinum, religione et arte præclara, inter quæ Olympii^f Jovis, apportarentur e Græcia,⁴ quibus capite demto^g suum imponeret, partem Palatii ad Forum usque promovit, atque æde Castoris et Pollucis^h in vestibulum transfigurata, consistens sæpe inter fratres Deos medius, se adorandum⁵ adeuntibus exhibebat; et quidam cum LATIAREM⁶ JOVEMⁱ consalutarunt.^k Templum etiam numini suo proprium, et sacerdotes, et excogitatissimas hostias instituit.

utraque Bon. e glossa, quasi in Græcis ἐξ ὀδῶν legeretur.—3 *Natoq.* Periz. a m. pr. Dein vulgo *Olympici*, sed illud receper Gron. Casaub. et seqq. auctorib. Memm. Medic. 1. 3. Cort. Statim *adoptarentur* pro *apport.* in Medic. 2. a. m. pr. marg. Edd. Bas. Gryph.—4 *Egregia* habent Mss. O. exceptis forte Corsendonc. Memm. Dun. cum Edd. Vett. Correxerit Egnat. *imponeret* e duob. Torr. suisque Codd. primus edidit Casaub. et accedunt Exc. Voss. In reliquis *imponeretur*.—5 Ita vel *ador.* se Edd. Bas. Steph. quod ante Baumg. receperunt Burm. et Ern. In Mss. O. *medium*, quod servavit Oud. Item *ador.* se Fouc. Vind. I. Periz. Voss. Tum *et quidem* Vind. I. Periz. Edd. Ven. Lugd. Junt. Paris. Arg.—6 Sic præbent Memm. Pal. 1. 3. tres Medic. Dun. et pro vulg. *Latiarem* edidere Burm. Oud. et seqq. Mox *consalutarunt* prætulit Oud.

NOTÆ

^f *Olympii*] De hoc simulacro Quintilianus libro xii. ‘Phidias,’ inquit, ‘in ebore artifex longe citra æmulum, vel si nihil nisi Minervam Athenis, aut Olympium in Elide Jovem fecisset, cujus pulchritudo adjecisse aliquid etiam receptæ religioni videretur, adeo majestas operis Deum æquavit.’ Hujus meminit et Plinius in eandem sententiam lib. xxxiv. cap. 8. ubi varia Phidiæ opera enumerat, et lib. xxxvi. cap. 5. Pausanias in Bæotiris auctor est, ablatum quoque a Caligula Cupidinem Thespiensium, quem a Claudio postea redditum Nero sustulerit iterum; unde mortis causam utrique illi Principi numinis vindicta fuisse autumat.

^g *Capite demto*] Vide in Tiberio, ad cap. 58.

^h *Castoris et Pollucis*] Horum ædem in Foro fuisse dixit jam supra in Ju-

lio cap. 10. Quapropter promotio ad Forum usque Palatio, qua parte Divorum Fratrum ædes erat, hac ingressus fuit in Palatium, inter media simulacra, dicente Caligula, velle se janitores habere Jovis et Ledæ filios, ut ait Dio.

ⁱ *Latiarem Jovem*] Qui colebatur in monte Albano, sacris communibus Romanos inter et Latinos, ut supra in Julio c. 79. Lucanus lib. 1. ‘Et residens celsa Latialis Jupiter Alba.’

^k *Consalutarunt*] Proprio illo, et quod factis ambiebat cognomine: quem enim ad modum Cretensis Jupiter sororem habuit conjugem, ita et ille sorores suas, &c. Sed et Hercules et Bacchus dici voluit, et Deorum quoque habitum sumpsit. Quæ omnia pluribus legere est apud Dionem.

In templo simulacrum stabat aureum iconicum,⁷ amiciebaturque quotidie veste, quali ipse uteretur. Magisteria sacerdotii ditissimus quisque, et ambitione et licitatione^m maxima, vicibus comparabant. Hostiæ erant phœnicopteri,ⁿ pavones, tetraones,⁸ Numidicæ,^p meleagrides,⁹ phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam invitabat assidue in amplexus^q atque concubitum: interdium vero cum

cum Medic. 1. 3. Vind. 1. Voss. Cuj. Dun. Vulgo *consalutaverunt*.—7 Hoc modo cum Memm. habent Polit. Nomm. Edd. Ald. Steph. Plant. &c. ut legend. cum Casaub. docuit Turneb. Adv. xxvii. 20. In reliquis *iconium*, nisi quod *ionicum* Pal. 1. Cop. *iobicum* Huls. *hiconium* Ed. Ven. 1. Statim *amic.* sine que dat Vind. 2.—8 *Tetracones* Memm. *Tetrones* Vind. 2. Cort. Edd. Ven. Med. *erythraones* vel *erith.* Lugd. Junt. *erythrotanes* marg. Bas. quod e conj. Urs. fluxit. Deest hæc vox Fouc. Supra *comparabat* Edd. Var.—9 *Meleagrites* Huls. Dein genera non Cuj. *gradatum* Vind. 1. Infra vero abest a Medic. 3.

NOTÆ

¹ *Iconicum*] Sic Casaubonus ex Memmiano codice, alii fere omnes *Iconium* legunt, male; Græce enim *εικονικόν*. Simulacra Iconica ea erant, quibus et membrorum similitudo, et oris expressa lineamenta videbantur, qualia dicari moris erat iis, qui ludis Olympiacis ter vicissent. Hinc Plinius lib. xxxv. cap. 8. ‘Iconicos duces’ appellat, hoc modo effectos. Et ‘Statuas Iconicas’ lib. xxxiv. c. 4.

^m *Ambitione et licitatione*] Ambiendo et promittendo multam pecuniam, si legerentur. Quid sit ‘licitari,’ in Julio ad cap. 20. Quin et Cæsoniam suam huic sacerdotio admovit centies HS. pactus, et seipsum cum collega equo, si Dioni fides est, et Claudium patrum. Infra in Claudio cap. 9.

ⁿ *Phœnicopteri*] Avis est, a rubentibus pennis nominata: *φονίκεον* enim *rubrum*, et *πρέπον* *alam* significant. Martialis in Xenii Epig. 70. ‘Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis Nostra sapit,’ &c.

^o *Tetraones*] Has aves anserum ge-

neri ascribit Plinius lib. x. cap. 22. ‘Decet tetraonas suos nitor, absolute nigritia, in superciliis cocci rubor, &c. Nec ulla ales, excepto Struthiocamelo, majus corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobilisprehendatur, &c. Gignunt eos Alpes et Septemtrionalis regio.’ Plinii locum emendavit Politianus cap. 57. Miscellaneorum.

^p *Numidicæ*] Gallinarum genus tuber, sive gibbam, in capite habens, quales hodie *gallinas Guineæ* vocitamus. Has Varro l. iii. de Re Rustica c. 9. cum meleagridibus confundit, quas Columella distinguit l. viii. de Re Rustica cap. 2. Meleagrides sunt, quas hodie gallinas Indicas indigitamus, non quod ex India advectæ, sed quia transmarinæ: fuerunt enim frequentes in Ætolia et tota Græcia. Quæ Salmasii ad Plinium mens est.

^q *In amplexus*] Quasi dignior Eudymione, quem a Luna amatum fuisse fabulantur. Quin et hoc quoque iactavit, adeo ut Dio lib. lxx. auctor sit; Caligulam a Vitellio quondam pe-

Capitolino Jove secreto fabulabatur, modo insusurrans, ac præbens invicem aurem,^{1o} modo clarius, nec sine jurgiis. Nam vox comminantis audita est:

Ἡ μὲν ἀνάειξ', ἢ ἐγὼ σε.¹

donec exoratus,^r ut referebat,² et in contubernium^s ultro invitatus, super templum Divi Augusti ponte transmissio, Palatium Capitoliumque conjunxit. Mox, quo propior esset, in area^t Capitolina novæ domus fundamenta jecit. [23.] Agrippæ se nepotem^u neque credi, neque dici ob ignobilitatem^v ejus volebat: succensebatque, si qui³ vel

confabul. Edd. Rom.—10 Ita restituit Burm. e Pal. tr. Memm. Huls. aliisque, cum Edd. Ven. 1. Bon. Paris. Steph. neque aliter Medic. Vind. Cort. Voss. Vulgo *aures*. Ceterum in Vind. 1. *ut præb.*—1 Hæc verba pro iis quæ in Edd. vulgg. recepta sunt, *εἰς γαῖαν Δαναῶν περῶσε*, jubentib. Victor. Castig. in Cic. Ep. ad Attic. xvi. 6. et Turneb. Adv. xxii. 31. xxvii. 20. editores omnes præstantissimi exhibuerunt, auctoritate Memm. Pith. Lisl. Pal. 1. 2. item Dionis c. 23. Senec. de Ira 1. c. ult. Desunt Græca Vind. Periz. Harlem. et Ed. Ven. 1. relicto spatio. In Medic. 1. 2. exaratur ΝΑΛΛΗΑΙΝΠΕΓΩΣΕ, Medic. 3. ΕΛΛΑΝΑΙΤΝΕΓΟΨΕ, Voss. ΗΑΛΑΝΑΙΡΠΕΓΩΨΕ. Cort. cum Camp. tantum *αἶαν Δαναῶν*, Cop. cum Rom. sec. *αἶαν Δ. πέρωσε*, Edd. Sab. Cald. Med. Bon. Lugd. *εἰς γαῖαν Δ. πέρω σε*, *id est, ad terram Græcorum transferam te*. Non agnoscunt *εἰς Viterb.* Pal. 3. unde fecit Casaub. *αἶαν Δωδώνην περῶ σε*. In uno Torr. qui vulg. lect. defendit, est *περῶ*, Cuj. *παυα ἰρη εγῶσε*.—2 *Ferebat* Edd. Græv. et Gron. quod culpæ operar. attribuit Ond.—3 *Quid vel et incerto pro incest.* Dun. Postea Vind. 1. non agnoscit *filia*. Pro vulg. *commisisset* reposuit Burm. *adm.* fide Mss. O. et Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Plant.

NOTÆ

tiisse, num sese cum Dea vidisset, qui attonitus, et demissis in terram oculis, tremens dixit: Solis vobis Diis, Domine, licet vos invicem videre.

^r *Exoratus*] Calignia, scilicet, Jovis precibus victus, illum non amandavit in terram Græcorum, quasi Capitolina sede indignum.

^s *Contubernium*] Communem habitationem, ut supra in Julio ad cap. 2. Quæ quo facilius communicaretur, Palatinum montem, in quo habitabat ipse, utpote Imperii sede, ut supra in Augusto ad cap. 5. Capitolino, in quo Jupiter colabatur, ponte junxit.

^t *Area*] Loco vacuo, qualis erat adjectus templo Jovis Capitolini: areæ quippe sunt loca in urbe ædificiis vacua.

^u *Agrippæ se nepotem*] Agrippa Juliani duxit, ut Augusti cap. 63. Ex ea suscepit Agrippinam, cap. 64. Germanici conjugem, ac Caligulæ matrem. Supra cap. 7.

^v *Ignobilitatem*] Suo magis quam parentum splendore clarus habitus est, ut in Augusto cap. 16. Quod certe mirum mihi videtur: nec enim adeo ignobilem illum fuisse conjicere est, quem Augusto adolescenti familiarem pæne ex aquo, et comitem fuisse,

oratione, vel carmine, imaginibus^w cum Cæsarum insererent. Prædicabat autem, matrem suam^x ex incesto,^y quod Augustus cum Julia filia admisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti insectatione, Actiacas Siculasque^{4z} victorias, ut funestas populo Romano, et calamitosas, vetuit solemnibus feriis celebrari. Liviam⁵ Augustam proaviam,^a ‘Ulyxem stolatum’^b identidem appellans, etiam ignobilitatis quadam ad Senatum epistola arguere ausus est, quasi materno avo Decurione Fundano^c ortam; cum publicis monumentis certum sit, Aufidium Lurconem^{6d} Romæ honoribus functum. Avia^e Antonia secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro^f præfectus. Ac per

seqq.—4 Hæc est emendatio Beroald. ut Memm. habet, et omnib. seqq. probata. recentt. *Syculasque* Polit. *singulasque* reliqui Codd. cum Edd. Vett. Sabell. mallet *Actiacum Siculamque*. Dein *populi Romani* Harlem. Edd. Sab. Cald. Med.—5 *Juliam* conj. Casaub. *Ulyxem* Ond. ex Mss. al. *Ulysem*. Pro quadam Edd. Var. *quandam*.—6 *Lirgonem* Medic. 2. 3. Polit. Vind. Cort. Voss. Dun. Cop. Harlem. Periz. Edd. Camp. Sab. Cald. Med. Bas. *Lyrigon*. Memm. Viterb. Pith. Groslot. Medic. 1. Cuj. unde *Lurcon*. emendavit Casaub. *Lirgonem* Mss. duo Torr. cum Edd. vulgg. *Lirgonem* Fouc. qui et mox *et per ist.*

NOTÆ

colligas ex Augusto cap. 94. ubi de Theogenis prædictione.

^w *Imaginibus*] Quid hæc sint, in Augusto ad cap. 4.

^x *Matrem suam*] Agrippinam.

^y *Incesto*] Erat enim Julia perditissima mulier, ut supra Ang. cap. 65. Hinc colligas, nonnulla historiae auctoritate niti quod de Ovidio ferunt, hunc nempe ab Augusto relegatum, quod incestum illum vidisset: et ipse simile quid innuit: ‘Cur aliquid vidi? cur conscia lumina feci?’

^z *Actiacas Siculasque*] Quibus Antonius et Sextus Pompeius victi sunt. Supra in Augusto cap. 16. 17. et 18.

^a *Proaviam*] Mater erat Drusi, qui pater Germanici, qui Caligulam genuit. Supra cap. 10.

^b *Ulyxem stolatum*] Hoc est, muliebri vestitu virum astutissimum

et fallacissimum æmulabatur. Stola quippe matronarum duntaxat vestimentum. Hinc Martialis lib. 1. Epig. 36. ‘Quis floralia vestit, et stolatum Permittit meretricibus pudorem.’

^c *Decurione Fundano*] Quid essent decuriones in municipiis, supra notatum est in Augusto cap. 46. Mater Livia Fundana fuit. Supra in Tiberio cap. 5.

^d *Aufidium Lurconem* [*Lirgonem*] Alii *Lurconem* legunt: neutrius originem reperio. Liviae maternum avum fuisse colligas ex hoc loco, et gentem Aufidiam, Fundis ortam, ex Horatio lib. 1. Sat. 5. ubi superbientem Aufidium quendam insectatur, municipii Prætorem et ignobilem.

^e *Avia*] Supra cap. 1. et 10.

^f *Macro*] Tiberii cap. 73. et supra cap. 12.

istiusmodi indignitates et tædia causa extitit mortis; dato tamen, ut quidam putant, et veneno. Nec defunctæ ullam honorem habuit: prospexitque e triclinio ardentem rogam. Fratrem Tiberium^g inopinantem, repente immisso Tribuno militum, interemit. Silanum^h item socerum ad necem, secandasque novacula fauces, compulit: causatus in utroque, quod hic⁷ ingressum se turbatius mare non esset secutus, ac spe occupandi Urbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset; ille antidotum oboluisse⁸ⁱ, quasi ad præcavenda venena sua sumtum: cum et Silanus impatientiam nausæ vitasset et molestiam navigandi, et Tiberius propter assiduam et ingravescentem tussim medicamento usus esset. Nam Claudium⁹ patrum^k non nisi in ludibrium reservavit. [24.] Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem^{10l} fecit: plenoque convivio singulas infra se^m vicissim collocabat, uxore supra cubante. Ex

—7 *Hic desideratur in Periz. Tum in marg. Gryph. continuo secut.*—
8 *Oboluisse* tres Medic. Vind. 2. Cort. Voss. cum duob. Torr. Edd. Lugd. Junt. Arg. Ald. *aboleriss.* Vind. 1. Nonn. Cop. Harlem. Fouc. Periz. (sed in marg. *obsorbuisse*) Edd. Rom. Ven. Med. &c. *obsolevis.* in uno Torr. *aboluisse* Bas. Gryph. Mox *sua* non comparet in Edd. Rom. nec verba et *molest.* . . . *esset agnoscit* Dun. Item *nausæ* Cop. Periz. a m. sec. nam *musæ* a pr.—9 *Nam successorem imperii Cl.* Periz. Harlem. et Edd. antiquæ præter Steph. Casaub. et recentt. qui tanquam glossema ejecerunt *tà succ. imp.* optimis libris adjuvantibus. In Medic. 3. *patrum.*—10 *Cons. stupr.* Fouc. Cnj. tres Medic. Vind. 2. Voss. Edd. Rom. *consuetudines st.* Vind. 1. Pro *supra* Lips. ad Tac. Ann. xi. 2. censuit esse legend.

NOTÆ

^g *Fratrem Tiberium*] Gemellum illum, de quo supra ad cap. 15. ubi, quemadmodum et hic, fratrem illum appellat Suetonius, sive quod patruales fratres essent, duorum nempe fratrum filii, sive quod, patribus mortuis, jus filiorum adepti essent respectu Tiberii; nec enim adoptati a Tiberio reperiuntur.

^h *Silanum*] Supra cap. 12.

ⁱ *Oboluisse*] Hoc est, exhalasset odorem antidoti, remedii nempe, ad venena præcavenda sumti.

^k *Claudium patrum*] In quibusdam codicibus leguntur voces *successorem Imperii.*

^l *Consuetudinem*] Natam illi ex sorore filiam affirmat Eutropius, et de ipsa idem quod de matre: quod tamen credibile non videtur.

^m *Infra se*] In gremio suo: solennibus illis conviviis non fere plures quam tres singulis lectis accumbebant. Locus honoratissimus medius fuit, ut videtur colligi posse ex r. Æneid. ubi de Didone discubitura:

his Drusillam vitiasse virginem, prætextatusⁿ adhuc, creditur, atque etiam in concubitu ejus^r quondam deprehensus ab Antonia avia, apud quam simul educabantur.^o Mox Lucio Cassio Longino^p consulari collocatam² abduxit, et in modum justæ uxoris propalam habuit. Hæredem quoque bonorum atque imperii æger instituit. Eadem defuncta, justitium^q indixit: in quo risisse,^r lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge liberisve, capital³ fuit. Ac mœroris impatiens, cum repente noctuque profugisset ab Urbe, transcucurrissetque⁴ Campaniam, Syracusas petiit; rursusque inde propere rediit, barba capilloque promisso.^s Nec unquam postea quantiscumque de rebus, ne pro con-

intra. In Cnj. *supra se cub.* et paulo ante *singul.* omittitur.—1 Delevit Lips. *in conc. ej.* Pro vulg. ord. *av. Ant.* restituit alterum Oud. auctoritate Medic. Vind. Polit. Cnj. Voss. et Edd. Rom. suffragantib. Dun. Fouc.—2 *Mox Cass. Long. colloc.* Cop. ceteris omissis. *Dein prolatam hab.* Medic. 2. Dun. Cnj. *ac imp.* Vind. 1. et *induxit* cum Edd. Camp. Casaub.—3 Hanc Memm. Lisl. Pith. aliorumque Codd. lect. comprobarunt Græv. Casaub. Oud. Wolf. *Al. capitale.* *Supra rixisse* Huls. *Dein noctu prof.* Medic. 3. Cnj. Voss. Fouc. Dun.—4 Ita Memm. Medic. 2. Vulgo *transcuriss.* In eodem Memm. Medic. 3. Cop. *petit,* quod retinent Oud. et Wolf. *Mox dimisso* Vind. 1. *prolixo* Me-

NOTÆ

‘aulæis jam se regina superbis Aurea composuit sponda medianque locavit.’ Videsis super hac re Lipsium lib. III. Antiquarum Lectionum cap. 1.

ⁿ *Prætextatus*] Etiamnum puer. Vide in Julio ad cap. 1.

^o *Apud quam educabantur*] Post mortem Liviæ. Supra cap. 10.

^p *Cassio Longino*] Livillam locavit M. Vinicio, Agrippinam vero Domitio; tres enim illi sorores, supra cap. 7. Hinc est quod Tacitus Annal. v. tres illos viros Tiberii progeneros appellat.

^q *Justitium*] Omnium operum cessationem, supra in Tiberio ad cap. 52. Seneca libro de Consolatione ad Polybium cap. 36. contra videtur sentire, de hoc Caligulæ dolore lo-

quens, ‘At foro, et advocatis, et hujusmodi aliis occupationibus, acerbissimi funeris levabat mala.’ Ibi multa de hac doloris impotentia.

^r *In quo risisse*] Seneca ibidem: ‘Nunquam satis certus, utrum lugeri vellet sororem, an coli; eodem enim tempore, quo templa illi constituebatur ac pulvinaria, eos, qui parum mœsti fuerant, crudelissima afficiebat animadversione.’ Confirmat Dio, qui multos utrimque accusatos scribit, alios quod lugerent, quasi Deam non credidissent, alios quod non lugerent, quasi non hominem existimasent.

^s *Barba capilloque promisso*] Pro more lugentium, de quo supra in Julio ad c. 67. et Calig. cap. 5.

cione quidem populi, aut apud milites, nisi 'per numen^s Drusillæ' dejeravit. Reliquas sorores nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, ut quas sæpe exoletis suis prostraverit.⁶ Quo facilius eas in causa Æmilii Lepidi^t condemnavit, quasi adulteras, et insidiarum adversus se conscias. Nec solum chirographa omnium, requisita fraude ac stupro,⁷ divulgavit, sed et tres gladios,^u in necem suam præparatos, Marti Ultori, addito elogio, consecravit. [25.] Matrimonia contraxerit turpius, an dimiserit, an tenuerit, non est facile discernere.⁸ Liviam Orestillam, C. Pisoni nubentem, cum ad officium^v et ipse venisset, ad se deduci imperavit, intraque paucos dies repudiatam biennio post

dic. 2. a m. pr. et Dnn. pro emendatione.—5 Sic cum Memm. Pith. Viterb. reposuit Casaub. et consentiunt tres Medic. Vind. 1. Voss. Cuj. In aliis et Edd. Vett. *nomen*, quod defendit Boxh. Tum *deliravit* Medic. 3.—6 *Prostravit* Memm. Medic. Dnn. Polit. Vind. 1. Cop. Cort. Voss. et Edd. sæc. xv. Deest *eas* Camp. Dein *ad adult.* Cop. *adult. ins.* sine copula Cuj. *et nec* Medic. 1. 3. *cyrographa* in iisdem, Vind. 1. *ciragra*.—7 Lips. legend. conj. *stupra*, quod hand displiceret Ern. si *fraude* abesset. Post, *in nece sua* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Bas. Paris. Lugd. Junt. Ald. Arg. *devel.* Vind. 1. et *eulog.* Vind. 2.—8 *Descern.* Vind. 1. *decernere* hic et alibi legi jubent Gron. Obs. III. 15. Perizon. ad Sanct. p. 784. probantib. Rubnk. Wolf. Contra disputant Baumg. Brem. et Walther. Paulo ante in eodem Vind. 1. Cort. *contraxit*, ac mox *Hoest.* cum Periz. Harlem. Edd. Ven. et seqq. usque ad Steph. et

NOTE

^t *Æmilii Lepidi*] Hic, post Longinum, Drusillam duxerat, quacum vetnis ipsi consuetudo jam inde ab annis puellaribus. Caligulæ necem inferre voluerat. De quo Dio lib. LIX. et Tacitus Annal. XIV. et Seneca Epist. 4.

^u *Tres gladios*] Erat enim consuetudo, ut gladios illos consecrarent, quibus sive peractum sive destinatum fuerat aliquod facinus, ut infra adhuc Vitellii cap. 10. et Tacit. Annal. xv. ubi Nero pugionem neci suæ a Scævino destinatum sacrasse legitur in Capitolio, cum inscriptione, 'Jovi Vindici.' Qualem inscriptionem expressit hic 'elogii' verbo Suetonius.

Unde patet elogium hic nil esse aliud quam titulum aut brevem quandam inscriptionem, fere semper in consecrandis rebus addi solitam. Elogium autem in genere est quædam testificatio, vel ad laudem, vel ad vituperationem, exponens causam quare quid fiat. Hinc titulus ille, qui damnatis præferebatur, aut præconis voce pronuntiabatur, elogium quoque dictum est, ut infra cap. 27. et 32. et Domit. cap. 10. et passim apud auctores.

^v *Officium*] Quale exhibebatur amicis uxores ducentibus. De quo in Aug. cap. 53.

relegavit, quod repetisse usum prioris mariti tempore medio videbatur. Alii tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali, mandasse ad Pisonem, contra^w accumbentem, ‘Noli uxorem meam premere:’ statimque e convivio abduxisse eam, ac⁹ proximo die edixisse,^x MATRIMONIUM SIBI REPERTUM EXEMPLO ROMULI ET AUGUSTI.^y Lolliam^z Paulinam, C. Memmio consulari, exercitus regenti,¹⁰ nuptam, facta mentione aviæ ejus, ut quondam pulcherrimæ, subito ex provincia evocavit, ac perductam a marito conjunxit sibi, brevique missam fecit, interdicto cujusquam in perpetuum coitu. Cæsoniam, neque facie insigni, neque ætate integra, matremque jam ex alio viro trium filiarum, sed luxuriæ ac lasciviæ perditæ, et ardentius et constantius amavit: ut sæpe chlamyde peltaque^{1 a} et galea ornatam,^b ac juxta

//////////

Pulm. Inferius *med. temp.* Vind. 2.—9 Vulgo *abdux. eam secum et pr.* In opt. Torr. *obdux. cum hac, nude facit abd. se cum hac, vel secum ac.* Nostr. lect. reposuit Ond. auctoritate Medic. 1. 3. Polit. Huls. Memm. Voss. Edd. Bon. Paris. *ac* habent etiam Edd. Rom. Fouc.—10 *C. Memmii consularis ex regentis* tres Torr. Harlem. Periz. Vind. 1. Polit. cum Edd. ante Beroald. aliisque. In Medic. 1. *Memmio consularis ex regenti.* Mox *ejus av.* Vind. 1. et *in perpetuo.*—1 *Pellæque* Dnn. Medic. 2. Cuj. Voss. Edd. Rom. *Dein ornat.* testantur Ven. Med. Junt. Ald. Steph. Casaub. &c. cum Mss. Pulm. Cuj. Me-

NOTÆ

^w *Contra*] Sibi ex adverso, *vis-à-vis.*

^x *Edixisse*] Edicto publice proposito significasse. Qua ratione Augustus sæpe allocutus est populum, ut et Tiberius.

^y *Romuli et Augusti*] Nota est Sabinarum historia, quarum raptu Romulus uxorem habuit Hersiliam, de qua Silius lib. XIII. Punic. ‘Vis et Martigenæ thalamos spectare Quirini? Hersiliam cerne; hirsutos cum sperneret olim Gens vicina procos, pastori rapta marito.’ Hæc mutata in Deam, mutato quoque nomine, Dea dicta est. Ovid. XIV. Metam. ‘nomen Mutat, Oramque vocat, quæ nunc Dea juncta Quirino est.’ Meminit et Gellius lib. XIII. c. 21. De Augusto

notum est quoque, ex cap. 62. in ejus vita, et infra Claud. cap. 1. Liviam enim viro sno ademit.

^z *Lolliam*] M. Lollii, de quo in Tiberio cap. 12. et 13. neptem, et Claudii etiam postea conjugem, infra in Claudio cap. 26. Utrumque hoc matrimonium eodem modo factum auctor est Dio, maritos nempe Drusum et Memmium dedisse nuptum uxores suas, tanquam earum patres.

^a *Chlamyde peltaque, &c.*] Hic Amazonum ornatus. Virgilius I. Æneid. ‘Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.’ Peltæ brevia scuta cætrorum similia, de quibus supra cap. 19. ut patet ex Livio lib. VIII. decad. III. et I. decad. IV. &c.

^b *Ornatam*] Alii *armatam*, alii *com-*

adequitantem, militibus ostenderit; amicis vero etiam nudam.² Quam enixam uxorio nomine dignatus est,³ uno atque eodem⁴ die professus, et maritum se ejus, et patrem infantis ex ea natae. Infantem autem, Juliam Drusillam appellatam, per omnium Dearum⁵ templa circumferens, Minervæ gremio^c imposuit, alendamque et instituendam commendavit. Nec ullo firmiore indicio sui seminis esse credebat, quam feritatis:⁶ quæ illi quoque tanta jam tunc erat, ut infestis digitis ora et oculos simul ludentium infantium incesseret. [26.] Leve ac frigidum sit⁷ his addere, quo propinquos amicosque pacto tractaverit, Ptolemæum, regis Jubæ^d filium, consobrinum^e suum, (erat enim et is M. Antonii ex Selene^{8f} filia nepos) et in primis ipsum

dic. Huls. Cop. aliisque. In duob. Torr. Vind. utroque, Cort. Edd. Rom. Bon. Paris. Lugd. *armatam*, Bas. Col. Gryph. Plant. *comatam*, unde conj. Lips. *comtam*. Tum ac pro vulg. et (quod deest Steph.) edidit Oud. fide Medic. Cop. Polit. Cuj. accedente Dun.—2 *Am. nud. et. sine vero Mss. Torr. Polit. item Edd. Rom. et elegantius abesse putat Oud. nuda Cuj.*—3 *Ux. nom. dig. est quam enix.* Memm. Pal. 2. 3. Medic. 1. 3. Cop. In opt. Torr. libro de- siderantur *rà ux. n. d. e.* in Polit. *dedignatus*, Pal. 1. *quam omnium ux. n. dig. e. enix.* unde conj. Grut. *quam primum ux. n. d. e. enix.* et Oud. *quam non ux. n. d. est, nisi enix. vel haud ante ux. n. d. e. quam enix.* Præbet *uxoris Harlem.*—4 *Ac eod. Vind. 1. Pro se ej. Huls. secus. Cop. Medic. 1. 3. cum Voss. nati.*—5 *Deorum* ascripsit Lips. Dein *compos. Vind. 1. instruendam Medic. 1. Deest ullo Cop. item indic. Medic. 1. et dant judic. de more Cort. Harlem. Vind. et Edd. ante Beroald.*—6 *Feritate* ex suo Cod. mallet Torr. In fine cap. *incesserit Medic. 3. Ed. Pitisc.*—7 *Lev. sit ac fr. Vind. 1. amicos propinquosque Fouc. Tum tractavit Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Bon. Med. Cald. quod pro tractavit Burm. script. putat, ut c. 24. supra.*—8 *Helena* Edd. Ven. 1. Junt. Ald. Arg. Bas. &c. et *Helena* Lugd. Ex Nonnii Cod. *Selena*, quomodo etiam in duob. Torr. cum Turneb. rescripsit Pulm. *Helene* Mss. plures et Edd. Vett. sed *Selene* jam dederant Urs. et Steph. et sic Memm. Medic. 2.

NOTÆ

tam. Torrentius suspicatur forte legendum *comtam*, Amazonum instar.

^c *Gremio*] Josephus lib. xix. Antiquit. cap. 1. ad Jovis genua depositam narrat, quasi ejus quoque parentis, ac judicandum reliquisse, uter parentum ejusmodi major esset.

^d *Jubæ*] In Julio cap. 35.

^e *Consobrinum*] Consobrini propria appellatione dicuntur sororum filii, quasi ‘consororini,’ ut inquitur juris-

consulti, apud quos tamen, quemadmodum et hic, significatio hujus vocis extenditur etiam ad gradus ultteriores: Caligula enim Antonii pronepos erat: siquidem avia illi fuit Antonia, Antonii filia, de qua jam supra cap. 1. et alibi tam sæpe. Ptolemæus autem ille Antonii nepos, siquidem filius fuit Jubæ et Selenæ, ex Antonio et Cleopatra genitæ.

^f *Selene* [*Selena*] Alii *Helena*; alii,

Delph. et Var. Clas.

Sueton.

2 O

Macronem, ipsam Enniam,^g adjuutores imperii: quibus omnibus pro necessitudinis jure,^h proque meritorum gratia, cruenta mors persoluta est. Nihilo reverentior leniorve⁹ erga Senatum: quosdam summis honoribus functos ad essedum sibi currere¹⁰ⁱ togatos per aliquot passuum millia, et cœnanti, modo ad pluteum,^{1k} modo ad pedes¹ stare, succinctos linteo,^m passus est: alios cum clam interemis-

Cnj. Voss. *Selenæ* Dun.—9 *Leviore* Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. *leniorque* Vind. 2. Cort. *leviorne* Vind. 1.—10 Ita dedit Baumg. cum Oud. et Ern. jubentibus Memm. Pal. 2. Mss. Torr. Urs. Medic. 3. Polit. Edd. Lugd. Junt. Ald. Steph. probantibus Burm. et Lips. Vulg. *occurrere* defendunt Grnt. Græv. Suadet Casaub. *occurrere*, et conj. *decurrere* Oud.—1 *Modo ad pl.* desunt Huls. æque ac *ut viv.* Cop. Exaratur *perseveraverit* in Harlem. Periz. Edd. Ven. Med. Steph. ac Casaub. Item *post pauc.* Vind. 1.—

NOTÆ

ut editio Rob. Stephani, *Selene*; quæ posterior idem significat ac recepta lectio; *σελήνη* enim *luna* est. Unde Torrentius merito colligit, idem huic filiæ nomen inditum ac matri Cleopatrarum, cum enim Bacchus aut Osiris diceretur Antonius, ita et Cleopatra *Luna* vel *Isis*. Dio lib. LI. et Plutarchus Antonii filiam hanc Cleopatram appellat.

^g *Macronem, ... Enniam*] Supra ad c. 12.

^h *Necessitudinis jure*] In Ptolemæum; necessitudo enim ex Gellio lib. XIII. cap. 3. jus affinitatis, familiaritatisve conjunctionem significat. Meritorum vero gratiam intellige in *Macronem*.

ⁱ *Currere [occurrere]* Alii codices *currere*: quod Casauboni sententiæ favet legentis *occurrere*. Quo sensu Eutropius de Galerio loquens lib. IX. 'Ut per aliquot passuum millia purpuratus tradatur ad vehiculum currisse.' Diocletiani scilicet. Hinc Juvenalis Sat. X. vs. 44. 'Illinc cornicines, hinc præcedentia longi Agminis officia, et niveos ad fræna Quirites.'

^k *Pluteum*] Hujus vocis varia significatio est. Festus ait sic generatim vocari tabulas, quibus aliquid præcipitur. Hoc sensu crates illæ quibus milites in opere faciendo tegebantur, et librorum conditoria in bibliothecis plutei dicti sunt. Hic pluteus est pars exterior triclinaris lecti, tabulis quibusdam septa accessum prohibentibus, quo ferme sensu in Principum aulis dicunt *balustre*; quæ enim pars lecti admovebatur mensæ, hæc erat sponda sive pars interior; unde qui pueri vel puellæ in deliciis erant, ii jacentes in gremio amatorum suorum interiores accumbere dicebantur. In lectis autem cubicularibus e converso se res habebat, ut videre est in Julio ad cap. 49. ubi de sponda interiore. De triclinio quid esset, supra in Julio ad cap. 43.

¹ *Ad pedes*] Servi ad pedes lectorum stabant, cœnante domino. Seneca libro III. de Beneficiis: 'Servus qui cœnanti ad pedes steterat,' &c.

^m *Succinctos linteos*] Atrienisium aliorumque instar ministrorum, etiam vi-

set, citare nihilo minus ut vivos perseveravit, paucos post dies voluntaria morte perisse mentitus. Consulibus,² oblitis de natali suo edicere,ⁿ abrogavit magistratum: fuitque per triduum sine summa potestate^o Respublica. Quæstorem suum^p in conjuratione nominatum flagellavit, veste detracta, subjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi insisterent. Simili superbia violentiaque ceteros tractavit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca^q de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit. Elisi³ per eum tumultum viginti amplius Equites Romani, totidem matronæ,^r super innumeram turbam ceteram. Scenicis

2 *Sed cons. Exc. Cnj. in quibus etiam magistrum cum Dun. magisterium Vind. 1. Edd. Rom.—3 Elisique Edd. Ven. una et Bon. et seqq. contra Mss. Mox ferens Memm. tres Medic. totidem Pal. Huls. Cop. et Edd. Ven. Med. Item*

NOTE

lissimorum; sic enim et coqui in domibus privatis, et in sacrificiis popæ succingebantur.

ⁿ *De natali suo edicere*] Diem suum natalem denuntiare celebrandum.

^o *Summa potestate*] Specie tenus 'summam' dixit; re enim vera penes Principem erat. Nisi summam intelligas summum magistratum, quem largiebantur Imperatores. Quo sensu consulatus fastigium dixerunt, etiam postea sub aliis Imperatoribus longe remotioribus.

^p *Quæstorem suum*] De candidato Principis Quæstore, supra in Augusto ad cap. 65. et infra Claudii cap. 40. et Neronis cap. 15. Seneca libro III. de Ira cap. 18. dicit hunc, ut et Senatores multos, non quæstionis, sed animi causa tortos fuisse.

^q *Gratuita in Circo loca*] Manifeste videtur innuere pro quibusdam locis aliquid pendendum fuisse. Silent hic Interpretes: colligi tamen etiam videtur ex Martiali, locarios quosdam recensente pecunias inde verosimilime quærentes. Lib. v. Epig. 25.

'Hermes supposititius sibi ipsi, Hermes divitiæ locariorum, Hermes cura laborque ludiorum.' Quod tamen ne affirmem, obstat Martialis Interpres Vincentius Collesso, qui locum hunc explicat de pauperibus iis, qui, quod mature venissent, occupata a se loca divitibus accepta pecunia cedebant. Circus Palatio vicinus, ut inde conspici possent ludi Circenses, ut supra in Augusto notatum.

^r *Equites Romani, totidem matronæ*] Et Equitibus igitur solvendum fuisset, et matronis, ni gratuita occupassent: quod certe parum credibile mihi videtur. Vox 'gratuitus' apud Plautum in *Castellaria Act. iv. Scen. 2. vs. 74.* sumitur pro grato, seu mercedem impertiente. An igitur gratuita loca dixeris, quæ qui occupabant, aliquid a Principe consequabantur, vel quæ commodiora essent colligendis missilibus, quæ sub finem Indorum spargebantur? Nec enim plebeios tantum, sed et Equites et Senatores horum avidos narrat ipse Suetonius, infra Domit. cap. 4.

ludis, inter plebem et Equitem causam discordiarum serens, decimas^{4s} maturius dabat, ut equestria^{5t} ab infimo quoque occuparentur. Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantissimo Sole velis,^u emitti quenquam vetabat: re-

causa Harlem.—4 Nihil variant Mss. nisi quod in Pal. 3. et Regio uno *decurias*. Sab. Cald. et Med. ediderunt *decima*, quod et placuit Beroald. Corr. Casanb. *serens, tesseræ decima mat.* Bulenger. de Venat. Circi c. 24. et Ern. ad loc. *tesseræ mat.* delete *decima*, Burm. de Vectig. p. 22. *mimos mat.* Oud. *tesseræ edicto vel edictis mat.* Placebat Perizon. Casanb. correctio, vel *Scenicos ludos, &c. decima mat.* Heins. *epulas decima mat.* aut *ser. dccima mat. abibat.*—5 *Equestri* Dun. Medic. 2. 3. Cnj. Voss. Ed. Ven. 1. *ab equestri* Vind. 1. *equestres* Periz. Cop. Harlem. Fouc. Vind. 2. Cort. aliique cum Edd. ceteris ante Beroald. Dein *remitti pro emitti* Vind. 1. *amicti* unus Torr. sed suprascr.

NOTÆ

^s *Decimas*] Hic hærent omnes quos viderim Interpretes. Torrentius existimat decimas illas fuisse quiddam quod plebi, non Equiti, daretur. Turnebus lib. XVIII. cap. 5. tesseræ fuisse dicit, quæ ad imitationem Herculis, cui decimæ offerebantur, populo datæ sint; nihilo clarius; et nenter, quid hoc ad occupanda equestria conferret, explicat. Denique, Casaubonus suam de tributo quodam, quod in illos usus Caligula converteret, conjecturam maxime dubiam arbitratus, corruptum locum affirmat, sicque restituit: *Causam discordiarum serens, tesseræ decima maturius dabat.* Videtur, inquit, vox ‘tesseræ’ initio confusa fuisse cum præcedenti ‘serens,’ propter aliquam soni similitudinem, &c. Quo posito, sensus est, Caligulam ad spargenda missilia non expectasse ludorum finem, hoc est, horam diei decimam, sed maturius decima sparsisse, ut collectis illis, singuli finem spectaturi, loca in colligendo relicta repeterent, sicque miscerentur populares Equitibus, et horum illi sedes occuparent. Quin autem ludi in finem quandoque diei perseveraverint, dubium non est. Et

quanquam Suetonius infra Neronis cap. 21. diserte non innuat, satis tamen id probaverit antiquorum circa ipsos incredibilis pæne cupiditas. Huic sententiæ standum videtur, nisi decimas explices de largitione, aut congiario forte quodam, solis Equitibus fieri solito. Quo casu, vel Equitibus invidentes, vel ut propius ad Principis locum unde dabatur accederent, in equestria nondum Equitibus repleta populares irruerant.

^t *Equestria*] Equitum in spectando loca, quæ et quatuordecim appellata. Supra in Julio cap. 39.

^u *Velis*] Vela amphitheatro superducebantur propter solem et ventos. Velorum usum primus invexit Romanus Q. Catulus: ‘Campanam,’ inquit Valerius Maximus, ‘imitatus luxuriam, primus spectantium concessum velorum umbraclis textit;’ idque auctore Plinio lib. XVIII. cap. 1. in dedicatione Capitolii, de qua in Julio cap. 15. De velis illis plura passim apud auctores, quæ si prævento extendi nequirent, tunc pileis utebantur, ut de Causia patet ex Martial. Apophoret. 29. vel umbella, ut ibid. 28.

motoque ordinario apparatu,^v tabidas feras,⁶ vilissimos senioque confectos,⁷ gladiatores quoque pegmares,^{8 w} patres-

amiciri.—Ita Memm. Medic. 2. Cuj. Voss. Dun. et Ed. Rom. sec. cum Reg. Codd. teste Burm. probantibus e duob. Mss. Torr. Gron. Græv. *tabidis feris* Medic. 3. Pal. 2. 3. *rapidis feris* Pal. 1. Cop. Vulgo *rabidis feris*.—7 Hæc *vil. sen. conf.* ex interpretatione vocab. *tabidas* in textum venisse existimat Baumg. vel conj. *vilissimosque senesque confectores*. In multis editis ac scriptis legitur *senio sine que*, sed copulam agnoscunt Medic. Cop. Pal. tres, Polit. Vind. Fouc. Urs. probantibus Grut. Torr. aliisque. In Dun. *servoque* a m. pr. Casaub. distinguit, ut in Viterb. *vilissimos, senio conf.*—8 *Pægniaries* Memm. probante Schild. *pegmaris* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Cop. *pygmoces* Vind. 2. *peginares* Pal. 2. (qui et supra *vilissimo*) *gladiatoresque pigmares* Pal. 3. *pegmares in malis patr.* Pal. 1. *pæmaces* cum gloss. *id est, pugnares*, Periz. *permares* Cuj. *peginaris partes fam.* unus Cod. Reg. *pegmatos* alter cum pluribus Torr. Ed. Rom. sec. quod quibusdam placebat. Reg. tertius *pegmates*, quartus *pegmareos*, quintus *permareos*, tres alii *pygmales* quorum unus cum schol. *id est, pugnares*, quod exhibet etiam Viterb. *pegmaces* Fouc. Conj. Ond. *pegmatarios*. In uno Torr. *pegmatis*, ipso probante. Nostr. lect. tumentur Græv. Gron.

NOTÆ

^v *Ordinario apparatu*] De ludorum apparatu et instrumento, supra in Julio ad cap. 10. et 37. Cujus partem faciebant gladiatores exercitati, eorum arma, bestiarum, &c.

^w *Pegmares*] De gladiatoribus, qui pegmata bajulabant, intelligam, nisi si crudelius quidpiam innui videatur. Casanbonus ejus generis gladiatores intelligit, qui mortem evaserant, etiam pugnares e pegmatibus, unde solutis industria compagibus, in foveas, ubi vel ignis vel feræ erant, repente decedentes, populum oblectabant: verum neque hoc crudelitatem insolitam arguit, neque explicat quare Suetonius id ut inauditum quid afferat. Sic enim fontes sæpe puniti sunt. Torrentius paulum immutatis verbis sic legit: *Remotoque ordinario apparatu, tabidas feras, vilissimos senioque confectos gladiatores, pegmatis quoque patresfamilias notos et insignes debilitate aliqua corporis, subiciebat*. Quæ lectione plana sunt omnia; sic enim intelligetur, et præter morem et crudeliter fecisse, scilicet loco ferarum bene pastarum, tabidas et macilen-

tas; loco fortissimorum et peritissimorum gladiatorum (quales v. g. Cæsar servari sibi jubebat, supra in Julio cap. 26.) vilissimos senioque confectos: et denique loco mancipiorum robustissimorum ad bajulanda pegmata, patresfamilias notos ac debiles subjecisse. Sabellicus ex veteri codice legerat *pægniastas*, Schildius ex Salmasiano *pægniaries*, hoc est, gladiatores, qui animi gratia et libidine pugnandi, nullis inducti præmiis, nullaque necessitate adacti, sese obtulerant, Caligula feris obiciebat; *παίγνιον* enim ludicrum est, sive delectamentum puerile: quod intelligam potius de junioribus quibusdam, qui gladiatura, tanquam oblectamento puerili, sese exercerent: quales forte pueri illi, qui e pegmate quandoque sursum extollentur, de quibus Juvenalis Sat. IV. 'Et pegma et pueros inde ad velaria raptos.' Certum est enim ex Joseph. VII. Bellorum, pugnarum simulacra in pegmatis exhibita. De pegmatis infra Claudii cap. 34.

familiarum notos,⁹ sed insignes debilitate aliqua corporis, subjiciebat. Ac¹⁰ nonnunquam, horreis^x præclusis, populo famem indixit.^y [27.] Sævitiā¹ ingenii per hæc maxime ostendit. Cum ad saginam ferarum muneri^z præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis laniandos annotavit; et, custodiarum^a seriem recognoscens, nullius inspecto elogio,^b stans tantummodo intra² porticum mediam, a calvo ad calvum duci imperavit. Votum exegit ab eo, qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat, spectavitque ferro dimicantem; nec dimisit, nisi victorem, et post multas preces. Alterum, qui se periturum^{3c} ea de causa

Casaub. In Saturnal. II. 14. Lips. legit *gladiatoribus quoque pēgmāres*.—9 Post *notos* addunt in *bonam partem* Memm. Lisl. Medic. 2. Vind. 1. Voss. Dun. et Codd. Reg. in *optimam partem* Pal. 3. at a glossatoris esse manu monuerunt Grut. Casaub. Burm. *notos* in nonnullis Reg. et Ed. Rom. sec. Totum hoc locum rescripsit hoc modo Torr. *tab. feras, viliss. senioque confectos glad. pēgmatis quoque patresfamilias notos, et insig. &c.* Ern. ita: *ravidis feris vilissimos, senio confectos, pēgmāres quoque gladiatores, patr. f. u. s. i. d. a. c. objiciebat*, Burm. *ravidis feris vilissimas senioque confectas, gladiatoribus quoque permāros patr. fam. seqq. vel ravidis feris v. s. conf. gladiatoresque pēgmāres et patr. &c. objiciebat*.—10 *Ac* deest Vind. 1. non improbante Ond. Tum exulat *populo* a Dun. Fouc. Voss. Cuj. et duob. Torr. qui et *induxit* cum Periz. a m. sec. uno Pulm. Vind. 1. Edd. Camp. Sab. Med. Cald. Lugd. Arg. Junt. Gryph. marg. aliisque.—1 *Sævitiā* Memm. *ingeniā* opt. Torr. *ingenitā* alii duo, et ita Lips. e Ms. legebat. *Mox præparata fuit* Cuj.—2 *Contra* Fouc. Vind. 1. Dein *medios* correxere Lips. et Torr. *medius* Burm. *invitis* Mss. *Supra adaptavit* Cop. pro *annot. et eulog.* Vind. 2. Cort.—3 *Se reperitur.* Vind. 1. Statim

NOTÆ

^x *Horreis*] Quibus annona publica servabatur: quam vocem jurisconsulti usurpant pro quocumque mercium repository, ff. de contrahenda emtione.

^y *Indixit*] Quasi populum esurire et fame enecari juberet. Alii legunt *induxit*.

^z *Muneri*] Hoc est, spectaculo. Supra sæpe in Julio ad cap. 39. &c.

^a *Custodiarum*] Supra in Tiberio, ad cap. 61.

^b *Elogio*] Quid hoc sit, supra ad cap. 24. Porro notaandum, quod Turnebus in veteri Lexico legisse se scribit, libro xv. cap. 20. nempe elogium

esse contextum malorum gestorum, quod notoriam dicunt. Quo sensu etiam jurisconsulti ad l. vi. ff. de custodiis et exhibit. reor. Caligula igitur ne quidem singulorum qui detinebantur in custodiis facinora, ut morti digniores addiceret; sed cum forte evenisset, ut inter duos calvitie deformes alii starent, eos omnes ab uno calvo ad alterum, a bestiis laniandos duci imperavit. Quo loco Torrentius et Pulmannus legunt, *stans intra porticum, medios a calvo ad calvum, &c.* clarius.

^c *Periturum*] Supra cap. 14. ubi vota pro salute ejus.

voverat, cunctantem pueris tradidit; verbenatum^d infulatumque,^e votum repositas, per vicos agerent, quoad præcipitaretur^f ex aggere.^f Multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis,^g ad metalla,^h et munitiones viarum, aut ad bestias condemnavit, aut bestiarum more quadrupedes cavea coërcuit,ⁱ aut medios serra dissecuit;^k

Fouc. eadem causa noverat.—4 Ita Turneb. Adv. xxii. 31. ex vet. Cod. uti Erasmi. ex Tornac. Palm. e Corsendonc. emendarunt pro vulg. *verberatum*, quod in reliquis fere Mss. comparet, et Edd. ante Plant. Præbet Vind. I. *verberandum*. Tum qui vol. habent Edd. ad Oud. usque, qui delevit auctoribus Medic. Polit. Vind. Harlem. Periz. Cort. Cop. Dun. et Edd. Beroald. prioribus.—5 *Præcipitarentur* Periz. Harlem. Edd. Ven. tr. Dein pro *metal. et mun. viar.* Mss. fere O. et Edd. ante Casaub. *in met. aut ad viar. mun.* Postea

NOTÆ

^d *Verbenatum*] Beroaldus legebat *verberatum*, minus bene; indicat enim miserum illum verbenis redimitum, infulisque ornatum, instar publicæ victimæ periisse, verbena quippe redimitæ victimæ, quam herbam ideo sacram appellavere, et multo in honore varias] ad [cærimonias habuerunt. De qua plura Plinius lib. xxii. cap. 2. Donatus ad versum 5. Scen. 4. Act. iv. Andriæ, existimat sic appellari omnes herbas frondesque festas, ad aras coronandas aliquo puro loco decerptas.

^e *Infulatumque*] Victimarum quoque redimiculum sunt infulæ seu fasciæ, sive, ut ait Festus, diadema, a quo vittæ candidæ dependent, ad hunc iii. Georgic. 'Sæpe in honore Deum medio, stans hostia ad aram, Lanea cum nivea circumdatur infula vitta.'

^f *Aggere*] Romæ plures erant aggeres, ex quibus tanquam e saxo Tarpeio damnati præcipitabantur. Juvenalis Sat. vi. unius meminuit, et Plinius lib. iii. cap. 5.

^g *Stigmatum notis*] Quas fronti vel brachiis fugitivorum inurebant, ut possent agnosci. Videsis in Julio ad cap. 73.

^h *Ad metalla*] Fodienda vel elaboranda, vias muniendas et sternendas, bestias in arena fodiendas: unde bestiarii dicti sontes et miseri illi. Bestiariorum omnium pœna eadem non fuit: alii quippe damnabantur ad ludum bestiarum, ut ibi pro more exerciti, spectaculo tandem populum oblectarent pugnantes; alii vero simpliciter ad bestias, ut palis affixi, ab atrocissimis feris discerperentur. De Spectaculis in Julio ad cap. 39. et de his plura posteriores historici; frequens enim fuit Christianorum pœna.

ⁱ *Cavea coërcuit*] Cruciatus illi a Græcis inventi; id enim Seneca libro iii. de Ira cap. 3. narrat de Lyfimacho, adversus Telesphorum amicum suum, de quo et Plutarchus libro de Exilio.

^k *Medios serra dissecuit*] Idem Seneca ibidem de Xerxe: 'quem elegerat, in partes duas distractum, ab utroque viâ latere posuit.' Quod et Herodotus narrat lib. vii. Eodem modo Isaias Propheta a Manasse Rege enectus est, auctore D. Hieronymo, &c. Unde colligere est, supplicium illud Orientalibus populis familiare fuisse.

nec omnes gravibus ex causis, verum male de munere suo⁶ opinatos, vel quod nunquam per Genium suum¹ dejerassent. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lecticam misit; alium a spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit,^m atque omni comitate ad hilaritatem et jocos provocavit. Curatoremⁿ munerum ac venationum, per continuos⁷ dies in conspectu suo catenis verberatum, non prius occidit, quam offensus putrefacti cerebri odore. Atellanæ⁸ poëtam, ob ambigui joci⁹ versiculum, media Amphitheatri arena igni cremavit. Equitem Romanum, objectum feris, cum se innocentem proclamasset, reduxit; abscisaque¹⁰ lingua, rursus induxit. [28.] Revocatum quendam a vetere exilio sciscitatus, quidnam ibi facere consuesset, respondente eo per adulationem, ‘Deos semper oravi, ut, quod evenit, periret Tiberius, et tu imperares;’ opinans, sibi quoque exules suos¹ mortem imprecari, misit circum insulas,^p qui universos contrucida-

quadrip. Memm. Medic. 2. 3. aliique.—6 *De numine suo* Vind. 1. *dclirassent* Medic. 3. ut cap. 24. *quorum* abest a Vind. 1. *Tum a spect.* primus dedit Oud. ex Medic. 1. Vind. 1. Pal. tr. et aliquot Burm. cum Edd. Bon. Paris. ex Medic. 2. In reliquis *e spect.* Deest *adhib.* Cod. Torr.—7 *Per Antonios* Cuj. unde Lips. faciebat *octonos*. Dein quidam rescribend. vellent *habenſis* pro *catenis*. J. F. Gron. emend. *catomis*, et mox *tabi odore*.—8 *Atellanæ* Memm. Cuj. *Atellanæ*, vel *Atel.* Dun. Medic. Pal. Periz. in marg. Voss. *Athelaniæ* Cort. Vind. 2. Edd. Med. Cald. *Athelaniæ* Periz. Harlem. *Atellanien* Camp. *Athelume* Rom. sec. *Atheluniæ* Ven. 2. 3. *Attalanicum* Vind. 1. Præfert Torr. *Atellanarum*, ut in Ner. c. 39.—9 *Loci* Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Voss. Cop. Huls. aliique Burm. cum Edd. ante Beroald. Dein *igne* Medic. 3. Voss. Cop. Huls.—10 *Vulgo abscissaque*. Mutavit Oud. fide Codd. snornni et aliquot Burm. Pulm. In Vind. 1. *reducit*.—1 *Alio ord. exul. suos sibi qu.* Mss. Torr. *Supra consuevissent* Vind. 2. Cort. et mox *trucidarent* uterque Vind. Cort. cum uno Pulm. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Lugd. Junt. aliaque.

NOTÆ

¹ *Per Genium suum*] Ejusmodi juramenta per Genium Principis tunc temporis fuere frequentissima: supra cap. 15. et Aug. ad cap. 60.

^m *Epulis statim adhibuit*] Idem narrat Seneca libro II. de Ira cap. 33. de Pastore splendido Equite, ubi mirram ejus dissimulationem fuscæ et græpice describit.

ⁿ *Curatorem*] Cui ludorum commissa cura.

^o *Atellanæ*] De his fabulis in Tiberio ad cap. 45. et 75.

^p *Circum insulas*] Quæ circa oram Campaniæ, de quibus supra Calig. c. 15. et Tib. cap. 54. &c. et in Ægæo mari, præsertim Cycladas, de quibus sæpe apud Juvenalem et Tacitum,

rent. Cum discerpi Senatorem concupisset, subornavit, qui ingredientem Curiam, repente hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque¹ confossum, lacerandum ceteris traderent. Nec ante satiatus est, quam membra et artus et viscera hominis tracta per vicos, atque ante se congesta vidisset. [29.] Immanissima facta augebat atrocitate verborum. ‘Nihil magis in natura sua laudare se ac probare’ dicebat, ‘quam,’ ut ipsius verbo utar, ἀδιατρῆψιν.^{2r} Monenti Antoniaë aviaë, tanquam parum esset non obedire, ‘Memento,’ ait, ‘omnia mihi et in omnes^s licere.’³ Trucidaturus fratrem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis suspicabatur, ‘Antidotum,’^t inquit, ‘adversus Cæsarem?’ Relegatis sororibus,^u non solum insulas ha-

—2 Post ἀδιατρῆψιν. addunt hoc est, *inverecundiam* Memm. Pal. Medic. Dun. Vind. Cort. Fouc. Periz. Harlem. et Edd. Vett. pleræque ante Casaub. nisi quod Med. Cald. Ven. 1. Lugd. Ald. Junt. cum Vind. 1. aliisque ignorant verb. Græcum. Palm. et Torr. abjecerunt Latina pro glossatoris interpretatione, quanquam Grut. et Casaub. non adeo alieni fuerint ab iis agnoscendis. Paulo ante sua et se exulant a Vind. 1. Infra *obedire* Memm.—3 Ita dedit Baumg. cum Beroald. Grut. Ond. Ern. et aliis nonnullis. Vulgo *et homini lic.* Memm. cum Pal. tr. Dun. Fouc. Medic. Voss. Cort. et *hominis*, probante Jac. Gron. tamen ipse edidit et *dominis*, quod jam occupaverant Schild. Goes. et Polit. et *heroibus in omnibus lic.* unus Torr. alter et *herois omnibus*. Harlem. *omnia et herois*, Vind. 2. *omnia mihi et heroibus*, Vind. 1. *omnia et omnia lic.* Edd. Rom. Med. Cald. *omn. mihi et herois*, Ven. 1. *omn. in omnis*, Steph. aliaque *omn. mihi in omnes* omisso et. Cuj. *ominis*, Ed. Camp. *omn. et berois*, unde facit Ond. et *baronibus*, vel legend. conj. *omn. mihi, et non meis lic.* Emendavit Gron. *mihi et domi lic.* Heins. *mihi ut homini lic.* Burm. *mihi ut domino vel ut hero in omnes*, vel *heris omnibus*, Cannieg. in Obs. Misc. V. vi. t. 3. p. 604. *mihi et Jovi in omnibus v. hominibus lic.* Schel. ad Hygin. *mihi in homines lic.*

NOTE

qui plenum exiliis mare, infestisque cædibus hoc tempore scopulos memorat.

¹ *Graphiisque*] Quia gladios gerere non licebat, stylis illis ferreis in id consilium longioribus utebantur. De his supra in Julio ad cap. 82.

^r *Ἀδιατρῆψιν*] Hoc est, *inverecundiam*. Quæ interpretatio extat in vulgatis editionibus; hoc est, rigidus quidam animus, qui neminem revereat, nemini pareat.

^s *Et in omnes [et homini]*] Sic lege-

runt in veteribus libris: quo sensu nullus explicat. Unde melior Beroaldi ac Roberti Stephani lectio, *in omnes*; apertus enim sensus, et eadem hæc sententia, quæ Julii Cæsaris, in Julio c. 77. In quibusdam legitur *hominis*, unde forsitan *dominis* legendum colligas.

^t *Antidotum*] Supra cap. 23.

^u *Relegatis sororibus*] Propter conjugationem, de qua cap. 24. in causa Æmilii.

bere se,⁴ sed etiam gladios, minabatur. Prætorium virum ex secessu Anticyræ,^v quam valetudinis causa petierat, propagari⁵ sibi comæatum^w sæpius desiderantem, cum mandasset interimi, adjecit: ‘necessariam esse sanguinis missionem, cui tam diu non prodesset elleborum.’ Decimo quoque die, numerum puniendorum ex custodia subscribens,^x ‘Rationem⁶ se purgare,’^y dicebat. Gallis Græcisque aliquot uno tempore condemnatis, gloriabatur, ‘Gallogræciam^z sese subegisse.’ [30.] Non temere in quenquam, nisi crebris et minutis ictibus animadverti passus est: perpetuo notoque jam præcepto, ‘Ita feri,⁷ ut se mori sentiat.’ Punio per errorem nominis alio, quam quem destinaverat,

Bestian. de Interp. *mihî, licet hominî, lic.*—4 *Se exulat a Medic.* 2. Vind. 2. Cort. *minitabatur* in ora Torr. Tum *Præt. unum* Fouc. Lips. in marg. Cod. *in secess.* notavit, sed ad Tac. Ann. XII. 23. eiecit præposit.—5 Ern. et Bip. ex Cod. Urs. et parte libb. Casaub. *prorogari* receperunt. Dein *cum* vel *quum* pro *cui* Edd. Rom. sec. Med. Cald. Ven. cum Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. *cui non tam* Cop. Mox *profuisset* opt. Torr. et marg. Gryph. laudante Ern.—6 *Romam* Vind. 1. cum uno Pulm. Tum *se subeg.* in Mss. fere O. et Edd. Vett. ante Steph.—7 Ita Cod. Urs. Pal. 2. Medic. 1. Polit. In reliquis

NOTÆ

^v *Anticyræ*] Insula Sinus Mallicaci, quæ hodie *Suola*, saluberrima sumendo elleboro, ut ait Plinius lib. XXV. cap. 5. quæ herba insanix remedium esse dicitur. Unde Horatius Sat. 3. lib. II. vs. 82. ‘Cum doceo insanire omnes, vos ordine adite; Danda est ellebori pars maxima avaris.’ Hinc proverbium, ‘Naviget Anticyram,’ de eo, cui dementiæ remedium quærendum; ibi enim optime præparabatur, et studiosi quoque hac herba cerebrum purgabant: unde Persius dixit ‘ebria verathro;’ hoc est, elleboro opera, multis vigiliis et magna præparatione composita.

^w *Comæatum*] Tib. ad cap. 10.

^x *Ex custodia subscribens*] Paulo

supra ad cap. 27. Subscribere porro est testari autographo, aliquid sibi ratum esse. Quandoque favere significat aut adjuvare: subscriptores enim in iudiciis ii erant caussidici, qui accusatorem adjuvabant.

^y *Rationem se purgare*] Quasi inutilia aut abundantia amputando; quod fit in habenda ratione accepti et expensi; quod etiam ‘rationem putare’ dicunt.

^z *Gallogræciam*] Alludit ad provinciam illam Asiæ, quæ, quia a Gallis quondam occupata, et una cum Græcis culta fuerat, commune hoc nomen habuit. Græci simpliciter Galatiam dixerunt: hodie *Chiangare* vel *Gelas* Turcis.

ipsum quoque paria meruisse dixit. Tragicum illud subinde jactabat,⁸

Oderint,^a dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter Senatores, ut Sejani^b clientes, ut matris ac fratrum^c suorum delatores, invectus est; prolatis⁹ libellis, quos crematos simulaverat, defensaque Tiberii sævitia, quasi necessaria, cum tot criminantibus credendum esset. Equestrem ordinem, ut scenæ arenæque devotum, assidue proscidit. Infensus turbæ, faventi adversus studium suum,^d exclamavit: 'Utinam populus Romanus unam cervicem haberet!' Cumque Tetrinius¹⁰ latro postularetur, 'et qui postularent, Tetrinios^e esse,' ait. Retiarii^f tunicati^g quinque numero gregatim dimicantes, sine certamine

feri cum Edd. Vett. præter Steph. Plant. et seqq.—8 *Monebat* Cop. a m. pr. Mox *clientis* Medic. Polit. Voss. Periz. Edd. Rom. Ven. 1. Med. Tum *ut matr.* restituit Oud. auctoribus Medic. Vind. Cop. Cort. Voss. Polit. Vulgo aut, quod primus exhibuit Beroald. cum ante et deinceps in multis Edd. ac nonnullis Mss. nec hæc nec illa particula conspicitur.—9 *Propalatis* Harlem. Periz. Ven. 1. Infra *postulassent* Vind. 1.—10 *Tetrinus* et *Tetrinos* in Cuj. Edd. Sab. Cald. Mcd. Mox in Viterb. Pal. tr. Medic. 1. 3. Polit. Huls. Fouc. Edd. Bon. Paris. *def. et eos edict.* quod placet Grut. Mallet tunc Oud. et

NOTÆ

^a *Oderint*] Vox ab Atreo crudelissimo usurpata apud tragicum poëtam, qui videtur fuisse Attius, cuius quoque mentio fit apud Senecam lib. 11. de Clementia cap. 1. 'Illud mecum considero, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam pervenisse, celebresque vulgo ferri, ut illam, Oderint dum metuant.' Quod mire exagitat lib. 1. de Ira cap. 16. versus finem. De quo et Cicero lib. 1. de Officiis, et alibi sæpe.

^b *Sejani*] De quo Tib. ad cap. 55. et alibi.

^c *Matris ac fratrum*] Tib. cap. 53. et 54. &c. Crematos autem simulaverat, supra cap. 14.

^d *Adversus studium suum*] Innuat de Prasina factione, cui præ ceteris fa-

vebat. De qua supra ad cap. 18. et Tib. cap. 37. et infra cap. 55.

^e *Tetrinios*] Hoc est, sceleratos et ipsos eademque pœna dignos.

^f *Retiarii*] Celebre est illud gladiatorum genus. Sic dicti sunt a retibus, quibus potissimum utebantur. Ita quippe erant instituti, ut librandis manu dextra retibus conarentur involvere caput adversarii, quasi ipsos industria defecisset, effusi per totam arenam diffugiebant. Juven. Sat. viii. vs. 4. 'Postquam librata pendentia retia dextra Nequicquam effudit, nudum ad spectacula vultum Erigit, et tota fugit agnoscendus arena.'

^g *Tunicati*] In tunicis pugnabant, ut essent agiliores ad pugnam. Sed

ullo totidem secutoribus^b succubuerant: cum occidi juberentur, unus, resunita fuscina,ⁱ omnes victores interemit. Hanc, ut crudelissimam cædem, et desleuit edicto, et eos, qui spectare sustinuissent, execratus est. [31.] Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat,¹ quod nullis calamitatibus publicis insignirentur: Augusti principatum clade Variana,^k Tiberii, ruina spectaculorum^l apud Fidenas, memorabilem factum: suo² oblivionem imminere prosperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat. [32.] Animum quoque³ remittenti, ludoque et epulis dedito, eadem dictorum factorumque sævitia aderat. Sæpe in conspectu prandentis vel comissantis^m

edict. eos.—1 *Soleb.* non conspicitur in Vind. 1. Dein *ut Aug.* Fonc. Cort. *principium* opt. Torr. probantib. Lips. ad Tac. Ann. 1. 1. et Barth. Adv. 11. 7. *memorable* Periz. Cop. Harlem. Medic. Polit. Voss. cum Edd. Rom. sec. Ven. Med. Cald. et aliis multis, etiam Casaub.—2 Sic Memm. Medic. 2. 3. Cuj. Dun. recipientib. Oud. et Ern. pro vulg. *sui*. Mox *exercitus* habet Memm. *exercitum* Huls.—3 *Animoque* Huls. Dein *eademque factorum dictorumque* Cop. et eund. ord. servant Medic. uterque Vind. Fonc. Item *conspectum* Vind. 1. *comesant.* vel *comess.* vel *comess.* Mss. quidam cum Edd. Vett. *comis. serie* Viterb. Faber, teste Casaub. legend. putavit *savæ*, sed ipse Casaub.

NOTÆ

frustra videatur addidisse ‘tunicati,’ si Retiarii non alia veste induti pugnare solerent; forte quia honesti ordinis viri togæ jure utentes, id muneris obibant, quomodo in Cæsaris ludis contigit, in Julio cap. 39. et alibi notatum est: quo etiam sensu Juvenalis acrius perstrinxerit Gracchum illum, de quo ibi loquitur, utpote qui tanta nobilitate conspicuus, tunicatus tamen et gladiator esset.

^b *Secutoribus*] Retiarii adversarios habebant secutores, qui et Mirmillones appellati, gladiis et sentis armati, ac præsertim galea, cujus in summitate piscis effigies; unde Retiarius contra Mirmillonem pugnans cantabat; ‘Non te peto, piscem peto; quid me fugis?’ inquit Festus.

Juven. ibid. vs. 210. de Graccho Retiario: ‘Cum Graccho jussus pugnare secutor.’

ⁱ *Fuscina*] Retiarii telum. Juvenalis ibid. vs. 143. ‘Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi.’ Fuscina a forma tridentem quoque dicit idem poëta ibid. vs. 203.

^k *Variana*] Supra in Aug. cap. 23. et 49. &c.

^l *Ruina spectaculorum*] Nota, ‘spectacula,’ hic sumi pro locis unde spectabatur; theatrum enim cornuit. Tib. cap. 40.

^m *Comissantis*] Comissatio sive comessatio, cibus est, qui post cænam sumitur, ut patet ex Domit. cap. 21. et Vitell. cap. 13. sive etiam extra ordinem sumtus: unde comissari

seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandiⁿ artifex quibuscumque e custodia capita amputabat. Puteolis, dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo significavimus,^o cum multos e littore invitasset ad se, repente⁺ omnes præcipitavit. Quosdam gubernacula apprehendentes, contis remisque detrusit in mare. Romæ publico epulo servum, ob detractam^f lectis argenteam laminam,^p carnifici confestim tradidit, ut manibus abscisis, atque ante pectus^g e collo pendentibus, præcedente titulo,^q qui causam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem^r e ludo, rudibus^s secum batuentem,⁷^t et sponte pro-

conj. serio et per torm.—4 *Ponte omn.* Medic. 2. Dun. Cuj. Pal. 3. a m. pr. cum opt. Torr. unde conj. *repente e ponte omn.* Supra in lit. Vind. 1.—5 *Detractatam* Medic. 1. In eodem et tert. *trahit.* Vind. 2. Cort. Edd. Rom. *statim trahit.* Pro *lectis* superscr. in Periz. *mensis.* In vulgatis *abscissis*, ut alibi sæpe notatum.—6 *Ante p.* exulant a Medic. 2. Cop. a *collo* Medic. 2. et Edd. aliquot, etiam Gryph. Plant. Torr. Tentavit Burm. *præc. qui tit. caus. ind.* Tum *Mirmil.* Medic. Dnn. Voss. ut infra aliquoties in nonnullis Mss. c. 55. *Mirmilion.* Vind. 1.—7 *Batt.* Memm. Medic. 1. 3. al. et edidit Ond. *bact.* Vind. 2. Cort. et deest Cop. *Postea sicca* Medic. 1. 2. Vind. 1. *cum non agnoscit*

NOTE

non semel sumitur pro dissolute, aut saltem hilariter agere.

ⁿ *Decollandi*] Hoc artificium tunc temporis novum fuisse, aperte colligas ex Lucano libro VIII. ubi de tempore quo caput Pompeii abscissum est, dicit: 'Nondum artis erat caput ense rotare.' Artifices ejusmodi spiculators dicuntur Senecæ lib. I. de Ira cap. 16. quod et ipsi tribuni fecere, ut patet ex Tacito Annal. lib. XV. ubi de Laterani et Flavii morte; et lib. II. ubi de Messalinæ, et Seneca Epist. 4. ubi de Lepido, &c. Videtis Lipsium ad lib. XV. Annal. Tacit. num. 132. et 133.

^o *Significavimus*] Supra cap. 19.

^p *Laminam*] Lecti tricliniæ, et alii quoque, mulierum præsertim, operiebantur bracteis sive laminis argenteis, quas servi furaces inter

ministrandum eradebant. Martialis: 'An magis astuti derasa est ungue ministri Bractea, de fulcro quam reor esse tuo?' quod et de statu inauratis significat Juvenalis: 'Radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.'

^q *Titulo*] Elogio illo, de quo ad cap. 24. et 27.

^r *Mirmillonem*] Gladiatorem, qui idem cum secutore, de quo modo ad cap. 30. Ludum autem hic intellige gladiatorium, in quo a lanistis erudiebantur. De quo in Julio ad cap. 26.

^s *Rudibus*] De rudibus et rudiariis, Tib. ad cap. 7. et in Augusto cap. 45. maxime infra in Claudio ad cap. 21.

^t *Batuentem*] Hoc est, se exercentem rudi, seu baculo illo gladiatorio,

stratum, confodit ferrea sica,^u ac more victorum cum palma discucurrit.⁸ Admota altaribus victima, succinctus poparum^v habitu, elato alte malleo, cultrarium^w mactavit. Lautiore convivio effusus subito in cachinnos, Consulibus, qui juxta cubabant, quidnam rideret, blande quærentibus: ‘Quid,’ inquit, ‘nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrum statim posse?’ [33.] Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis Apellem tragœdum consulisset, uter illi major videretur, cunctantem flagellis discidit, collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem.^x Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat,⁹ ‘Tam bona cervix, simulac jussero, demetetur.’ Quin et subinde jactabat, ‘exquisiturum se vel¹⁰ fidiculis^y de Cæsonia sua,^z cur eam tanto opere diligeret.’ [34.] Nec

Cort.—8 Ita pro vulg. *discurrit* jam edidere Steph. Casaub. firmant et Medic. Polit. Voss. Mox *popar.* emendavit Beroald. ut est in Memm. Huls. ac Vind. In ceteris et Edd. Vett. *pomparum.* Abest subito a Vind. 1. *inquit* exulat a Periz. Harlem. Edd. Ven. Cald. Med.—9 Deest *add.* Vind. 1. Tum *demetetur* ex Græv. emendat. dederunt Wolf. et Baumg. probantib. Broukl. Burm. Ond. aliisque. Supra *amiculi* Huls.—10 Sic corr. Egnat. pro *semel*, ut erat in Edd. Vett. item Gryph. aliisque et Mss. recentt. Burm. vel *semel*, quod conj. etiam Torr. Habent *vel* Codd. Pulm. et Ond. cum Beroald. Ald.

NOTE

quo innocuis pugnis ad veras instituebantur; batuere enim est velitari et propulsari; unde batuatores Latinis dicti sunt duo qui sese armis exercebant; et locus ubi id fiebat, batualis.

^u *Sica*] Breviore quodam gladio, unde sicarii, de quibus in Julio cap. 11. et 72.

^v *Poparum*] Iidem et victimarii dicti, quod mactarent victimas. Ii ab umbilico ad pedes tecti erant veste, quam Servius ‘linum’ appellat ad lib. xii. Æneid. Propertius lib. iv. Eleg. 3. ‘Succinctique calent ad nova lucra popæ.’

^w *Cultrarium*] Ii e poparum numero, qui prostratam victimam suppositis cultris jugulabant. Virgilius vi.

Æneid. vs. 49. ‘Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem Excipiunt pateris:’ et III. Georg. vs. 193. ‘Et vix suppositi tinguntur sanguine cultri.’

^x *Gemitu prædulcem*] Quasi non tantum in fictis gemitibus, sed etiam veris, Apelles ille tragœdiarum actor blanda voce esset.

^y *Fidiculis*] Fidiculæ erant cruciatuum instrumenta, ad extorquendam in quæstionibus veri confessionem: fidibus enim seu nervis, quales descripti sunt supra Tiberii cap. 62. manus post tergum revinciebant, et ad torturam applicitos, retro in altum extollebant cochlea, quæ instrumentum ligneum est, in modum torcularis.

^z *Cæsonia sua*] Supra cap. 25.

minore livore ac malignitate, quam superbia sævitique, pæne adversus omnis ævi hominum genus¹ grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum² collatas, ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis³ titulis^a non potuerint. Vetuitque⁴ posthac viventium^b cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi se consulto et auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis; ‘Cur enim sibi non licere,’ dicens, ‘quod Platoni licuisset,⁵ qui eum e civitate, quam constituebat, ejecerit?’ Sed et Virgilii ac⁶ Titi Livii scripta et imagines,^d paulum afuit, quin

Steph. &c. Carent τῶν ἐαμ iidem Codd. et Edd. in quibus est *semel*, præter Rom.—1 Hanc lect. Memm. firmatam Polit. Medic. 3. Edd. Med. Bon. Paris. recepit Baumg. post Oud. sed probantem Græv. conjecturam, *adv. omne omnis ævi hominum gen.* Burm. et Ern. reddiderunt vulg. *adv. omnis ævi homines*, quod primum comparet in Ed. Bas. unde in Gryph. Plant. &c. dimanavit, a nullo Ms. confirmata. In ceteris Edd. et Mss. Pulm. Torr. Huls. Harlem. Periz. Medic. 2. Vind. Voss. est *omne gen. hominum*, Cort. *omnes gen. humanum*, Medic. 1. et Fouc. *omne hominum gen.*—2 *Camp. Mart.* Medic. Polit. Cuj. et Edd. Rom. *collocatas* Medic. 3. Polit. *signatas* opt. Torr.—3 *Suis mallet* Lips. et cum eo Torr. Dein *potuerint* pro vulg. *valuerint* legend. contentundunt Burm. et Oud. probante Ern. suffragantib. Codd. utroque Pulm. Torr. trib. Burm. Medic. Polit. utroque Vind. Cort. Voss. et marg. Gryph. Idem vel *potuerit* dat Dun.—4 *Vetuit* sine *que* Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. &c. Mox *se cons.* reposuit Oud. cum Dun. utroque Vind. Periz. Harlem. Voss. et Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Pulm. al. in quibus *cons. se.* Medic. 3. Polit. et Fouc. *cons. et auct. se.* Pro *usquam* dat *nusquam* Cop. et suadet Müll. *reponi.*—5 Ita Mss. O. et Edd. aute Casaub. et Scriv. qui *licuit* habent, nisi quod *placuisse* in Bon. et Paris. legatur. Paulo ante *liceret dicens* Cort. Bonhier. *dicens* delend. putavit, probantque Oud. Ern. et Baumg. Tum *a civ.* Fouc. *de civ.* Cop. Huls. Medic. 1. Ejecerunt particulam Oud. et Ern.—6 Sic rescripsit Oud. fide Medic. Polit.

NOTÆ

^a *Salvis titulis*] Hoc est, inscriptionibus, quibus nomina et laudes continebantur. Torrentius mallet *legere suis titulis*. Quo sensus esset, sic diffractas fuisse statuas illas, ut componi iterum non potuerint, et accommodari suis quæque basibus, quibus inscripti tituli.

^b *Viventium*] Statuit idem Claudius, sed Senatus permissu licere voluit ei, qui opus aliquod fecisset aut restituisset. Quia nempe urbs re-

plebatur statuis, cum omnibus quicumque vellent, et ubicumque vellet, suam publicare liceret.

^c *Platoni licuisset*] Ille enim ex ea civitate, quam finxit optimam in libris de Republica, poëtas ejecit, utpote qui crimina Diis affingerent; quæ quidem, etiamsi vera forent, non putaret tamen esse proferenda. Quod et probatur ipsi Ciceroni II. Tuscul. 48.

^d *Imagines*] Ponebantur enim in

ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut ‘nullius ingenii,^e minimæque doctrinæ;’ alterum, ut ‘verbosum in historia, negligentemque’ carpebat. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus, sæpe jactavit, ‘se, mehercle,⁷ effecturum, ne qui respondere^f possint præter eum.’^{8 g} [35.] Vetera familia-

Vind. Voss. pro vulg. et T. Dein paululum abf. Fouc. et amoverit in Mss. plurimis et Edd. Vett. præter Steph. admoverit Medic. 3.—7 Mehercule Memm. Medic. 2. 3. Polit. Voss. Cort. Mallet Torr. semel hercle. In Vind. 1. m hercule, unde conj. Ond. semet, hereule vel Hercules eff.—8 Vulgo ne quid resp. possent, sed possint habent Mss. O. et Edd. Vett. qui est in nonnullis Casanb. Vind. 2. Harlem. Cort. et præter eum itidem in Mss. fere O. et Edd. Rom. Ven. 1. Med. probantibus Ond. Eyn. aliisque. Torr. censuit interpungend. post. verb. possent, et legend. præterea, atque id sequenti cap. præponendum. Scalig. cum Lips. corr. ne quis resp. Edidit Gron. e Memm. præ te reum, ac conj. præter te reum. Sabell. cum Const. Laudo (in cujus Cod. erat per eum) Enarr. 1. c. 8. Frehero in Comm. de Æquit. et aliis præter æquum e conject. dederunt, quod secut. est Bas. Emendavit Græv. præter se, Rutgers. Var. Lect. III. 6. præter reum, Corasius præter eecum, Goes. præter verum, Barth. Adv. XXIII. 4. præter Deum vel præter me, Is. Voss. præter rem, Heins. præter se, et ne qui jus resp. Cannieg. in Obs. Misc. V. VI. t. 3. ne quis quid resp. possit, &c. et possit extat in Edd. Plant. Scriv. Alii præter equum

NOTÆ

bibliothecis doctorum imagines: supra in Tiberio ad cap. 70.

^e Nullius ingenii] Quam vana forent illa Caligulæ deliramenta satis indicant testimonia doctorum hominum, qui illos insecuti sunt, Plinii præsertim, qui doctrinarum omnium peritissimum Virgilium prædicat, et eam fuisse Livii etiam viventis famam, ut ad illum visendum, ex ultimis Galliarum et Hispaniæ finibus viri nobiles Romam accurrerent.

^f Respondere] Notum est, responsa prudentum Augusti decreto non modicam obtinuisse auctoritatem.

^g Præter eum] Sic in Mss. legitur, et legendum confirmat auctoritate Scaligeri Casanbonni, ut sensus sit, Caligulam voluisse jurisconsultos prorsus tollere perditis eorum libris, quemadmodum Virgilii et Livii, et abolita scientia, ita ut consulentibus

nihil possent respondere præter eum, Caligulam nempe, a quo pendere volebat omnia. Aliquæ editiones legunt præter æquum, aperto et facili sensu: cum enim jurisconsulti legum verbis nimium astricti, injuste nonnunquam judicarent, ideo abolito legum et librorum usu, volebat singulis de jure consulentibus responderi ex æquo et bono, missis ambagibus et intricatis legum et jurisconsultorum formulis; quod postea fecit Claudius, nt infra in Claudio cap. 14. Hotomannus in Observationibus suis emendat eecum: hoc est, non possent consulti hiscere verbum, sed duntaxat eecum Principem, scilicet cujus unius voluntas requirenda foret, non vero legum sanctiones quas abolevisset. Torrentius interpungit post vocem possint, et legit, præterea vetera familiarum insignia, &c. quæ certe omnia

rum insignia nobilissimo cuique ademit: Torquato torquem;^h Cincinnatoⁱ crinem; Cn. Pompeio, stirpis antiquæ,⁹ Magni cognomen.^k Ptolemæum, de quo retuli,^l et arcessitum¹⁰ e regno, et exceptum honorifice, non alia de causa repente perculit,^l quam quod, edente se munus, ingressum spectacula convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ^m animadvertit. Pulcros et comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esius² Proculus patre primipilari,ⁿ ob egregiam corporis amplitudinem et speciem ‘Colosseros’³ dictus. Hunc e⁴

ant *ejus votum*. Vid. Pitisc. ad h. l. varias has lectt. enumerantem.—9 Verba *stirp. ant.* glossenia putat Baumg. Urs. illa legere post *nob. cuique* jubet. In Ed. Burm. distinguitur *Cn. Pompeio, stirp. Mag. &c.* Præbet *nomen opt.* Torr. Supra *cetera fam.* in Edd. Camp. Med. *familiarium* Harlem.—10 In multis *acersit.* ut semper. Correxere Græv. et Gron. Mox *alia causa* Vind. 2. Periz. Cort. Harlem, et Edd. ante Bon.—1 Ita ex emendat. Lips. et Perizon. probante Duk. ad Flor. III. 1. 6. et Oud. ante Baum. ediderunt Ern. Bijp. Wolf. Vulgo *percussit.* Tum *purpureæ* Medic. 1. Camp. et *deturbab.* Cop. Periz.—2 *Hesius* duo Torr. *Eratesius* Memm. unde conj. Græv. cum Heins. *Cæsius.* Medic. 2. *Hesius.* Vind. 2. Cort. *Eseus.* Edd. Rom. Med. Ven. 2. 3. Lugd. Junt. Ald. *e suis*, probante Burm.—3 *Colosseus* ex Torr. conj. in Ed. Junk. *Colossos* Edd. Rom. Lugd. Arg. Junt. *Colosseo* Ald. Steph. *Colossæos* vellet

NOTÆ

corruptum probant locum; sed deficiente codicum auctoritate forsitan non restituunt.

^h *Torquato torquem*] Augusti cap. 43. Id quoque Asprenati concessum, ut et nomen Torquati sibi vindicaret. De antiqua tamen Manliorum gente locutum verosimilius est. Colligi posse videtur ex hoc loco, gentem hanc non tantum nomine ‘Torquati’ distinctam fuisse, sed etiam vero torque, quem insigne gereret, quemadmodum Cincinnati crinem in cincinnos tortum.

ⁱ *Cincinnato*] Hinc similiter gentile fuerat, capillitium hoc modo effingere; quomodo et Neronibus illud pone occipitium summittere, ut Tib. cap. 68.

^k *Magni cognomen*] Quod Pompeius suis sibi victoriis pepererat. Alii

Delph. et Var. Clas.

Sueton.

Syllam cum exercitu venientem, alii victam Africam, alii superatum Mithridatem, id ei cognominis dedisse suspicantur. Probabilius qui ex Mithridate victo, quoniam et hic Magnus dictus est, et innuit Cæsar ipse apud Appianum, ut supra in Julio ad cap. 35. notatum est.

^l *Retuli*] Supra cap. 26.

^m *Purpureæ abollæ*] Hujus vestimenti duplex genus fuisse ex eo colligere est, quod hominibus admodum diversis aptetur philosophis et militibus. De his diserte affirmat Nonius cap. 14. De illis Juvenalis Sat. III. vs. 115. Id fuit discriminis, quod minori abolla milites uterentur, quam philosophi, aliique; sed omnibus duplex erat et suffulta vestis.

ⁿ *Primipilari*] Ad cap. 31. Tiberii.

spectaculis detractum repente, et in arenam deductum, Threci,^o et⁵ mox hoplomacho^p comparavit;^q bisque victorem constringi sine mora jussit, et pannis obsitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari. Nullus denique tam abjectæ conditionis, tamque extremæ sortis fuit, cujus non commodis obtrectaret. Nemorensi⁶ regi,^r quod multos jam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit. Cum quodam die muneris, essedario^s Porio,⁷ ob prosperam pugnam servum suum manu-

Erasm. et inde habet marg. Gryph. Marcil. ad Vesp. 23. *Colosseros* (quod, vel *Coloseros*, servant Mss. O.) pro *Colossoteros* vel *Colossicoteros* dictum vult. Lips. vel *Colosseo* v. *Colosseo* præfert.—4 Memm. Medic. 1. 3. Polit. carent præposit. quare delevit cum Oud. Wolf. *detr. spect.* Huls. Mox *Threci* pro vulg. *Thraci* reponendum jam. monuerat Casaub. accedentibus optimis Mss. *deduct. trahi* Harlem. Edd. Ven. Med. Lugd. Junt. Ald. Arg. in *arena* Edd. Rom.—5 Non habet et Medic. 2. *aplom.* Medic. 1. 3. uterque Vind. Cort. Cop. *aplomacho* Medic. 2. Periz. Voss. Edd. Rom. *oplom.* in aliis. Mox et *deinde* Vind. 2. Cort. *objectæ* Periz. Huls. *tum abjecteque extrem.* Vind. 1.—6 *Nemoressi* Mss. O. et Edd. ante Sab. et Beroald. *memor rhesi* Vind. 1. *Nemo Ressi* Ven. 1. Dein *poteretur* e Memm. annotavit Salin. *subornatum* Dun. Cuj.—7 *Porio* deest Dun. Medic. 2. a m. pr. Cuj. Mallet Oud. cum Torr. et Casaub. *Poro.* Conj. etiam *Oporio* Casaub. cui e Memm. Lisl. Pith. legenti *post prosp.* accedunt Polit. Cop. Voss. *Supra quondam die* Harlem. *studiosius exu-*

NOTE

^o *Threci*] Vulgati legunt *Thraci*. Intellige vel de gladiatore, qui genere Thrax esset, vel, quod verosimilius est, Thracum armis et more pugnaret. Videsis Lipsium lib. 11. Saturnal. cap. 9.

^p *Hoplomacho*] Gladiatori, qui pugnaret armis instructus, qualia habentur in legitimis præliis. Hos parum a Mirmillonibus diversos fuisse innuit Lipsius lib. 11. Saturnal. cap. 2. de quo ad cap. 32.

^q *Comparavit*] Hoc est, composuit, commisit. Pro *Colosseros* legunt alii *Colosseo*, vel *Colosseo*, ut infra Vesp. cap. 23.

^r *Nemorensi regi*] Alii *Nemoressi*, alii *Nemoresi*. De Nemorensi agro, supra in Julio ad cap. 46. Ibi bar-

barico Scytharum more institutum erat, ut qui victimam, quam fugitivus quidam vir gladium tenens, et undique circumspectans, tuebatur, mactasset, is sacerdos Dianæ fieret, quem et Regis nomine appellatum significat Ovid. 111. Fast. de hoc loquens: 'Regna tenent fortes manibus,' &c. Vide et Strabonem lib. v.

^s *Essedario*] Essedarios gladiatoribus annumerat Lipsius 11. Saturnal. cap. 12. qui ex essedo pugnabant: unde et desiluisse nonnunquam et pedibus pugnasse existimat. Sed si gladiator ille ordinarius erat, et servus ipse, quo igitur jure servum, qui sibi verosimiliter auriga erat, manumisit?

mittenti, studiosius plausum esset, ita se proripuit e⁸ spectaculis, ut, calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret,⁹ indignabundus et clamitans, ‘ Dominum gentium populum ex re levissima plus honoris gladiatori tribuentem, quam consecratis Principibus, aut præsentî sibi.’ [36.] Pudicitia neque suæ¹⁰ neque alienæ pepercit. M. Lepidum, Mnesterem pantomimum,¹ quosdam obsides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus, consulari familia juvenis, stupratum a se, ac latera sibi contubernio ejus defessa,¹ etiam vociferatus est. Super sororum incesta,^u et notissimum prostitutæ Pyralidis amorem, non temere ulla illustriore fœmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas,² præterque pedes suos transeuntes, diligenter ac lente, mercantium more, considerabat; etiam faciem manu allevans, si quæ pudore summitterent. Quoties deinde libuisset, egressus triclinio, cum maxime placitam sevocasset, paulo post, recentibus adhuc lasciviæ notis,³ reversus vel laudabat palam, vel vituperabat; singula enumerans bona malave corporis, atque concubitus. Quibusdam, absentium maritorum nomine, repudium ipse misit, jussitque in acta ita referri.⁴^v [37.] Ne-

lat a Cop.—8 Non comparet τὸ ε in Memm. Huls. Medic. 3. a m. pr. Medic. 1. *ita prorip. spec.* Fouc. Abest etiam *se* a Polit. et Voss.—9 Græv. cum Heins. legi jubent *rueret*. Contra docent Burm. et Duk. Dein *tribuere* Lips. conj. probante Ern. Desunt Ven. 1. tria ultima verba huj. Cap.—10 Exulant hæc *neq. suæ* a Medic. Vind. Cort. Voss. Dun. Fouc. Cop. Harlem. Periz. Edd. Camp. Ven. 1. Tum *Mnesterem*, ut emendarunt Turneh. et Leop. jam dedit Ed. Mediol. in marg. In Mss. et Edd. plerisque *M. Nestorem* vel *Mnestorem*. Harlem. *M. Mestorem*. Mox *Catulus* in Edd. Vett. præter Bon. Torr. Casanb. et seqq. dant aliquot Codd. Burm. cum Fouc.—1 Heins. malebat *defecisse*. Tum *prostitutæ* Memm. Pirall. Medic. Vind. Cort. Cop. Ven. 1. *Pyralid.* Bon. *Tyrallid.* Steph.—2 *Vocatis* Ven. 2. 3. Lugd. Junt. Bas. Arg. Ald. Plant. Gryph. Colin. *ad se vocat.* Dun. Cort. *Infra submitteret* Vind. 1. haud improbante Ond.—3 *Trecentis adh. lasc. votis* Fouc. Postea *numerans* in vulgg. sed præposit. addunt Memm. Medic. 3. Polit. Cop. Nonn. Voss. Edd. Græv. pr. Burm. &c. *annumerans* Corsend.—4 *Vulgo in act. ref.* sed

NOTÆ

¹ *Pantomimum*] Quid sit, in Augusto ad cap. 45.

^v *In acta ita referri*] Quid hoc sit, in Julio ad cap. 20. et alibi.

^u *Sororum incesta*] Supra cap. 24.

potatus^{s w} sumtibus omnium prodigorum ingenia superavit, commentus novum balnearum usum, portentosissima genera ciborum atque cœnarum:^x ut calidis frigidisque unguentis^y lavaretur, pretiosissimas margaritas aceto liquefactas^{6 z} sorberet, convivis ex auro panes et opsonia apponeret, 'aut frugi hominem esse oportere,' dicitans, 'aut Cæsarem.' Quin et nummos non⁷ mediocris summæ e fastigio basilicæ Juliæ^a per aliquot dies sparsit in plebem. Fabricavit et deceres⁸ Liburnicas,^b gemmatis⁹ puppibus,

recepit ita Oud. auctorib. Medic. 1. 3. Polit. Voss. et man. doct. in ora Ed. Steph. in act. ipse ref. Cop.—5 Sic exhibent Memm. tres Pal. Medic. 3. Polit. Cop. Fouc. cum uno Torr. optimis Casaub. et Ed. Beroald. e Ms. marg. Bas. nepotianis Vind. 1. nepotinis Edd. vulgg. Statim prodigiorum Medic. 2. Vind. 1. prodigium Dun.—6 Pretiosissima margarita ac. liquefacta Memm. Dun. Medic. 2. Lisl. Cuj. In Voss. pretiosissimam margaritam ac. liquefactam. Mox convivis Periz. Harlem. Edd. Vett. præter Ald. Steph.—7 Nummosam Dun. Conj. num. non med. formæ auctor citatus ab Oud. ad loc. quem vide.—8 Hanc Turneb. Adv. xxii. 31. emendationem, petitam e Memm. qui dat de ceris, accedentibus Medic. 1. 3. Polit. Pal. 2. a m. sec. marg. Ed. Med. receperunt Oud. Ern. Wolf. pro vulg. de cedris. Cop. de cetris. Proxime Liburnas unus Torr. cum Fouc.—9 Geminatis Ed. Camp. Deest etiam duob. Torr. utrique Vind. Cort. et vit. Edd. Rom. Tum et ante pomif. exulat a Periz. Harlem.

NOTE

^w *Nepotatus* [*Nepotinis*] Hoc est, luxuriosis et immodicis profusionibus: nepos enim etiam pro perdito et dissoluto sumitur. Alii legunt *nepotatus*; quod et potest: Veteres enim 'nepotari' dixerunt pro luxuriose vivere. Quanti illi fuerint hinc collige, quod centies ns. cœnavit uno die, hoc est 437500.lib.

^x *Cœnarum*] De his plura apud Senecam lib. de Consolat. ad Helviam cap. 9.

^y *Calidis frigidisque unguentis*] Ita ut solum balneare, de quo ad Aug. cap. 82. unguentis temperaret, quorum ingens erat, ut ex Plinii lib. xiiii. cap. 3. ubi hæc graphice describuntur, colligere est.

^z *Aceto liquefactas*] Macrobius lib. iii. Saturnal. cap. 17. idem factum narrat a Cleopatra, quæ sponione Antonium provocarat, posse in uam

cœnam insumi sestertium centies.

^a *Basilicæ Juliæ*] Quam Julius Cæsar ædificandam curaverat, cujus meminit Plinius lib. ii. Epist. ultima, ubi iudicia peragi solita innuit. Alii eandem esse putant cum basilica Cæii et Lucii, de qua in Augusto cap. 29.

^b *Deceres* [*de cedris*] *Liburnicas*] Quid hæc essent, supra Augusti cap. 17. Cedrum lignum esse pretiosissimum inde colligas, quod huic, auctore Plinio libro xiiii. cap. 5. competat æternitas: 'Itaque simulacra Deorum ex eo factitarunt.' Et l. xvi. c. 40. cariem vetustatemque non sentit: hinc Ephesinæ Dianæ templum ea materia tectum. Turnebus lib. xxii. cap. 30. ex bonorum, ut ait, librorum testimonio, legit *deceres*, quasi *δεκέρεις*, hoc est *decemremes*, quales ab Ægypti et Macedoniæ regibus fabricatas me-

versicoloribus velis, magna thermarum et porticum et tricolorum laxitate, magnaque etiam vitium et pomiferarum arborum varietate: quibus discumbens de die¹⁰ inter choros ac symphonias littora Campaniæ peragraret. In extructionibus prætoriorum^c atque villarum, omni ratione posthabita, nihil tam efficere¹ concupiscebat, quam quod posse effici negaretur. Et jactæ itaque moles^d infesto ac profundo mari, et excisæ rupes durissimi silicis, et campi montibus aggere æquati, et complanata fossuris montium juga, incredibili quidem² celeritate, cum moræ culpa capite lueretur. Ac, ne singula enumerem, immensas opes, totumque illud Tiberii Cæsaris vicies ac septies millies^e sestertium non toto vertente anno absumsit. [38.] Exhaustus igitur atque egens, ad rapinas convertit animum, vario et exquisitissimo calumniarum et auctionum^{3 f} et vectigalium genere. Negabat, jure civitatem Romanam usurpare eos, quorum majores sibi posterisque eam impestrassent, nisi filii⁴ essent: neque enim intelligi debere

Edd. Sab. Cald. Med.—10 Omittunt *de die duo* Torr. Dein *inter hortos vel ortos* Mss. Torr. Viind. 2. Cort. Voss. Periz. marg. Mallet Heins. *int. exoletos*. Statim *symphro*. in Medic. 1. 3. Polit. Viind. 2. Cort. Cop. et Edd. primis, *symphro*. Voss. *simphroniter* Medic. 2. *ac in foro* Harlem. Periz. a m. pr. Supra man. doct. in ora Ed. Steph. *sub quib.* notaverat. Pro *peragr.* Heins. conj. *perageret*. Item *ac vill.* Viind. 1.—1 *Offic.* Huls. In Cuj. *tetraque pro itaque*. Mox *et ante excis.* addidit Ond. fide opt. Torr. Medic. 1. Polit. Cuj. et Edd. Rom. Bon. R. Steph. et al. plur. Paulo ante vir doct. in Misc. Obs. V. vi. t. 3. p. 603. corr. *negaretur ei. Jact. &c.* Idem *in vasto* conjicit. In Medic. 1. *aut prof.* Viind. 1. *ac deest.*—2 *Quadam* Fonc. Tum *singule num.* Cuj. *Tiber.* non habet Cop. *imperii Cæs.* Viind. 1.—3 *Actionum* Dun. (in quo mox *jure deest*) Medic. 2. *cal. genere et auct. et v.* Viind. 1. Supra *exquisitiss.* Medic. 3. *exquisito* Viind. 1.—4 Man. doct. in marg. Ed. Steph. *nisi si fil.*

NOTÆ

morat Athenæus: quod et optime convenit amplitudini illi qua esse debuerunt, ut tot ac tanta caperent; nisi satius sit dicere amplitudinem satis significatam ex positione rerum contentarum, et materiæ dignitatem insuper annotasse, ut nepotinos sumtus undique probaret.

^c *Prætoriorum*] Villarum magnifi-

carum. In Augusto cap. 72. et Tib. cap. 39.

^d *Moles*] Magnas jam ante fuisse testis est Horatius Ode 1. lib. III. 'Contracta pisces æquora sentiunt, Jactis in altum molibus,' &c. et Ode 18. lib. II. &c.

^e *Septies millies*] 30625000.lib.

^f *Auctionum*] Vide supra ad cap. 16.

‘posteror’ ultra hunc gradum: ^g prolataque Divorum Julii et Augusti diplomata, ^h ut vetera ⁵ et obsoleta, debebat. ⁱ Arguebat et perperam editos census, ^{6k} quibus postea quacumque de causa quicumque incrementi accessisset. Testamenta primipilarium, ^l qui ab initio principatus Tiberii neque illum, neque se hæredem reliquissent, ut ingrata rescidit; item ceterorum, ut irrita et vana, quoscumque quis diceret hærede Cæsare mori destinasse. ^c Quo metu injecto, ⁷ cum jam et ab ignotis ^m inter familiares, et a parentibus inter liberos, palam hæres nuncuparetur, derisores

^c *Infirmavit testamenta primipilarium, qui ab initio principatus Tiberii neque Tiberium, neque se hæredem reliquissent. Insuper rescidit ut irrita et vana, testamenta aliorum omnium, quicumque dicerentur ab aliquo designasse hæredem Cæsarem.*

ascripsit, quod aridet Burm.—5 *Ut et vct.* Fouc. Medic. 3. Polit. Cop. Tum vulgo legitur *deflebat*, quod defendunt Oud. Walth. Obs. p. 22. aliique apud Wolf. *deflebat* Memm. probantibus. Lips. Casaub. Barth. Adv. XL. 9. et Ruhnk. *deflebat* Huls. unde conj. Ern. *deridebat*, vel, quod magis probavit, *abolebat*. Heins. suasit *elevabat*. Nostr. lect. primus reponi jussit Urs. et ita legi in Obsop. Cod. testatus est Barth.—6 Casaub. corr. *editi cens.* Ern. *ut pro et*, probante Oud. In Ed. Gryph. *et quib.* Postea *Tib. princ.* tres Medic. Polit. Cuj. *nec illum nec se Fouc. ullum Cop. her. se Viud. l. item quociscumque quis.* Mallet Torr. *quos quis dic.* Ceterum *integra resc.* dat Harlem.—7 *Exulat hæc*

NOTE

^g *Posteror ultra hunc gradum*] Cum e contra a jurisconsultis posteriorum nomine censentur quicumque descendentes. Et Paulus jurisconsultus leg. x. § 7 ff. de grad. Affinit. ait, ‘Liberi usque ad trinepotem, ultra hos posteriores vocantur.’ Et a grammaticis posterii dicuntur, quicumque post aliorum ætatem nascuntur.

^h *Diplomata*] Quid sint, supra ad cap. 50. Aug.

ⁱ *Delebat [deflebat]* Quidam legunt *delebat*, sed nullo codice freti. ‘*Deflebat*’ autem, hoc est mimica quadam commiseratione diplomata illa eludebat, nimiam in eis vetustatem causatus.

^k *Census*] Quantum quisque in bonis haberet, censu profiteri debebat,

ni vel ærarius fieri, vel ipsum et omnia sua bona venire vellet. Ideo Caligula eos, qui bona post censuram auverant, fallaciæ in profitendo censu arguit, ut inde sibi daretur occasio illorum facultates invadendi. Casaubonus legit, *arguebat perperam editi census.* Bene.

^l *Primipilarium*] De his Tib. cap. 37. Ideo autem illorum expetita testamenta, quod præcipua ad eos militiæ commoda pervenirent, inter quæ non leve istud fuit, quod milites condendo testamento commilitonibus, ac præsertim primipilis suis relinquebant.

^m *Ignotis*] Quod nunquam Augustus facere sustinuerat. Aug. cap.

vocabat, quod post nuncupationem vivere perseverarent, et multis venenatas macteas^s misit. Cognoscebat autem de talibus causis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum⁹ consideret: confecto demum excitabatur. Ac ne paululum quidem moræ patiens, super quadraginta reos¹⁰ quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit, gloriatusque est expergefactæ somno Cæsoniæ, ‘quantum egisset, dum ea meridiaret.’^p [39.] Auctione^r proposita, reliquias^q omnium spectaculorum subjecit et venditavit,² exquirens per se pretia, et usque eo extendens, ut quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti, venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum a Caio præconem, ne prætorium virum, crebro capitis motu nutantem^r

//////////

vox a Medic. 1. *inlecto* Huls. *illecto* Cop. Mox *heredes* Voss.—8 *Matteas* Memm. Medic. 3. Harlem. aliique. *Matheas* Cop. cum aliquot Torr. *mateas* Cuj. *misit mact.* Vind. 2. Urs. ex Athen. l. iv. præfert *mattyas* probante, Guj. et ita legi notatum est in marg. Ed. Gryph. in *acteas* vitiose Ven. 1. Tum *de capitalib.* c. Vind. 1.—9 *Ad quam faciendam* vel *dum* libri Torr. qui ex alio probat *ad quam conficiendam*. In Ed. Græv. pr. *ad quam conficiendum*. Statim *confesto* Cuj.—10 *Reas* Fouc. qui et *expergefacta s. Cæsonia* cum Medic. 3. Polit. et ita Vind. 1. Voss. et unus Torr. nisi quod *e somn.* præbeant, quod mavult Burm. Ipse Torr. et cum eo Urs. *a somno* præferunt. Ante pro *una* præbent *vana* Medic. 2. Voss. Periz. Harlem. cum Edd. Vett. ante Beroald. item Lugd. Junt.—1 *Eam merid. Actione* Cuj. *mediaret* Dun. In O. aliis Edd. Cap. 39. initium habet infra a vocib. *In Gallia.*—2 *Ac v.* Memm. Medic. Polit. Edd. Rom. Bon. probante Oud. et *vindic.* Fouc. in quo etiam *inci-*

NOTE

ⁿ *Macteas*] Cibi genus delicatissimi, ultimumque ac lautissimum ferculum. *Ματτύη* dicitur Athenæo lib. xiv. et pro omni pretioso edulio sumitur: unde *ματτυάζειν* proverbio dictum de iis, qui lautius vivunt. Martialis lib. x. Epig. 59. Græcam originem secutus dixit ‘mactya:’ ‘Ex omni posita est instructa macello Cæna tibi, sed te mactya sola juvant.’

^o *Ad quem conficiendum*] Summæ scilicet. Alii legunt *ad quam faciendam*; alii *conficiendam*, hoc est, summan.

^p *Meridiaret*] Somnum meridianum caperet. Cicero II. de Divinatione: ‘Nunc et lucubrationes detraxi, et meridiationes addidi, quibus antea uti non consueveram.’ Quod ‘diem dividere’ et ‘diffindere’ dicebant.

^q *Reliquias*] Apparatus et instrumenti, de quo in Julio ad cap. 10. cuius partem fecisse etiam gladiatores superstites, patet ex hoc loco.

^r *Nutantem*] Jocus est ex similitudine actionis; qui enim dormitat, quandoque caput nutat, ut et qui assentitur nutu significat assensum. Unde Caligula, simulans Saturninum

sibi, præteriret: ³ nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores sestertio ⁴ nonagies ⁵ ignoranti addicerentur. In Gallia quoque, cum ⁵ damnatorum sociorum ornamenta, et supellectilem, et servos, atque etiam libertos, immensis pretiis ⁶ vendidisset; invitatus lucro, quicquid instrumenti ^t veteris aulæ ^u erat, ab Urbe repetiit; comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, et pistrinensibus ^v jumentis: adeo, ut et panis Romæ sæpe deficeret, ^w et litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium ^x non possent, ^y causa caderent. Cui instrumento distrahendo ^z nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit: modo

derint. Infra *monitu* Ed. Steph.—3 *Dicendi* Mss. tantum non O. et Edd. Vett. sed corr. olim Erasm. ‘Erroris causam docent Cort. Ed. Rom. pr. *nedic.* scil. *cl.* coalnere in literam *d*; ut sæpe.’ Oud. In Ven. 1. *nc præt.* Mox *factam* Vind. 1. qui et *tridic.*—4 *Sestertium* Memm. Medic. Polit. Vind. Periz. Harlem. Voss. et Edd. Vett. *adicerentur* Medic. 1. Cop. *uljic.* Vind. 1. *abdic.* Harlem. Ed. Ven. 1.—5 *Qui* Cuj. Dein exhibent Edd. Vulgg. *damnatarum sororum.* Burm. ejecta voce *sor.* suadet simpliciter *damnatarum*, sed hoc Bannig. potius videtur glossæ loco appositum. Mascul. genus etiam agnoscit Vind. 1. unde Oud. refluxit lect. receptam, probante Wolf. cum Ruhnk. Mox iidem tuentur lectionem Mss. O. *liberos*, nisi quod Memm. *liberos* habeat, unde conj. Salm. *libertos*, astipulantib. Guj. Lips. Burm. Ern. Baumg. et jam edidere Bon. Paris.—6 *Precibus* Cuj. Tum *comprensis* Medic. 3. *ut pan.* Periz. Vind. 2. Harlem. *ligatorum* Vind. 1. Medic.

NOTÆ

illum caput nutare, ut præconi inueneret se velle emere hunc, admouit, quo ei magno addiceret.

³ *Nonagies*] 393750.lib.

^t *Instrumenti*] Hoc nomine intelligitur quicquid ad instruendum aliquid conducit. Hinc apud jurisconsultos instrumenta fundi, domus, balnearum, &c.

^u *Veteris aulæ*] Quam instruxerant Augustus et Tiberius. Idem de Antonino Philosopho Capitolinus refert, sed longe diversa de causa, exhausto nempe bellis, non cænis, ærario.

^v *Pistrinensibus*] Quid sint, jam supra in Julio ad cap. 31.

^w *Panis Romæ sæpe deficeret*] Ju-

mentorum defectu nec panis ferebatur ex vicinis urbi locis, et ipsa opera pistoria cessabant.

^x *Vadimonium*] Vox hæc non modo significat sponsionem sistendi se iudicio, sed et constitutum diem, quo quis sistere se debeat; et qui sistebant se ‘in vadimonium obire,’ seu ‘ad vadimonium occurrere,’ dicebantur: qui vero aberant, ‘vadimonium deserere.’

^y *Non possent*] Defectu vehiculorum meritoriorum, aliorumque ejusmodi quæ conficiendis celerius itineribus conducunt.

^z *Distrahendo*] Hoc est alienando, vendendo, &c.

avaritiæ singulos increpans, et, ‘quod non puderet eos, locupletiores esse, quam se;’ modo pœnitentiam simulans, quod principalium rerum privatis copiam faceret. Compererat, provincialem locupletem ducenta sestertia^a numerasse vocatoribus,^b ut per fallaciam convivio interponeretur,⁷ nec tulerat moleste, tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in auctione misit, qui nescio quid frivoli ducentis millibus^c traderet, diceretque, ‘cœnatorum apud Cæsarem, vocatu^d ipsius.’ [40.] Vectigalia nova atque inaudita, primum per publicanos, deinde, quia lucrum exuberabat, per Centuriones Tribunosque prætorianos⁸ exercuit; nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributis aliquid imponeret. Pro edulibus,⁹ quæ tota Urbe venirent, certum statutumque exigebatur: pro litibus atque¹⁰ judiciis, ubicumque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur; nec sine pœna, si quis composuisse vel donasse negotium convinceretur: ex gerulorum¹ diurnis quæstibus pars octava, ex capturis^e

2. a m. pr. Dnn. (sed suprasc. *lignatorum*, ut in Cuj.) Ed. Ven. 1.—7 *Interponerentur* Harlem. In fine cap. *ap. Cæs. cœn.* Medic. 1.—8 *Peregrinos prætor.* Vind. 2. Cort. Periz. Ed. Ven. 1. et in duob. nlt. *a nullo.*—9 Ita Memmi. Medic. 2. Dun. Voss. Cuj. et Regii libb. In aliis *edulibus* cum Edd. ante Baumg. O. Mox *statutumq.* receptum est fide Vind. 2. Cort. Nonn. Voss. et aliquot Casaub. cum Edd. Rom. Ven. 1. Bon. aliisque, suffragantib. Oud. Wolf. Ruhnk. Vulgo *statunq.* Illud etiam dant sine *que* Vind. 1. Periz. Harlem. et marg. Huls. Paulo ante *tota de urbe* Periz. Harlem. Edd. Ven.—10 Wolf. cum Oud. edidit *ac jud.* auctoribus Medic. 3. utroque Vind. Cuj. Voss. Edd. Rom. *judicibus* Medic. 2. et *litigarentur* Medic. 1.—1 *Græculorum* Fonc. Dein *quantumcunque* Cuj. ac *mereretur* Medic. 3. Vind. 2. Cort. cum utroque Pulm.

NOTE

^a Ducenta sestertia] 8750.lib.

^b Vocatoribus] Ii erant, quibus erat curæ convivas ad cœnam Principis vocare, qui mercede accepta, subditios sæpe et ignobiles quosdam inserebant. Erant et in opulentiorum familia: unde Catullus Epig. 48. ‘Quærent in triviis vocationes:’ et Martialis lib. vii. Epig. 87. ‘Jam dices mihi, Vapulet vocator.’

^c Ducentis millibus] Sestertium

scilicet, quæ eadem est summa quam vocatoribus dederat: unde patet sestertia singula mille sestertios valuisse, ut in Julio ad cap. 25. notatum.

^d Vocatu] Quod et honorificentius erat quam ab ipsis vocatoribus invitari.

^e Capturis] Ita et Seneca vocem hanc usurpat pro mercede ejusmodi fœminis rependenda, lib. i. Contr. cap. 2. ubi de sacerdote prostituta

prostitutarum, quantum quæque uno concubitu mereret. Additumque ad caput legis, ut tenerentur² publico,^f et quæ meretricium, et qui lenocinium^g fecissent; necnon et matrimonia obnoxia^h essent. [41.] Ejusmodi³ vectigalibus indictis, neque propositis,ⁱ cum per ignorantiam scripturæ⁴ multa commissa^k fierent, tandem flagitante populo⁵ proposuit quidem legem, sed et minutissimis literis, et augustissimo loco, uti ne cui describere liceret. Ac, ne quod non⁶ manubiarum^l genus experiretur, lupanar in Pa-

Postea legit Heins. *add. id capiti leg. Gron. et cap. leg.—2 Teneretur Memm. Medic. 1. 3. Vind. 1. sed tunc legend. fecisset, ut monuit Burm. Item meretricium Memm. Medic. 3. Cuj. Dnn. in quo quive cum Vind. 1. Medic. 2. Cor-send. tribus Burm. Voss. Pal. 2. 3. duob. Torr. et Edd. multis. In Nonn. Edd. Rom. Bas. sec. Gryph. Pulm. Torr. quære. Medic. 3. que, Vind. 2. Cort. Edd. Lugd. Junt. Ald. Steph. et quæ.—3 Ita Memm. Medic. Dnn. Fouc. Vind. Polit. Periz. Harlem. Pulm. Cuj. Voss. Edd. Rom. Ven. 1. Med. Cald. Bon. Ald. Steph. &c. quare pro vulg. hujusm. reposuit Ond. Dein inductis Vind. 1. inditis Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. 1.—4 Mallet Burm. deleri voc. scriptur. et glossam putat Baumg. Conj. Ond. indigentiam scr. Cf. Ern. ad loc. alias partes tuentem. In Vind. 1. omitta.—5 Vulgo insertum est Romano post pop. sed illam voc. non agnoscunt Medic. Vind. Dnn. Fouc. Pulm. Harlem. Periz. Cop. Cort. Cuj. Voss. et Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Plant. et seqq. Igitur cum Lips. et Burm. ejecit Ond. al. Mox conj. Burm. utque ne cui et juvat Vind. 1. in quo uti quod ne quid desc.—6 Neque non Harlem. Tum expediretur Dun. Medic. 2. a m. pr. uterque Vind. Cort. Periz. Harlem. Edd.*

NOTÆ

sermo est: 'pretia stupri accepisti, et manus quæ Diis data erat sacra, capturas tulit.' Quod tributis sordidum genus nec ante Caligulam ignotum fuit Græcis nec Romanis post illum, &c.

^f *Tenerentur publico*] Vectigali isto. Ubi Gronovius delet *ad*, legitque *ad-ditum caput legis*, sensu aperto.

^g *Lenocinium*] Hoc exercere dicitur, qui quæstuarium habet mancipia. De quo in Tiberio ad cap. 35.

^h *Matrimonia obnoxia*] Id est, quæ in matrimonio turpiter viverent, aut ante vixissent, a tributo illo immunes non erant. Quis enim super hoc loco Torrentium et Casanbonum andiat?

ⁱ *Propositis*] Publice scilicet: quo

pacto edicta proponebantur in celeberrimo urbis loco, ut populo cognoscendi potestas esset, ut Aug. cap. 53. notatum, et alibi.

^k *Commissa*] Apud jurisconsultos ea sunt quæ cadunt in commissum, hoc est, quæ fisco debentur, quia quid factum aut non factum est; quod et confiscare dixit Bndæus in Annot. Cicero tertia Verrina: 'Est in eo testamento, quo ille hæres esset, scriptum, ut statuas in palæstra deberet ponere. Faciemus ut palæstritæ negent esse positas; petant hæreditatem, quod eam palæstræ commisisse dicant.' Apud jurisconsultos passim.

^l *Manubiarum*] Quasi bona civium

latio constituit: distinctisque⁷ et instructis pro loci dignitate compluribus cellis,^m in quibus matronæ ingenuique⁸ starent, misit circum fora et basilicas nomenclatoresⁿ ad invitandos in libidinem juvenes senesque, præbita adventibus pecunia fœnebrī,⁹ appositisque, qui nomina palam subnotarent, quasi adjuvantium Cæsaris reditus. Ac ne ex lusu¹⁰ quidem aleæ compendium^p spernens, plus mendacio atque etiam perjurio lucrabatur. Et quondam proximo collusori demandata vice sua, progressus in atrium domus, cum prætereuntes¹ duos Equites Romanos locupletes sine mora corripere confiscarique jussisset; exultans rediit, gloriansque, nunquam se prosperiore alea usum. [42.] Filia^q vero nata, paupertatem, nec jam² imperatoria modo, sed et patria conquerens onera, collationes in ali-

Camp. Ven. Med. Lugd. Junt. Arg. Ald. Steph. probatque Burm.—7 *Distinctisque* Memm. *destructisque* Dun. Pal. 2. 3. Periz. Huls. Cop. Harlem. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Pulm. cum Edd. Vett. plerisque: *distruct.* Medic. 2. et Edd. quædam, *destruct.* sine que Vind. 1. *destructisq.* Pal. 1. *distrusisq.* Fouc. Burm. conj. *descriptisq.* Oud. *discretisq.* Ceterum Vind. 1. desunt et *instruct.* in eodem est *locis.*—8 Burm. malit *ingenueque.* Tum *imitand. ad lib.* Fouc. ad etiam præbent Memm. Medic. Polit. Cort. Cop. Voss. et plures Torr. cum Edd. Rom. Bon. aliisque. In pluribus Edd. plena distinctio ponitur post *starent.*—9 Oud. auctoritate Codd. et Edd. plurimum dedit, plenius distincto post *senesque*: *præb. adv. pec. fenebris, app.* seqq. Illud probant Lips. Burm. Ern. et Baumg. cum duob. Mss. Torr. Edd. Ald. Bas. post. Steph. *fænoris* Dun. Medic. 2. Cort. Fouc. Cuj.—10 *Luxu* Harlem. Periz. Edd. Sab. Cald. Med. Deest ex Cort. Postea atque in *perj.*—1 *Prætereuntis* Medic. 3. Polit. *se nunq.* Vind. 2. et *prosperiori* Harlem. Ed. Bon.—2 Edd. Rom. et nec jam, &c. sed etiam pat. duo Mss. Torr. et jam imp. sed et. Item *imperatoriam* Periz. Edd. Med. Ven. 2. 3. Bon. Paris. et exulat a Vind.

NOTÆ

essent prædæ hostiles; id enim significat vox manubiæ; in Julio ad cap. 26.

^m *Cellis*] Meretriciis, quibus et tituli meretricum nempe nomina inscribebantur. Juvenalis Sat. vi. 'Titulum mentita Lyciscæ.' Et Martialis lib. ii. Epig. 46. 'Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ.'

ⁿ *Nomenclatores*] Qui suo quemque nomine invitarent, supra in Augusto

ad cap. 19.

^o *Pecunia fœnebrī* [*fænebris*] Sic ex duobus Mss. Torrentius vulgatique. Præbebant pecuniam fœnebrem adventibus, quam hi ad meretrices palatinas deferrent, et hoc pacto vectigal Imperatoris auferent.

^p *Compendium*] Lucrum, cui opponitur dispendium.

^q *Filia*] Supra cap. 25. ex Cæsonia.

moniam³ atque dotem puellæ recepit. Edixit et, strenas^r incunte anno se recepturum: stetitque in vestibulo ædium Kalendis Januariis ad captandas⁴ stipēs, quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat. Novissime contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum⁵ acervos, patentissimo diffusos loco, et nudis pedibus spatiatu, et toto corpore aliquamdiu volutatus⁵ est. [43.] Militiam resque bellicas semel attigit, neque ex destinato, sed cum ad visendum nemus flumenque Clitumni⁶ u Mevaniam^v processisset, admonitus de supplendo numero Batavorum,^w quos circa se habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit: ⁷x neque distulit,

². Cort.—³ *Alimonium* Memm. Voss. Pro et etiam receperunt ac Oud. et Wolf. fide Memm. Medic. 1. 3. Vind. utriusque, Voss. Edd. Rom. Dein *restibus* Fouc. a Kal. tres Torr. Edd. Rom. Ven. 1. Lugd. Junt. Arg. ad Kal. Dun. Medic. 2. Vind. 2. Cort. *Januarii* Periz. Harlem. et Edd. aliquot.—⁴ *Capiendas* Fouc. Medic. 3. Polit. Tum *contractand.* Periz. Ex aliquot exemplarib. Lips. et Torr. et ex Periz. Harlem. et Edd. Beroald. priorib. Burm. existimant delendam esse voc. *sæpe*, addicentibus Fouc. utroque Vind. duob. Pulm. Cort. Defendit Oud. Abest contra *super* a Pal. 2. Polit.—⁵ *Voluptat.* Memm.—⁶ *Clitumni* Mss. Torr. Voss. Ed. Rom. sec. *Clitinnium* Vind. 2. Cort. *elatum* Polit. *dirum* in *Mev.* Harlem. Ed. Ven. 1. *Cliteram Mevernoam* Fouc. in *Mev.* Medic. 2. Vind. 1. Periz. Voss. *Mevaneam* Huls.—⁷ *Fecit* omnes Torr. cum Pal. 3. Pulm. duob. Vind. 2. Cort. Fouc. Duu. a m. pr. Medic. 2. a m. pr. Edd. Rom. Mallet Torr. *cæpit*, ut in Edd. Junt. Lugd.

NOTÆ

^r *Strenas*] Ad Aug. cap. 57. et Tib. cap. 34.

⁴ *Aureorum*] Quanti valerent, infra ad cap. 4. Othonis.

⁵ *Volutatus*] Schildius in Salmasii codice *volutatus* legit; unde voluptarii et voluptarius dictum autumat.

⁶ *Clitumni*] Clitumnus hodie *Levene*, juxta Ferrarium. Antiquis non aperte convenit; Plinius enim 'In Phalisco,' inquit, 'Clitumni amnis aqua pota boves candidos facit.' Dio Umbriæ fontem esse dicit. Sed hæc regiones vicinæ. Propertius lib. 11. Eleg. 15. hujus meminit.

^v *Mevaniam*] Hodie *Bevagna*, Umbriæ, hoc est, Ducatus Spoletani civitas, Propertii patria.

^w *Batavorum*] Ii quondam, ut hodie Helvetii, Principum etiam in remotissimis regionibus custodiæ commissi, sæpe pro Germanis, ac vicissim usurpati promiscue. Ante ipsos Hispani, ut de Julio Cæsare supra in ejus vita cap. 86. et de Germanis, cap. 49. in Aug. Unde colligere est, Principibus Romanis duplicem fuisse custodiam, Prætorianorum scilicet, de quibus supra in Augusto cap. 99. et Tib. 37. &c. ac Germanorum. Hos et in remotissimis regionibus id quoque muneris obiisse, colligas ex Josepho lib. xvii. Antiquit. Herodi enim Germanos custodes fuisse narrat.

^x *Impetum cepit*] Quo modo lo-

sed legionibus^y et auxiliis⁸ undique excitis, dilectibus ubique acerbissime actis, contracto et omnis generis com-
 meatu, quanto nunquam antea, iter ingressus⁹ est: confecitque modo tam festinanter et rapide, ut prætorianæ cohortes contra morem signa jumentis imponere,¹⁰ et ita subsequi cogentur; interdum adeo segniter et delicate, ut octophoro^z veheretur, atque a¹ propin quarum urbium plebe verri sibi vias et conspergi propter pulverem exigeret. [44.] Postquam castra attigit, ut se acrem² et severum ducem ostenderet, legatos, qui auxilia^a serius ex diversis locis adduxerant,³ cum ignominia dimisit. At in exercitu recensendo, plerisque Centurionum maturis^{4^b} jam, et non-

~~~~~

imperium cep. Steph.—8 *Desunt et aux.* Steph. Deiu pro *ubique* repetitum *undique* in Periz. a m. pr. et Edd. a Ven. ad Casaub. præter Bon.—9 In hac. lect. secutus est Baumg. auctoritatem Gron. Heins. et Wolf. *quantos nunq. ante alter ingr.* Memm. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Bon. Bas. pr. *quanto numq. ante alter ingr.* Medic. Vind. Nonn. et ita legit Torr. ex suis duob. nisi quod *alter ante* darent: *quanto n. ante aliter ingr.* Cuj. *quanto n. aliter* Fouc. *quantos n. aliter* Voss. *quantum n. ante alter* Cop. Edd. Rom. *quanto n. ante iter* Bas. post. *quantum n. antea iter* Bon. et (nisi quod *ante* præbeant) Lugd. Junt. Ald. Steph. Gryph. *quantum n. alius iter* Casaub. Scriv. et recentt. *quantum n. alter* Dun. Græv. corr. *nunq. ante alius, iter* probantib. Oud. Ern. et suadet Burm. *nunq. alias iter ingr.*—10 *Inponerent* Vind. 1. *Dein segn. del.* Medic. Cort. Polit. *octaph.* Memm. Medic. 3. Vind. Cort. Huls. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Torr. Casaub. In marg. Vind. 2. *Ochippo.*—1 *Mmem. aque pr.* Medic. 1. *atque per p. u.* Heins. malebat *præverri* vel *everri* et deinde *aqua consp.*—2 *Ut si acr.* Cuj. *Statim ac sev.* Medic. 3. Polit. *atque sev.* Edd. Rom. *legatum* Vind. 1. et *e div.* Medic. 1. 3.—3 *Adrexerant* Medic. 2. *abduxerant* Dun. *Abest cum* a Memm. Polit. Fouc. *in ign.* Vind. 1. *Tum ac in* Cort. Edd. Rom.—4 *Maturos* Memm. Medic. 3. Polit. Lips. emendat *abituris.* In eodem Memm.

NOTE

quendi etiam Augustus usus. Cap. 42. in Aug.

^y *Legionibus*] Legiones Romanis constabant, auxilia sociis. Jam supra.

^z *Octophoro*] Lectica octo servorum gestata cervicibus, qua nonnisi molles aut ægri gestabantur. Martialis lib. vi. Epig. 84. 'Octophoro sanus portatur, Avite, Philippus. Hunc tu si sanum credis, Avite, furis.'

^a *Auxilia*] Hic innuitur mos, qui, stante Republica, obtinebat. Con-

sules enim, ut patet ex Polybio lib. vi. indicto Romæ delectu, edicebant Præfectis sociarum in Italia civitatum, a quibus accessenda putabant auxilia, ut ea pararent indicentes numerum tempusque ac locum, in quem convenire oporteret. De quo fuse et docte Lipsius lib. i. de Militia Dialog. 7.

^b *Maturis*] Alii *emeritis*, longe melius et apertiore sensu, ut nempe aliis qui jam erant emeriti, hoc est, qui stipendia impleverant; aliis qui

nullis ante paucissimos, quam consummaturi essent, dies, primos pilos^c ademit, causatus senium cujusque et imbecillitatem: ceterorum increpita cupiditate, commoda⁵ eméritæ militiæ ad sex millium^d summam rescidit. Nihil autem amplius, quam⁶ Adminio, Cynobellini Britannorum regis filio, qui pulsus a patre, cum exigua manu transfugerat, in deditionem recepto; quasi universa tradita insula, magnificas Romanas literas misit, monitis speculatoribus,⁷ ut vehiculo^g ad Forum usque et Curiam pertende-

estis pro essent.—5 *Commodum* Huls. *commoda meritæ* Cop. *meritæ* etiam in Fouc. Mox Lips. ad Tac. Ann. 1. 17. emendationem *ad sex* pro vulg. *sexcentorum* omnes editores probarunt. Nihil variant scripti, nisi quod in Memm. Medic. 1. Voss. *sescent.* Vind. 1. *sexcentum* sit. Exulat *summam* ab Edd. Burm. Ern. pr.—6 *Goes.* conj. *ampl. cuiquam. Adm.* In Vind. 1. *Admuno*, Pal. 1. *Tinobell.* Periz. et Edd. Vett. *Admimocino Bellini*, Ven. 1. *Adminicuno Bell.* Bon. Junt. Ald. Arg. Paris. *Minocynobellino*, in quibus etiam *Baturorum reg.* quod e conj. Beroaldi fluxit. Leuwius, teste Burm. nalluit *Brittonum*. ‘Ceterum scripsi *Cynob.* non *Cinob.* cum Oud. auctorib. Memm. et Dione, qui *Κυνοβελλίων* dicit.’ Baumg.—7 *Sæpe latoribus* unus Torr. Pal.

NOTE

brevi impleturi erant, pilos adimeret lucrum inde captans, ut Tiberii cap. 48.

^c *Pilos*] Hoc est, primi centurionatus dignitatem, super quo quædam annotata ad cap. 37. Tib.

^d *Ad sex millium*] Hoc est, 262.lib. 10.s. Beroaldus legebat *sexcentorum millium*: quod neque credibile est, tum quod ipsorum equitum census nonnisi quadringentorum erat, ut in Julio ad cap. 39. tum quod de reductione facta loquitur, ac proinde majora fuisse ponit aliis imperantibus commoda: neque cum historia cohæret. Dio enim lib. lv. Prætorianis post peracta sexdecim stipendia, quinque millia drachmarum assignat, hoc est, viginti sestertiorum millia; drachma quippe idem est cum denario, qui quatuor sestertiis æquivalet, (ut supra in Julio ad cap. 4. et 26. notatum est) reliquis vero post decem annorum militiam tria millia drachmarum, hoc est, duodecim ses-

tertium. Nostro igitur ævo Prætorianorum summa fuerit 875.lib. ceterorum 525.lib. De commodis et præmiis militiæ, quid differant, videsis ad cap. 24. et 49. Aug.

^e *Britannorum*] Beroaldus legit *Baturorum*, auctoritate Orosii, qui dicit Caligulam peragrata viribus otiosis tota Gallia, in ora Oceani circa Britanniam conspectum constituisse, et filium illum regis, qui a patre pulsus cum paucis oberrabat, in deditionem acceptum. Vero quidem similiter, si accedat codicum auctoritas. Certe supra cap. 19. Suetonius ex vulgumore retulit, Britanniam tunc temporis imminere Caligulam, et adhuc infra Claud. cap. 17.

^f *Speculatoribus*] Vulgatæ editiones *monitis sæpe latoribus*, errore, ut patet, facili. Erat una speculorum cohors, ex qua eligebantur milites ferendis literis. De speculatoribus nonnihil supra cap. 32. &c.

^g *Vehiculo*] Augustus disposerat

rent, nec nisi in æde Martis,^h ac frequente Senatu, Consulibus traderent. [45.] Mox, deficiente belli materia, paucos de custodia Germanosⁱ trajici, oculique trans Rhenum jussit, ac sibi post prandium quam tumultuosissime,⁸ adesse hostem, nuntiari. Quo facto, proripuit se cum amicis et parte equitum prætorianorum in proximam sylvam; truncatisque arboribus, et in modum tropæorum^k adornatis, ad lumina⁹ reversus, eorum quidem, qui secuti non essent, timiditatem et ignaviam corripuit; comites autem et participes victoriæ novo genere ac nomine coronarum donavit, quas, distinctas solis ac lunæ siderumque specie, ‘exploratorias’^m appellavit. Rursus obsides quosdam, abductos¹⁰ e literario ludo,ⁿ clamque præmissos, deserto repente convivio cum equitatu insecutus, veluti profugos ac reprehensos in catenis reduxit; in hoc quoque mimo¹⁰ præter modum intemperans. Repetita cœna, renuntiantes² coactum agmen,^p sicut erant, loricatos ad

tr. Periz. Harlem. Huls. aliique cum Edd. Vett. usque ad Casaub. præter Rom. *sæpulatorib.* Lisl. Cuj. unde fecit Burm. *sæpe speculat.* Ceteris Codd. nostr. lect. vel *spicul.* tuentur. Mox ad cur. Medic. 2. Ed. Camp. et freq. Medic. 1.—8 *Tumultos.* Memm. et *hostemque* Fouc. Tum se deest Edd. Rom.—9 *Limina* Vind. 2. Cort. Cop. Periz. a m. pr. In marg. Gryph. tr. *nenoribus.* —10 *Adductos* Pal. 1. 2. Dein *permissos* Cort.—1 Ita dederunt e conject. Pith. et Turneb. firmantque Medic. tres, Pal. 1. recipientib. Casaub. et seqq. *minio* dant Cuj. Voss. *minimo* Vind. 2. Fouc. Cort. Edd. Med. Cald. Junt. Ald. Steph. Plant. *mimo* Ven. 2. 3. *ninio* Pal. 2. 3. Periz. et rell. Vett. *convivio* Vind. 1. uno liber Torr. Al. *vino.*—2 *Pronunc.* Medic. 1. a m. pr. *renun-*

NOTÆ

vehicula singulis itineribus. In Aug. cap. 49.

^h *Æde Martis*] In qua de bellis triumphisque consulendum Senatuum sanxerat Augustus. Cap. 29. Aug.

ⁱ *De custodia Germanos*] Paulo supra ad cap. 43.

^k *Tropæorum*] Quid sint, in Julio ad cap. 11.

^l *Ad lumina*] Vel refer ad pompam, qua victores excipiebantur, qualis supra cap. 13. vel intellige, quasi ad noctem dimicatio protracta fuisset,

et ad lumina revertendum. Quomodo Jul. cap. 31.

^m *Exploratorias*] Quasi propter exploratos hostes datas, quemadmodum civicæ propter cives servatos.

ⁿ *Literario ludo*] Schola, quam frequentabant illi obsides. Videsis in Julio ad cap. 26. et infra Grammat. et Rhet. 4.

^o *Mimo*] Sic e libris Turnebus et Casaubonus emendarunt. Alii legébant *ninio*.

^p *Coactum agmen*] Cum enim ille

discumbendum adhortatus est. Monuit etiam notissimo Virgilii versu, ‘Durarent, secundisque se rebus servarent.’⁹ Atque inter hæc absentem Senatū populūque gravissimo objurgavit edicto, quod, ‘Cæsare præliante, et tantis discriminibus³ objecto, tempestiva⁴ convivia, Circum, et theatra, et amœnos secessus celebrarent.’ [46.] Postremo, quasi perpetraturus⁵ bellum, directa acie in littore Oceani, ac ballistis⁶ machinisque dispositis, nemine gnaro aut opinante quidnam cœpturus⁶ esset, repente, ut conchas legerent, galeasque et sinus replerent, imperavit; ‘spolia Oceani’ vocans, ‘Capitolio Palatioque¹ debita.’ Et in

ciantis Medic. 2. Tum monuitque Fouc. se exulat a Vind. 1. Harlem. seque sec. Periz. Mox gravissime in marg. Torr.—3 Criminibus Medic. 1. et Edd. Bas. Gryph. Plant. Tentavit Gron. præl. etiam discr.—4 Ita pro vulg. in tempestiva, auctoribus optimis Codd. VV. DD. restituerunt. Torr. corr. intempestive.—5 Periz. præparaturus. Dein pro directa Memm. decreta, in quo mox ignaro aut cum Voss. In plerisque Edd. ac op. sed mutavit Grut. ex Torr. et Pal. libris, accedentibus Mss. Ond. et Burm. cum Edd. Bon. Paris.—6 Capturus

NOTE

præceptis e convivio sese proripuisset, hi agmen coegerant, quasi auxilio secuturum.

⁹ *Servarent*] Siquidem expeditione perfecta, jam nihil opus erat illorum opera. Notus porro lib. 1. Æneid. versus: ‘Durate, et vosmet rebus servate secundis.’

¹ *Tempestiva* [*intempestiva*] Tempestiva æque ac intempestiva convivia vitio dabantur. Illa legitimam cœnandi horam præveniebant, hæc sequebantur: illa de die ante nonam vel decimam horam, hæc in multam noctem. Seneca lib. 11. de Ira cap. 28. ‘Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt. Inde est, quod tempestiva filii convivia pater deterior filio castigat.’ Hinc Catullus Epig. 48. ‘Vos convivia lauta sumptuose De die facitis,’ &c. Cicero pro Muræna: ‘intempestivi convivii, amœni loci, multarum deliciarum

comes extrema saltatio.’ Q. Curtius lib. vi. ‘Intempestiva convivia, et perpotandi pervigilandique insana dulcedo,’ &c. Salmasius ad Vopiscum ea non distinguenda contendit, quin et intempestiva nulla esse in libris veterum, nisi errore librario- rum.

⁶ *Ballistis*] Tormenta erant bellica, quibus saxa et spicula mittebantur, quæ Vegetinus libro iv. cuncta penetrasse refert, si apte temperata forent. Has descripsit Marcellinus libro xxiii. Ballistas a machinis non obscure distinguit hoc loco Suetonius. Lipsius in libris Poliorcetic. machinas esse censet, non quibus missilia jactarentur, sed quibus milites vel operirentur, vel uterentur, ut vinea, pluteus, vectis, &c.

¹ *Capitolio Palatioque*] Quæ ponte junxerat. Supra cap. 22.

indicium victoriae altissimam turrem ^u excitavit, ex qua, ut ex ⁷ Pharo, ^v noctibus ad regendos navium cursus ignes emicarent: pronuntiatoque militi donativo, ^w centenis viritim denariis, ^x quasi omne exemplum liberalitatis supergressus, ‘Abite,’ inquit, ‘læti, abite locupletes.’ [47.] Conversus hinc ad curam triumphi, præter captivos ac ⁸ transfugas barbaros, Galliarum quoque procerissimum quemque, et, ut ipse dicebat, ἀξιοθρίάμβευτον, ⁹ ac nonnullos ex principibus legit, ac seposuit ad pompam; coëgitque, non tantum rutilare ^z et summittere ^a comam, sed et sermo-

Fonc. Statim et conch. ac judic. vict. et turrin in Vind. 1.—7 Præpos. ex non agnoscat Memm. Pal. Dun. Fouc. cum Mss. fere O. Burm. et Oud. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Græv. pr. prohante Grut. Dein regendum Medic. 1.—8 Ita pro et trans. rescripsit Oud. fide Mss. novem et Edd. Vett. usque ad Bas. Tum Gallorum conj. Burm.—9 Sic legi monuerunt Salm. Casaub. et restituerunt alii, ut extat in Viterb. Pal. 3. Cop. Dun. Vind. 2. Cort. Edd. Sab. Habent βυτον Memm. Medic. 1. 2. Voss. βατον Edd. Rom. Bon.

NOTÆ

^u *Turrem*] In Batavia, binis ab urbe Lugdnuensi milliariis, videbatur olim turris quam ‘Britannicam’ appellabant. Schildius, loci indigena, suspicatur eandem esse de qua hic sermo est; sed non affirmat, quippe deficientibus antiquorum monumentis, et mutata propter maris violentiam locorum facie; ejus enim ruinas oceanus abscondit. Sed longe aliter Cluverius libro II. Germ. Antiq. cap. 36. prope Bononiam nostram collocat.

^v *Pharo*] In Tiberio cap. 74.

^w *Donativo*] Donativum militibus, congiarium civibus dabatur. In Julio ad cap. 27.

^x *Centenis viritim denariis*] Singuli quatuor sestertios valebant, ut in Julio ad c. 4. Hinc summa fuit 17. l. 10. s.

^y *Ἀξιοθρίάμβευτον*] Triumpho dignissimum.

^z *Rutilare*] Plinius lib. XXVIII. cap. 12. testatur id quoque moris fuisse

Delph. et Var. Clas.

apud Gallos, sed magis apud Germanos, ac viros præsertim, ad quod sapone utebantur. Confirmat Tacitus, rutilas eorum comas et procera fuisse corpora narrans. Hinc Juvenalis Sat. XIII. ‘Cærule quis stupuit Germani lumina, flavam Cæsariem, et madido torquentem cornua cirro?’ Romanis quoque id in usu, sed e contrario fœminis potius quam viris. Valerius Maximus lib. II. cap. 1. eas cinere rutilasse crines refert: qui modus a Germanorum non diversus, sapo quippe ex cinere et sevo conficitur. Tanta postmodum cura fuit flaventium capillorum, ut Imperatores capiti respergerent auri ramenta, ut de Vero narrat Capitolinus, de Commodo Lampridius, de Gallieno Trebellius. Quin et hoc modo ornatos legas pueros Salomonis, currus conscendentes, apud Josephum lib. VIII. Antiquit. cap. 2.

Sueton.

2 Q

nem Germanicum addiscere, et nomina barbarica^b ferre. Præcepit etiam, triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terrestri Romam devehî. Scripsit et Procuratoribus,^c ‘Triumphum appararent quam minima¹⁰ summa, sed quantus nunquam alius¹ fuisset; quando in omnium hominum bona jus haberent.’^d [48.] Priusquam provincia decederet, consilium iniit nefandæ atrocitatis, legiones, quæ post excessum Augusti seditionem olim moverant, contrucidandi, quod et patrem suum Germanicum ducem, et se, infantem tunc, obsedissent.^e Vixque a tam præcipiti cogitatione revocatus, inhiberi nullo² potuit modo, quin decimare^f velle perseveraret. Vocatas³ itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depositis,⁴

βρον Medic. 3. Polit. *βηρον* Periz. a m. sec. et Edd. vulgg. Deest vox Vind. 1. Edd. Ven. 1. Med. Cald. &c. Lugd. omissa Græca voc. *dignum triumphi* exhibet. Paulo ante *aiebat* Cop. Mox *sed* abest ab Edd. Var.—10 *Nimia* Cop. cum Medic. 1. 3. Polit. Ed. Med. In Vind. 2. Cort. sive Lys. *non quam minima*. Ern. scribend. putat *quam minimo sumptu suo*.—1 Deest *alius* Harlem. Edd. Ven. Med. *quantum n. alium fuisse* Huls. *nunq. fu. alius* Bon. Burm. mallet *quantus nunquam alias fu.* ‘*Tum hom. omn.* Vind. 1. *haberet* Cort. cum uno Torr.—2 *Ullo* Vind. 2. Cort. *nullo modo pot.* tres Medic. 1. Vind. 1. duo Palm. unus Torr. Voss. Ed. Steph. *modo nul. pot.* Cuj.—3 Hanc lect. retinuit Baumg. cum Oud. Casaub. et seqq. quomodo præbent Mss. Torr. Palm. Memm. Medic. Polit. Cuj. Voss. Dun. *vocatos* in aliis Codd. et Edd. quod prætulit Burm. *Supra persuaderet* Periz. a m. pr. et cooj. Heins. *decimari*.—4 In nonnullis Edd. *dispositis*, correct. a Turneb. Adv. xxvii. 20. Gij. *positis* vellet. Deest *etiam* Vind. 1. Mox *circumdedit* testantur Medic. 2. 3. uterque Vind. Dun. Fouc. Cort. Palm. Cuj. Voss. et Burm. Codd. cum Edd.

NOTE

^a *Summittere*] Prolixiorem alere, ex more Germanorum, quorum flavus color, quem rufum appellat Seneca lib. iii. de Ira, sic placuit feminis, ut illorum comas redimerent, quæ sibi chorymbium, de quo ad cap. 11. supra, adornabant. Ovidius ad puellam suam: ‘Jam tibi captivos mittit Germania crines, Culta triumphatæ munere gentis eris.’ Martialis Epig. 69. lib. v. &c.

^b *Nomina barbarica*] Indicat elegantiora fuisse Gallorum nomina, Germanorum asperiora, qualia Plau-

tus de Persis loquens in Captivis, ‘contortuplicata’ appellat.

^c *Procuratoribus*] Qui Principis absentis negotia curabant, Procuratores Cæsaris dicti, de quorum officio titulus est in libris Digestorum. Infra ad cap. 12. in Claud.

^d *Huberent*] Alii *haberet*.

^e *Obsedissent*] De hac seditione supra cap. 1. 4. et 9.

^f *Decimare*] Decimum quemque supplicio afficere. In Aug. ad cap. 21.

equitatu armato circumdedit. Sed cum videret, suspecta re plerosque dilabi ad resumenda, si qua vis fieret, arma, profugit concionem,⁵ confestimque Urbem petiit, deflexa omni acerbitate in Senatum, cui ad avertendos⁶ tantorum dedecorum rumores palam minabatur; querens, inter cetera, fraudatum se justo triumpho, cum ipse paulo ante, ne quid de honoribus suis ageretur, etiam sub mortis pœna denuntiasset. [49.] Aditus ergo in itinere a legatis⁷ amplissimi^b ordinis, ut maturaret, orantibus, quam maxima voce, ‘Veniam,’ inquit, ‘veniam, et hic mecum,’ capulum gladii crebro verberans, quo cinctus erat. Edixitⁱ et, ‘reverti se,⁸ sed iis tantum, qui optarent, equestri ordini et populo: nam se neque civem⁹ neque Principem Senatus amplius fore.’ Vetuit etiam, quenquam Senatorum sibi occurrere: atque omisso, vel dilato triumpho, ovans^k Urbem natali suo ingressus est. Intraque quartum¹⁰ mensem periit, ingentia facinora ausus, et aliquanto majora moliens. Siquidem proposuerat, Antium,^l deinde Alexandriam,^m commigrare, interemto prius utriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in

Ven. 1. Lugd. Junt. Ald. et multis al. Al. *circumsedit*.—5 Edd. Bas. Steph. Gryph. Plant. *concione*, cum solo Memm. Postea *urb. omnem pet.* Memm. Cop. *omnem vel ocunem urb.* Medic. 1. 3. *urb. Romanam vel amens conj.* Burm.—6 *Ad revertend.* Memm. duo Torr. Pulm. probante Gron. *accedentib.* Medic. 1. 3. Polit. Nonn. Cop. *cui animadvertend.* Periz. et Edd. priscae præter Ven. 2. 3. Sabell. cura editas, quæ *ad avert.* ut et in Steph. *ad evertend.* Erasm. pro v. l. ad marg. notavit. In fine cap. *pronunciasset* Voss.—7 *Alligatis* Huls. Dein *ven. inquit et hic* Cop. et *vibrans* pro *verb.* Viterb.—8 *Edixisse* *rev. se* Memm. *cdix. rev. sese* Cop. Huls. *edix. et rev. sese* Vind. 1. Medic. 2. *his* de more est in multis.—9 *Nunquam civ.* Vind. 1. et *quemque* Medic. 1. 2. et Edd. Camp. Ven. Med. aliæque, etiam Græv. post.—10 *Quintum* correxere Perizon. et

NOTE

⁵ *Ad avertendos*] Quasi dedecus illud amoliri potuisset, si in Senatum sæviret. Legebant *animadvertendos*: emendavit Sabellianus.

^b *Amplissimi*] Senatorii scilicet.

ⁱ *Edixit*] Populo significavit reditum suum, scripto publice proposito, quo pacto multa populo indicata fuisset, jam supra passim observare est,

et notatum ad cap. 53. Augusti.

^k *Orans*] De ovatione in Tiberio ad cap. 1. Natalis ejus dies pridie Kalend. Septemb. Supra cap. 8.

^l *Antium*] Ubi natus erat. Ibidem supra.

^m *Alexandriam*] Quo et Julius Imperii sedem transferre destinarat. In Julio cap. 79.

secretis ¹ ejus reperti sunt duo libelli, diverso titulo: alteri GLADIUS, alteri PUGIO index erat. Ambo nomina et notas continebant mori destinatorum. Inventa et arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox a Claudio demersis, infecta maria traduntur, non ² sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima littora eiecit. [50.] Statura fuit eminenti, colore expallido,³ corpore enormi,^o gracilitate ^p maxima cervicis et crurum,⁴ oculis et temporibus concavis, fronte lata et torva, capillo raro ac ⁵ circa verticem nullo, hirsutus cetera. Quare, transeunte eo, prospicere ex superiore parte,^q aut omnino quacumque de causa ‘capram’ nominare,^r crimosum et exitiale habebatur. Vultum vero natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferabat,⁶

Ryck. ad Tac. Ann. III. 58. probantib. Oud. Wolf. et Baumg. Infra *Alexandream* opt. Torr. et *proposuerit* Edd. Ven. 2. 3.—1 Burm. conj. *scrimis*. Tum in multis Edd. *not. et nom.* sed illum ord. servant tres Pal. Medic. Dun. Polit. Cop. Cnj. Voss. cum Oros. VII. 5.—2 *Nec sine* Mss. Polit. et *erectos* cum uno Torr. Paulo ante *quis mox* Cop.—3 Ita Medic. 3. Polit. Cnj. Pith. et Reg. probantib. Lips. Gron. Oud. aliisque. Habent *expallido* etiam Pal. 2. Memm. sed in illo colore deest. Vulgo *pallido col.* Dnn. Cnj. Cop. Medic. 2. Voss. Fouc. *col. pallido.* Heins. prætulit *expallido ore.*—4 *Crurum* Vind. 1. Cort. cum duob. Burm. et Ed. Camp. Dein vulgo *et ocul.* et, sed primum *et delevit* Oud. fide Medic. Polit. Cop. Harlem. accedente Dnn. *et oc. in temp.* Fouc.—5 *Ad Memm.* Mox *et trans.* Fouc. *causa quacumq.* Vind. 1. et *exitibile* Medic. 2. Periz. Harlem. cum Edd. usque ad Bas. In Cuj. *habebant.*—6 Mss. Burm. et

NOTÆ

ⁿ *Colore expallido* [*pallido colore*] Seneca libro de Constantia cap. 18. de Caligula loquens, ‘tanta illi pallo-
loris insaniam testantis fœditas.’ Quia nempe pallor hic ab atra bile. Ibi Seneca amare prorsus descriptionem ejus persequitur. Quidam legunt hic *expallido*. Non male; pallo-
loris enim exuberantiam indicabit.

^o *Enormi*] Hoc est magno quidem, sed absque æquitate et, ut ita dicam, congruentia; nec enim omne magnum enorme est, sed quod absque norma magnum est. Tiberius contra ‘corpore amplo, membris usque ad

imos pedes æqualis et congruens.’ In Tib. cap. 68. et Aug. cap. 79.

^p *Gracilitate*] Ita et Germanicus, supra cap. 5. Hanc dicitur obnoxiam innuit et Seneca lib. de Constantia cap. 16.

^q *Prospicere ex superiore parte*] Locus hic firmat opinionem eorum, qui antiquos aperto in urbe capite fuisse contendunt. De quo nonnihil in Julio ad cap. 45. et 57.

^r *Capram nominare*] Hoc enim trahat in suam ignominiam, propter hirsutum corpus.

componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.⁵ Valetudo ei neque corporis neque animi⁷ constitit. Puer comitali morbo⁴ vexatus, in adolescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnunquam subita defectione ingredi, stare, colligere semet,⁸ ac sufferre vix posset. Mentis valetudinem et ipse senserat, ac subinde de secessu,^u deque purgando cerebro cogitavit. Creditur potionatus⁹ a Cæsonia uxore, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. Incitabatur insomnia¹⁰ maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis quiescebat; ac ne his quidem placida¹ quiete, sed pavida miris rerum imaginibus, ut qui, inter ceteras, pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. Ideoque magna parte noctis vigi-

Oud. cum Dun. et multis Edd. *efferebat*. Vind. 1. *inferebat*.—7 Hunc ord. duce Burm. restituerunt Ond. et seqq. quia in Medic. Polit. Vind. 2. Dun. sic exhibetur. In Memm. Vind. 1. Cort. Mss. Torr. et Casaub. *an neq. corp.* Mox *impatiens* Cort. *idem pat.* malit Baumg. Deest tamen Cort. Vind. 2. Supra *val. ejus* dat Ven. 1.—8 Legit Torr. cum Mss. suis *gradi s. c. ac suff. semet*. In duobus tamen *sufficere*, ut et Ed. Rom. sec. In Memm. *gredi*, Fouc. Medic. 2. utroque Vind. Cort. Voss. et Edd. ante Sab. *gradi*. Deest ac Pal. 1. *referre* Vep. nna, et vix non agnoscit Dun.—9 Heins. conj. legend. *potione invitatus a C. u. amatorii q. medicamento*, Ond. *potione tentatus*, Medic. 3. *amatoriu*.—10 *Insomnio* Memm. tres Pal. Dun. Fouc. et Mss. O. Torr. Burm. et Ond. vel divisim *in somnio* cum plerisque Edd. *in somno* Medic. 1. Huls. Ed. Rom. sec. Nostr. lect. habet Camp. ut cum Froben. et Steph. Lips. voluit, et Casaub. et seqq. retinuerunt, probante Bentl. in Terent. Eum. II. 1. 13. *in summo* Lugd.—1 *Placida* Huls. et *cui inter* Ed. Steph. Vocem *pelagi* Burm. suspectam habuit. Conj.

NOTÆ

⁵ *Terrorem ac formidinem*] Nam et ipse ejus vultus tormenti instar erat. Seneca lib. III. de Ira cap. 19. de Senatoribus loquens: 'Torserat per omnia, quæ in rerum natura tristissima sunt, fidiculis, tabularibus, eculeo, igne, vultu suo.'

⁴ *Comitali morbo*] Huic quoque Julius obnoxius. In Julio cap. 45.

^u *Secessu*] Anticyram forte; ibi enim facilius illis morbis remedium. Supra ad cap. 29.

^v *Potionatus*] De Claudio affirmat

Juvenalis Sat. VI. vs. 615. 'Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis, Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli Infudit,' &c. hoc est carunculam illam totam, quæ pulli recens nati fronti adhæret: de quo et Virgilius IV. Æneid. vs. 515.

^w *Insomnia*] Quod quanquam dicitur numero singulari, longe tamen minus nsitatum est. Videsis Nonium et Donatum ad Eunuchum Terentii.

liæ cubandique² tædio, nunc toro residens, nunc per longissimas porticus vagus, invocare identidem atque expectare lucem consuevit. [51.] Non immerito mentis valetudini attribuerim diversissima in eodem vitia, summam confidentiam, et contra nimium metum. Nam qui Deos³ tanto opere contemneret,^x ad minima tonitrua et fulgura committere,^y caput obvolvere, ad vero⁴ majora proripere se estrato, sub lectumque condere^{5z} solebat. Peregrinatione quidem Siciliensi, irrisu multorum locorum miraculis, repente a Messana noctu profugit, Ætnæi^a verticis⁶ fumo ac murmure pavefactus. Adversus barbaros quoque minacissimus, cum trans Rhenum⁷ inter angustias densumque agmen iter essedo^b faceret, dicente quodam, ‘non mediocrem fore consternationem, sicunde hostis appareat,’ equum illico conscendit; ac prope versus⁸ ad pontes, ut eos calouibus et impedimentis⁹ stipatos repe-

Boxh. *quandam*, et ita dat Fouc. Item *vis. est* Vind. uterque.—2 *Cubandi quoque* Fouc. Cop. Medic. 1. 3. Polit. haud improbante Oud. Tum *invoc.* desideratur in Ven. 1. et *consuevit* cum Gron. exhibuit rursus Oud. auctoritate Medic. 1. Polit. Cop. Harlem. quib. accedit Dun. al. *consueverat. atque innotare* Vind. 1.—3 *Deum* Vind. 1. et *fulgora* Memm. ut alibi. Dein *committere* Vind. 1. *commutare* Vind. 2. a m. pr. Ed. Camp. In nno Pulm. *commutare cap. et obv.* Lisl. et Cuj. *convivere.* Cop. et Ven. 2. *convivere.* Boxh. legi jussit *contremere* ac tentavit Heins. *cernuere*.—4 *Abest vero* ab uno Torr. et deleri mallent Oud. et Baumg. Corr. Heins. *at vero ad maj.* probante Wolf. *ad maj. vero* Edd. Bon. Paris. Ant. Gryph. *ad vero mem. Rom. at vero majore* Medic. 3. cum Ed. Junk.—5 *Concedere* Memm. Paulo ante *ex str.* Vind. 2. Tum emendavit Lips. *invisis.* In Bon. Paris. *invisus,* et *multum* præbent Memm. Medic. Polit. Cort. Voss. nec displicet Oud.—6 Turneb. Adv. xxvii. 20. e vet. Cod. maluit *crateris,* quod post Gron. comprobatur Oud. Ruhnck. Wolf. In Camp. *Ethenei atheris*.—7 *Regnum* Harlem. Dein *deprehensumque* Periz. a m. pr. sed corr. in marg. *depressumque* Harlem. Edd. Camp. Ven. Med. *denuique* Rom. sec. vitio operarum, ut pntat Burm.—8 *Conj. reversus* Camieg. in Diss. de Brittenb. p. 89. probante Ern. Tum *fontes* exaratur in Dun. Medic. 2. a m. pr. Vind. 2. Voss.—9 *Quidam,* teste Græv. maluit *legi jumentis.* Mox *rebellionem*

NOTÆ

^x *Contemneret*] Qui se Jovi astantem, aut inter Divos fratres medium adorandum exhiberet. Supra cap. 22. et 33.

^y *Committere*] Oculos minutatim occludere, quod fimentium est.

^z *Condere*] In Augusto ad cap. 90.

notatum est ex Seneca, subterraneas domos metu fulminis exstructas.

^a *Ætnæi*] Noti istius montis ignes: hodie *Montgibel* in Sicilia.

^b *Essedo*] Supra ad cap. 26. et Aug. cap. 76.

rit, impatiens moræ, per manus ac super capita hominum translatus est. Mox etiam, audita rebellione Germaniæ, fugam et subsidia fugæ, classes apparabat; uno solatio acquiescens,^c transmarinas^d certe¹⁰ sibi superfuturas provincias, si victores Alpium juga, ut Cimbri,^e vel etiam Urbem, ut Senones^f quondam, occuparent: unde credo, percussoribus ejus postea consilium natum, apud tumultuantes milites¹⁸ ementiendi, ipsum sibi manus intulisse, nuntio malæ pugnæ perterritum. [52.] Vestitu calceatuque,^h et cetero habitu, neque patrio, neque civili,ⁱ ac ne virili quidem, ac denique humano,² semper usus est. Sæpe depictas³ gemmatasque indutus pænulas,^k manuleatus¹

Harlem. Fuerunt, qui pro *Germaniæ* scribendum *Germanorum* censerent, quos refutavit Casaub.—10 Non comparere certe in Cop. Periz. Harlem. et Edd. Vett. præter Med. Bon. Steph. probante Burm. Addiderunt Oud. Ern. et seqq. id jubentibus plurimis et opt. Codd. Dein ut *Cimb.* edidit Sab. cum seqq. ex Mss. Exulabat ut ab Edd. prioribus, item Medic. 2. ac duob. Burm. caperent Cop. Huls. Medic. 1. 3. Ed. Steph.—1 Desiderari hanc. voc. in suis Codd. scribit, et abesse mavult Torr. Exulat item ab Edd. Rom. sec. Med. Tum perterritus Huls. præterr. Vind. 1.—2 Non hum. Bon. et seqq. usque ad Casaub. qui delevit non, auctorib. Mss. et Vett. Edd. Ern. legend. censet nec den. hum. Wolf. aut, Baumg. ac, suppleto e super. ne quidem, et idem tuetur Walther. Obs. pag. 23. Mox ab Ed. Camp. exulat est.—3 Etiam pictus

NOTÆ

^c *Solatio acquiescens*] Tiberii cap. 31. et 56. hoc verbum cum dandi casu junxit.

^d *Transmarinas*] Plures codices habent *transmarinas certe sibi*, &c. scilicet Asiam, Ægyptum, &c.

^e *Cimbri*] De his et de Teutonibus in Julio ad cap. 11.

^f *Senones*] Qui Romam ceperunt. Historia ex Livio aliisque notissima.

^g *Milites*] Hæc vox non extat in quibusdam codicibus, nec male: tam enim de civibus, quam de militibus intelligi potest.

^h *Calceatuque*] De calceis in Augusto ad cap. 38. Calceatus hic sumitur pro eo omni quod pedem involveret, sive sandalia forent, sive soleæ.

ⁱ *Civili*] Quali civem decet indui. Refer igitur ad pænulas gemmatas, armillas, caligas, triumphalem ornatum. De civilitate videsis ad cap. 51. Augusti. 'Patrio' autem refer ad cothurnos, qui Græcorum; 'virili' ad serica, manicas, cycladas, et soccum, quæ fœminarum, 'humano' denique ad fulmen, fuscinam, caduceum, barbam auream. Sic enim Suetonius divisim et exacte probat, quæ conjunctim proposuit, qui mos ejus, ut supra notatum.

^k *Pænulas*] Has cum lacernis non nisi pluvio tempore aut in itinere indutas, supra notatum ad cap. 40. Augusti. Unde tales habere, minime civile fuit.

¹ *Manuleatus*] Hoc est, indutus tu-

et armillatus in publicum processit: aliquando sericatus,^m et cycladatus:ⁿ ac modo in crepidis^o vel cothurnis,^p modo in speculatoria caliga,^q nonnunquam socco muliebri;^r ple-

Vind. 2. Cort. Conj. Guj. *acu pictus*. Ern. *pictas* quoque placet, sed vulg.

NOTÆ

nica manicas habente prolixiores, qualis Julio Cæsari, cap. 45. in Julio, quales et feminis solis decoras fuisse, auctor est Gellius libro VII. cap. 12. quales demum videntur fuisse, quas Alexander Severus in usum suum postea revocavit, et macrochæras dicit Lampridius in Alexandro Severo.

^m *Sericatus*] Vestis serica indutus. Hujusmodi vestium duplex genus, subsericæ et holosericæ; hæc ex serico prorsus, illæ ex serico cum aliqua admixta materia simul texta. Probrosas quoque viris fuisse, patet ex Taciti Annal. II. ubi sub Tiberio prohibitum dicit, 'ne vestis serica viros fœdaret.' Vopiscus in Aureliano testatur, hujus materiæ tantum fuisse pretium, ut serici libra auri libra foret, ut vestes holosericas ne quidem Imperatores nonnulli unquam haberint, ut de Alexandro Lampridius, et de Aureliano Vopiscus referunt.

ⁿ *Cycladatus*] Cyclus vestis quoque feminea tenuissima, ne matronis quidem honesta; hac enim ferme nonnisi impudicæ utebantur. Juven. Sat. VI. 'Hæc sunt quæ tenui sudant in cyclade.' A rotunditate sic dictæ. Salmasius similes iis fuisse dicit, quas hodie *jupes* nostrates indignant. Propertius lib. IV. Eleg. 7. prolixas fuisse indicat, 'Hæc nunc aurata cyclade signat humum.'

^o *Crepidis*] In Tiberio ad cap. 13.

^p *Cothurnis*] Cothurni altiora calceamenta sunt, tragicis accommodata,

ut nempe mimi priscorum heroum grandiores apparent, ad perfectionem eorum imitationem. Soccus contra depressior fuit, et comædorum, quibus non heroum, sed humiliorum personæ inducendæ. Socci crepidis Græcorum non absimiles, sicut nec femineo Romanarum calceamento.

^q *Speculatoria caliga*] Qualem calceabant speculatores illi, qui hostilia silentio perspiciebant, vel qui, spiculis armati, corporis Principis custodes erant: quod Suetonio notatum Torrentius ait, propter caligæ diversitatem et vilitatem. Sed non videtur quid causæ fuerit, cur speculatores diversas a ceteris et viliores caligas haberent. Certe speculatores etiam lege agebant in damnatos, et pro carnificibus erant, ut patet ex Seneca lib. I. de Ira cap. 16. 'Tum Centurio, qui supplicio præerat, condere gladium speculatorem jubet,' &c. Ad quos respexisse videtur, ut turpitudinem vestis eo magis indicaret. Nisi si speculatores et spiculatores diversos fuisse dixeris cum Turnebo lib. XXVII. cap. 20. De caliga videbis supra ad cap. 9.

^r *Socco muliebri*] Addidit 'muliebri,' ut distingueret a comico. Seneca libro II. de Beneficiis cap. 12. de Caligula loquens: 'Dedit vitam Pompeio Penno, si dat, qui non aufert: deinde absoluto et agenti gratias porrexit osculandum sinistrum pedem. Qui excensant, et negant insolentiæ causa factum, aiunt, socculum auratum, immo aureum, margari-

rumque vero aurea barba,⁵ fulmen tenens, aut⁴ fuscinam,¹ aut caduceum,^u Deorum insignia, atque etiam Veneris cultu^v conspectus est. Triumphalem^w quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestavit; interdum et Magni Alexandri thoracem,^x repetitum e conditorio^y ejus. [53.] Ex⁵ disciplinis liberalibus minimum eruditioni,^z eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus et promptus, utique, si perorandum in aliquem esset. Irato^{6a} et verba et sententiæ suppetebant; pronuntiatio^b quoque et vox, ut neque eodem loci⁷ præ ardore consisteret, et exaudiretur a procul stantibus. Peroraturus, 'stricturum se lucubrationis suæ telum,' minabatur; lenius comitiusque scribendi ge-

vindicat Oud. Dein *gemmatas sine que* Medic. 1.—4 Ita Mss. plerique et Edd. Vett. præter Rom. Bas. Gryph. et postt. in quibus *ac*. In Cop. *caduceorum insig.*—5 Sic Codd. O. Palm. et Oud. cum multis Burm. et Edd. præter Bas. Gryph. Plant. &c. quæ *e disc.* Habet Camp. *nimum*, Periz. Harlem. cum Edd. ante Bon. *vel in aliq.* Item in Edd. Oud. priorib. non plene distinguitur post *esset.*—6 Pro *irato* reponendum censuit Boxh. *imparato*. Fonc. *suppetebantque* dat.—7 *Loco* Vind. 2. Cort. in iisdem *structurum*. Dein *comitius* in marg. Steph. erat notatum, et mox *compon.* tantum ad oram Cod. unius Torr. ascriptum, quod ipse deletum omnino volebat, astipulante

NOTE

tis distinctum, ostendere enim voluisse.' De quo et Plinius lib. xxxvii. cap. 2.

⁵ *Aurea barba*] Jovis æmulatione, ut solebat. Vide supra ad cap. 47.

¹ *Fuscinam*] Ad cap. 30. tridentis instar esse notatum: 'Fulmina sub Jove sunt, Neptuni fuscina telum.'

^u *Caduceum*] Mercurii insigne, quod nemo non novit.

^v *Veneris cultu*] Torrentius hoc modo cultum existimat, cum cycladatus esset. Sed hanc varie varii describunt.

^w *Triumphalem*] Quis ille, ad cap. 38. Aug. et Tib. cap. 9. &c.

^x *Thoracem*] Tunc præsertim, cum pontem Puteolanum transiret. Auctor Dio. Vide ad cap. 19. supra.

^y *Conditorio*] In Aug. ad cap. 18.

^z *Eruditioni*] Studio literarum humaniorum, historiæ, antiquitatis, &c. quæ Philologiam vocant. Aug. cap. 89.

^a *Irato*] Sic legerunt omnes Interpretes: quidam tamen emendandum censuit *imparato*; quod quidem si admittatur, Auctoris mentem alio trahet; nec enim alia videtur esse, quam ut significet Caligulam facundum quidem et promptum, sed tunc maxime, cum sibi adversus aliquem perorandum esset, ira suppetitante verba et sententias, quod et tota loci series indicat, et maxime telum hoc, quod vibraturum se minabatur.

^b *Pronuntiatio*] Hanc a voce distinxit, quod præter vocem, vultus etiam gestusque, ac totam corporis actionem complectatur.

nus adeo contemneus, ut Senecam,^c tum maxime placentem, 'commissiones^d meras' componere, et 'arenam esse sine calce,' diceret. Solebat etiam prosperis^e oratorum actionibus rescribere, et magnorum in Senatu reorum accusationes defensionesque meditari; ac, prout stylus cesserat,^e vel onerare sententia sua quemque, vel sublevare; equestri quoque ordine ad audiendum invitato per edicta. [54.] Sed et aliorum generum artes studiosissime et diversissimas⁹ exercuit. Threx¹⁰ et auriga,^f idem cantor, atque saltator. Batuebat¹ pugnatoriis armis,^g aurigabat exstructo plurifariam Circo.² Canendi ac saltandi voluptate ita efferebatur, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus et tragædo pronuntianti concineret, et gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palam effingeret. Nec alia de causa videtur³ eo die, quo periit, pervigilium^h indixisse, quam

Lips.—8 *Burm. conj. propeere vel properus. Postea defens. deest* Dun. *at prout* in Harlem. *conspicitur.*—9 *Adversissimus* Vind. 1. *diversarias* Edd. Rom. cum duob. Torr. Periz. a m. sec. *diversissime* Ferr. Ipse Torr. *diversarium* profert. —10 *Hoc modo pro Thrax* rescribendum jusserunt Torr. Casaub. Ond. ut supra c. 44. *Tum id est cant.* Periz. Harlem. Edd. usque ad Bon. in qua et aliis *et idem.* Nullus Cod. habet et præter Vind. 1. qui caret τῶ *idem.* In Fouc. Cort. *cantator.* Medic. 1. *salitator.*—1 Memm. cum Medic. 1. 3. aliisque et Edd. Rom. *battu.* V. ad c. 32. *battuabat* Voss. *propugnatoriis* unus Torr. Periz. Camp. *Verba pugn. ar. aur.* deerant Fouc.—2 *Carro* Vind. 2. Cort. *Dein cant. et psallendi* Vind. 1. *Mox contineret* Harlem.—3 *Minore distinct. effingeret, nec a. d. c. videretur* exhibent Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. Pulm. unus et

NOTÆ

^c *Senecam*] Annæum, qui postea Neronis præceptor fuit; quem jam ab eo tempore natu grandem fuisse oportuit, siquidem scribit Ciceronem a se videri potuisse, si ferro occupata mors ejus non fuisset. Infra in Nerone cap. 7. &c.

^d *Commissiones*] Vide ad cap. 89. in Augusto. Beroaldus et Torrensius aliter explicant, ut nempe quemadmodum in ædificiis commissiones meræ dicuntur, cum lapides nullo inter se glutino connectuntur: ita etiam Senecæ orationes essent materiæ congestæ, sine robore et nervis.

Quod innuere videatur 'arena sine calce.'

^e *Prout stylus cesserat*] Prout animus et dicendi ratio, non causa, eum varie detorquebant.

^f *Threx et auriga*] Thraces gladiatores, de quibus supra cap. 35. qui pedibus, aurigæ, qui curru decertabant, quales essedarii, de quibus ibidem.

^g *Batuebat pugnatoriis armis*] Exercebatur iisdem armis, quibus alii pugnabant, cum non nisi rude batuerent. Supra cap. 32.

^h *Pervigilium*] De iis sacris, quæ

ut initium in scenam ⁴ prodeundi licentia temporis auspica-
retur. Saltabat autem nonnunquam etiam noctu: et quon-
dam tres consulares secunda vigilia ¹ in Palatium accitos,⁵
multaque et extrema metuentes, super pulpitem collocavit;
deinde repente magno tibiaram et scabellorum ^k crepitu,
cum palla ^l tunicaque talari prosiluit, ac desaltato cantico ^m
abiit. Atque hic tam docilis ad cetera, natate ⁿ nesciit.
[55.] Quorum vero studio teneretur, omnibus ad insaniam
favit. Mnesterem ⁶ pantomimum ^o etiam inter spectacula
osculabatur: ac si quis ⁷ saltante eo vel leviter obstreperet,

Edd. Vett. præter Bon. Ald. Steph. Torr. &c. Tum *codem* Fouc.—4 *Scena*
Medic. 1. 3. *auspicarent* Medic. 3. *auspicarentur* Cort. Periz. a m. pr. Abest
autem a Cort. pro qua voce *etiam* editur in Edd. Rom. quarum prima pro
etiam dat *et*.—5 *Accinctos* Vind. 1. *ascitos* Cop. Postea *dein* habent Dun. Me-
dic. et Polit. Tum Lips. voluit scribend. ex lapidibus *scabill*. Vind. 1. carens
τῆ et præbet *strepitu*. Ceterum *hinc tam* Fouc.—6 Eadem hic varietas in hoc
nomine quæ supra c. 36. *inter cetera spect*. Edd. sæc. xv. cum Periz. Pro *te-
neretur* est *doceretur* in Fouc.—7 *Si qui* Memm. Dun. Medic. quod admise-
runt Oud. Wolf. Mox *vel* abest ab Ed. Burm. vitio typogr. ut creditur: *leniter*
Memm. Vind. 2. Cort. Huls. Edd. Pnlm. Casaub. Græv. Gron. &c. *obstrup*.

NOTE

tota nocte vigilantes celebrabant, aliquid notatum est in Augusto ad cap. 94. Pervigilia autem voluptatis quoque gratia celebrata colligere est tum ex hoc loco, tum ex Vitellii cap. 50.

¹ *Secunda vigilia*] Circa mediam noctem; hæc enim in quatuor vigi-
lias dividebatur, quarum singulis tres horæ attributæ. Pulpitem locus est
in theatro, de quo in Ang.

^k *Scabellorum*] Quidam sedilium
explicant. Casaubonus pro crepita-
culorum quodam genere accipit, qua-
lia forte Hispanis et Aquitanis *casca-
belli*, hoc est, *samettes*, aut forte *cas-
tagnettes* nostratibus. Langius lege-
bat *scanillorum* ex veteri quadam in-
scriptione quæ Spoleti reperta est,
quaque patet, instrumentum aliquod
musicum fuisse. Saltatores et sal-
tatrices varia ejusmodi instrumenta

sono edendo adhibebant, præter pul-
sum pedum.

^l *Palla*] Nonius cap. 14. hanc di-
cit esse honestæ mulieris vestimen-
tum, et innuit Juven. Sat. x. vs. 262.
' Scissaque Polyxena palla.' Sed et
citharædorum etiam et tibicinum
idem Juvenalis: ' Sit licet eximius
citharædus, sitne Seleucus, Et quibus
aurata mos est decurrere palla.' Tu-
nica talaris, hoc est, ad talos demissa,
quæ omnia muliebris ornatus sunt.
Ovidius III. Amor. ' Fronte comæ
torvæ, palla jacebat humi: ' et Virgi-
lius lib. II. vs. 576. ' Pro crinali auro,
pro longæ tegmine pallæ.'

^m *Cantico*] Idem videtur esse, quod
Neronis cap. 20. *νόμον* dicit.

ⁿ *Natate*] Quod tamen juventuti
Romanæ solitum exercitium. In Au-
gusto ad cap. 64.

^o *Pantomimum*] Supra in Julio ad

detrabi jussum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti per Centurionem denunciavit, abiret⁸ sine mora Ostiam,^p perferretque ad Ptolemæum^q regem in Mauritaniam codicillos^r suos. Quorum exemplum erat: 'Ei, quem istuc⁹ misi, neque boni quicquam, neque mali, feceris.' Threcas quosdam Germanis corporis custodibus præposuit. Mirmillonum^s armaturas recidit.¹⁰ Columbo^t victori, leviter tamen saucio, venenum in plagam addidit, quod ex eo 'Columbinum' appellavit. Sic certe inter alia venena^u scriptum ab eo repertum est. Prasinæ^v factioni ita addictus^t et deditus, ut cœnaret in stabulo^w assidue, et maneret. Agitatori Eutycho² comissatione^{3x} quadam in apophoretis^y vicies sestertium contulit. Incitato^{4z} equo,

Huls.—8 *Ut ab. Medic. 3. Polit. Vind. 2. cum aliis Burm. et Edd. ante Casaub. præferretq. Cort.*—9 *Istoc Memm. Medic. Vind. 1. Cop. Voss. isthac Camp. istac Rom. sec. cum Huls. Conj. isto Oud. Tum Threcas iterum rescripserunt VV. DD. Threcas Lisl. Cnj. Item Germani Medic. 3. Polit. Cop. Fouc. cum Edd. Ven. 1. Med. Cald. sui quidem c. Vind. 2. Cort. uti et propos. Vind. 1. Myrmil. Medic. 3. Voss.*—10 *Vulgo rescid. Cf. Tib. 34. et al. Dein qui ex eo Fouc. ex deest Medic. 3. Postea Prasin. Dun. Presepina Cnj.*—1 *Additus Harlem. Periz. et ded. non sunt in Huls. et in st. Harlem.*—2 *Ita legere jubebat Salm. suffragantibus Steph. Sab. Casaub. Pythico lib. Polit. Cythico Harlem. Edd. Ven. 1. Med. Cald. cum aliis multis. Scythico Periz. Edd. Rom. Ethico Vind. 1. Ethico Vind. 2. Cort. Eythico Voss. Eithyco Medic. 1. 2. Eutico Cop. Cycico aliquot Torr. Posse Sticho legi putat Oud.*—3 *Comisat. Memm. comesat. vel commes. Mss. et Edd. Vett. præter Steph. Plant. V. ad c. 32. Vit. c. 13. ampophor. Medic. 1. 3. Vind. 1. amph. Fouc. Edd. Rom.*—4 *Vo-*

NOTÆ

cap. 39. et Augusto ad cap. 45.

^p *Ostiam*] Urbs ad ostia Tiberina, unde naves solvebant; etiam hodie *Ostia*.

^q *Ptolemæum*] Consobrinum Caligulae, de quo supra cap. 26. Mauritaniam Africae regio est, eaque duplex: altera, quae ab urbe primaria dicta est Cæsarea, mari Mediterraneo exposita; qua parte est civitas, quam hodie vocant *Algiers*: altera, oceano ad occasum, quae Tingitana, continens hodie regna *Fez* et *Maroch*.

^r *Codicillos*] Supra non semel, ac maxime in Tiberio ad cap. 51.

^s *Mirmillonum*] De his et eorum armatura, supra ad cap. 30. et 32. &c. His quia non favebat, ut citius caderent arma ademit. Seneca Epist. 7. et 95.

^t *Columbo*] Mirmilloni scilicet, iactus quod vicisset. ∞

^u *Inter alia venena*] Videsis cap. 49. supra.

^v *Prasinæ*] Panni viridis. Supra ad cap. 18. et Tib. cap. 37.

^w *In stabulo*] Ubi servabantur illi aurigae Prasini.

^x *Comissatione*] Supra ad cap. 32. et infra Vitellii cap. 13.

cujus causa pridie Circenses, ne inquietaretur, viciniae silentium per milites indicere solebat, præter equile marmoreum, et præsepe eburneum,⁵ præterque purpurea tegumenta, ac monilia e gemmis,⁶ domum etiam, et⁷ familiam, et suppellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati acciperentur: consulatum quoque traditur destinasse. [56.] Ita⁸ bacchantem atque grassantem, non defuit plerisque animus, adoriri. Sed una alteraque conspiratione detecta,⁹ aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt, perfeceruntque: non¹⁰ sine conscientia potentissimorum libertorum, præfectorumque prætorii; quod ipsi quoque, etsi falso, in quadam conjuratione quasi participes nominati, suspectos tamen se et invisos sentiebant. Nam et statim seductis^a magnam fecit invidiam, destricto¹ gladio affirmans ‘sponte se periturum, si et illis morte dignus

luerunt Urs. et Sab. *incitati*, ut est in Periz. *incit. cujus equi c.* Edd. Ven. 2. 3. Lugd. Junt. Arg. Ald. Pro *equile* habent *equum* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Huls. aliique cum Edd. Rom. Lugd. &c. In Cort. *præterque sedile*, quod subst. dat etiam Vind. 1. a m. pr.—5 *Non sepe eburneum* Huls. *eburneum* Cop. Medic. 3. a pr. m.—6 *Mon. gemmas* Huls. Cop. Medic. 1. 3. Polit. Voss. *monile gemas* Vind. 1. *monile* Edd. O. ad Græv. Scripsit Oud. *tegit.* supra e Medic. 1. 3.—7 *Deest et Vind. 2.* Cort. Harleni. Edd. Rom. Med. Ven. *ac fam.* Vind. 1.—8 *In bacch.* Cop. Pro *animus* in duob. Torr. *consilium*, et mox *una alt.* cum Memm. Dun. Medic. et Edd. Casanb. seqq. In reliquis *una et alt.* —9 Periz. *detecti*, quod pro *detectis* script. autumat Burm. *decreta* Polit. probante Oud. Tum *duæ* Memm. *due* Medic. 3. *communicarunt* Vind. 2.—10 *Quia non* Vind. 1. *Mox et etiam invis.* Vind. 2. Cort. *Contra et deest* Vind. 1.—1 Sic cum Mss. Burm. et plerisque Edd. Vett. dant Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. In aliis *distr.* Dein *statim* pro *sponte* Vind. 2. a m.

NOTÆ

^y *Apophoretis*] Supra in Augusto ad cap. 75. Hic intelliguntur potius ea, quæ conviviæ domum referebant ex epulis. Beroaldus hic, et Turnebus lib. ix. cap. 23. censent vasa fuisse, quibus referebantur. Cui sententiæ favet non parum locus ille Divi Ambrosii in Exhortatione ad virgines, quem Turnebus laudat: ‘Apophoreta vobis plena gratiæ et sanctitatis reservavi.’ Nec repugnat Suetonius,

siquidem illis vasis conferre potuit vicies illud, hoc est, 87500. lib.

^z *Incitato*] ‘Incitatus’ equi nomen est, quemadmodum Antonini (de quo parem insaniam narrat Capitolinus) equo nomen erat ‘Volucer;’ cui viventi statuam auream, mortuo sepulcrum erexit.

^a *Seductis*] In secretum abductis, ut alterum alteri suspectum redderet.

videretur: nec cessavit ex eo criminari alterum alteri, atque inter se omnes committere. Cum placuisset² Palatinis ludis^b spectaculo egressum meridie^c aggredi, primas sibi partes Cassius Chærea,³ Tribunus cohortis prætoriæ, depoposcit: quem Caius seniore jam, ut mollem et effœminatam denotare omni probro consuevit, et modo, signum petenti,^d PRIAPUM aut VENEREM dare, modo, ex aliqua causa agenti gratias, osculandam manum offerre, formatam^{4 e} commotamque in obscœnum modum. [57.] Futuræ cædis multa prodigia extiterunt.⁵ Olympiæ^f simulacrum Jovis, quod dissolvi transferrique Romam placuerat,

pr. *etsi illis* Voss. *si et in illis* Medic. 3.—2 *Cumque plac.* Ed. Gryph. Plant. Tum *Palatini ludi* tres Torr. Polit. Edd. Rom. *Palatinis ludi* Medic. 1. 3. Cop. Nonn. Ed. Ven. 1. *et ludi* Huls. *Supra ex eo non comparent in* Fouc.—3 *Chæreas* Vind. 2. Cort. *prætorianæ* Voss. *Mox ut moll.* servant Edd. Rom. repetitum a Bas. post. &c. In Mss. et ceteris Edd. *et m.* In Vind. 1. quoque *seniore.* Vind. 2. Cort. *consueverat.*—4 *Formam* Edd. Sab. Cald. Med. *formatam commistamque* marg. Gryph. *commotamque* Pal. 1. *camatam formatamque* opt. Torr. In alio *forcatam commistamque*, unde Lipsio ad Tac. Ann. XIII. 2. visum corrigere *gammatamque* et mox in obs. nodum.—5 *Exstiteret* Polit. Tum

NOTE

^b *Palatinis ludis*] Dio lib. LVI. a Livia institutos refert in honorem Augusti, et in Palatio celebrandos.

^c *Meridie*] Qua hora solebant ut plurimum prandendi causa egredi: patet et ex Claud. cap. 34. Hinc Equitis illius responsum: cum enim ad ipsum in spectaculis bibentem, misisset Augustus, qui diceret, 'Ego si prandere volo, domum eo; Tu enim,' inquit, 'non times ne locum perdas.' De quo Quintilianus lib. VI. cap. 3.

^d *Signum petenti*] Hoc est, tesseram militarem, sive symbolum, quomodo solent prætoriani illi Principis custodes, ut et in castris Tribuni, ab eo qui exercitui præest. Vocale erat, et ut plurimum nomen alicujus Dei aut Herois. Olim videtur fuisse insculptum brevi ligno, unde nomen

tesseræ. De quo legendus lib. VI. Polybius. De Chærea idem narrat et Seneca libro de Constantia, cap. 18. Ad quem locum Lipsius ait, Cum Venerem ei signum daret, ut fœminæ, Priapum ut qui virum quæreret. De eodem Josephus lib. XIX. Antiquit. Jud. cap. 1.

^e *Formatam*] Super varias hujus loci lectiones, scilicet *camatam formatamque*, *forcatam commistamque*, Lipsius ad lib. XIII. Annal. Tac. emendare voluit *gammatam*, a figura literæ γ , &c. Quod Torrentius ait esse libidinem intrudendi voces, quæ nusquam auditæ, nusquam lectæ sunt, in auctorem cetera tersum et elegantem, &c. Certe nil hic innuitur aliud, quam saunæ quarta, ni fallor, species, de qua in Augusto ad cap. 45. ubi de Pylade.

tantum cachinnum repente edidit,⁶ ut machinis labefactis opifices diffugerint. Supervenitque illico quidam Cassius quoque⁷ nomine, jussum se somnio affirmans, immolare taurum Jovi. Capitolium Capuæ⁸ Idibus Martiis⁸ de cœlo tactum est: item Romæ cella Palatini⁹ atriensis.^h Nec defuerunt, qui conjectarent, altero ostento periculum a custodibus¹⁰ dominoⁱ portendi; altero, eadem rursus insignem, qualis eodem die^k facta quondam fuisset. Consulenti quoque de genitura sua, Sylla mathematicus, ‘certissimam necem appropinquare,’ affirmavit.^l Monuerunt et Fortunæ Antiatinæ,^l ‘ut a Cassio caveret.’ Qua causa ille Cassium Longinum,^m Asiæ tum Proconsulem, occidendum delegaverat, immemor, Chæream Cassium nominari. Prædie, quam periret, somniavit, consistere se in cœlo juxta solium Jovis, impulsusque ab eo dextri pedis pollice, et in terras² præcipitatum. Prodigiis loco habita sunt etiam,

Olympii Cort. Mox quod deferrī trans. Edd. Rom.—6 *Dedit* Memm. Dein *dif-
fugerent* scribend. postulat Ern. *quidam* deest Huls.—7 *Desideratur quoque* in
Memm. tr. Medic. utroque Pulm. Cop. Cuj. Fouc. cum Edd. Beroaldi: *qui-
dem* Medic. 1. 3. *Statin visum se* Pulm. Codd. cum Periz. et Edd. usque ad
Bon. In Huls. *nomine immol.* omissis mediis: *affirmas* Cnj. et *somno* Vind. 2.
Edd. Med. Cald.—8 *Circa idus Martii* Cort. *idus Martii* Cop. *Martii* etiam in
Harlem. Edd. Ven.—9 Ita corr. Turneb. Adv. xxii. 31. et jam ediderat Be-
roald. et e Nonn. Pulm. e suo Torr. e Viterb. ac Memm. Casaub. et seqq.
quibus accedunt Medic. Vind. 2. Cort. *Palatina* Harlem. Periz. et Edd. Vett.
—10 *A cust.* desunt Cop. Conj. Burm. *a cust. domi.* Tum *eodem die* Medic.
1. 3. Polit. Cop. Huls. nec displicet Ond. *die* exulat a Vind. 2. Cort. Voss.
Dun.—1 *Firmavit* Harlem. Tum pro *Fortunæ* dat *sortes* Dun. cum nonnullis
Edd. sed illud resituit Ond. cum Pitisc. Burm. aliisque, jubentibus Codd. et
Vett. libris impressis. *Antianæ* opt. Torr.—2 *Terris* Medic. 2. Periz. Edd.

NOTÆ

^f *Olympiæ*] Supra ad cap. 22.

^g *Capitolium Capuæ*] Tib. cap. 40.

^h *Cella Palatini atriensis*] Beroal-
dus et Sabellius legebant *palatina*.
Cella hæc astructa erat janitori pro
foribus astanti, infra Vitellii cap. 16.
hanc ‘cellulam janitoris’ appellat.
Dicitur hic atriensis ab atrio priore,
ut splendidissima ædium parte.

ⁱ *Domino*] Quod nempe janitoris
cella fulmine ieta fuisset.

^k *Qualis eodem die*] Julii scilicet
Cæsaris. In Julio cap. 81.

^l *Fortunæ* [*Sortes*] *Antiatinæ*] Quæ
erant Antii, ubi templum eximium
Fortunæ equestris; quemadmodum
et Prænestinæ, supra in Tiberio ad
cap. 63. Alii legunt *Fortunæ Antia-
tinæ*.

^m *Cassium Longinum*] Supra cap.
24.

quæ forte illo ipso die paulo prius acciderant. Sacrificans respersus est phœnicopteriⁿ sanguine. Et pantomimus Mnester³ tragœdiam saltavit,^p quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Mæcedonum Philippus^q occisus est, egerat. Et cum in Laureolo⁴ mimo, in quo actor⁵ proripiens se ruina^s sanguinem vomit,⁶ plures secundarum^t

Rom. in quibus *dexteri*. Dein etiam abest a Vind. 1.—3 Ita hoc loco exaratur in libris Burm. et Oud. in aliis *M. Nestor*, ut alibi: *minister* Periz. Harlem. cum uno Torr. Fouc. et Edd. Vett. ad Bon. usque: *trimester* Huls. Vind. 2. Cort. *M. Mestor* Vind. 1. Cf. c. 36. Item *quo olim* Periz.—4 Ita Medic. Polit. Vind. Huls. Pal. 2. 3. In aliis et Edd. prioribus *laureato*. Deest in Ed. Rom. sec. *cum in non* comparent in Vind. 1. ac *cum* delevit Beroald. in Ed. Bon. et in *laureato* Lugd.—5 *Auctor* Medic. Polit. uterque Vind. Cort. Memm. Harlem. Cop. Huls. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. et al. Correxerit Beroald. Mox Petit ad Leg. Attic. et Reines. legunt *prorip. cervina*, Urs. et Rhenanus *proripens e ruina*, Torr. *proripiens se a ru.* Baumg. etiam placet *e ruina*. Leopard. Emend. ix. 14. corr. *actor primarum partium sang. vomuit*. In Vind. 2. a m. pr. in *L. mimus nausea subita motus et stupidus s. vomuit*. Pal. 1. *auctor proripuit*.—6 Vulgo *vomit ut plures*, sed *vomit* exaratur in duob. Pal. trib. Torr. Medic. 2. 3. Dun. Polit. Vind. 1. Periz. Edd. Rom. Steph. probantib. Torr. Burm. seqq. *vomitū pl.* Memm. Lips. et Torr. e suis

NOTÆ

ⁿ *Phœnicopteri*] De hac ave supra ad cap. 23.

^o *Pantomimus Mnester*] De pantomimis in Julio ad cap. 39. &c. De hoc Mnestere supra cap. 36. et 55. Utroque Beroaldus et vulgati scribunt *Marcus Nestor*.

^p *Tragœdiam saltavit*] Tragœdia illa fuit Cinyra, in qua ipse et ejus filia Myrta occidebantur, ut narrat Josephus lib. xix. Antiquit. Jud. cap. 1. ubi hæc omnia fuse et pulchre narrantur. Tragœdiæ ergo saltantur et cantantur: cantant tragœdi, saltant histriones, sive pantomimi. Primum sufficienter probaverit cap. 20. infra in Nerone: alterum hic ipse locus. Duo hæc diversissimarum erant artium, ut patet ex ipso Suetonio supra cap. 54. Ubi enim diversissimas a Caligula exultas affirmavit; probat ex eo quod 'Threx et auriga, cantor idem atque saltator' esset; hoc est, tragœdus et histrio; sive, quod idem

est, pantomimus: quem enim hic saltatorem fuisse refert, eundem cap. 55. pantomimum appellat, cum histrionem et tragœdum cap. 54. aperte distinxisset. Cantare porro tragœdiam, est canendo fabulam exprimere; saltare vero est ejusdem eventus saltando effingere. Quo forte modo intelligendus Suetonius in Nerone cap. 12. ubi de Pasiphaë.

^q *Philippus*] Alexandri pater, quem nuptias celebrantem et publico spectaculo indulgentem Pausanias interemit; quia illatam ab Attalo injuriam ulcisci contemserat.

^r *Laureolo*] Laureolus fuit quidam latronum dux, qui in crucem actus est. Super quo fabula scripta est cui nomen 'Laureolus.' Hujus meminit et Juven. Sat. viii. vs. 187. 'Laureolum velox etiam bene Lentulus egit:' et Martialis lib. Spectac. Epig. 7. &c.

^s *Proripiens se ruina*] Torrentius

certatim experimentum artis darent, cruore scena abundavit. Parabatur et in noctem⁷ spectaculum, quo argumenta inferorum^u per Ægyptios et Æthiopas explicarentur. [58.] Nono Kalendas Februarias,† hora quasi^v septima,⁸ cunctatus, an ad prandium surgeret, marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere, tandem suadentibus amicis^w egressus est. Cum in crypta,⁹ x per quam transeundum

Mss. deleverunt *ut*, cum Cujac. Steph. Gron. Pitisc. Burm. et recentt. *novit ut* Harlem. Conj. Baumg. *romuerat*.—7 *Nocte* Vind. 1. Edd. Græv. Burm. operar. vitio, ut monet Oud. Mox Æthiopas dedit primus Oud. pro vulg. Æthiopes, auctoritate Medic. 1. 2. Vind. Cop. Cort. Voss. suffragante Dun. in quo *et* non habetur.—8 *Fere sept.* in duob. Torr. O. Casaub. Medic. Polit. utroque Vind. Cort. Cuj. Dun. Voss. sed glossam judicant Oud. et Burm. Dein *marcescente* Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Vett. ante Casaub. Paulo ante *contatus* Ed. Rom. sec.—9 *Cryptam* Medic. 1. 3. Cop. Tum *nobiles* deest

NOTE

ex Rhenano legit *prorepens e ruina*: mallet tamen *proripiens se e ruina*. Sed præpositionum omissio huic Auctori familiaris, ut jam supra notatum. Inducebatur actor ille proripiens sese e fictitia illa ruina, quam in fabula sua finxerat auctor Laureoli, necnon et sanguinem vomens arte mimica, quem Josephus ait allatum eo consilio.

^t *Secundarum*] Actor proprie ille est qui primas agit: qui vero nullam in fabula certam personam agunt, sed alios exprimentes imitatione sola spectatorem oblectant, ii hypocritæ, seu secundarii, ac tertiarii quoque dicti sunt, quemadmodum et a Græcis *δευτεραγωνισται* et *τριταγωνισται*. Horatius Epist. 18. libro 1. de assentatore loquens vers. 18. 'Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit, Ut puerum credas sævo dictata magistro Reddere, vel partes mimum tractare secundas.' Hic actor vomit sanguinem, secundarii certatim vomunt quoque sanguinem: illic dominus assentatoris loquitur; sic assenta-

tor repetit ejus voces, ut discipulus quæ dictavit magister, aut secundarius quæ dixit actor.

^u *Argumenta inferorum*] Hoc est, fabulæ inferorum repræsentandæ. Ideo per Æthiopes et Ægyptios, quod scilicet colore et vultu tartarorum incolas melius referrent.

† A. U. C. 794.

^v *Hora quasi*] Casaubonus in suis Mss. legebat *hora fere*, ut et Torrentii libri duo. Hoc est, hora a meridie prima circiter.

^w *Suadentibus amicis*] Asprenate præsertim conjurationis conscio: verrebatur enim ne non exiret, atque Chæream cum suis expectantem frustraret. Auctor est Josephus lib. XIX. Antiquit. cap. 1. ubi hæc cum omnibus circumstantiis fusius et paulo aliter enarrat.

^x *Crypta*] Qualem verosimiliter cryptoporticum appellat Plinius lib. II. Epist. 17. Locus est parietibus undique septus, quasi antrum quoddam, quod suo frigore per æstatem oblectaret.

erat, pueri nobiles^y ex Asia ad edendas in scena operas^z evocati præpararentur; ut eos inspiceret hortareturque,¹⁰ restitit. Ac, nisi princeps gregis algere^z se diceret, redire ac repræsentare spectaculum voluit. Duplex dehinc¹ fama est. Alii tradunt,^d alloquenti pueros a tergo Chæream cervicem gladio cæsim graviter percussisse, præmissa voce, ‘Hoc age!’^a dehinc Cornelium Sabinum, alterum e conjuratis Tribunum, ex adverso trajecisse pectus. Alii, Sabinum, sumnota per conscios Centuriones turba, signum more militiæ petisse, et, Caio ‘Jovem’ dante,² Chæream exclamasse, ‘Accipe iratum,’^b respicientique³ maxillam ictu discidisse. Jacentem, contractisque membris clamitantem se vivere, ceteri vulneribus triginta confecerunt.

^d Alii dicunt Chæream ense cæsim a tergo percussisse cervicem illi alloquenti pueros.

Dun.—10 Suspectum hoc Ruhnk. et Oud. qui protulit probavitque conject. Hopsii, *sortireturque*.—1 Medic. 1. cum duob. Torr. *dein*. Tum *Cassium* bis pro *Chæream* Vind. 2. Cort. in quibus etiam *C. Sabin. Rufum*. In Fouc. *gl. casum*.—2 Medic. 1. *Jov. orante*. Deiu emendationem Lips. ad Tac. Ann. XIII. 2. *suadentis iratum*, probatam Grut. Guj. Grou. Burm. Oud. Ern. Wolf. recepit Baumg. pro vulg. *ratum*, quod defendunt Torr. Casaub. et Walth. Conj. Boxh. *aspice iratum*. In Pal. 2. Medic. 3. *reatum*, Fouc. *raptum*, Cort. *ratum ictum*.—3 *Recipient*. Cort. Vind. 2. Tum *descid.* aliquot Mss. et Edd. ante Bon. et *jacentemque* Edd. Sab. Cald. Med. cum Periz. Oud. legend.

NOTÆ

^y *Pueri nobiles*] Quales ex Asia et ex Bithynia pyrrhicam saltarunt Cæsaribus ludis: in Julio cap. 39.

^z *Algere*] Utpote qui mense Januario staret in loco suapte natura frigidissimo, qualem fuisse cryptoporticum facile conjicias. Repræsentare autem intellige, sine mora exhibere: quo sensu ‘repræsentare legata,’ infra Claud. cap. 18. et supra.

^a *Hoc age*] Plutarchus in Coriolano scribit hanc vocem usurpatam in sacris a præcone, ut nempe attentos ad sacrificium animos præbentes, aliud nil agant: unde in proverbium ad alias quoque res abiisse videtur. Adhuc infra in Galba.

^b *Accipe iratum* [*ratum*] Vel ab ex-

emplo gladiatorum tractum est; hi enim inferendo ictu, his verbis opportunum ominantur: vel supple *signum*, ut sit sensus, Accipe ratum et firmum illud signum quod tu das, ad vulnus simul alludendo: sive demum, ‘Accipe ratum;’ votum tum scilicet: cum enim Deorum nomina dabant pro tessera illa seu signo militari, de quo paulo supra ad cap. 56. ea mente faciebant, ut eos haberent propitios: quo sensu Chæreas dixerit, Accipe voti tui confirmationem, et habe hoc modo Jovem faventem. Lipsius ad lib. XIII. Annal. Tac. emendabat *iratum*; quod Torrentio non placuit, quanquam ferri potest.

Nam signum erat omnium,⁴ ‘Repete.’ Quidam etiam per obscœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum lecticarii^c cum asseribus in auxilium accucurrerunt;⁵ mox Germani corporis custodes:^d ac nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam Senatores innoxios, interemerunt. [59.] Vixit annis undetriginta:⁶ imperavit triennio et decem mensibus, diebusque octo. Cadaver ejus clam in hortos Lamianos^e asportatum, et tumultuario rogo semiambustum,^f levi cespite obrutum est: postea per sorores ab exilio reversas erutum, et⁷ crematum, sepultumque. Satis constat, priusquam id fieret, hortorum custodes umbris^g inquietatos: in ea quoque domo, in qua occubuerit, nullam noctem⁸ sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumta sit. Periit una et uxor Cœsonia, gladio a Centurione confossa, et filia^h parieti illisa. [60.] Conditionem temporum illorum etiam per hæc⁹ existimare quivis possit.

conj. *jacentemque contractis memb. clamitantemque, vel indicantem.*—4 Duo Torr. cum Edd. Rom. *omnibus.* In Polit. Fouc. Viterb. Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. Rom. *repente.* Item *ferr. per obs. invers. ord. Fouc.*—5 Ita Memm. Medic. 1. vulgo *accurrerunt.* Medic. 2. uterque Vind. Cort. Edd. Rom. *occurr.* Dein *nox* et Vind. 2. Cort. in quibus, uti et Polit. Medic. 1. Cop. *deest ac.* Tandem *interemere* Polit.—6 *XXVIII.* uterque Vind. et Cort. *Tum diebus quatuor* Fouc. *clam* exulat a Vind. 2. Cort.—7 Sic habent Memm. Dun. Medic. 2. 3. Polit. Voss. Harlem. Edd. Junt. Ald. Steph. *crematumque et sep.* Vind. Cort. Ed. Bon. Alii cum Edd. Vett. *et sep. crematumque.* Omittitur *et* in Medic. 1. et Edd. nonnullis, etiam Burm. *Supra post Medic. 1.*—8 *Noct. null.* Dun. in quo et *errore pro terr.* Item *perit* Medic. 3. ut sæpe.—9 *Per*

NOTÆ

^c *Lecticarii*] Servi qui lecticam vulgo bajulabant; qui ut plurimum Syri, Liburni, Germani, Britanni, &c. Juvenalis Sat. III. vs. 210. ‘turba cedente vehetur Dives, et ingenti curret super ora Liburno.’ Catullus Epig. 10. &c. Asseres hic intellige ligna, quibus in bajulanda lectica utebantur. Juvenalis *ibid.* de iisdem: ‘Ferit hic cubito, ferit assere duro,’ &c.

^d *Custodes*] De lecticariis silet Josephus, de custodibus confirmat. Videsis supra ad cap. 45. et Ang. cap.

49. &c.

^e *Lamianos*] Lamiaë gentis, quæ clara et illustris apud Romanos, meminit adhuc in Domitiano cap. 1. et 10. et Horatius ode 17. lib. III. et Epist. 14. lib. I. vs. 6.

^f *Semiambustum*] Quod quam infame foret, supra notatum est in Tib. ad cap. 75.

^g *Umbris*] Hæ sunt quæ Apuleio dicuntur ‘larvæ,’ quæ nempe placido et quieto numine domum non possiderent. Vide supra ad cap. 5.

^h *Filia*] Supra cap. 25.

Nam neque cæde vulgata statim creditum est: fuitque suspicio, ab ipso Caio famam cædis simulatam et emissam, ut eo pacto hominum erga se¹⁰ mentes deprehenderet; neque conjurati cuiquam imperium destinaverunt. Et Senatus in asserendâ libertate adco consensit, ut Consules primo non in Curiam,¹ quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarint; quidam vero, sententiæ loco, abolendam Cæsarium memoriam, ac diruenda templa, censuerint. Observatum autem notatumque est inprimis, Cæsares omnes, quibus Caili prænomen fuerit,² ferro perisse, jam inde ab eo, qui Cinnanis temporibus¹ sit occisus.

//////////

hæc etiam Cuj. per hoc Cort. In plerisque Mss. et Edd. Vett. *extimare* vel *æstimare*, quod reposuerunt Ern. Bip. Statim *quibus* Ed. Camp.—10 Ita Medic. duo, Dun. Fouc. Cuj. Voss. vulgo *erga se hom.* In Medic. 1. non comparet *hom.* Vind. 1. *deprehenderent.*—1 *Curia* Harlem. Periz. Mox, duce Oud. dedit Baumg. *convocarint* et *censuerint* pro vulg. *convocarent* et *censuerunt*, quod mutatum ab. Ern. et Bip. in *censerent.* In Huls. *consuluerant.*—2 Ita rescripserunt Oud. et Ern. auctorib. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. seu Lys. Edd. Bon. Paris. Vulgo *fuit.* In Medic. 2. *erat.* Supra autem exulat a Vind. 1. in quo *quia Cin.*

NOTÆ

¹ *Cinnanis temporibus*] Quo tempore Cinna et Marius victores tot lumina Romanæ gentis extinxerunt. Hujus Caili meminit et Cicero lib. de Oratore, ut Oratoris præstantissimi, quem mire laudat. In Julio ad cap. 1. ex Plinii lib. VII. cap. 53. notatum est Julii Cæsaris patrem repente exani-

matum, nulla causa cognita: et Caius Cæsar Agrippæ filius, quem Augustus una cum fratre adoptavit, modo quidem suspecto periit, sed non ferro, ut constare potest ex cap. 65. Augusti, aliisque multis locis. Unde mirum est, hic Suetonium affirmare Caios omnes ferro periisse.

TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS^a

CÆSAR.¹

PATREM Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine,^b Livia,^a cum Augusto gravida nupsisset,^c intra mensem tertium² peperit: fuitque suspicio, ex vitrico^d per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.^{b 3}

^a Cum Livia prægnans nupsisset Augusto, genuit tertio mense Claudii Cæsaris patrem, cui quondam prænomen Decimus, et statim Nero.

^b Prosperè agentibus et liberi trimestres nascuntur.

1 *Dirus Claudius Medic.* 1. 2. *De Claudio Medic.* 3. *Claudius Cæsar* Vind. 2. *Ti. Cæsar* Cort. *Dirus Claudius Cæsar* Periz. ut in Edd. Ven. Med. et reliquis usque ad Casaub. Vind. 1. et Camp. nihil horum habent. Ed. Rom. sec. *Claudii Cæsaris Imperatoris vita.* In Viterb. pro *Drusus* erat *Nero*.—2 *Deest tert.* Vind. 1. *Dein e vitricio* in eodem, *vitricio* Vind. 2. Cort. Periz. Edd. Ven. Med. Bon. Lugd. aliæque. In Cop. *fuit sine que.* Item *procr. cons. Polit. statimque vulg.* Vind. 2. Lys. seu Cort. probante Ern.—3 Græca desunt Vind. 1. Edd. Ven. &c. In quibusdam Codd. teste Urs. *κοινολεχέσιν.* Viterb. *εὐτοχοῦσι*, unde conj. Casaub. *εὐτοκοῦσι.* Abest *καὶ*

NOTÆ

† A. U. C. 714.

^a TIB. CLAUD. DRUSUS] Casaubonus in Viterbiensi codice, mutato cognomine, legit hunc libri titulum, TIB. CLAUD. NERO. Quod et Dioni consentit. —

^b Neronem prænomine] Confirmant nummi, in quibus legitur, 'Neroni Claud. Druso Germanico Cos. desig.'

&c. Tiberio autem fratri ejus natu majori, Nero cognomen fuit: supra in Tiberio ad cap. 4. ubi et de nominibus ad cap. 1.

^c Nupsisset] Supra Aug. cap. 62. &c. et Tib. cap. 4.

^d Vitrico] Augusto. Vitricus mihi est matris meæ maritus.

Is Drusus in quæsturæ præturæque ^e honore dux Rætici, ^f deinde Germanici belli, Oceanum ^g septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit: trans Rhenum fossas ^h novi ⁱ et immensi operis effecit, quæ nunc adhuc ‘Drusinæ’ ⁱ vocantur: hostem etiam frequenter cæsum, ac penitus in intimas solitudines ^g actum, non prius destitit insequi, quam species barbaræ mulieris, ^k humana amplior, victorem tendere ultra, sermone Latino prohibuisset. Quas ob res

a Vind. 2. Cort. In Ed. Lugd. sunt Latina *felicitibus trimestres filii*.—4 *Patriæque Cuj.* Tm vulgo *transque Rhen.* sed copulam non agnoscunt Medic. Polit. Vind. 2. Periz. Cort. et Edd. ante Beroald. ac delere jussit Ern. repugnante tamen Wolf. *regnum Harlem.* ut supra Cal. c. 51.—5 *Navi Memm. magna vi* Medic. 1. 3. Polit. Viterb. Vind. 1. Fonc. et margo Ed. Med. quod verum putat Oud. Cønj. Boxh. *navigabiles et im. op.* Mox *adhuc* deest Edd. Rom. Bon. *Drusianæ* Bas.—6 *In vicinas sol.* Medic. 1. Dein *actus* Periz. et *perhibu-*

NOTÆ

^e *Quæsturæ præturæque*] De his magistratibus in Julio ad cap. 6. et 14.

^f *Rætici*] Supra Tib. cap. 9. et Aug. cap. 21. Horatius Ode 4. lib. iv. ‘Videre Ræti bella sub Alpibus Drusum gerentem Vindelici.’

^g *Oceanum*] Cluverius lib. i. Introd. cap. 1. Germaniæ attribuit quicquid terrarum oceano septentrionali et Moscoviæ confiniis ambitur: unde nihil definiunt, qui oceanum hic septentrionalem pro Germanico explicant, nec qua parte ejus navigarit facile definiri potest, cum et eandem gloriam Tiberio conferat Velleius libro ii. cap. 106. ubi classem Albi subvectam refert, sed adulatorie magis quam vere.

^h *Fossas*] Ejusmodi operibus, otii et torporis metu, milites occupatos detinebant. Hinc et in Gallia Narbonensi fossa Mariana, quam ex Rhodano Marius deduxit, hodie prope urbem *Aigues-mortes*; hinc in illis quoque regionibus, quarum hic men-

tio, Fossa Corbulonis, quam hodie *le Lecht*, prope Lugdunum Batavorum, quod tamen utrumque non convenit inter omnes. Casaubonus in Viterbiensi codice legit *magna vi et immensi operis*. Utut est, rem auget verbis Suetonius; nec enim ultra duo vel tria milliaria protenditur.

ⁱ *Drusinæ*] Quibus Rheti pars in Isalam fluvium deducta, ab Arnhemo Drusoburgum usque, quod vulgo *Doësbourg*, a conditore Druso dictum autumant. Omnem illum tractum, quo Hollandia et dominium Ultrajectense continentur, ex peninsula fecit insulam. Quo autem consilio, non videre se fatentur etiam indigenæ; qui non utilitate modo nulla, sed ipsius provinciæ damno factum contendunt.

^k *Barbaræ mulieris*] Retulit et Dio lib. lv. Ubi tamen Latine locutam, haud notavit. Videntur quidam Hadriani nummi cum inscriptione ‘Germania,’ quos Torrentinus huic speciei similes existimavit.

ovandi¹ jus et triumphalia ornamenta percepit; ac post præturam confestim inito consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit⁷ in æstivis^m castris, quæ ex eo 'Scelerata'⁸ⁿ sunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primores,^o suscipientibus obviis scribarum decuriis,^p ad Urbem^q devectum, sepultum-

isset Ed. Plant.—7 *Abiit* Medic. 3. a m. pr. *iniit* duo Torr. Mss. cum Edd. Rom. quod per compend. scripturæ pro *interiit* judicat Burm.—8 *Scelerato* Memm. In duob. Pulm. Medic. 1. Vind. utroque, Periz. Harlem. Edd. Be-

NOTÆ

¹ *Ovandi*] De ovatione in Tiberio ad cap. 1. De ornamentis triumphalibus Aug. ad cap. 38. et Tib. cap. 9. &c.

^m *Æstivis*] Castra sunt, in quibus milites per æstatis ardorem continebantur. Æstiva quoque dicuntur loca, in quibus greges æstum diei transigebant. Virgilius III. Georgic. 'nec singula morbi Corpora corripunt, sed tota æstiva repente,' &c. Hæc Drusi æstiva inter fluvios Salam et Rhenum fuisse, auctor est Strabo lib. VII.

ⁿ *Scelerata*] Sic etiam nuncuparunt alia loca, scelere vel calamitate quadam insignia, ut vicus ille Romanus, in quo Tullia carpentum suum agi jussit per cadaver patris Servii Tullii, Sceleratus dictus est. Sic et campus, in quo Vestales defodiiebantur, et porta, qua profecti sunt 300. illi Fabii, quos ad Cremeram uno die cæsos memorat Livius. Epitome Liviana Drusi mortem paulo aliter narrat lib. CXL. 'Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates a Druso gestum refertur: ipse ex fractura equo super cruris ejus collapsus, trigesimo die quam id acciderat, mortuus est.'

^o *Primores*] Hos decuriones appellavit, Aug. cap. 100. De coloniis in Julio ad cap. 8. De municipiis ibid. ad cap. 14. nonnulla notata sunt.

^p *Scribarum decuriis*] Horum tanta multitudo Romæ fuit, ut equitum instar describerentur in decurias, ordinemque equestri proximam constituerent: quod persuaserit amplitudo Reipublicæ Romanæ, et proinde negotiorum copia. Hi publicis rationibus exscribendis incumbabant, quorum ordinem quamvis honestum dixerit Cicero Verrina quinta, ea tamen apud Romanos dignatione non fuit, qua apud Græcos; hi enim ad illud officium neminem admittebant, nisi et fide cognita, et honesto loco natum, quanquam de regum præsertim scribis intelligendi sunt, quos consiliorum participes omnium esse oporteret, ut testatur Cornelius Nepos in Eumene; cum e contra apud Romanos quandoque ex libertorum numero, ut patet ex Horatio lib. I. Sat. 5. vs. 66. et Quæstoribus aliisque magistratibus apparerent, eorumque rationes ac monumenta describerent.

^q *Ad Urbem*] Notat Casaubonus præpositionem 'ad' summi hic pro 'in;' non enim modo ad urbem, sed et urbi illatum colligit, ex eo quod Tiberius funebrem ejus orationem pro Rostris de more peregerit, &c. Quem igitur ad modum Equites Romani Augusti corpus, in Augusto cap. 100. ita et scribæ Drusi corpus a de-

que⁹ est in campo Martio.^r Ceterum exercitus honorarium^s ei tumulum excitavit, circa quem deinceps stato¹⁰ die quotannis miles decurreret,^t Galliarumque civitates publice supplicarent. Præterea Senatus inter alia complura, marmoreum arcum^u cum tropæis via Appia decrevit, et Germanici^r cognomen^v ipsi posterisque ejus. Fuisse autem creditur non minus gloriosi, quam civilis animi.^w Nam ex hoste super victorias opima² quoque spolia^x captasse, summoque sæpius discrimine duces Germanorum tota acie

roaldo priorib. aliisque appell. sunt scel.—9 Ita cum Pitisc. Burm. Oud. et seqq. edidit Baumg. auctorib. Mss. O. præter Vind. 2. Huls. Cort. et Edd. ante Casanb. qui delevit que. Item in campo M. pro vulg. M. c. reponi jussurunt Medic. Polit. Dun. Cop. Cuj. Voss. Cf. Cal. c. 34.—10 Statuto Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. Huls. Edd. Ven. Lugd. Junt. Ald. Arg. In Rom. statuto deinceps die.—1 Memm. Germani. Mox autem dæst Edd. Rom. traditur dat Ven. 1. et victorius Medic. 1. Polit.—2 Optima Cuj. Tum insectus Rom. sec. pro qua voce dubitat Burm. an rescribend. sit insectaturum.—

NOTÆ

curionibus exceptum, in urbem detulerunt, Tiberio per totum iter prægrediente pedibus, ut supra in Tiberio cap. 7.

^r *Campo Martio*] In Julii tumulo: Epitome Liviana CXL.

^s *Honorarium*] Honoris causa excitatum, non usus, quale vocabant cenotaphium, hoc est, vacuum sepulcrum; quod et imaginarium, ab imagine defuncti, quæ non secus, ac si corpus ipsum affuisset, honorabatur pompa funebri. Virgilio inanis tumulus dicitur lib. III. Æneid. ‘manesque vocabat Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem, Et geminas, causam lacrymis, sacra verat ara.’

^t *Decurreret*] Milites decurrere dicebantur, cum armis accincti, ordinem servantes pleno passu incedebant, aut currebant. Hinc Turnebus lib. v. cap. 8. factum refert, ut in funeribus clarorum virorum milites suis armis instructi, et tanquam in pro-

cinctu, ludicra quadam exercitatione decurrerent. Hoc et Tacitus innuit Annal. II. ubi Germanicum decurrisse refert ad aram patri suo exstructam, et de Patrocli funere apud Homerum, et de Pallantis apud Virgilium lib. XII. Æneid. patet: ‘Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis, Decurrere rogos.’

^u *Arcum*] Cui superposita equestris statua inter tropæa, cum inscriptione, ‘Nero Claudius Drusus Germanicus,’ qualis videtur expressa in nummis.

^v *Germanici cognomen*] Florus lib. IV. ‘Druso, quod nunquam alteri, Senatus ex Provincia nomen dedit.’

^w *Civilis animi*] Intellige de civilitate, eodem sensu quo in Augusto ad cap. 51. et Julio cap. 75. &c.

^x *Opima quoque spolia*] Ea sunt quæ dux Romanus hostium duci detracta, refert in Capitolium Jovi Feretrio consecranda, instituto Romuli.

insectatus: nec dissimulasse unquam, pristinum se Republicæ statum, quandoque posset,³ restitutum.^y Unde existimo, nonnullos tradere ausos, suspectum cum Augusto, revocatumque ex provincia, et, quia cunctaretur, interceptum veneno.⁴ Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quam quia verum aut verisimile putem; cum Augustus tanto opere et vivum dilexerit, ut cohæredem semper filiis instituerit, sicut quondam in Senatu professus est, et⁵ defunctum ita pro concione laudaverit, ut Deos precatus sit, ‘similes ei Cæsares suos^z facerent, sibi que tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent.’ Nec contentus elogium^{6 a} tumulo ejus versibus a se compositis exsculpsisse etiam vitæ memoriam^b prosa oratione composuit. Ex Antonia^c minore complures quidem liberos tulit; verum tres omnino reliquit, Germanicum,^d Livillam,^e Claudium. [2.] Claudius natus est,† Iulo^{7 f} Antonio, Fabio

3 Ita Memm. Cuj. Fouc. tres Medic. Dun. Vind. 1. probantibus Græv. Gron. Burm. Oud. et Wolf. In Mss. ceteris et Edd. ante Casaub. *quandocumque posset*, nisi quod in Cop. *quandoque si posset restit.* Edd. Rom. *quandoque rest.* quod probat cum Lips. Torr. e duob. Mss. et ediderunt Ern. Bip. A Casaub. Ed. *profluxit restit. si posset.*—4 Vind. 2. Cort. *ven. interemptum et interempt.* quoque in Periz. Harlem. Edd. ante Beroald. pluribusque. *Postea et coher.* Medic. 3. Cop. Polit. *ne coh.* Medic. 2. *in coh.* Harlem.—5 *Et abest a Memm. Medic. 1. 3. Cop. Item laudavit Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Cald. Lugd. Bas.*—6 *Eulogium* Vind. 2. Cort. Fouc. marg. Periz. *eclogium* videtur legisse Guntherus, citante Burni. Mox *in sculpsisse* Memm. Pal. 3. Huls. Vind. 1. Medic. 2. Cuj. Voss. cum Edd. Bas. Steph. Gryph. Pulm. &c. *minores* Rom. sec.—7 Ita Edd. Plant. Casaub. Torr. Scriv. Græv. pr. et recentt. probantib. Lips. ad Tac. Ann. 1. 10. ex Horat. Od. iv. 2. Ern. aliisque. In Mss. O.

NOTÆ

^y *Restitutum*] Qua de re etiam cum Tiberio fratre literis egerat, quas ipse Tiberius Augusto prodidit, ut supra in Tiberio cap. 50. retulit.

^z *Cæsares suos*] Nepotes ex filia et Agrippa, quos adoptarat; de quibus supra sæpe.

^a *Elogium*] Supra Calig. cap. 24. et 27.

^b *Memoriam*] Commentarium sive librum diarium rerum ab eo gesta-

rum. Hinc servus a memoria, qui describendo illi diario invigilabat.

^c *Antonia*] Calig. cap. 1. &c.

^d *Germanicum*] Caligulæ patrem.

^e *Livillam*] Quæ Druso Tiberii filio nupsit, de qua Tib. cap. 62. &c.

† A. U. C. 744.

^f *Iulo* [*Julio*] Torrentius legit *Iulo*, qui Triumviri filius fuit, de quo plura Velleius lib. 11. cap. 100. et Dio lib. LV. Huic Africani cognomen, non

Africano Consulibus, Kalendis Augustis, Lugduni,^{8 g} eo ipso die, quo primum ara^h ibi Augusto dedicata est, appellatusque Tiberius Claudius Drusus. Mox, fratre majoreⁱ in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus a patre, ac per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus, variis et tenacibus morbis conflictatus est; adeo, ut animo simul et corpore hebetato, ne progressa quidem ætate ulli publico privatove⁹ muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam post tutelam¹⁰ receptam,^k alieni arbitrii, et sub pædago fuit; quem ‘barbarum et olim superjumentarium,^l ex industria sibi appositum, ut se^t quibuscumque de causis quam sævis-sime coërceret,’ ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valetudinem et gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus^m novo

Julio, quod tuentur Gron. Burm. Oud.—8 *Lugduni* Memm. Item *Augusti* Mss. et Edd. quædam, de more. Tum *eo ipse* Harlem. *et ipso* Cuj. Mox *Germani* Dnn.—9 Ita ediderunt Ern. Bip. e conject. Casanb. probante Oud. cum Cort. sive Lys. al. *privatoque*. Dein alio ord. *diu etiam atque post* Periz. Harlem. Cuj. et aliquot Oud. cum Edd. Vett. præter Bon. et seqq. *atque diu etiam* Vind. 1. *diu etiam p. t. r. et al.* Vind. 2. Cort.—10 *Tutela* Ed. Lugd. nnde Burm. conj. *in tutela receptum*. Tum *pedagogio* Vind. 1. et *supermentarium* Memm.—1 *Exul*at se ab Edd. Rom. *ob hanc tandem* Vind. 2. Cort. Edd. Bon. Paris. probante

NOTE

Fabio alii tribuunt; alii Fabio asserunt, et Manliis quoque id cognominis fuisse contendunt.

^g *Lugduni*] Alii *Lugduni* habent, quomodo et in marmoribus et numismatis.

^h *Ara*] De qua supra ad cap. 20. Caligula.

ⁱ *Fratre majore*] Germanico, patre Caligulæ, quem et Tiberius adoptarat, Tib. cap. 15. Adoptatus ipse ab Augusto, Ang. cap. 65.

^k *Post tutelam receptam*] Finito eo tempore, quo sub tutoribus ipsum esse per leges oportuerat, quod pnbertatis annis definiebatur, quam ut adepti efficiebantur, sui juris et in suam ipsi

tutelam veniebant, sive, quod idem est, suam recipiebant tutelam; quomodo locutus est Suetonius, juxta jurisconsultorum formulas.

^l *Superjumentarium*] Hoc est, iis præpositum qui jumenta curabant, quemadmodum ‘supra velarios’ et ‘superstationarius.’ Hæc enim præpositio officii munus indicat, ut probavit lapidum auctoritate Casaubonus, quos vide in calce operis.

^m *Palliolutus*] Palliolum, pileus, pileolus, cucullus, galeros, capitis fucere tegmina non multum inter se discrepantia, unde a plerisque confundi notat Salmasius. Quod autem ‘novo more’ dixit, innuere videtur morem

more præsedit; et togæ virilis die,¹ circa mediam noctem, sine soleanni officio, lectica in Capitolium latus est. [3.] Disciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac sæpe experimenta cujusque etiam publicavit. Verum ne² sic quidem quicquam dignitatis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit. Mater Antonia ‘portentum eum hominis’ dictitabat, ‘nec absolutum a natura, sed tantum inchoatum:’ ac si quem socordiæ³ argueret, ‘stultiorem’ aiebat ‘filio suo Claudio.’ Avia Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissime; non monere, nisi acerbo et brevi scripto, aut per internuntios, solita. Soror Livilla cum audisset, ipsum quandoque imperaturum, tam iniquam et⁴ tam indignam sortem populi Romani⁵ palam et clare⁶ detestata est. Nam et avunculus major⁷ Augustus quid de eo in utramque partem opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis^p posui. [4.] ‘Collocutus sum cum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum⁷ esset ludis Martialibus.’^q

Ern.—2 *Nec Vind.* 2. Cort. Cop. *nec si quidem quisq.* Vind. 1. Tum *asseq. spem sine aut* Huls. in quo mox verba a *nat. s. t. inch.* sunt ommissa.—3 *Secord.* Corsend. Vind. 2. Cort. Ed. Camp. *Dein aut brevi Vind.* 1. qui et *Livilla* habet. Postea addiderunt *ipsum ante quandoq.* Ern. Bip. fide Cort. sen Lys. Vind. 2. quos secutus est Banmg.—4 *Deest et Periz.* Harlem. et Edd. ante Bon. except. Rom. pluresque. *indignatam* Vind. 1. et inverso ord. *tam iniq. sort. tam ind. populo R.*—5 Sic præbent Medic. 2. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Bon. &c. cum Lips. Torr. Burm. Ond. Ern. In aliis *populo Romano.* Memm. Medic. 3. *P. R.* dant, Edd. Rom. *Po. Ro.* Hæc verba desunt Fouc.—6 *Clara* Medic. 2. Tum *et ante arum.* abest a duob. Torr. totidem Burm. et Medic. 1. 3. et placet Ond. In iisdem Medic. *agnoscatur.* Dun. *posuit.*—7 *Faciund.* Edd. Sab. Cald. Bas. Gryph. Plant. In Vind. 2. *Tib. nep. tuo.* Mox *cousensit* Medic. 2. Vind. 1. Item *nob. esse* Medic. Dun. Polit. Vind.

NOTÆ

tegen di capitis, de quo jam quædam notata in Julio ad cap. 45. &c. De consuetudine gladiatorum, in memoriam patris edendorum, supra jam in Tiberio ad cap. 7. &c.

¹ *Togæ virilis die*] Ut supra de Calig. cap. 10. De cærimoniis et soleanni in Aug. ad 8. et 38. &c.

⁷ *Avunculus major*] Octavia Augusti soror, Claudii avia fuit, utpote mater Antoniæ, de qua Calig. cap. 1. &c.

^p *Epistolis*] De eorum genere in Aug. ad cap. 86.

^q *Ludis Martialibus*] Vel qui celebrati sunt in dedicatione templi, quod

Consentit autem uterque nostrum, semel nobis esse statuendum, quod consilium in illo sequamur. Nam si est ἄρτιος,^{8r} et, ut ita dicam, ὀλόκληρος, quid est, quod dubitemus, quin per eosdem articulos et gradus producendus⁹ sit, per quos frater ejus productus fuit? Sin autem ἡλατῶσθαι¹⁰ sentimus eum, καὶ¹ βεβλάσθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος, καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα,^c præbenda materia deridendi et illum et nos non est hominibus, τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν.^d Nam semper æstuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus, μὴ προὔποκείμενον² ἡμῖν, posse eum gerere honores arbitremur,³ nec ne. In præsentia tamen, quibus de rebus consulis, curare eum ludis Martialibus

^c Male affectum esse circa corporis et animi integritatem.

^d Qui talia solent deridere, et scommatis afficere.

Periz. Harlem. Cnj. Voss. et Edd. sæc. xv. item Bon. &c. Al. esse nob.—8 Artius Memm. artius Fouc. artius vel arcus plerique Mss. Ed. Ven. 1. artius Periz. Harlem. arecios Vind. 1. ut ita dic. omisso et dant Memm. Vind. 2. Cort. Mss. Casaub. Burm. sed ipse Casaub. et ita dic. sine ut. Tum Latinis literis holoclerus Memm. holocleros Vind. 1. Medic. 2. 3. (ut ita dicam) et totus perfectis Ed. Lugd. ἄρτιος ὀλόκληρ. Vind. 2. Cort. Conj. Cuj. καὶ ὀλόκληρ. Ern. e glossa adjectum ὀλόκληρ. censet.—9 Ita et mox product. exhibent Memm. Viterb. Pal. Cop. Medic. Vind. Cort. aliique, nisi quod perductus Vind. 1. Al. perducend. et perduct. Pro fuit est sit in Memm. trib. Torr. Medic. Vind. Cort. Periz. Harlem. Voss. et Edd. primis.—10 In Mss. et Edd. multis ἡλατῶσθαι, nude Polit. fecit ἡλατῶσθαι. Sent. eum exulant ab utroque Vind. Cort.—1 Eum et βεβ. Memm. Cuj. Cop. Medic. Edd. Bas. Steph. et restituit Oud. etiam βεβ. Sab. Cald. Med. Junt.—2 Ita Oud. cum Vett. Edd. probante Gron. ad Arrian. l. 1. c. ult. cum Medic. 2. 3. Vind. 2. Cort. Ex Turneb. conjectura dedit Pulm. προὔποκείμενον, astipulantib. Torr. (qui et conj. προκείμενον) Urs. Casaub. Ern. Bip. cum Codd. Pal. Polit. et aliis nonnullis, item Edd. Steph. Bas. In Medic. 1. προὔποκείμενων. Cuj. προπιποκείμενον.—3 Arb. cum ger. h. Mss. O. Oud. Dun. Periz. et Edd. ante Casaub. posse arb. cum Fouc. Tum de reb. quib. Vind. 1. et non disp.

NOTÆ

illi Deo exstruxit Augustus, ut in ejus vita cap. 29. vel qui etiam Salliares appellati, quot annis in Circo celebrabantur.

^r Ἄρτιος] Hoc est, integer: ὀλόκληρος vero ex omni parte perfectus. Sensus igitur est, si Claudius ille tuus nepos corpore pariter et animo valet, dubium non est, quin ad honores

evehendus sit. ἡλατῶσθαι, hoc est, minui. Quo sensu Tacitus immunitam ejus mentem dixit: Μὴ προὔποκείμενον ἡμῖν; non præsupposito nobis; hoc est, nisi semel nobis constiterit, nisi præsupposuerimus et constituerimus, utrum arbitremur eum posse, vel non posse, ad honores promoveri.

triclinium^s sacerdotum,⁴ non displicet nobis, si est passurus, se ab Silani^t filio, homine sibi affini, admoneri, ne quid faciat, quod⁵ conspici et derideri possit. Spectare⁶ eum Circenses ex pulvinari,^u non placet nobis. Expositus enim in prima fronte spectaculorum conspicietur. In Albanum montem⁷ ire eum, non placet nobis, aut esse Romæ Lati-
narum^v diebus. Cur enim non præficatur Urbi,^w si potest fratrem suum sequi in montem? Habes nostras, mea Livia,⁸ sententias, quibus placet semel de tota re aliquid constitui, ne semper inter spem et metum fluctuemus. Licet autem, si voles, Antoniaë quoque nostræ des hanc partem⁹ epistolæ hujus legendam. Rursus alteris literis: ‘Tiberium adolescentem ego vero, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne solus cœnet cum suo Sulpicio et Athenodoro.^x Qui vellem, diligentius et minus μετεώρω^s ¹⁰

Cop.—4 *Silvani* Memm. Pulm. Torr. Fouc. Dun. Cop. Harlem. Periz. cum pluribus Ond. et Edd. Rom. Ven. Lugd. Ald. Junt. Steph. *Sillani* Vind. 1. Huls. Edd. Bon. Par. *Syllani* Bas. Gryph. &c.—5 Malit Burm. quo, sed illud defendunt Ern. et Bos. ad Nep. Attic. c. 13. § 5. Statim *despici* in opt. Torr. qui conj. *despui*, quod erat in notis Lips.—6 *Exspectare* Camp. et *spect.* Fouc. circa *Circ.* Vind. 1. Huls. Periz. et Edd. Vett. Dein *fronte prima* Medic. tres cum Dun. Cuj. *spectacul.* deest Vind. 1. *conspicitur* habet Huls.—7 *Montem* non habent Medic. 2. 3. nisi in marg. et desideratur omnino in Dun. haud improbane Oud. Dein *Latinorum* Periz. Ed. Camp. Item *seq. fr. s. Medic.* Dun. Voss.—8 *Julia* Periz. Tum *fluctuatur* Memm.—9 *Operam* Vind. 1. Dein *aliis lit.* Cort. Desunt hæc in opt. Torr. et Cuj. *aliis* non agnoscit Huls.—10 In Edd. Vett. et Medic. 1. 2. *μετέωρος.* Tum *delig.* abest a Medic. 1. *deligerit* Medic. 3. Polit. *delegeret* Voss. *diligerent* Vind. 1. Burm. corr. *deligerent*, quod, probante Oud. ediderunt Ern. ac Bip. ‘Servavi vulg. sed mu-

NOTÆ

^s *Curare* . . . *triclinium*] De triclinio in Julio ad cap. 43. Curare autem triclinium is dicitur, cui curæ est, ut omnia in convivio bene apparentur. Sacerdotes illi, de quibus hic agitur, videntur esse de quorum cœna infra cap. 33.

^t *Silani*] Vide supra in Caligula cap. 12. et 23.

^u *Pulvinari*] Loco maxime conspicuo. In Aug. ad cap. 45.

^v *Latinarum*] Quid illæ feriæ, in Julio ad cap. 79.

^w *Præficatur Urbi*] Absentibus Latinarum causa Consulibus, Præfectus Urbi creabatur, qui tunc temporis unus vulgo fuit ex iis, qui summo loco nati. Sensus est igitur, Claudium, si salvo honore et pudore suo posset comitari fratrem suum Germanicum in montem Albanum, ad sacra Latina, debuisse potius præfici Urbi: quod tamen facere non audebant, ne in tanto honore ineptiret.

^x *Sulpicio et Athenodoro*] Qui videntur fuisse ejus contubernales, sor-

deligeret sibi aliquem, cujus motum,¹ et habitum, et incensum imitaretur, misellus :

Ἀτυχῆϊ πάνυ ἐν τοῖς σπουδαίοις λίαν.^{e 2}

Ubi non aberravit ejus animus, satis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια.^f Item tertiis literis:³ ‘Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse, perciam, nisi, mea Livia, admiror. Nam qui tam ἀσαφῶς loquatur, qui possit, cum declamat, σαφῶς dicere, quæ dicenda sunt, non video.’ Nec dubium est, quid⁴ post hæc Augustus constituerit,⁵ et reliquerit eum nullo, præter auguralis sacerdotii,² honore impertitum,⁵ ac ne hæredem quidem, nisi inter tertios ac pæne extraneos,^a e parte sexta nuncuparit,⁶ le-

^e Prorsus enim infeliciter cum studiosis versatur.

^f Ipsius animæ præclara indoles.

tata interpunctione, hoc sensu : Qui, h. e. quam, vellem misellus (Claudius) aliquem sibi deligeret, &c.⁷ Baumg.—1 *Modum* unus Torr. *morem* alius. Dein et *incens.* non habet Vind. 1. qui *imitarentur* dat.—2 Torr. voluit trajectis vocibus legi Ἄτ. λίαν aut λίαν γ' ἐν τ. σπ. πάνυ. Desideratur λίαν in Memm. item Medic. Cuj. pluribusque, qui cum Voss. habent ἄτ. ναμην, (vel NAAA. NAAA. NAM.) et Codd. quos vidit Turneb. hinc Adv. xxvii. 19. effingens, καὶ μὴν ἐν τ. σπ. At Vind. 2. Cort. Ἄτ. λίαν πανυ ἐν τ. σπ. Polit. vero marg. allevit ἄτ. πάνυ λίαν ἐ. τ. σ. Oud. maluit rescribend. vel ναὶ μὴν, vel ναὶ δὴ, aut ναὶ ναὶ,jecto λίαν, quam voc. nec Steph. agnovit; tamen ibi pro πάνυ reponitur, quod etiam Salm. placuit. In Sab. Edd. legitur Ἄτ. ἐν τ. σπ. Αἴας λίαν, et ita Arg. Junt.—3 Desunt hæc tria verba Cnj. Voss. Dun. opt. Torr. A Medic. 3. abest *literis*.—4 Burm. suavit sibi, et Ern. deleri jussit. Oud. conj. *ulli, mi,* vel sim. q. Vulg. defendit Wolf. qui supra *idem* dedit.—4 Ita dant Memm. tres Pal. cum Mss. Torr. Dun. Cnj. Fonc. item Medic. Polit. Periz. et Edd. Vett. Vulgo *quin*, quod Wolf. nondum displicet. In Ed. Steph. *qui reliq.* Ern. hoc probat, vel *cum rel.* Oud. *cum et. rel.* Ceterum *post hoc* Vind. 2. Cort.—5 *Impert. hon.* Medic. 1. *impart.* multi Codd. et Edd. Mox in *tert.* Memm. Cop. Medic. Polit. *socios* Vind. 1. Postea *ne parte* servant Mss. O. cum Edd. plerisque; e tamen dant Rom. sec. cum Pulm. seqq. *et parte* Bon. marg. Bas. Gryph. &c. *cx p.* cum Urs. Ed. Steph. Torr. legit *ut ne her. . . e parte s. nuncuparet, legato non ampl.* Suspecta sunt Oud. voces *tertios* et *ne p. s.* In Medic. 1. Cop. *ne partes extra.*—6 Mss. O. *nuncuparet*, cum Edd. præter Camp. Steph. Casaub. &c. Tum vulgo *legatoque.* Torr. et Gron. ejici τὸ

NOTE

didit forte, de quibus capite sequenti; aut potius literati quidam viri: quod videtur indicare versus Græcens.

⁷ *Constituerit*] Hoc est, post cognita tot signa imbecillitatis, certum tandem iniverit consilium, quod in

Claudio sequeretur, ut initio hujus capitis statuendum dixerat.

² *Auguralis sacerdotii*] Quomodo et Caligula. Calig. cap. 12.

^a *Tertios ac pæne extraneos*] Aug. cap. ult. Quid primi quidve secundi

gato quoque non amplius, quam octingentorum sestertiorum,^b prosecutus. [5.] Tiberius patruus^c petenti honores consularia ornamenta^d detulit. Sed instantius legitimos flagitanti, id solum codicillis^e rescripsit, ‘Quadraginta aureos^f in Saturnalia et Sigillaria^g misisse ei.’ Tunc demum, abjecta spe dignitatis, ad otium concessit, modo in hortis et suburbano,^h modo in Campaniæ secessu delitescens; atque ex contubernio sordidissimorum hominum,

que vel inseri fuerit volebant. Oud. cum Ern. aut addendum sit post *prosec.* aut scribend. *quoque*, quam lect. Baumg. amplexatus est. Tandem a Cort. abest *quam*, probante Oud.—7 *Sigillari* Memm. Cop. Dun. Medic. Voss. e *sigillari* Huls. Vind. 2. Cort. *se mis.* Edd. Bas. Gryph. Plant. et recentt.—8 Ita conj. Græv. receperuntque Burm. Ern. et dudum ediderunt Bas. Gryph. Pulm. Torr. astipulante Medic. 2. cum priores exhiberent (ut est in aliquot Mss. et in his Exc. Voss.) *suburbano*; modo *domo*, modo in C. præter Edd. Rom. Bon. Par. quæ cum Steph. Casaub. &c. in *suburbana* *domo*, ut exaratur in Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Nonn. qui repetit in. Corsend. *subur-*

NOTE

hæredes, ad cap. 83. in Julio: ‘Ceteri, qui testatoris juri subjecti non sunt, extranei appellantur. Itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra non sunt, hæredes a nobis instituti, extranei hæredes videntur.’ Institutionibus §. Ceteri de hæred. qualit. et differ.

^b *Octingentorum sestertiorum*] Hic videntur intelligenda sestertia, non sestertii: quo posito, summa fuerit 35000.lib. Sin minus 35.lib. Singula enim sestertia mille sestertios valent, ut in Julio ad cap. 4. et 26. notatum est; quæ mira foret legati vilitas, et ludibrii potius quam honoris eausa.

^c *Patruus*] Drusi patris frater, cap. 1.

^d *Ornamenta*] Quales sunt lictores, aliaque, de quibus in Julio ad cap. 76.

^e *Codicillis*] Tib. ad cap. 51. &c.

^f *Quadraginta aureos*] 175.lib. Quanti sit aureus, infra Oth. ad cap. 4.

^g *Sigillaria*] De Saturnalibus, et muneribus tunc mitti solitis, in Augusto ad cap. 71. Sigillaria fuere gemini dies Saturnalibus additi, ad produendam festivitatem. Ipsa quoque munuscula sic appellata sunt, ut patet ex Senec. Epist. 12. ‘Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre.’ Et vicus ipse, ubi ea veniebant, ‘Sigillaria’ aut ‘ad Sigillaria’ dictus, ut ex Gellio lib. 11. cap. 3. ‘ostendisse mihi librum Æneidos secundum, entum in Sigillariis.’ Et infra cap. 16. et Ner. cap. 28. Sigilla sunt parva signa seu simulacra, quæ suis in ædiculis collocabant, quasi parietum ornamenta. Juven. ‘Si quis in ædicula Deus uniens.’ Hæc ab initio fictilia, deinde plumbea et aurea fieri, et mitti solita muneris loco, et pueris maxime, unde scomma in Claudium. Saturnalia et Sigillaritia a Spartiano dicta sunt hæc munera.

^h *Suburbano*] Quid suburbanum, Tib. cap. 11. &c.

super veterem significationem notam, ebrietatis quoque et aleæ⁹ infamiam subiit. [6.] Cum interim,¹⁰ quanquam hoc modo agenti, nunquam aut officium hominum, aut reverentia publica defuit. Equester ordo bis patronum cum referendæ pro se legationis elegit: semel, cum deportandum Romam corpus Augusti¹ humeris suis a¹ Consulibus exposcerent; iterum, cum oppressum Sejanum^k apud eosdem gratularentur. Quin et spectaculis adveniēti assurgere, et lacernas² deponere¹ solebant. Senatus quoque, ut ad numerum sodalium Augustalium^m sorte ductorum extra ordinem adjiceretur,³ censuit: et mox, ut domus ei, quam incendio amiserat, publica impensa restitueretur, dicendæque inter Consularesⁿ sententiæ jus esset. Quod decre-

~~~~~

bana modo domo, modo. Cort. Vind. 2. *suburbano: modo domi, m.*—9 Vind. Harlem. Periz. cum Edd. priscis dant *eb. et al. quoq.* Ed. Junt. *infantiam.*—10 Brem. et Wolf. hoc comma superiori capiti attenuere. In marg. Ant. Gryph. est *cui int.* quod placet Baumg. Tum *publice* Memm. tres Medic. Fouc. cum duob. Torr. probante Ern. *publicæ* Dun. Item *per se* Fouc. *et ut offic.* Harlem.—1 Edidit Oud. *ab Cons.* fide Medic. 2. 3. Vind. 2. Cort. Voss. et marg. Torr. Dein *exposcerent* testantur Mss. O. (nisi quod in Vind. 1. Huls. sit *exposceret*) et Edd. ante Casaub. qui *exposceretur.* Tum *gratularetur* Memm. Medic. Vind. Polit. Cort. Cuj. Voss. Edd. Casaub. Schild. Gron. Oud. aliæque.—2 *Lucernas* Memm. Medic. Voss. Cop. Harlem. Cuj. *lucernas* Vind. 1. et deest Edd. Rom. Item *solebat* extat in Mss. fere O. cum Edd. Rom. Junt. Casaub. et seqq. excepta Burm.—3 *Addiceretur* Medic. 2. Nonn. Edd. Ven. Bon. Lugd. Junt. Ald. Arg. Ant. Gryph. cum aliquot libris Torr.

NOTE

¹ *Corpus Augusti*] In Augusto cap. 101.

^k *Sejanum*] In Tiberio ad cap. 55.

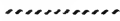
¹ *Lucernas deponere*] Harum usus ab Augusto prohibitus fuerat, ut in ejus vita cap. 40. Sub aliis tamen Imperatoribus vix obtinuit, et toga paulatim in desuetudinem abiit: primo enim sumebatur tantum ad salutationes officiaque ejusmodi, ac tandem nonnisi in judicando aut perorando. Hujus loco lacernis utebantur, quæ, Claudii tempore, introentibus principibus viris honoris causa depositæ: ita et Deos oraturi pænulas exhibebant, quæ ferme eadem ac lacernæ.

næ.

^m *Sodalium Augustalium*] Ii sunt sacerdotes, quos Tiberius Juliæ genti sacraverat, ad exemplum Romuli. Horum meminit et Tacitus lib. 1. *Annal.* 'Idem annus (qui 767. ab U. C.) novas cærimonias accepit, addito sodalium Augustalium Sacerdotio, ut quondam T. Tatius, retinendis Sabinorum sacris, sodales Titios instituerat, sorte ducti e primoribus civitatis unus et viginti.' De quo iterum lib. 11. ubi nonnihil a se differre videtur.

ⁿ *Consulares*] De ordine rogandi sententias in Julio ad cap. 21.

tum abolitum est, excusante Tiberio imbecillitatem ejus, ac damnum liberalitate sua resarturum⁴ pollicente. Qui tamen moriens, et in tertiis hæredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato etiam circa sestertium⁵ vicies^o prosecutus, commendavit insuper exercitibus, ac⁶ Senatui populoque Romano inter ceteras necessitudines^p nominatim. [7.] Sub Caio demum fratris filio, secundam⁷ existimationem^q circa initia imperii omnibus lenociniis colligente, honores auspicatus, consulatum gessit una per duos menses: evenitque, ut primitus ingredienti cum fascibus Forum prætervolaus aquila^r dexteriore^s humero consideret. Sortitus est et de altero consulatu in quartum annum;^t præseditque nonnunquam spectaculis in Caii vicem,^u ac

cui non displicebat. Mox *jus esset sent. Medic. 1.*—4 *Resarsurum* Memm. Medic. Voss. cum trib. Burm. et aliquot Edd. *refarcturum* Bon. Par. Dein *quæ tamen* Vind. 1. quod Oud. putat scribi pro *quin* vel *quum*.—5 In Edd. Bas. post. Gryph. Plant. &c. *sestertia*, contra Mss. O. et Edd. Vett. *circiter* Ms. Urs. et marg. Torr. quod favet J. F. Gron. lectioni *sestertii*, ab Ern. probatæ. Supra et aute in *tert.* inducendum judicant Lips. ac Torr.—6 *Ac restituit* Oud. auctorib. Codd. Torr. Medic. Cop. Harlem. Periz. Vind. 1. (in quo *populo quoque Rom.*) Voss. Edd. Rom. aliisque plurimis, accedente Dun. Vulgo *ac exulat*. In Fouc. *necess. cet.*—7 Periz. Harlem. et Ed. Ven. 1. habent *secundum*. Mox emendavit J. F. Gron. pater *et de proconsulatu in sextum an.* Jac. Gron. filius, qui et conject. suam in contextum admisit, *et de Asiæ proconsu-*

NOTE

^o *Sestertium vicies*] 87500.lib. Vulgati legebant *sestertia*, quod Casaubonus ex suis Mss. emendavit, in quibus etiam *circiter* legit.

^p *Necessitudines*] Amicos et necessarios. Videsis in Augusto ad cap. 17.

^q *Secundam existimationem*] Caligula, blanditiis omnibus benignitatis famam aucupans, patrum suum Claudium Consulem secum fecit, ut supra Calig. cap. 15.

^r *Aquila*] Quæ imperii aut magnarum rerum auspicium erat, ut et Tarquinii exemplo aliorumque colligere est, et narrat Seneca lib. 11. Quæst. Natur.

^s *Dexteriore*] Quod signum erat fausti et rati auspicii. Omnes aves ab eadem parte ratum non faciebant auspicium, ut patet ex Cicerone 1. de Divinatione, 'Cur a dextra corvus, cornix a sinistra faciat ratum,' &c.

^t *In quartum annum*] More majorum, non poterat obtineri consulatus alter, nisi decennio post primum. Torrentius existimat sortitionem hanc fuisse inventum aliquod Caligulæ, quo Consules sortiebatur in tempus futurum, quo forte pacto equum suum destinarat.

^u *In Caii vicem*] Supra in Calig. cap. 18.

clamante⁸ populo, ‘Feliciter,’^v partim ‘patruo Imperatoris,’ partim ‘Germanici fratri.’ [8.] Nec eo minus contumeliis obnoxius vixit. Nam et si paulo serius ad prædictam cœnæ horam occurrisset,⁹ non nisi ægre, et circuito demum triclinio, recipiebatur; et, quoties post cibum ad dormisceret,¹⁰ quod ei fere accidebat, olearum ac palmularum ossibus^w incessebatur: interdum ferula^x flagrove,¹ velut per ludum, excitabatur a copreis.^{2y} Solebant et manibus stertentis³ socci^z induci, ut repente expergefactus faciem sibi confricaret. [9.] Sed ne discriminibus⁴ quidem caruit: primum in ipso consulatu, quod Neronis et Drusi,^a fratrum Cæsaris, statuas segnius locandas ponendasque curasset, pæne honore summotus est; deinde, extraneo vel

latu. Cf. Oud. ad loc. In una Ven. sort. et alt. cons.—8 Fouc. acclamitante. Tum partim parvo A. patruo Memm.—9 Accur. in Edd. quibusdam Germ. nuperis. Vid. Cal. c. 26. Postea circumito Vind. 2. Cort.—10 Sic e suis Codd. reponit Casaub. quod exhibent Mss. exceptis Nonn. Medic. 1. Vind. Huls. uti et Edd. ante Bon. Al. obdorm. ac magis placet Oud. Tum aut p. Pal. 1. 2. Medic. 1. Voss. et p. Periz. cum Edd. Rom.—1 Ferula flagro Lisl. Medic. 2. Dun. Cuj. ferula flagro Cort. Voss.—2 Ita præbent Lisl. Memm. Cuj. Voss. et Corsend. pro v. l. a copreis duo Torr. Cop. Huls. Medic. 1. 3. Vind. 1. Pal. 2. 3. a tropeis vel tropheis ceteri cum Edd. Vett. Desunt Edd. Rom. a copreis xl. trophæis Viterb. a copreis xl. trophæis Pal. 1. Cf. Tib. c. 61. excit. capr. Ven. 2. 3. a torpeis Arg. unde conj. Burm. a torpore, ut in marg. Ant. Gryph. Man. doct. ad or. Steph. ita distinguit, excitabatur: a copr. soleb. &c. et ita Turneb. Adv. xxii. 32.—3 Subtentis Fouc. Dein indui Dun. Medic. 2. Cuj. Dein sibimet edidit Oud. fide Medic. 2. 3. trium Pal. Dun. Nonn. Cop. Cuj. Voss. cum Edd. Junt. Ald. Steph.—4 De disc. Harlem. Tum primo Memm. patrum Vind. 1. Cæsarisque Vind. 2. et Cort. Decet ponendasque

NOTÆ

^v *Feliciter*] Hæ sunt populi acclamationes, quales supra Calig. cap. 15. Aug. c. 58. Domit. cap. 13. quod et in sponsalibus fiebat. Juven. Sat. 11. vs. 119. ‘Signatæ tabulæ, dictum feliciter,’ &c.

^w *Olearum ac palmularum ossibus*] Columella lib. xii. cap. 49. olearum ossa ‘muleos’ appellat; palmarum vero ‘lignum’ Plinius lib. xv. cap. 28.

^x *Ferula*] Supra in Calig. cap. 20.

^y *Copreis*] Torrentius hic constan-

ter retinuit ‘copreis,’ eodem sensu quo supra in Tiberio cap. 61. Beroldus et Sabellicus legunt *tropæis*, quasi a *τρέπω*, quod illusores isti subito sese averterent. Casanbonus, cui accedit Turnebus lib. xxii. cap. 31. *Copreis*. Vide ad dictum Tiberij locum.

^z *Socci*] De hoc calceamenti genere in Calig. ad cap. 52.

^a *Neronis et Drusi*] Fratres erant Caligulæ, quos Tiberius fame enecuit. Tib. cap. 51. et Calig. cap. 15.

etiam domesticorum^b aliquo deferente, assidue varieque inquietatus. Cum vero detecta esset Lepidi et Gætulici^c conjuratio, missus in Germaniam^{†d} inter legatos ad gratulandum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fremente Caio, patrum^e potissimum ad se missum, quasi ad puerum regendum; adeo, ut non defuerint, qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, sicut vestitus advenerat. Atque ex eo nunquam non in Senatu novissimus consularium sententiam dixit, ignominia causa post omnes interrogatus. Etiam cognitio falsi testamenti recepta est, in quo et ipse signaverat. Postremo etiam^s sestertium octogies^f pro introitu novi sacerdotii^g coactus impendere,⁶ ad eas rei familiaris angustias decidit, ut, cum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum^h lege prædiatoriaⁱ venalis^k pependerit^l sub edicto Præfec-

Harlem.—5 Abest etiam a Dun. Voss. Cop. Huls. *sest. etiam Cuj. Pro octogies* Lips. in ora Cod. *octies* notavit. *sestertia octog.* Edd. Seb. Gryph. Dol. Col.—6 Ern. mallet legend. *pendere*, et mox *recidit*. Mox *possit* Harlem. et

NOTÆ

^b *Domesticorum*] Josephus lib. xix. Antiquit. cap. 1. refert, Claudium accusatum fuisse, Polluce servo suo deferente, ac causam dicere coactum, Caligula iudice.

^c *Lepidi et Gætulici*] Supra in Caligula cap. 24. et Joseph. ibidem.

[†] A. U. C. 793.

^d *In Germaniam*] De illa Caligulæ expeditione in Calig. cap. 44. et 45. et seqq.

^e *Patrum*] Patruorum severitas in proverbium abiit, 'Ad patruos:' quod indicat Horatius lib. ii. Sat. 3. vs. 87. 'sive ego prave Seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi.' Hoc est, objurgator et severus censor, instar patrui ut innuit Persius Sat. i. 'Cum sapius patruos,' &c.

^f *Sestertium octogies*] 320000.lib.

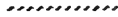
^g *Novi sacerdotii*] Intellige de Caligulæ sacerdotio, de quo Calig. cap. 22. non vero Augusti; hoc siquidem

Claudio extra ordinem concessum est, ut supra cap. 6. retulit. Postquam templa Imperatoribus, tanquam Diis, extrui cæpere, simul ista sacerdotia magno pretio redempta sunt ab adulatoribus.

^h *In vacuum*] Tota hæc loquendi ratio e jurisconsultorum formulis petita est. Ergo in vacuum illi pendere dicuntur, quorum bona, cum solvendo non sint, tamdiu possessore vacua sunt, quamdiu nemini adjudicata, vel in fiscum non redacta. Hinc et 'in vacuum venire,' hoc est, hæreditatem possessore quocumque modo privatam suscipere.

ⁱ *Lege prædiatoria*] Qua bona sive prædia ejus, qui obligatus est, vendi permittuntur, si prædem, qui pro eo se quoque obliget, invenire nequeat. Unde prædiatoria lex dicta, vel quod jura prædiorum constitueret, vel quod de prædiis caveret: et qui in ejus-

torum. [10.] Per hæc ac talia⁷ maxima ætatis parte transacta, 'quingagesimo anno imperium cepit,† quantumvis mirabili casu. Exclusus inter ceteros ab insidiatoribus Caii, cum, quasi secretum eo desiderante, turbam summo- verent, in diætam,⁸ cui nomen est Hermæum,⁹ recesserat. Neque multo post rumore cædis exterritus, prorepsit ad solarium¹⁰ proximum, interque prætenta foribus vela^o se

prætorum corr. Loëns. Epiphyl. ix. 1. Item *perpender*. in Dun.—7 *Et alia* Vind. 2. Müll. suasit *ac*, vel *et alia*, in Obs. *et tal.* Cort. *et similia* Fouc. Postea *desideranti* Memm. Medic. 3. Polit. *desiderantes* Ed. Camp. In Vind. 2. et Cort. *secretum inopinantemque subito ab urbe summovissent, et summovissent* præfert Ern.—8 Memm. *indictam*, Periz. a. m. pr. Harlem. Edd. Ven. 1. Med. Cald. *indictam*, Vind. 1. *meditum*. Deest in Ven. 2. 3. *inde in oppidum* Vind. 2. Cort.—9 *Hermæum* Mss. plerique et Edd. ante Casaub. *Hernicum* Vind. 1. Cort. *Ermanæum* Huls.—10 *Solarium* Memm. Cuj. Medic. 3. Reg. Voss. Hinc alii legerunt *scalarium*, quod defendit Burm. repugnante Ern. in Exeurs. ad

NOTÆ

modi controversiis versati sunt, prædiatores appellantur, quorum mentio fit a Cicerone, in Oratione pro Balbo, et Epistolis ad Atticum lib. xii. Epist. 16. et maxime a Jurisconsultis in libris Digest.

^k *Venalis*] Casaubonus existimat, non bona duntaxat, sed et ipsum Claudium venam expositum fuisse, edicto Præfectorum ærarii; sed longe verosimilius Lipsius in Senec. cap. 12. libro iv. de Beneficiis, nonnisi de bonis intelligit; si quis enim debitor latitabat, frustrabaturve, tunc, omisso homine, rem persequebantur; hoc est domos, fundos, &c. et omnia ejus bona venalia proponebantur.

^l *Pependerit*] Interea, dum bona eorum qui fisco erant obligati venirent, cognoscereturque quantum ex illis redigi posset, tunc ii dicebantur pendere apud ærarium, quod eorum nomina in libello, vel tabula pendula præscripta, hoc est publice proposita forent et suspensa. Tabulam hanc 'titulum' appellat Tibullus lib. ii. Eleg. 4. 'Sed et jubeat si vendere

avitas, Ite sub imperium, sub titulumque Lares.' Idem de servis quoque innuit Gellius lib. iv. cap. 2.

† A. U. C. 794.

^m *Diætam*] Sumitur aliquando pro ea domus parte, in qua versamur et habitamus, qualem dicimus *appartement*, a Græco *διατῶμαι viro versor*. Sic Plinius libro ii. Epist. 17. et lib. v. Epist. 6. 'Contra mediam fere porticum diætâ paulum recedit.' Et paulo infra: 'Est in hac diætâ dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, fornumque excludit, junctaque ei quotidiana amicorumque cœnatio.' Aliquando sumitur diætâ pro habitatione, quæ amœnitatis causa in hortis exstructa sit, in qua de die comedant; unde etiam Varro dedit nominis etymon. Ita et apud jurisconsultos ad l. XLIII. de legatis, &c. Variis Deorum nominibus diætâs domus distinguebant, ut hic Hermæum, hoc est Mercurii, in aliis Isæum, Musæum, &c. Isidis, Musarum, &c. quod necdum obsolevit.

ⁿ *Solarium*] Locus superior in ædi-

abdidit: latentem discurrens forte gregarius^p miles, animadversis pedibus, e studio¹ sciscitandi, quisnam esset, agnovit, extractumque, et præ metu ad genua sibi accidentem,² Imperatorem salutavit. Hinc ad alios commilitones, fluctuantes, nec quicquam adhuc quam frementes, perduxit. Ab his lecticæ impositus, et, quia sui³ diffugerant, vicissim succollantibus⁴ in castra^r delatus est, tristis ac trepidus, miserante obviam turba, quasi ad pœnam raperetur insons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernocta-

h. l.—1 *Et stud. Polit. Dein suscitandi Cuj. et ad cognovit Memm. tres Medic. Dun. Cuj. accogn. Voss. et cogn. Polit.*—2 *Accedentem* Edd. Rom. *imperaturum* Medic. 3. Polit. Item *fluctuantis* et *frementis* Medic. 1. 3. Polit.—3 *Ita* Memm. Pal. Dun. Periz. Harlem. Fouc. et plures Casanb. Ond. cum Edd. Vett. præter Sab. Bou. Par. Bas. Gryph. Plant. &c. in quibus *servi*. Statim

NOTÆ

bus, excipiendo soli destinatus, ubi solebant apricari; qui cum Mænianis, de quibus Calig. cap. 18. confundendus non videtur; ad quid enim aut quomodo ibi vela? Josephus lib. ix. cap. 2. Antiquit. locum hunc obscurum quendam memorat, ad quem gradibus eundum erat.

° *Vela*] Sumi videntur hic pro peristromatis, et apud Juven. Sat. vi. vs. 226. ‘Ornatas paulo ante fores, pendentia linqvit Vela domus, et adhuc virides in limine ramos.’ Unde potius et velarii inter officia domus Augustæ numerati, non vero tantum de velis, quæ fenestris obtenderentur, de quibus idem Juven. Sat. ix. vs. 104. ‘Claude fenestras, Vela tegant rimas, junge ostia, tollite lumen.’ Lampridius de Heliogabalo idem narrat, quod hic Suetonius de Claudio: ‘Subito militum strepitu exterritus, in angulum se condit, objectumque veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi, se texit.’ De quo et idem Auctor in Alexandro.

^p *Gregarius*] Prætorianum dixit

Josephus *ibid.* lib. nempe xix. cap. 2. ubi hæc leviter immutata narrantur.

⁴ *Succollantibus*] Collum supponentibus ad illum ferendum, quomodo lecticarii solent. Hac voce iterum utitur, Othonis cap. 6. et in Nerone. Legitur quoque a quibusdam apud Varronem lib. iii. de Re Rust. cap. 16. ubi de apibus: ‘Regem suum sequuntur quocumque it, et fessum sublevant; et si nequit volare, succollant; quod eum servare volunt,’ &c. Ubi alii legunt *subvolant*. Plinius lib. xi. cap. 17. de apibus idem et totidem ferme verbis narrat, ‘fessum humeris sublevant, validius fatigatum ex toto portant.’

^r *In castra*] Prætoria scilicet, de quibus in Tiberio cap. 37. Torrentius protulit nummum argenteum, cujus ex una parte cernitur effigies Claudii, ex altera castrorum illorum, cum inscriptione, IMPER. RECEPT. quasi per Prætorianos receptum Imperium innuens.

vit, aliquanto minore⁴ spe, quam fiducia. Nam Consules cum Senatu et cohortibus urbanis Forum Capitoliumque occuparant, asserturi communem libertatem: accitusque et ipse per Tribunos⁵ plebis in Curiam ad suadenda, quæ viderentur, 'vi se et necessitate teneri,' respondit. Verum postero die,⁶ et Senatu segniore in exequendis conatibus, per tædium ac dissensionem diversa consentium,⁷ et multitudine, quæ circumstabat, unum rectorem jam et nominatim⁸ exposcente, armatos pro concione jurare in nomen suum⁹ passus est; promisitque singulis quina dena¹ sestertia, primus Cæsarum fidem militis etiam præmio pigneratus. [II.] Imperio⁹ stabilito, nihil anti-
quius duxit, quam id biduum, quo de mutando Reipublicæ statu hæsitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam et oblivionem in perpetuum sanxit, ac præstitit; Tribunis modo ac Centurionibus paucis e conjuratorum¹¹ in Caium numero interentis,

defugerant Edd. Rom.—4 *Conj. Perizon. majore*, quod sibi placere quoque fatetur Ern. Mox *occupaverant* Memm. Dun. Medic. 1. 3. unus Torr. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Vulgo *occuparunt*. Edd. Med. Cald. *occuparent*. Sed recept. lect. firmant Vind. 1. Fouc. (qui et *ut assert.*) Edd. Sab.—5 Ita e Viterb. Vind. 1. receperunt Oud. Ern. et seqq. pro vulg. *tribunum*. In multis Mss. et Edd. compendiose *Tr. pl.* Dein *ad censenda*, quæ lectio est Cuj. præfert Ern. Supra *omnem pro commun.* Huls.—6 Ita cum Grut. reposuit Casanb. &c. cum Medic. 1. Pal. 1. 3. Cop. Cuj. Edd. Lugd. Arg. Junt. Ald. Steph. In ceteris *postero vero die*.—7 *Sentientium* Fouc. Tum *nominatum* Vind. 1. et mallet Casanb. *eum poscente*. Item *armatus* duo Torr. Cop. Medic. 1. 3. Fouc. uterque Vind.—8 *Nom. in su.* Edd. Rom. *quindena* Cop. marg. Bas. Gryph. aliique. Fouc. *quaterna*. Ern. existimat h. l. XX. *sest.* pro XV. repõnenda. Infra *multis etiam* Dun.—9 *Imperioque* Fouc. Mox Medic. 1. 3.

NOTÆ

⁸ *Nominatim*] Proprio nomine Claudium ipsum.

¹ *Quina dena*] Sestertia, scilicet 656.lib. 5.s. Josephus quinque drachmarum promissa narrat, quæ vicena forent sestertia. Una siquidem drachma quatuor sestertiis æquivalet, ut in Julio ad cap. 4.

¹¹ *Conjuratorum*] Horum princeps Chæreas, quem miror hic a Suctonio

non nominatum, ut Calignl. cap. 58. Josephus narrat hunc mortem oppetisse: Lupum vero, qui Cæsoniam occiderat, de qua cap. 59. Calig. dejecto prorsus animo, utpote qui fletet cum duceretur, dolens ereptam sibi togam: quod ridens ipse Chæreas, ac mollitiem exprobrans, Lupos nunquam algere dixit.

exempli simul causa, et quod suam quoque cædem deposcisse cognoverat. Conversus hinc ¹⁰ ad officia pietatis, jusjurandum neque sanctius sibi, neque crebrius, instituit, quam PER AUGUSTUM.^v Aviaæ Liviae^w divinos honores, et Circensi pompa currum elephantorum,^x Augustino^{1y} similem, decernenda² curavit. Parentibus inferias^z publicas, et hoc amplius, patri Circenses^a annuos natali die; matri carpentum,^b quo³ per Circum duceretur,^c et cognomen Augustæ, ab viva⁺ recusatum.^d Ad fratris^e memoriam,⁵

//////////

Polit. carent præposit. *e* ante conj. In Cort. *deposcisse*.—10 Memm. *conversis hunc*.—1 Sic habent Mss. Pulm. Torr. aliorumque, et Ond. cum Edd. veteriorib. nisi quod in Vind. 1. uti in Periz. a m. pr. scriptum sit *Augusto*, quod non displicuit Torr. *Augusteo* in Ms. legi testatur Beroald. *Augustæo* Bas. Gryph. Col. Dol. Plant. Si quid mutandum, vellet Ond. *Augustiano*, uti in Ner. c. 25. Vir doct. in ora Casaub. *Augusti* legit.—2 Vulgo *decernendum*. Illud restituit Burm. ex trib. suorum et multis editis, accedentib. Memm. Pulm. Fouc. Medic. Vind. Polit. Cort. Tum *patr.* deest Vind. 1. *annuo* Medic. 2. *Circ. ann.* Fouc. *natalis* Harlem. Edd. Camp. Ven. Med. Cald. Bas. al.—3 Ita recepit Burm. e conj. Lips. et Bronkh. comprobantibus Cop. Medic. 1. 3. Polit. Corsend. Vind. 2. Lys. Fouc. Edd. Ald. Gryph. Ond. Ern. &c. Vulgo *quod circumduceretur* Ven. 2. 3. Bon. Par.—4 Hæc est correctio Lips. ad Tac. Ann. 1. 8. probata Ond. Ern. et recepta Wolf. Legit Aurel. ad Tac. 1. c. *ab ea ante recus.*—5 Memm. *a fr. memoria*, et sic Medic. 1. 3. Polit. Cop. ac Periz. Vind. 2. Cort. Ed. Rom. sec. Hæc superioribus jungunt Edd. Bas.

NOTÆ

^v *Per Augustum*] Per Genium Cæsaris jurabant, ut Calig. cap. 15. et 27. et per eos quos maxime diligebant. Vide et in Aug. ad cap. 60.

^w *Aviaæ Liviae*] Quam Tiberius absque honore sepultam voluerat. Supra in Tiberio cap. 51. Ei Claudius omnia decrevit, quæ Caligula sorori Drusillæ. Calig. cap. 15.

^x *Currum elephantorum*] Quo inter pompæ ferenla ejus imago ferretur inter divinas, de quo in Julio ad cap. 39. et 76. et Aug. cap. 43. et 45. Hujus Augusti currus effigies cernitur in veteri numismate, cum quatuor junctis elephantis; unde constare potest, non ideo elephantorum dictum, quod eburneis quibusdam lami-

nis opertus esset.

^y *Augustino*] Beroaldus et vulgati legunt *Augusteo*, et Torrentii Mss. *Augusto*; quod et potest; legere enim est marmor Tiberium, marmor Augustum, quod illorum temporibus inventum. In Plinio libro xxxvi. cap. 7.

^z *Inferias*] Supra sæpe, Calig. cap. 3. et 15.

^a *Circenses*] Quid sint, in Julio ad cap. 39.

^b *Carpentum*] Proprium matronis velliculum. Calig. cap. 15.

^c *Duceretur*] Ejus scilicet imago; jam enim perierat, vivente Caligula. Supra in Calig. cap. 23.

^d *Recusatum*] De hoc in Augusto

per omnem occasionem celebratam, comœdiam quoque Græcam^f Neapolitano certamine docuit,⁶ ac de sententia⁷ iudicum coronavit.⁸ Ne⁸ Marcum quidem Antonium^h inhonoratum ac sine grata mentione transmisit, testatus quondam per edictum, ‘ Tanto impensius petere se, ut natalem patris Drusi celebrarent, quod idem esset et avi sui Antonii.’ Tiberio marmoreum arcum juxta Pompeii theatrum, decretumⁱ quidem olim a Senatu, verum omissum, peregit. Caii quoque etsi acta omnia rescidit, diem tamen necis, quamvis exordium principatus sui, vetuit inter festos^{9k} referri. [12.] At¹⁰ in semet augendo parcus atque

Gryph. maj. distinct. posita post *celebr.*—6 *Dedit* pro *docuit* edidit Beroald. in Bon. Med. sec. quam lect. secuntæ Paris. Junt. Steph. Bas. Gryph. Dol. Col. probatque Ern. Ruluk. Müllero *docuit* glossa videbatur, et deerat Fouc.—7 *Ac de se sent.* Codd. Torr. et Lips. qui conj. *ac se de. s. j. c.* In Huls. de sunt hæc verba. Tum *judicium* Cop. *juditium* Medic. 1. 3.—8 *Nec* Vind. 1. Cort. Edd. Rom. quarum prima habet *infra idem esset avi.* Medic. 3. *ctiam avi.* Dein *theatr.* P. Vind. 1. *decr. equidem* Periz. et Caio Memm.—9 Ita monuerunt legend. ex Mss. Turneb. Pulm. Torr. Græv. Oud. Ern. In nonnullis *fastos* cum Edd. Vett. ad Casanb. usque, licet in marg. Bas. Gryph. al. *festos* vel *faustos* exhibeatur. In Medic. 3. *sectos.*—10 *Sig* exhibent Memm. Pal. 1. Corsend. Nonn. Dun. aliique plures. Vulgo *ac*, quod in Fouc. deest. Habent *et in* Medic. 1. 3. Pal. 2. 3. Cop. Edd. Ald. Arg. Junt. Dein *augendo* Periz. Medic. 3. a m. pr. In Harlem. et Periz. *parem atque civilem*

NOTÆ

ad cap. ultimum. Lipsius hoc refert ad ipsam Antoniam, et pro *avia* legit *a viva*, auctoritate Dionis, qui libro XVIII. refert Antonia donatum cognomen hoc a Caligula. Sed de donato auctorem habet quidem unum, de recusato nullum; sed tantum conjectura id colligit, quod nempe ad mortem tædio et indignitate compulsa honorem illum sprevisset.

^c *Fratris*] Germanici.

^f *Comœdiam quoque Græcam, &c.*] Neapoli quippe Græco prorsus more vixisse, Dio Cassius auctor est. De certamine Neapolitano ad Aug. cap. 98. Pro *docuit* vulgati legunt *dedit*, quod idem est; id enim significat quoque verbum ‘*docuit*’ apud Horatium de Arte: ‘Et qui prætextas, et

qui docuere togatas.’

^g *Coronavit*] Id est, coronam ipse dedit histrionibus; quanquam non desint, qui vocem activam pro passiva hic positam contendunt. ‘*Coronavit*’ igitur, hoc est, coronam retulit.

^h *Antonium*] Quem ideo dicit avum suum maternum, quia pater erat Antonia matris, ut Calig. cap. 1. &c.

ⁱ *Decretum*] Tunc forte cum Pompeii theatrum restituit. Tib. cap. 47.

^k *Festos*] Alii *fastos*, ut intelligantur libri Fastorum, de quibus in Julio ad c. 40. Quod idem fuerit; ii siquidem festa et eorum causas continebant, nisi si de diebus fastis intelligeretur, quibus nempe lege agi fas esset; quod festis contrarium est.

civilis, prænomine ‘Imperatoris’ abstinuit, nimios honores recusavit, sponsalia filiae, natalemque ¹ geniti nepotis silentio, ac tantum domestica religione, transegit. Neminem exulum, nisi ex Senatus auctoritate, restituit. Ut sibi in Curiam Præfectum Prætorii ¹ Tribunosque militum secum inducere liceret, utque ² rata essent, quæ procuratores sui ^m in iudicando ⁿ statuerent, precario exegit.^o Jus nundinarum ^p in privata prædia a Consulibus petiit: cognitionibus

Cop. et civ.—1 Dun. dat natalem sine que. Tum ac tamen Edd. Rom.—2 *Ut rata* Fouc. *Infra petit* Memm. Medic. 3. ut passim. Medic. 3. *consularis* cum Bas. post. *consularibus* Edd. Rom. Bas. pr. marg. Bas. post. et Gryph. Item

NOTÆ

¹ *Præfectum Prætorii*, &c.] Huic enim, quamvis tanta dignitate ornato, curiam ingredi non licebat, cum non nisi equestris ordinis esset, cujus summa et culmen erat hæc dignitas, ut Galbæ cap. 14. quippe quæ alterum ab Imperatore gradum obtineret. Tiberius jam ante petierat id ipsum, quod Claudius hic: auctor Tacitus Annal. iv.

^m *Procuratores sui*] De legatis consularibus et præsidibus, qui in provincias ab Imperatoribus mitti consueverant, supra in Augusto ad cap. 36. et 47. Verum quia minores quasdam in provincias, tantæ dignitatis viros mittere, vel negligebant, vel dedignabantur, quandoque fiebat, ut tota provinciæ cura incumberet procuratori Cæsaris, sive procuratori fisci, quem etiam rei privatæ, aut rationalem vocabant. Unde, quamvis proprio munere non deberet nisi tributa redditusve Principis colligere, aliaque curare quæ pertinent ad fiscum, factum tamen est, ut defectu præsidis, ac rebus ita cogentibus, inter provinciales jus diceret, quamvis duntaxat Eques, ac plerumque etiam libertus. Cum igitur jurisdictionem non haberet, rata non habebantur

ejus acta, poterantque vocari ad Senatus disquisitionem: quod ut mutaretur, Claudius Senatum precatus est. Hujusmodi procuratorum frequens fit mentio apud Josephum, et ex iis erat Pontius ille Pilatus, a quo Christus Dominus ad crucem traditus est.

ⁿ *In iudicando*] Nam in aliis rebus, quas Imperatoris nomine gerebant, perinde rata habebantur, ac si ab Imperatore ipso gesta fuissent.

^o *Precario exegit*] Hoc est, precibus impetravit. Hujus vocis usus non infrequens apud auctores, maxime jurisconsultos, qui precarium illud esse dicunt, quod precibus petenti conceditur, utendum quamdiu is qui concessit, patitur.

^p *Jus nundinarum*] Nundinæ apud antiquiores Romanos erant feriæ, non quoque die recurrentes, quibus rustici Romam venirent, ad mercatum legesque accipiendas. Harum postea in oppidis etiam habendarum jus, a Senatu impetratum, patet ex Plinio lib. v. Epist. 4. ‘Solers vir prætoris a Senatu petiit ut sibi instituere in agris suis nundinas liceret.’ A posterioribus Imperatoribus, ut suo tantum ipsorum beneficio, certis in oppidis statisque temporibus

magistratum, ut unus e consiliariis,^q frequenter interfuit. Eisdem, spectacula edentes, surgens et ipse cum cetera turba, voce ac manu^r veneratus est. Tribunis^s plebis aduentibus se pro tribunali excusavit, quod propter angustias^s non posset audire eos, nisi stantes. Quare in brevi spatio tantum amoris favorisque collegit, ut, cum profectum eum Ostiam perisse ex insidiis⁴ nuntiatum esset, magna consternatione populus, et militem quasi proditorem, et Senatum quasi parricidam, diris execrationibus incessere non ante destiterit, quam unus atque alter, et mox plures, a magistratibus in Rostra producti, salvum et appropinquare confirmarent. [13.] Nec tamen expers insidiarum usquequaque permansit, sed et a^s singulis, et per factionem, et denique civili bello infestatus est. E plebe⁶ homo nocte media juxta cubiculum ejus cum pugione deprehensus est: reperti et equestris ordinis duo in publico cum dolone^t ac venatorio cultro^u præstolantes, alter, ut egressum theatro, alter, ut sacrificantem apud Martis æ-

edentis Medic. 3.—3 Tribunalum Periz. Harlem. cui et se deest. In Cop. hæc tota periodus usque stantes desideratur. Fouc. non potuisset.—4 Vind. 1. et ins. Mox pro exsecr. conj. Lips. detestationib. In opt. Torr. obtestat. In fine cap. affirm. Vind. 2. Cort. sen Lys. probante Ern. confirmant Medic. 3.—5 Ut acta Memm. et a s. omisso sed Fouc. Ed. Bon. sed a s. Cop. Tum perfectionem Cuj. et insectat. Periz. a m. pr.—6 Et pl. Huls. et e pl. Edd. Rom. Etiam noctu Memm. tres Medic. Cop. Huls. Cuj. Pro conject. Ond. dat e media plebe h. noctu. Ceterum et ante equest. non agnoscunt Dun. Fouc.

NOTÆ

celebrarentur mercatus (quæ vox idem etiam significavit ac mundinæ) cum omnium vectigalium ac portorium immunitate. Quæ magna ejusmodi locorum utilitas.

^q *Consiliariis*] Uno e Torrentii codicibus legitur *consularibus*, mendose; ii enim sunt, de quibus Tib. cap. 33.

^r *Voce ac manu*] Acclamatione ac plansu.

^s *Angustias*] Quod nempe tribunal non caperet plures: et certe civilitatis duntaxat causa faciebat; stabant

enim Principem alloquentes.

^t *Dolone*] Servius enarrans hunc VII. Æneid. versum, 'Pila manu sævosque gerunt in bella dolones,' dicit dolonem esse flagellum, intra cujus virgam latet pugio, a fallendo sic dictum, quod speciem tantam ligni præ se ferens, ferro latente decipiat. Eodem sensu jurisconsulti ad legem Si ex plagis, ff. ad Legem Aquiliam. Varro dicit esse contum cum ferro brevissimo.

dem adoriretur.⁷ Conspiraverunt autem ad res novas Gallus⁸ Asinius^v et Statilius Corvinus, Pollionis ac Messalæ^w oratorum nepotes, assumtis compluribus libertis ipsius atque servis. Bellum civile movit Furius Camillus^x Scribonianus,⁹ Dalmatiæ legatus; verum intra quintum diem oppressus est, legionibus, quæ sacramentum mutaverant,^y in pœnitentiam religione conversis, postquam, denuntiatio ad novum Imperatorem itinere, casu quodam, an¹⁰ divinitus,^z neque aquila¹ ornari,^a neque signa convelli^b moveri-

venatorio est in Periz.—7 *Adorretur* Memm. Ed. Ven. 1. Malit Burm. *adorecentur*. Paulo ante *eodem* Fouc. Tum *conspiraverunt* pro vulg. *conspiraverant* rescripsit Oud. fide Medic. Polit. Vind. 1. Cort. Cop.—8 *Gallius* et mox *Pollionis* Memm. Proxime *Statinus* Med. 2. Vind. 1. *Statinus* Edd. Rom. Utrumque dant Mss. Torr. sed in alio *Scatinus*. Medic. 2. Voss. Periz. Harlem. *Corvinus*, cum Edd. Ven. Med. Verba ac *Messal*. desunt Fouc. in quo cum Vind. 2. atq. *ips. serv.* Voss. ac *serv.* Ceterum *clarorum orator.* habet Vind. 1.—9 *Scribonius* Ven. 1. *Scribonicus* duæ rell. in ante *pœn.* abest ab Harlem. ac *denuntiatio* præbent Edd. Schild. Supra *Delmat.* Memm.—10 Ita scribend. judicant Lips. et Torr. probantib. Burm. Ern. al. et ita extat in Edd. Casaub. Plant. Var. Vulgo ac *div.* quod defendit Græv. et ob librorum consensum reposuit Oud. magis tamen in aliorum sententiam inclinans.—1 *Aquila* Ed. Torr. ex Oros. l. vii. c. 6. probante ibi Havercamp. Verbum *ornari* suspectum est Ern. sed injuria, ut alii censent. Idem Oros. cum Casaub. *moverive*. Vind.

NOTÆ

^u *Venatorio cultro*] Non venabulo tantum, quod telum longius est; sed et brevior quodam cultro utebantur.

^v *Gallus Asinius*] Dio hunc dicit fratrem uterinum Drusi illius, qui Tiberii filius erat, de quo in Tiberio plure; innuit et Tacitus III. Annal. quippe Salonius pater ejus, duxit Agrippinam Drusi matrem, quam Tiberius paulo ante Augusti jussu dimiserat, ut in Tib. ad cap. 7.

^w *Pollionis ac Messalæ*] Hi fuerunt oratores Julii et Augusti ætate celeberrimi.

^x *Furius Camillus*] Hujus meminit iterum libro sequente cap. 35. et Torrentius eundem fuisse autumat, qui, auctore Tacito, libro II. Anual. Africae sub Tiberio Proconsul, Furio nomini multos post annos militiæ

decus restituit.

^y *Mutaverant*] Sacramentum enim Claudio prius dixerant.

^z *An divinitus*] Vulgati omnes legebant ac *divinitus*. Torrentius emendavit.

^a *Aquila ornari*] Plinius lib. XIII. cap. 3. refert aquilas et signa alia pulverulenta, festis diebus inungi solita.

^b *Signa convelli*] Quænam illa forent præter aquilam, in Julio notatum est, ad cap. 62. Ea ferebantur imposita hastæ, ejus pars inferior acuta defigebatur in terram, eo loci ubi castra erant. Inde profecturi signa non avellebant, nisi captatis prius auguriis. Virgilius lib. XI. Æneid. ‘cum primum vellere signa Annuerint Superi.’ Si ergo manum

que potuerunt. [14.] Consulatus super pristinum^e quatuor gessit: ex quibus duos² primos[†] junctim, sequentes; per intervallum, quarto quemque anno, semestrem³ novissimum, bimestres ceteros, tertium autem, novo circa Principem exemplo, in locum demortui successit. Jus et Consul et extra honorem laboriosissime^d dixit, etiam suis suorumque diebus sollemnibus,⁴ nonnunquam festis^f quoque antiquitus et religiosis. Nec semper præscripta⁵ legum secutus, duritiam lenitatemve mulctarum, ex bono et æquo,^g

1. *commoverique*. Edd. Rom. *potuere*.—2 In Memm. *e quib. duo*, probante Græv. *duo etiam et junctum* Cuj. *duos proximos* Fouc. in quo et quoque anno, quod man. doct. in ora Ed. Steph. alleverat.—3 *Semenstrem* Memm. opt. Torr. Medic. 1. 3. qui cum eod. Torr. dant *bimestres*, quomodo edidit Oud. hic et alibi. Mox *tert. aut Dun. et cons. extra* Medic. 3. *extr. ordinem* Vind. 1. *laboriosissime* Voss.—4 *Sollemnis* Medic. 2. Cuj. Dein *antiquis* Edd. Rom. cum uno Torr. qui putat scribend. *antiq. rel. sine copula*.—5 *Præscriptam* Rom. Ven. Lugd. Junt. Ald. Arg. Bas. Gryph. Plant. aliæque, contra Mss. *perscripta et multorum* habet Cop. In Fouc. desiderantur verba illa, *ex bono et æquo*. Vind. 1. cum Periz. et Harlem. *et bono*.—

NOTÆ

avellentis non sequerentur, malum omen illud erat, quod contentum multis exitio fuisse crediderunt.

^e *Pristinum*] Quem cum Caligula gesserat. Supra cap. 7. et Calig. cap. 15.

† A. U. C. 795. 796.

‡ A. U. C. 800. 804.

^d *Laboriosissime*] Exemplo Julii, supra cap. 43. et Aug. cap. 33.

^e *Diebus sollemnibus*] Quales erant sponsalia illa, de quibus supra cap. 12. et privata illa amicorum officia, de quibus in Augusto cap. 53.

^f *Festis*] Loqui videtur de privatis quibusdam feriis, quales multæ erant familiarum propriæ, ut Claudiæ, Æmiliæ, Juliæ, &c. teste Macrobio lib. 1. Saturnalium cap. 16. ‘Et si quas proprias ferias quæque familia ex usu domesticæ celebritatis observat.’ Erant et singulorum, ut natalitia, funera, &c. Hinc Ovidius 1. Fast. Ger-

manicum alloquens ait, ‘Iuvenies illic et festa domestica vobis.’

^g *Ex bono et æquo*] Jam supra nonnihil in Caligula ad cap. 34. Hic adde pauca ex Aristotele libro v. Ethic. ubi de justitia et jure fuse disputans, ait ἐπιεικὲς, quod Latine vertunt *bonum et æquum*, esse quidem jus, at non illud quod lege continetur, sed ejus emendationem: cum enim lex in universum posita sit, multaque sint, de quibus in universum caveri non queat, legem quidem oportet summam habere potestatem, magistratum vero eorum habere potestatem, de quibus exacte satis cavere non possunt leges. Inde fit, ut suprema tribunalia non modo juris præscriptum sæpe non sequantur, sed ne suorum quidem decretorum præjudicia, prægravante æqui bonique lance, in perpendendis temporum, personarum, &c. circumstantiis.

perinde ut afficeretur, moderatus est. Nam et iis,⁶ qui apud privatos iudices^h plus petendoⁱ formula excidissent,^k restituit actiones;⁷¹ et in maiore fraude convictos, legitimam pœnam supergressus, ad bestias^m condemnavit. [15.] In cognoscendo autem ac decernendo mira varietate animi fuit, modo circumspectus et sagax, modo⁸ inconsultus ac præceps; nonnunquam frivolus amentique similis. Cum decurias rerum actuⁿ expungeret,⁹ eum, qui dissi-

6 In duob. Burm. sex Oud. Memm. et Edd. aliquot *his*. Periz. *hiis* de more. Dein *privatos* exulat ex Edd. Rom. *jud. priv. Vind. 1.—7 Actionis* Medic. 2. *majori* Cop. et *conjunctos* Harlem. Vind. 1.—8 Sic est in Memm. Medic. 1. Edd. Camp. Ald. Steph. &c. In ceteris Mss. Pulm. Torr. Burm. et Oud. cum Fouc. et Edd. *interdum*. Harlem. *insultus*. Tum *ac nonnunq.* Medic. 1. 2. Cop. *Supra animi var.* Vind. 1.—9 *Expunget* et *mox vocat*. Memm. *expunge-*

NOTÆ

^h *Privatos iudices*] Privatarum controversiarum, et litium, quales Centumviri, de quibus in Augusto cap. 36. &c. vel Prætor urbanus, de quo ibid. ad cap. 33.

ⁱ *Plus petendo*] Qui petebat plus quam sibi deberetur, is debitum amittebat. Cicero pro Roscio: 'Si tu amplius nummo petisti in iudicio, quam tibi debitum est, causam perdidisti.' Hinc jocus ille apud Plautum in Mostellaria; cum enim creditor, expressa summa, dixisset 'nihil plus peto,' respondet ille: 'Velim quidem hercle ut uno nummo plus petas.' Quod nec semper obtinuerat ante, nec post obtinuit.

^k *Formula excidissent*] Formulæ nil erant aliud, quam certæ ac solennes quædam verborum conceptiones, in unaquaque litium materia (quales formularium seu stylum dicunt) ut, formula actionum bonæ fidei, formula postulandi dominii, intendendæ litis, &c. quarum multas retulit Sigonius libro de Judiciis. Secundum eas suum jus omnes persequi necessario debebant, ut causa caderet, qui aliis quam formulæ verbis quidpiam pos-

tularet aut defenderet. Unde apud jurisconsultos hæc loquendi formulæ, 'Qui cadit a syllaba, cadit a causa.' 'Formula cadere,' et 'causa cadere' pro eodem, quod Suetonius 'formula excidere' dixit. De quibus Quintilianus libro VII. 'Est enim,' inquit, 'certa servitus ad certa se verba astringendi.' Et paulo post: 'Nam est etiam periculosissimum, cum si uno verbo sit erratum, tota causa cecidisse videamur.'

¹ *Restituit actiones*] Hoc est, restituit illis jus persequendæ causæ, quod amiserant. Qua in re legum duritiam moderabatur; Prætor enim plus petentes, non restituebat in integrum, nisi vel minores essent annis viginti quinque, vel tam magna causa iusti erroris interveniret, ut etiam constantissimus quisque labi potuisset; quo casu etiam majori succurrebatur.

^m *Ad bestias*] Vel pugnaturi, vel laniandi obiciebantur, ut supra in Caligula ad cap. 27.

ⁿ *Rerum actu*] Hoc est, eo tempore, quod iudiciis exercendis attributum erat. Plinius Epist. 25. lib. IX.

mulata vacatione, quam beneficio liberorum^p habebat, responderat,^q ut cupidum iudicandi dimisit. Alium interpellatum^s ab adversariis de propria lite, negantemque, cognitionis rem, sed ordinarii juris^r esse, agere causam confestim apud se coëgit, proprio negotio¹⁰ documentum daturum,

^s *Alium iudicem interpellatum ab adversariis de propria lite, dicentemque negotium non esse juris extraordinarii, sed ordinarii, compulit, ut extemplo causam suam oraret, seipso iudice, ad probandum propria lite, quam aequus iudex futurus esset in aliena lite.*

//////////

ret Vind. 1. In eodem cognit. ejus rei sui sed Vind. 2. est.—10 In Medic. 1. Cop. Huls. iudicio. Burm. mallet vocem abesse. Item ad cognosc. Medic. 1.

NOTÆ

^t Nunc me rerum actus modice, sed tamen distingit: quo finito, aliquid earundem Camænarum in istum benignissimum sinum effundam.' Supra et in Aug. cap. 32. &c.

^o *Expungeret*] De iudicum decuriis in Augusto ad cap. 29. et 32. &c. Expungere hic est, aliquorum in illis recognoscendis nomina delere et cancellare, v. g. mortuorum, aut quacumque de causa impeditorum, aliorum servare. Quo verbo nisi sunt præsertim in rationibus habendis, et calculo. Unde expungere est, ut ait Torrentius, ordinare qui retinendi quive non.

^p *Liberorum*] De jure trium liberorum et immunitatibus illi adjunctis supra jam nonnihil in Julio ad c. 20. et Augusto cap. 34. et 44. ac infra cap. 19. et 35. Harum una erat, ut a iudicandi onere et militia vacarent.

^q *Responderat*] In hac enim recognitione, singuli suis nominibus appellati, ut Calig. cap. 6. respondere debebant, nisi immunes facti essent a iudicando. Unde cum ille, de quo hic agitur, licet immunis, respondisset, Claudius iudicandi cupidine factum arbitratus est, et illum albo iudicium expunxit.

^r *Cognitionis rem, sed ordinarii juris*] Ordinarii juris ea erant, de quibus coram usitato et legitimo iudicium ordine, secundum receptas litigandi formulas, disceptabatur, veluti cum, impetrata a Prætoris actionis formula, apud eos iudices quos ipse dederat, agitabatur controversia, ut in Julio ad cap. 11. notatum est. Extraordinarii vero juris ea erant, de quibus ipse magistratus, Consul v. g. vel Prætor, (ant post mutata Rempublicam, Princeps) alio iudice non dato, cognoscebant, quod et Tiberii exemplum confirmat, in Tiberio cap. 62. et infra c. 35. &c. Quod in iis ferme negotiis fieri solebat, quæ vel ad Rempublicam spectarent, vel ad exemplum traherentur. Unde quamquam cognitionis nomen generale sit, ad ea tamen plerumque iudicia refertur, quæ extra ordinem fiunt, qualia sunt supra modo dicta. Hujusmodi cognitiones, sacræ appellantur a jurisconsultis, easque si cuiquam Cæsar ipse demandaret, is sacer cognitor dicebatur. De illis cognitionibus fuisse jurisconsulti ff. de extraordinariis cognitionibus, ubi varia etiam referuntur, de quibus præses provinciarum, non dato iudice, coram ipso cog-

quam æquus iudex in alieno negotio futurus esset. Fœminam, non agnoscentem filium suum, dubia utrimque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio juvenis. Absentibus,¹ secundum præsentibus² facillime dabat, nullo dilectu, culpane quis,² an aliqua necessitate, cessasset. Proclamante quodam, præcidendas³ falsario manus,⁴ carnificem statim acciri cum machæra^u mensaque

—1 Corr. I. F. Gron. *de abs.* Jac. Gron. *ab abs.* Tum pœnas post *dabat* additum in Vind. 1. Periz. Harlem. Fouc. Abest *nullo* ab Edd. Sab. Cald. *dil. pro del.* cum Codd. Medic. et Ed. Torr. dedit Baumg.—2 Ita Memm. Urs. et Ed. Steph. probantib. Palm. Casaub. Torr. et seqq. cum man. doct. in Ed. Bon. teste Oud. *culpæ ne quis* Dun. Harlem. Periz. Cop. Cuj. aliique, Ond. et Torr. Edd. Rom. Ven. Bon. Lugd. Junt. Ald. *culpam ne* Medic. 3. Vind. 1. Huls. *culpam nisi* Medic. 1. *culpæ nisi* Edd. Bas. Gryph. Plant. cum Corsend. pro v. l. Græv. cum Sab. conj. *ne si quis*, Lips. *culpæ nec.* Mox *necessitudine* Dun. duo Torr. Cop. a. m. sec. Edd. Rom.—3 In Edd. Schild. *præcid. esse*, contra Mss. et veteres libb. impress. Postea *machera* Codd. tantum non om-

NOTÆ

noscere debet. Hujus igitur loci sensus est: unus e iudicibus, quorum decuriæ expungebantur, de propria lite interpellatus est ab adversario coram Imperatore, ut ab Imperatore judicaretur: sed cum ille iudex nollet respondere, et tueretur se hac exceptione, quod ordinarii juris esset, non cognitionis seu extraordinarii juris, res illa, de qua inter se iudicem et adversarium suum agebatur, hoc est, quod ejus generis esset controversia, ut a iudicibus ordinariis et privatis, non vero ab Imperatore cognoscenda esset, Imperator voluit, ut ipse iudex ageret causam suam, simul et illam judicaret, ut in propria lite iudicanda documentum daret æquitatis, juxta quam aliorum lites iudicaturus esset. Quod quantum durum videatur, ut aliquis causæ suæ iudex, dicatur causam agere apud se; non videtur tamen aliter cohærere posse totam hujus loci seriem. Nec aliter Torrentius hic et clariss. Salmasius de modo usurarum explicarunt. ‘Interpellare’

Budæus in Pandectas idem esse dicit ac ‘in iudicium vocare.’ Qui sensus hic optime convenit.

¹ *Absentibus secundum præsentibus*] Apud jurisconsultos dare secundum aliquem, idem est ac in ejus commodum iudicare: qua loquendi formula intelligendum videtur iudicium. Seneca de Brevitate Vitæ cap. 1. in fine: ‘Hic est exitus omnis iudicii, in quo lis secundum plures datur.’ Cicero Verr. iv. 41. addit præpositionem: ‘de absente secundum præsentem iudicare.’ Cujus defectu, Torrentius existimat Suetonium hic nove locutum.

² *Præcidendus falsario manus*] Martianus J. C. l. 1. ff. ‘ad legem Cornelianam de falsi,’ hanc falsario pœnam statuit: ‘Pœna falsi vel quasi falsi deportatio est, et omnium bonorum publicatio; et si servus eorum quid admiserit, ultimo supplicio affici jubeatur.’ Alexander Imperator legi addidit similem pœnam, quam Claudius hic decernit; notarium enim falsi damnatum, deportatione puni-

lanionia,⁴ v flagitavit. Peregrinitatis reum,^v orta inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere causam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, et⁵ prout accusaretur^x defendere-turve, jussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella^y pronuntiasset creditur, SECUNDUM^z EOS SE SENTIRE, QUI VERA PROPOSUISSENT.⁶ Propter quæ usque eo evilit, ut passim ac propalam contentui esset. Excusans quidam⁷ testem, e provincia ab eo vocatum, negavit præsto esse posse, dissimulata diu causa; ac post longas demum inter-rogationes, ‘Mortuus est,’ inquit: ‘puto, licuit.’^{8 a} Alius

nes, *matera* Vind. 1.—4 *Lanioniaria* Lisl. *lanionaria* Cuj. pro v. 1. *peregrinan-tis* Medic. 1. Dein *contentatione* Dun. Voss. Cuj. *concertatione* Medic. 2. Cop. et marg. Ed. Med. cum membb. Casaub. non improbante Oud. *certatione* Medic. 1. *cunctatione* Harlem. *togatumne* Edd. Rom.—5 Et delendum putat Baumg. Tum *defendereturque* Harlem. Edd. Rom. ut *jussit* Dun. de quo Vind. 1. de q. neg. etiam Dun. Medic. 2. Cop. de q. et neg. Polit. Ed. Ald. de q. neg. et Periz. Harlem. Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Steph. &c. *Supra palleat.* Memm. Medic.—6 Caret τῶν *propos.* Medic. 1. a m. pr. et in eodem *eo usque riluit.* In Cop. Huls. etiam *riluit*, Cuj. *evaluit.*—7 *Quidem* Vind. 1. Nonn. Edd. Rom. sec. Med. Cald. Glar. Ald. In multis distinguitur post *posse.* Medic. 1. a m. pr. *diss. vero e.*—8 Hanc lect. servant Memm. Medic. 2. Dun. Cuj. Voss. Periz. Harlem. Edd. Vett. fere O. ante Pulm. Pith. Lisl. Reg. probantib. Glar. Casaub. et Oud. seqq. *puteo licuit* Pal. 1. Medic. 1. Ed. Rom. sec. *puteo licui Talis* Medic. 3. Vind. 2. Cort. Pal. 2. Cop. Huls. cum duob. Regiis et marg. Ed. Med. *Putcolis* Pal. 3. Edd. Junt. Ald. Arg.

NOTÆ

vit, incisus digitorum nervis, ut nunquam posset scribere. Falsarius is est, qui vel falsum testimonium profert, vel falsum testamentum condit, &c. Sed maxime circa testamenta falsi erimen admittebatur; unde lex Cornelia, quæ de illo cavet, dicta quoque est Testamentaria.

⁴ *Machæra*] Gladius est ad scindendum simul et pungendum.

^v *Mensaque lanionia*] Quali utuntur in dissecandis carnibus laniones; et ad plectendos damnatos carnifices.

^w *Peregrinitatis reum*] Ille reus est peregrinitatis, de quo disceptatur, an sit civis Romanus, an peregrinus, cum tamen pro cive se gerat. Vox

enim ‘reus’ hic et apud jurisconsultos accusatum significat, v. g. qui litem intendit, ‘actor,’ qui defendit, ‘reus’ dicitur.

^x *Accusaretur*] Tunc enim contententes civem Romanum non esse, toga induendum volebant, quæ Romanorum insigne est: contra vero cum defenderetur, togam sumturus, pallium, quod peregrinorum ac inprimis Græcorum est, exuebat.

^y *Ex tabella*] Qua sententiam suam hac in causa descripserat. Simile quid in Augusto ad cap. 39.

^z *Secundum*] Hoc capite, supra.

^a *Puto, licuit* [*puteolis*] Multi legunt *puto, licuit*: quod longe plus

gratias agens, quod reum ^b defendi pateretur, adjecit: 'Et tamen fieri solet.' Illud quoque a majoribus natu audiebam, adeo causidicos patientia ejus solitos abuti, ut descendentem ⁹ e tribunali non solum voce revocarent, sed et lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso, detinerent. Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, καὶ σὺ γέρων εἶ, καὶ μωρός.^h Equitem quidem Romanum, obscœnitatis in fœminas reum, sed falso et ab impotentibus ¹⁰ inimicis conficto crimine, satis constat, cum scorta meritoria ^c citari adversus se, et audiri pro testimonio videret, graphium ^d et libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ et ¹ sævitæ exprobratione jecisse in faciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit. [16.] Gesit et censuram,† intermissam diu ^e post Plancum Paulumque ² Censores: sed hanc quoque inæquabiliter,³ varioque

^b *Et tu senex es et fatuus.*

Schild. et plures, propugnantib. Grut. Græv. *Putcolis cui et al.* Vind. 1. Statim Fouc. *Curtalius grat.*—9 *Discend.* Medic. 3. *discedent.* Vind. 1. Paulo ante *abut. sol.* Fouc. in quo mox pedes apprehendendo *det.* Tum vulgo *retinerent*, sed *det.* testantur duo Pulm. Medic. uterque Vind. Cort. Cuj. et Edd. Rom. Conj. Burm. *tog. int. p. a. ret.* omisso *retenta*, vel cum Lips. *lacin. togæ retorta.* In Vind. 1. *at ne.*—10 Vind. 1. *impetentib.* unus Torr. cum Ed. Gryph. aliisque, teste Pulm. *imponentib.* *Supra quidem exulat a Vind. 1.*—1 *Ac sæv.* Medic. 2. *exprobat.* Medic. 1. 3. Dein *jecisse* Memm. *ferisse* marg. Ed. Med. *ut in genam* Periz. Harlem. cum Edd. ante Bon. *uti g.* Cuj. Dun. quod, si quid mutand. *mallet* Oud. Conj. Burm. *ut inde g.* Tum *perstrinxerit* marg. Ant. Gryph. *perstrinxerit* pro v. l. in Corsend. et Torr.—2 Ita Memm. Medic. Fouc. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Cuj. cum nonnullis Burm. Torr. Vulgo *Paullum Plancumq.*—3 Sic cum Græv. et Oud. recepit Baumg. pro *inæqualiter*, jubentibus Memm. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cop. Huls. Fouc. Vulgat. *tnetur* Ern. Mox *ex an.* Vind. 1. *animo sine et Vind. 2. plen. prob.*

NOTÆ

acuminis habere videtur; verba enim sunt excusantis absentem, et hoc ipso Claudium irridentis, quod dicat, putare se justam mortuis absentiae causam esse.

^b *Reum*] Hoc est, accensatum duntaxat, ut patet ex eo quod dicit, falso reum fuisse: quo sensu modo hoc eodem capite. Obscœnitates illæ eadem esse videntur de quibus in Tibe-

rio cap. 44.

^c *Scorta meritoria*] Mercede conducta.

^d *Graphium*] Quo ad scribendum utebantur, et ad vulnera, quo nunquam abutebantur, ut supra non semel, præsertim in Julio, ad cap. 82.

† A. U. C. 800.

^e *Intermissam diu*] Ab anno circi-

et animo et eventu. Recognitione^f Equitum juvenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia dimisit, 'habere,' dicens, 'Censorem suum.' Alium, corruptelis adulteriisque famosum, nihil amplius quam monuit,^g 'ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certe cautius:' addiditque: 'Quare enim ego scio, quam amicam habeas?' Et cum, orantibus familiaribus, demisset cuidam appositam notam,^g 'Litura tamen,' inquit, 'extet.'^h Splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum,ⁱ non modo albo judicum^j erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quenquam, nisi sua voce, utcumque quis posset, ac sine patrono, rationem vitæ passus est reddere.⁶ Notavitque multos, et quosdam inopinantes, et ex causa novi generis, quod se in seio ac sine comæatu^k Italia excessissent; quen-

Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. ante Pulm. excepta Steph.—4 *Monuerit* Vind. 1. Postea pro *demiss.* Dun. *deprehendisset*, Foue. *pressisset*. In Cuj. *si literam inquit.*—5 Torr. cum Grut. *mallet extat.* Ulitius ad Grat. Cyn. 497. *extitisset* præferret. Statim *splendidissimum* opt. Ferr. in quo mox *etiam* deest, sicut et in Memm. Cop. Harlem. Cuj. Foue. Medic. Vind. Cort. Voss. quare eiecit Oud. Paulo ante *ullo jud.* Dun. Item *peregrinantem* Medic. 2.—6 *Redd. est pass.* opt. Torr. *Tum causis* Medic. 3. Polit. Cop. nec displicet Oud. *insocio* Medic. 3. et *Italia* Memm. Dein verba *in provin.* ad-

NOTE

ter 731. ad annum 800. de quo Plinius lib. x. cap. 2. Vide Aug. cap. 27. et 37.

^f *Recognitione*] Quæ factæ fuerant Equitum recognitiones, hæc carnerunt censuræ nomine, ut jam inde a Julio cap. 41. et in Augusto cap. 38. 29. 40. passim observare est.

^g *Notam*] Censoriam scilicet; cum enim in mores inquirere Censorum munus esset, ut supra in Julio ad cap. 41. illis inurebatur infamia, quos notarant.

^h *Litura tamen, inquit, extet*] Torrentio placet *extat*, ut sit sensus: notæ quidem censoriæ gratiam ei fieri, sed turpitudinem, tanquam facti vestigium, quod deleri uequeat, per-

manere. Hic autem 'lituram extare' idem esse videtur ac remanere testimonium aliquod sui de illo iudicii, quale v. g. Appii Censoris quondam fuerat, qui cum notandum Curionem arbitraretur, amicisque ejus notam condonaret, suam tamen de eo sententiam apernit in Senatu, ut narrat Dio lib. xl. Quo facto, infamia quidem non inurebatur, vestigium tamen et quasi notæ litura permanebat.

ⁱ *Ignarum*] Tiberius voluerat ut Latino sermone omnes uterentur. In Tiberio ad cap. 71.

^j *Albo judicum*] In Tiberio ad cap. 51.

^k *Comæatu*] Hoc est, discedendi

dam vero et, quod comes¹ regis in provincia fuisset, referens, majorum temporibus, Rabirio Postumo,^m Ptolemæum Alexandriam,⁷ crediti servandi causa, secuto, majestatis crimen apud judices motum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuscumque cœlibatum,ⁿ aut orbitatem, aut egestatem objiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus; eo quidem,⁸ qui sibimet vim ferro intulisse^o arguebatur, illæsum corpus veste deposita ostentante. Fue-

dititia esse censet Ern.—7 *In Alex. Vind.* 2. Fouc. qui et *crim. maj.* cum Dun. et Edd. Vett. ac mutavit e suis Oud. *Infra maritos* non comparet in Ed. Pitisc.—8 Wolf. suspicatur legendum *et quodam*, quod notaverat etiam Lips. Burm. conj. *uno quidem*, vel *etiam quodam*, cui arridet et lectio Medic. 2. Torr. Cuj. Voss. *sibi metu vim*. Conj. Oud. *sibimet metu*. Habent *intulisset*

NOTÆ

venia. Supra in Tib. ad c. 10. 12. 72. &c. Tiberius noluerat magistratus destinatos abesse, ut nec Senatores eorumve liberos Julius: in Jul. c. 42. De quo etiam Livius lib. vi. decad. iv. ubi dicit Senatori magistratuve non licuisse longius ab urbe abire, quam unde uno die redire possent. Quod tamen postea non obtinuit; quædam enim provinciæ exceptæ sunt, ut Sicilia, Narbonensisque Gallia, in quas, auctore Tacito lib. xii. Senatoribus ire licebat, non petita Principis venia. Unde etiam videtur novi generis causam hic dicere, quod forsitan illuc ivissent, quo principe inconsulto ire potuerant.

¹ *Comes*] Quasi Romano cive indignum fuisset, regum comites aut assclas fieri. De comitibus supra Tiber. ad cap. 46. Lege Cornelia majestatis, aquæ et ignis interdictio pœna erat civi Romano, qui apud regem exterum versatus esset.

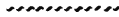
^m *Rabirio Postumo*] Hic, Ptolemæo Alexandria pulso, ut in Jul. ad cap. 11. notatum est, grandem pecuniam

crediderat, cujus recuperandæ causa regem convenit, a quo factus dispensator, vestitum mutare coactus erat. Hinc accusatus est imminutæ P. R. majestatis, quod civem Romanum peregrino habitu vestiri nefas esset, et defensus a Cicerone, qui, oratione in Pisonem, idem ferme exprobrat Gabinio.

ⁿ *Calibatam*] Hic enim vitio dabatur, præsertim a quo tempore Augustus leges de maritandis ordinibus tulerat: in August. cap. 34. Hujus loci sensus est, eos omnes, quos accusabat cœlibatus, aut orbitatis, aut paupertatis, probasse se esse matrimonio junctos, liberos habere, et divites esse; quod magnæ in accusando socordiæ est.

^o *Sibimet vim ferro intulisse*] Torrentius in uno, *sibi metu vim ferre*. Is omnimodo puniendus est, inquit lex III. ff. de bonis eorum, qui ante sententiam sibi mortem consciverunt, &c. qui enim sibi non pepercit multo minus alii parceret. Ibi variæ super hac re legum sanctiones afferuntur.

runt et illa in censura ejus notabilia, quod essedum argenteum, sumtuose fabricatum, ac venale ad Sigillaria,^p redimi concidique coram, imperavit:⁹ quodque uno die viginti edicta proposuit: inter quæ duo, quorum altero admonerat, 'ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur;^q altero, 'nihil æque facere ad viperæ morsum, quam taxi arboris succum.'^r [17.] Expeditionem unam omnino suscepit, eamque modicam.¹⁰ Cum, decretis sibi a Senatu ornamentis triumphalibus,^s leviozem majestati principali titulum arbitrareretur, velletque, justî triumphî decus unde acquireret,^t 'Britanniam'² potissimum elegit, neque tentatam ulli^t post Divum Julium,³ et tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Huc

Fouc. cum Vind. 2. Cort. in quibus dnob. a sigillario.—9 Periz. impetravit. Pro vinear. Ed. Ven. 1. unicarum, et in fine cap. fructum Periz. succus Cuj. —10 Has voces delend. malit Torr. vel legend. eamque hoc modo. Tum triumphalis Harlem. et principalem Dun. tres Burm. Medic. uterque Vind. Cort. Voss. aliquot Casaub. et Edd. Rom. Ven. 1. unde Torr. effingebat principis talem. Item majestate Edd. Steph. Torr. quas secuti Ern. Bip.—1 Mutavit interpunctionem Baumg. Vulg. velletq. j. tr. decus, unde acq. In Harlem. Edd. Rom. acquirere, unde et ex Oros. lib. vii. 6. firmatur conjectura I. F. Gron. legentis undeunde acquirere, prohante Burm. cum Ond. vel suadente inde acq. Müll. suppleri jubet sibi decerni post vellet.—2 Cop. Bithinian. Postea tentatum Vind. 2. Cort. deprædatam Corsend. Periz. a m. pr. Harlem. cum Edd. Camp. Ven. Lugd. temperatam Arg. tentatam vel deprædatam Cod. Nonnii.—3 Augustum Periz. a m. pr. Dein non ob. redd. Edd. Sab. Cald. Med. Bas. Pro Circio mox Euro Vind. 2. Cort. Fouc. e glossa, judice

NOTÆ

^p Sigillaria] Vicus erat, de quo supra ad cap. 5.

^q Dolia picarentur] Quod unum est ex iis quæ in Claudio ridicula fuisse dixit; quid enim opus ut edicto publico privati moneantur de rebus domesticis curandis? Non dolia tantum linebantur pice et resina; sed et ipsum vinum iisdem condiebat, ut ex Columella et Plinio passim constat.

^r Taxi arboris succum] Ridicule adhuc magis; hæc enim arbor et nullo succo est, et maxime venenata, ex Plinio lib. xvi. cap. 10. ubi post multa ait, 'sunt qui et taxica hinc ap-

pellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus.' Meminit et Theophrastus lib. iii. hist. Plant. cap. 6. et lib. v. cap. 8. et alibi sæpe.

^s Ornamentis triumphalibus] Supra in Ang. ad cap. 38.

^t Tentatam ulli] Augustus quidem ejus intrandæ consilium inierat, sed ex Gallia, propter Dalmatiæ tumultum, revocatus destitit, quo tempore Horatius lib. i. Ode 35. Fortunam precabatur, ut illum hac expeditione servaret. 'Serves iturum Cæsarem in ultimos Orbis Britannos,' &c. et Ode 5. lib. iii.

cum ab Ostia navigaret, vehementi Circio^u bis pæne demersus est, prope Liguriam,^y juxtaque Stœchadas⁴ insulas. Quare, a Massilia Gesoriacum^x usque pedestri itinere confecto, inde transmisit: ac sine ullo prælio aut sanguine intra⁵ paucissimos dies parte insulæ in deditioem recepta, sexto, quam profectus erat, mense Romam rediit, triumphavitque maximo apparatu.[†] Ad cujus spectaculum commeare⁶ in Urbem non solum præsidibus provinciarum^y permisit, verum etiam exulibus quibusdam; atque inter hostilia spolia, navalem coronam fastigio^z Palatinæ

Oud. bis exulat a Medic. 1.—4 *Stochadas* Huls. Cop. Periz. Medic. 1. 3. *Stochad.* Medic. 2. Cuj. Voss. *Stochadas* Vind. 1. *Orchadas* Edd. Rom. *Orchadas* Vind. 2. *Orcadas* Fouc. Cort. Tum τὸ α ante *Mass.* deest Memm. probante Grav. In Dun. *confectos.*—5 Medic. 2. a m. pr. *ultra*, Edd. Rom. pr. Ven. Med. aliæque cum Periz. Harlem. *inter.* Postea *prof. est* Mss. Torr. et *triumphavit* sine *que* in aliis duob.—6 *Comitare* Periz. Dein *provincialibus* Fouc. Cort. Dant Exc. Cuj. *hostialia*, unde fecit Lips. *usualia.* Pro *fastig.*

NOTÆ

^u *Circio*] Circius ventus est Galliæ Narbonensi infestissimus, cujus meminit et Gellius lib. 11. c. 22. et Seneca lib. v. Natural. Quæst. ubi et templum huic vento ab Augusto votum et erectum refert Plinius quoque lib. 11. cap. 47.

^y *Liguriam*] In eo mari, quod hodie *riviere de Gennes.*

^w *Stœchadas*] Tres sunt insulæ non longe a Massilia, quas hodie *les îles d'Hieres*, secundum plerosque.

^x *Gessoriacum*] Plures existimant esse hodie Bononiam, maritimam in Picardia civitatem. Turnebus tamen variis conjecturis lib. viii. cap. 21. contendit vicum illum esse, qui hodie *Soiaci*, prope Audonari fanum, hoc est, *saint Omer*; et quia locus ille remotior esse a mari videbatur, quam ut Claudius inde in Britanniam transmisisset dici posset, non levibus conjecturis probat plagam illam æquore olim inundatam fuisse, ac, recedenti-

bus aquis, terræ accrevisse, quod nempe locus ille hodieque ab incolis dicatur *Portus Soiaci*, quod tota regionis facies etiam in sicco præ se ferat sinus imaginem, ac denique, quod ab aratoribus terram vertentibus ibi exaratæ quondam anchoræ fuerint. Quod certe probabilius videtur, quam quæ laudatur a Schildio Scriverii conjectura, dicentis *Gessoriacum* esse quasi *Casarictium*, unde concludit portum Ictium, qui hodie *Calais*, ut censent vulgo, eundem esse cum Gessoriaco. Certe Turnebus magis accedit ad similitudinem nominis, cum e Gessoriaco *Soiaci* factum dicit.

† A. U. C. 797.

^y *Præsidibus provinciarum*] Iis non licebat e provincia egredi, non expectato successore. Jam supra in Jul. ad cap. 8. notatum.

^z *Fastigio*] Quid sit fastigium domus, dictum est in Jul. ad cap. 81. Navalem coronam hic appellat, quam

domus juxta civicam^a fixit, trajecti et quasi domiti Oceani insigne. Currum ejus Messalina uxor carpento secuta est. Secuti et⁷ triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed ceteri pedibus et in prætexta;⁸ ^b Crassus Frugi^c equo phalerato, et in veste palmata,^d quod cum honorem iteraverat. [18.] Urbis annonæque curam sollicitissime semper egit. Cum Æmiliana⁹ pertinacius arderent, in diribitorio^f dua-

legend. arbitratur Ern. in restibulo.—7 *Secuta et* Dun. Medic. 2. Voss. Fouc. qui et *adepta*. Desunt Vind. 1. Conj. Burm. *sed ut ceteri vel secuti equo tr. o. e. b. ad. sed ceteri pedib.* Edd. Rom. *ped. in prætext.* Ceterum *codem* seqq. *palmata* absunt a Dun. Voss. *ceteri, &c. palm.* desiderantur in Cuj.—8 *Prætextam* Memm. et *quo eum* Cop. In Harlem. Periz. a m. sec. cum Edd. Rom. *reiterat.* quod a glossatore ortum censent Burm. Oud.—9 Sabell. legi vellet *æquimiliana*, et mox *derivatorio*. Beroald. in Ed. Bon. *delibatorio*, unde fluxit in Par. Arg. Habet Fouc. *arderet*. *Tua familiarium* Edd. Græv. Gron. Pitisc. Burm. al. Mox corr. Lips. *magistros*, probantib. Fabro et Ruhnck.

NOTÆ

alii rostratam. Erat aurca speciem rostrorum referens, iis dari solita, qui primi naves hostium insillissent, ut de murali, castrensi, &c. dictum est, in Aug. ad cap. 25.

^a *Juxta civicam*] De qua in Jul. ad cap. 2. Appendebatur ad fores Imperatorum: in Tib. ad cap. 26.

^b *Prætexta*] Hæc et puerorum vestis, et magistratum. In Jul. ad cap. 1. Nota porro magni et prope divini honoris fuisse, si quæ matrona carpento veheretur festis illis et ludorum Circensium solemnibus diebus, ut de Claudii matre supra cap. 11.

^c *Crassus Frugi*] Hoc etiam cognomen Pisonum fuit, ut meminit Cicero in Tusculanis.

^d *Palmata*] Tunica fuit, cui palmæ ex aliqua materia intextæ, vel pictæ. Patet etiam ex loco Livii. Supra in Aug. ad cap. 38.

^e *Æmiliana*] Hæc erant ædificia extra urbis portas, ut ex Varronis lib. III. de Re Rust. cap. 2. colligere est. 'Nam quod extra urbem est

ædificium, nihilo magis ideo est villa, quam eorum ædificia, qui habitant extra Portam Flumentanam, aut in Æmilianis.'

^f *Diribitorio*] Vox ista varie exercuit Interpretes. Sabellicus legit *derivatorio*, et existimat idem fuisse quod castellum, ædificium nempe in aquæductibus, unde aquæ in varias Urbis partes derivabantur, qualia multa exstruxit Augusti gener Agrippa, ut patet ex cap. 42. in Aug. Cujus et opus illud fuisse censuit. Cui opinioni libens accesserim, si astipulentur Codices. Torrentius *diribitorium* retinet, et ejusdem Agrippæ imperfectum opus fuisse, colligit ex Dionis lib. LV. ab eo institutum in regione Circi Flamini, non procul a Septis, ut diribitores illuc se recipere. Ministri nempe illi, qui Romanis ad suffragia euntibus tabellas diribebant, hoc est, distribuebant. De quibus in Jul. ad cap. 80. et Cicero Oratione post reditum, num. 27. Torrentii sententiam firmaverit et

bus noctibus mansit: ac deficiente militum ac familiarum^s turba, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis convocavit; ac, positus ante se cum pecunia fisci^h, ad subveniendum hortatus est, repræsentans^{10 i} pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona^k ob assiduas sterilitates, detentus quondam medio Foro a turba, conviciisque et simul¹ fragminibus panis ita infestatus,^{2 1} ut ægre, nec nisi³ postico^m evadere in Palatium valuerit, nihil non ex eo excogitavit ad invehendos⁴ etiam in tempore hyberno commeatus. Nam et negotiatoribus certa lucra proposuit, suscepto in se damno, si cui quid per tem-

//////////

Cop. omisit ex.—10 Ita rescripsit Oud. cum Burm. aliisque, testantibus Codd. Pulm. Torr. Viterb. Lisl. Dun. Fonc. Medic. Polit. Vind. Cort. Huls. Cop. Longol. Cnj. Edd. Lugd. Steph. Bas. et ita correxerat Lips. Vulgo *repræsentaturus*. Ceterum *pro* deest Medic. 1. *per. op.* Medic. 2. Harlem. Ed. Ven. 1. *per operam* Camp. *opere* Huls.—1 Sic Oud. reposuit auctorib. Medic. Cop. Cnj. Memm. et receperunt Ern. Bip. In aliis, etiam Burm. Wolf. *ac simul*. Voss. *simul et simul*. Supra *Art. tamen* Vind. 1. *deterritus* Vind. 2. Cort.—2 Vulgo *instratus*, quod defendere conatur Burm. contradicentib. Oud. et Ern. Alterum præbent Mss. Torr. Pulm. Memm. Viterb. Dun. Medic. Vind. Polit. Cnj. Cop. (qui caret *panis*) Voss. marg. Ed. Med. cum Steph. et Oros. vii. 6. Cnj. Guj. *impctitus*.—3 Cop. *non nisi*. Huls. *et nisi*. Dein *ex eo excog.* edidit cum Oud. Baumg. ex conj. Burm. et Vind. 1. *ex eo cog.* dant Memm. Dun. Fonc. et Codd. Burm. Oud. cum Edd. O. ante Casaub. qui mutavit in *non excog.* et hoc prætulit Ern.—4 *Inveniendos* tres Medic. Cop. Voss. Vind. 2. a m. pr. Præpositione in caret Dun. Fonc. Cop. unus Torr. et Mss. Oud. præter Medic. 3. Voss. Polit. *hibernæ* Medic. 3. *Hiberniæ* Polit. et *negociacionib.* Vind. 1.—

NOTÆ

Plinii locus lib. xvi. cap. 40. ubi et diribitorii meminit, et Agrippæ opus fuisse innuit.

^g *Familiarum*] Gladiatorum scilicet. De quibus in Jul. ad cap. 10. &c. Pro *magistratus* alii legunt *magistros*, scilicet vicorum. De quibus Aug. cap. 30.

^h *Fisci*] Fiscus crumena est, sen marsupium quoddam, sed grandius. De quo in Aug. ad cap. 15.

ⁱ *Repræsentans* [*repræsentaturus*] In præsentia et sine dilatione daturus: jam supra in Calig. cap. 16. Aug. cap. 101. &c.

^k *Arctiore autem annona*] Hujus me-

minere et Tacitus xii. Annal. et Josephus lib. xx. cap. 3. Utpote qua magna fames fuit in multis imperii partibus.

¹ *Infestatus* [*instratus*] Cujacii Codices et alii bene multi, quos laudat Casaubonus, legunt *infestatus*.

^m *Postico*] Posticum est porta in posteriore domus parte. Horatius lib. 1. Epist. 5. vers. 31. 'Atria servantem postico falle clientem.' Dicitur et 'postica.' Ammiano Marcell. 'per posticam ingressus.' Et Ciceroni 'Pseudo-thyrum,' quasi falsum ostium, in Verrinis. Et Petronio 'posticula.'

pestates accidisset,⁵ et naves mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit,ⁿ [19.] pro conditione cuiusque : civi,⁶ vacationem legis Papiæ Poppææ ; Latino, jus Quiritium ;⁷ fœminis, jus quatuor liberorum :^p quæ con-

5 *Accideret* opt. Torr. cum Periz. Mox Edd. Vett. nov. Cap. incipiebant a voce *Constituit*, male, ut jam monnerunt VV. DD. ‘Notam tamen Cap. 19. cum prioribus Edd. reliqui, ut idem cum reliquis numerns procederet.’ Baumg. In Delph. a verb. *Nam et neg.* nov. Cap. orditur.—6 Ita legerunt Salm. Urs. Torr. et multi. Vulgo *civibus*, ut in Viterb. recepitque Grut. cum Casaub. In aliis Mss. et Edd. Vett. *civis*. Tum *Latino* dant Memm. Medic. 2. 3. Polit. Cuj. Lisl. Dun. duo Torr. cum Ed. Camp. et Turneb. Adv. xxvii. 19. *Latinæ* vel *Latine* Mss. plerique et Edd. usque ad Beroald. qui cum seqq. et Medic. 1. dedit *Latinis*. Item *Pap. Pompeæ* vel *Pompeia* in Codd. fere O. et Edd. Vett. ante Egnat.—7 In multis *Quiritum*, sed illud probaverunt Casaub. Burm. Oud. seqq. ex Memm. Cuj. et Lisl. Abest *jus* a Vind. 2. Cort. Tum *hodieque* legendum viderunt Torr. Oud. et seqq. cum Memm. Cop. Medic. 1. 3. Polit. Edd. Junt. Ald. Steph. Conj. Burm. *hodie quoque*.

NOTÆ

ⁿ *Constituit*] Has voces, ab iis qui Suetonium in capita secuerrunt a præcedenti capite perperam divulsas, iterum conjungere Torrentius et Casaubonus ; quorum prior pro *civibus* legit *civi*, et pro *Latinis* legit *Latino*. Quod et in Manuscripto notavit quoque Casaubonus, nec sensum immutat.

^o *Civi* [*civibus*] Sensus est, iis qui naves fabricarent constituta pro singulorum conditione præmia : scilicet civibus Romanis immunitatem a lege Papiæ Poppææ, de qua Aug. cap. 34. *Latinis* vero, hoc est iis qui Latinitate duntaxat, de qua lib. 1. ad cap. 8. non vero civitate, de qua ibid. et cap. 24. gaudebant, ipsam civitatem concessam, hoc est, jus Quiritium, quo ejusdem cum civibus conditionis fiebant. Torrentius aliter hæc intelligit, nempe de varia libertorum conditione, ut Suetonius cives eos dixerit, qui justam et plenam libertatem consecuti, civium conditionis erant. *Latinos* vero, qui imperfectam, sic dictos, quod instar *Latinorum* essent, qui variis modis

justam illam libertatem assequi poterant. Verum e jurisconsultorum libris fusius repete : et delibata sunt in Augusto ad cap. 40. Locum hunc agitavit jurisconsultus clarissimus Petrus Faber lib. 1. Semestrium, c. 25. Salmasius legit etiam *civi*, et *Latino* pro *Latinis*.

^p *Jus quatuor liberorum*] Hæc verba Torrentium verosimiliter induxerunt, ut totum hunc locum de libertinis explicaret ; jus enim illud quatuor liberorum libertinis tantum mulieribus concessum intelligi debet, cum ingenuas non nisi tres habere liberos oporteret, ad illud idem obtinendum. Verum auctor hic brevitate amans, ut libertinas pariter ac ingenuas hac prærogativa juris honoratas indicaret, satis habuit proponere modum, quo libertinæ possent illam assequi, arbitratus idem a fortiori de ingenuis facile judicandum. Jus autem illud trium quatuorve liberorum in eo maxime situm erat, ut fœminæ mortuorum liberorum hæredes esse possent, cum antea lex duodecim tabularum adeo expelleret eos, qui per

stituta hodieque servantur. [20.] Opera magna, potiusque necessaria,⁸ quam multa perfecit; sed vel præcipua, aquarum ductum,⁹ a Caio inchoatum:⁹ item, emissarium Fucini lacus, ^r portumque Ostiensem: quanquam sciret, ex his ¹⁰ alterum ab Augusto precantibus assidue Marsis^s negatum, alterum a D. Julio ^tsæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum. Claudiaæ aquæ^u gelidos et uberes fontes, quorum alteri Cœruleo, alteri Curtio et Albudino^{t v} nomen est, simulque rivum Anienis novi^{2 w} lapideo opere in Urbem

Vulgo hodie.—8 Hanc lect. Ed. Rom. sec. probatam Ond. receperunt Burm. Ern. Baumg. Burm. etiam conj. *magna et necess. potius quam*. In vulgatis Edd. *quam nec. quam multa*, quibusdam *quam multa* una voce, uti voluit Gron. *quam* ante *multa* deest Cod. Urs. Pal. 1. Medic. 2. a m. p. Ed. Steph. *perquam multa* Polit.—9 Vulgo *aquæ ductum*, sed *ductum aquarum* exhibent Memm. Cop. Huls. Fonc. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. marg. Ed. Med. probantib. Ern. Ond. al.—10 *Iis* Memm. et plenis literis *Divo Jul. Codd. qq. et Ed. Ond.* Pro *alterum* secundo loco, Cod. Urs. *cecerum*. Utrumque delevit Ern. et Bipont.—1 *Albudigno* Memm. Pal. dno Casaub. tres Burm. et omnes Ond. nisi quod in Vind. 1. sit *Albudigneo*. Paulo ante *obmissum* Huls.—2 In O. Mss. exceptis Memm. Dun. et

NOTÆ

fœminini sexus necessitudinem junguntur, ut ne quidem inter matrem filiamve ultro citroque hæreditatis capiendæ jus daret. Quod primus immutavit D. Claudius, hæreditate matri delata ad solatium liberorum amissorum, ut fuscè Justinianus in Instit. lib. III. titulo 3.

⁹ *A Caio inchoatum*] Calignla scilicet. Supra in Calig. cap. 21.

^r *Emissarium Fucini lacus*] In Jul. ad cap. 44. Portum Ostiensem postea instauravit Trajanus. Hujus operis magnificentia multis auctororum et inscriptionum ac numismatum testimoniis celebratur, quippe huc appellabant undique reges, principes, legati, mercatores, &c. Opus hoc pictum expressit Petrus Ligorius, et inter splendida Urbis antiquæ opera retulit Jacobus Laurus.

^s *Marsis*] Populi in Latio vicini Fucino, unde etiam nomen hodie-

num habet *Lago Marso*.

^t *Alterum a D. Julio*] Portus Ostiensis non meminit in Julio, sicut nec Fucini lacus in Augusto.

^u *Claudiæ aquæ, &c.*] Hujus castellum fuit ad Portam Næviam et Labicanam, quæ hodie *Porta maggiore*, ubi visuntur adhuc inscriptiones, testantes hoc opus a Claudio factum, et fontes illos Anieni junctos, quod et Plinius lib. xxxvi. cap. 15. et Frontinus lib. 1. de Aquæductibus. Inscriptionem vide in calce operis.

^v *Albudino*] Hujus non meminit Plinius loco citato, unde Torrentius existimat eundem esse cum Curtio. Frontinus loco citato, diversos fontes, sed eodem canali junctos refert. Fuerunt plures aquæ hujusmodi in urbe immensis sumtibus derivatæ, et ab eis qui derivarant appellatæ Martia, Julia, Claudia, Antoniniana, &c.

^w *Anienis novi*] Beroaldus legebat

perduxit, divisitque in plurimos et ornatissimos lacus. Fucinum aggressus est, non minus compendii spe, quam gloriæ; cum quidam, privato sumtu emissuros se, repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum³ millia, partim effosso monte, partim exciso,^x canalem absolvit agre, et post undecim annos, quamvis continuis⁴ triginta hominum millibus sine intermissione operantibus. Portum Ostiæ extruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, et ad introitum profundo jam solo^{5 y} mole objecta: quam quo stabilius fundaret, navem^z ante demersit, qua magnus obeliscus^a ex⁶ Ægypto fuerat ad-

Edd. Vett. præter Steph. Pnlm. Casanb. novo. Cop. a m. pr. *Anionis*, Vind. 1. *auceui noris*. Mox *egressus* Ed. Ven. 1.—3 *Passus et excussa* Memm. Item *passus* Medic. 3. *excusso* tres Medic. Vind. 1. Cuj. et *exsolvit* Vind. 1.—4 *Burm.* ejiciendum putat, vel legendum *annos continuos, quamvis, &c.* Mox *Hostium* Harlem. *Ostia* Medic. 3. *Demster.* in Etr. Reg. 1v. 22. legit *Ostii*.—5 *Salo* conj. Casanb. et ediderunt Steph. Græv. Gron. Vulg. restituerunt *Burm.* et *Oud.* quos invitus fere obsequitur Baumg.—6 *Deest ex Cuj.* *Dein conjecitque* Huls. et *supposuit* Harlem. Periz. Edd. Camp. Med. Ven. Bon. Cald. In

NOTE

novo lapideo. Frontinus ibidem de aqua Claudia loquens, ‘Altera, quoniam duæ Anienis aquæ in urbem fluere cœperant, ut facilius appellationibus dignoscerentur, Anio novus appellari cœpit: et quod illas omnes præcesserat prior Anio, cognomen ei veteris est adjectum.’ Laeus erant aquarum in publico receptacula, e quibus petere omnibus fas esset.

^x *Effosso monte, partim exciso*] Quia partim e terra, partim e silicibus, ut notat Plinius, ubi opus hoc tantis laudibus effert, ut ‘neque concipi animo, nisi ab iis qui videre, neque humano sermone enarrari’ posse contendat.

^y *Salo*] Sabellicus et Casanbonus censent legendum *salo*. Utrumque potest.

^z *Navem*] ‘Qua nave nil admirabilius visum in mari certum est,’ ut ait

Plinius lib. xvi. cap. 40. ubi hanc describit, et eadem narrat quæ Suetonius.

^a *Obeliscus*] Anctore Ammiano, lapis est in figuram metæ, sensim ad proceritatem consurgens excelsam, et in radium gracilescens, specie quadrata in verticem productus angustum, manu lævigatus artificis, sermonum innumeras notas continet, quæ Hieroglyphicæ appellantur, &c. Hujusmodi opera Soli sacrata dicit Plinius lib. xxxvi. cap. 8. ejus radiorum argumentum in effigie est. De his plura idem Plinius ibid. et cap. 9. Ex Ægypto in urbem invehbantur. Hunc in Vaticano Circo positum narrat ibid. Plinius, et Sixtus v. Pontifex Maximus, ingenti postea sumtu medio in foro collocavit, in Dei gloriam et sanctissimæ Crucis exaltationem.

vectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrinæ⁷ Phari,^b ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent. [21.] Congiaria^c populo sæpius distribuit. Spectacula quoque complura et⁸ magnifica edidit, non usitata modo, ac solitis locis, sed et commentitia, et ex antiquitate repetita, et ubi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompeiani theatri,^d quod ambustum restituerat, e⁹ tribunali posito^e in orchestra^f commisit,^g cum prius apud superiores ædes^h supplicasset, perque mediam caveam,ⁱ sedentibus ac silentibus^k cunctis, descendisset. Fecit et sæculares,^l quasi¹⁰ anticipatos ab Augusto,^m nec legitimo tempori reservatos: quamvis ipse¹

Medic. 3. Cop. *turrem*.—7 Libri omnes *Alexandrini*. Emendarunt Burm. Ond. Wolf.—8 Ita primus dedit Ern. cum Ond. auctoribus Medic. Vind. 2. Cop. Voss. Fouc. Dun. Al. *magnificaque*. In Ed. Junk. *usitato*, item *continentia* Vind. 1.—9 *Et trib.* Medic. 1. Vind. 2. Fouc. *et pro tr.* Cop. Lips. in ora Cod. vel legit vel explicavit *e pulvinari*. Exulat *posito* a duob. Torr. Edd. Rom. Bon. Par.—10 *Sæc. quoque q.* Cort. Fouc. *Supra superiorem ædem* mallet Lips. *sedes* Torr. *Tum modo pro nec* Edd. Rom. et ita Torr. e suis duob.—1 *Iste* Vind. 1. *in hist. si ipse* Medic. 3. Locus *interm. eos Aug.* mendosus videtur

NOTÆ

^b Phari] In Tib. ad cap. 74.

^c Congiaria] In Jul. ad cap. 27. &c.

^d Pompeiuni theatri] In August. ad cap. 31. Sæpe incensum colligere est ex Tiber. cap. 41. et Calig. 21.

^e Tribunali posito] Posterioriẽm vocẽm omisere Beroald. et Sabell. et Torrentius in duobus Mss. non extare testatur.

^f Orchestra] Quid sit, in Jul. ad cap. 39. et Tiber. 66.

^g Commisit] Hoc est, signum dedit incipiendi. Vide infra in Ner. ad cap. 22.

^h Superiores ædes] Torrentius legit *sedes*, refutato Beroaldo, qui nescio quas ædes non procul a theatro in superiore parte urbis astruebat: sed melius videtur intelligi debere de æde Veneris, quam theatro illi su-

perpositam probat Lipsius Elect. lib. 1. c. 11. Tertulliani auctoritate motus, hic enim theatrorum lasciviam insectatus, non mirum esse dicit, quod Pompeius Veneris ædem theatro suo superposnerit.

ⁱ Caveam] In Aug. ad cap. 44.

^k Sedentibus ac silentibus] Quod ideo notavit, quia insolitum: nam adveniẽti Principi assurgebant, et voce plausuque gratulabantur. Martial. lib. vi. Epig. 34. 'Quotque sonant pleno vocesque manusque theatro, Cum subiti populus Cæsaris ora videt.'

^l Sæculares] Anno ab U. C. 800. teste Tacito Annal. xi. quarto et sexagesimo postquam Augustus ediderat.

^m Ab Augusto] Supr. in Aug. ad cap. 31. et infra in Domit. ad cap. 4.

in historiis suis prodat, ‘internissos eos Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redegit.’ Quare vox præconis irrisa est, invitantis more solenni ad ludos, ‘quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset;’¹ cum superessent adhuc, qui spectaverant, et quidam histrionum,² producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in² Vaticano^p commisit, nonnunquam interjecta per quinos missus^q venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus,^r auratisque³ metis,^s quæ utraque et tophina^t ac lignea antea fuerant, exculto, propria Senatoribus constituit loca,^u promiscue⁴

Urs.—2 *Et in Vat. Vind. 2. Dein per quinos menses* Edd. Rom. Sab. Cald. *per quos Harlem. et Circo Vind. 1.—3 Aureisque* Medic. 1. 3. Cop. *Mox et deest Vind. 2. Cort. tofina Vind. 2. Cuj. utraque rosina Fone. tophia* Edd. Sab. Cald. *coscina marg. Ed. Med. cophina* Medic. 3. *Item exculto* uterque Vind. Cort. Edd. Ven. Med. pr. Correxerit Beroald.—4 *Promiscua* Vind. 1. *Tum lus. exhibuit. Exhibuit et Afr. Dun. Cuj. Voss. Ed. Med. et ex nno Reg. Cod. probavit Walk. ad Cic. de Nat. Deor. III. 24. Statim Africanos Fone. turba* Vind.

NOTÆ

¹ *Spectaturus esset*] Verba sunt præconis, invitantis ad ludos visendos, et falsa, siquidem annis minus 45. post iterum editi sunt a Domitiano.

² *Quidam histrionum*] Stephanio ille, de quo Aug. cap. 45. His quoque Claudi ludis productus est, ut docet Plinius lib. VII. cap. 48. et diu adhuc postea vixisse.

^p *Vaticano*] Collis fuit prope triumphalem portam, qua in regione est hodie templum D. Petri.

^q *Quinos missus*] Missus dicebantur, quoties equi bigæ vel quadrigæ sese in cursum effundebant, ad metas circummeandas; quod unius diei spatio primum quinquies et vicies, postea quater tantum et vicies fieri solenne fuit in Circensibus. Singulis missibus quatuor currus mittebantur. Qua de re Servius ad III. Georgic. vers. 18. ‘Centum quadrijugos agitato ad flumina currus.’

^r *Carceribus*] Carceres sunt repagula unde currus prorumpabant, dato a magistratu aut ab Imperatore signo, ac reclusis derepente et eleganti artificio portis. Virg. I. Georg. vers. penult. ‘Ut cum carceribus sese effudere quadrigæ.’

^s *Metis*] Metarum figura prope modum eadem erat quæ Pyramidis, a lato ineiciens, in altum fastigiata, per modum inversi turbinis, aut fœni acervorum, quos ideo Columella metas quoque appellat, lib. II. cap. 19.

^t *Tophina*] Tophus est genus lapidis asperi et friabilis, qui et parvi ponderis est, et facile abit in arenam. Livius lib. VIII. decad. I. refert statutos primum carceres in Circo, ab anno U. C. 325. sed ex qua materia fuerint, non expressit.

^u *Propria Senatoribus constituit loca*] Ea ab Augusto jam secreta constat ex cap. 44. in ejus vita, sed in am-

spectare solitis. Ac super quadrigarum certamina Trojæ^v lusum exhibuit, et Africanas,^w conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus Tribunis, ipsoque Præfecto :^x præterea Thessalos equites,^y qui feros^z tauros⁵ per spatia Circi agunt, insiliuntque defessos, et ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifariam^a ac multiplicia exhibuit; anniversarium^b in castris prætorianis, sine venatione apparatuque;^c justum atque legitimum^d in Septis;^e ibidem extraordinarium⁶ et breve, dierumque paucorum, quodque appellare cœpit ‘Sportulam,’^f quia primum daturus edixerat, ‘velut ad subitam condictam-

1. Cort.—5 *Ferotauros* Memm. Mox *detrahant* Ed. Bas. *plurifaria* Memm. Harlem. Cop. Cnj. Fouc. Dun. Medic. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. Ven. 1. Junt. Ald. Arg.—6 *Perextraord.* Edd. Gryph. Dein *quodquod* Memm. Lips. conj. *quoque appellari c. sportula.* Mox *conspirant* Mss. excepto Memm. in lect. *pr. daturum se dix.* cum Edd. Vett. præter Bas. post. et Steph. quas secuti Torr. Casaub. *præmium* Mss. Beroald. et Ed. Lugd. *dixerant* Voss. Paulo

NOTE

phitheatro tantum videntur assignata, ut ex cap. 45. ibidem colligere est, non in Circo, quod fecit Claudius; saltem juxta Suetonii historiam, Dionii quippe non omnino convenit.

^v *Trojæ*] In Jul. ad cap. 39. de hoc ludicro, ut et de quadrigis.

^w *Africanas*] Pantheras. Calig. ad cap. 23.

^x *Præfecto*] Prætorianorum. Supra ad cap. 12.

^y *Thessalos equites*] Plinius lib. VIII. c. 45. refert Thessalorum inventum fuisse, tanros necare cornu intorta cervice, vel potius, ut emendant, qui errorem subsesse credunt, ‘cornu intorto restibus’ aut ‘retibus.’ Hujus enim venationis taurorum peritissimi Thessali, illis adequitabant, et injecto in cornua vinculo, magna vi prosternebant. Cujusmodi spectaculum a Julio Cæsare primo editum, ait ibidem Plinius.

^z *Feros*] An sylvestres, quales dicimus *sauvages*? an vero indomitos et minaces, non definit. De vulgaribus tamen tauris loqui videtur Plinius toto illo capite.

^a *Plurifariam*] Pluribus in locis, ut in Ang. ad cap. 100.

^b *Anniversarium*] Singulis annis edendum, propter receptum eo loci Imperium. Supra cap. 10.

^c *Apparatuque*] Supra in Jul. cap. 10. &c.

^d *Justum atque legitimum*] Justum munus intelligit, quod fit cum apparatu ordinario, et venationi jungitur. Legitimum vero, quod fit tempore et loco solito.

^e *Septis*] Septa sive Ovile in Campo Martio. Supra in Aug. ad cap. 43. et Tib. 17. &c.

^f *Sportulam*] Vide in Aug. ad cap. 74.

que⁷ cœnulam invitare se populum.⁷ Nec ullo spectaculi genere cœmmunior^h aut remissior erat, adeo, ut oblatos victoribus aureos,ⁱ prolata sinistra⁸ pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret, ac sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, ‘dominos’¹ identidem appellans, immixtis interdum frigidis et arcessitis^m jocis: qualis est, ut cum Palumbum⁹ postulantibus, ‘datum se,’ promisit, ‘si captus esset.’ Illud¹⁰ plane quantumvis salubriter et in tempore: cum essedario,¹⁰ pro quo quatuor

//////////

ante et quia Cop.—7 *Conditamque* Vind. 2. Cort. cum plurib. et Edd. aliquot, vel sine *que*, ut Periz. Harlem. Edd. Ven. 2. 3. Bas. *dictamque* Cuj. Vind. 1. Medic. 2. a m. pr. Postea *comior* Edd. Rom. et *remiss.* Ven. una.—8 *Sinistraque* membb. Casaub. qui conj. *sinistra quoque*. Edd. Ald. Gryph. Plant. Dol. Col. *prolataque*. Dein *arcess.* repositum hic et alibi pro vulg. *accers.* jam monitum est. *locis* Medic. 1. 3. Huls.—9 *Palubum* Fouc. *Ut non habent* Periz. Harlem. Cort. et deletum mallent Torr. Casaub. *qualis est hic* Ed. Steph. Conj. Burm. *qualis fertur cum*. Ern. *et qualis est* glossam censet. In Medic. 1. *capturus*.—10 Vulgo *quoque* post *illud* legitur, sed abest a Memm. Medic. 1. 3. Fouc. Vind. 2. Cop. Huls. quare delevit Ern. probante Wolf. sicut et Baumg. qui etiam comma post *plane* tulit. Præbet Vind. 1. *sane*. Inde conj. Oud. *perleve*.—1 Cort. *ut cum ess.* Quidam, teste Torr. *retiarario* legernnt. Minorem distinct. post *induls.* habent Edd. multæ Vett. In marg.

NOTÆ

⁷ *Subitam condictamque*] Vide in Tiber. ad cap. 42.

^h *Communior*] Hoc est, magis familiaris et comis, unde alii legendum censent *comior*, quod idem esse videtur apud Terentium Heantontim. act. v. sc. 1. vers. 39. ‘Quenquam animo tam communi esse aut leni putas, Qui se vidente,’ &c.

ⁱ *Aureos*] De his infra in Oth. ad cap. 4. morem illum innuit, quo populus aurum victoribus dari depositabat. Juvenal. Satir. vii. vers. ult. ‘Accipe victori populus quod postulat aurum.’ Martial. lib. x. Epig. 74. Et pro ipsis equis postea petatum, testis est Capitolinus in Verò: ‘voluceri equo Prasino mortuo, sepulcrum in Vaticano fecit. In hujus equi gratiam primum cœperunt equis aurei

vel bravia postulari.’

^k *Sinistra*] Videtur innere priscum illum morem numerandi per digitos, cujus hæc inter alias lex erat, ut quicumque numeri infra centum sinistra manu indicarentur, dextra vero qui supra centum. Unde Juvenal. Satir. x. vers. 249. de longæva Nestoris vita: ‘Qui tot per sæcula vitam Distulit, atque suos jam dextra computat annos.’

¹ *Dominos*] Hac appellatione salutabant obvios, quorum nomina non succurrebant.

^m *Acercessitis*] Minime appositis ad rem, sed a longe petitis.

ⁿ *Palubum*] Gladiatoris nomen est, ut Columbus, &c. De quo Calig. cap. 35.

^o *Essedario*] Calig. ad cap. 35.

fili deprecabantur, magno omnium favore indulisset rudem,^p tabulam illico misit,^q admonens populum, 'quanto opere liberos suscipere deberet, quos videret et gladiatori praesidio gratiaeque esse.' Edidit et² in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, et deditionem Britanniae regum, praeseditque paludatus.^r Quin et, emissurus Fucinum lacum, naumachiam^s ante commisit. Sed cum, proclamantibus naumachiaris, 'Ave, Imperator,² morituri te salutant,' respondisset, 'Avete vos;^t neque post hanc vocem, quasi venia data,^u quisquam dimicare⁴ vellet: diu cunctatus, an omnes

Bas. ex Erasm. sententia ammisset pro *induls.* notatum.—2 *Et deest* Vind. 1. Dein *directionemque* Vind. 2. et *paludamentatus* Lisl. Periz. Cnj. pro v. l. Statim *emissarum* Cnj. *sed et cum* Huls.—3 *Imperat.* deest Cop. Huls. Medic. 1. Polit. Tum pro *avete vos* dant Memm. Dun. Medic. 2. 3. Polit. Cop. Harlem. Voss. *aut non,* Medic. 1. *aut vos,* Vind. 1. Edd. Ven. Med. pr. *autem non,* Cnj. *an vel ac non,* Ed. Camp. *non,* Beroaldi Codd. *autem,* qui conj. *mox quasi venia.* J. Cruceus invenit in Ms. *aut non nec non,* legitque *aut non sc. morituri.* Ond. suavit $\tau' \alpha\upsilon\tau\omicron\nu$ v. $\alpha\upsilon\tau\omicron\nu$, sive *id ipsum, idem.*—4 Medic. 3. *medicare* ac Dun. *vellent.* Mox *an homines* Cop. Medic. 1. 3. *igni ferro,* sine copula, Voss. Mallet Lips. ad Tac. Ann. xi. 23. *vi ferroque.* In Vind. 2. *assumeret cum*

NOTÆ

^p *Indulisset rudem*] Hoc est, a pugnandi onere in perpetuum liberasset, rude donata, quæ bene meritorum præmium erat. Unde Horatius lib. i. Epist. 1. 'Spectatum satis et donatum jam rude, quæris, Mecænas, iterum antiquo me includere Circo.' Hinc rudiarii dicti in Tib. cap. 7. Quid hoc a missione differat, in Aug. ad c. 45. Quid sit rudis, in Calig. ad cap. 32.

^q *Tabulam illico misit*] Refert Dio, Claudium præconibus raro usum, sed tabulis inscripta omnia divulgasse, benigne et comiter postulata præbentem. Vide in Aug. ad cap. 42.

^r *Paludatus*] Casaubonus in Lislæi codice legit *paludamentatus*: paludamentum bellicum erat Imperatoris vestimentum. Supra in Jul. cap. 64. et Aug. 10.

^s *Naumachium*] Navalem pugnam. Supra sæpe. Hanc fuisse egregiam inter omnes quæ præcesserant, ex eo colligere est, quod Domitiani Naumachiae illam componat Martialis, ut hujus in majus extollat Epig. 28. lib. Spect. 'Fucinus et pigri taceantur stagna Neronis, Hanc norint unam sæcula naumachiam.'

^t *Avete vos*] Schildius in Salmasia no codice legit *aut non*, quod cum referretur ad 'morituri,' hinc videtur præbita naumachiaris facilius occasio, in suam gratiam responsum hoc explicandi.

^u *Quasi venia data*] Vel quod eos non morituros indicasset, vel saltem quod avere jussisset; unde factam sibi pugnandi veniam interpretabantur, cum pugnari non posset sine multorum interitu.

igni ferroque absumeret, tandem e sede sua prosiluit, ac per ambitum lacus, non sine fæda^v vacillatione,⁵ discurrens, partim minando, partim adhortando, ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula et Rhodia^w concurrerunt, duodenarum⁶ triremium^x singulæ, exeiente⁷ buccina Tri-

Cort. Periz. a m. pr.—5 *Fæde et bacill.* Huls. *fæda nabacill.* Cuj. *bacill.* etiam exhibent Memm. Cop. Harlem. Medic. Cort. Voss. Ed. Ven. 1.—6 Casaub. corrigend. existimat *quinquagenarum.* Donat. ad Tac. Ann. XII. 56. legit *duoden. triremium et quadriremium.*—7 Memm. cum Medic. 1. 3. Cop. Huls. Pal. 2. *eiiente*, Pal. 1. *eiiente*, Vind. 2. Cort. *ejiciente*, Fonc. *ei eiiente*, Polit. *eiiciente*. Item *buccinam* Medic. 1. 3. Polit. Huls. Vind. Pal. 2. Periz. Harlem. cum Edd. Rom. Med. Sab. Cald. Bon. Conj. Oud. *inciente buccinam*, sed nihil

NOTÆ

^v *Fæda*] Hoc est, tremula, et qualis est senis infirmissimi. Quo sensu Juvenalis Sat. VI. de illo: ‘Ille senis tremulumque caput descendere suavit In cælum, et longam manantia labra salivam.’ Qua vacillatione obscœnum forte quid inerat, ut ex cap. 30. infra colligere est.

^w *Classis Sicula et Rhodia*] Non quasi Rhodii forent aut Siculi nanmachiarum, sed quia insulares illi artis nauticæ peritissimi, vel quia juxta eorum consuetudinem pugnaturi erant, sic appellatæ sunt classes. Dio enim l. LV. appellatos tantum fuisse notat.

^x *Duodenarum triremium*] Dio ibidem naumachiarum omnes morte damnatos referens, quinquaginta hinc et inde navibus vectos addidit. Suetonius duodenas tantum triremes assignat, unde alterutrius error manifestus esse videtur. Lipsius ad XII. Annal. Taciti, ubi hæc ipsa narrantur, Dionem sequitur, et falsum Suetonium affirmans, *quinquagenam* hic legendum pronuntiat. Torrentius minime audiendum admonet, loco Taciti supradicto fretus, ubi undeviginti hominum millia ad hanc pugnam armatos narrat, quem numerum tantæ navium multitudinis, vel nauta iudice,

merito prædicat, unde legendum censet *duodevicensarum*; mutatione quidem minori quam Lipsius, qua tamen quod vult effici non videtur, quia non amplius quam quingentos singulis navibus vectores assignat; hæc enim ratione non nisi duodeviginti hominum millia fuisse oporteret, quos tamen undeviginti fuisse Tacitus auctor est. Verum quid si triremes plusquam quingentos caperent? Si septingentos aut octingentos? Si septingentos nonaginta duos, undeviginti millibus suffecturæ sunt a Suetonio triremes assignatæ. Huic conjecturæ favere videtur Tacitus, ibidem triremes quadriremesque memorans; cum enim hæc majores essent, majorem quoque numerum continuisse necesse est: qua ratione Suetonio cum Tacito fortasse convenerit, quin et utriusque cum ipso Dione, si totus Taciti locus expendatur; addit enim ‘cinctum ratibus ambitum, ne vaga effugia forent.’ Dio quippe, dici potest, rates et triremes, hoc est, tam pugnae quam usui illi destinata navigia, nautica *vads*, hoc est, *navis*, appellatione complexus, cum Auctor hic noster non nisi triremes, hoc est, pugnaturos, expresserit.

tone^y argenteo, qui e medio lacu per machinam^z emersecrat. [22.] Quædam circa cærimonias, civilemque et militarem morem,⁸ item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit, aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi juratus^a nominavit; observavitque sedulo, ut quoties terra in Urbe movisset,^b ferias advocata concione Prætor indiceret; utque, dira avi^{9 c} in Urbe aut in Capito-

tamen mutat.—8 *Morem* deest Harlem. Edd. Rom. et duob. Torr. ipso probante. Paulo ante *et* desideratur in Fouc. Mox *juratos* Cuj. Dnn. pro correctione.—9 Hæc est emendatio Turneb. Adv. xxii. 31. ut legitur et in Memm. et Cod. Giph. *ob dira aut in U. Medic.* 1. Edd. Bon. Par. Lugd. Ald. Junt. Bas. post. Steph. Dol. et al. In uno Torr. *dira aut in Cap.* in altero *atque*

NOTÆ

^y *Tritone*] Triton Neptuni tubicen, ejus et Salaciæ Nymphæ filius, si fides Servio ad i. Æneid. Meminit etiam in sexto, ubi de Miseno ipsum provocante ait, ‘Cava dum personat æq̄nora pompa Demens, et cantu vocat in certamina Divos, Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa virum spumosa immerserat unda.’

^z *Per machinam*] Duplex illa fuit; non enim ex undis tantum emerisit argentens ille Triton, sed et buccina cecinit, quemadmodum in hydraulicis organis fieri etiam hodie videre est. Vitruvius auctor est, omnimodas ferme voces et organa ab organariis illis exprimi, aquarum in varias fistulas immissarum assultu et agitatione. Quod eleganter a Claudiano describitur, carmine ad Manlium: ‘Et qui magna levi detrudens murmura tactu, Innumeras voces segetis moderatur ahenæ, Intonet erranti digito, penitusque trabali Vecte laborantes in carmina concitet undas.’ Quod et in theatro inter machinas sonitum edentes factitatum probant hi versus Cornelii Severi in Ætua: quod opus

Delph. et Var. Clæs.

Virgilio nonnulli tribuunt: ‘Nam veluti resonante diu Tritone canoro, Pellit opus collectus aquæ, victusque movere, Spiritus, et longas emugit buccina voces, Carmineque irriguo magni cortina theatri Imparibus numerosa modis canit arte regentis.’ Cujus meminit et Servius in vii. Æneid. vs. 23. ‘Neptunus ventis implevit vela secundis.’ ‘Physice,’ inquit, ‘locutus est; mota enim aqua ventus creatur, ut videmus in bouibus organorum.’

^a *Juratus*] Hoc est, nisi jurejurando affirmasset dignissimum a se nominandum.

^b *Terra in Urbe morisset*] Hoc est, si terræ motus factus esset; ejus enim rei causa ferias edicto imperabant: quoniam vero, et qua vi, et per quem Deorum Dearumve terra tremeret, incertum esset, hinc Dei nomen statuere et edicere quiescebant, ne alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent. Quæ omnia fusius apud Gellium lib. ii. cap. 28. et lib. iv. cap. 6.

^c *Dira avi*] Hoc est, infausta et mali omniis, quales sunt bubones,

Sueton.

2 U

lio visa, obsecratio haberetur, eamque ipse jure Maximi Pontificis,¹⁰ commonito pro Rostris populo, præiret,^d summotaque¹ operariorum servorumque turba.^e [23.] Rerum² actum,^f divisum antea in hybernos æstivosque menses, conjunxit. Jurisdictionem de fidei commissis,^g quot-

dira ari in Cap. Periz. Harlem. Cop. Dun. Edd. Ven. Bas. pr. utque dira aut in, Edd. Rom. cum dira aut.—10 Mss. Torr. *Pont. Max. Ed. Junk. Maximus Pontifex. Mox commonito exulat a Memm. Medic. 3. commonente Medic. 2. Cop. Huls. comm. cum Rostr. Vind. 1. Burm. malebat commonito populo pro R.*—1 Copulam ex uno Torr. Cod. deleri malebat cum ipso J. F. Gron. sicut abest a Vind. 1. Periz. *commotaque Cop. operariorum cum Mss. restituerunt Oud. et Ern. operarum Gron. Grut. Grav. aliique.*—2 Pleraque Edd. Vett. et recentt. aliquæ continuant periodum *turb. rerum, &c. conjunxit*, et inde nov. Cap. ordiuntur. Aliæ distinguunt post *turba*, sed Cap. nov. a *Jurisd. in-*

NOTÆ

nocturæ, quas lugubres aves appellat Horatius libro III. Od. 3. 'Trojæ renascens alite lugubri Fortuna,' &c. et malas, Od. 10. Epod. quarum causa semper pavefacti Romani usque, ut totam civitatem quondam lustrarint, propter bubonem Capitolini Jovis cellam ingressum, ut narrat Plinius lib. x. cap. 12. ubi de hac superstitione alia multa. Lucanus quoque varias hac de causa carimonias describit lib. 1. Pharsal. Vulgati legebant hic, *ob dira aut in Urbe aut in Capitolio*. Quod codicum fide Turnebus emendavit lib. XXII. cap. 31.

^d *Præiret*] Hoc est, prælegeret, ut reliqui mox sequerentur idem repetentes, solennia nempe quædam verba, quibus fiebat obsecratio. Hinc Livius lib. VIII. 'Agedum Pontifex publicus populi Romani, præi verba.' Et Plinius lib. XXVIII. cap. 2. 'Vidimus,' inquit, 'certis precationibus obsecrasse summos magistratus, et ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur descripto præire aliquem, rursusque alium custodem dari, qui attendat, alium vero præponi, qui favere linguis jubeat, tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur.'

^e *Summotaque operariorum servorumque turba*] Utpote quæ ut maxima pars peregrinorum esset; (viliores enim artes ad bellum nati Romani non multum coluere;) hos ergo peregrinos viliores esse censuit, quam ut solennibus populi Romani sacris intererent, vilissima quippe illa turba maxime post mutatum Rempublicam; nam antea ad honores et suffragia admissa quandoque legitur apud Halicarnasseum lib. II. et VI. ubi turbam hanc a civibus separat.

^f *Actum*] Patet hic intelligendum eodem sensu quo supra cap. 15. et videtur loqui de semestribus illis consiliis, quæ ab Augusto instituta retulit: supra in Augusto cap. 35.

^g *Fidei commissis*] Ea sunt, quæ restituenda fidei alicujus committuntur: quibus enim hereditatem vel legata relinquere non poterant, quales erant peregrini, sed et cælibes, et orbi, &c. post legem Papiam, de qua supra in Augusto ad c. 34. iis si quid a se relictum vellent, eorum fidei committebant, qui capere ex testamento poterant: hoc est, illis ea conditione dabant, ut restituerent. Quæ ideo fideicommissa appellata sunt,

annis et tantum in Urbe delegari magistratibus solitam, in perpetuum³ atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Capiti Papiæ Poppææ⁴ legis, a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii¹ generare non possent, addito,^k obrogavit.⁵ Sanxit, ut pupillis extra ordinem^m

//////////

choant. Habet Vind. 1. *Rer. spacium actum.*—3 Guj. mallet *deleg. solit. mag. in perpetuum, atque, &c.*—4 *Poppææ* deest Vind. 2. Fouc. Cort. Periz. Edd. Rom. *Pompeæ* vel *Pompeia* Vind. 1. Harlem. Cop. pluresque cum Edd. Ven. Bon. al. *Popeia* Bas. Tum verba a *Tib. Cæs.* adjecta ab imperito censuit Torr. et ejecit Cujac.—5 Ita reposuerunt VV. DD. auctoritate Memm. Lisl. Urs. Cuj. Edd. Steph. Bas. post. *edicto obr.* O. Torr. Pal. 1. Medic. Vind. 1. *edito abrog.* Edd. Ven. Bon. Par. *edicto abrog.* Fouc. Pal. duo cum multis al.

NOTÆ

quia nullo juris vinculo continebantur, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur. Postea Augustus, ob insignem quorundam perfidiam, quodque rogatus, ut aiunt, per salutem suam diceretur, et ob personarum gratiam, jussit Consulibus auctoritatem suam interponere: quod quia justum videbatur, et populare erat, paulatim in assidnam jurisdictionem conversum est, tantusque favor eorum factus, ut Prætor proprius crearetur, qui de fideicommissis jus diceret, quem fideicommissarium appellabant. Qua de re plura in jurisconsultorum libris ad l. ii. ff. de Origine Juris, ubi duos ad id Prætores a Claudio institutos, legere est, et Instit. lib. ii. tit. 23.

^b *Capiti Papiæ Poppææ*] De hac lege in Augusto ad cap. 34. Uno e capitibus illius legis cavebatur, ne quis sexaginta natus annos uxorem duceret minorem annis quinquaginta, ac vicissim; sed caput illud additum fuisse a Tiberio, nemo præter Suetonium dixit; quin e contra Taciti Annal. iii. constat, lenitam ab ipso, non auctam Papiæ legis acerbiter, propter varia illius incommoda, quæ, ut ait idem auctor, 'altius penetrabant, urbemque et Italiam, et quod

usquam est civium corripuerant.' Unde 'multorum excisi status, et terror omnibus intentabatur, ni Tiberius statuendo remedio,' &c. Ac tandem 'exsoluti plerique legis nexus levamentum fuere.' Ex quo loco Torrentius credidit voces a *Tiberio* imperiti cujusdam manu additas, et rejiciendas.

¹ *Sexagenarii*] Quin et octogenarii patres plures, ut de Massinissa et Catone censorio legitur.

^k *Addito*] Sic Casaubonus ex Memmii et Lislæi codicibus, sic et vetus editio Rob. Stephani. Torrentius in suis omnibus *edicto* legit et servat. Vulgati *edito*. Quid si caput illud Papiæ Poppææ legi additum dixeris a Tiberio in sexagenariorum gratiam? Utpote quo permittebantur juniores ducere uxores, antiquato illo ejusdem legis capite, quo prohibebantur: hoc contextu phrasæ et sensu: Claudius, quasi sexagenarii generare non possent, obrogavit capiti, quod Tiberius addiderat legi Papiæ, in eorum gratiam. Ut intelligatur Claudius ipse intendisse legis severitatem lenitam a Tiberio, ut constat ex superiore Taciti loco. Quod et cum superiori capite cohærere optime videtur, ubi multa correxisse, et exoleta revocasse dicitur; et ipsius

tutores a Consulibus darentur, utque hi, quibus a magistratibus provinciæ interdicerentur, Urbe quoque et Italia summoventur. Ipse quosdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab Urbe. De majore negotio acturus⁶ in Curia, medius inter Consulum sellas, tribunicio subsellioⁿ sedebat. Commeatus,^o a Senatu peti solitos, beneficii sui fecit. [24.] Ornamenta consularia^p etiam procuratoribus ducentariis^q indulisit. Se-

Legit *adaucto* Gothofr. ad Cap. Leg. Jul. de mar. ord. c. 2.—6 Quædam Edd. distinguunt post *actur*. Dein *medio* Huls. Cop. *et medius* et mox *cepit* pro

NOTE

Claudii ingenio, utpote qui procreandis liberis populum dare operam vellet, ut patet exemplo essedarii illius, de quo supra cap. 21. Cui procreationi liberorum obstare crederet conjunctionem illam discrepantium ætatum, ex qua nulli aut nimis imbecilli partus edantur, quæ et Platonis mens est lib. iv. de Legibus.

¹ *Obrogavit*] Vulgati *abrogavit*. Quod aliud significat. Ulpianus lib. 1. Institut. 'Lex aut rogatur, id est, fertur; aut abrogatur, id est, posteriori lege tollitur; aut derogatur, id est, pars tollitur; aut subrogatur, id est, adjicitur aliquid primæ legi; aut obrogatur, id est, mutatur aliquid ex prima lege.' Cui adde Legem 101. de verb. signific. et Ciceronem ad Atticum lib. III. epist. 23. quæ est omnium 65.

^m *Extra ordinem*] Ordinario quippe jure, hoc est, lege XII. Tabularum, si pupillorum pater tutorem testamento non dedisset, proximo agnato tutela deferebatur: quod utrumque si deesset, Prætor urbanus cum majore parte Tribunorum, (decem enim erant Tribuni plebis,) in provinciis vero Præsides illarum, dandi tutoris jus habebant. Quam curam

Claudius Consul esse voluit: quod ad M. Antoninum obtinuit; ab hoc enim, ut narrat Capitolinus, Prætor tutelaris institutus est, quemadmodum a Claudio fideicommissarius.

ⁿ *Tribunicio subsellio*] Propter sacrosanctam Tribunorum personam, ut in Augusto ad cap. 27. notatum, honoratissimus erat ille locus; et ideo Cæsari Dictatori, ac ceteris post illum Imperatoribus, a Senatu decretus, ut ex Dionis lib. XLII. notavit Casaubonus.

^o *Commeatus*] Discedendi facultates, de quibus supra ad cap. 16. Refertur forte etiam ad cap. 42. in Jul.

^p *Ornamenta consularia*] In Julio, ad cap. 76.

^q *Procuratoribus ducentariis*] De procuratoribus Cæsaris supra ad cap. 12. Cur autem hi ducentarii appellati fuerint, varie varii tradidere. Alii, quod ex decuria judicum ducentariorum essent, de quibus in Augusto cap. 32. Alii, quod ducentesimam ex auctonibus colligerent, de qua Calig. cap. 16. ubi *centesimam* legendum est. Alii denique verius, ut ex Dionis lib. LIII. perspicuum est, quod ducenta pro stipendio suo scæstertia acciperent, hoc est, 8750. lib. quod ab Au-

natoriam dignitatem^r recusantibus, equestrem quoque ademit. Latum clavum,^s quamvis initio affirmasset, non lecturum se Senatorem,⁷ nisi civis Romani abnepotem, etiam libertini⁸ filio tribuit; sed sub conditione, si prius ab Equite Romano adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cæcum Censorem, generis sui proauctorem,⁹ libertinorum filios^u in Senatum allegisse docuit; ignarus, temporibus Appii et deinceps aliquamdiu ‘libertinos’ dictos,^v non ipsos, qui manumitterentur,¹⁰ sed ingenuos^w ex his procreatos. Collegio Quæstorum^x pro

fecit Vind. 1.—7 *Se sen.* præbent Medic. 1. 3. Dun. Longol. Polit. uterque Vind. Cort. Voss. Cop. Harlem. Periz. et Edd. fere O. sed Gryph. Plant. Casaub. *quod se ejecerunt*: reposuit Burm. *non se lect.* Fouc. *Mox ob nepotem* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. Med. Cald. *Romani deest* Dun.—8 *Libertino* Fouc. *tradidit pro tribuit* Vind. 1. *ac si* Medic. 2.—9 *Ex duob.* Torr. *probante ipso, mutavit ordinem* Casaub. *in gen. sui proauct.* Cens. *Pro etiam dant et Memm.* Dun. Medic. Vind. 1. Cop. Cort. Voss. *quare sic edidit* Oud. et cum eo Wolf. *In Cuj. per auctorem.*—10 *Manu emitterentur* rescripserunt Oud. Wolf. *fide opt.* Torr. Periz. Cop. Huls. Medic. Polit. Dun. et Voss. *In Ms. legisse se testatur* Longol. *ad Plin. Ep. x. 16. non modo qui manumit.*—

NOTÆ

gusto institutum, idem auctor est, ac colligi posse videtur ex cap. 36. in ejus vita.

^r *Senatoriam dignitatem, &c.*] Vide in Augusto cap. 40.

^s *Latum clavum*] In Julio, ad cap. 45. et 48. &c.

^t *Proauctorem*] Hoc est, longa et remota origine auctorem: quo sensu etiam proavus dicitur. De hoc Appio in Tiberio cap. 1.

^u *Libertinorum filios*] Qui quanquam ingenui sint, eorum tamen lectionem ab Appio Cæco factam adeo ignominiosam censuerunt, ut Plautinus, Appii collega, pudore victus, censura se abdicarit, ut refert Livius lib. 1x. decad. 1.

^v *Aliquamdiu libertinos dictos*] Aperte innuit, non ita semper appellatos, sed ipsos qui manumitterentur aliquanto post Appii censuram liberti-

nos quoque nuncupari solitos. Vide et in Augusto cap. 25.

^w *Ingenuos*] Hos enim liberos nasci placuit, qui ex patre et matre manumissis nascerentur: ingenuus autem is est, qui statim, ut natus est, liber est. Unde Horatius, quamvis libertino patre natus, ingenui tamen se filium prædicat, Sat. vi. lib. 1. vs. 20. ‘censorque moveret Appius, ingenuo si non essem patre natus.’ Ex qua etiam satira patet, libertinos ab Horatio pro ingenuis habitos: versu enim 45. ‘Nunc ad me redeo, libertino patre natum.’

^x *Collegio Quæstorum*] De quæstura, quæ primus erat magistratus urbanus, supra in Julio cap. 6. Ad Quæstore pertinebat sternendas vias enrare, quod immutatum notat hic Suetonius. Gladiatorum meminit Tacitus lib. xi. Annual. ‘P. Dolabella

stratura viarum gladiatorium¹ munus injunxit; detractaque² Ostiensi et Gallica provincia,³ curam ærarii Saturni^z reddidit, quam medio tempore^a Prætores, aut, uti nunc,^{3b}

1 Ita Dun. Cort. sen Lys. In plurimis et scriptis et editis *gladiatorum*. Emendarunt Lips. Oud. Wolf. &c. Deiu pro *injunxit* Lys. ac marg. Vind. 2. *indulsit*.—2 Vind. 1. *detractaque*. Vind. 2, a m. pr. Fouc. Periz. et Edd. sæc. xv. *decrctaque*. Tum *Gallia* Periz. Edd. Ven. Legit Torr. *callium prov.* Item *cura ær.* Dun. *Saturni* Vind. 1.—3 Sic cum Memm. ac Turneb. Adv. xxii. 32. exhibent Medic. 3. Polit. et revocarunt Oud. et Ern. *aut utique tunc* Mss. Torr. Edd. Ven. 2. 3. Bon. Bas. Gryph. et al. *aut utique nunc* Periz. Harlem. Edd. Ven. 1. Plant. &c. Vulg. lect. *aut utique prat.* invexere Torr.

NOTE

censuit munus gladiatorum edendum pecunia eorum, qui quæsturam adipiscerentur.' Mutavit rursus Nero, eodem auctore lib. XIII. qui voluit 'ut ne designatis quidem Quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset:' et restituit Domitianus: infra in ejus vita cap. 4.

^y *Ostiensi et Gallica provincia*] Torrentius emendandum censet, et *callium Provincia*, eodem sensu quo in Julio cap. 19. totam enim Galliam ampliorem fuisse credit, quam ut Quæstoria tantum esset. Hunc refellit Dionis auctoritate Casanbonus: libro quippe LV. clare docet, Quæstoria ab Augusto præfectos oræ maritimæ usque ad urbem, (quæ Ostiensis ista provincia est, de qua hic sermo,) et quibusdam aliis Italiæ locis, inter quæ Galliam intelligit, non quidem totam, sed eam tantum partem quæ administrationi Quæstorum subiacebat, quam circumpadanam fuisse, colligere est ex Plutarcho in vita Sertorii. Ostiensis meminit quoque Cicero in Oratione pro Murena; unde patet male a quibusdam legi *decreta* pro *detracta*.

^z *Ærarii Saturni*] De eo sic Macrobius lib. i. Saturnal. cap. 8. 'Ædem Saturni Romani ærarium esse volnerunt, quod tempore, quo incoluit Italiam, fertur in ejus finibus nul-

lum esse furtum commissum, aut quia sub illo nil erat cujusquam privatum. 'Nec signare solum aut partiri limite campum Fas erat, in medium quærebant.' (Virgil. Georgic. 1.) Ideo apud eum locaretur populi pecunia communis, sub quo fuissent cunctis universa communia.' Cujus rei causas et alias enumerat Plutarchus in Problematis; quarum præcipua est, quod Valerius ille Publicola, a quo id institutum, ductus est opportunitate loci, quem, utpote editum, ab insidiis tutissimum existimavit.

^a *Medio tempore*] Ab Augusto ad Claudium: quod ita se habet: usque ad tempora Julii Cæsaris, cura ærarii fuit penes Quæstores, supra in Julio cap. 6. Quarto Julii consulatu, dum ipse esset in Hispania, nulli Quæstores creati; cura autem ærarii ad Ædiles translata, auctore Dione lib. XLIII. A quibus non ad Quæstores pro veteri consuetudine reddiit, sed ad Prætores Prætoriosve, Augusto volente; in ejus vita c. 36. Unde Torrentius merito suspicatur, auctum ab eo Prætorum numerum. Hinc etiam Prætores ærarii leguntur apud Frontinum, et postea Præfecti ærarii apud Gellium lib. XIII. cap. 23.

^b *Uti nunc* [*utique*] Multi tam vulgati, quam Mss. legunt, *aut utique*

prætura functi, sustinuerant. Triumphalia ornamenta Silano,^c filiæ suæ sponso, nondum puberi, dedit; majoribus vero natu tam multis, tamque facile,⁴ ut epistola communis legionum nomine extiterit,⁵ petentium, 'ut legatis consularibus^d simul cum exercitu et triumphalia darentur, ne causam belli quoquo modo quærent.' A. Plautio etiam ovationem^e decrevit; ingressoque Urbem obviam progressus, et in Capitolium eunti, et inde rursus revertenti latus textit.^f Gabinio Secundo, Chaucis, gente Germanica, superatis, cognomen 'Chaucius'^{6g} usurpare concessit. [25.] Equestres militias⁷ ita ordinavit, ut post cohortem^h

//////////

Casaub. et Burm. et sic dant Medic. 1. 2. Vind. Cort. Dun. al. Mox rursus, ut cap. 27. *Syllano* v. *Sillano* Mss. et Edd. aliquot.—4 *Facilis* Vind. 1. Dein *communis* teneur Memm. Fouc. Dun. et O. Codd. Burm. et Ond. cum Edd. Vett. præter Bas. post. Casaub. &c. In Mss. Torr. et Urs. *communi*, ipsis cum Ond. comprobantibus.—5 *Suadet* Ern. *cxierit*. Tum *cum exerc. sim*. Cuj. *caus. quoquo modo bel.* Periz. Edd. Rom. Med. Ven. *vel si quærent* Vind. 1.—6 *Invertit* ord. Ond. e Mss. tantum non O. Vulgo *Chauc. cogn.* In Memm. *Cauchis* et *Cauchius*, et ita Cop. pluresque, et recepit Ond. *Caucicus* vel *Caucici* Codd. Torr. ipso probante. *Thaucis* et *Thauchius* Periz. *Chaucis* et *Cauchius* Cuj. Ed. Rom. sec. *Caucis* et *Caucius* Ven. 1. Lugd. Arg. Junt. al. Ceterum hic putat legendum Baumg. *Chaucii* vel *Chaucium*. Supra *Plancio* in Fouc. ut alibi.—7 *Conj.* Lips. in ora Cod. sui *semestres milit.* repugnantib. Casaub.

NOTÆ

tunc. Turnebus, *uti nunc*, ut referatur ad Suetonii tempora, cui etiam favet locus Gellii. Sed prior lectio stabilitur supradicto Augusti cap. 36.

^c *Silano*] Hunc, quanquam Claudio tunc temporis carissimum, postea perdidit Agrippina, ut ex Taciti lib. XI. initio patet.

^d *Legatis consularibus*] De Legatis in Aug. cap. 47. &c.

^e *Ovationem*] Quale sit istud triumphii genus, in Tiberio cap. 1.

^f *Latus textit*] Dextrum latus incedendo honorificentius erat, et interior dicebatur qui a dextro latere incedebat. Ovid. v. Fast. 'Et medius juvenum, non indignantibus ipsis, lbat, et interior, si comes unus erat.' Qui vero a sinistro, ille dicebatur ex-

terior: Horatius Sat. 5. lib. II. vers. 17. 'ne tamen illi Tu comes exterior, si postulet, ire recnes:' quod et *latus tegere* dicebant, ut ibidem Horatius declarat superiori versui respondens: 'Utne tegam spurco Daniæ latus?' et Eutropius loquens de triumpho ejusdem Plantii, qui plura fortiter gesserat in Britannia: 'Triumphantem ipse (Claudius nempe) prosequeretur, et conscendenti Capitolium lævus incederet.'

^g *Chaucius*] Chanci sunt populi Germaniæ, majores scilicet inter Albim et Visurgim fluvios, *l'Elbe et le Weser*, quorum caput *Breme*; et minores inter Visurgim et Amasium, qui hodie *Ems* in Frisiæ et Westphaliæ confiniis. Majores Chaucos alii locant, ubi nunc Luneburgenses.

alam, post alam tribunatum legionis daret: stipendiaque instituit, et imaginariæ militiæ genus, quod vocatur 'Supra numerum,'ⁱ quo absentes, et titulo tenus, fungerentur. Milites domos⁸ senatorias salutandi causa ingredi, etiam Patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se⁹ pro Equitibus Romanis agerent, publicavit.^k Ingratos,^l et de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem;^m advocatisque eorum negavit, se adversus libertos¹⁰ ipsorum jus dicturum. Cum quidam ægra et affecta mancipia in insulam Æsculapiiⁿ tædio medendi exponerent, omnes, qui expo-

et Grut. et alibi, teste Burm. *equestres pedestresque*. Tum post aliam Foug. Pro *supra* præbent super Pal. 1. 2. cum aliis paucis atque Edd. O. ante Casaub. In Edd. Schild. Pitisc. *vocaretur*, Periz. a m. pr. *ex tit.*—8 Ita rescriptum Oud. pro *domos*, cum Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Cop. Harlem. Periz. a m. pr. et Edd. ante Steph. *salut. gratia* Huls. *decreto* abest a Cop.—9 *Quod se* Dun. τὸ se delendum mallet Græv. faventib. Ern. Oud. Postea *ingr. de quib.* ejecto et, suadet Torr.—10 *Liberatores* legi jussit Guj. Ex Periz. Harlem. et Edd. ante Bas. reposuit Burm. *insula*. In iisdem Mss. et Edd. desunt verba *omn. qui reponer.* et ideo suspecta sunt Torr. Burm. Ern. Oud. Ceteri Codd. servant, nisi quod *omnes* a m. pr. desit Medic. 1. et *qui exp.* erasa sint

NOTE

ⁱ *Post cohortem*] Vide in Augusto c. 38. ubi alius militiæ ordo. Alæ quippe sociorum distributorum in decem cohortes, quarum singulæ 360. homines continebant. Suetonii vero temporibus alas nonnisi equitum auxiliariorum fuisse contendunt, de quibus fuse Lipsius lib. 11. de Militia cap. 6. et 7. et Salmasius commentario de Militia.

^k *Supra [super] numerum*] Alii legunt *supra*. Supernumerarii milites apud Vegetium lib. 11. cap. 1. sunt, qui post completam legionem addebantur, qui et 'accensi' appellati. Sed ab his diversi, de quibus hic sermo.

^k *Publicavit*] Non definit an bona duntaxat illorum proscripserit: quo sensu supra cap. 8. an vero ipsorum quoque personas, ut de Panosis feminis, supra Tib. c. 75. Tam utrum-

que fieri potest quam alterutrum. Vide et Aug. cap. 24.

^l *Ingratos*] 'Ingratus libertus est, qui patrono obsequium non præstat, vel res ejus, filiorumve tutelam, administrare detrectat.' Ex lege XIX. ff. de Jure Patronatus. Aut qui patrono delatores summiserit ad faciendam ei status controversiam, (num scilicet liber, num servus esset,) ut lege v. ff. eodem, ubi hujus constitutionis meminit juriscons.

^m *Revocavit in servitutem*] Exemplo Atheniensium, quorum in Urbe adversus ingratos actio constituta est, de qua Valerius Max. lib. v. cap. 3.

ⁿ *Insulam Æsculapii*] Dicitur hodie Insula Sancti Bartholomæi, eademque insula Tiberina dicebatur, de qua Livius lib. 11. initio, antequam Æsculapinus, ingruente peste, Romam Epidaurum deferretur, de quo idem Livius

nerentur, liberos¹ esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si convaluissent: quod si quis necare quem mallet,^o quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per² Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut lectica^p transirent, mouit edicto.^q Puteolis et Ostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit. Peregrinæ conditionis^r homines vetuit usurpare Romana³ nomina, duntaxat gentilicia.^s Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino^t securi percussit. Provincias Achaiam

in Vind. 2.—1 *Libertos* Edd. Rom. Dein *redirent* Medic. 1. *nisi* Medic. 3. et alio ord. *mallet quem* Periz. Harlem. et Vett. Edd. præter Steph. quem Casaub. et recentt. secuti; *quamquem* Ed. Ald. *quem vellet mallet* Vind. 1. τδ *quem ejectum velit* Ern. cum Lips. et Burm.—2 *Nec per* Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Pro *Italiæ* in Dun. *viale*.—3 *Deest Romana*

NOTÆ

lib. x. decad. i. et Valerius Maximus lib. i. cap. 8. et Ovidius xv. Metam. Ibi exstructum Æsculapio templum, in quo ægri exponebantur ad captanda somnia: et Torrentius testis est, Romæ extare tabellas marmoreas, quibus etiam hujusmodi miracula enarrantur. De hoc more servos infirmos exponendi Zonaras et Dio plura narrant, ac jureconsulti ad leg. ii. ff. Qui sine manumissione ad libertatem proveniant: 'Servo quem pro derelicto dominus ob gravem infirmitatem habuit, ex Edicto D. Claudii competit libertas.' Quin et recens natos infantes vel occidere vel exponere ad cædem liceret: quod jus ab Imperatoribus Christianis postea, quanquam non statim, sublatum est, ut patet ex codice Theodosiano tit. de expositis.

^o *Necare quem mallet*] Hæc enim ipsi tam in filios quam in servos potestas erat. Unde Cato senior male audivit, quod ægra et senio debilitata mancipia domo exigeret, victumque negaret. Quæ severitas multis postea modis coercita est. Vide titulum

apud Justinianum ⁴ de iis qui sui, vel alieni juris sunt.

^p *Sella, aut lectica*] Quæ servorum corporibus bajulabantur, ut ex Calig. cap. 58. notare est.

^q *Edicto*] Torrentius existimat hujus edicti causam fuisse, ne viæ corrumpentur, quemadmodum de Adriano narrat Spartianus, vehicula nempe cum ingentibus sarcinis Urbem ingredi prohibita, ut nec in equis sedere in civitatibus: quod et in Antonino Capitolinus.

^r *Peregrinæ conditionis*] Qui nempe non erant cives, ut supra cap. 15. Civitatem hic patet intelligi jus civitatis, ut in Julio cap. 8.

^s *Gentilicia*] Ea sunt nomina, quæ gentem et originem, non vero gentis familias indicarent. De quibus in Tiberio cap. 1. et in Julio cap. 1.

^t *Campo Esquilino*] Mons Esquilinus unus est e septem Romanis montibus, et ejusdem nominis porta est, extra quam supplicium de nocentibus sumebatur, Tacit. Annal. ii. ubi et pauperum vel amburi vel semiambusta projici cadavera solebant. Horatius

et Macedoniam,^u quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit.^v Lyciis,^w ob exitiabiles inter se discordias, libertatem ademit: Rhodiis, ob pœnitentiam veterum delictorum, reddidit. Iliensibus,^x quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit; recitata vetere epistola Græca Senatus populique Romani, Seleuco^y regi amicitiam et societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Judæos,^z impulsore Chresto^{5 a} assidue tumultuantes, Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra^b sedere⁶ permisit, simplicitate eorum et fiducia

//////////

Edd. Junt. Arg. Ald. Steph. Tum verba *dunt. gent.* a glossatore addita censet Burn. *gentilia* Periz. a m. pr. Edd. Ven. Med. pr. Dein *Esquilinio* Medic. tres.—4 In Polit. *Seleucoque. Mox pollicenti* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Bon. Junt. *pollicentes* Voss.—5 *Chresto* Fouc. uterque Vind. Cort. Periz. Ed. Rom. sec. *Chresto* Harlem. Cuj. Edd. Ven. 1. Med. pr. Cald. *Christo* Bon. Lugd. Junt. Ald. Arg. Junk. al. In Mss. Torr. uno demto, aut *Chresto* aut *Chresto*. Item *adsiduo* Medic. 3.—6 *Sedem* Huls. Vind. 1. in quo

NOTÆ

Ode 5. Epod. in fine: 'Post insepulta membra different lupi, Et Esquilinæ alites,' &c.

^u *Achaiam et Macedoniam*] De his in Julio cap. 35. et Tib. cap. 16. et 24.

^v *Senatui reddidit*] Imperator, Augusti iustituto, provinciarum alias sibi servabat, alias populo tradebat gubernandas. In Augusto cap. 47.

^w *Lyciis*] Lycia Asiæ regio est, hodie *Aldinelli*, vel, ut alii volunt, *Bricquia*. Reddere libertatem Urbi vel provinciæ, est suis illam legibus administrandam permittere, contra vero eandem tollere.

^x *Iliensibus*] His et Romanis magna necessitudo, cujus meminit et Livius decad. iv. lib. vii. et viii. lib. 1. ad cap. 79. Infra in Nerone cap. 7.

^y *Seleuco*] Uni ex Syriæ regibus, post Alexandrum Magnum.

^z *Judæos*] Tam Græci quam Latini auctores illius sæculi, Christianos Judæis annumerant. Judæos igitur hic

intellige proprie dictos, qui, non quidem impulsore Christo Domino, jam enim passus erat mortem, imperante Tiberio: Tacitus Annual. xv. de Christianis loquens: 'Auctor nominis Christus, qui, Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat:' sed occasione Christi, cum discipulis ejus dissidebant.

^a *Chresto*] Sic Torrentius in uno e suis libris, cum in aliis omnibus legeretur *Chresto*, aut *Chresto*, vel *Chresto*. Nostram lectionem Tertulliani et Lactantii tuetur auctoritas; hi enim docent Christum Salvatorem sic ab impiis derisoribus appellari solitum, mutato *i* in *e* per contumeliam, ut de Pertinace Capitolinus tradidit, eum scilicet 'Chrestologi' nomine appellatum, quod bona loqueretur, mala perpetraret.

^b *Orchestra*] Loco in spectaculis honoratissimo, in Julio cap. 39. et

motus, quod in popularia^c deducti, cum animadvertissent Parthos et Armenios⁷ sedentes in Senatu,^d ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriore virtutem aut conditionem suam prædicantes. Druidarum^{8e} religionem apud Gallos, diræ immanitatis, et tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus^f abolevit. Contra sacra Eleusinia^{9e} etiam transferre ex Attica Romam conatus est; templumque¹⁰ in Sicilia Veneris Erycinæ,^h vetustate collapsum, ut ex ærario populiⁱ Romani reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in Foro icit,¹ porca cæsa,^k ac vetere Fœcia-

etiam *orchestram*. Tum *commotus* solus edidit Oud. fide Medic. 2. 3. Polit. Vind. Cort. Huls. Voss. quibus accedit Dun.—7 *Armenos* Vind. 1. cum duob. Burm. Edd. Rom. Ven. Med. pr. Conj. Torr. in *senatoriis*. In Vind. 1. *transierunt*.—8 Memm. *Driadarum*, et ita Dun. Medic. 1. 2. Huls. Cop. *Dryadar*. Medic. 3. Voss. Edd. Rom. sec. Med. Cald. ut volebat Salm. *Dryadorum* Cuj. *Dryidar*. Ed. Ven. 1. *Dryadar*. duæ reliquæ et Bas. *Drydar*. Bon. Lugd. Junt. Ald. al.—9 *Eleusina* Periz. Harlem. Dun. Medic. 2. et Edd. Vett. O. præter Steph. Ald. Bas. post. &c. probante Salm. ad Lamprid. Alex. c. 18. Nostr. lect. cum optimis Mss. defendit Oud.—10 Ita Memm. Medic. Fouc. Polit. Vind. 2. Cop. Voss. quare receperunt Oud. et Ern. pro vulg. *templum quoque*. Tum *Erycinæ* Harlem. Edd. Ven. Lugd. in *ex ær.* Cnj.—1 *Jecit* Memm. Dun. Medic. Vind. Voss. cum quatuor Burm. et Edd. ante Sab. Dein *facilium* Huls. *fœtial*. Memm. ac plures Oud. item Edd. Torr.

NOTÆ

supra cap. 21. &c.

^c *Popularia*] Populi in spectando loca. In Julio cap. 39. &c.

^d *In Senatu*] In locis Senatoriis, orchestra scilicet, quomodo infra Domit. cap. 8. ‘sedere in Equite’ pro ‘in Equestribus,’ et Ner. cap. 12.

^e *Druidarum*] Druidæ antiqui Gallorum Sacerdotes, omnibus noti, quorum immanitas in eo sita erat, quod sanguine captivo sacrificarent, et ex hominum fibris auguria captarent.

^f *Penitus*] Romæ tantum, non autem in ipsa Gallia, ut ex Tacito colligere est Annal. XIV. et ex Vopisco, qui Druidas ab Aureliano consultos narrat, &c.

^g *Sacra Eleusinia*] In Augusto cap. 93.

^h *Veneris Erycinæ*] Eryx mons et

urbs in Sicilia, ubi celebre illud templum a conditore Veneris filio appellatum, de quo Virgilius v. Æneid. ‘Tum vicina astris Erycino in vertice sedes Fundatur Veneri Idaliæ,’ &c. Dicitur hodie *di San Giuliano*. Ideo autem dixit ‘in Sicilia,’ quia et Romæ unum erat hoc nomine templum, prope portam Collatinam.

ⁱ *Ærario populi*] Non ergo ex sua pecunia, sed ex publica populi. Principis enim fiscus, non ærarium dicebatur. In Augusto cap. 15.

^k *Porca cæsa*] Sic et Virgilius lib. VIII. Æneid. ‘cæsa jungebant fœdera porca;’ ideoque, ut ait Festus, ‘porci effigies in militaribus signis locum obtinebat, quia, confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca, fœdus firmare solebant.’ Porcam hanc mi-

lium¹ præfatione adhibita. Sed et hæc, et cetera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo, quam uxorum libertorumque arbitrio, administravit;² talis ubique plerumque, qualem esse eum,³ aut expediret illis, aut liberet. [26.] Sponsas admodum adolescens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Augusti proneptem;^m item Liviam Medullinam, cui et cognomen⁴ Camillæ erat, e genere antiquo Dictatoris Camilli. Priorem, quod⁵ parentes ejusⁿ Augustum offenderant, virginem adhuc repudiavit: posteriorem ipso die, qui erat nuptiis destinatus, ex valetudine amisit. Uxores deinde⁶ duxit Plautiam Urgulanillam,^o

Pulm. ac veterè desunt Dnn.—2 *Ministravit* Cop. Huls. Mox Urs. ex suo Cod. cum Torr. *utique* prætulit; atque ita olim R. Steph. imper. Burm. Ern. Bip. edidere. In una Ed. Ven. *ubi pl.*—3 Edd. Rom. *cum esse, exp. aut lib. ill.* Vind. 1. *liberaret* Cuj.—4 Memm. cum Dnn. duobus Burm. aliisque, et Edd. ante Casaub. *cogn. et.* Vind. 1. habet *Medullium*, Cuj. *Liviam*. Conj. Burm. legend. *Camilla*. In Medic. 3. *Camilla s.* et Gron. marg. allevit, quod pro *scilicet* exaratum existimat Ond.—5 *Quodquot* Memm. unde suasit Burm. *quod quondam*. In Vind. 1. *offend. Aug.* Deest *adhuc* Dun. Medic. 1. a m. pr. *nuptui dest.* Vind. 1.—6 *Diu* Periz. Dein *Plancium* Medic. 3. Polit. Vind. 1. *Herulanillam* Viterb. Pal. 3. aliique scripti Burm. et Ond. *Ergulan.* Pith. Pal. duo, Cop. Medic. 1. 3. Voss. Sed *Urgan.* Memm. opt. Torr. et correxerat Lips. Mox *cum et Sergul.* Medic. 1. et ibi Memm. cum ceteris *Ergan.*—

NOTE

nister ille qui a patrando fœdere ‘pater patratus’ dicebatur, recitatis carminibus, silice feriebat, Jovem precatus, ut eodem modo populum illum feriret, qui prior a fœdere defecisset; unde etiam ‘icere fœdus’ dictum voluit. Quæ omnia fuse describuntur apud Livium lib. 1. decad. 1. ubi tamen ‘porcum,’ non ‘poream,’ assidue dicit.

¹ *Fœcialium*] Fœciales fœdera inibant, et quasi fidei publicæ præfecti. Sacerdotes erant, quorum collegium jam inde a Numa Pompilio institutum, ex eorum quippe collegio sumebatur pater patratus, qui proferret sollemnia verba, quæ Trauquillus hic appellat ‘veterem præfationem,’ quæ extat apud eundem Livium ibidem,

nbi de fœdere Romanos inter et Albanos, quod omnium primum fuisse indicat.

^m *Æmiliam Lepidam, Augusti proneptem*] Quod ita se habet. Julia Augusti filia, in Augusto cap. 63. nupsit Agrippæ, ibidem, ex quo suscepit Juliam, Augusti igitur neptem, ibidem cap. 64. quæ Lucio Æmilio Paulo nupta, ibidem, Æmiliam hanc genuit, Augusti, ut patet, proneptem, si quidem Juliæ neptis ejus filia fuit.

ⁿ *Parentes ejus*] Pater conjuratione in Augustum cap. 19. et 65. in Augusto, mater vitæ turpitudine, unde ipsam et matrem ‘carcinomata sua’ vocabat Augustus: cap. 65.

^o *Urgulanillam*] Sic Torrentius emendavit, ex Tacit. Annal. 11. et 15.

triumphali,^p et mox Æliam⁷ Petinam, consulari patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum Petina, ex levibus offensis; cum Urgulanilla, ob libidinum probra et homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messalinam, Barbati Messalæ,⁸ consobrini sui,^q filiam, in matrimonium accepit. Quam cum comperisset, super cetera flagitia^r atque dedecora, C. Silio^s etiam nupsisse, dote inter Auspices⁹ consignata,^t supplicio affecit; confirmavitque pro concione apud prætorianos, 'Quatenus^u sibi matrimonia male cede-

7 Mss. et Edd. quidam *Heliam*, *Eliam*, ac *Petiniam*, et mox *Petiniæ*. In Vind. 1. *cons. ipso patr.*—8 Desunt *Barb. Mess.* duob. Torr. Edd. Rom. In Periz. erant, sed linea subducta, unde locus suspectus. Non habet *consobr. sui* Cop. Ad Tac. Ann. xi. 37. tentavit Lips. et *consobriniæ suæ*. Item *Barbari* Edd. Ven. 2. 3. Lugd. Junt. Arg.—9 *Aruspices* unus Torr. Tum et dote Dun. In uno Torr. *quod matr. sibi*, altero *quia matr. sibi*. Marg. Ed. Bas. etiam *quod.*

NOTE

et maxime inscriptione, qua patet, id cognomen fuisse Plautiorum familiæ.

^p *Triumphali*] Patre scilicet, qui triumphali honore quondam auctus esset: probat et eadem inscriptio, quam ex veteri Plautiorum sepulcro in via Tiburtina erutam, laudat hic Torrentius, quam videsis in calce operis.

^q *Consobrini sui*] Quid sit, in Caligula cap. 26. *Consobriniæ* legendum censet Lipsius lib. xi. *Annal. Taciti*, et bene, nisi si Claudii consobrini dictus fuerit propter Domitiam uxorem suam, quæ vere Claudii consobrini fuit. Claudius enim et Domitia matres habere duas sorores Antonias. De Claudio constat ex cap. 1. supra, de Domitia ex cap. 5. et 6. infra in Nerone.

^r *Cetera flagitia*] Famosissima Messalina, cujus inauditas libidines retulere Tacitus, Aurelius, et stylo satirico tam atrociter perstrinxit Juvenalis Sat. vi. et x.

^s *C. Silio*] De quo Juvenalis Sat. x. vs. 330. 'cni nubere Cæsaris uxor Destinat, optimus hic et formosissi-

mus idem Gentis Patriciæ,' &c. Jam erat Consul designatus. De hoc matrimonio Tacitus lib. xi. *Annal.* 'Nec ultra expectato, quam dum sacrificii gratia Claudius Ostiam proficisceretur, cuncta nuptiarum solennia celebrat.' Ubi addit, fabulosum hoc posteris visum iri, se tamen nil composuisse miraculi causa, verum a senioribus audita scriptaque tradere.

^t *Dote inter Auspices consignata*] Hoc est, adhibitis notariis, qui de dote tradenda testimonium reddituri, signarent tabulas matrimoniales. Juvenalis ibid. 'Veniet cum signatoribus auspex.' Nec enim matrimonia, ut nec alia majoris momenti negotia, sine auspicio transigebantur. Hæc omnia fuit Tacitus lib. xi.

^u *Quatenus*] Pro *quoniam* ponitur etiam apud Plinium et Florum. Torrentius in uno Ms. legebat *quod*, in altero, *quia*, et in optimo *quatinus*. Quæ omnia eadem significant. Horatius Sat. 3. lib. i. 'Denique quatinus excidi penitus vitium iræ, Cetera item nequeunt.'

rent, permansurum se in cœlibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum^{1o} confodi manibus ipsorum.² Nec durare valuit, quin de conditionibus^v continuo tractaret, etiam de Petinæ, quam olim exegerat, deque Lollia Paulinæ,^w quæ C.¹ Cæsari nupta fuerat. Verum illecebris Agrippinæ, Germanici^x fratris sui filia, per jus² osculi^y et blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornavit, proximo Senatu qui censerent,³ cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublicæ maxime interesset; dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus incesta^{4z} habebantur. Ac vix uno interposito die confecit nuptias; non repertis,^a qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, et altero primipilari,^b cujus officium^c nuptiarum et ipse cum Agrippina celebravit. [27.] Liberos ex tribus uxoribus tulit: ex Urgulanilla Drusum et Claudiam: ex Petina⁵ Antoniam: ex Messalina Octaviam, et quem primo Germanicum, mox Britannicum^d cognominavit. Drusum

De diversa scribendi ratione *quatenus* v. *quatin*. in h. l. vid. Burm.—10 *Recus. se Fone. se conf.* Cort. Cop. Mox *egerat* Harlem.—1 *Pro C. dant T.* Edd. Rom. inde *Tiberio* uterque Vind. *Tyberio* Fone.—2 *Per illius* Vind. 1. *per ejus* marg. Gryph. Postea *occasionem* Medic. 1. Cop. *præallectus* Harlem. Edd. Ven. Med. pr. Cald. Lugd. *pollectus* Vind. 1. *pellatus* Dnn.—3 Ita Medic. Vind. Polit. Cort. Dun. Periz. Pulm. Edd. Rom. Junt. Ald. Bas. Steph. Gryph. Plant. Col. Dol. Gron. item Burm. Oud. Ern. Bip. In aliis *censeret*. In Cuj. *se post cog.* non comparet. Vind. 1. in *uxorem*.—4 Edd. Bon. Par. *incestum*. Tum *exquerentur* Vind. 1. *Infra nupt. offic.* Medic. 1. 3. Vind. 2.—

NOTE

^v *Conditionibus*] Matrimoniorum.

^w *Lollia Paulinæ*] In Calig. cap. 25.

^x *Agrippinæ, Germanici*] Qui et quot Germanico liberi, in Caligula cap. 7. De hac Agrippina infra in Nerone plura.

^y *Jus osculi*] Quanquam enim prohibita fuissent a Tiberio oscula, in Tiberio cap. 34. non tamen inter personas tanta propinquitate junctas, ut ibidem notatum est.

^z *Incesta*] Quæ matrimonia, ab aliis postea Imperatoribus varie vetita et permissa sunt. De quibus plura apud

jurisconsultos.

^a *Non repertis*] Unum duntaxat repertum ait Tacitus lib. XII. ‘Neque repertus est nisi unus talis matrimonii cupidior, Tolledius Severus, Eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratia impulsum ferebant.’

^b *Primipilari*] Supra in Tiberio c. 37.

^c *Officium*] De ejusmodi officiis in Augusto eap. 53.

^d *Britannicum*] Propter devictam a patre Britanniam. De hoc, et Agrippinæ in illum insidiis, infra passim.

Pompeiiis^e impuberem⁶ amisit, piro,⁷ per lusum in sublime jactato et hiatu oris excepto, strangulatum; cui et ante paucos dies filiam Sejani despondisset.† Quo magis miror, fuisse, qui traderent, fraude a Sejano necatum. Claudiam, ex liberto⁸ suo Botere conceptam, quamvis ante quintum mensem divortii natam, alique cœptam, exponi tamen ad⁹ matris januam, et nudam jussit abjici.^f Antoniam Cn. Pompeio Magno, deinde Fausto Syllæ,‡ nobilissimis juvenibus, Octaviam Neroni privigno^g suo collocavit,§ Silano ante desponsatam. Britannicum, vicesimo imperii die, inque secundo consulatu natum sibi, parvulum etiam tum, et militi,¹⁰ pro concione manibus suis gestans, et plebi, per spectacula gremio aut ante se retinens, assidue commendabat, faustisque omnibus¹ cum acclamantium turba prosequabatur. E generis Neronem adoptavit: Pompeium atque Silanum non recusavit modo, sed et interemit.

5 *Pætina* Memm. et sic Torr.—6 Hæc emendatio Lips. ad Tac. Ann. III. 29. post Casaub. ab omnib. est probata. Habent Memm. et Cop. *Pompeium impub.* In reliquis Mss. et Edd. *Pompeium puberem.* Hinc Urs. fecit *Drus. propemodum pub.* Gron. *Pomptie impub.* maluit pro *Pomptie.*—7 In multis *pyro*, sed illud fide Codd. reposuit Oud. Conj. Burm. *pruno.* Citat Lips. ad Tac. Ann. loc. not. *jacto*, et omisit *strangul.* et in marg. Ed. primæ legitur *excepto cum ei ante*, uti conjecere Lips. Gron. Græv. probante Ern. Ceterum *strangyl.* Memm. ut alibi.—8 *Ut lib.* suadet Urs. In Vind. 2. a. m. pr. *Boterii*, Cort. *Boteni*, Fouc. *Botern.* *Sotere* conj. Boxh. ac Reines. Pro *alique* Cuj. *aliquo.* Vind. 1. *ali quoque.* Verba *alig. cæpt.* desunt Fouc.—9 *Tandem ad Cuj.* pro v. l. *Tum Antoninam* Fouc. in quo mox desideratur *Octaviam.* Memm. cum Cuj. dat *desponsam.*—10 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Cuj. et prætulerunt vulg. *militibus* Oud. Ern. *tunc etiam mil.* Vind. 2. Cort. Mox pro *spectaculo* Vind. 2. *perspecto* Dun. pro v. l. *spectaculo* etiam Cuj.—1 *Omnibus* Cort. Edd. Camp. Med. Cald. Plant. *hominibus* Harlem. Edd. Ven. 2. 3. et *eum* pro *cum* Periz. Edd. ante Casaub. præter Rom. sec. et Beroldi. Statim *perseq.* Fouc. qui et *Syllanum.* Legit Glar. *Pomp. atque Syllam.*

NOTE

† A. U. C. 773.

^e *Pompeiiis*] Pompeii nrbs et colonia in ora Campaniæ, prope Sarnum fluvium, urbem Stabias, et Vesuvium montem: ubi nunc *Castel a mare di Stabia.* Vulgati legunt hic *Pompeium, puberem.* Quod Torrentius, Lipsii conjecturam secutus, factum ait ignorantia cujusdam scriptoris, qui exis-

timaret impuberes desponderi, hoc est, sponsalia celebrare, non posse, quemadmodum nec matrimonium.

^f *Abjici*] Supra cap. 25. notatum aliquid.

‡ A. U. C. 806.

^g *Neroni privigno*] Agrippinæ filio, de quo libro sequente toto.

§ A. U. C. 803.

[28.] Libertorum præcipue suspexit Posiden^{2h} spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros hasta puraⁱ donavit: nec minus Felicem, quem cohortibus et alis^k provinciæque Judææ præposuit, trium reginarum maritum:^{3l} et Arpocran,^{4m} cui lectica⁵ per Urbem vehendi, spectaculaque publice edendiⁿ jus tribuit: ac super⁶ hos Polybium a studiis,^o qui sæpe inter duos Consules ambu-

In fine *sed int.* sine copula, Periz. Cort. Edd. Rom.—2 Sic Memm. Dun. Medic. pluresque al. *Posidem.* Tum et *Brit.* Edd. Rom. *proposuit* Vind. 1.—3 Pontanus in Syll. Epist. p. 38. conj. *ctiam reg. mar.* et esse euallagen numeri pro *reginæ.* Voss. in edd. Syll. p. 384. suavit *tertium reginæ mar.*—4 In Memm. Medic. 1. 2. Voss. *Harp.* in tert. et Polit. *Arpocran.* Cort. *Arpocran,* quod tuetur Castal. Decur. vii. Obs. 1. Nostr. lect. fide utriusque Vind. et Edd. Rom. vulg. *Harpocran* præfert Oud.—5 *Lectican* Periz. *per orbem* Ed. Rom. sec. Dein *publice* pro glossa damnat Ern. In Vind. 1. *tribuerat,* Edd. Rom. *tribuerit.*—6 Vind. 2. *atque sup.* Postea *ab stud.* dant Dun. Medic. 3.

NOTÆ

^h *Posiden*] Juvenalis Sat. xiv. 'Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.'

ⁱ *Hasta pura*] Sic dicta quod sine ferro esset; militare præmium fortitudinis, de quo Donatus in illud vi. *Æneid.* 'Ille vides, pura juvenem qui nititur hasta.'

^k *Alis*] Videtur aperte distinguere alas a cohortibus, quo confirmatur, quod ad cap. 25. notatum est, eas temporibus illis, pro equitatu tantum usurpatas.

^l *Trium reginarum maritum*] Hujus Felicis meminit et Josephus lib. xx. cap. 5. et Tacitus lib. v. *Annal.* Sed quænam illæ reginæ fuerint, nemo, quem norim, docuit. Equidem Josephus, loco supra citato, dicit Felici nupsisse Drusillam, sororem regis Agrippæ, quæ prius nupsit Azizo Emezenorum regi. Et Tacitus lib. v. initio, ductam a Felice refert Drusillam, quandam Antouii et Cleopatrate neptem, quæ verosimiliter alia fuit a superiore. Harum altera re-

gina, regii sanguinis altera, de tertia nihil omnino conjiciendum datur. Ad supra id referendum censet Torren- tius.

^m *Arpocran*] Beroaldus et Torren- tius existimant hunc eundem esse cum Callisto, libertorum omnium gratiosissimo, quem Tacitus aliique adeo celebrarunt, omisso illo Arpocra, quem solus etiam Suetonius memora- vit, de Callisto proprus silens. Unde duplex hoc ei nomen attribuit Bero- aldus.

ⁿ *Spectaculaque publice edendi*] Nec enim enilibet id promiscue licitum, præsertim a quo tempore Fidenis amphitheatrum corruit, de quo in Ti- berio cap. 40. Qua occasione Tacitus *Annal.* iv. factum ait Senatus- consultum, quo vetabatur 'ne quis munus gladiatorium ederet, cui minor quadringentorum millium res es- set.'

^o *A studiis*] De hac loquendi ra- tione jam supra in Julio cap. 74. et Aug. cap. 67. Servi a manu, ab epis-

labat: sed ante omnes Narcissum ab epistolis, et Pallan-
tem^p a rationibus, quos decreto quoque Senatus non præ-
miis modo ingentibus, sed et quæstoriis prætorisque
ornamentis honorari libens⁷ passus est, tantum præterea
acquirere et rapere, ut, querente eo quondam de fisci exi-
guitate, non absurde sit dictum,⁸ ‘Abundaturum, si a duo-
bus libertis⁹ in consortium reciperetur.’ [29.] His, ut
dixi,⁹ uxoribusque addictus, non Principem, sed ministrum^r
egit. Compendio cujusque horum, vel etiam studio aut
libidine, honores, exercitus, impunitates,¹⁰ supplicia largi-
tus est: et quidem insciens plerumque et ignarus. Ac ne
singillatim minora quoque¹ enumerem, revocatas liberali-
tates² ejus, judicia rescissa, suppositos aut etiam palam

//////////

Vind. 2. Cort. *Narcissum* abest a Fonc. Infra *indigentib.* Voss.—7 *Vulg. or-
nari libenter*, quod retinet Ern. Sed *honorari* exhibent Mss. Casaub. Pal. duo,
tres Medic. Dun. Fonc. Polit. Cuj. Voss. Edd. Bas. Burn. &c. *libens* etiam
Codd. Casaub. Cop. Huis. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. quare utrumque repo-
sui Oud. Paulo ante *prætoris sine que* Cop.—8 *Dict. sit* Dun. Medic. 2. 3.
uterque Vind. a ante *duob.* deest Harlem. Periz. *repetiretur* Vind. 1.—9 *His*
(*ut dictum est*) *ux.* duo Torr. cum Ed. Bas. Et hæc et illa ejicienda vellet
ipse Torr. Vulgo post *Princ.* additur *se*, sed delevit Baumg. cum Ern. Bip.
jubentibus Græv. Oud. Mox aut restituit Oud. cum Medic. Polit. Vind.
Fonc. Cort. Cuj. *ut* Cop. ac in vulgatis, etiam Wolf. Suadet Müll. *libidini*.—
10 Mallet Lips. *immunitates*, receperuntque Schild. Ern. Bip. aliique. Dein
est elegantius abesse censet Ern. In Fonc. *equidem ins.*—1 Firmant hanc
lect. Memm. Cuj. Codd. Turneb. et Torr. comprobantibus Græv. Wolf. Edi-
dit Oud. *minora quæque* cum Medic. Vind. Pulm. Cort. Edd. Ven. 1. Græv.
pr. marg. Bas. quibus consentit Fonc. In aliis fere O. *minima quæque*. Cete-
rum *singulatim* dant Vind. 1. Edd. Steph. Gryph. &c. vel *sigill.* ut plures.—
2 Sic ex Turneb. sententia, Adv. xxvii. 19. edidit Pulm. cum seqq. et nota-

NOTÆ

tolis, a memoria, &c. Ad Polybium
hunc extat apud Senecam Consola-
tio de morte fratris ejus, tunc scrip-
ta, cum Seneca exularet.

^p *Pallantem*] Felicis fratrem, auc-
tore Tacito et Josepho. Horum li-
bertorum crebra est mentio, tum apud
poëtas, tum apud historicos. Plinius
Junior lib. vii. Epist. 19. ridet su-
perbum titulum monumento Pallan-
tis hujus ascriptum. Ac rursus Epist.
8. lib. vi. ubi hæc omnia confirmantur,
quæ Suetonius hic narrat.

⁹ *A duobus libertis*] Pallante et

Dclph. et Var. Clas.

Narcisso. Juvenalis Sat. i. vs. 109.
illorum divitias exaggerans, ‘ego pos-
sideo plus Pallante et Licinis,’ &c.
et Sat. xiv. vs. 328. ‘Nec Cræsi for-
tuna unquam, nec Persica regna Suf-
ficient animo, nec divitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia,
cujus Paruit imperiis, uxorem occi-
dere jussus.’

^r *Ministrum*] Aurelius Victor in
Claudio, loquens de libertis, ‘Hos
omnes antebat Narcissus, dominum
se gerens ipsius domini.’

Sueton.

2 X

immutatos datorum³ officiorum codicillos;³ Appium Silanum, consocerum suum,¹ Juliasque,² alteram Drusi, alteram Germanici filiam, crimine incerto, nec defensione ulla data,⁴ occidit: item Cn. Pompeium, majoris filiæ virum, et L. Silanum, minoris^v sponsum. Ex quibus Pompeius in concubitu dilecti adolescentuli confossus est: Silanus abdicare⁵ se prætura ante quartum Kalendas Januarias, morique initio anni[†] coactus, die ipso^w Claudii et Agrippinæ nuptiarum. In quinque et triginta Sevatores, trecentosque amplius Equites Romanos tanta facilitate⁶ animadvertit, ut, de nece consularis viri renuntiante Centurione, ‘ Factum

verat Lips. astipulantib. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Cort. et trib. Burm. In ceteris cum Edd. Vett. O. excepta Rom. *libertates*. Proxime *rescisa* Medic. 1. *recisa* Corsend. pro v. l.—3 Ern. a glossatore *datorum* putat ascriptum. Conj. Græv. *ratorum*. Dein, ut sæpissime, *codicell*. Huls. Medic. al. Mox *Liviasque* Edd. Ven. 2. 3. Bon. Bas. Gryph. contra O. Codd.—4 Conj. Græv. *ulli data*. In Fouc. legitur *defensionem ullam optinentibus*. Mox *incidit* Vind. 1. *minor. filiæ* Medic. 1.—5 *Abdicere* Edd. Schild. Statim *se a præt.* Vind. 2. *præturam* Voss. Tum *Januarii* Cop. Harlem. In multis compendiose *Kal. Jan.* ut alibi. Vett. Edd. distinguunt post *coactus*, præter Steph. Casaub. &c. quæ Lipsio obtemperarunt.—6 *Felicitate* Medic. 1. a m. pr. Harlem. Tum edidit Oud. *ut cum de nece*, probante Wolf. auctoritate Mss. Palm. Cop. Voss. Medic. Polit. Vind. Cort. Cuj. Longol. Fonc. Edd. Steph. Bas. *tum de*

NOTÆ

³ *Codicillos*] Diplomata, quibus ejusmodi officia deferuntur, quales et Suetonius literas vocat in Vespasiano cap. 8. Vide in Augusto cap. 50. et Tib. cap. 51.

¹ *Consocerum suum*] Cujus filio Octavia Claudii filia desponsata fuerat; supra cap. 7. quin et ipsius Claudii socer erat, ut patet ex Dione, qui ductam a Silano Messalinæ matrem refert, unde etiam ipsi pereundi causa, quod nurus impudiciæ servire quoque noluisse.

² *Juliasque*] Altera filia fuit Drusi, qui filius Tiberii, altera Germanici, quam Suetonius Calig. cap. 7. Livillam quoque vocat, præter Dionem. Probat hoc etiam Torrentii nummus æreus, in quo effictæ cernuntur Ger-

manici tres filiæ, cum inscriptione DRUSILLA, AGRIPPINA, JULIA. Unde patet Sabellici error, qui *Livias* scribendum volebat.

^v *Majoris filiæ ... et ... minoris*] Antoniæ, Octaviæ, de quibus supra cap. 27.

† A. U. C. 802.

^w *Die ipso*] Tacitus lib. xii. *Annal.* ‘ Die nuptiarum Silanus sibi mortem conscivit: sive eo usque spem vitæ prodixerat, sive dilecto die augendam ad invidiam.’ Unde patet vulgatarum editionum error, in quibus punctum additur ante voces ‘ die nuptiarum,’ quasi cædes illa trigintaquinque Senatorum die nuptiarum patrata fuisset.

esse quod imperasset,⁷ negaret,⁷ quicquam se imperasse, nihilo minus rem comprobaret; affirmantibus libertis, officio milites functos, quod ad ultionem Imperatoris ultro procurrissent.⁸ Nam illud omnem fidem excesserit,^x quod nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis et ipse consignaverit; inductus,⁹ quasi de industria simularentur, ad avertendum transferendumque periculum,^y quod imminere ipsi per quædam ostenta portendebatur. [30.] Auctoritas dignitasque formæ non defuit vel stanti,¹⁰ vel sedenti, ac præcipue quiescenti. Nam et prolixo, nec exili, corpore erat; et specie canitieque pulchra,¹ opimis cervicibus. Ceterum et ingredientem destituebant poplites minus firmi,^z et remisse quid vel serio agentem multa dehonestabant: risus indecens; ira turpior, spumante rictu,^a humentibus naribus; præterea^{2 b} linguæ titubantia, caputque, cum semper, tum in quantulocumque actu

Dun. Vulg. defendunt Ern. et Baumg.—7 *Negare* Periz. Harlem. Post imperasse adjiciunt cum tamen Vind. 1. Medic. 2. Dun. Cuj. Voss. reprobaret Vind. 1.—8 Ita Memm. Medic. et libri meliores cum Ed. Ven. 1. Vulgo procurriss. Periz. et Edd. Rom. cucurrissent. Vind. 1. quod ultionem procurrissent. Cuj. quod adulationem.—9 *Indictus* Cuj. Exc. quæ et simularetur cum Dun. Medic. 2. ex industr. Medic. 1.—10 *Verum stanti* unus Torr. et ita Lips. cæterum stanti Cuj. veteri vel stanti Vind. 1. A Vind. 2. Cort. Cop. exulat prius vel. Heins. tentavit: *def. ei, utrum stanti.* In Memm. Medic. 3. Polit. et veterum stanti, unde eruit Oud. non def. ei; verum stanti.—1 Ern. mallet scribend. et canitie pulcra. Fouc. opimisque. Postea conj. Ruhnk. tumentibus nar.—2 Hoc agnoscunt cum Turneb. Pulm. Torr. ac Casaub. libb. etiam Medic. Polit. Vind. Cort. Pal. Urs. plectra Harlem. Periz. Edd. Vett. item Palm. Pitisc. Mox tum semper Periz. cum Vett. Edd.

NOTÆ

^x *Fidem excesserit*] Vide cap. 26. supra.

^y *Periculum*] In Calig. ad cap. 14. notatum est, antiquos aliquem conservari posse arbitratos, si ejus se loco devovisset alius. Hoc prætextu deceptus uxoris astutia Claudius existimabat in alium transferri posse periculum, quod sibi Imperatori imminere prædixerant harioli, si quis alius Imperator esse fingeretur.

^z *Poplites minus firmi*] Exemplo est vacillatio illa, de qua supra cap. 21.

^a *Spumante rictu*] Vide versum Juvenalis ad eundem locum, supra.

^b *Præterea*] Sic restituit Pulmannus: sic et Torrentius in tribus Mss. Vulgati habebant *plectralinguæ*. Unde Beroaldus linguam plectri similem, et dentes chordarum instar habitos, notabat ex Cicerone II. de Natura Deorum.

vel maxime tremulum. [31.] Valetudine, sicut olim gravi, ita Princeps perprospera³ usus est, excepto stomachi dolore, quo se correptum etiam de consciscenda morte cogitasse dixit. [32.] Convivia agitavit et ampla⁴ et assidua, ac fere patentissimis locis, ut plerumque sexcenteni^c simul discumberent. Convivatus est⁵ et super emissarium^d Fucini lacus, ac pæne summersus, cum emissa impetu aqua redundasset. Adhibebat omni⁶ cœnæ et liberos suos cum pueris puellisque nobiles, qui more veteri ad fulcra lectorum^e sedentes vescerentur. Convivæ, qui pridie⁷ scyphum aureum surripuisse existimabatur, revocato in diem posterum, calicem fictilem apposuit. Dicitur etiam meditatus edictum, ‘quo veniam daret flatum crepitumque ventris in convivio emittendi;’ cum, periclitatum quendam præ pudore ex continentia, reperisset. [33.] Cibi vinique quocumque et tempore et loco⁸ appetentissimus. Cognoscens^f

præter Rom. sec. Steph. Casaub. &c. In Vind. 1. cum etiam quant.—3 *Prospera* Memm. Medic. Dun. Corsend. Fouc. Cort. Polit. Voss. Ed. Steph. *præprosp.* Bon. Par. Dein pro *corrept.* Huls. *correctum.* Conj. Burm. *quo saepe corrept.* Paulo post *conscienda m.* Ed. Junk. *duxit* Vind. 1.—4 *Desunt et ampl.* Voss. Dein *sexcenti* Memm. Medic. 3. *sexcenti* opt. Torr. Corr. Lips. ad Tac. Ann. vi. 19. *sexageni*, quod non displicuit Casaub. Oud. *simul* non agnoscit Fouc.—5 *Td est.* retinent Corsend. Dun. Medic. Fouc. Nonn. Polit. Memm. Edd. Bas. Steph. In ceteris Edd. Vett. omittitur, quod Ern. placeret, si, deleto *ac*, post *subm.* trajiceretur *td est.*—6 *Et omni* Cop. *puellis puerisque* Vind. 1. Mox habent *sedentes vescenti* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. omisso *qui*. In Fouc. etiam deest *qui*, et *vescentibus* legitur.—7 *Pridie* Ern. olet glossam. Tum Boxh. ex Vet. Ed. deletum vult *calicem*. Dant *fflatum* Medic. 1. Mss. Torr. Edd. Bon. Med. sec. Bas. Gryph. Dol. Col. &c. *et flatum* Medic. 2. Dun. Polit. Corsend. Cuj. Voss. cum duob. Burm. et Edd. Sab. Cald. Med. pr. Lugd. *Supra dicitur et med.* Edd. Rom. *edictum turpe* in marg. Dein malit Oud. cum Ern. *ex cont. præ pud.*—8 *Periz. loco et temp.*

NOTE

^c *Sexcenteni*] Lipsius legendum contendit *sexageni*. Certe corruptum in numeris Suetonius alias etiam notare est, ut Tiber. cap. 1.

^d *Emissarium*] Locus est per quem aquæ emittebantur. Tacitus Annal. xii. ‘effluvium’ dixit, ‘quin et convivium effluvio lacus appositum, magna formidine cunctos affecit, quia vis

aquarum prorumpens, et proxima trahebat.’ Supra cap. 20.

^e *Fulcra lectorum*] In Augusto cap. 64. Idem de Augusti liberis; nisi quod ibi ‘imium lectum’ dixit eam tori partem, quam hic fulcrorum nomine indicat.

^f *Cognoscens*] Ad judicandum sedens. Vide supra cap. 15.

quondam in Augusti Foro, ictusque nidore prandii, quod in proxima^{9s} Martis æde Saliis apparabatur,^h deserto tribunali, ascendit ad sacerdotes, unaque decubuit.¹⁰ Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens, et ut statim supino ac per somnum hianti pinna in osⁱ inderetur,¹ ad exonerandum stomachum. Somni brevissimi erat: (nam ante mediam noctem plerumque evigilabat:²) ut tamen interdum nonnunquam in jure dicendo obdormisceret, vixque ab advocatis, de industria vocem augentibus, excitaretur. Libidinis in foeminas profusissimæ, marium³ omnino expers. Aleam studiosissime lusit: de cujus arte librum quoque emisit: solitus etiam in gestatione^{4k} ludere, ita essedo alveoque¹ adaptatis, ne lusus confunderetur.

Tum ictusque dant Memm. Medic. 2. Dun. Vind. 1. Cop. Cuj. Edd. Bas. pr. Gryph. Plent. &c. In reliquis Mss. et Edd. *victusque*.—9 In Dun. *maxima*, et ita Medic. 2. Vind. 2. a m. pr. Periz. Harlem. et Edd. Vett. ante Bon. pluresque. Postea *descendit* Vind. 2. Cort. Nonn. *abscessit* Edd. Rom. marg. Gryph. et *tricl. abscedit* in iisdem. Marg. Bas. *abscessit*.—10 Ita Memm. Medic. Polit. Cop. Voss. et rescripsit Oud. Vulgo *legebatur discub*. Mox *somnium* Medic. 3. Polit. *hiantis* Medic. 3. et *penna* Fouc. Cop. Huls. cum trib. Oud. et Nonn.—1 *Inderentur* Vind. 1. *videretur* Huls. Edd. Ven. 1. Lugd. (quæ et *hos*) Junt. *mitteretur* Vind. 2. Cort.—2 *Vigilab*. Mss. O. præter Vind. 2. Emendavit Casaub. cum seqq. Pro *interdum* præbent *interdum* Memm. Fouc. cum omnibus Codd. Burm. Oud. et Edd. Bon. prioribus.—3 *Marum* Memm. Cop. Medic. 3. a m. pr. Dein *alea* Medic. 2. Huls. Periz. Harlem. et Edd. pleræque ante Casaub.—4 In *gestatorio* Noun. Vind. 2. Cort. Fouc. Harlem. cum memb. Casaub. et Edd. Vett. præter Rom. Bas. post. Gryph. et recentt. Torr. legi vult *gest. sine in*. Infra *ut lus*. Cop. unde conj. Burm. *ut ne*

NOTE

^g *Proxima*] Beroaldus et Sabellius legunt *maxima*, ad differentiam alterius, quæ erat in Capitolio. Vide in Aug. cap. 29.

^h *Saliis apparabatur*] Hi sunt Martis sacerdotes, de quibus supra cap. 4. Ex quibus locis mirum non est 'cœnas Saliarum' in proverbium abiisse, pro lautis et exquisitis conviviis.

ⁱ *Pinna in os*] Phœnicopteri, ut plurimum, de qua ave in Calig. cap. 22. Pinna vomitum provocabant. Unde Martialis lib. III. Epig. 82. 'Stat exoletus, suggeritque ructanti Pinna'

rubentes:' quo prætextu Agrippina venenum ei præbuisse dicitur, pinna illita veneno rapidissimo. Tacit. Anal. XII. sub finem.

^k *Gestatione*] Legunt alii *gestatorio*, quod idem est; gestatio enim significat et rem ipsam, et locum in quo fiebat: qui locus arboribus ut plurimum, aliisque id genus, ad amœnitatem ambiabatur. Plinius libro II. Epist. 17. 'Gestatio buxo, aut rore marino, ubi deficit buxus, ambitur,' &c.

¹ *Alveoque*] Tabula lusoria.

[34.] Sævum et sanguinarium natura fuisse, magnis minimisque apparuit rebus. Tormenta quæstionum pœnasque parricidarum^m repræsentabat,ⁿ exigebatque coram. Cum et^s spectare antiqui moris supplicium^o Tiburi concupisset, et, deligatis ad palum noxiis, carnifex deesset, accitum ab Urbe vesperam⁶ usque opperiri perseveravit. Quocumque gladiatorio munere, vel suo, vel alieno, etiam forte prolapsos jugulari jubebat,⁷ maxime retiarios,^p ut expirantium facies videret. Cum par quoddam^q mutuis ictibus concidisset, cultellos sibi parvulos ex utroque ferro in usum fieri sine mora jussit. Bestiariis^r meridianisque^s adeo de-

lus.—5 Deest et Dun. Periz. Harlem. et pluribus. Addidit Casanb. cum Medic. 1. 3. aliisque. In Memm. *expect.* Vind. 2. Cort. *et cum.* Tum *concupisceret* Vind. 1. *delig.* sine et Medic. 3. Polit. *accitus* Cop.—6 *Ad vesp.* Cod. Urs. Dein *fortasse* Vind. 1. Harlem. Periz. a m. pr. Edd. Ven. Med. Cald.—7 *Præcipiebat* Fouc. in quo mox *cum per quædam.* Dein *faciem* dant Periz.

NOTE

^m *Pœnas parricidarum*] Ut culeo insui, in mare projici. Supra in Augusto cap. 33. Seneca lib. 1. de Clementia cap. 23. et lib. 1. de Ira cap. 16. testatur, plures a Claudio insutos fuisse unius quinquennii decursu, quam omnibus retro sæculis.

ⁿ *Repræsentabat*] Impræsentiarum et sine dilatione solvendas jubebat: quo sensu 'pecuniam repræsentare,' Calig. 16. &c.

^o *Antiqui moris supplicium*] Ab ipso Suetonio describitur in Nerone cap. 49.

^p *Retiarios*] Qui sint, in Calig. cap. 30. Ideo illorum faciem videre volebat, quod capite indefenso pugnarent. Juvenalis Sat. VIII. vs. 203. de Retiario, 'nec galea faciem abscondit.'

^q *Cum par quoddam*] Hoc est, duo gladiatores simul pugnantes, ut et Aug. cap. 44.

^r *Bestiariis*] Intelligere præsertim videtur eos, qui bestiis objiciebantur,

sed pugnaturi, non vero duntaxat laniandi. Illi autem in triplici fuere differentia: vel enim erant damnati, ut Calig. cap. 27. vel conducti, ex iis nempe, quos lanistæ in usum illum erudiebant, ut in Julio cap. 10. et 26. et in Augusto cap. 42. vel denique exauctorati virtutis ostentandæ, aut lucrificandi causa, ut in Tiberio cap. 7. Quibus addi possunt servi singulorum, quos ab initio domini dare poterant ad bestias, ut liberat, donec tanta illa dominorum auctoritas coercita legibus est, nec, nisi justa de causa, servi damnati sunt hoc supplicio.

^s *Meridianisque*] Triplicis generis in uno die spectacula, matutina, meridianæ, pomeridianæ. Prima bestiariorum, ut plurimum. Martialis in Xenii Epig. 94. 'Matutinarum non ultima præda ferarum Sævus oryx,' &c. Epig. 66. lib. v. &c. Seneca Epist. 70. 'Nuper, in ludo bestiariorum, unus e Germanis, cum ad spec-

lectabatur, ut et prima⁸ luce ad spectaculum⁹ descenderet, et meridie, dimisso ad prandium^t populo, persederet; præterque destinatos, etiam levi subitaque de causa, quosdam committeret, de fabrorum quoque ac ministrorum, atque id genus numero, si automatum,^{10u} vel pegma,^v vel quid

Harlem. cum Edd. O. ante Casaub. et reposuit Burm. Cf. Oud. ad loc.—8 Sic Gron. e Memm. confirmantib. Medic. Vind. 2. Cort. Cop. In duob. Pulm. Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. Bon. priorib. est *apr.* Lugd. *ut a patria luc.* Vulgo etiam *pr.* Conj. Burm. *et cum pr.*—9 Vind. 1. *spectandum*, et *præsed.* Edd. Bas. Gryph. *prætorque* Dun. ac *destinatus* Cuj. Voss.—10 Ita Memm. Medic. Vind. 2. Cort. Voss. probantib. Salm. Græv. Polit. al. *si aut autom. peg.* Edd. Ven. 2. 3. *si autom. pag.* Junt. Arg. *si automaton aut p.* Bon. Par. *si aut ornatum aut peg.* Vind. 1. Harlem. Voss. Periz. (sed in marg. *ornatus*) Ed. Ven. 1. *si aut ornatus aut Rom. sec. si arionatum rel* Huls. *si aut ornatus pag.* Lugd. *si*

NOTÆ

tacula matutina pareretur, secessit,⁷ &c. Meridiana gladiatorum erant, vel ordinariorum, vel eorum qui prælio bestiariorum superstites fuerant. Innuat Seneca Epist. 7. 'Mane leonibus et ursis homines, meridie spectatoribus suis obijciuntur.' Et Tertullianus in Apologetico: 'Risimus inter ludicras meridianorum crudelitates Mercurium mortuos canterio examinantem, vidimus et Jovis fratrem gladiatorum cadavera cum malleo deducentem.' Pomeridiana denique jucundiora quædam erant spectacula, quales Scenici vel Circenses ludi, quibus recreatus a cæde et sanguine populus mitior abiret, et hilarior, colligere est ex eodem Seneca Epist. 7. quæ ferme tota de spectaculis est. Quæ tamen omnia eodem ordine semper non facta constat, ut de Circensibus supra cap. 21. et de celebri illo Curionis amphitheatro, de quo Plinius lib. xxxv. c. 13. in quo gladiatores postremo producti.

^t *Ad prandium*] In Calig. cap. 56.

^u *Automatum* [*αὐτόματος*] Torrentius in vetustissimo libro legit *automatum*: quod confirmat Politianus, addens, librariorum ex eo fecisse *aut or-*

natum, quod in quibusdam legitur: et certe automatum tam fuit in usu quam *pegma*, licet utraque vox Græca sit: *αὐτόματος*, hoc est, *sua sponte*. Unde automata dictæ sunt machinæ quædam, tanta solertia fabricatæ, ut nulla apparente causa, et quasi sua sponte, moverentur, qualia sunt horologia, qualis fuit argenteus ille Triton, de quo supra cap. 21. quales imagunculæ quædam cursitantes, quæ fiduculis et nervis quibusdam intensæ per se moveri videantur. Horatius Sat. 7. lib. 11. vers. 82. 'aliis servis miser, atque Duceris ut nervis alienis mobile lignum.'

^v *Pegma*] Non aliud est, quam grandis et ingeniosa quædam contabulatio, quæ sponte et occulte statim cresceret, aut subsideret, unde multa exhibebantur, quorum aliqua supra in Calig. cap. 26. notata sunt. Seneca machinam ipsam describit Epist. 88. de artificibus loquens: 'His licet annumeres machinatores, qui pegmata ex se surgentia excogitant, et tabulata tacite in sublime crescentia, et alias ex inopinato varietates, aut deliscentibus quæ cohærebant, aut que distabant sua sponte cohærenti-

tale aliud¹ parum cessisset. Induxit et unum ex nomenclatoribus^w suis, sicut erat togatus.² [35.] Sed nihil æque quam timidus ac diffidens fuit. Primis imperii diebus,³ quanquam, ut diximus, jactator civilitatis,^x neque convivia inire ausus est, nisi ut speculatores^y cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum⁴ fungerentur: neque ægrum quenquam visitavit, nisi explorato prius cubiculo, culcitisque et stragulis prætentatis et excussis: reliquo autem⁵ tempore saluatoribus scrutatores^z semper apposuit, et quidem omnibus, et acerbissimos. Sero enim ac vix remisit, ne fœminæ prætextatique pueri et puellæ contrectarentur, et ne cujus comiti^a aut librario^b calamariæ aut graphiarie thecæ adimerentur. Motu civili, cum eum Camillus,^c non dubitans etiam citra bellum posse terreri,⁶

//////////

ut *ἀντόματον* vel Dol. Gryph. Col. Bas.—1 *Alicui* pro *aliud* placet Fabro. Casaub. conj. vel *aliquid alicui*, et *aliquid* exhibent Medic. 2. Edd. Bas. Gryph. *circumcularibus* Cuj.—2 *Ut erat* Edd. Rom. Casaub. *mallet sicut erat, togatum*.—3 Edd. Rom. Bas. al. plenior distinct. post *diebus* habent, non post *fuit*. Dein *nisi ubi spic*. Cod. Urs. sed *spec*. ab opt. Mss. prætulere Ond. Ern. *ut deest* Cop. *eum cum lanc*. Periz.—4 *Vicem ministrator*. Fouc. Tum *agrum* Cop. *nisi ut perscrutato* Pal. 1. *scrutato pr*. Viterb. *expl. ipsius cub*. Voss. Item *culcitrisk*. quidam scripti et editi, *cultrisq*. Vind. 2. Item *pertentatis* Edd. Junk. Schild.—5 *Reliq. quoque* Vind. 2. a m. pr. Postea *contract*. Ed. Camp. Steph. Tum *cujus testantur* Memm. Urs. Pal. Dun. Medic. 3. Vind. tres Burm. et Edd. sæc. xv. præter Sab. aliæque. Vulgo *cuiris*. Rescripsit Ond. *et graph*. fide Medic. Polit. Vind. Cort. Harlem. Voss. Edd. Ven. Med. Bon. Lugd. Junt. Ald. Steph. quib. accedunt Dun. Fouc. *et gr. et th*. Cuj.—6 *Teneri* Harlem. Mox

NOTE

bus, aut iis quæ eminebant panlatim in se residentibus.' De quo plura legi possunt apud Lipsium lib. de Amphith. cap. ult.

^w *Nomenclatoribus*] Ii sunt qui singulorum nomina Imperatori suggerebant, quos melioris conditionis quam servos reliquos fuisse, ex eo conjiciunt, quod togatum hunc dixerit, cum tunicati duntaxat essent alii. De nomenclatoribus jam in Augusto cap. 19.

^x *Civilitatis*] De ea virtute lib. 1. 76. et 11. cap. 51.

^y *Speculatores* [*spiculatores*] Tor-

rentins in optimo libro legit *speculatores*. De his in Caligula cap. 52.

^z *Scrutatores*] Qui scrutarentur adnantes se ad salutationis officium: in Augusto cap. 27.

^a *Comiti*] De pueris nobilibus loquitur, quibus comites pædagogi, et vulgo librarii, quos 'capsarios' vocat in Ner. cap. 36. et Juven. Sat. x. 'Quem sequitur custos angustæ vernula capsar.' Capsula quippe libros inclusos gerebant.

^b *Librario*] Librarii, qui libros aut alia quæpiam transcribebant. Cicero pro Sylla 42. 'Describi statim ab

contumeliosa et minaci et contumaci epistola cedere imperio juberet, vitamque otiosam in privata re agere; dubitavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret. [36.] Quasdam iusidias temere delatas⁷ adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit. Quodam, ut supra retuli,^d cum ferro circa sacrificantem se deprehenso, Senatam per præcones propere convocavit, lacrymisque et vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti usquam esset; ac diu publico abstinuit. Messalinæ quoque amorem flagrantissimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu, abjecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidisset: quo tempore fœdum in modum trepidus ad castra confugit, nihil tota via, quam, essetne sibi salvum imperium, requires. [37.] Nulla adeo suspicio, nullus auctor tam levis extitit, a quo non, mediocri scrupulo injecto, ad cavendum⁸ ulciscendumque compelleretur. Unus ex litigatoribus seducto^e in salutatione affirmavit, vidisse se⁹ per quietem, occidi eum a quodam: dein paulo post, quasi percussorem agnosceret, libellum^f tradentem¹⁰ adversarium suum demonstravit; confestimque is pro deprehenso ad pœnam raptus est. Pari modo oppressum ferunt Appium Silanum:^g quem cum Messalina et Narcissus^h conspirassent perdere, divisis partibus, alter

cederet Vind. 1. *credere* Cort. *Infra ageret* Fouc.—7 *Delectas* Ed. Bas. *Dein cum ferr.* desunt Huls. In multis *deprento*, sed illud firmant optimi Codd. Statim *præconem* Vind. 2. Cort. *publice*, et post *periculo*, Medic. 3. In Fouc. deest *tam*, qui et *filio*.—8 Heins. conj. *ad pavendum*. *Dein seductus* Vind. 1. Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. *seductum* Edd. Med. Sab. Cald. Lugd. Junt. Ald. Deest hoc verb. Ed. Rom. sec.—9 Hoc ord. pro vulg. *se vid.* prætulit Oud. auctorib. Medic. 2. 3. Dun. Cuj. Voss. uti et *dein* pro *deinde*, fide Medic. 1. 3. Cuj. Polit. Vind. 2. Cort.—10 *Tradente* Harlem. *Rursus deprento* Medic. 2.

NOTÆ

omnibus librariis imperavi.' Et Epist. ad Famil. lib. xvi. Epist. 21. &c. Quid essent graphia, in Julio cap. 82. et Calig. cap. 28.

^c *Camillus*] De quo supra cap. 13.

^d *Retuli*] Supra cap. 13.

^e *Seducto*] Claudio, ad secretum abducto.

^f *Libellum*] Supplicem.

^g *Silanum*] Consocerum suum: supra cap. 29.

^h *Narcissus*] De hoc et ceteris li-

ante lucem similis attonito patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse se, vim ei ab Appio illatam: altera, in admirationem formata,¹ sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus obversari, retulit. Nec multo post ex composito² irrupere Appius nuntiatus, cui pridie, ad id temporis ut adesset, præceptum erat, quasi plane repræsentaretur somnii fides, arcessi¹ statim ac mori iussus est. Nec dubitavit postero die Claudius, ordinem rei gestæ perferre ad Senatum, ac liberto gratias agere, quod pro salute sua etiam dormiens excubaret. [38.] Iræ atque iracundiæ^k conscius sibi, utrumque³ excusavit edicto; distinxitque, pollicitus ‘alteram quidem brevem¹ et innoxiam, alteram non injustam fore.’ Ostiensibus, quia sibi⁴ subeunti Tiberim scaphas obviam non miserint, graviter correptis,⁵ eaque cum invidia, ut, ‘in ordinem se coactum,’^m

—1 Sic Bas. Steph. (cum et Beroald. *formata* exhibuerat) edidere cum Memm. Medic. 2. Cuj. Voss. Dun. In reliquis Mss. et Edd. in *admiratione firmata*. Paulo ante *alter* Cop. Medic. 1. 3. Dein in *eand.* Vind. 1.—2 *Ex comp.* desunt Periz. a m. pr. Dein *arcessi* constanter Mss. nisi quod Vind. 1. cum aliquot Edd. de more *accessi*, Nonn. *accessiri*, Huls. *arcessiri* dent. Lips. ad Tac. Ann. xi. 29. legit *arceri ac statim mori*. Ceterum *sua* abest a Dun.—3 Opt. Torr. *utramque*, cum Memm. Medic. Vind. 2. Cort. Voss. et Edd. aliquot. Polit. *utroque*. Si quid mutandum, mallet Oud. *utraque*; sic enim Mss. superducta lineola.—4 *Sibi* non comparet in Medic. 1. 3. Cort. Fonc. Cop. Tum *miserant* Urs. Cod. probante Græv. et edidit Torr. *miserunt* Polit.—5 *Correctis* Huls. Statim *coacturum* unus Torr. et *ascriberet* Harlem. Periz. a m. pr. Edd. Ven. Med. pr. Locus suspect. est Burm. qui conj. *adjiceret* v.

NOTÆ

bertis, supra cap. 28.

¹ *Arcessi*] Hoc est, accusari; aliquem enim arcessere crimine, idem est atque accusare. Alii legunt *arceri statim*, quod et potest, quanquam Torrentius priorem lectionem prætulit.

^k *Iræ atque iracundiæ*] Differentiam refert Seneca lib. 1. de Ira cap. 4. ‘Quid esset ira satis explicatum est: quo distet ab iracundia satis apparet: quo ebrius ab ebrioso, timens a timido. Iratus potest non esse iracun-

du; iracundus potest aliquando iratus non esse.’ Paulo aliter sensisse videtur Claudius, iracundiam hoc loco, odii instar, longam et inveteratam iram esse innuens.

¹ *Alteram quidem brevem*] Iram scilicet, quæ furor brevis est.

^m *In ordinem se coactum*] Redigi vel cogi in ordinem dicuntur, qui vel despiciatui habentur, vel ad privatorum modum rediguntur. Quo sensu magistratus nonnunquam in ordinem cogi dicuntur a Livio.

conscriberet, repente, tantum non satisfacientisⁿ modo,⁶ veniam dedit. Quosdam, in publico parum tempestive⁷ adeuntes, manu sua repulit. Item scribam quæstorium,^o itemque prætura functum Sênatorem, inauditos et innoxios relegavit: quod ille adversus privatum se intemperantius affuisset;^p hic in ædilitate inquilinos^q prædiorum suorum, contra vetitum cocta^{8 r} vendentes, mulctasset, vil-

objiceret.—6 Ita probarunt Grut. Græv. ex opt. Torr. et Casaub. Scriv. ex Cod. Abb. Gand. neque aliter Memm. Pal. 2. Medic. 1. 3. Harlem. Huls. Cuj. Periz. a m. pr. nisi quod uno verbo transposito, *ven. modo* habeant. *modo satisfacientis ven.* Edd. Rom. *satisfacientes ven. mo.* Medic. 2. Cort. Dun. Fouc. Pith. Pal. duo, *satisfacientes mo. ven.* Viterb. Lisl. in aliis Casaub. *tantummodo satisf. ven. dedit.* Edd. Med. pr. Cald. *tantum modo satisfacientibus ven. ded.* Bon. Par. Plant. et al. *tantum non satisfacientibus ven. ded.* Bas. post. *tantum non satisfaciens ven. ded.* Junt. Steph. *tantum modo satisfacientib. ven. ded.* Med. sec. *tantum num satisfacientib. ven. ded.* Ceteri conspirant vulg. *tantum non satisfacientib. ven. mo. ded.* Glar. legit, *ut tunquam satisfacientib.* Heins. placuit, *tantum non satisfacientis mo. v. petit.*—7 Periz. a m. pr. *respective.* Pro item dant idem Medic. 1. 3. cum Edd. aliquot. *Id est scr. Cop. quæstorium Dun.* Mox que exulat ab iisdem Medic.—8 *Coacta* Medic. 2. 3. uterque Vind. Cort. Voss. Cop. Periz. a m. pr. Cnj. Edd. Rom. Ven. 1. Bon. Lugd. Ald. cum aliis plurimis et Mss. Torr. quorum uni ascriptum, *id est, col-*

NOTÆ

ⁿ *Satisfacientis* [*satisfacientibus*] Quid sit satisfacere, supra in Julio cap. 73. Varia est hujus loci lectio. Alii *satisfaciens*, alii *tantum non satisfacientis modo*, eodem sensu, ut nempe intelligatur Claudius propemodum illis etiam satisfacisse, adeo repressa ira mitigaverat objurgationem. Alii legunt *tantum non*, et *tantummodo satisfacientibus*, ut sit sensus, Claudium illis pepercisse etiam leviter satisfacientibus.

^o *Scribam quæstorium*] De Quæstoribus in Jul. cap. 6. de scribis supra cap. 1. Quæstores ministris usi sunt scribis et lictoribus; illis ad conficiendas tabulas publicas, his ad tuendam dignitatem.

^p *Affuisset*] Adesse alicui in iudicio, pro patrocinari, sæpe legitur apud jurisconsultos, quod et 'superesse' aliqui dixerunt, male, ut patet

ex Gellio lib. 1. cap. 22. et supra in Augusto cap. 56.

^q *Inquilinos*] Ii sunt, qui alienas ædes vel prædia ex conducto incolunt.

^r *Cocta* [*coacta*] Sic legunt in Mss. omnibus, quorum uni ascriptum est, *id est, collecta*; ut sensus sit, collecta et coacervata fuisse ab inquilinis illis vendenda ea quæ vetita fuissent ab iis quibus annona curæ, ut in Julio cap. 43. Torrentius legendum vult *cocta*, arbitratus, jam ante Claudium id statutum fuisse, quod ipse, teste Dione, statuit de tabernis, quo potaturi commeabant: ne scilicet in illis calida aqua, aut elixæ carnes venderentur. Quod certe vix cohæreat cum capite 16. infra in Nerone, ubi *cocta* prohibita leguntur, 'cum ante nullum non obsonii genus venderetur,' inquit.

licumque^s intervenientem flagellasset. Qua de causa etiam coërcitionem⁹ popinarum Ædilibus ademit. Ac ne stultitiam quidem suam reticuit, simulatamque^t a se ex industria sub Caio, quod aliter evasurus perventurusque ad susceptam stationem^u non fuerit, quibusdam orationculis testatus est. Nec tamen persuasit; cum¹⁰ intra breve tempus liber editus sit, cui index erat *μωρῶν ἐπανάστασις*^v argumentum autem, ‘stultitiam neminem fingere.’² [39.] Inter cetera in eo mirati sunt homines et oblivionem et inconsiderantiam,³ vel, ut Græce dicam, *μετεωρίαν* et ⁴ *ἀβλεψίαν*.^w

lecta. Tum per unum *l* proferunt *villicumq.* Memm. Medic. 1. 3.—9 *Coërcitionem* Memm. uterque Vind. Medic. 1. 2. Polit. Periz. Cop. Cuj. et Edd. Vett. præter Steph. *coreptionem* Vind. 2. a m. pr. Postea *at ne* Mss. quidam et Edd. ac *Rationem* Cop. pro *stat.*—10 Ita locum restituit J. F. Gron. quem secuti sunt ceteri. In Mss. et Edd. usque ad Græv. legitur *nec ante pers. quam*, nisi quod in Medic. 2. sit *autem*, et in Urs. Cod. *tamen ante*. Confirmatur *cum* seu *quam* etiam a Memm. Cuj. Medic. 2. Markland. in Ep. Crit. p. 22. conj. *nec ante destitit, quam*. Statim *inter br.* Edd. Rom. *indix* Medic. 3.—1 Sic Memm. Viterb. Pal. 2. 3. Dun. Torr. Edd. Rom. Bon. Junt. Ald. Steph. et ex optimis suis reddidit Oud. In vulgg. *ἀνάστασις*. Cuj. *ἐπάστασις*. Ad marg. Pal. 3. Vind. aliorumque exaratum *stultorum exultatio*, unde colligit Casaub. lectum fuisse in quibusdam libb. *ἀγαλλίασις*. In Ed. Lugd. omissis Græcis et aliis, *cui ind. erat stultorum insolentia, contrarietas*, quod Burm. putat sumtum ex interpretatione Sabell.—2 Casaub. corr. *stullit. stultum nem. fing.* probatque Brem. Lips. *malit non nem. fing.* In Pal. 1. *stult. venientem*. Conj. Guj. *effingere*.—3 *Inconsiderationem* Pal. 1. 2. Cod. Giph. Cop. Medic. 1. 3. Polit. Dein *vel Gr.* sine *ut* Vind. 1. Deest *Græce* Medic. L.—4 Al. *καὶ ἀβ.* sed et

NOTÆ

^s *Villicumque*] Villicus ille est, qui rationibus et universo operi rustico præponitur, quem e servorum numero fuisse inde colligas, quod ab Ædili flagellatum dixit. A pœtīs quandoque sumitur pro eo, qui magnis etiam rebus præficitur, sed satyricus, ut Juven. Sat. iv. vs. 77. pro Urbis Præfecto: ‘Pegasus attonitæ positus modo villicus urbi.’

^t *Simulatamque*] Non dubitaverim, quin id Bruti exemplo fecerit princeps historiarum callentissimus, et Tito Livio, ut patet ex cap. 41. conjunctissimus; notum enim est ex Livii historia, simulatam a Bruto juvene

stultitiam, quo foret, ut ait Ovidius, ‘Tutus ab insidiis, dire superbe, tuis.’

^u *Stationem*] Hoc est, imperii administrationem. Quo sensu Lucanus Neroni adulans vel illudens lib. 1. Pharsal. ‘cum, statione peracta, Astra petes serus.’

^v *Μωρῶν ἐπανάστασις* [*ἀνάστασις*] Hoc est, *stultorum resurrectio*. De quo jocosè et incivilliter Nero infra cap. 33. Argumentum hujus libri Casaubonus sic legit, *stultitiam stultum neminem fingere*, clarius.

^w *Μετεωρίαν* et *ἀβλεψίαν*] Hoc est, *stoliditatem* et *inconsiderantiam*: με-

Occisa Messalina, paulo post, quam in triclinio decubuit, 'cur domina^x non veniret,' requisivit.⁵ Multos ex iis, quos capite damnaverat, postero statim die et in convivium,⁶ et ad aleæ lusum admeneri⁷ jussit: et, quasi morarentur, ut somniculosos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam uxorem, non cessavit omni oratione⁸ 'filiam,' et 'alumnā,'^y et 'in gremio suo natam atque educatam' prædicare. Asciturus⁹ in nomen familiæ suæ Neronem,^z quasi parum reprehenderetur, quod adulto jam filio^a privignum adoptaret, identidem divulgavit,^b 'neminem unquam

àβ. legend. monnerunt Græv. Gron. Casaub. et ita Memm. Medic. Polit. Edd. Rom. Tum *deducubuit* Vind. 1. Mallet Burm. *discub.* Item *triclinium* Huls. Conj. Casanb. *cum in tr. dec. vel decubisset.*—5 *Requisiit* Memm. Medic. 2. 3. Cort. et mox *his*, quod recepit Ond. cum Edd. Vett.—6 Ita præbet Memm. cum Cod. Urs. probante Casaub. Sed in aliis Mss. et Edd. Vett. legitur *in consilium*, nisi quod *concilium* sit in Medic. 2. Edd. Bas. post. Gryph. Col. Dol. Plant.—7 Hæc lectio est Memm. Medic. Polit. Cop. Cnj. Periz. Nonn. Cort. et Edd. O. ante Med. sec. item Puln. Torr. Burm. &c. suffragantibus Turneb. Græv. Ond. &c. Vulg. *admorcri* defendit cum Grut. Ern. Si Cod. aliquis addiceret, Burm. mallet legi *advocari*. Ceterum *moraretur* Edd. Schild.—8 Casaub. scribend. jussit *in o. orat.* In Edd. Casanb. Græv. post. *ratione*, contra Mss. O. Tum *nat. et educt.* Cod. Urs. Paulo ante *alum. in gr.* omisso et Harlem.—9 *Asserturus* opt. Torr. *accitur.* Vind. 1. Verba *fam. suæ* desunt Mem. Medic. 3. a m. pr. et ejicienda censet Græv. *suæ* non agnoscunt Codd. exceptis Vind. 2. Cort. neque Edd. ante Casanb. præter Rom. pr. Dein *de-*

NOTÆ

ἑωπία enim est quædam mentis quasi supinitas et inertia.

^x *Domina*] Hoc nomine conjuges sese invicem appellasse videntur etiam ex Virgilio lib. iv. *Æneid.* 'Dominum *Æneam* in tecta recepit.' et lib. vi. 'Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.' Quem locum Servius eodem sensu explicat.

^y *Filiam et alumnā*] Cujus nempe erat patruus, utpote frater Germanici patris ejus. Quod Casanbonus ad Claudii stoliditatem refert; id enim publicabat, quod alii maxime dissimulant, cognationem nempe, qua odiosum et incestum fiebat ejus matrimonium.

^z *Neronem*] De quo libro sequente. Erat ex familia Domitiorum.

^a *Adulto jam filio*] Hoc est, jam grandiusculo, utpote qui adoptionis tempore novem vel undecim tantum annos natus erat. Nero enim duobus annis Britannico major, ut patet ex Tacit. *Annal.* xii. undecimo vel decimotertio ætatis anno adoptatus est. Vide in ejus vita cap. 7.

^b *Divulgavit*] Et aliud stoliditatis indicium fuisse aiunt, quod alium insereret in suam familiam, quæ per seipsam ab initio duraverat, nato jam et grandiusculo filio, quo id honoris continuari poterat. Hoc tamen Augusti exemplo defendi quadantenus

per adoptionem familiæ Claudiae^c insertum.' [40.] Sermonis vero rerumque tantam sæpe negligentiam ostendit, ut nec quis,¹⁰ nec inter quos, quove tempore ac loco verba faceret, scire aut¹ cogitare existimaretur. Cum de laniis ac vinariis^d ageretur, exclamavit in Curia: 'Rogo vos, quis potest sine offula vivere?' descripsitque abundantiam veterum tabernarum,² unde solitus esset vinum olim et ipse^e petere. De Quæstore^{3f} quodam candidato inter causas suffragationis suæ posuit, 'quod pater ejus frigidam^g ægro sibi tempestive dedisset.' Inducta teste^h in Senatu, 'Hæc,'

prehend. Medic. 1. Vind. 1. *divulgatum* Huls.—10 Baumg. laudat conject. Müll. *nec quos*, sc. sermones. Confirmat eam lectio Fouc. *vel inter quos*.—1 Pro vulg. *ac ediderunt aut* Oud. et Ern. jubentib. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. sen Lys. Cop. Voss. et ita Fouc. Contra mox *ac lan.* cum Torr. Casaub. et seqq. reposuerunt Ern. Bip. Oud. &c. fide Memm. Medic. Vind. 2. Cort. Voss. In aliis et Edd. Vett. *aut vin.* Oud. tamen cum Burm. hic malit *aut*, sed ita ut pro *descripsitque* (quod nullus agnoscit Ms. neque Ed. ante Torr. et Casaub.) legatur *ac descripsit*. Lips. suadet *laniariis ac vin.*—2 Ern. emend. *veterem abund. tab.* Postea unum *pet.* habent Periz. a m. pr. Edd. Ven. 2. 3.—3 Correctionem Beroald. *de quæsturæ quodam*, receptam in Edd. Med. sec. Bon. Par. adoptavit Ern. et cum eo Bip. probante Græv. Nihil variant Mss. Tum in

NOTE

potuerit, si verum, quod innuit Pal-las, id ipsum Claudio persuadens, apud Tacit. lib. XII. Annal. ab Augusto nempe Tiberium adoptatum, viventibus licet nepotibus: quod tamen Suetonii historiæ repugnat, in Augusto cap. 65.

^c *Familiæ Claudiae*] Tacitus ibidem: 'Annotabant peri., nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque ab Atta Clanso continuos duravisse.' Certe aliquem ex illis in alienam familiam adoptatum, constat ex supra dictis, in Tiberio cap. 2. et in Julio cap. 20.

^d *Laniis ac vinariis*] Illi carniū, hi vini venditores: posteriore voce minis frequenter usi sunt auctores.

^e *Et ipse*] Probat se tunc temporis tenuem admodum extitisse; hujusmodi enim hominum est, vinum e ta-

berna, non e cella sua petere. Unde Cicero inter alia sordidæ libidinis indicia Pisoni exprobrat: 'Pistor domi nullus, nulla cella, panis et vinum de propola atque de cupa,' &c.

^f *Quæstore*] Beroaldus et Sabellius legunt *quæsturæ*, sensu aperto; patet enim de eo intelligendum, qui quæsturam ambiret, non vero de Quæstore illo, qui candidatus Principis dicebatur. De quo in Aug. cap. 65. et in Nerone cap. 16.

^g *Frigidam*] Hoc refert, ut ridiculum: tamen simile quid magnum animi memoris argumentum fuit in Dario Hydaspæ, qui eodem beneficio, urgente necessitate, affectus fuerat.

^h *Inducta teste*] Raro testes mulieres, nisi ubi de crimine majestatis agitur: quo casu deficientibus reliquis, earum indicio uti non dedigna-

inquit, 'matris meæ liberta et ornatrix¹ fuit: sed me patronum semper existimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam sunt adhuc in domo mea, qui me patronum non putant.'⁴ Sed et pro tribunali, Ostiensibus quiddam publice orantibus, cum excanduisset, 'Nihil habere se,' vociferatus est, 'quare eos demereatur: si quem alium, et se liberum esse.' Nam illa ejus quotidiana, et plane omnium horarum et momentorum erant, 'Quid? ego tibi Theogonius^{5 k} videor?' et, λάλει, καὶ μὴ θίγγαναι.^{6 l} multaue talia, etiam privatis defor-

Senatum Vind. 2. Cort. Fouc.—4 Suadet Ern. *putent*. Mox *hab. vocif. sine se opt. Torr. et illius quotid.* Medic. 1. 3. Cop. haud improbante Oud.—5 *Telegennius* Memm. Pal. 1. 2. Medic. 3. quod amplexi sunt Græv. et Oud. *Telegennius* ex Pith. et Inscript. legerunt Scalig. Casaub. Guj. *quid ergo tibi Telegennius* Cop. *quid ergo tibi legemus* Huls. *Thegonius* Medic. 1. 2. Dun. Voss. Pal. 3. *Theogonius* Harlem. Cuj. Vind. 1. Edd. Rom. *Thelogonius* Polit. *Theologonius* Periz. Edd. Med. pr. Cald. *Theogonius* Vind. 2. Cort. *Telegonus* Ed. Steph. *Togonius* asserit Turneb. Adv. xxvii. 19. sed Cf. xxi. 31. ubi *telæ genium* profert. Lips. volebat *Theognius* v. *Theognis*. Beroaldo debetur vulg. *Theogonius*.—6 Vestigia hujus lect. a Turneb. propositæ servant Mss. Torr. Pith. Groslot. Pal. 1. 2. aliique. In Memm. λάλει καὶ μεθίγγαναι, Dun. Cuj. αλι και μη θιγγαναι, Medic. 1. 2. αλακατλαθη θιγγαναι, Medic. 3. αλακαιμειωναναι, suprascr. *loquere*. In Voss. αλακαιμειωναναι. In Pal. 3. et aliis cum Edd. priscais desunt Græca. λογιωτάτως Polit. λογιώτατος Periz. a m. pr. Fouc. Edd. Bon. Bas. Ald. Arg. Gryph. Plant. Casaub. et seqq. λογιωτάτος *videor et eloquentissimus* Lugd. Præbent Vind. 2. Cort. interpretamentum, id est, *decens locutor*. In marg. Viterb. ascript. *dic et loquere*, unde facit Casaub. λέγει καὶ εἰπέ. Steph. exhibuit et ἄδικά τ' ἀληθῆ θ' ἄμα. Conj. Is. Voss. λάλει καὶ μηθὲν ἄγαν, Gron. τετι-

NOTÆ

bantur, ut constat de Fulvia illa, cuius ope Cicero conjurationem Catilinæ detexit, de qua plura apud Sallustium, et in libris Digestorum ad legem Juliam, Majestatis lege viii.

¹ *Ornatrice*] In famulatu matronarum fuere, quæ illarum ornamenta servarent et aptarent, qualia erant in aureas, armillæ, &c. Has Græco vocabulo *cosmetas* appellat Juvenalis Sat. vi. vs. 476. 'periit libraria, ponunt Cosmetæ tunicas,' &c.

^k *Theogonius* [*Telegennius*] Hanc lectionem tuetur Casaubonus ex Scalligero, qui nui ex Romanis gentibus id nominis fuisse colligit ex veteri inscriptione, ΔΙΣ ΜΑΝΙΒΥΣ C. TELE-

GENNI ΟΡΤΑΤΙ. Nec dubium videtur, quin ea sit omnium verisimillima; nullibi enim sic variant codices, *Thelegonius*, *Thelogonus*, *Theologonius*, *Theogonius*, &c. Quisquis ille fuerit, apparet notæ fatuitatis quendam fuisse, cui Claudius comparatum se nollet.

^l Λάλει, καὶ μὴ θίγγαναι [*λογιώτατος*] Hoc est, *verbosissimus*. Sic plures legunt codices. Casaubonus tamen testatur, Græcam vocem in Viterbiensi non extare, sed margini ascriptam interpretationem hanc, *dic et loquere*. Unde facile colligit scriptum, λέγει καὶ εἰπέ. Turnebus lib. xxi. cap. 31. legisse se affirmat λάλει, καὶ μὴ θίγγαναι, *loquere, et ne attinge*. Cu-

nia, nedum Principi, neque infacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter liberalibus studiis dedito. [41.] Historiam^m in adolescentia, hortante T. Livio,⁷ n Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset,^o ægre perlegit, refrigeratus^p sæpe a semetipso. Nam cum initio recitationis,⁸ defractis compluribus subselliis obesitate cujusdam, risus exortus esset; ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subinde facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In principatu⁹ quoque et scripsit plurimum, et assidue recitavit per lectorem. Initium autem sumsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed et¹⁰ transiit^q ad inferiora tempora, cœpitque a pace civili; cum

γόνιον.—7 L. Livio Medic. 3. Polit. Fonc. Ed. Casaub. 1611. *adhortante* Edd. Rom. Tum *adortus* est opt. Torr. est exulat a Vind. 1.—8 *Orationis* Periz. a m. pr. Conj. Burm. *defract. compaginibus subscllii*. Deinde *obesitante* Vind. 2. *obesitare* Medic. 3. *obesitantem* Fonc. et *exort. est* Cort.—9 *Primatu* Cop. Medic. 1. Mox *cædem* deest Huls.—10 Torr. abesse mallet particulam *et*, et scribend. *sed* cum s minuscula. Sed Müll. deleri jubet *sed*, et antea com-

NOTÆ

ius lectionis vestigia in Pithœi et Groslotii codicibus expressissima notavit Casanbonus. Quæ etiam clariora sunt verba inconsiderati hominis, et parum pro imperatoria majestate loquentis, quasi verbera et plagas formidasset.

^m *Historiam*] Meminit et Plinius lib. XII. cap. 27. et Suetonius supra cap. 21.

ⁿ *T. Livio*] Titus Livius Historiæ Romanæ princeps, auctore Eusebio Chronic. 19. mortem obiit quarto imperii Tiberii anno, qui Urbis fuit 771. et Coss. habuit Junium Silanum et L. Norbanum Balbum: quo tempore Claudius viginti circiter et septem annos natus erat, utpote qui anno U. C. 744. Coss. Julo Antonio et Fabio Africano, ut supra cap. 2. in lucem editus fuerat.

^o *Commisisset*] De commissionibus

in Augusto cap. 45. et 89. et Calig. cap. 53.

^p *Refrigeratus*] Sic iterum Suetonius in vita Lucani dixit, Neronem ‘nulla nisi refrigerandi sui’ (hoc est Lucani recitantis) causa recessisse. Refrigerare igitur recitantem est auditorii, ut ita dicam, frigus illi afferre. Hoc sensu et Plinius Epist. 13. lib. VI. de Passieno Paulo recitante ait, ‘Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit.’ Unde recitandorum operum consuetudinem colligere est, de qua in Augusto ad cap. 89. A seipso refrigeratus dicitur, quia ipse sibi frigoris hujus causa fuit, quod in recitando subinde recordatus obesi et præpinguis illius viri, qui pondere suo subsellia fregerat, sibi non posset a risu temperare.

^q *Transiit*] Non nisi duobus, ut ait, super hac materia scriptis volumini-

sentiret, neque libere, neque vere, sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus ^r sæpe et a matre ^r et ab avia.⁵ Prioris materiæ duo volumina, posterioris unum et quadraginta reliquit. Composuit et ‘De vita sua’ octo volumina, magis inepte, quam ineleganter: item ‘Ciceronis ² defensionem adversus Asinii Galli ^t libros,’ satis eruditam. Novas etiam commentus est literas tres,^u ac numero veterum, quasi maxime necessarias, addidit: de quarum ratione cum privatus adhuc volumen edidisset, mox Princeps non difficulter obtinuit, ut in usu quoque promiscuo essent. Extat talis scriptura ^v in plerisque libris, actis diurnis,^{3 w}

ma poni pro puncto.—1 *Correctus* Periz. Huls. Fouc. Vind. 2. Cort. Edd. Ven. Med. pr. Cald. Lugd. Junt. Arg. Ald. Tum in iisdem Mss. *eleganter*, Ed. Camp. *illeganter*.—2 In Camp. *citerioris*, Cort. et marg. Vind. 2. *Curionis*. Mox abest *tres* a Medic. 1. a m. pr. Vind. 2. Cort.—3 Ita emendavit

NOTÆ

bns; nec enim prosecutus videtur integram hanc historiam, quæ tredecim circiter annorum erat, a cæde scilicet Julii Cæsaris, anno U. C. 710, ad mortem Antonii 723. Pacem civilem dixit eam, quæ bella omnia civilia secuta est, tunc cum Janum clausit Augustus. De quo in Augusto cap. 22.

^r *A matre*] Antonia: supra cap. 1. et Calig. cap. 1. et 22.

^s *Ab avia*] An Octavia Augusti sorore, quæ Antoniæ mater fuit, de qua in Augusto cap. 63. An vero Livia Augusti conjuge, patris ejus matre, de qua tam sæpe supra.

^t *Asinii Galli*] De hoc in Augusto ad cap. 66. Filius fuit Asinii Pollionis oratoris, ut ibidem ad cap. 43. notatum, et poëtæ, ut in Julio ad cap. 30. et 35. Scripsit libros de comparatione Pollionis patris sui et Ciceronis, quibus patri suo dare palmam ausus est, ut ait Plinius Epist. 4. lib. vii. Quem cum Largio quodam eodem nomine insectatur Gel-

lius lib. xvii. cap. 1.

^u *Literas tres*] Idem habet Tacitus Annal. ii. ubi de literarum inventori- bus locutus addit: ‘Quo exemplo, Claudius tres literas adjecit, quæ usu imperitante eo, post oblitteratæ.’ Sed nec tradidit quænam illæ fuerint, nec tradere etiam curavere grammatici, ut fatetur Lipsius, Taciti locum enarrans, ubi de Æolico, ut vocant, digammate constare, probat ex Quintiliano, et inscriptionibus illius temporis: ‘Nec inutiliter Claudius Æolicam illam ꝓ ad hos usus literarum adjecerat,’ ait Quintilianus lib. i. cap. 13. Vetusta marmora, ‘Pomerium ampliavit terminavitque Octavia, Divi Augusti,’ &c. Unde patet hujus literæ ꝓ eundem valorem esse, qui v consonantis. De reliquis nihil constat, ubi conjecturis tantum agitur. Pari exemplo et eventu Chilpericus Francorum Rex, tres quoque literas addidit, quas in usum adhibendas edicto jusserat.

^v *Scriptura*] Tacitus ibidem: ‘As-

titulisque operum. [42.] Nec minore cura Græca studia secutus est, amorem præstantianique linguæ occasione omni professus. Cuidam barbaro, Græce et Latine disserenti, 'Cum utroque,' inquit, 'sermone nostro sis paratus.'⁴ x Et in commendanda Patribus conscriptis Achaia,^y 'gratam sibi provinciam,' ait, 'communium studiorum commercio.' Ac sæpe in Senatu legatis perpetua oratione⁵ z respondit. Multum vero pro tribunali etiam Homericis^a locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori Tribuno,^b signum de more poscenti, non temere aliud dedit, quam

"Ἄνδρ' ⁶ ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνη.ⁱ

ⁱ Virum ulcisci oportet, quando aliquis prior injuriam facit.

Burm. pro vulg. *ac diurn.* et receperunt omnes optimæ notæ Edd. Torr. conj. *lib. actorum diurnorum*, mutationemque ortam e compendiaria scriptura *act. diurn.* Muret. ad Tac. Ann. III. 3. suasit *lib. actorum diurnis*.—1 Sic præbent Memm. Pith. Lisl. Medic. 3. Polit. Cuj. Voss. marg. Edd. Bas. Gryph. in *utroq. &c. comparatus* Medic. 1. In aliis fere omnibus *peritus*. Exulat *nostro* a Medic. 3. a m. pr. aliisque. In Cort. *vide*. Divinavit Voss. *quam utr. i. s. monstrosi partus*. Supra *ac Lat.* præfert Oud. cum Medic. Polit. Vind. Periz. et Edd. Vett.—5 Suspiciatur Casanb. legend. *teg. Græce perp. or.* Dein *heroicis loc.* Periz. Harlem. et Vett. Edd. O. præter Bas.—6 Medic. Vind. 2. Cort. Ἄνδρα ἐπ. vulgo et in Dion. p. 676. ἀπαμ. Dein Vind. χαλεπαίνει, Me-

NOTÆ

piciuntur etiam nunc in ære publicandis plebiscitis per fora et templa fixo.^y

^w *Libris, actis [ac] diurnis*] Torrentius de libris actorum intelligit, errorem scripturæ inde natum existimans, quod cum Suetonius dimidiatis, more veterum, vocibus scripsisset *lib. ac. diurn.* librarii fecerint *libris ac diurnis*: quod quanquam verosimillimum est, intelligendum tamen videtur de privatis etiam libris, tum quia 'plerisque' dixit, tum quia diurna libri sunt, quibus dierum singulorum rationes describuntur. Juvenalis: 'Longi relegit transacta diurni:' et Ausonius de sapiente loquens, 'Nec

prius in dulcem declinant lumina somnum, Omnia quam longi reputaverit acta diei.' Vide in Augusto ad cap. 78.

^x *Paratus [peritus]* Pithœi et Lislæi codices *paratus*.

^y *Achaia*] Quam illis reddiderat. Supra cap. 25.

^z *Perpetua oratione*] Græca scilicet, quod contra majorum, ac præsertim Augusti, institutum fuit. Vide in Tiberio ad cap. 71.

^a *Homericis*] Beroaldus et Sabellius scripserant *heroicis*: male.

^b *Tribuno*] Qui excubitorum cohortibus præerat, in Caligula cap. 56. Signum autem intellige tesseram mi-

Denique et Græcas 7 scripsit historias, *Τυρρηνικῶν* ^c XX. *Καρχηδονιακῶν* ^d VIII. Quarum causa veteri Alexandriae Musco ^s alterum additum ^e ex ipsius nomine : institutumque, ut quotannis in ⁹ altero *Τυρρηνικῶν* libri, in altero *Καρχηδονιακῶν*, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti a singulis per vices. [43.] Sub exitu vitæ, signa quædam, nec obscura, pœnitentis et de matrimonio Agrippinæ, deque Neronis adoptione, dederat. Siquidem, commemorantibus

dic. 1. *χαλεπῆαυη*, Medic. 2. 3. *χαλεπῆαυει*.—7 *Græcis* Cnj. Tum Latinis literis *Tyrrhenicon* v. *Tyrrheniacon* v. *Thyrenicon* Mss. Torr. Burm. Ond. et Edd. Vett. *Cyrenicon* Ven. tr. Bon. *Cyreniacon* Bas. post. Item *Carchedoniacon* iidem Mss.—8 *Musio* Mem. Codd. Casaub. cum duob. Burm. pluribus Ond. et Edd. Rom. Ven. 1. Med. pr. Cald. *Musæ* Lugd. *alterum* agnoscit micus Urs. Cod. ejus fide Casaub. et seqq. receperunt. Conj. Torr. *add. et ips. omisso alterum*. Ond. vel repetendum *Museum*, vel addendum *et* ante *ex* existimat. In Vind. 1. scribitur *veteri templo Alex. Musium*, Medic. 2. *Dun. veterum*.—9 Vulgo abest *in*. Restituit enim Burm. aliisque Ond. fide Medic. 1. 3. Vind. Periz. *in alterum* Harlem. Edd. Camp. Mediol. duæ, Cald. Mox

NOTE

litarem, de qua ibidem.

^c *Τυρρηνικῶν*] Latinis alii literis *Tyrrhenicon*. Interpretes probabilius putant legere *Κυρρηνικῶν*, *Cyrrhenicon*, quamvis Tyrrheni fama satis noti sint.

^d *Καρχηδονιακῶν*] Hoc est, Carthaginensium : hi enim Carchedonem conditorem agnoscebant, Appiano auctore, (quanquam Dido vulgatiore fama Carthaginem condidisse feratur.) Cum igitur Cyrenaicis vicini fuerint Carthaginenses, multa inter se communicanda et disceptanda habuisse longe probabilius foret, etiam tacente Sallustio, qui tamen bello Jugurthino, de utriusque populi dissidiis locutus est. Cyrenaica regio Africae eadem, quæ Plinio Pentapolis dicitur lib. v. cap. 5. hodie Barbariæ pars : Cyrene vero civitas etiam *Covere*.

^e *Veteri Alexandriae Musco alterum additum*] Ita scripsit Casaubonus ex Mss. cum in vulgatis editionibus non

extaret vox *alterum*. Sensus est : Alexandriae erat antiquum Museum. Huic Claudius addidit novum suo nomine appellatum : quod confirmat Athenæus lib. vi. ubi disertis verbis Claudium Museum Alexandriae fuisse significat. Museum autem, vel Musium Alexandrinum, fuit collegium hominum circa disciplinas versantium, quibus attributa e publico pecunia ad promovenda bonarum artium studia, a Ptolemæo Philadelpho, celebri illo bibliothecæ conditore, institutum, ut vulgo censent. Augustus et Tiberius multa Museo, in gratiam doctorum hominum, liberaliter indulserunt. Testis est Strabo libro ultimo, ubi et ædificium describit, de quo et Spartianus in Adriano, qui sæpe quæstiones illis proponebat ; et Philostratus in vita Dionysii Milesii sophistæ, ubi Museum mensam fuisse dicit, quæ ex omni terrarum orbe eloquentissimos quosque viros convecaret.

libertis, ac ¹⁰ laudantibus cognitionem,^f qua pridie quandam adulterii ream condemnauerat, 'sibi quoque in fatis esse,' jactavit, 'omnia impudica, sed non impunita matrimonia.' Et subinde obvium sibi Britannicum arctius complexus, hortatus est, 'ut cresceret, rationemque a se omnium factorum acciperet;' Græca insuper voce prosecutus, *ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται*.¹⁵ Cumque impubi² teneroque adhuc, quando^h statura permetteret, togam dare destinasset, adjecit: 'ut tandem populus Romanus verum Cæsaremⁱ habeat.' [44.] Non multo post³ testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit.^k Prius igitur, quam ultra progredere, præventus est ab Agrippina, quam præter hæc conscientia⁴ quoque, nec minus

conj. Urs. *dieb. statis.*—10 *Fonc. et laud.* Tum *condemnarat* edidit Oud. cum Medic. tr. Cop. *condemnavit* Periz. Edd. Vetr. præter Bas. Gryph. et seqq.—1 Hoc modo e vestigiis sui Cod. restituit Petr. Victorius, Var. Lect. xxiv. 14. probantibus Torr. Casanb. Grut. Græv. Ern. al. Turneb. Firmant Pal. uterque Vind. Cort. aliique, in quibus ex interpretatione *rectas facite* aut *en rectas facite*. Turneb. vulgavit *ὁ τρώσας πείσεται*, uti dant Memm. Medic. 1. 3. Pith. Lisl. cum Dnn. Cuj. Voss. Medic. 2. nisi quod in his sit *πέσεται*. Vulgo in Viterb. Huls. Pal. 2. Edd. Rom. &c. *legebatur ὁ ἔπος δ' ἐπέλγεται*, quo facit Polit. *ὁ ἔπος δὲ ἐπέλγεται*. In Edd. Med. pr. Cald. *ἄρθος πείρε*, unde Sab. et Beroald. *ὀρθῶς ποιέετε*. Lugd. *ἄρθος πείρε*, Ald. Seb. Gryph. Col. Dol. *ὁ ἔπος δ' ἐπέλγεται*. Alii aliter paulo. Gron. conj. et edidit *ὁ τρώσας ἀκέσεται*. Heins. teste Pontano, tentavit *ὁ Νέπων δ' ἐπέλγεται*. Ond. emendationem probat Victor. sed delet copulam *καί*.—2 *Inpuberi* Edd. Rom. *impuber* Fonc. Dein et tog. Vind. 1.—3 *Non multo post* uterque Pulm. Huls. Vind. 1. *non multumque* Fonc. Suadet Müll. *non multo itaque*. Deest *ultra* Vind. 1.—4 Sic quatuor libb. Torr. cum Memm. Medic. Cuj. Voss. Pulm. Casanb. Urs. et Grut.

NOTÆ

^f *Cognitionem*] Supra ad cap. 15.

^g *Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται* [*ὁ ἔπος δ' ἐπέλγεται*] Hoc est, *amor impellit*. Sic plures habent codices: alii tamen *ὀρθῶς ποιέετε*, *bene facite*. Petrus Victorius l. xxiv. Variarum Lectionum c. 14. ex vetusti codicis vestigiis legit *ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται*, *qui læsit et sanabit*, proverbio, quod ex oraculi responsione factum est, cum Telephus ab Achille vulneratus, illud olim consulisset. Hoc certe de principe in Homericis versatissimo probabilius est, quam

quod Turnebus lib. xxii. cap. 31. *ὁ τρώσας πείσεται*, *qui læsit pœnas dubit*.

^h *Quando*] Hoc est, siquidem, notat quippe Xiphilinus, Britannicum statura majorem fuisse, quam vulgo ferret ejus ætas.

ⁱ *Verum Cæsarem*] Non vero adoptivum, ut antea habuerat, et habitura erat, si Nero rerum potiretur.

^k *Obsignavit*] De testamentorum signis supra in Augusto ad cap. 33. &c. Ner. ad cap. 4.

delatores ¹ multorum criminum ^m arguebant. Et veneno quidem occisum convenit: ubi ⁿ autem, et per quem dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halotum ^o spadonem prægustatorem; ^p alii, domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum ^q avidissimo ciborum talium obtulerat. Etiam de subsequentiis diversa fama est. Multi statim, hausto veneno, obmutuisse aiunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia consopitum, deinde cibo affluente ^s evomuisse omnia, repetitumque toxico, ^r incertum, pultine addito, cum velut exhaustum

Edd. Rom. sec. Bas. In aliis Edd. Vett. *consciam*. Fouc. *conscia*. Edd. Froben. Torr. *conscii*, quod placet Burn. Postea *dato* exulat a Vind. 1.—5 *Afluente* Memm. probante Græv. vel legente *efluente*. Vind. 1. *evomisse*. Paulo ante *in cibo* Camp. Mox *clysteru* Memm. Cop. recepitque Ond. *clysteram* Medic. 1. 3. *clysteren* Periz. *clystere* Vind. 1. Edd. Ven. Bon. Lugd.

NOTÆ

¹ *Delatores*] Quos inter Narcissus libertus, de quo supra cap. 28.

^m *Criminum*] Impudicitiae præsertim cum Pallante liberto, de quo supra ibid.

ⁿ *Ubi*] Ex Tacit. Annal. XII. patet fuisse in Palatio, et a Locusta, veneficii damnata muliere, præparatum fuisse.

^o *Per Halotum*] Tacitus ibidem de veneno illo loquens: 'Cujus minister e spadonibus fuit Halotus, inferre epulas et explorare gustu solitus.'

^p *Prægustatorem*] Munus hoc demandari solitum ei, quem principes imprimis diligebant. Tacit. Annal. XIII. 'Quia cibos potusque dilectus ex ministris explorabat.' Quem morem, stante Republica, ignotum, nec ante Augustum incepisse colligunt viri docti, tum ex Suetonio et Tacito, tum ex inscriptionibus, quas vide in calce.

^q *Boletum medicatum*] Nec enim solus nocet, et Plinius lib. XXII. cap.

22. boletum iis annumerat quæ temere manduntur, ideoque Tacitus Annal. XII. delectabili boletorum cibo infusum venenum dicit; unde patet ex iis fungis non fuisse, qui quantum boletum extrinsecus referant, mortiferi tamen sunt; unde et Plinio ibidem cap. 23. et Juvenali Sat. v. vs. 146. ancipites dicuntur: 'Vilibus ancipites fungi ponentur amicis.'

^r *Repetitumque toxico*] Tacitus alium adhuc modum refert libro XII. extremo, 'Nec vim medicaminis satis intellectam, socordiane Claudii an violentia: simul soluta alvus subvenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, et quando ultima timebantur, spreta præsentium invidia, provisam jam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet; ille tanquam nisus evomentis adjuvaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus ejus demisisse creditur.' Vide supra ad cap. 33.

refici cibo oporteret, an immisso per clysterem, ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur. [45.] Mors ejus⁶ celata est, donec circa successorum⁵ omnia ordinarentur. Itaque et quasi pro ægro adhuc vota suscepta sunt, et inducti per simulationem comædi, qui velut desiderantem oblectarent. Excessit tertio Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola⁷ Consulibus, quarto et sexagesimo ætatis, imperii quartodecimo anno; funeratusque est solenni Principum pompa, et in numerum Deorum⁸ relatus. Quem honorem, a Nerone destitutum⁹ abolitumque, recepit mox per Vespasianum. [46.] Præsagia mortis ejus præcipua fuerunt: exortus⁸ crinitæ stellæ, quam 'cometen'⁹ vocant; tactumque de⁹

Junt. Arg. Ald.—6 *Ej. mors Polit.* Pro *desiderantem*, teste Torr. legunt quidam *desidentem*. Conj. Burn. *delirantem*.—7 *Polit. Ac. Amela*, Cort. *Ac. Aruelo*. Tum videntur aliqui legisse *LXIII. æt.* quos refutavit Casaub. Vulgo anno. *Funeratus est*, sed que addunt Mss. O. et Edd. ante Casaub. In Ed. Junk. *XV. an.* Mox legit Guj. *Quem hon. in N. d. a. rec. mox Roma per V.* repugnante Carnieg. ad Avien. fab. 31. *abolitum* Memm. Huls. *Medic.* 1. 3. *abolet.* Edd. Sab. *Omnia a quem* usque ad fin. cap. omisit Vind. 1.—8 *Exortu et comete* Vind. 1. *quem com.* duo Torr. *cometam* Cort. *cometem* Edd. Velt. cum Periz.—9 *Præposit. de* excidit in Ed. Gron. *a caelo* Ven. 1. Tum verba

NOTE

* *Successorem*] Tacitus ibidem: 'Dum res firmando Neronis imperio componuntur,' et eadem qua hic Suetonius, nisi quod de comædis silet.

† *Consulibus*] Qui annus ab U. C. 806. Christi vero 56. Qui ætatis ejus annos exacte numerant, ii non amplius quam 63. ann. duobus mensibus ac tredecim diebus: sed Suetonius annum inceptum habuit pro completo, ut et alias.

‡ *Numerum Deorum*] Apotheosim intelligit, ut et Julii cap. 88. Tacitus: 'Cælestesque honores Claudio decernuntur, et funeris solenne perinde ac Divo Augusto celebratur, æmulante Agrippina proavia Liviæ magnificentiam.'

§ *A Nerone destitutum*] Aliter Pli-

nus in Panegyrico: 'Dicavit cælo Tiberius Augustum, sed ut majestatis numen induceret; Claudium Nero, sed ut irrideret.' Et ipse Suetonius consecratum a Nerone testatur infra cap. 9. Unde locus hic non nisi de templo Claudii intelligendus, quod a Nerone destructum Vespasianus instauravit. In Vesp. cap. 9.

¶ *Cometen*] Hujus memini et Seneca lib. vii. *Natural. Quæst.* cap. 17. et 29. et Plinius lib. ii. cap. 25. 'Cometas Græci vocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, et comarum modo in vertice hispidas; terrificum magna ex parte sidus, ac non leviter pium, ut civili motu, Octavio Consule, iterumque Pompeii et Cæsaris bello; in nostro vero a-vo,

caelo monumentum Drusi patris; et quod eodem anno ex omnium magistratum^x genere plerique mortem obierant. Sed nec ipse¹⁰ ignorasse, aut dissimulasse ultima vitæ suæ¹ tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam et cum Consules designaret, neminem ultra mensem, quo obiit, designavit: et in Senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque ætatem suppliciter Patribus commendavit. Et in ultima cognitione^y pro tribunali, ‘accessisse se² ad finem mortalitatis,’ quanquam abominantibus,^z qui audiebant, semel atque iterum pronuntiavit.

*ex om. m. g. non habet Huls.—10 Vulgo ipse nec. Illud reposuit Oud. aucto-
rib. Medic. Polit. Cort. Voss. trib. Burm. Longol. et Edd. multis Vett. ipse
abest a Vind. 1. Periz. et Edd. ante Med. Legi jubet Casaub. sed nec ipse
quidem ign.—1 Desunt vit. su. Vind. 1. Infra hortatus Vind. 2. Cort. Edd.
Ven. et seqq. usque ad Bas. suppliciter non comparet in Vind. 1.—2 Se
non agnoscunt Polit. Casaub. et eum secuti, qui videbant etiam Exc.
Polit.*

NOTE

circa veneficium, quo Claudius Cæsar imperium reliquit Domitio Neroni,¹ &c.

^x *Omnium magistratum*] Tacitus lib. XII. ubi et alia ab his portenta recenset: ‘Numerabatur inter ostenta deminutus magistratum numerus, Quæstore, Ædili, Tribuno, ac Prætore et Consule, paucos intra menses defunctis.’ Unde etiam colligere est, quinam fuerint magistratus Romani; quos enim generatim Sue-

tonius expressit, hos Tacitus singulatim declaravit.

^y *Cognitione*] Constanter dicitur de iudicio, in quo Princeps ipse cognoscit, ut supra cap. 15. et 43.

^z *Abominantibus*] Hoc est, malum omen deprecantibus; abominari enim est triste aliquid precibus rejicere, et amoliri: quod Virgilius sic expressit III. Æneid. ‘Di, prohibete minas, di, talem avertite casum:’ quo depelli posse credebant ominis exitum.

NERO CLAUDIUS CÆSAR.¹

EX gente DOMITIA^{2 a} duæ familiæ claruerunt, CALVINORUM,^b et AENOBARBORUM.^c Aënobarbi auctorem originis, itemque cognominis, habent L. Domitium: cui rure³ quondam revertenti juvenes gemini^d augustiore forma ex occurssu imperasse traduntur, nuntiaret Senatui ac populò victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem majestatis adeo permulsisse malas, ut e nigro rutilum ærique

1 Medicei *Nero* vel *de Nerone*. Vind. 2. Cort. *Nero Domitius Cæsar*. Alii carent titulo.—2 *Domicia* semper Cop. Tum *Calviorum* Vind. 1. et *Æneobarbor*. hic et infra, ac cap. 7. Vind. 2. *Æneobarbor*. Cuj. Torr. vellet ex nummis scribi *Ahenob.* de qua orthographia cf. Muret. ad Cic. Ep. Fam. VIII. 8.—3 *Jure* Huls. Mox *auctiores for.* Memm. *adh. incert.* Vind. 1. *in finem*

NOTÆ

^a *Gente Domitia*] Gens et familia differunt, ut totum et pars, ut jam supra in Tiberio cap. I.

^b *Calvinorum*] Ex hac familia Domitius ille Calvinus, Julii Cæsaris legatus, de quo in Julio cap. 36.

^c *Aënobarborum*] In lapidibus Capitolinis et nummis, quos Torrentius profert, scriptum est 'Ahenobarb.'

^d *Juvenes gemini*] Hos Castorem et Pollucem fuisse creditum est; præcipuo enim favore Romanis semper

opitulatos, narrat Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. Victoria illa relata est adversus Tarquinius, anno U. C. 257, unde gentis antiquitatem colligere est. Idem narrat et Plutarchus in Æmilio, Livius lib. 11. decad. 1. et Dionysius Halicarnasseus lib. VI. qui ea pugna pro Romanis certasse Castorem et Pollucem narrant, et exstructum illis templum; quo loco, sudorem equorum abstergentes visi sunt.

assimilem capillum⁴ redderent. Quod insigne mansit et in posteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem consulatibus septem,[†] triumpho,[‡] censuraque duplici,[§] et inter patricios allecti,^{5 e} perseverarunt omnes in eodem cognomine. Ac ne⁶ prænominia^f quidem ulla, præterquam Cnei et Lucii, usurparunt; eaque ipsa notabili varietate, modo continuantes unumquodque per trinas⁷ personas, modo alternantes per singulas. Nam primum secundumque ac tertium Aënobarborum Lucios; sequentes rursus⁸ tres ex ordine Cneos accepimus; reliquos nonnisi vicissim, tum Lucios, tum Cneos. Plures e familia cognosci referre arbitror, quo facilius appareat ita degenerasse a suorum virtutibus Nero,^{9 g} ut tamen vitia cujusque, quasi tradita et ingenita, retulerit. [2.] Ut igitur paulo altius repetam, atavus^h ejus Cn. Domitius in tribunatuⁱ pontifi-

Medic. 1. Item *ideo* Edd. Rom. in *rutilum* Cort.—4 Corr. Burm. *pilum redd.* reclamantibus Ond. et Ern. Dein abest *in* ante *post.* ab Huls.—5 *Delecti* Vind. 1. Postea *perseveraverunt* dant Medic. Vind. Cop. Periz. Edd. Ven. Med. *omnes* exulat a Vind. 1.—6 *At ne* Fouc. *præter Cn. et Luci* Cop. *Pro eaque* in Cuj. *tanque.*—7 Ita Memm. Dun. Medic. multique cum Edd. Vett. usque ad Bas. probantibus Gron. Muret. ad Cic. Fam. VIII. 8. Ond. et seqq. Vulg. *ternas* servant Huls. Vind. 2. Edd. Rom. Dein *secundum ac* Vind. 1.—8 Hoc ord. Memm. Medic. Dun. Vind. 2. Cuj. Voss. Vulgo *rurs. seq.* Desideratur *tres* in Periz. Edd. Med. Cald. *sequentes* deest Fouc. In Polit. *pluris.*—9 In hauc lect. conspirunt O. Mss. et Edd. ante Bas. Al. *Neronem.* In Vind. 2. a m. pr. *Nero tantum.* Statim *cujusq. vit.* Medic. 3. *v. uniuisejusque*

NOTÆ

† A. U. C. 593. 632. 658. 660. 700. 722. 785.

‡ A. U. C. 632.

§ A. U. C. 639. 663.

^e *Patricios allecti*] Quid hoc sit, supra in Tiberio cap. 1. et Aug. cap. 2. &c.

^f *Prænominia*] Vide in Tiberio cap. 1.

^g *Nero* [*Neronem*] Casaubonus legit *Nero*, ex scriptura Viterb. et Lislavi.

^h *Atavus*] Nemo non novit atavum occupare quintum cognationis gradum ascendendo, cui respondet at-

nepos descendendo. Sed Casaubonus et Torrentius contendunt, Aënobarbos patrem et filium a Suetonio confundi; qui enim Allobrogas domuit, is ejus pater, qui censuram gessit una cum Licinio Crasso eximio Oratore, de quo præclara multa narrat Cicero lib. III. de Orat. initio, et lib. de clar. Orat. Meminit et Plinius lib. XVII. cap. 1.

ⁱ *Tribunatu*] Plebis scilicet, quod factum anno U. C. 651. ut notavit Sigonius lib. 1. de Jure Civium Rom. cap. 19. Unde colligas Aënobarborum familiam inter patricios nondum allectam fuisse tunc temporis, aut rur-

cibus offensior, quod alium, quam se, in patris sui locum cooptassent,¹⁰ jus sacerdotum subrogandorum a collegiis^k ad populum transtulit: at[†] in consulatu,[†] Allobrogibus Arvenisque² superatis, elephanto¹ per provinciam^m vectus est, turba militum, quasi inter solennia triumphi, prosequente. In hunc dixit Licinius³ Crassus orator, ‘Non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui os ferreum,ⁿ cor plumbeum^o esset.’ Hujus filius Prætor^p † C. 4 Cæsarem

Vind. 1. Pro tradita conj. Lips. *traducta*.—10 *Coaptas*. Fonc. Medic. 2. Vind. 1. *jussa*, et pro v. l. *jura*, *sac*. Dnn. Cuj. Tum a *collegis* Periz. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Bon.—1 Sic rescripserunt Torr. Burm. Ond. Ern. &c. jubentib. Medic. Cop. Voss. Dnn. Vulgo *ac in*. Legit a *cons*. Lips. Tentavit locum Ond. ita: *Atav. e. Cn. D. in consulatu, &c. prosequente. Hujus filius in tribunatu, &c. transtulit. In hunc vel At in hunc*.—2 *Avenisque* Memm. Vind. 2. Periz. Edd. Med. pr. Cald. Ven. aliæque. *Arvenisque* Cop. Ed. Burm. Mox *vectus est* testantur Memm. Medic. Vind. 2. Fonc. Dnn. Lys. sive Cort. Cnj. Voss. Viterb. Lisl. Pal. Edd. Junt. Ald. Arg. In ceteris *invectus*, quod damnat Ond.—3 *L. Crassus* Mss. Torr. Urs. Edd. Med. sec. Bon. Dein pro *cui* Cort. Fonc. cum. Omnes Codd. cum Edd. præter Bas. Gryph. Plant. &c. servant lect. *plumb. esset*. Tamen revocavit Burm. vulg. *cui esset o. f. c. p.* In

NOTÆ

sus ad plebem se contulisse; hujus enim erat hic magistratus, ut ex Aug. cap. 10. et 40. et Jul. cap. 20. notare est.

^k *Collegiis*] Collegia hæc erant varix classes seu societates eorum, qui res sacras curabant, quales erant v. g. Flaminum, qui ab initio tres, postea quindecim, Augurum, qui similiter ab initio nonnisi tres, ac procedente tempore novem extiterent, Pontificum, fratrum Arvalium, &c. quorum e numero si quis deficeret, collegæ alium ipsi auctoritate sua subrogabant. Quod ille Domitius populi, non collegii, beneficium esse voluit, et sublatum a Sylla iterum restituit Labienus Tribunus plebis, lege, quæ sub Antonio Consule abrogata, iterum restituta est, jusque illud populo redditum: quo tempore ceteræ quoque Antonii leges sublatae sunt,

† A. U. C. 632.

¹ *Elephanto*] His animalibus usos

hoc bello Romanos testatur et Florus lib. III. cap. 2. ‘Maximus barbaris terror elephantum fuisse.’ Ubi et tanti momenti victoriam hanc fuisse refert, ut Domitius Fabiusque, ejus belli duces, illis quibus dimicaverant locis exstruxerint saxæas turres, et desuper exornata armis hostilibus tropæa fixerint, cum is mos Romanis fuisset antea inusitatus.

^m *Per provinciam*] Galliam scilicet Narbonensem, cui attributi sunt Allobroges, quorum regio hodie Delphinatus et Sabandiæ pars.

ⁿ *Os ferreum*] Dieterium illud in impudentes jactari solitum: idem Pisoni a Cicerone objicitur, idem et Catullus Epig. 43. ‘ruborem Ferreo canis exprimamus ore.’ Quo sensu Terentius in Eunucho, ‘Os durum, os impudens,’ &c.

^o *Cor plumbeum*] Alii tardum interpretantur, ut apud Terentium in Heautontim. Act. v. Scen. I. vs. 4.

abeuntem consulatu, quem adversus auspicia legesque gessisse existimabatur, ad disquisitionem Senatus vocavit: mox Consul† Imperatorem ab exercitibus Gallicis retrahere tentavit: successorque ei per factionem nominatus, principio civilis belli ad Corfinium^q captus est. Unde dimissus, Massilienses^{s r} obsidione laborantes cum adventu suo confirmasset, repente destituit, acieque demum Pharsalica occubuit: vir neque satis constans, et ingenio truci: in desperatione rerum, mortem, timore appetitam, ita expavit, ut haustum venenum pœnitentia^s evomuerit, medicumque manumiserit,⁶ quod sibi⁷ prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn. Pompeio de mediis^t ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos. [3.] Reliquit filium, omnibus gentis suæ procul dubio præferendum. Is inter conscios Cæsarianæ necis,[‡]‡[‡] quanquam insons, damnatus lege Pedia,^v

Cuj. τὸ εἶναι non habetur.—4 Prænomen deest Medic. 2. Vind. 1. Periz. et Edd. ante Casaub. *Caium Cæs.* Cuj.—5 *Massiliensis* Medic. 1. 3. *Massiliensi* Fouc. Tum *laborantis* Polit. Non habet *ita* ante *expav.* Cop.—6 *Evomeret. Medicumq. manumisit* tres Torr. ipso probante. Etiam *evomeret* Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. *manumisit* Periz. Harlem. et Edd. usque ad Bon. majore distinctione ante *medic.* posita.—7 Ita præbent Memm. Pal. Medic. 3. Dun. Polit. Vind. Cort. cum trib. Burm. et Edd. pluribus. *quod idem* Medic. 2. *qui idem sibi* Medic. 1. Periz. Edd. Rom. Ven. Bon. Gryph. Plant.

NOTÆ

‘ in me quidvis harum rerum convenit, Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus,’ &c. Alii lividum. Satius videtur dicere, mollitiem et ignaviam Domitio exprobratam ex comparatione plumbi cum ferro; hujus enim respectu molle dici potest.

‡ A. U. C. 696.

† *Prætor*] In Julio cap. 23. et seq.

‡ A. U. C. 700.

^q *Corfinium*] In Julio cap. 31. Huic renuenti vitam a Cæsare concessam innuit Lucanus lib. 11. ‘Vive, licet nolis, et nostro munere, dixit, Cerne diem.’

^r *Massilienses*] Itidem in Julio cap. 34.

^s *Pœnitentia*] Subito exorta, cum audivit Cæsarem humanissime victoria utentem, captis parere, ut ait Plutarchus in Cæsare. Et Seneca lib. 111. de Benef. cap. 24. ubi servorum in dominos beneficia memorat, hoc profert exemplum.

^t *Mediis*] Quos Cæsar amicorum sibi loco futuros pronuntiavit: in Julio cap. 75.

‡ A. U. C. 711.

^{‡‡‡} *Cæsarianæ necis*] In Julio cap. 82.

^v *Lege Pedia*] Quam tulit Q. Pe-

cum ad Cassium Brutumque se, propinqua sibi cognatione junctos,⁸ contulisset, post utriusque interitum⁹ classem olim commissam retinuit: auxit etiam; nec, nisi partibus ubique profligatis, M. Antonio^w sponte, et ingentis meriti¹⁰ loco, tradidit; solusque omnium ex iis, qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, amplissimos honores percucurrit:^t ac subinde redintegrata dissensione^x civili, eidem Antonio legatus, delatam sibi summam imperii ab iis, quos Cleopatrarum pudebat, neque suscipere, neque recusare fidenter, propter subitam valetudinem, ausus, transiit ad Augustum:^{2y†} et in diebus paucis obiit, nonnulla et ipse infamia aspersus. Nam Antonius, cum desiderio amicæ Serviliæ Naidis^z transfugisse, jactavit. [4.] Ex hoc Domitius nascitur, quem emtorem^a familiæ^b pecuniæque³ in

Col. qui sibi Huls. Vulgo qui id sibi, quod Casaub. primus exhibuit. Infra de Medio Ed. Plant. operarum vitio.—8 *Conjunctos* Periz. Medic. 1. cum Edd. ante Casaub. Rom. exceptis. In Voss. Medic. 2. 3. *vinctos*.—9 *Primo utriusq. interitu* Harlem. Edd. Med. pr. Cald. Ven. tr. nisi quod *interitum* habet Ven. 1. ut et Lugd. Junt. Ald. et Periz. a m. pr.—10 *Merito* Cop. Huls. Dein *his*, et *infra ab his*, Memm. Mss. Oud. Burm. et Edd. priores magno numero. Tum *dam. essent* Vind. 2. Cort. Fouc.—1 *Percurrit* Periz. Harlem. cum uno Pulm. duob. Oud. et Edd. ante Bas. *promeruit* Nonn. Dein *sub. re integra*.—2 *Augusto* Harlem. *Statim qui dein dieb.* Vind. 2. Cort.—3 *Delet* Torr. *pecuniæque*, sed defenditur a Burm. et Ern. Dein *augurandi arte* Fouc. *adu-*

NOTÆ

dus, Augusto cohæres a Cæsare datus, in Julio cap. 83. Velleius lib. II. cap. 65. ‘Consulatumque iniit Cæsar, pridie quam viginti annos imple-ret, decimo Kal. Octobres, cum collega Q. Pedio, post Urbem conditam annis 709.’ Et paulo infra cap. 69. ‘Et lege Pedia, quam Consul Pedius tulerat, omnibus qui Cæsarem inter-fecerant aqua ignique interdictum.’

^w *M. Antonio*] Ad quem illum remisit Augustus. In Augusto cap. 16. et Plutarcho plura.

^x *Redintegrata dissensione*] In Augusto cap. 17.

† A. U. C. 723.

^y *Ad Augustum*] Plutarchus in Antonio sub Actiacæ pugnae tempus id factum narrat, ipsumque Domitium febre jam tunc implicitum.

^z *Serviliæ Naidis*] Torrentius ex cognomento colligit libertam hanc fuisse.

^a *Emtorem*] Emtor ille imaginarius adhibebatur in testamentis, ut testator vivens alienasse et vendidisse bona sua videretur.

^b *Familiæ*] Familia apud jureconsultos plerumque significat res omnes hæreditarias, ut familiæ eriscundæ judicium, quod instituitur ad dividendam inter hæredes hæreditatem.

testamento^c Augusti fuisse, mox vulgo notatum est; non minus aurigandi arte in adolescentia clarus, quam deinde ornamentis triumphalibus^d ex Germanico bello. Verum arrogans, profusus, immitis, Censorem^e L. Plancum via^f sibi decedere Ædilis cœgit: præturæ consulatusque honore Equites Romanos matronasque ad agendum mimum^f produxit in scenam. Venationes et in Circo, et in omnibus Urbis regionibus,^g dedit: munus etiam gladiato-

lesc. Memm. Cop. qui et *in ornam.* In Gryph. in *Germ.*—4 Correxerunt Lips. ac Torr. *ensorium.* In Ed. Plant. aliisque *Cens.* compendiose.—5 *Via* deest Dnn. Dein *consulatuque* Ed. Ven. 1. *venationesque* Edd. Vett. pleræque cum Codd. aliquot, sed *que* non agnoscent Memm. Dun. Medic. Vind. 2. Cort. Cop. Voss. cum Edd. Junt. Steph. Arg. Ald. Græv.—6 *Reg. urb. Me-*

NOTÆ

Hinc non immerito suspecta vox *pecuniæque* Torrentio: hæc enim idem significat ac ‘familia:’ nec pecuniæ emtor apud jurisconsultos legitur, ut affirmat idem. Vide lib. cxcv. ff. de verborum signif.

^c *Testamento*] Plura erant apud Romanos testamentorum genera: alia fiebant in bello, coram aliquibus tantum commilitonibus, quæ ‘in procinctu’ dicebantur, namque sub ipsam pugnae horam a pugnaturis militibus condebantur. Alia in pace, coram populo convocato, quæ ideo ‘testamenta calatis comitiis’ appellata sunt. Accessit deinde tertium genus testamentorum, quod dicebatur per æs et libram: scilicet quod per emancipationem, id est, imaginariam quandam venditionem, agebatur, quinque testibus et libripende civibus Romanis puberibus præsentibus, et eo qui familia emtor dicebatur. Justin. lib. ii. Instit. Tit. de Testamentis. Eodem ferme modo quo supra in Augusto cap. 64. de adoptione per æs et libram, nisi quod alia erant solennia verba: testator enim tenens tabulas testamentarias dicebat:

‘Hæc, uti his tabulis cerisque scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos Quirites testimonium præbetote.’

^d *Ornamentis triumphalibus*] In Tiberio cap. 20.

^e *Censorem*] De Munatii Planci censura in Augusto cap. 37. Cum vero censura multo sit ædilitate superior, ideo Torrentius non existimat ea fronte Domitium esse potuisse, ut Censorem, magistratu durante, sibi via cedere vellet Ædilis, et ideo legit *ensorium.* Sed censurae honorem valde tunc temporis imminutum fuisse constat ex Augusto cap. 27. et 37. Et certe homo gratia potens apud Principem et arrogans facere id potuit.

^f *Mimum*] Idem de Laberio Equite Romano, in Julio cap. 39. et de aliis Equitibus, in Augusto cap. 43. et infra cap. 20. Hoc autem non tam profusioni, quam arrogantia et superbia Domitii tribuendum videtur, quod honestos, non ignobiles et infames, actores ejus profusio ex venationibus, quas non tantum in circo, sed in omnibus quoque regionibus edidit.

rium ; sed tanta sævitia, ^s ut necesse fuerit Augusto, clam frustra monitum edicto ^h coërcere. [5.] Ex Antonia majore ⁷ ⁱ patrem Neronis procreavit, omni parte vitæ detestabilem. Siquidem comes ad Orientem C. Cæsaris ^k juvenis, occiso liberto suo, quod potare, quantum ^s jubebatur, recusarat, dimissus e cohorte amicorum, ^l nihilo modestius ⁹ vixit. Sed et in viæ Appiæ vico repente ¹⁰ puerum, citatis jumentis, haud ignarus obrivit ; et Romæ medio Foro cuidam Equiti Romano liberius jurganti oculum eruit : perfidiæ vero tantæ, ut non modo argentarios ^m pretiis rerum coëmtarum, sed et in prætura ¹ ⁿ mercede palmarum ² ^o auri-

dic. 1. et gladiatorum Harlem.—7 *Minore Cop.* Tum *juvenis*, quod a duob. Mss. ejus abest, abesse malit. Distinguit Græv. post *Cæs.* Est et qui conj. *Sig. juvenis, comes, &c.* Ceterum *Caii Cæs.* dedit Oud. cum aliis. Deest *comes Cop.*—8 *Quant. portare* Harlem. Periz. Edd. Ven. Lugd. Junt. Arg. *quant. potare* Edd. reliquæ, præter Bas. et recentt. *quant. pot. videbatur* Fouc. Postea *recusaverat* Medic. 1. Cop. *recusaret* Harlem. Periz. Edd. Ven.—9 *Molestius Cop. mod. nih.* Vind. *sed in* Fouc. Vind. 2. sine *et.*—10 Wolf. probat emendationem Casaub. Guj. aliorumque, *repentem pu.* Mox *haud gnarus* Memm. In Medic. 1. 2. Huls. *obruit*, Vind. 1. *obtruit.*—1 *Sed in pr.* Memm. Fouc. Ed. Camp. Supra pro *jurganti* in Vind est *virgam.*—2 Torr. existimavit posse legi, *palmarii* vel *palmariorum.* Statim Fouc. *augurarios*

NOTÆ

^s *Tanta sævitia*] Qui gladiatores temere jugulari vellet, ut de Claudio cap. 31. in Claudio.

^h *Edicio*] Illo forte, quo gladiatores sine missione edi prohibuit. In Augusto cap. 45.

ⁱ *Antonia majore*] In Claudio cap. 1. et Calig. cap. 1. &c.

^k *C. Cæsaris*] Qui filius Agrippæ ab Augusto adoptatus, in Augusto cap. 64. et in Tiberio cap. 12. &c.

^l *Cohorte amicorum*] Ita vocabant, exemplo prætorix cohortis : ita et Tacitus de Vestilio, ‘quem Druso fratri suo percarum transtulerat in cohortem suam.’ Amicorum cohortem in tres classes divisit Tiberius. Vide in Tiberio cap. 46.

^m *Argentarios*] De iis in Augusto cap. 2. et 3. Ad eorum tabernas fiebant quoque auctiones, (de quibus quid sint, supra in Julio cap. 50. Ca-

lig. cap. 16. &c.) ut constat ex Cicero in Orat. pro Cæcina, et Quintil. lib. xi. cap. 1. ac præsertim ex Seneca lib. i. Declamat. ubi de Hortensii memoria. Ad ipsos quoque bona minorum aliaque mittebantur vendenda, ut ex multis legum et constitutionum locis colligit Torrentius, ac præsertim ex lege LXXXVIII. ff. de Solutionibus : ‘Filiæ intestato patri hæredis negotia mater gessit, et res vendendas per argentarios dedit, argentarii universum redactionis venditionis solverunt.’ Unde patet quænam sint ea rerum emtarum pretia, quæ Domitius argentariis ademit, nisi si de mercede ipsorum argentariorum intelligatur hic locus.

ⁿ *Prætura*] A Prætoribus et Ædilibus ludos edi solitos, supra notatum in Julio cap. 10. et 14.

^o *Palmarum*] Quæ jam diu apud

garios,^p fraudaverit. Notatus ob hæc et sororis joco,³ querentibus dominis factionum, 'repræsentanda^q præmia in posterum,' sanxit. Majestatis^r quoque, et adulteriorum, incestique⁴ cum sorore Lepida,^s sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit; decessitque Pyrgis^t morbo aquæ intercutis, sublato filio Nerone ex Agrippina,^u Germanico genita. [6.] Nero natus est Antii^v post nonum mensem,⁵ quam Tiberius excessit,⁶ duodevicesimo Kalen-

//////////

fraud. et ob hoc Vind. 2. Cort.—3 *Et Cæsaris joco, qui quer.* Cod. Urs. unde Oud. conjuncta duplici scriptura, fecit: *Neronis Cæsaris joco, qui, quod cum Ruhk. probavit Wolf. Casaub. maluit quæ quer. probante Grut. et ita notaverat Lips. Pro joco habent loco Medic. Vind. uterque, Cop. Huls. Fouc. Harlem. Cort. Voss. et Edd. ante Sab. Mox pro sanxit Græv. conj. dixit, Lips. dixit vel ait, referente Burm. 'Si augendæ sunt præter rem conjecturæ, suadeo, mutata interpunctione: Not. ob hæc et sor. joco. Querentib. seqq. vel: Not. ob hæc et sorori (pro a sorore crebro Scriptoris usu, de quo v. Oudend. ad Cæs. 19.) joco, &c. sanxit, sc. edicto prætorio v. pro sancte promisit, ut querentib. sit dativus. Sed nihil mutandum videtur.' Baumg. —4 *Incestusque Medic. 1. Cop. Huls. ac Pigris morbo Periz. a ni. pr. Cop. —5 Ita dedit Baumg. cum Oud. et Bip. nat. est ante post VIII. mensem Memm. Cop. Glar. in Nervii Cod. invenit: n. e. ante post nonum annum, unde fecit: n. e. annum post et IX. menses. Olim simpliciter legebatur ante nonum menses, quomodo exhibent Medic. 2. Dun. uterque Vind. Fouc. Cort. Pal. 3. Periz. Harlem. Vulg. lect. n. e. Ant. post novem menses, quam servant Steph. Casaub. et seqq. debetur Turneb. Adv. xxiv. 6. ante nonum mensem Viterb. Lisl. Pal. 1. unus Torr. Voss. Cuj. Antii post nonum mensem Huls. et optimi Oud. Torr. mallet Antii ante non. mens. Cod. Urs. Antii post novem menses, Pal. 2. ante per VIII. menses. Panvin. in Fast. conj. nat. e.**

NOTÆ

Romanos victoris præmia. Livius lib. x. decad. i. 'Eodem anno (qui fuit U. C. 460.) coronati primum ob res bello bene gestas ludos Romanos spectaverunt, palmæque tum primum translato e Græcia more victoribus datæ.' Pro palmis aurum etiam dari solitum, ut Claudii cap. 21. patet, quod ideo 'palmarium' dicebatur: quæ vox pro ipsa mercede victoris usurpata. Unde Torrentius merito arbitratur hęc legendum esse *palmarii*, aut *palmariorum*.

^p *Aurigarios*] Vel aurigarum curatores, vel equorum agitatores. Singulis factionibus sui ministri, quales isti, ac præterea conditores, succeditores, tentatores, viatores, medici,

&c. quibus qui præerant, hi factionum domini dicebantur, de quibus supra in Calig. cap. 55. et 18. et Tib. cap. 37. et infra cap. 22.

^q *Repræsentanda*] Sine dilatione solvenda. In Aug. cap. ult. et Claud. c. 34. &c.

^r *Majestatis*] De illo crimine in Tiberio cap. 2. &c.

^s *Lepida*] Uxore Messallæ Barbati, Messallinæ patris. Vide in Claudio cap. 26.

^t *Pyrgis*] Pyrgi Hetruriæ oppidum; hodie *S. Maria di Purgano*.

^u *Agrippina*] In Calig. cap. 7. et 24. et Claud. 26. &c.

^v *Natus est Antii*] Ubi et Calignla: supra in Caligula cap. 8. Alii legunt

das Januarias, tantum quod⁷ exoriente sole, pæne ut radiis^w prius, quam terra, contingeretur.^x De genitura ejus^y statim multa et formidolosa multis conjectantibus, præsa-
gio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes ami-
corum negantis, quicquam ex se et Agrippina, nisi detesta-
bile et malo publico, nasci potuisse.⁸ Ejusdem futuræ
infelicitatis signum evidens die lustrico^z extitit: nam C.
Cæsar, rogante sorore, ut infanti,⁹ quod vellet, nomen^a da-
ret, intuens Claudium patrum suum, a quo mox Principe
Nero adoptatus est, ejus se dixit dare: neque ipse¹⁰ serio,

*IX. menses quam, Lips. Antii nono mense, Petav. de Em. Temp. xi. 15. ante tres menses. Alii aliter.—6 Decesserit Vind. 1. Januarii Vind. 2. Harlem. Edd. Rom.—7 Sic exhibent cum Cod. Palm. Pal. 1. Memm. Medic. Vind. Cort. Edd. Ven. Med. pr. Steph. &c. tuncque marg. Periz. Edd. Rom. tant. quod et Pal. 3. tantumque exor. Pal. 2. jam tum quidem exor. ex emendatione Beroald. Edd. Bon. Med. sec. Par. Bas. Junt. Ald. Gryph. jam tumque Lugd. In Vind. 1. pæne sole, et mox etiam pro ejus, uti et conjecturantib. cum duob. Burm. et Edd. Vett. ante Bas. nisi quod in Ven. 1. sit conjecturalibus.—8 Fouc. nasci non pot. Tum in uno Urs. et Vind. 1. felicitatis, quam lect. a Lips. propin-
tam recepit etiam Ern. et Ed. Bip. Ceterum Lips. legend. censuit, Eisdem.
—9 Post inf. addunt ei vulgati Codd. cum Edd. ante Casaub. sed ignorant voculam Memm. Medic. Polit. Cuj. Dun. Postea Nero desideratur in libb. Torr. Harlem. et Edd. Beroald. priorib. rero Lugd. dix. se Medic. 1.—
10 Legit Torr. neque id ipse, sicut editur in Edd. Casaub. et seqq. sed delevit id id Ond. auctoritate Mss. Burm. suisque et Edd. Vett. quibus accedunt Dun. Fouc. Jac. Gron. retinet id, et spreto ipse, dedit neque id serio. Ern.*

NOTÆ

ante, scilicet ante obitum Tiberii, de quo in Tiberio cap. 73. Sive ante, sive post, optime convenit mensium numerus: sunt quippe novem menses a xvii. Kalendas Aprilis, hoc est, xvi. Martii die, ad xviii. Kalendas Januarii, hoc est, xv. Decembris diem.

^w *Radiis*] Qui illum, ut ait Dio, nascentem circumfulsere, unde futuri præsa-
gium imperii.

^x *Contingeretur*] Hoc apud ipsos religiosum. Vide in Augusto cap. 5.

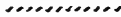
^y *Genitura ejus*] Hoc est, nativitate, aut potius themate nativitatis indice, de quo in Augusto cap. 94.

^z *Die lustrico*] Quo nomen imponebatur pueris, nude et 'nominalia' dictus est. De cujus caerimoniis

plura apud Macrobius lib. i. cap. 16. et Plutarchum Quæst. Rom. Festus: 'lustrici dies infantium appellantur, puellarum octavus, pnerorum nonus, quia his lustrantur, atque iis nomina imponuntur.'

^a *Nomen*] Potest intelligi de prænomine; hoc enim ad arbitrium imponebatur, manente nomine ad gentem indicandam, ut in Tiberio cap. 1. vel 2. Claudii nomen jocosè duntaxat inditum a Caligula; nec enim sic appellatus est ante adoptionem, ut patet ex Tacito, qui illum ubique Lucium Domitium appellat, maxime ubi de ludis illis, de quibus capite sequenti.

sed per jocum, et aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulae erat.^{1 b} Trimulus patrem amisit: cujus ex parte tertia hæres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per cohæredem Caium universis bonis: et subinde matre etiam relegata,^c pæne inops atque egens, apud amitam Lepidam^d nutritus est, sub duobus pædagogis, saltatore atque tonsore. Verum² Claudio imperium adepto, non solum paternas opes recuperavit, sed et Crispi Passieni^e vitrici sui hæreditate ditatus est. Gratia quidem³ et potentia revocatæ restitutæque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos a Messalina, uxore Claudii, qui cum meridianam,^{4 f} quasi Britannici æmulum, strangulerent. Additum fabulæ est, eosdem dracone e pulvino^g se proferente conterritos refugisse.⁵ Quæ fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis:^h quas tamen, aureæ armillæⁱ ex voluntate matris

quoque displicebat ipse, sed injuria, judice Wolf.—1 *Lud. audierat* Fone. Dein *trimus* Vind. 1. et *nec hanc* Medic. 2. Dun. *etiam matre* Vind. 1. Cop. *relegata* Voss.—2 *Vero* Memm. in quo etiam *reciper*. Inverso ord. *imp. Cl.* Vind. 1. Tum *Crisippi* Polit. Ed. Camp. *Chryssippi* Ven. 1. *vitrici* Vind. uterque, Cort. Periz. ut supra sæpissime.—3 *Quidem* deest Vind. 1. Dein *emanaretur* Cort. *emaneret* Harlem. Edd. Ven. 1. Lugd. Emendavit Lips. *emanavit*.—4 *Cuj. mediantem*. Mox pro *est* in Medic. 3. Polit. scribitur *ad*, quod juvat Lips. conject. non displicentem Casaub. *addita fabula*. Abest verbum a Nonn. Vind. 2. Cort. Cop. Edd. Rom. Sed *et* habent Medic. 2. Dun. Periz. Harlem. Cuj. et Edd. Vett. præter Gryph. Plant. &c. recepitque Oud.—5 *Profug.* Vind. 1. *deprensis* Medic. 2. 3. ut alibi.—6 *Requisiit* ex-

NOTE

^b *Ludibria aulae erat*] In Claudio cap. 3.

^c *Matre etiam relegata*] In Calig. cap. 24.

^d *Amitam Lepidam*] Patris sororem: cap. proxime præcedenti.

^e *Passieni*] Huic post Domitium nupserat Agrippina. Seneca ut virum optimum non uno in loco laudat, et Plinius lib. XVI. cap. 42. oratorem et bis Consullem fuisse dicit, de quo et in Calig. cap. 10.

^f *Meridianam*] Calig. cap. 38.

^g *Dracone e pulvino*] Narrat quoque

Tacitus lib. XI. Annal. initio vulgatum, infantia ejus dracones affuisse per modum custodum, et ipse Nero nequaquam, ut ait, famæ suæ detractor narrare solitus erat, unam omnino anguem in cubiculo suo visam.

^h *Serpentis exuviis*] Idem narrat Xiphilinus, additque interpretatos ex hoc vates, magnam ab homine senne potentiam capturum, quod serpentes, exuviis positus, senectutem exuere dicantur.

ⁱ *Armillæ*] Serpentis exuvias multis remediis efficaces testatur Plinius.

inclusas, dextro brachio gestavit aliquamdiu; ac tædio tandem maternæ memoriæ abjecit; rursusque extremis suis rebus frustra requisivit.⁶ [7.] Tener adhuc, necdum matura pueritia,⁷ Circensibus ludis Trojam^k constantissime favorabiliterque Iusit. Undecimo⁸ ætatis anno^l a Claudio adoptatus est, Annæoque Senecæ,^m jam tunc Senatori, in disciplinam⁹ traditus. Ferunt, Senecam proxima nocte visum sibi per quietem C. Cæsari præcipere: et fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primum potuit experimentis. Namque Britannicum fratrem, quod se post adoptionem AENOBARBUM^{10 n} ex con-

libuerunt Ond. Wolf. fide Medic. Vind. 2. Cort. Cop. Harlem. Cuj. Ed. Ven. 1.—7 *Pueritiæ* Memm. unde conj. Gron. *pueritia e Circ.* Græv. *maturæ pueritiæ.* Vind. 1. *favorabiliter*, cum duob. Burm.—8 Nihil variant libri, vel *duodecimo* vel *tertiodecimo* reponendum, cum Lips. ad Tac. Ann. XII. 25. asserunt Torr. Casaub. Grut. Ond. Ern. Bauing. aliique. Supra *Trojanis* Fouc.—9 *Disciplina* Harlem. Periz. Dein *proanna* dat Cuj. vice *τοῦ proxima*.—10 *Enobarborum* Harlem. Periz. a m. pr. Mox *subditiv.* ex opt. Torr. reposuit Casaub. firmantque Medic. Vind. Cort. Huls. Cop. Voss. Cuj. Antea vulgabatur *subditivum*. In Edd. Rom. *subditum*, quod placebat Burm. *subdi-*

NOTE

^k *Trojam*] De his puerorum ludis in Julio cap. 39. &c.

^l *Undecimo ætatis anno*] Ita codices omnes. Qua in re Suetonium errasse colligunt ex Taciti Annal. XII. ubi adoptio facta legitur Coss. C. Antistio et M. Suillio. Qui annus fuit Urbis 802. Claudius vero mortuus est, M. Asinio Marcello et M. Acilio Aviola Coss. anno Urbis 806. ut patet ex cap. 45. supra in Claudio: quo tempore Nero septemdecim natus annos imperium suscepit, ut patet ex capite sequenti. Quo quidem clarum fit, Neronem, cum adoptatus est, non nisi quadriennio minorem fuisse, quam cum imperium suscepit. Unde Torrentius, qui hoc animadvertit, et Casaubonus illum secutus, contendunt legendum esse hic *decimo tertio*. Sed videtur Tacitus in recensendis Con-

sulum nominibus, tam potuisse errare, quam in assignanda Neronis ætate Suetonium, quem alias adeo exactum iidem illi doctissimi viri prædicant.

^m *Annæoque Senecæ*] De quo jam supra in Caligula cap. 53. Is favore Agrippinæ revocatus est ex insula Corsica, in qua Claudii jussu, et Messalinæ odio exulabat, 'ut tali magistro Domitii pueritia adolesceret,' inquit Tacitus initio libri XII.

ⁿ *Aenobarbum*] Non vero Neronem, quod verum ipsi nomen postquam adoptatus est, 'quod ut initium discordiæ, Agrippina multo questu ad maritum defert: sperni quippe adoptionem, quæque censuerunt patres, jusserit populus, intra penates abrogari,' inquit Tacitus Annal. XII.

suetudine salutasset, ut subditivum apud patrem arguere conatus est. Amitam autem ^r Lepidam ^o ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, a qua rea premebatur.^{2 p} Deductus in Forum tiro,^q populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione^r prætorianis, scutum^s sua manu prætulit: exin³ patri gratias in Senatu egit.^t Apud eundem Consulem pro Bononiensibus Latine, pro Rhodiis⁴ atque Iliensibus Græce verba fecit. Auspicatus est et jurisdictionem Præfectus Urbi^{5 u} sacro Lati-

tium Arg. Ant. Gryph.—1 Ita reposuit Beroald. in Edd. Med. sec. Bon. et rescripsit Oud. fide Medic. 2. 3. Polit. Cop. Cuj. Voss. item Dun. In Vind. 1. *am. autem ejus*, Vind. 2. Cort. Fouc. duob. Burm. et Edd. primis, aliisque *am. ejus*. Mallet etiam Burm. si per Codd. liceret, delere *ream*.—2 Medic. 1. 3. Vind. Cort. Cop. et Fouc. *a qua reprimebatur*. Mox *indicta dcc.* Periz. Edd. Vett. præter Rom. sec. Ald. Steph. Pulm. &c. et in priorib. *proposuit indicta decursione*. Præf. seqq. Habet Fouc. *deconcursione*.—3 Ita Memm. Medic. 2. Dun. Voss. *exhinc* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Fouc. Cop. Huls. Reliqui Mss. et Edd. ante Græv. *exinde*. Mox *in Senatum* Edd. Rom. *in sen. grat.* Vind. 1.—4 Vulgo *et pro Rh.* Copulam delevit Oud. auctorib. Medic. Polit. Vind. 2. Periz. Harlem. aliisque, et Edd. Vett. præter Gryph. Plant. &c. Verba *Latine*, &c. usque ad *Iliensib.* desunt Medic. 2. Dun. Voss. Cuj.—5 Hanc lect. testantur Memm. opt. Torr. Medic. 1. 3. Vulgo *præfectus Urbis*. In Cod. Glar. *et qui jurisd. præf. Urbis*. Ante ipsum edebatur *præfecti Urbis atque Lat.* ut in Vind. 2. Cort. Fouc. Cuj. conspicitur, vel *præfectis Urbis atque L.* quod habent Medic. 2. Dun. Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. *præfectis Urbis et L.* Vind. 1. *præfectus Urbis atque L.* duo Pulm. Voss. *præfectus Urbi sacroque L.* Polit. *præfecta atque* Ald. *præfecti Urbis sacro* Bas.

NOTÆ

^o *Lepidam*] Amitam: supra cap. 5. et 6.

^p *Premebatur*] Agrippina invadebat Lepidæ propter generis claritudinem; hæc enim Antoniæ majoris filia, siquidem soror Domitii, ut supra cap. 5.

^q *Tiro*] De tirocinio in Augusto cap. 26. De donativis et congiariis in Julio cap. 27.

^r *Decursione*] Sic apud Tacit. II. Annal. ‘exercitio equitum, decursibus cohortium interesse:’ hæc enim decursio exercitii causa fiebat, et ter in singulos menses, ex Augusti instituto. Eandem Vegetius appellat ‘campicursionem,’ lib. I. cap. 27. et

lib. III. cap. 4. Suetonius vero infra in Galba cap. 6. ‘campestris decursionem.’ Erat et alia decursio in funebri pompa, de qua in Claudio cap. 1.

^s *Scutum*] Quo decursionem moderabatur. Sic et infra in Galba cap. 6.

^t *Gratias in Senatu egit*] Quod huic decursioni præesse se voluisset.

^u *Præfectus Urbi [Urbis]* Alii legunt *Præfecti*, male; respicit enim ad morem antiquum, quo magistratum ineuntes primo die negotiis quidem incumbabant, sed non toto, neque laboriose; delibabant duntaxat aliquid

narum,^v celeberrimis patronis non translaticias,⁶ ut assolet, et breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus;^w quamvis interdictum a Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octaviam:^x ediditque pro Claudii salute Circenses et venationem.^y [8.] Septemdecim natus annos,[†] ut de Claudio palam factum est, inter horam sextam^z septimamque⁷ processit ad excubitores;^a cum ob totius diei diritatem^b non aliud auspicandi tempus accommodatius videretur: proque Palatii gradibus IMPERATOR consalutatus, lectica in castra,^c et inde raptim⁸ appellatis

Gryph.—6 *Tralatic*. Edd. Græv. Burm. aliæque. Tum *brevis Medic.* 3. Polit. *br. maximasque* Vind. 1. *Infra pro Claudiis* Huls. *sal. Cl. Fouc.*—7 *Decimamque* Huls. Tum *dirit. diei* Cuj. *auspicandi* deest Dnn.—8 *Rapti* Cuj. *in curia* Fouc. Deinde *discessitque* edidit Casaub. e suis Codd. faventib. Memm. *Medic. Cort. Vind.* 2. Cuj. Voss. et pluribus: ab aliis et Edd. Vett. abest co-

NOTÆ

auspicii causa, unde et ‘auspicalis’ appellatus est ille dies. Utrumque constat ex Plinio in Panegyrico. Alii quoque ipso Kalend. Januar. die operis sui delibabant aliquid, ‘Totus ab auspicio ne foret annus iners,’ ut ait Ovidius, et ex Senec. Epist. 84. ac Columella lib. 11. cap. 12. probat Casaubonus.

^v *Latinarum*] In Julio cap. 79. translaticias communes intellige, ut in Augusto cap. 10.

^w *Certatim ingerentibus*] Sensus est, multas res magnique momenti advocatos postulasse a Nerone, quamvis leves duntaxat proponi moris esset; non enim tam negotiorum, quam auspicii causa id fiebat. Quo nomine etiam laudatur a Plinio Trajanus in Panegyrico.

^x *Octaviam*] Claudii ex Messalina filiam, Britannici sororem. De qua in Claudio cap. 27.

^y *Circenses et venationem*] De illis in Julio cap. 39. &c.

† A. U. C. 807.

^z *Inter horam sextam*] Ita et Tacitus lib. XII. in fine: ‘Tunc medio diei, tertio ante Idus Octobres foribus Palatii repente diductis, comitante Burrho, Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adest.’

^a *Ad excubitores*] In Claudio cap. 42.

^b *Diei diritatem*] Hoc est, quia dira et infanstæ erant aliæ diei horæ ad auspicandum imperium. Patet ex Tacito ibidem: ‘Agrippina, &c. crebro vulgabat ire in melius valetudinem Principis, quo milites bona in spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldæorum attentaret.’ Quam mulierum superstitionem Juvenalis ridet Sat. VI. ‘Ad primum lapidem vectari si placet, hora Sumitur ex libro.’

^c *Castra*] Prætoria, de quibus in Claudio cap. 10. et Tiberio cap. 37.

militibus in Curiam delatus est, discessitque jam vesperi, ex immensis, quibus cumulabatur, honoribus, tantum PATRIS PATRIÆ nomine recusato, propter ætatem. [9.] Orsus hinc⁹ a pietatis ostentatione, Claudium, apparatissimo funere elatum, laudavit consecravitque.^d Memoriae Domitii patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum¹⁰ privatarumque permisit. Primo etiam imperii die signum excubanti Tribuno dedit ‘Optimam matrem:’ ac deinceps ejusdem sæpe lectica per publicum simul vectus est. Antium coloniam deduxit, ascriptis¹ veteranis e prætorio,^e additisque per domicilii translationem^f ditissimis primipilariis:^g ubi et portum operis sumtuosissimi fecit. [10.] Atque, ut certiores² adhuc indolem ostenderet, ‘ex Augusti præscripto^h imperaturum se,’ pro-

//////////

pula, sed tunc est etiam delend. foret, quod mallet Burm.—9 Hic Edd. Med. sec. Ven. 2. 3. ostensione Edd. Rom. Pro elatum præbet calatum Dun. in quo consecravit sine que, sicut et in Memm. Medic. Polit. Vind. 1. cum quatuor Burm. Mss. et Ed. Ven. 1. In Vind. 2. Fouc. est et consecr.—10 Exulat publicar. ab Huls. privatarum publicarumq. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. et recutus, omisso est, Medic. 1. 3. Polit. Cop. sæpe vect. Periz.—1 Deductis ascr. Edd. Ven. 2. 3. Paulo ante e colonio Vind. 1. Postea et præ. abditisque Harlem. Periz. a m. pr. abditisq. etiam Ven. 2. 3.—2 Unns Torr. et Corsend. a m. sec. mitiorem, alter Torr. cum Fouc. interiorem. Dein Aug. rescripto Vind. 1. Periz. pro v. l. Ed. Camp. Statim non liber. non clem. Fouc. ne comit. Memm. Medic. 2. Voss. Ed. Steph. eamque secutæ: neque Cors. Cop.

NOTÆ

^d Consecravitque] Vide in Claudio cap. 45.

^e Veteranis e prætorio] De prætorianis supra sæpe.

^f Domicilii translationem] Hæc addit ut coloniae magnificentiam indicet, in quam missi sunt cives Romani, iique optimo jure cives, relicto eo, quo gaudebant, Romæ domicilio. Ii enim dicebantur cives Romani optimo jure, qui domicilium, qui tribum, qui honorum potestatem habebant; unde qui municipia incolebant, quantum et tribum et honorum petitionem haberent. Quia tamen domicilio carebant, eos Cicero in Bruto ap-

pellat non ingenuos cives Romanos, donec Romam cum suis rebus commigrassent. Domicilium hoc, non in urbe tantum ipsa, sed in agro Romano patuit. Qua de re plura apud Cicronem in Agrariis adversus Rullum, et maxime aquod Sigonium lib. 1. de Antiquo Jure Civium Romano cap. 1. et 2. ubi ista fusc et docte persequitur.

^g Primipilariis] De iis quid sint, vide in Tiberio cap. 37.

^h Augusti præscripto] Idem et Tacitus, ac præsertim Seneca libro de Clementia, qui inscriptus ‘ad Neronem.’

fessus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ ullam³ occasionem omisit. Graviora vectigalia¹ aut⁴ abolevit, aut minuit. Præmia^k delatorum Papiæ legis¹ ad quartas redegit. Divisis⁵ populo viritim quadringenis nummis,^m Senatorum nobilissimo cuique, sed a re⁶ familiari destituto, annua salaria, et quibusdam quingena,ⁿ constituit: item prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum. Et cum de supplicio cujusdam capite damnati, ut ex more subscriberet, admoneretur: ‘Quam vellem,’⁷ inquit, ‘nescire literas!’ Omnes ordine

Edd. Rom. sec. Ald.—3 *Ullam* non habetur in Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. *obmisit* Huls. *emisit* Dun. Medic. 1. 2. Cuj. Voss.—4 *Deest aut* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Edd. Casanb. et seqq. *obolev.* Harlem. In marg. Ant. Gryph. *Papia lege* legitur. Tum *ad quartanas* Harlem. Periz. Edd. Med. pr. Cald. Ven. *relegit* Cop.—5 *Divisi* Edd. Schild. Mox *quadragesis* Viterb. Lisl. Pal. 1. 3. Medic. 1. 2. Cort. Edd. Rom. aliæque plurimæ, *quadrigenis* Pal. 2. *quadringentis* Periz. *quadrigenis* vel *quadring.* uterque Vind. Cop. Harlem. Voss. Edd. Med. pr. Ven. al.—6 *Sed re*, ejecta præpos. Cop. Huls. Fouc. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Item *quingena cons.* Vind. 1. Fouc. probante Müll. Mox *menstruumque* Vind. 1. et Harlem. cum Edd. Vett. præter Steph. Bon. &c. quibus obsecutus est Casanb. *mestruum* Cuj. A Vind. 2. et Cort. abest etiam *capite*.—7 Huls. *vellet*. Tum *ordine* dedit Baumg. cum Ed. Seb. Gryph. pro vulg. *ordines*. Idem conj. *omnes ordine sub. et memor*. Præiverat Lips. *omnes Senatores ordine*, &c. quam conject. probant Ond. Wolf. Rulnk. Perizon. *Deest ac* Vind. 1. duob. Burm. Edd. Rom. Ven. Med. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. *Infra divisit et pl.* Fouc. sed correct.—

NOTÆ

¹ *Graviora vectigalia*] Qualia invenerat Caligula, supra in ejus vita cap. 40. aut alia hujusmodi, de quibus plura apud Tacitum lib. XIII. Annal. sub finem.

^k *Præmia*] Lipsius ad III. Annalium Taciti num. 49. existimat fuisse quartam partem bonorum ejus, qui deferebatur, ut forsitan fuerit antea tertia vel semis. Beroaldus vero hic nonnisi quartam præmiorum antea constitutorum partem, ut si v. g. quarta pars bonorum delatori daretur antea, jam non haberet nisi quartam illius quartæ. Quod probabilius est.

¹ *Delatorum Papiæ legis*] De hac

lege in Claudio cap. 23. &c. Hujus delatores eos esse patet, qui peccantem adversus legem accusant ac deferunt; genus hominum sordidum, quales erant quadruplatores, forsitan ab ista quarta dicti, quod illam lucrifacerent aliis accusandis, sordidoque isto modo vitam sustentarent.

^m *Quadringenis nummis*] Sestertios intellige, scilicet unam argenti libram, ut in Julio cap. 4. notatum: 17.lib. 10.s.

ⁿ *Quingena*] Supple sestertia, quorum singula mille sestertios valent, ut ibidem et cap. 26. notatum est: 2187.lib. 10.s.

^o *Quam vellem*, &c.] Hoc dictum

subinde ac memoriter salutavit. Agenti Senatui gratias respondit: 'Cum meruero.'^p Ad campestris^q exercitationes suas admisit et plebem: declamavitque^s sæpius publice: recitavit et carmina, non modo domi, sed in theatro, tanta universorum lætitia, ut ob recitationem^r supplicatio^r decreta sit, eaque pars carminum aureis literis Jovi Capitolino dicata. [11.] Spectaculorum plurima et varia genera edidit: Juvenales,^s Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Juvenalibus senes quoque consulares, anusque matronas¹⁰ recepit ad lusum. Circensibus loca Equiti secreta¹ a ceteris tribuit: commisitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos¹ pro æternitate imperii susceptos appellari 'Maximos' voluit, ex utroque ordine^u et sexu

8 Vulgo *declamavit et*, sed illud habent Mss. O, et Edd. ad Casaub. usque. Revocavit Gron. Pitisc. omisit copulam, jubente Græv. Mallet Ond. *quoque*. Mox post *sed* rursus addunt *et* Edd. vulgg. cum Codd. Torr. Pal. 3. Medic. 2. Vind. 1. Dnn. probante Græv. sed ejiciunt Burm. Ond. aliique, reliquis Mss. suffragantib.—9 Verba *ob rec.* Ern. glossam censet. Dein *eaque* jam ediderant Steph. et Casaub. uti exhibent libb. Torr. Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Cort. Cop. Huls. Al. *atque*. In aliquot Mss. Torr. item Vind. 2. Cort. Edd. Rom. est *delicata*. Supra *conversorum læt.* Cuj. Deest *literis* Voss.—10 *Anusque et matr.* Cod. Urs. *anusque matronasque* Cop. (qui *commisit etiam* cum Medic. 1. 2.) Contra Vind. 1. habet modo *anus matronas*. Non compareret *quoque* in Dnn. *et ceteris* ac mox *in camel.* Fouc.—1 *Lud. quoque pro* Fouc. Dein *lubricas p.* Ed. Camp. *supersidens* dant Memm. Medic. 1. 2. Cop. Huls.

NOTÆ

mire extollit Seneca, atque testatur natum inde sibi de Clementia scribendi consilium.

^p *Cum meruero*] Idem Aug. cap. 56. cum filios suos commendaret.

^q *Campestris*] In Augusto cap. 83.

^r *Supplicatio*] Quid sit, in Julio cap. 24.

^s *Juvenales*] Hos privatim exhibitos patet ex Tacit. Annal. xiv. et ab ipso Nerone institutos; quod miror prætermisum a Suetonio. Videsis Tacitum hæc fusc disseverentem.

¹ *Equiti secreta*] Tacitus lib. xv. 'Equitum Rom. locos sedilibus plebis anteposuit apud Circum; namque ad

eam diem indiscreti inibant, quia Lex Roscia (de qua in Augusto ad cap. 40.) nil nisi de quatuordecim ordinibus (qui in Theatro, ut in Julio ad cap. 39.) sanxit.'

^u *Utroque ordine*] Senatorio et equestri, quin et in arena certasse mulieres eodem anno quo loca discrevit equitibus. Tacitus refert Annal. xv. 'Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora, sed fœminarum illustrium Senatorumque plures per arenam fedati.' Quæ postmodum etiam fœminarum libido fuit, quæ exagitur a Juvenale Sat. vi. vs. 260. 'Aspice quo

plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus Eques Romanus elephanto supersedens per catadromum^v decurrit. Inducta est et² Afranii togata,^w quæ ‘Incendium’ inscribitur;³ concessumque, ut scenici ardentis domus suppellectilem diriperent, ac sibi haberent. Sparsa et populo missilia omnium rerum per omnes dies: singula quotidie millia^{4x} avium cujusque generis, multiplex penus,⁵ tessera^y frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetæ feræ; novissime naves, insulæ,^z agri. [12.] Hos

gataadr. in Medic. et Edd. Vett. aliquot. Tandem *decurrit* Fouc.—2 *Est et exulant a Memm. Dun. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Voss. et non habent Fouc. Medic. 2. Cort. duo Burm. cum Edd. ante Casaub. est ignorat Cop. In Huls. induta est et toga.*—3 Memm. Medic. 2. 3. Vind. uterque, Cop. Fouc. Cort. Periz. Harlem. *scribitur*, cum Edd. Vett. plerisque, nisi quod in Edd. Rom. sit *incendio scribitur*. Dein *sceni* Vind. 1.—4 Ita distinxit Græv. cum Edd. Bon. Par. aliisque recentt. antea post *millia* ponitur *τελελα στειγμή*. In Memm. Medic. Cop. Voss. *aulum pro avium*, Vind. 2. *aulium*, Cort. *aurum*. Conj. Ond. *alium*. Paulo ante *sparsit et pop.* Fouc.—5 *Plenus* Voss. Mox *restes* Ed.

NOTÆ

fremitu monstratos perferat ictus, ^w *Togata*] Fabula Romano more et habitu. In Augusto ad cap. 45.

Et quanto galeæ curvetur pondere, quanta Poplitibus sedeat, &c. Statius Sylv. ultima lib. 1. Adeoque id vulgatum, ut Severo imperante cavendum fuerit Senatusconsulto, ne fœmina ulla ad gladium ultra depugnaret, auctore Xiphilino in ejus vita.

^v *Catadromum*] Quidam explicant pro decursionis stadio; sed quid mirum, si per spatium amplum elephantus decurrat. Melius Torrentius et Casaubonus funem protensum fuisse dicunt, quo elephante ille decurreret: quod et Xiphilius sic reddidit, et constat elephantes visos esse funambulos, tum ex cap. 6. in Galba, tum ex Seneca epist. 85. ‘Elephantem minimus Æthiops jubet subsidere in genua, et ambulare per funem.’ Sed maxime Plinius lib. VIII. cap. 3. ubi de his animalibus plura et mira.

^x *Singula quotidie millia*] Hoc est, singularum rerum unum mille, singulis diebus. Beroaldus aliter distinguit, hoc sensu, ut singula millia avium omnis generis singulis diebus sparsa sint, et ‘multiplex penus’ intelligit esculenta varia; penus enim id omne dicitur, quo vescuntur homines: minus probabiliter.

^y *Tessera*] De tesseris frumentariis in Augusto ad cap. 40. de aliis ad cap. 41. et Calig. ad cap. 3. His tesseris, de quibus non modo descripta erat quædam frumenti quantitas accipienda, sed et vestes, agri, margaritæ, &c. quæ concedebantur arripientibus tesseras. Unde Martialis lib. VIII. Epig. 67. ‘Nunc dat spectatas tessera larga feras.’

^z *Insulæ*] Hoc est, domus: in Julio ad cap. 41. &c.

ludos spectavit e proscenii^a fastigio. Munere, quod in Amphitheatro ligneo,^b regione^c Martii campi intra anni spatium fabricato, dedit,[†] neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos Senatores,^c sexcentosque Equites⁷ Romanos, et quosdam fortunæ atque existimationis⁸ integræ:^d ex iisdem ordinibus^e confectores quoque ferarum, et varia arenæ ministeria. Exhibuit et naumachiam marina aqua,^f iunantibus belluis:⁹ item pyrrhichas^g quasdam e numero¹⁰ ephobo-

Junk. tab. via pictæ Vind. 1.—6 Vulgo in reg. Non agnoscunt τδ in Memm. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. opt. Torr. et, auctore Lips. delevit Oud. Post mun. abest quod a Fouc. Supra prosceni Medic. 1. 3. Mox noxium Medic. 1. Edd. Gryph. Col. Dol. Plant. Torr.—7 Lips. ad Tac. Ann. vi. 19. corr. quadragenos Sen. sexagenosque Eq. probantib. Torr. Græv. aliisque. Grut. suadet quadraginta Sen. sexagintaque Eq. Guj. quatuordecim Sen. sexagintaque Eq. Vind. 1. a m. pr. quadrigenos, Dun. quadringentos. Memm. cum Medic. 1. sescentosq. ut passim.—8 Estimat. Cop. et iisd. Periz. a m. pr. Tum in vulg. est interpunctio post ordinib. et mox confectoresque fer. et ad var. Confirmant quoque Pal. tr. Medic. Polit. Vind. uterque, Cort. Fouc. Dun. et tres Burm. Dein et var. sine ad præbent iidem, et Editiones omnes ante Casaub.—9 'Prætuli interpunctionem nostri commatis, quam edidi, alteri: *naumachiam, mar. aqua in. bell.*' Baumg.—10 Oud. conj. *pyrr. C. vel centum numero*

NOTÆ

^a *Proscenii*] Servius ait proscenica esse pulpita ante scenam, in quibus ludicra exercebantur, ad hunc Virgillii II. Georgic. vers. 386. 'Veteres ineunt proscenia Iudi.'

^b *Amphitheatro ligneo*] Quale jam ante ædificaverat Cnrio ille Tribunus, tuba civilis belli, de quo lib. I. cap. 29. et 50. &c. cujus magnificentiam describit et miratur Plinius lib. xxxv. cap. 15.

† A. U. C. 810.

^c *Quadringentos Senatores*] Lipsius ad viii. Annal. Tac. corruptum hunc numerum affirmat, et *quadragenos* ac *sexagenos* reponit: verosimillime; 400. quippe Senatores dimidia Senatus pars erat, et Xiphilinus 300. tantum equites memorat, quos tamen arenæ longe cupidissimos colligere est ex Calig. cap. 30.

^d *Existimationis integræ*] Nam pleurumque non nisi pauperes aut ignominia notati.

^e *Iisdem ordinibus*] Senatorio et equestri, quos tamen a Nerone coactos indicat Juvenalis Sat. vi. 'quanti sua funera vendant Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone.' ibi enim exagitat sui temporis equites, qui, Principe non jubente, sed sponte, hanc subibant infamiam.

^f *Marina aqua*] Quam e mari deduxerat. Belluas istas intelligunt crocodilos, hippopotamos, &c. de quibus Martialis Domitiano blandiens Epig. 28. Spectaculorum: 'Cæsaris hæc nostri pars est quota? vidit in undis Et Thetis ignotas et Galatea feras.'

^g *Pyrrhichas*] In Julio ad cap. 39.

rum,^h quibus post editam¹ operam diplomataⁱ civitatis Romanæ singulis obtulit. Inter pyrrhicharum argumenta,^k taurus Pasiphaën,² ligneo juvencæ simulacro abditam, iniit, ut multi spectantium crediderunt. Icarus^m primo statim conatu juxta cubiculumⁿ ejus decidit, ipsumque cruore respersit. Nam perraro præsidere,³ ceterum acubans, parvis primum foraminibus, deinde toto podio^p adaperto, spectare consuevit. Instituit⁴ et quinquennale^q

eph. Ern. item ad pyrr. quosdam e num. eph. Müll. placebat: pyrr. saltantes v. pyrr. quas saltabant e. n. e. In Vind. 2. et Ed. Junk. quosdam.—1 Edictum Memm. Medic. 3. Polit. Voss. Cop. Edd. Sab. Cald. al. Pro obtulit, in marg. ed. Gryph. notatur, alios edidit habere.—2 Pasaphaen Memm. Pasiphaen Medic. 2. Pasiphaen Cort. Cop. Harlem. Ed. Rom. sec. Alii cum Ed. Camp. Pasiphaem. Ven. 1. Pasiphaen. Tum in lign. habent Periz. Voss. et Edd. Vett. præter Par. Bas. Gryph. Plant. &c. additum Dun. Medic. 2. in quo et Cop. in. et ut multi sp. crediderunt, Icar. &c. Mox respersit Vind. 1.—3 Præsid. Vind. 1. Vulgo pr. parv. Illud dedit Ond. e Medic. 2. 3. Vind. 2. Cop. parvum pr. Voss. Item adoperto in nonnullis typis impressis, et consuevit Edd. Vett.—4 Instituitque et Vind. 2 inst. etiam Medic. 1. Postea Neronea mavult Burm. et dedicatis sine que volunt Lips. Jos. Scal. et Torr. e duob. suis

NOTE

^h *Ephēborum*] Quales erant adolescentes illi ex Asia per Caligulam acciti: in Calig. cap. 58.

ⁱ *Diplomata*] Hoc est, edicillos, quibus delatum erat jus civitatis Romanæ; hi enim a formâ sic appellata sunt, quia formabantur in modum tabellarum duplicium: quare etiam δειπλᾶς a Græcis appellari notavit Casaubonus. De his jam supra in Augusto ad cap. 50.

^k *Pyrrhicharum argumenta*] In scenicis ludis erant quoque saltationes, quarum argumentum ad comœdiam vel tragœdiam quæ agebatur accomodatam erat, unde videtur fabulæ argumentum illius fuisse de Pasiphaë, et illi convenisse saltationem.

^l *Pasiphaën*] Nota est Pasiphaës Dædali ac Minotauri fabula. Simile quid innuit Martialis Epig. 5. Spectaculorum: 'Junctam Pasiphaën Dictæo credite tauro. Vidimus: accepit

fabula prisca fidem.'

^m *Icarus*] Ejusdem argumenti continuatio esse videtur, ex eo quod Icarus volans induceretur. Hujus et Dædali patris Minoëm fugientis fabulam nemo nescit.

ⁿ *Cubiculum*] Principis in spectando suggestus est, de quo lib. 1. ad cap. 76.

^o *Præsidere*] In Augusto ad cap. 45. &c.

^p *Toto podio*] Quid sit podium, in Julio ad cap. 39. Quod autem 'adapertum' dixit, innuere videtur simile fuisse Mænianis quibusdam, de quibus in Calig. ad cap. 18.

^q *Quinquennale*] Jam ante celebrabatur Neapoli, supra in Augusto cap. 98. Idem narrat Tacitus lib. XIV. et lib. XVI. ubi 'Iustrale certamen' appellat, quod singulis Iustris, hoc est, quinquenniis, instauraretur. Testantur et nummi veteres.

certamen + primus omnium Romæ, more Græco triplex, musicum, gymnicum,^r equestre, quod appellavit NERONIA. Dedicatisque thermis atque gymnasio,^s Senatui quoque et Equiti oleum^t præbuit. Magistros toti⁵ certamini præposuit consulares sorte, sede Prætorum: deinde in orchestram Senatunquæ^{6u} descendit, et orationis quidem carminisque Latini coronam,^v de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit; citharæ^{7w} autem, a iudicibus ad se delatam, adoravit,^x ferrique ad Augusti statuam iussit. Gymnico, quod in Septis^{8y} edebat, inter buthysisæ^z apparatus, barbam primam

Codd. et Edd. Rom.—5 *Toto* tres Medic. Vind. uterque, Cort. (in quo certamine) Cop. Cnj. Huls. Mox sorte redemptorum Harlem. Periz. Edd. Ven. Med. pr. sortes redemptorum vel edemptor. Voss. Dun. sorte prætor. Bon. Med. sec. Par. sede pr. sine sorte Vind. 1. et ita legend. monnerat Beroald. Protulit e Ms. Urs. sed et prætorios, quod edidit, R. Steph.—6 Sabell. et Bongars. probante Ern. coniecere legend. in orch. scenamque. Repugnat Ond.—7 Ita Casaub. adjuvantib. Viterb. Lisl. Reg. Codd. Par. Pal. 2. Periz. Memm. Harlem. Medic. 2. 3. Polit. et Edd. Vett. præter Lugd. Gryph. Plant. &c. in quibus citharam, quam lect. Burm. denno inuexit. In Voss. citharam adornavit. Paulo ante ipsorumque Vind. 1. et mox ad stat. Aug.—8 Edd. Rom. in scriptis, et in Mss. aliquot buthisæ, butisæ. Tum conditam sine que Periz.

NOTÆ

† A. U. C. 813.

^r *Musicum, gymnicum*] De musico adhuc infra in Domitiano cap. 4. de Gymnicis in Augusto c. 43. et 45. &c.

^s *Thermis atque gymnasio*] Thermæ fuerunt balnea calidarum aquarum, qualia plura et magnificentissima fuere sub Imperatoribus. His ædificiis iungebantur gymnasia ephebea stadia, aliaque id genus loca exercendis corporibus destinata.

^t *Oleum*] Ad usum scilicet gymnasii: hoc enim nngi salubre est gymnasticam exercentibus. Hinc Plinius lib. xiv. cap. 22. 'Duo sunt liquores humano corpori gratissimi, intus vini, foris olei.' Virgilius Æneid. 111. de Actiacis ludis: 'Exercent patrias oleo labente palæstras Nudati socii.'

^u *Orchestram Senatunquæ*] Idem sonant, ut in Julio ad cap. 39. et Tib. cap. 66. et Claud. cap. 21. &c.

^v *Coronam*] Tacitus lib. xiv. 'Eloquentiæ primas partes nemo tulit, sed victorem esse Cæsarem pronuntiatum.'

^w *Citharæ [citharam]* Beroaldus et Sabellius legunt *citharæ*, quod et in Mss. multis Casaubonus agnoscit. Qua recepta lectione, supplenda est vox *coronam*, quod probabilius est: hanc enim potius quam citharam ad Augusti statuam miserit: cui accedit quod Eusebius testis est, cunctos a Nerone in citharistarum agone contendente fuisse superatos.

^x *Adoravit*] Vide in Aug. ad cap. 94. mm. 28.

^y *Gymnico, quod in Septis*] Certa-

posuit,^a conditamque in auream pyxidem, et pretiosissimis margaritis adornatam, Capitolio^{9b} consecravit. Ad athletarum^c spectaculum invitavit et virgines Vestales, quia Olympiæ^{10d} quoque Cereris^e sacerdotibus spectare conceditur. [13.] Non immerito¹ inter spectacula ab eo edita et Tiridatis^f in Urbem introitum † retulerim. Quem Armeniæ^g regem, magnis pollicitationibus sollicitatum, cum destinato per edictum die ostensurus populo propter nubium distulisset,² produxit, quo opportunissime potuit, dispositis circa Fori templa armatis cohortibus, curuli^h resi-

Harlem. Edd. O. ante Bon.—9 Ediderunt Casaub. Græv. Gron. aliique e Memm. *Jovi Capitolino*. In Medic. 3. Polit. *Capitolino*, ut malebat Lips. et Marci. ad Hor. l. 11. c. 24. Ceteri Mss. et Edd. *Capitolio*, quod post Burm. Ern. Oud. restituit Baumg.—10 Casaub. *Olympia* scribi jussit, probante Gnj. Excidit *quoque* e Casaub. Ed. et Schild. typothetarum culpa, ut videtur. Mox *sacerd. Cer.* Medic. 1. *ceteris* Vind. 1. Harlem. Edd. Rom. *cereis* Cop.—1 Desunt *non imm.* Huls. qui habet *spect. ab eo edita et Tirid.* Cop. caret eo. In Mss. Pulm. Torr. duob. Burm. Vind. 2. a m. pr. Fouc. *Mitridatis*, item Edd. Rom. Med. pr. Ven. 1. Cald. *Tyridatis* quædam Edd. *pro Mitridat.* Medic. 3. *retulerint* Fouc.—2 *Destitisset* Vind. 1. Tum *quem oport.* marg. Ant. Gryph. co-

NOTÆ

mine scilicet quod edidit in Septis, de quibus in Aug. ad cap. 43. et Tib. cap. 17. &c.

^a *Buthysiæ*] Hoc est, dum pararetur maximum omnium sacrificium: *θυσία* enim Græcæ, id est, *sacrificium*, et *βοῦς*, id est, *bos*, qui victima est omnium maxima. Virgilius II. Georgic. vs. 146. ‘Hinc albi, Clitumne, greges, et maxima taurus victima.’

^b *Barbam primam posuit*] In Caligula ad cap. 10.

^c *Capitolio* [*Jovi Capitolino*] Hæc enim alieni Deo sacrari solita. Martialis l. I. Epig. 32. ‘Hos tibi, Phæbe, vovet totos a vertice crines Encolpns,’ &c. et lib. IX. Epig. 17. ‘Consilium formæ speculum dulcesque capillos Pergameo posuit dona sacrata Deo.’

^d *Athletarum*] In Augusto ad cap. 43. et 45.

^e *Olympiæ*] In Caligula ad cap. 57.

^f *Cereris*] Eleusinæ, de qua in Claudio ad cap. 25. Has antistitas quoque appellarunt, quarum castitas Athenis eodem in honore quo Romæ Vestalium. Juven. Sat. VI. ‘Pancæ adeo Cereris vittas contingere dignæ:’ et Sat. XIV. ‘qualem Cereris vult esse Sacerdos.’

^g *Tiridatis*] Hic, a Corbulone victus, sollemis inter cærimonias sublatus capiti diadema Neronis imagini subjecerat, in ipsa Armenia. Pluribus hoc narrat Tacitus lib. XV. Annal.

† A. U. C. 819.

^h *Armeniæ*] De hac in Tiberio ad cap. 41.

ⁱ *Curuli*] Tacitus ibidem id quoque de ejus imagine narrat: ‘Medio tribnna sedem curulem, sedes effigiem Neronis sustinebat.’ De sella curuli in Augusto ad cap. 43.

dens apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria atque vexilla: et primo per devexum pulpitem subeuntem admisit ad genua, allevatumque dextra exosculatus est; dein precanti,³ tiara deducta,⁴ diadema^k imposuit, verba supplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum inde⁵ in theatrum, ac rursus supplicansem, juxta se latere dextro^l collocavit. Ob quæ Imperator consalutatus, laurea in Capitolium^m lata. Janum geminumⁿ clausit, tanquam nullo residuo bello.⁶ [14.] Consulatus quatuor[†] gessit: primum bimestrem,⁷ secundum et novissimum semestres,

//////////

hortib. deest Cop. curruli habent Vind. 2. Cop.—3 Deinde prec. Vind. 2. deprecanti sine dein Edd. Rom.—4 Diariam deductum Memm. Huls. Cop. Voss. Cuj. Dun. Medic. 3. Edd. Rom. diariam quoque reliqui Medic. tiaram deductam Periz. Harlem. Edd. Sab. Med. pr. Cald. dianam deductam Fonc. Burm. an exciderit post, Ond. per dubitant.—5 Ita Memm. Medic. Polit. Edd. Bas. Plant. al. probantib. Ond. Ern. Vulg. deinde. Voc. ignorat Periz. Harlem. et Edd. Vett. enim Vind. 1—6 Receptit Baumg. emendationem Faërni, Torr. et Lips. plerisque probatam, pro lect. vulg. tam nullo quam res. bello, a Gron. mutata in jam nullo quasi res. bel. Casaub. conj. clausit: clausit tam nullo q. r. b. Ond. non tam nullo q. r. b. In Ed. Junk. tam nullo usquam res. bel. Jungenda hæc superiorib. (virgula post lata posita) monuerunt Torr. Casaub. alique, ut et edidit Ond. Edd. Vett. præter Steph. Bas. et seqq. nov. cap. incipiunt a Janum. Cuj. Tam in illo.—7 Medic. 1. 3. Cop. bimestrem, et mox semenstres et quodrimenstrem Memm. Medic.

NOTE

ⁱ *Tiara deducta*] Hæc capitis ornamentum est Persis et Phrygiis, unde et sacerdotes quidam Romani a Trojanis orti hæc utebantur. Juven. Sat. vi. vs. 515. 'cui ranca cohors, cui tympana cedunt Plebeia, et Phrygia vestitur bucca tiara.' rotunda et quasi sphaera media capitis apicem apertum relinquebat, unde et lunata dicitur a Sidonio: 'Flectit Achemenius lunatum Persa tiaram:' ubi nota masculino quoque genere effæri a Virgilio lib. vii. 'sceptrumque sacerque tias.'

^k *Diadema*] Quod in Armenia deposuerat, non nisi Neronis manu resumendum. Tacitus ibidem.

^l *Latere dextro*] Honoratiore, ut

supra notatum in Claudio ad cap. 24. Theatrum hic intellige Pompeianum, quod Nero hac de causa operiendum auro jusserat, auctore Plinio lib. xxxiii.

^m *Laurea in Capitolium*] Quod stante Republica licuit omnibus qui Imperatores consalutati fuerant: de quo adhuc infra in Domitiano cap. 6.

ⁿ *Janum geminum*] Ab his verbis caput sequens inceperunt, qui Suetonium distinxere. Restituit Casaubonus ex optimo Viterbiensi codice, non quidem distincto capitibus, in quo tamen quibusdam in locis paragraphi minio notati visuntur.

† A. U. C. 808. 810. 811. 813.

tertium quadrimestrem: medios duos continuavit,^o reliquos inter annua spatia variavit. [15.] In jurisdictione postulatoribus,^{8 p} nisi sequenti die, ac per libellos,^q non temere respondit. Cognoscendi^r morem eum tenuit, ut, continuis actionibus^s omissis,⁹ singillatim quæque¹⁰ per vices^t ageret. Quoties autem ad consultandum secederet,^t neque in commune quicquam, neque propalam deliberabat; sed conscriptas^{2 y} ab unoquoque sententias tacitus ac secreto legens, quod sibi³ libuisset, perinde⁴ atque pluribus idem videretur, pronuntiabat. In Curiam libertinorum filios^u diu non admisit: admissis a prioribus Principibus honores denegavit. Candidatos, qui supra numerum^v essent, in

semestrem Vind. 2. duos abest a Medic. 1. a m. pr.—8 Reines. placebat *postulantibus* cum Guther. de Off. Dom. Aug. 1. 20. Mox in *cognoscendo* vulgg. Edd. etiam Burm. Nostr. lect. comprobant Memm. Medic. 3. Polit. et aliquot Torr. cum Pal. 2. nisi quod pro *eum ten.* legat *continuit*. Alii Torr. Codd. *cognoscendi eum mor.* Nov. Cap. ordiuntur ab his verbis Edd. plurimæ. —9 Torr. e duob. Codd. et Guther. de Off. Dom. Aug. 1. 20. delent *omissis*, eosque sequitur Reines. *accusationibus* Pal. 1. In Polit. Medic. 2. et Edd. Vett. *singulatim*, perpetua variatione.—10 *Quæcumque* Medic. 1. *per vicos* in nonnullis Casaub. Mss. et Polit. Exulat *ageret* a Memm. Medic. 3. Polit. Conj. Noordkeik. teste Ern. *ageret*. Malit Ond. *ageretur*.—1 Medic. 1. Vind. 2. Periz. *sederet*, cum Edd. Sab. Cald. Bon. Junt. Ald. aliisque. Illud ex Turneb. monito suisque Mss. item Edd. Rom. Med. pr. &c. restituit Pulm. *se sederet* Lugd. *ad consulendum* Huls.—2 Vulgo additur *et ante conscript.* sed delevit Baumg. auctore Ond. astipulantib. Ms. Urs. Vind. 2. Cort. Fouc. *sed descript.* Cop.—3 Vulgo *quid ipsi*. Edd. Lugd. Junt. Steph. *quod ipsi*. Torr. mallet *quod vel quidquid ipsi*. Receperunt *quod sibi* Burm. Ern. cum Vind. 2. Periz. Harlem. Edd. Ven. Bon. *quod ipsi* retinuerunt Ond. Wolf. al.—4 *Proinde* Fouc. Dein corr. Torr. *libertorum*. In Edd. Lugd. Junt. Ald. Bas. Gryph. seqq. Medic. 1. Polit. Fouc. Cort. Cop. *admissos pr.* omissa præposit. *admissos* etiam uterque Vind. Ed. Camp. *honores deest* Dun. Medic. 1. Paulo

NOTÆ

^o *Continuavit*] Sic in Aug. ad cap. 26. et Julio cap. 76.

^p *Postulatoribus*] Ii sunt quos jurisconsulti vocant etiam procuratores, ut et nostrates vulgo.

^q *Libellos*] Ne impræsentiarum respondens temere quid statueret, propria voce.

^r *Cognoscendi* [*in cognoscendo*] Hoc est, judicando, supra in Claudio ad cap. 15.

^s *Continuis actionibus*] Hoc est, causis quæ, ubi agi cœperant, non ante relinquebantur, nec aliæ tractabantur, quam forent absolutæ: quod patet ex Ciceronis Verrinis.

^t *Per vices*] Non attendendo ntrum necne incepta prius finita foret.

^u *Libertinorum* [*libertorum*] *filios*] Supra in Claudio cap. 24.

^v *Supra numerum*] Definitus enim erat magistratuum numerus: unde, si

solatium dilationis⁵ ac moræ, legionibus præposuit. Consulatum in senos plerumque consulenses dedit. Defunctoque circa Kalendas Januarias a Consulibus, neminem substituit; improbens exemplum veteris Caninii⁶ Rebili,^w uno die Consulis. Triumph^v a ornamenta^x etiam quæstoriæ dignitatis et⁷ nonnullis ex equestri ordine tribuit, nec utique de causa militari. De³ quibusdam rebus orationes⁹ ad Senatum missas, præterito Quæstoris officio,^y per Consulem^z plerumque recitabat. [16.] Formam ædificiorum Urbis novam excogitavit, et ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum¹⁰ solariis^a incendia arcerentur:

ante curia Fouc.—5 *Dilectionis* Vind. 1. Mox *Januarii* Cop. Harlem. *citra Kal.* Mss. Beroald. *adimprobens* Medic. 1.—6 *Comini* Ed. Ven. 1. *Convicii* Fouc. *Canini* Medic. 1. 3. Cop. Voss. Edd. Rom. *Rebui* Periz. Harlem. cum Edd. Ven. 2. 3. Lugd. et plures. *Rebiliti* Bon. Steph. Par.—7 *Dcest copula* Edd. Seb. Gryph. Palm. et duob. Mss. Torr. qui cum Lips. invertibat *dign. nonn. et ex eq.* Gnj. censet *homiibus* vel s. q. desiderari. In Periz. *dignitati*, erasa litera s. Medic. 2. *nonnulli*.—8 In Edd. Vett. usque ad Casaub. item Ern. Bip. cum utroque Vind. Cort. Medic. 2. Dum. Pal. 1. Cuj. Voss. additur *sed et*, unde Beroald. et alii cum Barm. distinguunt: *de caus. militari, sed et de quib. rebus.* Orat. sed corr. idem Barm. *sed et de quibusd. aliis v. civilibus reb.* Dorvill. *sed et quibusd. regibus.* Illa *sed et* deleta fuerunt a Torr. et Casaub. e suis Mss. probantib. Græv. Gron. Ond. suffragantib. Memm. Pal. duob. Medic. 1. 3. Polit. Cop. *de quibusd. etiam reb.* Medic. 1. Baumg. conj. *sed de quibuscumque reb.*—9 Edd. Casaub. et seqq. *rationes*, quod operarum incuriæ attribuendum putat Oud. *per Consules* Cod. Urs. Ed. Ern. In Mss. aliquot et Edd. recentt. *Cos. vel Coss.*—10 *Quorum* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Cop. Voss. qui et mox *destinavit.* Vind. 2. Edd. Rom. *destinaverat.* Supra *ut et ante* Fouc. Ern. delend. censet *rd et.* Tum *Hostiam* seu *Ostiam* libb.

NOTÆ

plures peterent, necessario aliqui repellentur. De hoc et Tacitus: 'Comitia Prætorum, arbitrio Senatus haberi solita, quod acriore ambitu exarserant, Princeps composuit, tres, qui supra numerum petebant, legioni præficiendo.'

^w *Caninii Rebiti*] In paucas horas Consulis, supra Claudio cap. 76.

^x *Triumphalia namenta*] Supra non semel. Unde in Claudio ad cap. 17.

^y *Quæstoris officio*] Hic est candidatus ille Principis, cujus erat officium literas in Senatu Principis nomine recitare. De quo in Augusto

cap. 65. Hic et sub Imperatoribus Constantinopolitanis Quæstor Sacri Palatii dictus est, ejusque munus ampliatum; libellis enim supplicibus subscribebant, leges subnotabant Quæstores Sacri Palatii, quales postea in Aula Principum dixerunt Cancellarios.

^z *Per Consulem*] Quod videbatur magnificentius.

^a *Solariis*] Quid sint solararia, supra dictum est in Claudio ad cap. 10. et Mæriana, quæ ferme idem erant, in Calig. ad cap. 18.

easque sumtu suo exstruxit.¹ Destinarat etiam Ostia tenus^c moenia promovere, atque in fossa mare veteri Urbi inducere. Multa sub eo¹ adversa severe, et coërcita, nec minus instituta. Adhibitis sumtibus modus: publicæ cœnæ ad sportulas redactæ² interdictum, ne quid in popinis cocti^e præter legumina aut olera veniret, cum antea nullum non opsonii genus proponeretur: afflicti² suppliciiis Christiani,^f genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ: vetiti quadrigariorum³ lusus, quibus, inveterata licentia^g passim vagantibus, fallere ac furari per jocos jus erat: pantomimorum^h factiones cum ipsis simul relegatæ.

Torr. cum Edd. ante Bon. *Hostia* plerique Mss. Ed. Med.—1 *Etiam sub eo* Huls. *sub eo etiam adversa* Medic. 1. Postea *venirent* Medic. 1. 3.—2 *Afflicti* Cod. Urs. et Ed. Steph. quod non displicebat Oud. Ern.—3 *Man. doct.* in ora Ed. Steph. conj. *succulariorum*, *Burm. quadriorior*. Statim *negantib.* Vind.

NOTÆ

^b *Exstruxit*] Tacitus lib. xv. non nisi pollicitem refert post incensam Urbem.

^c *Ostia tenus*] Torrentius legit in tribus libris *Ostiam*. Hæc aberat sexdecim ab Urbe millibus.

^d *Sportulas redactæ*] Sportæ sunt calathi viminei, quibus pecuniæ condi, et cœnæ ac prandia inferri solebant, non secus atque canistris. Hinc sportulæ dictæ, vel cœnæ, vel quæ pro cœnis aliquando pecuniæ clientibus dabantur. Quarum usum postea Domitianus sustulit, revocata cœnarum rectorum consuetudine. De quibus supra in Augusto ad cap. 74. et Domitiano cap. 7. Ex quo tamen instituto erogationes etiam, quæ in ordinem decurionum fiebant, sportulæ dictæ sunt, ut et ea quæ iudicibus aut viatoribus pro salario dabantur.

^e *Ne quid in popinis cocti*] Vide in Claudio ad cap. 38.

^f *Afflicti suppliciiis Christiani*] Tacitus enumerat hæc supplicia, *Annal.* xv. ubi retulit a Nerone tentata in

Delph. et Var. Clas.

cassum omnia, ut incendii a se excitati opinionem everteret: subjungit: ‘Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, et quæsitissimis pœnis affecit, quos, per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat.’ Et paulo infra: ‘Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat.’ De qua immanitate Josephus Scaliger et Lipsius intelligendum putant Juvenalem *Sat.* 1. vs. 155. ‘Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa, Qua stantes ardent qui fixo pectore fumant:’ quanquam alii de quibusvis mæfeticis aut damnatis. De Christianis jam supra in Claudio cap. 25.

^g *Licentia*] Forte eandem describit infra cap. 26.

^h *Pantomimorum*] Quid sint pantomimi et mimi, in Augusto ad cap. 45. et Julio ad cap. 39. De factionibus

Sueton.

3 A

[17.] Adversus falsariosⁱ tunc primum repertum, ne⁴ tabulæ,^k nisi pertusæ, ac ter lino per foramina trajecto, obsignarentur. Cautum, ut in testamentis primæ⁵ duæ ceræ,^l testatorum modo nomine inscripto, vacuæ^m signaturis ostenderentur; ac ne quis⁶ alieni testamenti scriptorⁿ legatum sibi ascriberet; item, ut litigatores pro patro-

1. *per joc.* desiderantur in Cuj. *tum ipsis* in Edd. Schild. postt.—4 *Ut tab. et trilino* Vind. 1. *cum luco* Edd. Rom. Mox *in*, haud improbante Casaub. abest a Viterb. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. et duob. Burm.—5 Sunt qui conj. *imæ duæ*, teste Casaub. Legit Salm. *ut pr. cer. &c. subsignaturis ost.*—6 In Memm. Medic. 3. Vind. 2. Cort. Cop. Edd. Rom. Ven. 1. *ne qui.* Statim *ut deest*

NOTÆ

horum etiam in Tiberio cap. 37.

ⁱ *Falsarios*] Indictum adversus illos supplicium. In Claudio cap. 15.

^k *Tabulæ*] Quæ cera illitæ pugillares quoque et codicilli dicuntur, quamvis pro magnitudine et usu discrepasse videantur. Obsignare est limum illud seu filum per foramina ter traductum munire signis testium, cum ante nonnisi semel traduceretur; nec enim incognitus ille mos jam inde a Plauti temporibus, ut patet ex Bacchidibus aliisque hujus pœtæ locis. Hæc cautio ad contractus et tabulas omnes adhibita; ad testamentarias vero alia insuper.

^l *Primæ duæ ceræ*] Hoc est, primæ duæ tabulæ ceratæ, sive paginæ: erant enim aliquando quintuplices, vulgo triplices.

^m *Vacuæ*] Horatius lib. II. Sat. 5. vs. 54. ubi curiosos hæredipetas insectatur, ait: 'quid prima secundo Cera velit versu, solus multisne cohæres, Veloci percurre oculo.' Ad quem locum Porphyrius: 'Bene hoc et juxta ordinem, quia prius testatoris nomen, secundo hæredis.' Ne igitur testes, qui et nomina sua subscribebant, et signa apponebant, hæredem, cognoscerent, Nero voluit ut primis

duabus paginis non scriberetur aliud quam testatoris nomen, quo testibus constaret tantum, se ejus testamento adhibitos, et ubi subscriperant, tum testator securus describeret suum testamentum in vacuis illis paginis, quas ideo reliquerat. Hæc autem omnia ad majorem testatoris ipsius, et hæredis, instituti sive substituti, securitatem.

ⁿ *Scriptor*] Quales sunt tabelliones. Lege III. codice 'De his qui sibi ascribunt,' refertur ex Alexandri Imperatoris Constitutione, hoc a Divo Claudio prohibitum. Ad quem locum Cujacius Suetonium accusat erroris, qui Neroni tribnerit quod erat Claudio tribnendum, quia nempe Nero Divi appellatione affectus non legitur.

^o *Pro patrociniis*] Hoc vetitum fuerat lege Cincia, quam M. Cincius Tribunus plebis tulerat multo ante, anno scilicet U. C. 549. quam idcirco muneralem appellarunt, quia vetabat ne quis donum minusve caperet, ut Festus ex Plauto in voce 'Muneralis.' De ea lege Tacitus Annal. XI. 'Consurgunt Patres legemque Cinciam flagitant, qua cavetur antiqutis ne quis ob causam orandam

ciniis^o certam justamque mercedem,^p pro subselliis^q nullam omnino darent, præbente ærario⁷ gratuita: utque rerum actu^r ab ærario causæ ad Forum ac recuperatores transferrentur: et ut omnes appellationes^s a iudicibus ad

Vind. 1.—7 Ad ærarium unus Torr. Mox recuperatores Memm. Medic. aliique plures, reparatores Vind. 1. recuperatos Cuj. Ante atque rerum Dun. Cuj.

NOTE

pecuniam donumve accipiat.' Et lib. xiv. 'Ejus opprimendi gratia repetitum credebatur Senatusconsultum, pœnaque Cinciæ legis adversus eos, qui pretio causas oravissent.' Hanc postea vetustate evanescentem Augustus firmat Senatusconsulto, quod, a Nerone sublatum, restituit iterum Trajanus, ut diserte innuit Plinius libro v. Epist. ultima. Qua de re et Cicero et Livius non uno in loco.

^p Certam justamque mercedem] Hæc fuit, ex Plinio Epist. ultima lib. v. decem millium: ex Tacito lib. xi. Annal. initio, ubi Claudium hujus rei auctorem facit, 'dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.' Ex Ulpiano Lege i. ff. de extraordin. cognit. § 10. et 11. 'pro singulis causis centum aurei,' ad plurimum. Quæ tria in idem omnino recidunt: aureus enim unus viginti-quinque denarios sive centum nummos valebat, ut probatur infra in Othone ad cap. 4. nostrate igitur moneta 437. lib. 10. s. Vide in Julio ad cap. 4. et 26. de sestertiis.

^q Subselliis] Casaubonus existimat, subsellia et tribunalia in foro ad tempus exstructa fuisse, quoties opus esset propter judicia quæ ibi a Præ-tore ceterisque magistratibus exercebantur. Unde colligit, fuisse quosdam illorum mancipis, qui pecunia sua subsellia exstruerent, quam postmodum a litigatoribus cum lucro repeterent. Certe obscurum est quæ-

nam illa subsellia fuerint; vix enim intelligi potest de iudicium subselliis, ut lib. i. cap. 84. aut patronorum, ut in Augusto cap. 56. &c. Recitantes quidem, de quibus Aug. c. 89. et Claud. cap. 41. subsellia condusse constare videtur ex Juven. Sat. vii. vs. 45. 'Nemo dabit regum quanti subsellia constant, Et quæ conducto pendent anabathra tigillo.'

^r Rerumactu] Judiciorum tempore, ut in Claudio cap. 15. et 23. et Aug. cap. 32. Recuperatores non multum ab iis iudicibus diversi, quos a Præ-tore datos, notatum est supra in Julio ad cap. 11. aut sorte ductos, ut in Augusto cap. 29. nisi recuperatores dicebantur iudices dati, quod in iis ferme causis, in quibus de facto quodam aut statu alicujus ageretur; quia per eos rem aut statum quisque suum recuperabat. Quidam codices legunt recuperatores, ut et Festus in voce recuperatio, ubi etiam de iis nonnulla. Sensus igitur est, causas quæ ante agebantur coram Præfectis ærarii, de quibus Aug. cap. 36. et Claud. cap. 9. et 24. in ipso ærario, vel ad ærarium, ut loquuntur alii, translatas in forum apud Iudices illos, per quos res suas quisque recuperabat.

^s Appellationes] Caligula iudicibus permiserat liberam jurisdictionem, supra in Caligula cap. 16. Quæ tamen diuturna non fuit, ut patet ex hoc loco et ex Tacit. Annal. xiv.

Senatum fierent. [18.] Augendi propagandique imperii neque⁸ voluntate ulla, neque spe motus unquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitavit: nec nisi verecundia, ne obtrectare parentis gloriæ⁹ videretur, destitit. Ponti modo regnum, concedente Polemone,¹ item Alpium, defuncto Cottio,^u in provinciæ formam^v redegit. [19.] Peregrinationes duas omnino suscepit, Alexandrinam et Achaicam:^{10w} sed Alexandrina ipso profectionis die destitit, turbatus¹ religione simul ac periculo. Nam circuitis² templis cum in æde Vestæ resedisset, consurgenti ei primum lacinia obhæsit: deinde tanta oborta³ caligo est, ut dispicere^x non posset. In Achaia⁴ Isthmum perfodere aggressus, prætori-

//////////

—8 *Nec vol.* Periz. Edd. sæc. xv. *numquam* Vind. 1. *Tum de Brit. exerc. deduc.* Cuj.—9 *Gloriam* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. *Dein Polomone* Vind. 1. *Palcm.* Camp. *Mox Coctio et Cotio* Mss. aliquot et Edd. Bas. Lugd. Ald. Steph. &c. *Cotto* Ms. Urs. *Concio* Fouc. *redigit* Medic. 2. Dun.—10 *Achaicam* Medic. 1. Vind. 1. Periz. Edd. Camp. Med. Ven. *Acchiticam* Dun. *Tum Alexandrinam* Memm. Medic. Polit. Vind. 1. Harlem. Pal. 1. 2. Periz. Edd. Vett. exceptis Rom. sec. Bon. Bas. Pulm. &c. *destituit* conj. Guj. sicut est in Nonn. Cod. marg. Ant. Gryph.—1 *Exturbat.* Huls. Mallet Lips. *tardatus.* *Dein simul relig.* Dun. Vind. 1. Medic. 2. Harlem. et Edd. ante Casaub. *et peric.* Medic. 1. Cop. Notavit Lips. in ora Cod. *relig. ac miraculo.*—2 Memm. *circumitis*, ut Medic. 3. Vind. 2. Cort. passim. *Cum ante circ.* habent Edd. O. ante Casaub. et Mss. multi, sed Memm. Medic. 3. Vind. 2. Cort. Huls. Casaub. favent. *Mox dein tres* Medic. Polit. Cuj. Voss.—3 Ita Memm. Medic. 1. Vind. 2. Cort. Cuj. Voss. cum Edd. Steph. Casaub. Græv. &c. probantib. Oud. Ern. In ceteris *coorta*, quod revocavit Burm. *Dein respic.* a Græv. et Oud. receptum, est in Mss. O. præter Periz. nec non Edd. præter Rom. Par. Bas. Gryph. Plant. Schild. &c. Alterum defendunt Burm. Ern. *ut desp. non esset* Edd. Arg.—4 *In Ach. enim* Vind. 1. *Ach. est* Dun. Cuj. Voss. Edd. Rom. in *Achaicam* Ven. Med. *fodere* Vind. 1.—

NOTÆ

¹ *Polemone*] ‘Pontum in jus provinciæ Polemonis reguli permissu redegit, a quo Polemoniacus Pontus appellatus est,’ inquit Aurelius Victor in Nerone. Pontus Asiæ minoris regio, quæ hodie *Anatolia*.

^u *Cottio*] A quo Alpes Cottiarum appellatæ, quas alii appellant *Moncenis*, alii *Mongenebre*.

^v *In provinciæ formam*] Hoc est, a

magistratu Romano administrandam voluit, ut Augustus Ægyptum, Aug. cap. 18.

^w *Achaicam*] De Achaia in Tiberio cap. 4. &c.

^x *Dispicipere*] Alii *despicere*. Tacitus addit et per omnes artus tremuisse. De consilio perfodendi Isthmi, jam supra in Calignula cap. 21. et Jul. cap. 44.

anos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est; tubaque signo dato, primus rastello humum effodit,⁵ et corbulæ^y congestam humeris extulit. Parabat et ad Caspias portas^z expeditionem, conscripta⁶ ex Italicis senum pedum^a tironibus nova legione, quam Magni Alexandri⁷ phalangem^b appellabat. Hæc partim nulla reprehensione, partim etiam non mediocri laude digna in unum contuli, ut secernerem a probris ac sceleribus ejus, de quibus dehinc dicam. [20.] Inter ceteras disciplinas pueritiæ tempore imbutus⁸ et musica, statim ut imperium adeptus est, Terpnum citharædum, vigentem^{9c} tunc præter alios, ar-

5 *Hum. confedit* Vind. 1. Dein *Corbulo conjectam hum. extulit* Pal. 1. *Corbulo* etiam Edd. Bas. Col. Seb. Gryph. *Corbula* Junk. *congesta* Harlem. quod posse defendi existimat Burm.—6 *Conscriptam* Medic. 3. Vind. 1. Harlem. Voss. Periz. a m. pr. Ed. Ven. 1. *pedum* deest Medic. 1. Corr. Sab. *sen. millium pedum*, quem refutat Beroald. Tum *nona* Edd. Sab. Cald. Med. pr. cum Periz.—7 *Alex. more* Fouc. Edd. Rom. Proxime *phalanga* Memm. *phalangen* Vind. 1. *phalangam* Camp. *appellavit* Vind. 1. Edd. Rom.—8 *Puer. imb. temp.* Periz. Harlem. Edd. Ven. Lugd. Plant. al. Torr. cum Lips. *ejecit tempore.* Tum *et in mus.* Fouc. *Terpreum* Vind. 1. *Terpinum* Cort. *Thermum* Nonn. *Ter- num* Huls. *Therpnium* Periz. Ed. Rom. sec. probatque Burm.—9 *Ingentem* uterque Vind. Cort. et O. Torr. cum Edd. Rom. Dein *accessit* Edd. Oud. Wolf. auctoribus Memm. Medic. 2. 3. Polit. Periz. Edd. Rom. Med. Ven.

NOTE

^y *Corbulæ*] Vas est vimineum. Hoc autem præstitit, non tantum ut more magnorum Imperatorum milites incitaret ipse suo exemplo, sed etiam ut religione deterritos confirmaret, quod ad primam fassionem visus esset erumpens sanguis, visa spectra auditique gemitus, referente Xiphilino.

^z *Caspian portas*] ‘Clanstra Caspiarum’ dixit Tacitus i. Hist. De his et Plinius lib. vi. cap. 11. et 14. et Strabo lib. xi. Sunt angustiæ Tauri montis, non longe a mari Caspio, natura et magno artis molimine interclusæ, qua transitus est e Media, quæ hodie *Madag*, in Albaniam. Hujus regionis ut non una pars est, ita nec unum nomen hodiernum est.

^a *Senum pedum*] Proceros quosque lectos patet, ex eo quod de statura dictum est in Tiberio cap. 68. Quod et ab Imperatoribus Romanis in tironibus legendo animadversum notat Vegetius, et non semper exigendum probat exemplis, lib. i. cap. 15.

^b *Phalangem*] Phalanx Macedonica, caterva Gallica, et legio Romana, non multum inter se nec robore nec numero differebant. Notat porro ex Suida Casanbonni, Macedonicis re- gibus fuisse cohortem aut legionem e tironibus staturæ procerioris compositam, Neronianæ isti plane similem; quin et ejusdem omnes ætatis erant, unde dicebantur *Ἠλικες*.

^c *Vigentem*] Torrentii Mss. libri

cessivit; diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paulatim et ipse meditari exerceri-que¹⁰ cœpit, neque eorum quicquam omittere, quæ generis ejus artifices, vel conservandæ¹ vocis causa, vel augendæ factitarent; sed et plumbeam chartam^d supinus pectore sustinere, et clystere² vomituque purgari, et abstinere pomis cibusque officientibus;^e donec, blandiente profectu, (quanquam exiguæ vocis et fuscæ,) ^f prodire in scenam³ concupivit, subinde inter familiares Græcum proverbium⁴ jactans, ‘occultæ musicæ nullum esse respectum.’ Et prodiit Neapoli^g primum; ac ne concusso quidem repente⁵

&c. *accessit* Med. sec. In aliis *accessit*.—10 *Excitarique* Periz. a m. pr. Edd. Med. pr. Sab. Cald. *exercitarique* Harlem. Ed. Med. sec. Dein *ne eor.* Cop. Vulgo *ne.* Firmant nostr. lect. Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. 1. Edd. Rom. Med. 1. Ven. &c. Desunt *quæ gen.* Cop.—1 *Conservandum et augendum* Huls. Mox conj. Müll. *sic et pl.* Item, *factitarunt* Fouc. et *sustinuit* Periz. Harlem. Edd. Ven. Bon. *sestinuit* Med. Cald. margo Gryph.—2 *Clysteri* Vind. 1. Paulo ante *chartam* Cuj. Dein *afficientib.* unns Torr. cum Ed. Par. Pro *pomis* Reines. ad marg. suadet *potibus* vel *pomatis*.—3 Fouc. *in scen. prod.* Statim *concupiit* Edd. Oud. Wolf. cum Memm. Dun. Cop. Voss. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. Steph. *concupiit* in aliis.—4 *Gr. prosibium* Vind. 1. Dein *prodit Neapolim* Medic. 1. 3. Cop. *Neapolim* etiam in utroque Vind. Fouc. Cort. trib. Burm. Edd. Ven. Med. pr.—5 *Repente* abest a Cop. Tum Latinis literis *nomen* Mss. tantum non O. item Edd. Med. pr. Cald. Bon. uti etiam malebat Torr. Hinc et *nomen* in Fouc. Vind. 1. Cort. Cop. Huls. Har-

NOTÆ

omnes *ingentem*. Artifices hujus generis sunt phonasci, ut infra cap. 25. patet, formandæ vocis magistri.

^d *Plumbeam chartam*] Plinius lib. xxxiv. cap. 18. ‘Nero, (quoniam ita Diis placuit,) lamina pectori imposita, sub ea cantica exclamans, alendis vocibus demonstravit rationem.’ Ubi de vario plumbi usu loquitur.

^e *Officientibus*] Unns e libris Mss. *afficientibus*: quod eo potest sensu, quo in Claudio cap. 25. verbum hoc explicatum est. Porro sectivo hac de causa auctoritatem dedit ‘ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo,’ inquit Plinius lib. xix. cap. 6.

^f *Fuscæ*] Et ideo maxime porro usus videtur; hic enim ‘voci splendorem affert,’ auctore eodem Plinio lib. xx. cap. 6. qui et de voce ‘fusca’ lib. xxviii. cap. 6. Hanc subraucam fuisse innuit Quintilianus, cum ait in Antonio fuisse vocem fuscam et subraucam. Quem auctorem vide lib. ix. cap. 3. ubi de vocis qualitate plura disserit.

^g *Neapoli*] Utpote quæ cum Græca civitas foret, non adeo mirum videretur, si Græco in ea more ageret: nec enim apud Græcos, quemadmodum apud Romanos, musica et saltatio a Principum persona aberant, nec in vitiis ponebantur; quin inmo læc ‘omnia apud Græcos et grata et

motu terræ theatro, ante cantare destitit, quam inchoatum⁶ absolveret νόμον.^h Ibidem sæpius, et per complures cantavit dies: sumto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens secreti a balineis in theatrum transiit, mediaque in orchestraⁱ frequente populo epulatus,⁷ ‘si paulum subbibisset, aliquid se sufferti^{8 k} tinniturum,’ Græco sermone promisit. Captus autem⁹ modulatis Alexandrinorum laudationibus,¹ qui de novo comœatu Neapolin confluerant, plures Alexandria¹⁰ evocavit. Neque eo segnius adolescentulos equestris ordinis, et quinque amplius millia e plebe robustissimæ juventutis undique elegit, qui divisi in¹

lem. Edd. Rom. Ven. aliisque.—6 *Incoatam* Vind. 1. *inchoat*. Periz. Postea *per complures* Fouc. *ab bal.* Voss. *ab valin.* Memm. In Vind. 1. *medio quoque*.—7 Memm. *epulat.* Ascripsit Salm. *epulans.* Mox *paululum* Vind. 2.—8 *Sufferi* Memm. Edd. Med. Ven. 1. nec improbat Turneb. *sufferi* Periz. Cop. cum O. Oud. et Edd. Rom. Ven. 2. 3. Bon. Par. Lugd. Junt. Bas. (marg. *sufferrei*) Plant. Col. *suffertim* cum Egnat. Edd. Steph. Ald. et duob. Mss. mallet Torr. *suffertim* alii, teste Urs. *sufferret* vel *suffertim* marg. Gryph. Nostr. lect. plurimorum suffragiis comprobatum receperunt omnes post Burm. Desunt hæc omnia a m. pr. in Cod. Glar. *sufferre* a man. sec. supplementum, deinde in *sufferri* a tert. mutatum.—9 *Autem* non habent Edd. Rom. *autem a mod.* Vind. 2. Cort. *in laudat.* Fouc. qui et *quæ de novo*, Periz. a m. pr. *confugerant*.—10 Huls. et Cop. *Alexandriæ voc.* Cuj. *Alexandrina.* Dein *adolescentes* Periz. Huls. Fouc. Vind. 2. Cort. Edd. ante Casanb. præter Rom. Paulo ante *eo secius* malit Baumg.—1 *In deest* Edd. Cald. Lugd. Junt. Arg.

NOTÆ

laude digna dicuntur,’ ut ait Cornelius Nepos in Epaminonda.

^h Νόμον] Torrentius scribit Latinis characteribus *nomon*, ut supra in Claudio cap. 34. *automaton*. Nomi autem sunt leges seu modi canendi, tibicinum præsertim et citharædorum; unde et ipsa cantica nomi quoque dicuntur.

ⁱ Orchestra] In Julio cap. 39. et 76. et Tib. cap. 66. &c.

^k Sufferti] Turnebus lib. xxiv. cap. 6. legisse se ait in codice antiquo *sufferi*, quasi esset ὑπάργριον τι, quod et in veteribus libris legit Casaubonus, nec probat, quia melius verteretur *subrustici*. Nero promittebat se cantaturum plenius quid et

grandius, si bibisset: *suffertum* enim et *differtum* significant plenum. Unde, sive *sufferum* sive *suffertum* retineatur, hæc voces indicant Neronem Græce locutum in urbe Græca ὑπάργριον, ὑπόπικνον, et ὑποπλεω, quæ Suetonius Latine verterit *sufferum* aut *suffertum*, et *subbibere*.

¹ Alexandrinorum laudationibus] De quibus jam dictum est supra in Augusto cap. 98. ubi et de comœatu. Quæ vox lib. v. de bello Gallico sumitur a Cæsare pro ita et reditu classis, ‘duobus comœatibus exercitum reportare constituit.’ Et paulo post, ‘prioris comœatus expositis militibus,’ &c.

factiones,^m plausuum generaⁿ condiscerent, ('bombos,' et 'imbrices,'^o et 'testas' vocabant,) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguissima coma,^p et excellentissimo cultu pueri,² nec sine anulo lævis:^q quorum duces qua-

Dein *imbr. condisc. et testes* Fouc. omisso *vocabant*, quam voc. fastidiunt Cort. Vind. 2. *imbr. discerent et test.* Cop. Item *testes* Medic. 3. Periz. Ed. Camp. in qua etiam cum Harlem. Fouc. *navarent.*—2 In Memm. *pueris*, et ita tres Medic. Pal. 1. 2. Dein *nec* in nullo Cod. extat, sed *ac*, uti est in Edd. Med. pr. Cald. aliisque. Tum *lævis* Memm. Pal. 1. *lævis* Pal. 3. *velis* Pal. 2. Viterb. Medic. 1. 3. Vind. 1. *leves* quatuor Torr. Cop. ipso Torr. probante, *lenes* Periz. *lenis* Harlem. et ita fere variant Edd. *lævis* Edd. Med. pr. Cald. *sortis* Cuj. *ac non sine an. lævis* Junt. Arg. Ald. nisi quod illa *lævis*. Græv. conj. et *insign. p. c. et ex. c. pueros n. s. a. lævis*, aut potius *pueri expungendum*, aut *ac in an. lævis*. Burm. vel *pueri delend.* vel legend. *puberes ac s. a. leves*, Heins. *ac in an. lævis v. vetustiores pueris nec s. a. lævis*, Lips. *ac s. a. lævis*, Ond. *puris ac s. a. lævis seu puris lævis*, seu *puris bævis*, in *an. lævis*, seu, quod malit, *puris bævis*, et *an. in lævis*, Ern. *excell. culti restitu v. excellentissima culti pur-*

NOTÆ

^m *Factiones*] Ad similitudinem histrionum, de quibus in Tiberio cap. 37. et aurigarum, de quibus infra cap. 22.

ⁿ *Plausuum genera*] Plausus quoque suis modulis constabant, ut et Annal. xvi. Tacit. 'Plebs quidem Urbis, histrionum quoque gestus juvare solita, personabat certis modis, plausuque composito.' Et paulo post de iis qui artem non callebant, 'cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros,' &c. Quæ plaudendi ars jam ante in usu, ut patet ex Ovidio lib. i. de Arte vs. 114. 'In medio plausu (plausus tunc arte carebat) Rex populo prædæ signa petenda dedit.' Postea usi sunt instrumento quodam, quod vel ad augendam, vel ad dirigendam vocem ori adjuugebant, instar personæ histrionicae, unde 'oraria' nomen erat. Vopiscus in Aureliano, 'Ipsumque primum donasse oraria populo, quibus uteretur ad favorem,' hoc est, ad acclamationem; ibi enim favor id significat.

^o *Bombos et imbrices*] Conficta plausuum nomina ab apum sonitu, qui

proprie bombus. Plinius lib. xi. cap. 10. 'Noctu quies apibus in matutinum, donec una excitet omnes gemitum aut triplici bombo, ut buccino alitquo.' Bombus ille quibusdam instrumentis edi solebat. Hinc Nero ipse apud Persinum Sat. i. vs. 93. 'Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.' Imbricum autem plausus vel sic dictus est ex similitudine crepitantis super tegulas pluviae, vel quod imbricibus fieret; est enim imbrex tegula cava. Idem de testis dicendum videtur, quarum meminit quoque Juvenalis Sat. xi. vs. 170. 'audiat ille Testarum crepitus cum verbis,' &c. Quæ omnia fuisse videntur eadem quæ crepitaenla illa, de quibus in Calig. cap. 54.

^p *Pinguissima coma*] Vel propter capillorum densitatem: quo sensu Aug. c. 82. 'pingnem togam' dixit, pro crassa et densa: vel propter unguenta quibus crines perfundere solebant.

^q *Lævis*] Hoc est, sinistris manibus annulo exornatis. Torrentius in quatuor libris Mss. legit *leves*. Hoc

dragena³ millia sestertium¹ merebant. [21.] Cum magni⁴ aestimaret cantare, etiam Romæ Neroneum⁵ agona ante præstitutam diem revocavit. Flagitantibusque⁵ cunctis cælestem vocem,⁴ respondit quidem, 'in hortis^u se copiam volentibus facturum:' sed adjuvante vulgi preces etiam statione militum, quæ tunc excubabat, repræsentaturum se pollicitus est libens; ac sine mora nomen suum in⁶ albo^v profitentium citharædorum jussit ascribi; sorticulaque^w in urnam cum ceteris demissa, intravit ordine suo, simul⁷ Præfecti prætorii^x citharam sustinentes, post Tribuni⁸ mili-

pura. 'Si quid mutandum, suaderem, *exc. cultu puerili.*' Baumg.—3 *Quadrigena m. sestertia* Memm. Pith. Medic. 1. 3. *quadrig.* Harlem. *sestertia* Medic. 2. Malit Ond. *quadrig. mil. deleto sestert.* In Vind. 1. *merebantur.* —4 *Cuj. magis.* Mox *præstitutum* Fouc. Vind. 2. *Cort. præstitam* Medic. 1. a m. pr. Dun. Cnj. Voss.—5 *Flagrantib.* Cort. *Dein mortis se* Vind. 1. Fouc. Huls. Cop. *in ortis* Vind. 2. duo Burm. Edd. Camp. Ven. 1. *sed et adj.* Medic. 1.—6 Heins. abesse mallet in. Mox *in urna* Fouc. *Verba prof. c. j. a. desiderantur* in Cop. *dimissa* habet Cort. *in ordinem suum* Vind. 1.—7 Vulgo *simulque*; delevit copulam primus Ond. fide Medic. Polit. Vind. 1. Cort. duor. Torr. quatuor Burm. atque Edd. Ven. 1. Med. Sab. Cald.—8 *Potribuni* Memm.

NOTÆ

sensu, ut intelligantur manus annulo exoneratæ, ad plaudendum agiliores extitisse: quod summo illi viro probatur.

¹ *Quadrigena millia sestertium*] Casaubonus in Pithœi codice legit *quadrigena*, quod multum auget summam. Præiore enim 1750.lib. posteriore 17500.lib. quod supra idem esse videtur, nisi *quadrigena* et *quadrigena* pro eodem usurpari inde colligas.

⁵ *Neroneum*] Certamen quinquennale, de quo supra cap. 12. quamvis nondum expleto quinquennio, ex quo primum Neapoli editum erat.

⁴ *Cælestem vocem*] Adulatorie, ut patet; hanc enim capite proxime præcedenti fuscam dixit et exilem.

^u *In hortis*] Iisdem verosimiliter, in quibus Juvenales Indos editos supra notatum est cap. 11. in quibus theatrum quoddam minus fuisse innuit

Plinius lib. xxxvii. c. 2. ubi Nero Pompeiano præludebat. Casaubonus verosimillime existimat hortos illos fuisse Transtiberinos, populo publice legatos a Julio Cæsare, ut lib. i. cap. 83.

^v *In albo*] In quo citharædorum certare volentium nomen describebatur. Vide in Calignla cap. 51.

^w *Sorticulaque*] Minore quadam sorte, unde patet nulla se prærogativa admitti voluisse, sed eo tantum loco quem sors daret, in urnam pro more missa et extracta. Horat. Od. 3. lib. ii. 'omnium Versatur urna serius ocyns Sors exitura.'

^x *Præfecti prætorii*] Tacitus Annal. xiv. ubi narravit mortem Burrhi: 'quippe Cæsar duos prætorii cohortibus imposuerat, Fenium Rufum ex vulgi favore, et Ofonium Tigellinum, veterem impudicitiam in eo se-

tum, juxtaque amicorum intimi.^y Utque constitit, peracto principio,^z Nioben^{9a} se cantaturum, per Clivium Rufum consularem pronuntiavit, et in¹⁰ horam fere decimam^b perseveravit: coronamque eam et reliquam certaminis partem in annum sequentem distulit, ut sæpius canendi occasio esset. Quod cum tardum videretur, non cessavit identidem se publicare.^c Non¹ dubitavit etiam privatis spectaculis^d operam inter scenicos dare, quodam Prætorum^{2e} sesterium decies offerente. Tragœdias quoque cantavit^f personatus;^g heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum personis effectis³ ad similitudinem oris sui, et fœminæ,

unde faciebant Gron. et Heins. *porro trib.* Tum *procto* Cop.—9 *Nioban* Memm. Dun. Medic. 2. Voss. *Niobum* Vind. 1. Ed. Ven. 1. *Niobem* Medic. 1. 3. Cort. Periz. cum Edd. primis. Postea *Clivium* Edd. ante Casaub. et Mss. præter Memm. Voss. Dun. Tornac. *Clinium* Fouc.—10 *Sed in* Edd. Rom. Mox *in annum* Harlem.—1 *Carent τφ non* Memm. Medic. Polit. Cop. Voss. Dun. In iisdem *in priv. sp.* Periz. *et in pr.* Præpositionem eiecit Casaub. cum seqq. præter Burm. in ejus Ed. non comparet *etiam*. Ceterum *nec dub.* Fouc. Vind. 2. Cort. Habuit Memm. *daret*, unde J. F. Gron. ad Senec. Thyest. v. 715. et Perizon. correxerunt, *dub. an priv. &c. daret*, probante Wolf.—2 *Quodam prætorio* Cod. Urs. *quædam* Memm. *Dei personatum* Huls.—3 Sic Medic. 2. 3. Polit. Vind. 1. Cort. uterque Pulm. cum trib. Burm. Edd. Rom. Ven. 1. Med. pr. Cald. Al. *effictis*. Mox *interea cant.* Vind. 1. et

NOTÆ

cutus, ac quæ illi pro cognatis moribus fuere.' Hic iste Tigellinus de quo Juven. Sat. 1. vs. 155.

^y *Amicorum intimi*] Referendum videtur ad cohortes interioris admissionis, de quibus in Tiberio cap. 46.

^z *Principio*] Quasi proœmio, quo præluunt citharædi ante legitimum certamen. Alii legunt *parato proscenio*.

^a *Niobem*] Fabulam cujus argumentum esset Niobe, quæ Amphionis uxor, cum suam fœcunditatem Latonæ prætulisset, liberos suos ab Apolline in ultionem injuriæ Latonæ matri suæ illatæ confixos vidit, &c. De his plura apud Ovidium, et Juvenalem Sat. vi. vs. 171. &c.

^b *Deciman*] Profecto jam die ul-

tra solitam cœnandi horam, ut supra in Caligula cap. 45.

^c *Se publicare*] Hoc est, publicam vocis suæ copiam facere.

^d *Privatis spectaculis*] Quæ ab aliis quam a seipso ederentur. Alii enim a Principe, etiam magistratus privatorum loco habentur. Quo sensu Plinius Junior ait Consulatum esse privati hominis fastigium.

^e *Quodam Prætorum*] Illo, ut videtur, qui ludos exhibebat. *Decies*, supple centena millia, hoc est, 43750. lib.

^f *Tragœdias quoque cantavit*] Supra in Caligula cap. 57.

^g *Personatus*] Persona velatus, Gallice *masque*.

prout quamque diligeret. Inter cetera cantavit ‘Canacem^h parturientem,’ ‘Orestem⁴ matricidam,’¹ ‘Ædipodem excæcatum,’^k ‘Herculem insanum.’¹ In qua fabula fama est, tirunculum militem, positum ad custodiam aditus, cum eum ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendæ opis gratia. [22.] Equorum studio vel præcipue ab ineunte ætate flagravit, plurimusque illi sermo, quanquam vetaretur,⁵ de Circensibus^m erat: et quondam tractumⁿ prasinum agitatore^o inter condiscipu-

Canachen Cop. Medic. 2. 3. Chanachen Dun. Canacem Harlem. Periz. et Edd. plures.—4 Orestem Mss. et Edd. plurimi. Dein Ædipoden Dun. Medic. Vind. 1. Edd. Rom. Pro ornari habet arctari Vind. 1. onerari marg. Gryph. quæ et obcæcat. cum opt. Torr.—5 Veteraretur Memm. Tum et quendam Mss. Torr. marg. Gryph. Alii Prasini, sicut dant O. Codd. Burm. et Oud. Memm. Fouc. necnon Edd. Vett. Perasim Periz. Ed. Ven. 1. Prasina cogitatore^m Cuj. Conj. Torr. Prasinæ, Heins. quendam tract. e Prasinis. Item tractatum

NOTÆ

^h Canacem] Æoli Tuscorum Regis filiam, quæ vagitu pueri ex incesto Macharei fratris concubitu nati deprenta, mortem sibi consciscere coacta est gladio, quem pater ad ipsam, audito scelere, miserat: quod et Machareus ipse fecit. Narrat Dio, cuidam, dum Nero Canacem caneret, interroganti quid faceret Imperator, responsum ab altero, illum parere: quod eo facetum magis fuerit, si dictum postquam Nero Pythagoræ suo nupserat, ut infra dicitur.

ⁱ Orestem matricidam] Qui ut patrem Agamemnona Ægistho matris adultero interfecto ulcisceretur, cum duodecim annos ejusdem sortis metu delitisset in Phocide, redux tandem et incognitus matrem interemit. Quo scelere admissio, correptus est Furriis, &c.

^k Ædipodem excæcatum] Hic Laii Thebanorum Regis et Jocastæ filius fuit, qui cum patrem ignarus occidisset, matremque postmodum eodem

fato duxisset, re detecta et dolore percitus, ipse sibi oculos eruit.

¹ Herculem insanum] Hoc est, furore correptum, inducta toga quam Nessi Centauri sanguine tinctam Deianira decepta miserat, existimans non aliud fore quam remedium Ioles amori, quo flagrabat Hercules.

^m Circensibus] Ludis nempe, qui equorum cursu ut plurimum celebrabantur.

ⁿ Tractum] Equorum impetu abreptum. Alias trahi, gladiatorum et damnatorum supplicium est, ut in Tiberio cap. 61. et 75.

^o Prasinum agitatore] Hoc est, aurigam Prasinæ seu viridis factionis, de qua jam in Caligula cap. 55. Aurigantium in Circo partes adversæ, hoc est, factiones, quatuor fuerunt, et suis omnes distinctæ coloribus, et appellatæ Prasina, Veneta, Russata, Albata: hoc est, viridis, cœrulei, coccinei, albique panni. De his Cassiodorus libro III. variat.

los querens, objurgante magistro,⁶ de Hectore^p se loqui, ementitus est. Sed cum inter initia imperii eburneis quadrigis quotidie in abaco^q luderet, ad omnes etiam minimos⁷ Circenses e secessu^r commeabat, primo clam, deinde propalam: ut nemini dubium esset, eo die utique affuturum. Neque dissimulabat, velle se palmarum numerum ampliare:⁸ quare spectaculum multiplicatis missibus^t in serum protrahebatur,⁹ ne dominis quidem jam factionum^u dignantibus, nisi ad totius diei cursum, greges ducere. Mox et ipse aurigare, atque etiam spectari sæpius voluit: positoque in hortis inter servitia et sordidam plebem rudimento,¹⁰ universorum se oculis in Circo maximo^v præbuit, aliquo

//////////

Periz. a m. pr.—6 *Pædagogo* Viterb. Memm. Cuj. Cop. Huls. Pal. Medic. 1. 3. Fouc. Polit. Vind. 2. Cort. cum Edd. Rom. Junt. Ald. Steph. Glossam judicant Burm. et Ern.—7 *Mimos* Medic. Vind. 1. unus Torr. Cop. Edd. Camp. Ven. 1. Med. pr. Cald. Lugd. Junt. Ald. ad omni. *mimos* Harlem. Ven. 2. 3. Cald. Tum præposit. e carent Pal. Viterb. et O. Burm. et Oud. cum Edd. ante Casaub. *secessu* præponentibus. *E sec. comm.* e Memm. Cuj. Voss. edidit Burm. quem secuti Oud. aliique. Item *secessum* Cuj.—8 *Ampliare* Memm. Polit. Ed. Steph. Mox *multiplicitatis* Fouc. et *missilibus* uterque Vind. Cort. Periz. Edd. Rom. Med. pr. Cald. &c. sed jam Sab. et Beroald. emendarunt.—9 *Protrahebat* Vind. 1. 2. *protrahebantur* Medic. 2. *deducere* Edd. Rom. cum marg. Periz. qui cum Vind. utroque Fouc. et Edd. plurimis dat *vol. sæp.* Etiam *spectare* habet Cop.—10 *Frunento* Dun. pro v. l. *frudi-*

NOTE

Epist. 51. 'Dolores autem invicem temporum quadrifaria divisione funduntur: prasinus virenti verno, venetus nubilæ hyemi, roseus æstati flammeæ, albus pruinoso autumno dicatus est,' &c. De his et Isidorus lib. xviii. Etym. cap. 41. Corippus poëta lib. 1. &c.

^p *Hectore*] Hunc enim Achilles in ultionem Patrocli circum Trojana mœnia trahi jusserat. Virgilius lib. 1. Æneid. 'Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.'

^q *In abaco*] Tabula lusoria, in qua aurigæ illi eburnei similitudinem Circensium referebant. Ita et Lamprius de Heliogabalo, dicit enim in triliuo prausitantem et cœnitantem

semper exhibuisse quadrigas.

^r *Secessu*] Alii e *secessu*, clarius: nam sæpe commeabat in suburbanium aliquod, imperii initio.

^s *Palmarum numerum ampliare*] In Circensibus erant primæ, secundæ, et tertiæ palmæ: quod patet ex inscriptione, quam Torrentius laudat: VICIT CXXX. SECUND. TULIT LXXXVIII. TERT. TULIT VII.

^t *Missibus*] De his in Claudio cap. 21. Alii legunt *missilibus*, male.

^u *Dominis . . . factionum*] Supra cap. 5. et in Tiberio cap. 37. ubi capita factionum sed histrionicarum dicuntur.

^v *Circo maximo*] Plinius lib. xxxiii. cap. 5. refert Circi arenam chryso-

liberto mittente mappam,^w unde magistratus^x solent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse, Achaiam, ut diximus,^y petit,¹ hinc maxime motus. Instituerant civitates, apud quas musici agones edi solent, omnes citharædorum coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertulissent, non modo primos admitteret, sed etiam familiaribus epulis² interponeret. A quibusdam ex his rogatus, ut cantaret super cœnam, exceptusque effusius,^z ‘Solos scire audire Græcos, solosque se et studiis suis dignos,’ ait. Nec profectioe dilata, ut primum Cassiopen^{3 a} trajecit, statim ad aram Jovis Cassii cantare auspicatus est. [23.] Certamina deinceps obiit omnia. Nam et quæ diversissimorum^b temporum sunt,

mento vel rundimento Cuj. Postea mappam Huls. Deest artium Dun.—1 *Petit* Vind. 1. Edd. Sab. Beroald. Statim *hic maxime* Dun. (qui et civitates omisit) Harlem. in quo et *instituerat*.—2 Edd. Rom. *epistolis*. Dein *scire et aud.* Vind. 2. Cort. Fouc. *se abest a Medic.* 1. Cop. *esse ait* Vind. 2. Cort. Ceterum *affectione dil.* Medic. 2. Dun. Fouc. Cuj. Vind. 2. a m. pr.—3 *Cassiopen* vel *Casiopen* Mss. O. nisi quod *Asiopen* sit in Medic. 2. Cuj. *Scasiopen* in Fouc. Censuit Urs. legend. *Cassopen*. Cf. Interpp. ad h. l. Denique *Casii* dant

NOTE

colla a Nerone stratam, de qua in Caligula cap. 18.

^w *Mittente mappam*] Moris erat, ut magistratus ludorum editores signum darent incipiendi, excussa et missa ex alto mappa, quod ludos committere dixit supra in Claudio cap. 21.

^x *Magistratus*] *Ædiles*, vel *Prætores*, &c. qui si forte non possent, Dictator vel in id unum creabatur, ut de Plantio tempore ludorum ægrotante refert Livius lib. III. decad. 1. A Consulibus quoque signum hoc datum probant Ennii versus apud Ciceronem lib. 1. de Divinat. ‘Expectant, veluti Consul cum mittere signum Vult, omnes avidi spectant ad carceris oras, Qua mox emittat pictis e faucibus currus.’

^y *Diximus*] Cap. 19.

^z *Exceptusque effusius*] Hoc est, immodica laudatione et plausu assentatorio.

^a *Cassiopen*] Ursinus scribit *Cassopen* ex Græco numismate, in quo legitur ΚΑΚΚΩΠΑΙΩΝ. Plinius lib. IV. cap. 12. Cassiopen Corcyræ oppidum esse dicit, quod hodie, ut refert Ferrarius, non nisi pagus est, vulgo *S. Maria di Cassopo*. De quo, quia ibi quoque Jovem templo cultum ait idem Plinius, potius videtur intelligendus hic locus, quam de Cassope, nempe portu qui est in Thesprotia, non longe a Coreyra.

^b *Diversissimorum*] Hoc est, ludos quos non singulis annis, sed aliquo duntaxat annorum interposito spatio celebrari moris erat, eodem anno et tempore non debito celebrari voluit.

cogi in unum annum,⁴ quibusdam etiam iteratis, jussit; et Olympiæ quoque præter consuetudinem^c musicum agona commisit. Ac, ne quid circa hæc⁵ occupatum avocaret detineretve, cum præsentia ejus urbicas res egere a liberto Helio admoneretur, rescripsit his verbis, ‘Quamvis nunc tuum consilium sit et votum, celeriter reverti me;⁶ tamen suadere et optare potius debes, ut Nerone dignus revertar.’ Cantante eo, ne⁷ necessaria quidem causa excedere theatro^d licitum erat. Itaque et enixæ quædam in spectaculis dicuntur, et⁸ multi tædio audiendi laudandique, clausis oppidorum portis, aut furtim desiluisse de muro, aut morte simulata⁹ funere elati. Quam autem trepide anxieque certaverit, quanta adversariorum æmulatione, quo metu judicum,^e vix credi potest. Adversarios, quasi plane condi-

Harlem. Edd. Rom. ac plures. *Est exulat a Medic. Cop. Cuj.*—4 *In un. an. cogi Medic. 1. etiam ignorat Cop. Mox et Ol. exhibent Memm. Dun. Fouc. Medic. Polit. Cort. duo Burm. et Ed. Steph. In reliquis omittitur copula. Olympiæque Vind. 1.*—5 *Hoc Vind. 1. Cort. Periz. Edd. Rom. Med. Sab. Cald. Bon. Lugd. Statim advoc. Cuj. detineretne Fouc. Postea agere Harlem. Periz. a m. pr. Edd. Ven. 2. 3. urbi eas res Ven. 1.*—6 *Hunc ord. ut cum Steph. edidit Casaub. servant etiam Pulm. Memm. Medic. &c. Vulgo me cel. rev. Cuj. rev. me cel. Paulo ante notum Fouc.*—7 *Nec necess. Dun. Periz. Harlem. et Edd. Vett. fere O. Dein lic. est Vind. 1. Cuj. Dun. Proxime et deest in Fouc. Cort. Vind. 2. in ejus et Periz. marg. evenisse, ut in Edd. Rom.*—8 *Rursus omittunt et Vind. 2. Cort. Fouc. Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Sab. Cald. Bon. in quibus, aliisque dissil. v. disil. In Corsend.*

NOTÆ

Apud Philostratum lib. v. cap. 2. testatur Apollonius jussos a Nerone Elidenses, ut ludos suos, hoc est, Olympicos, qui circa anni finem celebrari solebant, in adventum suum differrent.

^c *Præter consuetudinem*] Et hoc discrete refert Apollonius ibidem, eum nempe tragedorum et cithæredorum certamina proposuisse apud viros, quibus nec theatra sint, nec scenæ, nec alia ejusmodi ludicris idonea, sed nudatum duntaxat stadium, et nuda omnia. De his Neronis oblectationibus Juvenalis Sat. viii. ‘Hæc opera atque hæ sunt generosi Principis ar-

tes, Gaudentis fædo peregrina ad pulpita saltu Prostitui, Graiæque apium meruisse coronæ.’

^d *Excedere theatro*] Exemplo est Vespasianus, infra in Vesp. cap. 4. et refert Tacitus multos ob id occisos: et Apollonius apud Philostratum lib. v. cap. 2. testis est, præcipuam hanc delatoribus accusandi materiam, non venisse auditum Neronem, aut venisse quidem, sed negligenter audivisse, risisse, non plausisse, pro Neronis voce non sacrificasse, ut clarior ad Pythium veniret.

^e *Metu judicum*] Gellius lib. ix. cap. 12. probat ex Sallustio ‘metum’

tionis ejusdem, observare, captare,¹⁰ infamare secreto, nonnunquam ex occurso maledictis incessere, ac si qui arte præcellerent, corrumpere^f etiam solebat. Judices autem, priusquam inciperet,¹ reverentissime^g alloquebatur, ‘Omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse Fortunæ: illos, ut sapientes et doctos viros, fortuita debere excludere:’ atque, ut anderet,² x hortantibus, æquiore animo recedebat; ac ne³ sic quidem sine sollicitudine, taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia et malignitate arguens, suspectosque sibi dicens. [24.] In certando vero ita legi obediebat,^h ut nunquam⁴ excreareⁱ ausus, sudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in tragico quodam actu,⁵ cum elapsum baculum^k cito resumsisset, pavidus

clusis, pro v. l.—9 *Simulato* Vind. 1. Boxh. legit *fuere*. Tum Edd. Med. pr. Cald. *tevide*, et *judicium* Harlem.—10 *Causare* Vind. 2. Fouc. Cort. Huls. *canture* Cop. Medic. 3. Dein quædam Edd. jungunt *secreto nonn*.—1 Harlem. et Periz. a m. pr. *inciperent*, cum Ed. Ven. 1. Mox *facienda* glossema esse putat Græv.—2 *Adderet* Medic. 2. a m. pr. Vind. 1. Dum. Voss. Cuj. *orantibus* Corsend. a m. pr. *Supra sapientis* Medic. 3. Polit.—3 *At ne* Medic. 1. *nec* Medic. 3. Vind. 2. *et malig.* pro vulg. *ac malig.* recepit Oud. auctorib. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. quibus accedit Fouc.—4 *Nonnunq.* Fouc. in quo *sud. fr.* omisso quoque, ac statim *detergere*.—5 Hic voc. ordo, quem cum Gron. dedit Oud. habetur etiam in Memm. Medic. Cop. Vulgo *quod. trag.*

NOTÆ

dici, et de eo qui timet, et de eo qui timetur. Posteriore sensu hic intelligendum probat Taciti Annal. xvi. auctoritas idipsum narrantis: ‘Postremo flexus genu et cætum illum manu veneratus, sententias judicium opperiebatur ficto pavore.’ Et Apollonius insectatur apud eundem Philostratum ibidem.

^f *Corrumperē*] Muneribus, ut eorum certantes aliquid peritiæ suæ remitterent.

^g *Reverentissime*] Dio ipsa ejus verba refert, *κύριοί μου, εὐμενῶς μου ἀκούσατε, Domini mei, audite me faventes*. Quod et in more positum fuisse colligitur ex veteri Epigrammate quod laudat hic Casaubonus: ‘In-

gressus scenam populum saltator adorat: Solerti pendet prodere verba manu.’

^h *Legi obediebat*] Eadem omnino et Tacitus Annal. xvi. initio. Suæ erant et gladiatoribus leges, ut v. g. jussi ferrum iungulo exciperent, suum et hostis sanguinem eodem vultu aspicerent, &c. Qua de re plura apud Senecam Epist. 7.

ⁱ *Excreare*] Hoc est, expuere, quæ theatro reverentia præstabatur ab histrionibus, quasi templo; nec enim in templis excreare fas erat, aut emungere, ut aperte Arrianus in Epictet. lib. iv. cap. 11. Tragicus actus hic est ipsa tragædia.

^k *Baculum*] Baculus pars erat or-

et metuens, ne ob delictum certamine summo veretur, non aliter confirmatus est, quam adjurante hypocrita,¹ non animadversum id inter⁶ exultationes succlamationesque populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat;^m qua de causa et præconio ubique contendit.⁷ⁿ Ac ne cujus alterius hieronicarum^o memoria aut vestigium extaret usquam, subverti et unco trahi abjicique in latrinas omnium statuas^p et imagines,^q imperavit. Aurigavit quoque plurifariam,

Mox ne ob id del. Cort. adjuvante Periz.—6 Pro id inter præbent Exc. Cuj. illiciter. Exulat id a Cort. et Vind. 2. Tuum ipse se Fouc. Vind. 1.—7 Con-

NOTÆ

natus histrionici, quem pro ornamentorum diversitate diversum gerebant, v. g. regibus pro baculo sceptrum, quale tunc Neroni fuisse, ut et tragædiani illam Creontis vel Œdipi fuisse verosimillime indicat eodem loco Philostratus.

¹ *Hypocrita*] Hoc est, alienæ personæ simulator, quales secundarii, de quibus in Calig. cap. 57. Hic fuisse videtur quidam Neronis hypocrita, qui forte verba, si quæ memoriam fugerent, canenti subjiceret.

^m *Se ipse pronuntiabat*] Notat Casaubonus Dionem huic loco contradicere: auctor enim est Neronem usum esse præcone Cluvio Rufo, et ipsius præconii formulam refert: quod verisimile est, cum eodem præcone jam usus legatur supra cap. 21. Forte de diversis temporibus auctor uterque loquitur.

ⁿ *Præconio ubique contendit*] Hoc est, præconis arte, seu vocis magnitudine; præconum enim erat victores pronuntiare, et eisdem coronas imponere: quapropter in Olympiis præconum quoque certamen erat, ut et tibicinum et æneatorum: quod fiebat ad quandam aram, cujus situm describit Pausanias in Eliacis. Ex

quo videtur ars præconum apud Græcos non adeo contemta fuisse, atque apud Romanos; tam enim vilis erat, ut nequidem esse decurio posset is qui illam exerceret.

^o *Hieronicarum*] Hieronicæ, hoc est, sacri victores. Sic dicebantur qui in aliquo e sacris Græciæ certaminibus vicissent. Ea quatuor erant, Olympia, Pythia, Isthmica, Nemea. Qui in omnibus vicerant, ii periodo victores appellati.

^p *Statuas*] Summi enim apud Græcos ejusmodi victoribus honores habiti sunt, quos inter maximi erant statuæ in publico positæ: qui honos non nisi magnis viris, et magna de causa delatus: proximus ab isto is erat, quod patriam repetentes, quadrigis in mœnia triumphantium iustar inveherentur, et perpetuum e publico vectigal acciperent.

^q *Imagines*] Hoc est, vel tabulas, ut de Olympiis testatur Plinius lib. xxxv. cap. 10. de Eupompi pictoris operibus loquens, 'Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens,' vel icones ad victorum similitudinem formatæ. De quibus in Calig. ad cap. 22.

Olympiis vero⁸ etiam decemjugem; ^r quamvis id ipsum in rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cum perdurare non posset, destitit ante decursum; ^s neque eo secius⁹ coronatus est. Decedens deinde, provinciam universam¹⁰ libertate donavit; ^t simulque iudices civitate^u Romana, et pecunia grandi. Quæ beneficia e medio stadio^v Isthmiorum die^w sua ipse voce^x pronuntiavit. [25.] Reversus e Græcia^r Neapolin, quod in ea primum^y artem protulerat, albis equis^z introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum^a est. Simili modo Antium, inde Albanum,^b inde Romam. Sed et Ro-

dit Memm. Mox incotrâhi Cuj. subvertit et u. trahit Vind. 1.—8 Nero Fouc. Utrumque deest Vind. 1. Postea ut rege marg. Ant. Gryph. Conj. Burm. in Mithr. ut rege.—9 Fouc. Cort. serius, Memm. setius. Rescripsit neque Ond. fide Medic. Vind. 2. Ed. Torr. In Cop. neque eo sed vi cor. Non comparet deinde in Medic. 3. Fouc. Habet discedens Ed. Torr.—10 Diversam Huls. Tum Isthmorum Cop. Sthmiorum Memm. Histmior. Vind. 1. Ed. Camp. ubi desideratur stadio, sicut in Medic. 2. a m. pr. non est e. A Vind. 1. exulat quoque ipse.—1 A Græc. Medic. 1. Cop. Huls. Mox primam Harlem. Periz.

NOTE

^r Decemjugem] Currum decem equis junctis tractum, ut sejuges qui sex, quadrijuges qui quatuor, &c.

^s Ante decursum] Prinsquam stadium omne decurrisset.

^t Libertate donavit] De hoc in Claudio ad cap. 25. et Tib. ad cap. 37. Pansanias in Achaicis auctor est, datam Senatui et populo Sardiniam Achaia loco, quam ipsis adimebat, licet datam a Claudio, ut supra ibidem.

^u Civitate] De jure civitatis libro 1. ad cap. 8.

^v Stadio] Stadium locus est ad currendum comparatus, qui in Græcia 600. pedes patet; sed Olympicum ceteris longius, quia Herculis pedibus metatum, ut ait Gellius lib. 1. cap. 1.

^w Isthmiorum die] Isthmii sunt ludii, qui in Isthmo Corinthiaco sin-

gulis quinquenniis celebrabantur, a Theseo, ut quidam censent, instituti, in æmulationem Olympicorum quos Hercules instituerat.

^x Sua ipse voce] Præconis functus officio, quo confirmatur quod de se ipso victorem se pronuntiante dixit supra.

^y Primum] Supra cap. 20.

^z Albis equis] More triumphantium, ut de Camillo supra in Aug. ad cap. 94.

^a Mos hieronicarum] Hujus moris rationem hanc offert Plutarchus Quæst. Convival. 5. lib. 11. quod aliis huic urbi munimentis opus esse non videatur, quæ tantos viros habeat cives. De his cap. præced.

^b Albanum] Albam potius intelligere videtur, quam villam hujus nominis prope Velitras, viginti ab Urbe millibus. De Antio supra sæpe.

nam² eo curru, quo Augustus olim triumphaverat, et in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde,^c coronamque capite gerens Olympiacam,^{3 d} dextra manu Pythiam,^e præeunte pompa ceterarum^{4 f} cum titulis, ubi, et quos,⁵ quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset; sequentibus currum ovantium^g ritu plausoribus, 'Augustianos,^h militesque se⁶ triumphi ejus,' clamitantibus. Dehinc, diruto⁷ Circi maximi arcu,ⁱ per Velabrum^k

Edd. Rom. pr. Ven. Med. Cald. Bon. *prætul.* Rom. sec.—2 *Sed et Rom.* de-
sunt Vind. 1. ac delendum τὸ et censet Torr. qui mox cum Lips. *veste* eji-
ciend. judicat. In Medic. 1. Cop. *distincta*, sine *que.*—3 Burm. e Mss. duob. et Edd.
ante Casaub. prætulit *Olympicam* contra opt. Torr. Memm. Medic. 2. 3. Vind.
2. Cort. Voss. *Supra chlamidem* Periz. Harlem. *chlamydem comamque* Ed.
Ven. 1.—4 *Ceterorum* Fouc. Cop. Periz. Harlem. Cuj. et plures cum Edd.
Rom. Ven. aliisque, unde Burm. videtur transponere: *pomp. cum cct. tit.*—
5 Conj. Ond. *quas.* Abest quo a Vind. 1. *cantionumque fab.* Huls.—6 *Augusti-*
anosque se mil. tres Torr. ipso probante. *Augustianosque se milites tr.* Edd.
Rom. Bon. *Augustianosque se milites tr.* Periz. *Augustanos* Edd. Med. pr.
Cald. Ant. Gryph. Emendavit Lips. *Augustianis militesque.* Statim *clamantib.*
Harlem. Edd. Ven. 2. 3. Med. Cald. Bon. Gryph. Bas. Col. &c.—7 *Obruto*
Medic. 2. Dun. *Dein petit* Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Voss. Cort.

NOTÆ

^c *Chlamyde*] Supra in Tib. cap. 6.
&c.

^d *Olympiacam*] Quidam legunt *O-*
lympicam. Hanc ex oleastro factam
auctor est Plinius.

^e *Pythiam*] Ludis Pythiis partam.
Hi ludi in Apollinis honorem propter
occisum Pythonem instituti. Ovid. 1.
Metam. 'Neve operis famam posset
delere vetustas, Instituit sacros cele-
bri certamine Indos, Pythia, perdo-
mitæ serpentis nomine dictos.' Cor-
ona hæc primum ex æsculo, tum ex
lauro facta est, ut ibidem idem auc-
tor.

^f *Ceterarum*] Coronarum scilicet,
quas in Isthmiis, Nemeæis, &c. re-
portarat.

^g *Ovantium*] De ovatione in Tibe-
rio ad cap. 1.

^h *Augustianos*] Torrentius in tribus
libris Mss. legit et probat, *Augustia-*

nosque se, militesque, &c. Plausorum
ejusmodi quinque millia parata scri-
bit Xiphilinus, et Tacitus equites il-
lum secutos esse qui dies noctesque
plausibus personarent, &c. quos om-
nes ex eorum genere esse videntur,
de quibus supra ad cap. 20.

ⁱ *Circi maximi arcu*] Romæ plures
erant Circi, maximus jam inde a Ro-
mulo Palatinum inter et Aventinum
montes designatus, a Tarquinio Pris-
co, ut temporis imperitia ferebat, ex-
structus, a Julio Cæsare amplifica-
tus, ab Augusto translatus ex Ægyp-
to obeliscis adornatus, ac demum a
Clandio aliisque deinceps Imperato-
ribus varie perpolitus. Altera Circi
extremis portis pervia, altera clau-
sa. Cum igitur ab hac parte in ro-
tundum desineret instar semicirculi,
videtur Circus ille, de quo loquitur
hic Suetonius, esse pars illa semicir-

Forumque, Palatium¹ et Apollinem petiit. Incedenti passim victimæ cæsæ,^m sparso per vias identidem croco,ⁿ ingestæque aves,⁸ ac lemnisci,^o et bellaria.^p Sacras coronas^q in cubiculis⁹ circum lectos posuit: item statuas suas

—8 Græv. conj. *ingestique flores*. Ond. vocem *ave* latere existimavit. Pro *ingestæque* malit Baumg. *injectæque*. Deest et ante *bellar.* Huls. et Cop.—9 Ita Memm. Polit. uterque Vind. Cort. Cop. Voss. Fouc. Edd. Lugd. Junt. Arg. Ald. Steph. probantib. Græv. Ern. in *cubilibus* Pal. 1. 2. in *cubilis* Medic. 3. Cuj. Ceteri cum Edd. sæc. xv. aliisque in *cubili*. Nic. Loens. Epiphyll. III. 7. legit: in *obelis-*

NOTÆ

culi formam referens, quam Nero disjecerit, ut secundum totam Circi longitudinem pompa traduceretur.

^k *Velabrum*] Vicus erat Urbis, de quo in Jul. cap. 37.

¹ *Palatium*] In Palatino monte sedem Imperii posuerat Augustus, ut supra in Aug. ad cap. 5. et 29. &c. Apollinem hic intellige Palatini Apollinis ædem, de qua ibidem. In hanc ædem merito traducebat pompam sui triumphii, utpote cujus victoriæ musica, non bello partæ; alii enim triumphantes pompam in Capitolium novissime traducebant.

^m *Incedenti passim victimæ cæsæ*] Hic honor et Caligulæ delatus: supra in Calig. cap. 13. et Galbæ: infra in Galba cap. 18. et longe ante in usu fuisse satis innuit Ovidius, *Epistola Paridis ad Helenam*: ‘Ibis Dardaniæ ingens regina per urbes, Teque novam credet vulgus adesse Deam: Quaque ferēs gressus adolebunt cinnama flammæ, Cæsaque sanguineam victima planget humum:’ et Metam. xv. de navi serpentem Epidaurium vehente.

ⁿ *Croco*] Croci multus in pompis usus erat: vino dulci tritus spargebatur et in theatris, ut ex Plinio lib. xxi. cap. 6. et in nobilium funeribus, ut innuit Statius. Sed non modo crocum et aves ingestisse moris fuit, sed

et ipsas tunicas, et petasos, et crepidas, et flores sertos et solutos, ut ait Apuleius, aliaque id genus quæ ad manum aderant, quandoque jacta sunt in eos, quos honore auctos volebant, ut ex Livio lib. II. decad. IV. ubi de honore Flamini colligas, aliisque, sed Græcorum, locis.

^o *Lemnisci*] Casaubonus in ora Viterbiensis codicis sic explicatam legit hanc vocem ex Festo: ‘Festus: Lemnisci sunt fasciolarum purpurearum dependentes ex coronis. Solebant enim veteres coronas fasciis laneis ex purpura alligatas donare.’ Vocem hanc Syracusanam esse probat ex Athenæo Turnebus Advers. lib. XVIII. cap. 13. ac significare angustam quandam tæniam, qua in victoriis nobilioribus coronæ vel palmæ ornabantur. Unde Ausonius in Epist. ‘Et quæ jam dudum tibi palma poetica pollet, Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.’ De quo etiam Josephus Scaliger lib. I. Ausonianarum Lectionum cap. 10. Cicero pro Roscio ‘lemniscatam coronam’ appellat. Plinius lib. XXI. cap. 3.

^p *Bellaria*] Ea sunt quæcumque apponuntur secundis mensis, quæ melle ut plurimum condiebant, non saccharo, ut apud nos; hoc enim duntaxat ad medicinæ usum.

^q *Sacras coronas*] Sacris certamini-

citharœdico habitu;^r qua nota etiam nummum percussit. Ac post hæc tantum afuit a remittendo laxandoque studio, ut, conservandæ vocis gratia, neque milites unquam, nisi absens, aut alio verba pronuntiante, appellarit,^{1o} neque quicquam serio jocove egerit, nisi astante phonasco,^s qui moneret, parceret^t arteriis, ac sudarium ad os applicaret; multisque vel amicitiam suam obtulerit, vel simultatem indixerit, prout quisque se magis parciusve^t laudasset. [26.] Petulantiam, libidinem, luxuriam,² avaritiam, crudelitatem, sensim quidem primo et occulte, et³ velut juvenili errore, exercuit: sed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis esse. Post crepusculum statim, arrepto pileo vel galero,^u popinas inibat; circumque

cum Circi injectas pos. probante Reimaro ad l. c. Is. Voss. corr. in *obeliseis Circi-confectas pos.* Burn. in *cubiculo Circi fixas pos.* vel in *cubiculo circum lectos.* —10 Hoc modo scripsit Baumg. pro vulg. *appellaret*, ob sequentia *egerit, obtulerit, indixerit.* Dein *jocove* Cort. *assistente* Medic. 1. Cop. Supra in *conserv.* et *ab alio* Cuj.—1 *Parcere* Fouc. in quo *multisque am.* omisso *vel.* Tum *applicante* Vind. 2. *induxerit* marg. Periz. Ed. Rom. sec. et *prout se quisq.* Cop.—2 *Luxuriam* Memm. Dein Oud. cum Ern. edidit *et velut*, auctoritate Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Cuj. Fouc. Vulgo et deest. Mox ob voc. *sensim* contra O. libros Ern. intulit et Bip. receperunt *exseruit.*—3 Memm. *sed et*, Vind. 1. *et ut.* Postea *nem. dub.* uterque Vind. Mox *screpulum* Vind. 1. *pilleo* Mss. Torr. Medic. Cop. Voss. et Edd. aliquot, *pilleolo* Vind. 1. Item *galerio* Memm.

NOTÆ

bus relatas, quas 1808. numero fuisse auctor est Xiphilinus in Nerone, non in cubili, sed in circo, ad Ægyptiacum obeliscum appensas, quod non nisi de Circensium tempore intelligendum videtur ex ipso etiam Xiphilino: unde staret nihilosecius locus Suetonii, in quo forte melius legeretur *cubilibus*, aut *cubientis*, ut in Palatinis et Salmasiano codicibus.

^r *Citharœdico habitu*] Appensa ad colossium cithara: quæ omnia ridet Juvenalis Sat. viii. vers. 228. Nummum æreum profert Torrentius, qui et aureos huic similes vidit, quibus exprimitur Nero longa veste indutus citharam pulsans.

^s *Phonasco*] Vocis regendæ magistro, ut in Aug. ad cap. 84.

^t *Parciusve*] Hinc magno illi Thraeseæ perniciës quod nunquam applausisset, auctore Xiphilino.

^u *Pileo vel galero*] Aperte distinguit: pileus ex ovium pellibus densus ac villosus, qui aulicis turbinatus fuit, et serico tectus, galerus autem ex pellibus quoque, sed in galeæ formam rotundus: hoc Pontifex Maximus et Flamines Diales præsertim operiebantur. Dissimilis fuisse non videtur petasis, de quibus in Augusto ad cap. 82. et hac lascivia videtur quoque Calignulam imitatus, ut supra in Calig. cap. 11. Unde galerus hic

vicos vagabatur⁴ ludibundus, nec sine pernicie tamen. Siquidem redeuntes a cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere assuerat:⁵ tabernas etiam effringere et expilare; quintana^v domi constituta, ubi partæ et ad licitationem⁶ dividendæ⁷ prædæ pretium absumeretur. Ac sæpe in ejusmodi rixis oculorum et vitæ periculum adiit, a quodam laticlavio,^w cujus uxorem atrectaverat, prope ad necem cæsus. Quare nunquam postea publico se⁸ illud horæ sine Tribunis commisit, procûl et occulte subsequentibus. Interdiu quoque clam gestatoria⁹ sella delatus in theatrum, seditionibus pantomimorum^x ex parte proscenii^y superiori signifer^z simul ac spectator aderat.

—4 *Vagab.* desideratur in Edd. Rom. Burm. Tum pro *vulner.* Periz. a m. pr. *verberare.*—5 Vulgo *assueverat.* Illud tuentur Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. Cop. Periz. et Edd. primæ, præter Rom. Proxime *tabernas* receipt Baumg. cum Oud. suffragantib. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cop. Cort. Fouc. Defendunt vulg. *tabernulas* Burm. et Ern.—6 *Parte, ubi et ad licitatorum* Edd. Med. pr. Ven. 2. 3. sed corr. Beroald. *sibi pro parte* Vind. 2. a m. pr. Cort. *constitutæ parte* Fouc.—7 *Suaserunt* Torr. et Græv. *dicendæ.* Dein *absum.* ediderunt Ond. Ern. uti e Mss. legi jusserunt Turneb. 'Torr. astipulantib. Memm. Medic. 3. Voss. Vulgo *assum.* In Huls. *sumeretur,* Vind. 1. *assume-ret.* Suadet Burm. *insumeretur.*—8 Vulgo *se publ.* Postponunt *se* Memm. Medic. Dun. Vind. Periz. Voss. cum Edd. Vett. multis. Supra *laticlavo* Edd. quædam.—9 *Gestoria* Vind. 1. Dun. qui caret *tribunis.* Tum *e parte* Medic. tres, Dun. *ex ignorat* Cop. *prosceni* Medic. 1. 3. *superiori* Voss. *et aute cum*

NOTÆ

idem forte quod ibi capillamentum, et in Oth. cap. 12. galericulus. Juvenalis Sat. vi. vs. 120. 'Sed nigrum flavo crinem abscondente galero.'

^v *Quintana]* 'Quintana,' inquit Festus, 'appellabatur porta in castris post Prætorium, ubi rerum utensilium forum fuit.' Vide notam doctissimi Andreae Dacerii ad hunc locum Festi, quem emendat quasi Quintana porta nulla fuerit, sed pars fori ipsius, quod post Prætorium, et Quæstorio fuit adsitum, 'Quintana' dicta fuerit; ad cujus similitudinem Quintanam prædæ vendendæ domi

sua Nero instituisse dicitur. Isidorus lib. xv. cap. 2. 'Quintana pars plateæ quinta est, qua carpentum progredi potest.'

^w *Laticlavio]* Hunc Julium Montanum appellant Tacitus et Dio. De laticlavii dignitate in Jul. ad cap. 45. et 80. &c,

^x *Seditionibus pantomimorum]* Quæ oriebantur ex diverso favore spectantium: supra in Tib. ad cap. 37.

^y *Proscenii]* Supra ad cap. 12.

^z *Signifer]* An quod signum committendis ludis dabat, an quod seditionem ipse accendebat?

Et cum ad manus ^{1o} ventum esset,^a lapidibusque et subselliorum fragminibus decerneretur, multa et ipse jecit^b in populum, atque etiam Prætoris caput consauciavit. [27.] Paulatim vero invalescentibus vitiiis, jocularia et latebras omisit, nullaque dissimulandi cura¹ ad majora palam erupit. Epulas a medio² die^c ad mediam noctem protrahebat, refotus sæpius calidis piscinis,^d ac tempore æstivo nivatis.³ Cœnitabatque nonnunquam et in publico, Naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius Urbis ambubaiarumque^{4e} ministeria. Quoties

deest Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. aliisque haud paucis.—10 *Mumus* Dun. Mox *decertaretur* Lugd. Junt. Arg. Ald. Steph. Gryph.—1 *Causa* Medic. 1. a m. pr. Harlem. Cuj. Edd. Rom. Med. Sab. Cald. Bon. *palam* deest Dun.—2 Ita e suis Mss. legit Casaub. cui obsecuti sunt sequentes editores. Burm. reposuit *e med.* cum paucis Codd. et Edd. priorib. *refot. sæpe* Fouc. Vind. 2. Cort.—3 *Mirratis* Vind. 1. Tum *cœnitabat n.* Vind. 2. Cort. a *Mart.* Dun. Voss.—4 *Et ambub.* Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Voss. Fouc. nisi quod *ambubarum* Memm. *ambularumq.* Edd. Rom. *Infra aut ad Bai.* Dun. Harlem. Medic. 2. cum Edd. Rom. Med. Sab. Cald. Bon. Bas. *ut ad B.* Periz. a m. pr. *Baiarum* Cort. *Postea divers.* vulgo legitur. Illud

NOTÆ

^a *Ad manus ventum esset*] Tanta erat inter factionum illarum fautores æmulatio, ut dum suam quisque præferendam contendebat, armis deficientibus, lapides et quæcumque ad manum erant invicem jactarent. Quam licentiam cum Nero non impunitate modo, sed et præmiis auxisset, (ut refert Tacitus Annal. xiiii.) non aliud denique remedium fuit, quam histriones ex Italia pellere: quod supra cap. 16. retulit. Quo loco notare est, a Tacito histriones dici, qui a Suetonio pantomimi, quo confirmantur quæ in Calig. ad cap. 57. notata sunt.

^b *Multa et ipse jecit*] In eos verosimiliter ex populo, qui factioni sibi dilectæ non favebant.

^c *A medio die*] Hujus quoque luxuriæ meminit Juvenalis Sat. iv. vs. 135. 'noverat ille Luxuriam imperii vete-

rem noctesque Neronis Jam medias.' Vide in Calig. ad cap. 45.

^d *Piscinis*] Publica erat piscina, in quam natandi et exercitationis causa veniebant: fuerunt et in splendidis illis thermarum ædificiis, sed quæ non patebant omnibus, piscinæ: hæc nive refrigerari solitæ cum usus exigeret, ut patet ex hoc loco et ex Senec. lib. iv. Quæst. Natural. cap. ult. in ipso fine: 'Nix ista etiam, in qua natatis, eo pervenit usu et quotidiana stomachi servitute, ut aquæ locum obtineat.'

^e *Ambubaiarumque, &c.*] Casaubonus post Angelum Caninium et Josephum Scaligerum firmiter asseverat, ambubaias fuisse Syras quasdam mulieres, quæ in Circo aliisque locis ædilem metuentibus habitarent, ac duplici quæstu vitam sustentarent, corpore et instrumentis quibusdam musicis, quæ

Ostiam Tiberi deflueret,^f aut Baianum sinum præternavigaret, dispositæ per littora et ripas deversoriæ tabernæ parabantur, insignes ganææ^g et matronarum, institorias^h operasⁱ imitantium,⁵ atque hinc inde hortantium,⁶ ut ap-

est in opt. Codd.—5 Hanc lect. restituit Baumg. e Medic. 2. Periz. Harlem. aliquot Torr. Edd. Ven. Bon. Lugd. Bas. Gryph. Col. probante P. Bauldri in Græv. notis. Turneb. Adv. xxiv. 6. ex Mss. suis dedit *institorio copas imit.* cum Memm. uno Torr. et Dnn. (nisi quod in eo sit *copus*) receperuntque post eum fere omnes. Lips. ad Tac. Ann. xv. 37. astipulante Torr. suadet: *matr. institoria, copas imit.* Ipse Torr. mallet *etiam matr.* vel delendum *et*, quod abest ab uno suo Cod. et Urs. in quo *institoria opera*. Præmittitur *et* in Cop. marg. Seb. Gryph. voc. *gan.* Salm. de Usur. p. 351. probante Græv. legit: *insign. ganæa et matr. institorio*, Ern. *ganæa et ins. matr. institorias operas imit.* Burm. *gan. etiam matr. institorum loco quasi invitantium.* In Medic. 1. 3. Pal. 2. 3. Huls. *institor loco pas invitantium.* Viterb. Pith. Polit. Cop. *institor loco pas imit.* Pal. 3. *institor loco passim invit.* Vind. 1. *institor copiis imit.* Vind. 2. *institor* (ad marg. *instar*) *copias imit.* Cort. *institor copius invit.* Edd. Rom. *instar loco passim invit.* Ald. Steph. Junt. Arg. &c. *institorum loco passim invit.* quod placuit Oud. Ruhnk. et Wolf. In nonnullis Beroald. legi testatur *instituta loca*. Locum ita constituit Baumg. *dec. tab. parabant, insign. ganæa et* (h. e. *etiam*) *matr. inst. op. imit.*—6 Ita primus edidit Casaub. accedentib.

NOTÆ

e patria secum apportarant: ‘ambubaiæ’ enim, inquit, Syriaca vox est pura pnta. Lambinus ad primum illum versum Sat. 2. lib. 1. Horatii, ‘Ambubaiarum collegia,’ &c. edoc-tum se ait a P. Mercero, Hebraicæ Linguæ peritissimo, *ambub.* significare tibiam, unde verosimillimum fit, barbarici instrumenti nomen in urbe remansisse, cum et Syros et Syras fidicines ac tibicines Romæ frequentes, quia et eorum forte linguam in usu fuisse colligas ex Juven. Sat. 111. vs. 62. ‘Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes, Et linguam et mores, et cum tibicine chordas Obliquas, necnon gentilia tympana secum Vexit, et ad Circum jussas prostare puellas.’ Alii ambubaias esse volunt genus quoddam hominum lascivia ac parasitica arte famosorum, qui sic dicti sint vel ab ambiendo, per epen-thesim, ut iuduperator pro imperator, vel a Baiis, loco nempe Roma-

norum deliciis notissimo, ubi multa ejusmodi turba.

^f *Deflueret*] Sic Virgil. VIII. Æneid. ‘secundo defluit amni.’

^g *Insignes ganææ, &c.*] Vulgati legunt *Insignes ganææ et matronarum institorias operas imitantium.* Unde Torrentius tollendam censet conjunctionem *et*, aut sic legendum, *et matronarum institoria copas imitantium.* Utro-bique tam bene. Lectionem tamen nostram asserit Turnebus libro xxiv. cap. 6. Torrentii codicum unus, et Casaubonus ex aliis.

^h *Institorias* [*institorio*] Institorium dixit pro institoris munere: est autem institor qui negotio cuicumque agendo instat, unde Stabuli et Cauponæ institores dicuntur, l. 1. ff. Nautæ, Caupones, &c. Lipsius ad librum xv. Annal. Tacit. emendat *institoria*, et pro ipsis locis intelligit.

ⁱ *Operas* [*copas*] Copæ sunt mulieres cauponam exercentes: Turne-

pelleret. Indicebat et familiaribus cœnas, quorum uni mellita⁷ ^k quadragies⁸ sestertio constitit, alteri pluris aliquanto absorptio⁹ rosaria.¹ [28.] Super ingenuorum pæda-

//////////

Memm. Medic. 1. 3. Polit. Cort. aliisque. Vulg. *orantium*. Dein appellaret Fouc. Huls. *applauderet* Vind. 1.—7 *Mitellita* Memm. Medic. Dun. Cop. Torr. Viterb. Pith. Lisl. Reg. Codd. Par. Pal. et ex Turneb. sententia recepere Casaub. Gron. Grav. et O. recentt. cum Ven. 1. *mitellita* Vind. 1. *metallica* vel *metallita* Vind. 2. Cort. *myrthelita* Periz. *mytelica* quidam Torr. sed in opt. *quotum unum mitellitel quadr.* Ed. Camp. *mitellita*, Rom. sec. *Myrtelica*. Reliquæ *mellita*, nisi quod *milita* Harlem.—8 *Et quadr.* Vind. 1. Ciaccon. de Triclin. p. 62. conj. *quadringentis sestertiis*. Mss. plerique et Edd. Vett. *sestertium*. Tum *constituerunt* Med. sec. *constiterunt* Bon. Lugd. Junt. Ald. Arg. Steph. &c. quod præferret Burm. si *mellita* legendum. In Medic. 3. Vind. 2. Cort. Pal. 2. Fouc. *plures*.—9 Vocem *abs.* omittunt Memm. Dnn. Lisl. Reg. Par. duo Pulm. totidem Pal. Fouc. Medic. uterque Vind. Cort. cum trib. Burm. Edd. Ven. 1. Bon. Steph. Lugd. Junt. Ald. Arg. debebatque Guj. præeunte Salm. cumque eo Pitisc. In reliquis et Edd. Vett. *ab Syrtio, absyrtio*, vel *absirtio*, nisi quod in Pal. 1. *absertio*. Ab aliquot Reg. Medic. 1. Huls. omnia illa *alteri, &c.* exulant. Totum locum ita refinxit Casaub. *quorum uni myrti trichilo CCCC. HS. const. alt. pl. ab Ægypto ros.* Putavit quoque a *Pæsto* posse legi. Torr. conj. *aspersio rosaria*. In Vind. 1. *rosoria*, Cop. *rasaria*.

NOTE

bus lib. xxiv. cap. 6. Tacitus libro xv. de convivio quod in Agrippæ stagno Tigellini cura Nero præparaverat, 'Crepidinibus stagni lupanaria astabant illustribus fœminis completa, et contra scorta visebantur nudis corporibus.' 'Lupanaria' videtur dixisse, quas Suetonius 'tabernas,' et 'scorta,' quas forte idem 'copas:' nec enim ferme discrepant apud antiquos.

^k *Mellita* [*mitellita*] Lectionem hanc retinuit Casaubonus, mendi licet, ipso fatente, suspectam, nec sibi intellectam, sed quia optimorum codicum est. Salmasius refert ad coronarum usum in conviviis tunc frequentissimum, eruitque ex corrupto itidem Plinii loco lib. xxi. cap. 3. quem restituit: unde corollas, non tantum ex rosis, non tantum ex nardi folio, sed etiam ex veste serica vesicolori unguentis madida ab India et ultra Indos petita, factitatas contendit, has-

que sericas coronas quasi parvas mitras, (quæ capitis tegmina, supra) seu, quod idem est, 'mitellas' fuisse. Ex qua voce Suetonius fecerit 'mitellita,' ad significandam mitellarum distributionem nepotinis ejusmodi conviviis fieri solitam. Turnebus Advers. xxiv. cap. 6. existimabat 'mitellita' fuisse placentarum quoddam genus: quod longe verosimilius innuit vulgata lectio *mellita*, hoc est, bellaria illa melle condita, de quibus ad cap. 25. quæ quadragies constitisse, hoc est, 175000. lib. tam credi potest, quam mitellas Salmasii.

¹ *Absorptio* [*absortio*] *rosaria*] Casaubonus emendat *aspersio*, et fatetur nescire se quid sibi vellet *absortio*. Salmasius et vulgati non agnoscunt illam vocem. Ut ut est, significari videtur illud artificium triclinia rigandi per fistulas, quomodo Plutarchus narrat factum ab Othone cum Neronem convivio exciperet, in quo

gogia,^{10m} et nuptarum concubinus, Vestali virgini Rubriæ vim intulit. Acten libertam, paulum afuit, quin justo¹ matrimonio sibi conjungeret, summissis consularibus viris, qui regio genere ortam pejerarent.² Puerum Sporum, exsectis testibus, etiam in muliebrem naturam³ transfigurare conatus, cum dote et flammeo,ⁿ per solenne⁴ nuptiarum, celeberrimo officio deductum ad se pro uxore⁵ habuit.

~~~~~

Burm. malit *rosacca*.—10 Egnat. legend. duxit *proagogia*, et ita Edd. Ald. Bas. Steph. Gryph. *super paderastium* legit Beroald. ex uno Cod. Tum *Attem* vel *Atten* Fouc. Mss. Torr. *Acciam* Harlem. Periz. *Accen* Rom. Ven. 2. 3. *ac tenus libertum* Dun.—1 *Injusto* Vind. 1. Periz. Harlem. Voss. Edd. Camp. Med. pr. Cald. *justo sibi matr.* Cop. Medic. 1. 3. Vind. 2. Ed. Rom. sec.—2 Burm. cum Beroald. et Brouk. suasit *dejerarent*, Oud. *pejerarunt*. In Medic. 1. *penetrarent*.—3 Fouc. *mul. figuram*. Mox *conat. est* in Edd. vulgg. sed delendum *τὸ est* monuerunt Gron. Grut. Burm. aliique, cum Pal. Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. Steph. Torr. vel ejciend. vel scribend. *cumque dote*. Dein *flameo* Edd. quædam, *flamineo* Memm. *flamineo* Dun.—4 *Per-solenni nupt.* habent Mss. Pulm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cnj. Edd. Rom. Ven. Bon. et Vett. plurimæ, probatque Græv. In prim. Ed. Ern. *τὸ per-solenni uncis* inclusit, sed in sec. cum Oud. ex Vind. 2. Cort. dedit *per-solennia nupt.* Burm. conj. *flam. sollemniter n. c. officio*. Nostr. lect. ediderunt Casaub. et Gron. cum Cod. Urs. probantib. Turneb. Adv. xxiv. 6. Duk. ad Liv. 1. 31.—5 *Uxorem* Fouc. Mox *nunc Sp. Cnj.* Pro *circa* mallet *circum*

NOTE

tubi aurei argenteique tantam repente unguenti copiam effunderunt, ut omnia tanquam aqua rigarentur. Quo posito, fidem non superabit summa quadragies *ns*.

^m *Pædagogia*] Legitur et *pædagium*, domus pars, in qua *παῖδες*, hoc est, *pueri*, habitabant. Plinius lib. vii. epist. 27. 'Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat.' Pædagogia a jureconsultis aliisque sumuntur eodem sensu, quo supra in Jul. cap. 47. et Aug. cap. 42. 'servitia.' Ita et Plinius lib. xxxiii. cap. 3. et 12. et Seneca libro de Vita Beata cap. 17. et de Tranquillitate Animi cap. 1. Egnatius enim vulgatis legit *proagogia*, ut fuerint puerorum in deliciis habitorum cœtus, qui cum hucusque servi fuissent, Nero sibi esse voluit

omnes iugennos pueros, et elegantissimos, ut innuit Juvenalis Sat. x. vs. 306. Marcellus Donatus a pædagogis veterum deducit vocem hodiernam *Pages*.

ⁿ *Flammeo*] Flammeum est velamen lutei coloris, quo novæ nuptæ operiebantur boni ominis gratia, ut matrimonium bene consentiens et individuum foret. Sic dictum est illud velamen, quia simili utebatur semper uxor Flaminica, cui divortium facere non licebat. Tacitus Annal. xv. refert 'cum iisdem cærimoniiis Neronem nupsisse Pythagoræ suo, inditum Imperatori flammeum, dos, et genialis torus et faces nuptiales, cuncta denique spectata quæ etiam in fœmina nox operit.' Vide caput sequens.

Extatque ejusdam non inicitus jocus, 'Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.' Hunc Sporum, Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, et circa conventus mercatusque Græciæ, ac mox Romæ circa Sigillaria,^o comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitum^p appetisse,⁶ et ab obtrektoribus ejus, ne ferox atque impotens⁷ mulier et hoc genere gratiæ prævaleret, deterritum,⁸ nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinæ simillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam, quoties lectica cum matre veheretur, libidinum inceste, ac maculis vestis proditum, affirmant. [29.] Suam quidem pudicitiam usque adeo prostituit, ut contaminatis pæne omnibus membris, novissime quasi genus lusus⁹ excogitaret, quo¹⁰ feræ pelle contactus emitteretur e cavea, virorumque ac fœminarum ad stipitem deligatorum¹ inguina invaderet; et cum affatim desævisset, conficeretur² a Doryphoro^q liberto: cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse

Oud.—6 *Appetiisse* Medic. 1. 3. Cop. Dein *et obt. sine ab* Medic. 1. 3. Vind. 1. ties Burm. et Edd. Camp. Med. Ven. Cald. Bon. Suadet Oud. *ut obt.*—7 Ita cum Burm. restituit Oud. pro vulg. *et imp. suffragantib.* Medic. Polit. Vind. 2. Voss. Cop. Fouc. cum Edd. Vett. *ac præpotens mul. etiam hoc gen.* Habet quoque *etiam* opt. Torr. Vind. 2. Cort. Edd. Rom.—8 *Territum* Fouc. *Infra adlibidin.* Cort. *incestæ* Edd. Sab. Lugd. Junt. aliæque. Statim *et mac.* Pal. 1. *a mac.* Pal. 3. Vind. 2. Cort. Cop. Man. doct. in ora Steph. legit *affirmabant.*—9 Vind. 2. Cort. *luxus*, item Edd. Casaub. et ejus sequaces. Paulo ante *prostravit ut* opt. Torr. et *contaminatus* Ed. Seb. Gryph.—10 Sic præbent Memm. Pal. Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. marg. Gryph. et Edd. Bon. Lugd. Junt. Arg. Ald. Steph. Dol. Vulg. *quatenus fer.* Utrumque ignorat Fouc.—1 *Deleg.* Cnj. *ad stipem* Voss. Periz. Edd. Med. pr. Sab. Cald. *stirpem* Polit. Dein *evaderet* Memm.—2 *Configeretur* Pal. 2. Petr. Faber in Semestr. III. 23. legit *conficerentur* vel *concederentur.* Vind. 1. *Odoripho* habet. Pro *ipsi* Medic. 1. Vind. 1. *ipse.* Supra voluit Heins. *desubasset* pro *desæv.*—

NOTÆ

^o *Sigillaria*] In Claud. cap. 5. et 16.

^p *Matris concubitum*] Multa de hoc etiam Tacitus Annal. xiv. initio.

^q *Doryphoro*] Pythagoram illum appellat Tacitus Annal. xv. nec probabile est, in tam publica Ncro-

niani matrimonii infamia alterutrum errare potuisse; unde dubium non videtur, quin duplici isto nomine fuerit appellatus, ut de Callisto supra in Claud. ad cap. 28.

denupsit,^r voces quoque et ejulatus vim patientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, persuasissimum habuisse eum, neminem hominem³ pudicum, aut ulla corporis parte purum esse; verum plerosque dissimulare vitium, et callide obtegere: ideoque professis apud se obscœnitatem cetera quoque concessisse delicta. [30.] Divitiarum et pecuniæ fructum non alium putabat, quam profusionem: sordidos ac deparcos⁴ esse, quibus impensarum ratio constaret; prælauros⁵ vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat mirabaturque avunculum Caium⁶ nullo magis nomine, quam quod ingentes a Tiberio relictas^t opes in brevi spatio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridaten,^{6 u} quod vix credibile videatur, octingena^v nummum millia diurna erogavit, abeuntique super sestertium millies^w contulit. Menececraten⁷ citharœdum et Spiculum mirmillonem^x triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donavit. Cer-

3 *Hominum* Memm. *callide* primus edidit Ern. probante Oud. astipulantib. Medic. Pal. Nonn. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Cop. Voss. et marg. Seb. Gryph. Al. *calliditate*. Burm. mallet, transpositis vocib. *diss. et vit. callid. obt.* Antea *nulla corp.* in Voss. Mox *ceteraque* Edd. Rom.—4 *Sordidatos ac depravatos* Vind. 1. *depravat.* etiam in Corsend. a. m. pr. Periz. Harlem. et Edd. ante Bon. Item *invers. ord. rat. imp.* Edd. Vulg. ad Ern. et Oud.—5 *Prælauros* Cuj. *prælaurosque* Fouc.—6 *Mitridatem* Fouc. Vind. 2. a. m. pr. Periz. Ed. Rom. sec. *in una datione* Vind. 1. cum utroque Pnlm. et Ed. Camp. *in una datione* marg. Viterb. corrigente Casaub. *in una donatione.* Tum *octingena* Medic. 1. *octingenta* Nonn. et Edd. pleræque ad Casaub. usque.—7 *Menececratem* de more dant multi scripti et editi. Dein *Speculum* Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Cop. Voss. *Specillum* Vind. 1. Edd. Ven. Lugd. Junt. Ald. Steph. item Burm. *Specillum* Periz. Edd. Rom. Bas. Gryph. Casaub. Schild. al. *Specuillum* Cuj. *Specillum, Spectilium alii.* Sed *Spiculum* Ed. Bon. cum plerisque Mss. et rescripsit Oud. Statim *mirmillonem* Medic.

NOTE

^r *Denupsit*] Vide locum Taciti ad caput proxime superius.

[•] *Avunculum Caium*] Caligulam scilicet, Agrippinæ matris ejus fratrem, ut in Calig. cap. 7.

^t *A Tiberio relictas*] In Calig. cap. 37.

^u *Tiridaten*] Armeniæ regem, de

quo supra cap. 13.

^v *Octingena*] Sic legitur in veteribus libris: in vulgatis *octingenta*, supple *sestertia*, vel *sestertiorum millia*, hoc est, 35000.lib.

^w *Millies*] 4375000.lib.

^x *Mirmillonem*] Supra in Calig. ad cap. 30. et 32.

copithecum^{8 y} Panerotem, fœneratorem, et urbanis rusticisque prædiis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem bis induit. Quadrigenis⁹ in punctum^z sestertiis aleam lusit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque^a funibus nexis. Nunquam minus mille carrucis^{10 b} fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis

1. Cop. *mirmilion*. Voss. Vind. 1.—8 *Cercophit*. Medic. Cop. Ed. Ven. 1. *Cercopithec*. quædam. *Circophitetum* Camp. *Cercophitet*. Voss. Dun. *Catorphitetum* Vind. 1. Alii aliter. Deest *fœnerat*. Vind. 2. Cort. sive Lys. Torr. suadet: *Panerotis fœneratoris, urbanis*, Gron. pater *venatorem*, probante Ern. filius *funeratorem*. 'Cum Oud. existimo, excidisse aliquid post et (quod deleuit Ern.) vel ita suadeo: *Cercop. fœneratione, et Panerotem, urb. &c.*' Baum.—9 *Quadrigenis* Periz. et Edd. Vett. *quadrigenis* Vind. 1. cui favet Oud. Mox *alea* Huls. Fouc. Pro *rete* in Memm. Medic. 1. *veste*, unde conj. Salm. *reste*. Immo *reste aurata* Medic. 1. Polit. Cop. Huls. *reli* Cod. Urs. *aurco* marg. Gryph. Statim et *purp.* dant Medic. Fouc. Polit. ac *purp.* Vind. 2. Cort. e *purp.* Ed. Steph. ex *purp.* Voss. quod placuit Oud. et Burm. qui *textis* pro *nexis* cogitavit. In utroque Vind. Cort. *crocoque*.—10 Isto ord. Memm. Medic. Vind. 2. Fouc. Voss. Cuj. Al. *car. min. mil.* Postea *canusiatis* Vind. 1. *canisinatis*

NOTE

^y *Cercopithecum*] Hunc locum sic legendum censet Torrent. *Cercopithecum, Panerotis fœneratoris, urbanis, &c.* ut intelligatur Cercopithecus ille fuisse gladiator, aut nimis Panerotis, qui fuerit ipse libertus, fœneratoris cuiusdam a Nerone confiscati: qui modus loquendi valde implicatus videtur. Cur enim Torrentinus adduci non potest, ut credat fœneratorem Neroni tam eorum fuisse? Schildius lectionem retinet, et explicat de similia laudata (id enim significat cercopithecus) circa quam Nero eodem modo insaniret, ut Caligula circa Incitatum equum suum, ut supra in Calig. cap. 55. Quod facile de Nerone persuaserit, verum quis credat ab aliis omnibus omissum?

^z *In punctum*] Vel unoquoque talorum jactu, vel in singula tesseraum puncta; qui enim talis ludebant, singulis jactibus infelicibus, nummum conferebant; vel in singulos talos, ut Aug. cap. 71. vel in sin-

gulas mitates, prout convenerat inter collutores, quod et 'manuum' appellat Augustus ipse ibidem.

^a *Coccoque*] Coccum granum est rubens rubore quodam exuberante et splendido, sed purpura inferius, unde ad hanc adulterandam eo utebantur, de quo Plinius lib. ix. cap. 41. Hinc et purpuræ appellatione coccum non contineri, auctor est Ulpianus lege Si cui lana lxx. § 13. ff. de legatis et fideicommissis 3.

^b *Carrucis*] Carruca varios habuit apud Veteres usus: hic significat minorem quendam carrum quatuor habentem rotas, qui divitibus erat in deliciis, unde auro et argento sæpe sæpius ornatus fuisse legitur. De quo Spartianus in Severo, et Plinius lib. xxxii. cap. 11. Eadem Persarum regibus erat, quæ Neroni, luxuria. Narrat enim Heliogabalus apud Lampridium, eos decem millibus camelorum iter facere, ubi multa et majora his de Heliogabali luxuria.

mulionibus,^c armillata et phalerata cum Mazacum^{1 d} turba atque cursorum. [3L.] Non in alia re tamen² damnosior, quam in ædificando. Domum a Palatio Esquilias^e usque fecit, quam primo 'Transitoriam,'^f mox, incendio absumptam, restitutamque, 'Auream' nominavit. De cujus spatio atque cultu suffecerit³ hæc retulisse. Vestibulum⁴ ejus

Vind. 2. a m. pr. *camismatis* Camp.—1 Ita legunt Sab. Egnat. Turneb. Salm. Grut. pluresque apud Ond. et non apparet in Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Cod. Urs. unde *fulcrataque* correxere Salm. Gron. *fulcrataci Maz.* Memm. Urs. *cimazacum* vel *cymazacum* Dnn. Medic. Pal. 1. Cop. Voss. Polit. in cujus alio Cod. *Amaxicon.* Vind. 1. cum *Azacum,* Torr. Mss. *Comazacum,* Pal. 2. *Crimazacum,* Pal. 3. *Cimaracum.* Edd. Rom. *Comaxacum,* Ven. 2. 3. cum *Mazocum,* Bon. Junt. Arg. e conject. Beroaldi *amaxicorum,* Gryph. *hamaxicorum,* Lngd. *Cymmazacum.* Burm. conj. *Hamaxocon* vel *Amazacum.* Jan. Dousa *chiramaxicorum* sen *chiramaxeorum.* Turneb. Adv. xxiv. 6. *acu Mazacum.* Ceterum *cursorum* Memm.—2 In vulgg. deest *tamen.* Recepte Ond. et Ern. auctorib. Memm. Medic. Polit. Cop. Dun. quo facit lectio Vind. 2. Cort. Fone. *tam d.* Voss. *tunc d.* Præbent *aliena re* Memm. Medic. 1. 3. Huls.—3 *Suffecerunt* Fouc. Paulo ante *assumptam* Huls. Dein hæc pro vulg. *hoc* receperunt Ond. Ern. fide Medic. Polit. Cort. Cop. Cuj. Voss. quibus accedit Dnn.—4 Ond. *mallet vestibulo* sen *vestibuli.* Mox *cent. et decem ped.* Harlem. *ipsi effigies* Voss. Harlem. Edd. Ven. 1. Med. pr. Cald. *effigiei*

NOTE

^c *Canusinatis mulionibus*] Sensus est, carrucarios illos canusina veste indutos fuisse: quod Suetonius annotavit propter nobilitatem lanæ Canusinæ.

^d *Mazacum*] Beroaldus et vulgati legunt *hamaxicorum,* hoc est, carrucariorum; *μαξα* enim id est *currus*: quam vocem Capitolinus Latinam fecit, referens Maximum traxisse hamaxas manibus. Libri Mss. dissentiant. Mazaces sunt populi interioris Africæ, quorum equos laudat Nemesianus: 'Quemque coloratus Mazax deserta per arva Pavit, et assiduos docuit tolerare labores.' De his locum hunc Turnebus intelligit lib. xxiv. cap. 6. Frequens enim apud ipsos Afrorum equitum comitatus. Verum cum et Cappadoces equites in comitatu quoque nobilium fuisse reperiantur, ut ex Martiali Epig. 76. lib. x. et Mazaca Cappado-

cum civitas fuerit, quæ postea Cæsarea dicta est, sita ad radices montis Argæi, unde et Claudianus 1. in Rufinum: 'Volucrumque parens Argæus equorum;' non videtur constare de utro intelligendum sit, quamquam de Afris sermo sit, quoties Mazacum meminere, ut Claudianus lib. 1. in Consulat. Stilichonis: 'Pavidus projecit missile Mazax:' et Lucan. lib. ix. 'æquaturnsque sagittas Medorum, tremulum cum torsit missile Mazax.'

^e *Palatio Esquilias*] Duo sunt Urbis montes, multis et ingentibus ædificiis exornati, quæ incendio illo, de quo infra cap. 38. absumpta fuerunt, et in eorum locum exstructa domus hæc, de qua fuse et Tacitus Annal. xv. et Martialis libro Spectacul. Epig. 2.

^f *Transitoriam*] Quod ab uno monte in alium per eam transitus esset.

fuit, in quo Colossus^g centum viginti pedum staret ipsius effigie; tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias^h haberet; item stagnumⁱ maris instar, circumseptum⁵ ædificiis ad urbium speciem; rura insuper, arvis atque vinetis,⁶ et pascuis sylvisque varia, cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In ceteris partibus cuncta⁷ auro lita, distincta gemmis unionumque conchis erant. Cœnationes^k laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores, fistulatis,^{8,1} ut unguenta desuper spargerentur.⁹ Præcipua

Medic. 2. Dun. Vind. 3. nterque, Cort. Corsend. pro v. l. Voss. Periz. Edd. Rom. Ven. 2. 3. Lugd. Junt. Arg. Ald. *ipsius effigies* Huls. aliique. In Fouc. *ei tanta*.—5 *Circumspectum* Vind. 1. *ædific.* exulat a Medic. 1.—6 *Vineis* Vind. 2. Dein vulgo distinguitur: *pascuis silvisque, varia cum m.* Emendavit Burm.—7 *Compta* Periz. Postea erat Medic. 1. 3. *cœnationes* Vind. 2. a m. pr. Medic. 2. Fouc. Edd. Rom.—8 Ita legend. docuerant Salm. Gnj. aliique. Accedunt Memm. Pith. Grosi. Corsend. duo Turneb. Dun. Medic. 2. Vind. uterque, Cort. Voss. Cuj. Edd. Ven. 1. Steph. Bas. Reliqui scripti et editi *fistulis*, nisi quod in Fouc. *festulis*. Habent *ex fistulis et ung.* Ven. 2. 3. Bon. Gryph. Col. Pol. Plant. *Aliæ et fistulis ung. vel fist. et ung.* Lips. conj. *et fistulis ut ung.* Torr. *ex fistulis seu fistulatis ung.* Casaub. *fistulata, ut ung.*—9 Memm. *usparger.* Tum *cœlationum* Vind. 2. Medic. 3. Periz. margo, Edd. Rom. Med. pr. Cald. *perpetua* Periz. a m. pr. *circumagerentur* Voss. Periz. Edd. Rom. sec. Med. Cald. Ven. 1. Lugd. Junt. Arg. cum trib. Mss. Torr.

NOTÆ

^g *Colossus*] Ad quem faciendum Zenodorus accitus e Gallia fuerat. Eo loci postea exstructum celeberrimum illud amphitheatrum, cuius reliquias hac de causa etiam hodie *Coliseum* vocant. De quo adhuc infra in Vesp. cap. 18. Neronianis hujus ædificii nullæ reliquæ supersunt; nec mirum, cum jam inde a Vespasiani temporibus destructum fuerit, ut ex Martiali lib. 1. Epig. 2. patet. Vide et in Calig. cap. 35.

^h *Triplices milliarias*] An tres diversas porticus, an multas quarum triplex ordo columnarum, quales fieri docet Vitruvius lib. III. Milliarias Torrentius intelligit mille pedibus longas, non mille passibus; contrarium tamen evincere videtur tum usus loquendi, tum spatii quod hic

describitur amplitudo.

ⁱ *Stagnum*] In valle Palatinum inter et Esquilinum montes jacente: quo loco erectum amphitheatrum Vespasiani, de quo Vespas. cap. 18. patet ex Martiali libro 1. Epig. 2. 'Hic ubi conspici venerabilis amphitheatri Erigitur moles, stagna Neronis erant.'

^k *Cœnationes*] Membra sunt splendorum ædium, ut et diætæ, de quibus in Cland. ad cap. 10.

¹ *Fistulatis* [*fistulis*] Pari artificio, de quo supra ad cap. 27. Casaubonus legit *fistulata*, longe clarius, juxta hunc contextum orationis, *Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores: fistulata, ut unguenta desuper spargerentur: tabulæ enim circumactæ flores spargebant, fistulis un-*

cœnationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balineæ marinis et Albulis^m fluentes aquis. Ejusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobavit, ut, 'se,'¹⁰ diceret, 'quasi hominem tandem habitare cœpisse.' Præterea inchoabat piscinamⁿ a Miseno^o ad Avernum lacum, contectam, porticibusque^r conclusam, quo, quicquid totis Baiis calidarum aquarum² esset, converteretur: fossam ab Averno^p Ostiam usque, ut navibus,³ nec tamen mari, iretur, longitudinis per centum sexaginta^q millia; latitudinis, qua contrariæ quinquereemes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubique esset⁴ custodiæ,^r in Italiam deportari, etiam sce-

circumagerent Cort.—10 *Se desideratur in Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. item Bas. Col. et pluribus. Item Niseno Lugd. Junt. Arg.—1 Addiderunt copulam Ern. et Oud. fide trium Torr. Medic. 1. 3. Polit. Vind. utriusque, Cort. Periz. Cnj. ac Vett. Edd. præter Bas. Gryph. &c. accedentib. Dan. Fouc. in quo aquarum pro conclusam.—2 Restituit aquarum Oud. auctorib. Mss. O. Pulm. Burm. suisque et Edd. Vett. usque ad Bas. In reliquis, etiam Wolf. desideratur. Mox committeretur pro convert. est in Medic. 2. Vind. 1. Harlem. Periz. et Edd. ante Casaub. excepta Camp. Paulo ante totis bis cal. Cnj.—3 Ut manibus Harlem. tamen deest Periz. Dein CXL. mill. Fouc. milliarum Harlem. Periz. cum Edd. Casaub. priorib.—4 Essent in uno Torr. Periz. Cort. Edd. Sab. Bon. Unde scribend. docent quot ub. essent Lips. Torr. Grut. et ita Cnj. Vind. 2. vel quod ub. essent custodiarum idem Torr. et Casaub. in Italia*

NOTE

guentum effundebatur. De quo artificio Seneca Epist. 90. et lib. 11. Quæst. Natural. Lampridius de Hellogabalo, 'Oppressit in tricliniis versatilibus parasitos suos violis et floribus, sic ut animam aliqui efflaverint, cum eripi ad summum non possent.'

^m *Marinis et Albulis*] In Aug. cap. 82.

ⁿ *Piscinam*] Ad natandum, non ad alendos pisces, comparata videtur, quales multæ in lautorum domibus, ut jam paulo supra cap. 27.

^o *A Miseno, &c.*] Per quinque aut sex milliarum, hoc est, nostrates leucas circiter duas. De his locis jam supra.

^p *Ab Averno*] 'Magistris et machinatoribus Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat, viribus Principis illudere,' ut ait Tacitus lib. xv. ubi irritum hoc consilium fusus narrat.

^q *Centum sexaginta*] Hoc est, leucas circiter quinquaginta tres: tria quippe milliarum pro singulis leucis vulgo numerant. Quæ tanta non est hæc distantia, sed pluribus diverticulis uti cogebant obices, qui multi, ut innuit Tacitus. *Milliarum*: legunt alii *millia*.

^r *Custodiæ*] Casanbonus in Cujacii libro legit *custodiarum*, bene, nisi si addita litera legas, *quot ubique essent custodiæ*. Prima tamen lectio est plu-

lere convictos non nisi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem, super fiduciam imperii, etiam spe quadam repentina immensarum et reconditarum opum impulsus est, ex indicio Equitis Romani,^s pro comperto pollicentis, thesauros antiquissimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Tyro secum extulisset,^s esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui parvula molientium opera.[†] [32.] Verum ut spes fefellit, destitutus, atque ita jam exhaustus et egens, ut stipendia^{6t} quoque militum, et commoda veteranorum,^u protrahi ac differri necesse esset, calumniis rapinisque intendit animum. Ante omnia instituit, ut e libertorum defunctorum bonis^v pro semisse^w

Vind. 2. Cort.—5 Attulisset Fouc. Mox ac deest Periz. parva Cort. Fouc.—

NOTÆ

rium codicum. De custodiis in Tib. ad cap. 27. et 61. ubi vincti servi tenebantur.

^s *Equitis Romani*] Tacitus orditur librum xvi. Annalium ab hujus rei narratione: ‘Illusit dehinc Neroni fortuna ex promisso Casellii Bassi, qui origine Pænis, mente turbida nocturnæ quietis imaginem ad speciem hand dubiam retraxit.’ Ubi quod perstringitur hic a Suetonio, narrat cum circumstantiis omnibus, quarum una est, quod cum quinquennale ludicrum secundo tunc lustro celebraretur, ea præcipue materia in Principis laudem sumpta sit; ‘non enim tantum solitas fruges nec metallis confusum aurum gigni, sed nova ubertate provenire terras, et olivias opes proferre Deos. Quæque alia summa faciundia nec minore adulatione servilia fingebant securi de facilitate credentis.’

† A. U. C. 818.

[†] *Stipendia*] De his in Jul. ad cap. 26. et Aug. ad cap. 49.

^u *Commoda veteranorum*] De his in Aug. ad cap. 24.

^v *E libertorum defunctorum bonis*] Lege xii. Tabul. libertus in condendo testamento præterire patronum impune poterat, nec ad hæreditatem ejus alio modo venire patronus, quam si libertus obiret et sine liberis et intestatus. Hoc quanquam pro liberis naturalibus obtinuerit, pro adoptivis tamen edicto Prætoris emendatum est, cautumque ut, sive testatus, sive intestatus moreretur libertus, natis ex matrimonio legitimo liberis carens, pars dimidia bonorum ejus ad patronum pertineret. Quæ jura patronorum lege Papia, de qua in Augusto, adhuc aucta sunt: hac enim statutum est, ut patronus liberti relinquente patrimonium centum millium hs. in bonis liberti succederet æqua portione cum liberis etiam naturalibus, si isti pauciores quam tres essent. De quibus fuse Justinianus de successione libertorum, Instit.

^w *Pro semisse*] Quot et quibus nominibus appellatæ hæreditatis partes essent, supra in Jul. ad cap. 83. Cum igitur non nisi media pars forsan es-

dextans ei cogeretur, qui ⁷ sine probabili causa eo nomine fuissent, quo essent ⁸ ullæ familiæ, quas ipse contingeret : deinde, ut ingratorum ^x in Principem^{a 9} testamenta ad fiscum pertinerent : ac, ne impune esset studiosis juris,^y qui scrip-

^a *Primo decrevit, ut loco mediæ partis, tres quadrantibus pro se colligerentur ex bonis eorum libertorum, qui absque ratione legitima appellarentur eodem nomine, quo appellatæ fuissent illæ familiæ, quibus aliquo modo conjunctus esset, ac postea ut testamenta ejusmodi libertorum confiscarentur, tanquam ingratorum in Principem.*

6 *Stipendium* Huls.—7 Ita extat in Memm. Medic. Vind. Cort. Cuj. Voss. Dun. Viterb. Lisl. Pal. Fonc. Torr. ut plerique VV. DD. rescribi jusserunt. *Dodrans cog. ei qui* Harlem. Periz. et Edd. Vett. præter Steph. *dextans cog. ei si qui* Ed. Burm. cum Ms. Glar. *dotr. cog. ei si qui* Edd. Casanb. Schild. Bip. *dexitus ei cog.* Cuj. *dext. ei cog. si* Cop. Lips. corr. *dext. cog. si qui, &c. fuissent*, probantib. Torr. Græv. et Baumg. ‘Quæ si minus placent, snadeo transpositionem commatum hanc : *ut e lib. def. bonis, qui sine prob. causo eo nom. fuissent, quo . . . conting. pro semisse dext. ei. l. e. sibi cogeretur.*’ Baumg.—8 Ita enim Casanb. ex aliquot libris receperunt Oud. et seqq. Vulgo essent quo fuiss. In Nonn. Urs. Periz. Edd. Rom. Ven. I. Med. Cald. Lugd. esset. Ante Edd. Sab. sine omittunt. Dein ullæ, ut Græv. et Gron. exhibuerunt, confirmatur a Vind. 2. a m. pr. Polit. Torr. Periz. Harlem. Fouc. Edd. Rom. Med. pr. Ven. Sab. Cald. Steph. Ald. In ceteris illæ.—9 Sunt qui velint verba in *Princ.* deleta, quibus assentitur Ern. Tum *juris* reposuit primus Pulm. ex Turneb. sententia. In prioribus Edd. *viris*, sicut in Mss. recentiorib. Torr. expungi mallet utrumque, et legi, *ne imp. esset eis qui.* In Camp.

NOTÆ

set in fiscum redigenda, et altera mediæ hæredibus aut patrono relinquenda ; hujus mediæ partis mediæ iterum partem sibi sumsit Nero in eorum libertorum bonis, qui eo nomine appellati fuissent, quo nuncupabantur illæ familiæ, quibus aliquo vel naturæ vel adoptionis vinculo conjungebatur, quales v. g. Julia, Claudia, Domitia, &c. Cum enim moris esset, ut liberti patronorum nominibus appellarentur, inde, ex nomine scilicet, colligere volebat istarum familiarum libertos illos esse, atque ideo se patronum, qui et illarum caput esset, nisi probabilem et laudandam istius appellationis causam legitimus ipse patronus allegaret. Casaubonus hic pro *doctrans* scribit *dextans* ex codice Viterbiensi et Lislæi, &c.

Delph. et Var. Clas.

^x *Deinde, ut ingratorum*] An de ejusmodi libertis intelligit, qui, cum eum patronum haberent, (ut volebat ipse,) testamento nihilominus præteribant? An vero de aliis quibuscunque, quos, si quid ab ipso vel honoris vel gratiarum accepissent, debere existimabat suum hoc modo testari gratum animum? Priorem sensum amplectitur Beroaldus, posteriorem alii omnes. Vide in Calig. ad cap. 38. et Claud. ad cap. 25.

^y *Studiosis juris*] Vulgati legunt *viris*. Romani ad omnes contractus juris peritorum operam adhibebant, ut sua negotia tutius gererent, et strictos juris apices observarent. Juris studiosorum hujusmodi et doctorum hominum loco succedere tabelliones, quibus ideo juris peritiam ne-

Sueton.

3 C

sissent vel dictassent ea : tum,¹⁰ ut lege majestatis² facta dictaque omnia,¹ quibus modo delator non deesset, tenerentur. Revocavit et præmia coronarum,³ quæ unquam sibi in certaminibus civitates detulissent.² Et cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii^b coloris, summisissetque,³ qui nundinarum die pauculas uncias^c venderet, præclusit cunctos negotiatores. Quin etiam inter canendum animadversam matronam e spectaculis,⁴ vetita purpura cultam, demonstrasse procuratoribus suis dicitur :⁵ detractamque illico, non veste modo, sed et bonis⁶ exuit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret, 'scis, quid mihi opus

juris non habetur.—10 Oud. et Wolf. dederunt *tunc ut*, jubentib. Medic. 2. 3. utroque Vind. Cort. Cuj. Voss. Dun. *lesæ maj.* Camp. *lege deest Rom. sec.*—1 *Omniibus Medic.* 2. Corsend. a m. pr. Periz. Harlem. Edd. Ven. quatuor, aliæque.—2 Guj. Oud. et Baumg. favent lectioni Cod. Urs. *præmia civitatum, quæ u. s. i. c. coronas detul.* vel emendationi Burm. etiam Wolfio probatæ, *pr. coronar. quas.* Dat Fonc. *civit. sibi in cert.* Medic. 1. 3. Vind. 2. *civit. in cert.*—3 In Vind. 1. legitur *det. usum ametisti et Tyrii c. cum interd. submissetque.* Ed. Camp. quoque *submissetque.* Pro *præclusit conj.* Budæus *perculit*, applaudentib. Grut. Ern. et Schell. in Lexico, qui *conject.* addit *perculit.*—4 Oud. cum Burm. *recepit in spect.* auctorib. Memm. tres Medic. Cort. Voss. Fonc. et ita *conjecerat Lips.* Transponenda verba censent Beroald. Ern. post *detr. illico* Wolf. glossematis loco ascripta putat verbis *inter can.* Ceterum *animadversum* Medic. 1. 3.—5 Ita Memm. Corsend. Nonn. Medic. Vind. Cort. Huls. Cop. Dun. Cuj. Voss. Edd. Steph. Græv. Oud. &c. Vulgo *creditur.* In Ven. 2. 3. Med. pr. Cald. Lugd. Junt. Ald. *creditus.* Statim *detractumque* Cuj. *detractaque* Vind. 1.—6 *Sed bon.* omissa copula Vind. 1. *ud-diceret* Cuj. *opus exulat* a Medic. 1. a m. pr. Dun. *op. mihi* Vind. 1. *Mox ex aur. vel ex arg.* Vind. 1. probante Oud. *in iis* Memm. Medic. 1. 3. Cort. *ignis*

NOTE

cessariam esse notavit Gothofredus ad Novellam 66. cap. 1.

² *Majestatis*] Læsæ scilicet. In Tib. ad cap. 2. &c.

³ *Præmia coronarum*] Vel quæ sibi præter coronas (ut moris erat in sacris certaminibus) delata civitatibus condonarant, vel coronas intelligit sibi quidem delatas, ut supra cap. 22. sed non repræsentatas, quas jam post exhaustas tot opes volebat repræsentari.

^b *Usum amethystini ac Tyrii*] Ame-

thystinus et Tyrius color sunt purpuræ species, cujus usum prohibuit, ut Julius conchyliatæ vestis, in Jul. ad cap. 43. De purpura vide plura apud Plinium libro 1x. cap. 41. et lib. xxxi. cap. 8.

^c *Pauculas uncias*] Colorum scilicet ejusmodi, vel mistorum vel separatorum, sed pretii longe disparis : amethystinus enim non nisi centum denariis, Tyrius vero mille in singulas uncias vix emebatur.

sit: et, 'hoc agamus, ne quis quicquam habeat.' Ultimo, templis compluribus dona detraxit, simulacraque ex auro vel argento fabricata conflagavit;^d in his Penatum Deorum, quæ mox Galba restituit. [33.] Parricidia et cædes a Claudio exorsus est: cujus necis etsi non auctor, at conscius⁷ fuit; neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat,^e quasi Deorum cibum,^f post-hac proverbio Græco collaudare⁸ sit solitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum insectatus est, modo stultitiæ, modo sævitiae arguens. Nam et *morari*⁹ eum inter homines desisse, producta prima syllaba, jocabatur: multaue decreta et constituta, ut insipientis^h atque deliri,¹⁰ pro irritis habuit. Denique bustumⁱ ejus consepiri, nisi humili levique maceria, neglexit. Britannicum, non minus æmulatione vocis, quæ illi jucundior¹

Vind. 1. Denique *Penatum* Edd. Lugd. Junt. Ald.—7 *Ac cons.* Harlem. Tum *boleto* Vind. 2. Cort. *ex quo* Huls. Supra *parricida* Fonc.—8 *Laudare* Cort. *Dein est desideratur* in Harlem. Periz. Vind. 1. et Edd. ante Beroald. Conj. Burm. *insec. et modo.*—9 Dun. *memorari.* Mox *desisse* vel *desiisse int. hom. Medic.* 1. 3. Cop.—10 *Deliri* Memm. Tum *materia* servant omnes omnino Mss. et Edd. Vett. nisi quod in Vind. 1. sit *ex mat.* Sed *mac.* ex conject. Guther. de Jure man. II. 30. Noris. ad Cen. Pis. p. 410. aliorumque ediderunt Gron. Pitisc. Wolf. Vulg. defendunt Burm. et Ond.—1 *Jocund.* de more Medic. et Edd. Rom. et cap. seq. *quando* Edd. Bas. Gryph. Torr. Burm. in-

NOTE

^d *Conflagavit*] Vide in Aug. ad cap. 39.

52.

^e *Venenum is acceperat*] In Claud. cap. 44.

^f *Deorum cibum*] Illudens Claudio inter Deos relato. Quo sensu et Vespasianus de seipso infra cap. 23. simile quid.

^g *Morari*] A Græco *μωρὸς*, hoc est, *fatuus*: unde et Latinis *morus*. 'Amor moros hominum moros et morosos efficit.' Plaut. Hinc etiam Nero effingebat verbum 'morari,' hoc est, *fatue agere*, producta prima, quia in voce Græca est *o* longum.

^h *Insipientis*] Vide in Claudio cap.

ⁱ *Bustum*] Hoc est, locum ubi cadaver Claudii crematum fuerat. Quo sensu Servius ad hos quinti *Æneid.* versus: 'semiustaque servant Busta,' &c. Quem locum custodiæ causa consepire moris erat, divitibus quidem, iisque quos volebant honoratos, magnifice ex marmore aut alia qua pretiosiore materia, aliis vero alia pretii minoris, pauperibus nulla omnino. Aliter intelligi posse non videtur hic locus; nam cap. 9. supra, et in Claud. cap. 44. solenni pompa funeratum Claudium retulit.

suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est. Quod, acceptum a quadam² Locusta,^k venenariorum inclyta,¹ cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto; arcessitam³ mulierem sua manu verberavit, arguens, pro veneno remedium dedisse. Excusantique, minus datum ad occultandam facinoris invidiam, 'Sane,' inquit, 'legem Juliam^m timeo:' coëgitque se⁴ coram in cubiculo quam posset velocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hædo expertus, postquam is quinque horas protraxit, iterum ac sæpius recoctum, porcello⁵ objecit. Quo statim exanimato, inferri in triclinium, darique coenantisecum Britannico imperavit. Et cum ille ad primum gustumⁿ concidisset, comitali morbo ex consuetudine cor-

vitis Mss. est exulat a Vind. 1.—2 Quodam unus Torr. Medic. 1. 3. Ipse Torr. utrumque rejecerit. Dein *Lucusta*, et postea *Lucustæ*, Memm. Dun. Cop. Medic. 1. 2. Ita variant Codd. apud Juven. Sat. i. 71. Statim *inclyta* primus edidit Ern. auctoritate Cort. sen Lys. marg. Vind. 2. et receperunt Bip. Wolf. cum Oud. mallet *venenariorum*. In vulgg. erat *ven. indice*. Conj. Guj. *venenorum indice*, et ita præbent Exc. Cuj. Suadet Heins. *venenaria institrice*, vel *venenorum venditrice*. Oud. etiam tentat: *venenario* aut *venenorum rumore*, aut *venenarior. ore inclita*. Banng. *venenationum* profert.—3 Sic optimi Mss. ut jam sæpius monitum. Vulg. *accers*. In Medic. 1. et *accers*. Mox *occultandum* Harlem. Edd. Med. pr. Ven. Cald.—4 *Coëgit se* Vind. 1. *quam veloc. poss.* Edd. Rom. Tam in ædo Memm. edo Medic. 1. Vind. 1. Periz. Edd. Rom.—5 *Procello* Harlem. *exanimato* Cuj. Infra *corruptum* Medic. 1. rap-

NOTÆ

^k *Quadam Locusta*] In veteribus libris legunt *quodam*, male: fœminam enim fuisse diserte innuit Juvenalis Sat. i. vers. 71. et affirmat Scholiastes matronam fuisse magnæ famæ ad hæc scelera accitam a Nerone, et innuit etiam aperte Tacitus lib. xii.

¹ *Inclyta [indice]*] Supplicium evaserat, alias veneficas, et veneficos indicando: damnatam enim patet ex eodem Tacito ibidem.

^m *Legem Juliam*] Hac lege nihil de veneficiis statutum legitur: probabile tamen est, Suetonium, juris peritissimum, hic tam obscure locuturum

non fuisse, si de iis omnino lex illa siluisset: quare dicendum videtur cavisse quidem de veneficiis aliquid, sed ea capita quibus id cautum erat, cum aliis bene multis, temporum lapsu periisse: quota enim pars Juliæ legis superest? quamvis immenso labore ex antiquissimis marmoribus et abstrusissimis auctorum locis eruta, quæ leguntur apud Sigonium lib. de Judiciis, &c.

ⁿ *Ad primum gustum*] Tacitus hæc omnia fuse et cum aliis multis circumstantiis, lib. xii.

reptum apud convivas ementitus, postero die raptim inter maximos imbres^o translaticio⁶ extulit funere. Locustæ pro navata opera impunitatem^p prædique ampla, sed et discipulos,^q dedit. [34.] Matrem, dicta factaque⁷ sua exquirentem acerbius et corrigentem, hactenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rhodumque abiturus: mox et honore omni et potestate privavit; abductaque militum et^s Germanorum^r statione, contubernio quoque ac Palatio expulit. Neque in divexanda quicquam pensi habuit, summissis, qui et Romæ⁹ morantem litibus,^s et in secessu quiescentem per convicia et jocos, terra marique prætervehentes inquietarent. Verum minis^t ejus ac violentia territus perdere statuit. Et

-----

tum Dun. Periz. cum Vett. Edd. usque ad Bon.—6 *Tralaticio*. Memm. Medic. Polit. Cop. Torr. Tum *navata* Medic. 1. Vind. 1. Cuj. Edd. Camp. Med. pr. Cald. Ven. *navatum* Voss. *nova* Periz. a m. pr. Pro *impun.* Torr. cum Lips. præfert *immunitat.*—7 Medic. Fouc. et Dun. *facta dictaq.* Dein *invidiam ostentaret* marg. Periz. Camp. *hact. primum* Fouc. *habitur.* Medic. 2. Huls.—8 *Militum Germ.* Vind. 1. Dein *dever.* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. (qui caret τῶ in) tres Burm. Edd. Camp. Med. pr. al. receiptque Ond. *in vexanda* Vind. 2. a m. sec. Fouc. Ed. Rom. sec.—9 Hoc ord. dedit Gron. eumque secuti, astipulantib. Medic. Polit. Vind. cum duob. Burm. Vulg. *qui et Rom.* Mox *ter ven.* pro communi lect. *ven. ter* restituit Ond. cum Medic. 2. 3. Polit. Vind. Cop. Voss. Cuj. Abest numerus a Dun. Harlem. Periz. et Edd. usque ad Bon. excepta Camp. In Fouc. *cum esse ven. tent.* Vind. 1. *sent. veneno an-*

NOTE

^o *Imbres*] Quibus iram Dei portendi creditum, ut refert Tacitus. Translaticium funis, hoc est, vulgare, ut supra cap. 7. et Ang. cap. 10.

^p *Impunitatem*] Utpote quæ damnata veneficii jam ante fuerat, ut paulo supra ex Tacito.

^q *Discipulos*] Juvenalis Sat. I. vs. 71. 'Instituitque rudes melior Locusta propinquas Per famam et populum nigros efferre maritos.' Ubi Scholiastes affirmat, Neronem ab ea quoque edoceri voluisse.

^r *Militum et Germanorum*] Milites a Germanis aperte distinguit, et Tacitus lib. xv. 'Excubiasque militares,

quæ ut conjugi Imperatoris olim, tum et ut matri servabantur, et Germanos super eundem honorem ac custodes additos digredi jubet.' Vox milites indicat legionarios aut prætorianos, hoc est, cives Romanos. Vide in Calig. ad cap. 43.

^s *Litibus*] Tacitus auctor est, accusatores a Julia Silana paratos, qui Agrippinam accusarent, quod subornasset ad res novas Rubellum Plancum.

^t *Minis*] 'Trux erat Agrippina, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat,' inquit Tacitus.

cum ter veneno tentasset, sentiretque antidotis præmunitam; lacunaria, quæ noctu super dormientem laxata¹⁰ machina deciderent, paravit. Hoc consilio per conscios parum celato, solutilem navem, cujus vel naufragio vel cameræ^{1 u} ruina periret, commentus est. Atque ita reconciliatione simulata, jucundissimis literis Baias evocavit ad solennia Quinquatruum^{2 v} simul celebranda, datoque negotio trierarchis,^w qui Liburnicam,^x qua advecta erat, velut fortuito concursu³ confringerent, protraxit convivium. Repetentique Baulos,^y in locum corrupti navigii, machinosum illud obtulit, hilare⁴ prosecutus: atque in digressu papillas quoque exosculatus, reliquum temporis⁵ cum magna trepidatione vigilavit, cœptorum opperens exitum. Sed ut diversa omnia, nandoque⁶ evasisse eam comperit, inops consilii, L. Agerinum⁷ libertum ejus, salvam et in-

tid.—10 Medic. 2. cum trib. Torr. Edd. Bas. Gryph. Col. Dol. Plant. *laxata*. Dein *concil.* Vind. 1. *per socios* Periz. a m. pr.—1 *Camara* Memm. Medic. 1. *carine* Vind. 1. Pro *jucund.* habent Exc. Cuj. *incommodissimis.* In Periz. Camp. *revocavit.*—2 *Quinquatrum* Memm. Medic. 2. 3. In ceteris Mss. et Edd. ante Græv. *Quinquatrium.* Cf. Aug. c. 71. Tum *tetrarchis* Polit. Vind. 2. Cop. Fouc. Edd. Rom. *triarchis* Periz. Edd. Med. pr. Cald.—3 *Concursu* Memm. unde conj. Salm. et Lips. *concussu.* Postea *constravit* Vind. 1. Müll. interpungi maluit *confringerent.* *Protraxit, &c. Bajulos* in Medic. 1. Vind. 1. Cop. Edd. Rom. Med. pr. Ven. 1. Cald. *et repetenti* Voss.—4 *Et hil.* Medic. 2. Cuj. Voss. *hilariter* Vind. 2. Cort. *Mox papillam* Vind. 1. *papillis exosculatis* Periz. Harlem. Edd. Med. pr. Sab. Cald. Bon. *papillas exosculatis* Ven. 1. *quoque* non est in Vind. 2.—5 *Tempus* Vind. 1. *trepiditate* Vind. 2. a m. pr. et *app. cœpt.* Medic. 2. Dnn. uterque Vind. Edd. ante Casaub. Item *diversa* Medic. 2. Voss. Cuj.—6 *Nando ev.* Medic. 2. Dein *impos cons.* Vind. 1.—7 *Lagermum* Memm. Dnn. *Lagerinum* Medic. 3. Pal. 2. 3. Torr. Voss. Edd.

NOTÆ

^u *Camera*] Cubiculi superior pars incurvata, et ferme in modum fornicis; unde tectum concameratum et fornicatum a laqueato discrepat. Qua de re Vitruvius lib. vii. cap. 3.

^v *Quinquatruum*] De his in Aug. ad cap. 71. quibus adde Ovidii versus de celebritate quinque illorum dierum, lib. iii. Fastorum sub finem: 'Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro: Causa quod est illa

nata Minerva die. Alter tresque super rasa celebrantur arena, Ensi- bus exertis bellica læta Dea est.'

^w *Trierarchis*] Trierarchæ sunt triremium Præfecti.

^x *Liburnicam*] De his navibus in Aug. ad cap. 17. et Calig. cap. 34.

^y *Baulos*] Id villæ nomen est, Misenum inter et Baianum sinum, etiam hodie *Bauli* vel *Bagola*.

columem cum gaudio nuntiantem, abjecto⁸ clam juxta pugione, ut percussorem sibi⁹ subornatum arripi constringique jussit, matremque occidi; quasi deprehensum crimen voluntaria morte vitasset. Adduntur his atrociora, nec¹⁰ incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta,¹ bibisse. Neque tamen conscientiam sceleris, quanquam et militum, et Senatus populique gratulationibus confirmaretur, aut statim aut unquam postea ferre potuit, sæpe confessus, exagitari se materna specie,² verberibusque² Furiarum^a ac tædis ardentibus. Quin et, facto per Magos sacro, evocare^b manes et exorare ten-

Rom. Ven. Lugd. *Largenium* Pal. 1. *Largevicum* Vind. 1. *Lagerium* Vind. 2. Cort. *L. Agerium* Edd. Plant. Casaub. Schild. Mox *inc. omni gaudio* Vind. 1.—8 *Objecto* Pal. 1. Edd. Gryph. Pulm. Torr. Grut. Casaub. Schild. Corr. Græv. cum ceteris Mss. et Vett. Edd. Heins. malebat *projecto*. In Vind. 1. *abrepto*.—9 A Medic. 3. *sibi* abest. Dein *suburnat*. Periz. qui etiam *matrem sine que* cum Cuj. Memm. Medic. Vind. 1. Cort. Voss. Dun.—10 Ex correctione Lips. *sed inc.* ediderunt Græv. Gron. probante etiam Wolf. *non inc.* Fouc. Tum *contract.* Polit. et *interdum* Periz.—1 *Aborta* Vind. 2. Cort. Periz. Harlem. Edd. Med. pr. Cald. Ven. Mox *consc. scel.* cum Memm. dant Medic. 1. 3. Cop. Huls. in quo *tanti pro tamen*. Vulgo *scel. consc.*—2 Edidit ita Oud. auctoritate Medic. Polit. Cort. ac trium Burm. et Ed. Bon. In vulg. desideratur *que*. Paulo ante *pro ea ferre* Dun. Ceterum *furiatum* est

NOTÆ

^a *Materna specie*] Umbra, ut in Callig. cap. 59. et Horatius Epod. Ode 5. ‘nocturnus occurram furor, Petamque vultus umbra curvis unguibus.’ Virgil. lib. iv. ‘Omnibus umbra locis adero; dabis, improbe, pœnas.’ Ovid. in Ib. &c.

^a *Furiarum*] Ita Ovid. ibid. ‘Verbera sæva dabunt sonitum, nexæque colubris Conscia fumabunt semper ad ora faces.’ Qua de re Cicero in Pisonem: ‘Nolite enim putare, ut in scena videtis, homines consceleratos impulsu Deorum terri furiarum tædis ardentibus; sua quemque fraus, suum scelus, suum facinus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat.’

Atque iterum pro Roscio Amerino. Idem, sed fusius, Juv. Sat. xiii. ‘diri conscia facti Mens habet attonitos, et surdo verberere cædit, Occultum quantiente animo tortore flagellum.’ Unde colligere est, Neronem his animi cruciatibus agitatam, ut erat poëscos ad furorem cupidus, suas poëticiis illis vocibus pœnas adumbrasse. De spectris tamen ejusmodi plura apud auctores passim, ut Plutarchum in Cimone, et Plinium libro vii. Epist. 27. &c.

^b *Facto per Magos sacro, evocare, &c.*] Super hac re Plinius lib. xxx. cap. 2. ait de magia loquens, ‘Ex multis aliis divina promittit: præterea un-

tavit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis³ sacris,^c quorum initiatione impii et scelerati^d voce præconis summoventur,⁴ interesse non ausus est. Junxitque⁵ parricidio matris amitæ^e necem. Quam cum ex duritie alvi cubantem visitaret, et illa, tractans lanuginem ejus, ut assollet, jam grandis⁶ natu, per blanditias forte dixisset, ‘Simul hanc excepero,^f mori volo;’ conversus ad proximos, confestim se positurum, velut irridens, ait; præcepitque medicis, ut largius purgarent ægram. Necdum⁷ defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet. [35.] Uxores præter Octaviam^g duas postea duxit: Poppæam^h Sabinam,^h quæstorio patreⁱ natam, et Equiti Ro-

in Harlem.—3 *Et Eleusinis* Memm. Medic. Polit. Cort. Cop. Voss. *Eleusinis* etiam pleræque Edd. Vett. Ond. existimat ita distinguend. *Græciæ et Eleusinis, sacris.* Deest *sacris* Edd. Rom. In Schild. *imitatione*, sphalmate typotheatarum.—4 Sic exhibent Medic. Cop. Polit. Vind. 1. Cuj. Edd. Rom. Vulgo *submoverentur.* Paulo ante *cum impii* Vind. 2. Cort.—5 Copula carent Memm. Medic. opt. Torr. Pal. Polit. Vind. Cort. Voss. Fouc. ac deleverunt Ond. Wolf. cum Ed. Steph. *jussit* Dun. Mox *duritie* in solo Memm. comparet, admiserunt tamen Græv. Burm. Ern. Bip. Al. *divitia.* In Voss. *duritia alius.* —6 Salm. cum Grut. conj. *ut assolent jam grandes u.* Alii legunt *grandibus*, quod Casaub. haud displicebat. Tum *sim. haud excep.* Fouc. *excerpsero* Vind. 1.—7 *Nam necd.* Edd. Bas. Gryph. Plant. contra Mss. et Vett. libros impressos. Expunxit Græv. Conj. Lips. *jam necd.*—8 *Pompeiam* hic et infra Mss. O. nisi quod *Poppæiam* sit in Dun. *Popeium* in Pal. duobus. Eodem modo variant Edd. Vett. In Fouc. *Pomponiam.* Mox *antea* pro vulg. *ante* firmant

NOTÆ

brarum inferiorumque colloquia, quæ omnia ætate nostra Princeps Nero vana falsaque comperit.’

^c *Eleusiniis sacris*] In Aug. ad cap. 93. et Claud. cap. 25.

^d *Impii et scelerati*] Lampridius in Alexandro Severo idem narrat, præconem scilicet alta voce dicere, ‘ut nemo ingrediatur, nisi qui se innocentem novit.’ Hinc Poëta, ‘Procul o, procul este, profani.’

^e *Amitæ*] Domitiam patris sororem intellige.

^f *Simul hanc excepero*] Verba sunt blandientis. Vide supra ad cap. 12. &c.

^g *Octaviam*] Supra cap. 7. et Claud.

cap. 27.

^h *Poppæam Sabinam*] ‘Huic mulieri cuncta alia fuere præter honestum animum,’ inquit Tacitus lib. xiii. ubi mores ejus graphice describit, et lib. xiv. Ejus nomen Casaubonus in suis libris legit *Pompeia*, ut et Plutarchus *Πομπεία.*

ⁱ *Quæstorio patre*] Huic ‘T. Ollius nomen erat, ex eodem Tacito lib. xv. ‘Sed nomen avi materni sumserat illustri memoria Poppæi Sabini, consulari et triumphali decore præfulgentis; nam Ollium honoribus nondum functum amicitia Sejani subvertit.’

mano^k antea nuptam; deinde Statiliam Messalinam, Tauri^l bis Consulis ac triumphalis abneptem.⁹ Qua ut potiretur, virum ejus, Atticum Vestinum¹⁰ Consuleni, in honore ipso trucidavit.[†] Octaviæ consuetudinem cito aspernatus, corripientibus amicis, ‘Sufficere illi debere,’ respondit, ‘uxoria ornamenta.’ Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimisit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente conviciis, etiam relegavit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut, in quæstione pernegantibus cunctis, Anicetum^m pædagogum suum indicem[†] subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur. Poppæam, duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam,[‡] dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit, quod se, ex aurigatione² sero reversum, gravida et ægra conviciis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est, quod non scelere perculerit. Antoniam,ⁿ Claudii filiam, recusantem post Poppææ mortem

Memm. Medic. Dun. Fouc. Vind. 2. Cop. Voss.—9 *Abnepotem* Memm. Medic. 3. Cuj. Supra *Scauri* Vind. 1. unde facit Oud. *St. Tauri*.—10 *Vestivium* Polit. Ed. Ven. 1. et aliquot Torr. In aliis *Vestilium*, vel *Vestitium*, cum Edd. Rom. *Nestirium* Vind. 1. Infra *stragulare* Cuj.—1 *Abest indicem* a trib. Torr. Edd. Rom. probante ipso Torr. cum Lips. Antea *prænegant*. Ed. Med. sec. Dein *qui fingeret dolo* Memm. *fingeret et dolo* Viterb. Pal. Cop. Fouc. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Conj. Oud. *qui fing. et dolo s. a. s. deleto fateretur*.—2 In Fouc. *auguratione*, et mox *est genus*. Medic. 3. et Vind. 1. *admisitq.* Tum *perulerit* Vind. 1. Cuj. In plerisque et Edd. Vett. *fil. Cl.* Mntavit ord. Oud. cum Mss. Torr. Memm. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Ed.

NOTÆ

^k *Equiti Romano*] Rufo Crispino, ac postea Othoni, primum adultero ejus, tum marito, cujus culpa vel consilio Neroni conciliata, ipsi postmodum nupsit, ut fuse et pulchre Tacitus lib. XIII. et XIV. narrat.

† A. U. C. 815.

^l *Tauri*] A quo primo lapidem et permanens amphitheatrum Romæ structum existimant, ut supra in Aug. ad cap. 29. Consulatum primum ges-

sit cum Augustus octavum suum gereret, secundum ante Augusti mortem, anno U. C. 763. si recte Gla-reanus; alii enim paulo aliter.

^m *Anicetum*] Hujus opera Nero usus est ad occidentam matrem: erat enim classi apud Misenum Præfectus. De quo plura Tacitus lib. XIV.

‡ A. U. C. 818.

ⁿ *Antoniam*] Ex Petina, ut in Clau-

nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum interemit. Similiter ceteros,³ aut affinitate aliqua sibi, aut propinquitate conjunctos; in quibus Aulum Plautium⁴ juvenem: quem cum ante mortem per vim conspurcasset,⁵ ^p ‘Eat nunc,’ inquit, ‘mater mea,⁶ et successorem meum osculetur;’ jactans, dilectum ab ea, et ad spem imperii impulsam. Privignum⁹ Rufium⁷ Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur⁸ ducatus et imperia^r

Casaub. &c.—3 Ita legendum placuit Salm. Lips. Torr. et Grut. Vulgo similiter interemit cet. Recepit Oud. interem. sim. inter cet. suffragantib. Memm. Corsend. Pal. Dun. Medic. Vind. 1. Cop. Voss. Cuj. Repudiat similiter Gron. pater, recipitque interemit. Item cet. probante Græv. vel suadet utrumque junctim edi: sim. item, quod fecit Burm. cum Periz. Harlem. Edd. Rom. Sab. Cald. Bon. Gron. filius graviori mutatione edidit simili pernicie cet.—4 Medic. 3. cum Edd. Rom. item Casaub. Plant. Græv. pr. Schild. Plantium. Vind. uterque, Cort. duo Torr. Ed. Bon. Plancium. Alius Torr. Pal. 2. Edd. Lugd. Junt. Arg. Ald. Steph. al. Plancum. Cop. Plautum. Cuj. Plucium.—5 Ita legend. docere Beroald. Sab. ac nuper Ern. Oud. et sic edidere cum Memm. Pal. Corsend. Dun. Medic. Polit. Vind. 1. Mss. O. Casaub. et quatuor Burm. item Ven. 1. Med. pr. Cald. marg. Gryph. In reliquis constuprasset.—6 Deest mea in uno Torr. ipso probante. Tum succussorem conj. Lips. ab ea non agnoscit Dun.—7 Rufrium Memm. Pith. Voss. Ed. Bas. Ruphrium Harlem. Ven. 1. Rufirium Medic. 1. 3. Cop. Ruffium Vind. 1. Periz. Edd. Rom. Med. Sab. Cald. Bon. Rufrium Dun. Ruffinum vel Rufinum Lugd. Junt. Arg. Ald. Gryph. Plant. et al. usque ad Græv. Receptam lect. testantur Codd. Torr. Medic. 2. Polit.—8 Deferebatur Vind. 1. in mari Vind. 2. Cort. Malit Oud. cum pro dum. In Dun. spicaretur, et supra Pompeia.—

NOTÆ

dio cap. 27. Octaviam enim ei genuerat Messalina ibidem.

^o Aulum Plautium [Plantium] Ejus, ut videtur, filium, de quo in Claud. cap. 24. In quibusdam enim libris legitur *Plautium*: nec enim convenire potest Rubellio illi Plauco de quo supra cap. 34. In Asia quippe jussu Neronis occisus est, ejusque caput Romam relatum, ut scribit Tacitus lib. XIV.

^p *Conspurcasset* [*constuprasset*] Casaubonus in tribus codicibus legit *conspurcasset*. Utrobique maxima subest obscœnitas.

⁹ *Privignum*] Filium nempe conju-

gis suæ Poppææ, ex Ruffo Crispino priore marito, ut modo notatum est.

^r *Ducatus et imperia*] Ducatum dixit jam supra in Tib. ad cap. 19. Intelligendus non videtur hic locus nisi de lusu puerili quo fingantur potestates, et imperia, quæ ludant pueri, ad eum omnino modum quem de Catone puero narrat Plutarchus in ejus vita, illum nempe judicia et accusationes ludere solitum. Trebellius in Gallieno, et Spartianus in Severo, confirmant in more positum fuisse ludentibus pueris, et omnium pulcherrime Seneca lib. de constantia Sapientis cap. 12.

ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius⁹ demandavit. Tuscum, nutricis filium, relegavit, quod in procuratione Ægypti,^s balineis in adventum suum^t exstructis lavisset. Senecam^u præceptorem ad necem compulit; quamvis sæpe¹⁰ commeatum petenti, bonisque cedenti, persancte jurasset, ‘suspectum se frustra, periturumque potius, quam nociturum ei.’ Burro^t Præfecto^v remedium ad fauces pollicitus, toxicum misit. Libertos^w divites et senes, olim adoptionis, mox dominationis suæ fautores atque rectores, veneno, partim cibus, partim potionibus indito, interceptit. [36.] Nec minore sævitia foris et in externos grassatus est. Stella crinita,^x quæ summis potestatibus

9 *Serv. suis Viterb. Fonc. Vind. uterque, Pal. 1. Cort. Dein præcept. exulat a Nonn. et Edd. Rom. præcepto ad Dun.—10 Secum Vind. 1. petentique Cort. petentem et cedentem Medic. 2. Paulo post in utroque Pulm. Medic. 1. 3. Cort. Cop. persæpe jur. exaratur.—1 Birro Dun. Fonc. Mox donationis s. fautores Memm. unde facit Salm. auctores. In Medic. 1. 3. Polit. factores.*

NOTE

^s *Procuracione Ægypti]* De Procuratoribus Cæsaris in Claud. ad cap. 12.

^t *In adventum suum]* Alexandriam proficisci destinarat, supra cap. 19. Simile quid de Persarum regibus narratur, capitale scilicet fuisse, si quis in eorum sella consedisset: quod et de Imperatoribus Romanis colligas ex Spartiano in Hadriano, et ex Herodiano lib. 1.

^u *Senecam]* De quo jam supra ad cap. 7. Tacitus lib. xiv. ‘Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes et privatum modum evectas opes adhuc augeter hortorum quoque amœnitate et villarum magnificentia, quasi Principem supergrederetur.’ Et lib. xv. refert illum, resectis venis, haustoque veneno, quia tardius mors procedebat, in balneum aquæ calidæ illatum, ejusque vapore exanimatum periisse.

Quid sit commeatus, supra in Claud. cap. 23. et alibi.

^v *Burro Præfecto]* Prætorianorum. Hic ante Senecam fati concesserat, ‘et mors Burri infregit potentiam Senecæ, velut altero duce amoto, et Nero ad deteriores inclinabat,’ inquit Tacitus. Et lib. xiii. initio: ‘Hi rectores imperatoriæ juventæ, et pari in societate potentiæ concordes, diversa arte ex æquo pollebant: Burrus militaribus curis et severitate morum; Seneca præceptis eloquentiæ et comitate honesta, juvantes invicem quo facilius lubricam Principis ætatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent.’

^w *Libertos]* Pallantem, de quo in Claud. cap. 28. et Doryphorum, de quo supra cap. 29.

^x *Stella crinita]* In Claud. cap. ult. jam de cometa, a quo diversus

exitium² portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, ut ex Babilo^y astrologo didicit, solere reges talia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque a semet in capita procerum^z depellere; nobilissimo cuique exitium destinavit. Enimvero multo magis, et quasi per justam causam, duabus conjurationibus provulgatis:³ quarum prior majorque Pisoniana, Romæ;^a posterior,⁴ Viniciana,^b Beneventi conflata atque detecta est. Conjurati e vinculis triplicium catenarum dixere causam: cum quidam crimen ultro⁵ faterentur,^c nonnulli etiam imputarent,^d tan-

Edd. Lugd. Junt. *dominationi*. Verba *part. cib.* desunt Dun. Cuj.—2 *Exitum* Cort. et *continuatas* Vind. 1. Edd. Rom. Dein *Babilo* Memm. Huls. Cop. Voss. *Babilo* Medic. Vind. 2. Cort. Cuj. Harlem. et aliquot Torr. *Papillo* Periz. Edd. Rom. Alii *Babylonio*. Casaub. mallet *Babyla*.—3 Ita præbent Memm. Dun. Corsend. Medic. Polit. cum Edd. Med. pr. Cald. et permultis aliis. Alteram lect. *provulgatis* prius exhibuit Beroald. quem secuti Lugd. Junt. Ald. Steph. et seqq. *perculg.* habet Periz. cum Edd. Rom. *Supra nobilis.* deest Huls.—4 *Posterior* non habet Ed. Camp. in qua *Umciana*. In Vind. 2. Cort. Cop. Harlem. Periz. et Edd. Vett. plerisque *Vinciana*. Medic. 1. 3. *Uniciana*, Medic. 2. Dun. Vind. 1. *Viciniana*. Periz. et margo Rom. sec. *Umiciana*. Man. doct. in ora Steph. *Vindiciana*.—5 *Ult. crim.* Dun. Medic. 1. 3.

NOTÆ

hic fuit, ut clare dicit Seneca lib. vii. Quæst. Nat. cap. 21. ubi utriusque cursum describit. Tacitus lib. xv. 'De eo fine anni (ab Urbe condita 817. a Christo nato circiter 66.) vulgantur prodigia imminentium malorum, vis fulgurum non alias crebrior, et sidus cometes sanguine illustri semper Neroni expiatum.' De eo et Plinius lib. ii. cap. 25.

^y *Babilo*] Tacitus meminit cujusdam Babilis, cui Præfecturam Ægypti Nero permiserit.

^z *Incapita procerum*] Vide in Claud. ad cap. 29. de hac superstitione.

^a *Pisoniana, Romæ*] Piso ille præter nobilitatem multis et animi et corporis dotibus insignis, et gratia potens apud populum, multos ex primoribus, quos inter Senecam, licet insontem, secum traxit in ruinam:

de quo fuit Tacitus lib. xv. ubi notat Subrium Flavium occulto consilio cum centurionibus agitasse, ut si Piso et socii Neronem obruncassent, imperium Senecæ deferretur: unde forsân Juven. Sat. viii. vs. 212. 'Libera si dentur populo suffragia, quis tam Perditus ut dubitet Senecam præferre Neroni?'

^b *Vinicianæ*] Hæc Vinicii conspiratio non ita celebratur ab auctoribus: quæ enim de ea scriperat verisimiliter Tacitus, ea cum reliquo libro xvi. ejus Annalium ad nos usque non pervenere. Meminit quidem hic Auctor Vinicii Rufini equitis Romani, qui lege Cornelia de falsis a Nerone damnatus est. Beneventum Italiæ civitas, etiamnum hodie *Benevento* in regno Neapolitano.

^c *Faterentur*] Inter quos Subrius

quam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi Urbe pulsī, enectique veneno aut fame. Constat, quosdam cum pædagogis et capsariis⁶ uno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere. [37.] Nullus⁷ posthac adhibitus dilectus aut modus interimendi, quoscumque libuisset, quacumque de causa. Sed ne de pluribus referam, Salvidieno Orfito objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa Forum civitatibus ad stationem^f locasset: Cassio Longino jurisconsulto, ac luminibus orbato, quod in vetere gentili⁸ stemmate C. Cassii, percussoris Cæsaris, retinisset imagines :⁹ Pæto Thræseæ,^h tristior

Supra detectaque opt. Torr. Mox ac fame Voss.—6 Cum de ped. et capsariis Memm. pædagogis et cassariis Camp. Statim uno parricidio Vind. 1.—7 Nullius Memm. Polit. post hoc Fouc. posthæc Medic. 3. Polit. quod placet Oud. Mox Salvidie Norfito Cop. civitatis Edd. Med. Ven. Bon.—8 Ern. rescripsit gentis stem. e Cuj. Voss. Cort. sive Lys. quibus astipulantur Medic. 2. Dun. Fouc. Vind. 2. Contra disputant Oud. et Wolf. gentilis Cop. Medic. 1. 3.—9 Ita legi voluerunt Græv. Burm. Ond. Ern. cum Memm. Pal. 3. Pith. Grosi. Polit. Medic. 2. Periz. Harlem. In reliquis et Edd. Junt. Arg. Ald. Steph. et recentt. restituisset. Alio ord. imag. ret. in Edd. nonnullis, etiam Burm. Ond. Ceterum Burm. mallet imaginem. Ern. conj. C. et L. Cassii percussorum

NOTE

ille Flavius, de quo plura et fortissima narrat Tacitus lib. xv.

^d *Imputarent*] Hoc est, beneficii loco ponerent. Sic et Tacitus de Germanis, libro de moribus eorum: 'Gaudent muneribus, sed nec data imputant, nec acceptis obligantur,' &c. Juven. Sat. v. 'Fructus amicitiae magnæ cibus, imputat hunc rex; Et quamvis rarum, tamen imputat.' Intelligit hic Sulpicium Asperum, qui 'percontanti Neroni cur in eadem suam conspiravisset, breviter respondens ait, non aliter tot flagitiis ejus subveniri posse.' Tacitus lib. xv.

^e *Pædagogis et capsariis*] Illi quasi custodes erant puerorum nobilium, et capsulam cum libris deferebant.

^f *Civitatibus ad stationem*] Plinius lib. xvi. cap. 44. et Victor in octava

regione Urbis, referunt fuisse in foro municipiorum stationes. Quod autem hic civitatibus locatam dicit stationem, intelligendum est de legatis, qui negotia illarum Romæ curarent.

^g *Imagines*] De imaginibus in Aug. ad cap. 4. Tacitus lib. xvi. dicit huic objectum fuisse, quod unam coluisset inscriptam DUCI PARTIUM. De illo Cassio in Jul. cap. 80. Pro restituisset legunt alii *retinuisset*.

^h *Pæto Thræseæ*] Hic ille est fortissimus Catonis æmulator, de quo Tacitus lib. xvi. sub finem, cum alia multa refert, tum hoc maxime quod 'trucidatis tot insignibus viris, ad extremum Nero virtutem ipsam excindere concupivit, interfecto Thræsea Pæto et Barea Sorano.' Ubi et

et pædagogi vultus.¹⁰ Mori jussis non amplius, quam horarum spatium, dabat. Ac ne¹ quid moræ interveniret, medicos admovebat, 'qui cunctantes continuo curarent;' ita enim vocabat,² venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphagoⁱ cuidam Ægyptii generis, crudam carnem,^k et quicquid daretur, mandere assueto, concupisse vivos homines laniandos absumendosque objicere. Elatus inflatusque tantis velut successibus, negavit, 'quenquam Principum scisse, quid sibi liceret.' Multasque nec dubias significationes sæpe jecit,³ ne reliquis quidem se parsurum Senatoribus; eumque ordinem sublaturum quandoque e Republica, ac provincias et exercitus Equiti⁴ Romano ac libertis permissurum. Certe neque adveniens, neque proficiscens, quenquam osculo impertiit,¹ ac ne resalutatione quidem. Et in auspicando^m opere Isthmi,⁵ magna fre-

Cæs. imag. et desunt *C. Cassii* in Cop. Pro *stem.* Huls. *scemate.*—10 Verba *Pæto*, &c. usque ad *vultus* desiderantur in Camp. *ac pæd.* Vind. 1. Tum *horarium* Edd. Bas. Dol. Ant. Gryph. Casaub. Scriv. Schild. &c. contra consensum Mss. Restituit Burm. Profert Wolf. ex uno Guelph. III. *horarum*, numeri nota per *H* extrita.—1 *At ne* Vind. 1. Cuj. et Edd. ante Casaub. *admovebat* Pal. 3. Vind. uterque, Cort. Dun. a pr. m. cum aliis et Edd. usque ad Bas. Item *quid mors* in Huls. e *convivio cur.* Medic. 1.—2 *Vocabatur* Dun. Voss. Memm. in quo et *Ægyptii*, Ed. Ven. 1. Mox in eodem Memm. *status infl.* &c. *successionibus.* Deest *elatus* Dun. *velut* ignorat Medic. 1. Vind. 1. Postea *quempium* Medic. 1. *sibi* exulat a Periz. Harlem. Ed. Ven. 1.—3 *Ejecit* Vind. 2. Cort. Fonc. Conj. Heins. *adjecit*, Burm. *dedit.* In Medic. 1. Cop. desideratur *quandoque*, Fonc. *de Rep.*—4 Vind. 1. *equitibus.* Mox *impertiit* Vind. 1. Ed. Rom. sec. Vulgo *impertivit.* Nostr. lect. est recepta e Memm. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Voss.—5 *Isthmi* Memm. *Thimii* Cop. *Isthmii* Voss. ac plures,

NOTE

alia huic objecta quam quæ narrat hic Suetonius. Thræseas ille duxerat Arriam filiam celeberrimæ illius Arriæ, de qua Martialis lib. 1. Epig. 14. et maxime Plinius epist. 16. lib. III. Huic fæminæ cognatum et Thræseæ familiarem fuisse Persium poëtam refert Scholiastes in Persii vita.

ⁱ *Polyphago*] Comedoni cuidam insigni, ejusmodi helluones dicuntur

quoque phagones. Exemplum est memorabile apud Vopiscum in Aureliano.

^k *Crudam carnem*] Scribit Laërtius hac etiam frequenter usum Diogenem Cynicum.

¹ *Osculo impertiit* [*impertivit*] Ut discedentes solebant. Vide in Tib. ad cap. 10. et Aug. cap. 31.

^m *Auspicando*] Inchoando. Supra ad cap. 8.

quentia clare, ' Ut sibi ac populo Romano bene res verte-
ret,'ⁿ optavit, dissimulata Senatus mentione. [38.] Sed nec
populo, aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in
sermone communi:⁶

Ἐμοῦ θανόντος ὁ γαῖα μιχθήτω πυρί·

' immo,' inquit, ἔμοῦ ζῶντος.^b Planeque ita fecit. Nam, quasi
offensus deformitate veterum ædificiorum, et angustiis flex-
urisque vicorum,^p incendit Urbem tam palam, ut plerique
consulares cubicularios⁷ ejus, cum stuppa tædaque in
prædiis suis deprehensos, non attigerint: et quædam hor-
rea circa domum Auream,^q quorum spatium maxime desi-
derabat, [ut]⁸ bellicis machinis labefactata⁹ atque inflam-

^b *Me moriente terra misceatur igni: Immo, ait, me vivente.*

cum Edd. Rom. Pro *clare* in Medic. 1. 3. Vind. 1. Cop. *dare*. Fouc. et Vind.
1. *sibi a pop.* Item *seu. intentione* Dun. Cuj.—6 Ern. ededit e Cort. et Vind.
2. *courvii*, eumque secuti sunt Brem. et Bip. Dein legit Turneb. ἔμοῦ δὲ ζῶν-
τος. In Ed. Lugd. omissis Græcis, *me moriente terra cremetur igni, immo inquit,*
me vivo, plane ita fecit. Ed. Camp. pro ἔμοῦ ζῶντος habet ἑκατονβηλετες, desum-
tum e cap. seq. In eadem et Vind. 1. Dun. Cuj. Periz. Ed. Ven. 1. *plane*
itaque fec. Ven. 2. 3. *plane ita.*—7 *Cubicularesque* Vind. 1. Harlem. Periz. Edd.
Ven. 1. Gryph. Plant. Col. *cubiculares* Ven. 2. 3. Bas. Dol. In multis *stupa*.
Ceterum pro *prædiis* Burm. mallet *ædibus*.—8 Torr. cum Lips. legebat *vi bell.*
et ita ediderunt Bas. et seqq. Gron. conj. *desiderabatur bell.* quod non displicet
Burm. Putat Oud. excidisse quædam, ex. gr. *ut et templa*, vel simile. Sed
plerique proscibendam duxere particulam *ut*, ideo uncinis inclusit Baumg.
—9 *Labefacta* in O. Mss. excepto Memm. item in Edd. usque ad Ald. atque

NOTÆ

ⁿ *Bene res verteret*] Bene ominandi
formula est, de qua jam supra in Ca-
lig. cap. 15. Virgilius, ' bonum sit,'
Persius ' hoc bene sit,' &c.

^o Ἐμοῦ θανόντος, &c.] Versus licet
et inter voces execrabiles aliis multis
in ore fuit, ut de Tiberio narrat Dio
lib. LVII. Rufino Claudianus: ' Ever-
so juvat orbe mori, solatia leto Ex-
itium commune dabit.'

^p *Angustiis flexurisque vicorum, &c.*] Ita et Tacitus lib. xv. ' Impetu per-
vagatum incendium, plana primum,
deinde in edita assurgens, rursus in-

feriora populando, anteit remedia
velocitate mali, et obnoxia urbe
arctis itineribus hucque et illuc flexis
atque enormibus vicis, qualis Roma
fuit.' Cujus causa colligitur ex Li-
vio, quod nempe post urbem a Gallis
incensam, rursus ædificandi festina-
tio dirigendorum curam vicorum
ademisset: quod et confirmat Tacitus
ibid. ' Urbis quæ domus supererant,
non ut post Gallica incendia,
nulla distinctione nec passim erectæ,
sed dimensis vicorum ordinibus,' &c.

^q *Domum Auream*] Supra cap. 31.

mata sint, quod saxeo muro constructa erant. Per sex dies septemque noctes ea clade sævitum est, ad monumentorum bustorumque deversoria ^r plebe compulsa.¹⁰ Tunc, præter immensum numerum insularum,⁵ domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatæ,¹ Deorumque ædes, ab regibus,¹ ac deinde Punicis et Gallicis bellis votæ dedicatæque, et quicquid visendum atque memorabile ex antiq̄uitate duraverat. Hoc incendium e turre² Mæccnatiana ^u prospectans, lætusque ‘flammæ,’ ut aiebat, ‘pulchritudine,’ ἄλωσιν^{3 v} Ilii in illo suo scenico habitu decanta-

in eam lectionem promior est Oud. Statim Lips. conj. *nec infl. vel atque infirmata*. In Edd. Casaub. Schild. *saxea*, operarum vitio, ut iudicat Oud.—
10 *Convulsa* Huls. Pro *ducum* dant *dum* Memm. Medic. 1. *dui* Medic. 3. *deum* Cop. sed Vind. 2. Cort. *ducum demum*. Inverso ord. Fouc. *duc. dom. pr.*—
1 Cop. et Medic. 1. 3. *ac reg.* Tum *ac Gall.* Edd. Casaub. et seqq. etiam Burm. contra Mss. plerosque et Edd. priores. Mox *dedituque* Memm. Medic. 3. *dedicatæ* suadet Salm. ut in Ed. Ven. 1.—2 Ita rescripsit Oud. fide Mss. Pal. et omnium suorum ac Vett. Edd. Al. *turri*, etiam Wolf. *ex turre* Periz. *curte* Pal. 2. *e* deest Vind. 1. in quo itidem est *Mæccnatiana*, cum Periz. a m. pr. et Edd. ante Casaub. demtis Rom. In Cop. *ex urbe Mecen.*—3 Mss.

NOTÆ

^r *Bustorumque deversoria*] De bustis paulo supra ad cap. 33. Locus fuit Romæ in quarta urbis regione cui nomen ‘Busta Gallica,’ de quo intelligi potest locus hic Suetonii, ut revera Beroaldus intellexit: quamvis enim Lunæ templum in eadem regione constructum arsisse Tacitus affirmet, fieri tamen potest ut populo perfugium fuerit in locum illum, tum quia proximum, tum quia apertum et amplum fuisse verosimillimum est, ubi proinde nihil adversus ignes periculi.

⁵ *Immensum numerum insularum*] De insulis supra non semel. Videbatur ‘Nero condendæ urbis novæ et cognomento suo appellandæ gloriæ quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur, quarum quatuor integræ manebant, tres solo tenus dejectæ, septem reliquis

pauca tectorum vestigia supererant lacera et semivsta: domum, insularum, et templorum numerum inire haud promptum est.’

¹ *Hostilibus adhuc spoliis adornatæ*] Ex more antiquo foribus donorum illustrium appendebant spolia a se relata.

^u *E turre Mæccnatiana*] Antii erat ab initio incendii, unde non prius rediit quam ignis domui suæ propinquaret. Turris illa erat in Esquilii, quousque domum suam Nero continuarat. Ex hac Mæcenas agros quosdam suos et ipsam urbem ferme totam prospiciebat. Horatius Ode 29. lib. III. ‘Fastidiosam desere copiam, et Molem propinquam nubibus ardnis: Omitte mirari beatæ Fumum et opes strepitumque Romæ.’

^v ἄλωσιν] Hoc est, *Trojæ expugnationem*, quod et rumore percrebuisse

vit. Ac ne non hinc quoque,⁴ quantum posset prædæ et manubiarum, invaderet, pollicitus cadaverum et rudera gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit; collationibusque⁵ non receptis modo, verum et⁶ efflagitatis, provincias privatorumque census prope exhausit. [39.] Accesserunt tantis^{*} ex Principe malis probrisque quædam⁷ et fortuita: pestilentia unius autumnii, quo triginta funerum millia in rationem⁸ Libitinæ^y venerunt: clades Britannica, qua duo præcipua op-

^c *Et ne ex hac calamitate non raperet etiam quantum posset spoliolum, et manubiarum, promisit se gratis egesturum cadavera et rudera, atque hoc prætextu nemini permisit accedere ad reliquias bonorum suorum quærendas.*

tantum non O. cum Edd. Rom. Latinis dant literis *halosin*, probante Torr. uti et *halosim* Edd. Vett. *ibi* Vind. 1. in quo *decant. et in illo s. s. h.* quo ordine etiam Medic. 2. Dum. Periz. Harlem. cum Edd. priorib. Casanbono. In Ald. *illi in.*—4 *Deest quoque* Edd. Rom. *Postea nemini quidem* Vind. 1. qui caret τῶ suarum.—5 Torr. ex uno Cod. legi voluit *permisit. Collationibus non.* Ern. etiam punctum ponit ante *collat.* quem secuti Bip. *collatoribusque* Pal. 1.—6 *Carent et uterque* Vind. Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. *afflagit.* Memm. *et flagit.* Harlem.—7 *Quodam* Memm. *Iterum desideratur et in* Fonc. Periz. Harlem. et Edd. ante Bas. *unius* abest a Vind. 2. Fonc. *Dein qua trig.* Edd. Vett. fere O. etiam Grav. pr. *trecenta* reposuit Lips. probante Bronkh.—8 *Ratione* Junt. Lugd. Arg. *Mox sociorumq.* non habet Vind. 1. Torr. vellet *civium R. socior.* Tum *Armeniam* Voss. *mirum vel* Edd. sæc. xv. exceptis

NOTÆ

ait Tacitus, et alii tradidere hoc consilio incensam urbem, ut melius quale fuisset incendium Trojanum sibi fingeret. Servius et Juvenalis innuunt Troica a Nerone scripta, unde colligere est hanc *halosin* ab ipso compositam.

^w *Collationibusque*] Ut unusquisque pro modo rei suæ conferret.

^x *Tantis*] Quæ narrata sunt a capite 26. ad hoc usque, quod more suo proposerat.

^y *Rationem Libitinæ*] Romæ templum fuit Libitinæ Veneris, in quo jam inde a Numæ temporibus vendebantur vel locabantur quæ ad funera pertinebant, auctore Plutarcho in Rom. Quæst. 23. Unde Libitinarii

dicti sunt qui ea curabant, quales designatores, pollinctores, præficæ, sandapilarii, &c. Ibi Servius Tullius, auctore Dionysio Halicarnasense lib. XIV. instituit ærarium Veneris Libitinæ, in quod certi pretii nummos pro singulis defunctis inferri jusserat, quemadmodum pro recens natis in templum Ilithyæ seu Lucinæ Junonis, et in templum Juventutis pro iis qui sumta virili toga referri in viros inciperent: ut autem multitudinis urbanæ numerum apprime nosset, tabularii in singulis erant, tum accipiendæ pecuniæ, tum conficiendis acceptæ rationibus præpositi. Quibus patet mortuorum hac pestilentia civium rationem haberi facile potuisse: patet et-

pidæ,^z magna civium sociorumque cæde, ^a direpta sunt: in nomina ad Orientem, legionibus in Armenia sub jugum missis, ægreque Syria^b retenta. Mirum, et vel præcipue notabile⁹ inter hæc fuerit, nihil eum patientius,^c quam maledicta et convicia hominum, tulisse; neque in ullos leniorem,¹⁰ quam qui se dictis aut carminibus lacesissent, extitisse. Multa Græcæ¹ Latineque proscripta aut vulgata sunt, sicut illa:

Νέρων, Ὀρέστης,^d Ἀλκμαίων,^z μητροκτόνοι.

Νεόνυμφον,³ Νέρων, ἰδίαν μητέρ', ἀπέκτεινεν.

//////////

Rom. aliæque.—9 *Nobile Huls. inter hoc* Periz. Harlem. Edd. Rom. Med. Ven. Statim vulgo legitur *fuit*, sed illud firmant Memm. Noun. Medic. Cop. Voss. Cuj. cum Edd. Lugd. Steph. Reposuit Gron. astipulantib. Ern. Oud. fuerat Dun.—10 *Leviorem* Medic. 1. a m. pr. cum Camp. *qui edictis* Medic. 1. Fouc. *ac carm.* Voss. Abest *existit.* ab utroque Vind. Periz. Harlem. Ed. Ven. 1.—1 *Græcu* edidit Gron. *perscripta ac in uno* Torr. qui probat *ac.* In Fouc. *ut sunt illa.*—2 Ἀλκμείων Medic. Ἀλκμήων Edd. Rom. Dein in Medic. Cop. et Edd. Vett. quæ eam vocem habent, *μητροκτόνος*: nam Camp. non agnoscit, et interque versus exulat a Vind. 1. et Edd. Ven.—3 Guj. cum Torr. hunc vers. secund. a sciolo adjectum putat. Alii, ut Oud. Bip. conjungendum a priori curaverunt. Turneb. e duob. Codd. placuit *νεόψηφον*, Adv. xxiv. 6. et ita dant Memm. Pal. 1. *νεόνοον* Pal. 2. *νεόνυμφον* Camp. *νεονύμφην* Rom. sec. *νεονύμφον* Bon. Item *μητέρα* habent Ven. Ald. Gryph. Plant. al. Græv. hoc modo locum refinxit: *Νέρων νεόψηφον ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτανε.* D'Orvill. corr. *νεόνυμφον ὁ Νέρων τήν τε μητέρ' ἔκτανε*, vel *νεόνυμφον ἰδίαν μητέρα Νέρων ἔκτανε.* Mallet Baumg. cum Torr. *νεόνυμφος*, ut amoveatur duplex epitheton, dein mutato verborum ordine, quod jam suaserunt Oud. et Ern. legend. *Νεόνυμφος ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν Νέρων.* Ceterum in Medic. Polit. Vind. 2. Cort.

NOTE

iam qua de causa libitinarîi dicantur passim multorum mortem exoptare, &c.

^z *Duo præcipua oppida*] Ea fuere, teste Tacito lib. xiv. Camulodunum, hodie *Colchester*, et Londinium, quibus addit municipium Verulamium, quod forte *Cap de Saint André*, in ora Scotiæ orientalis.

^a *Civium sociorumque cæde*] Qui ibi negotiabantur, 'ad septuaginta millia civium et sociorum, iis quæ memoravi locis, occidisse constitit,' inquit ibidem Tacitus: quæ tanta clades ex militum veteranorum petulantia et crudelitate orta est.

^b *Syria*] Tacitus lib. xiv. et xv. auctor est hanc non modo retentam, sed et domitam Armeniam Corbulonis ductu.

^c *Patientius*] Patienter quidem, sed et graviter et multo cum dolore, licet occultato, ferebat convicia, ut diserte innuit Tacitus lib. xv. ubi de responsione Subrii Flavii, de quo supra ad cap. 36. 'Nihil illa conjuratione gravius accidisse auribus Neronis constitit, qui ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendis quæ faceret, insolens erat.'

^d Ὀρέστης] Quasi alter Orestes, qui matrem Clytæmnestram occide-

Quis negat,^d Æneæ^e magna de stirpe Neronem?
 Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.
 Dum tendit citharam^f noster, dum cornua^g Parthus,⁵
 Noster erit Pæan,^h ille ἑκατηβέλῆτης.^d

^d Nero, Orestes, Alcæon matricidæ, novam sponsam Nero propriam matrem occidit. Quis inficiatur de illustri stirpe Æneæ Neronem esse? Hic sustulit matrem, ille patrem sustulit. Dum noster tendit citharam, dum Parthus tendit cornua, noster erit Apollo, Parthus vero a longe jaculans.

Conj. ἀπέκτεινε, Ed. Plant. ἀπέκτεινον.—4 Neget Ed. Torr. probante Ond. sed in vitis Codd. Conj. Burm. magni.—5 In Vind. 1. Phæbus, et pro Pæan, Harlem. Pau. Dein Latinis literis hecatabeles Memm. cum plerisque Mss. et

NOTE

rat, supra ad cap. 21. et alter Alcæon, qui Amphiarai filius consciam necis paternæ matrem Eriphylen necavit, et Orestis instar furore correptus est. Non patet autem cur novum sponsum appellet, si legas νεόνυμφος, an propter Pythagoræ, Spori, vel Poppææ matrimonium. Hinc Torrentio totus ille versus videtur insulsus. Placet, inquit Casanbonus, νεόνυμφον legi, ut in codice Viterb. Nam objicit Neroni auctor versuculi incestum cum matre, de quo cap. 28.

^e Quis negat, Æneæ] Nemo nescit Anchisen humeris Æneæ filii elatum ex incendio Trojano erripisse. Virgil. II. Æneid. 'Ergo age, care pater, cervici imponere nostræ; Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.' Scemma est in diversa significatione verbi tollere, scilicet occidere sen tollere e medio, et ferre sen portare. Vide in Ang. ad cap. 12.

^f Dum tendit citharam] Patet hæc disticha vario tempore edita fuisse, ut ferebant eventus varii. Hoc verosimiliter factum est, cum Vologeses Parthorum rex, victo in Armenia Pæto, Romanas legiones sub jugum miserat, hoc ipso tempore quo 'Romæ tropæa de Parthis arcusque me-

dio Capitolini montis sistebantur; decreta ab Senatu integro adhuc bello,' ut ait Tacitus initio lib. xv. Sensus igitur epigrammatis est, dum Imperatores Romanus et Parthus quisque ratione tendunt organa sua, noster scilicet citharam, ut eam argute pulset in certaminibus musicis; Parthus vero cornua sua, quibus suos ad vera prælia inflammet, noster verus erit Pæan, sed tantum modulandis snave cantilenis peritus, Parthus autem erit verus de longe jaculator. ἑκατηβέλῆτης enim, sive ἑκατηβόλος id significat, et est vulgare Apollinis epithetum, quod radios suos tanquam sagittas vibret.

^g Cornua] Hæc apud Parthos erant tympana quædam ingentia cum ferreis tintinnabulis, quæ lanci concavæ (corio scilicet undique protenso) clavis æneis affixa erant. His eorum animi ad pugnam acuebantur, quæ simul ac diverberata erant, ignoto et horribili sono tonitrus instar intonabant. De quibus congruentius videtur intelligere locum hunc, quam de corneo arcu, aut de cornibus arcus.

^h Pæan] Sic Apollo dicitur passim apud anctores.

Roma domusⁱ fiet: Veios⁶ migrate, Quirites,

Si non et Veios occupat ista domus.

Sed neque auctores⁷ requisivit: et quosdam per indicem delatos ad Senatum, afflicti graviore pœna prohibuit. Trans-euntem⁸ Isidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, 'quod Nauplii⁹ mala^k bene cantitaret, sua bona^l male disponderet.' Et Datus, Atellanarum histrio,^m in cantico quodam, ὑγαίνε πάτερ,¹⁰ ὑγαίνε μήτηρ,^e ita demonstrave-

^e Vale pater, vale mater.

Edd. *hecate bellis* Voss.—6 *Veios* uterque Vind. Cort. bis. Item *coloni pro quirites* Vind. 1. *si nos et V.* Edd. Sab. Lugd. Junt.—7 *Auct. horum versuum* Fouc. *istorum versuum auct.* Vind. 2. Cort. plane ex glossa, iudice Oud. *Statum re requisivit* Vind. 1. qui caret τοῖς ad *senatum*. Vulgo *requisivit*. Illud habent Memm. Medic. &c. *per iudicem* Fouc.—8 *Post transeunt*. vulgo additur *eum*, quod cum Ern. et Bip. deleuit Baumg. et deest Edd. Rom. Oud. conj. legend. *cum*, vel eam particulam excidisse suspicatur, *Hisid.* Periz. Harlem. Ven. 1. *Mox corripuit* Vind. 1.—9 *Naupli* Mss. O. et Vett. Edd. Placet Urs. *naublide* ex suo Cod. *Naupli* Edd. Ven. 2. 3. Tum *Atellana* Medic. 1. *Dajus* mallet Pigh. ad Inscrip. Grut. p. 589.—10 Πατήρ et μήτηρ Memm. πατήρ etiam Medic. tr. Vind. 2. Cort. μήτηρ Medic. 1. 3. Cort. μετηρ

NOTÆ

ⁱ *Roma donus*, &c.] Patet hoc disticho perstringi amplitudinem domus Aurææ, de qua supra cap. 31. Veii antiqua Etruriæ civitas, trecentorum Fabiorum cæde insignis, capta a Camillo post decem annorum obsidionem; huc se conferre olim Romani voluerant, urbe a Gallis capta et incensa. Locus hodie est *Veiana*, aliis *Marteniano*.

^k *Nauplii mala*] Hoc est, tragœdiam ejus nominis, qua exponebantur mala Nauplii, qui Palamedis pater, dolore percitus propter occisum a Græcis filium, ut se tandem et illum ulcisceretur, cum classem Græcorum tempestate agitari scivisset, Caphareum Eubææ promontorium noctu conscendit, ibique elevata facula errantibus navigiis speciem vicini portus ostendit,

qua decepti Græci asperimos inter scopulos naufragium pertulerunt. Hinc Propertius lib. iv. Eleg. 1. 'Nauplius ultores sub nostem porrigit ignes, Et natat exuviis Græcia pressa suis:' et Virgilius innot lib. xi. 'Euboicæ cautes, ultorque Caphareus.'

^l *Sua bona*] Vel imperii, vel animi, sed hujus potius; nam Cynicus ille philosophus id exprobrasse videtur exemplo Diogenis, qui temporis sui musicos arguebat, quod cum lyræ chordas aptare congrue nossent, animi mores inconcinnos haberent; et grammaticos, quod Ulyssis mala investigantes, ignorarent sua.

^m *Datus, Atellanarum histrio*] Datus nomen proprium fuisse affirmat Torrentius ex veteri marmore, in quo *Dates*.

rat,ⁿ ut bibentem natantemque faceret, exitum¹ scilicet Claudii Agrippinæque significans: et in novissima clausula,²

Orcus^o vobis ducit pedes,

Senatum gestu notaret.³ Histriionem et philosophum Nero nihil amplius, quam Urbe Italiaque summovit, vel contemtu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem irritaret ingenia. [40.] Talem Principem⁴ paulo minus quatuordecim annos perpressus terrarum orbis, tandem destituit; initium facientibus Gallis,⁵ duce Julio Vindice,^p qui tum eam provinciam Proprætores obtinebat. Prædictum a mathematicis Neroni olim erat, fore, ut⁶ quandoque destitueretur: unde

Medic. 2. In multis Græca sunt ommissa. Postea *nantemque* Edd. Rom. Hæc vox deest Harlem. *vacantemq.* Fouc.—1 *Exitum* Medic. 2. Vind. uterque, Fouc. Cuj. Ed. Rom. sec. Vulgo *exit.* C. *Claud.* quod natum ex nota s. aut sc. qua signatur in Mss. vox *scilicet*, monuit Oud. Emendavit Casaub. cum plerisque Mss. *exit.* *Claud.* Fouc. Voss. Ed. Bas.—2 *Clausa* Edd. Rom. cum duob. Torr. Dein *Ortus* Medic. 2. a m. pr. Ed. Ven. 1. Sab. *orchis* tentavit. Pro *vobis* Polit. in marg. Med. pr. notavit *bubus.*—3 *Notarent* Harlem. Vind. 1. Edd. Ven. Mallet Burm. *notarat.* Mox *Urbe Galliaque Italiaque* Vind. 1. *dolores* Pal. 1. *omnis* abest a Cop.—4 *Principem* ignorant Cuj. Dum. Tum per *XIV. ann.* Edd. Bas. Gryph. Col. Plant. et al. Delebat præpositionem Lips. *quarto decimo anno p. orb. terr.* Vind. 1. *annis* Vind. 2. Cort. Fouc.—5 Burm. mallet *Galliis* v. *Gallicis.* Eum refutant Ern. et Oud. Dein *proprætor* Edd. Sab. Cald. Beroald. *prædict.* et a Vind. 2. Cort.—6 *Forte ut* Harlem. Postea

NOTE

ⁿ *Demonstraverat*] Gestibus expresserat Claudium bibentem, quod potu etiam venenum hausisse creditus est, supra in Claud. cap. 44. et Agrippinam natantem, quod natando naufragium evaserat, ut supra de navi solutuli cap. 34.

^o *Orcus, &c.*] Verba sunt ipsa clausulæ, quibus exitum etiam Senatoribus a Nerone paratum indicabat, ut supra c. 37. Orcus enim Pluto est, ut Virgil. ‘pallidus Orcus Eumenidesque satæ,’ &c. Unde Nero quasi alter Pluto notatur, qui Senatorum pedes ducat; pedibus enim efferuntur mortui. Hoc ipso convicio Ver-

rem insectatus est Cicero, Orcum illum appellans.

^p *Julio Vindice*] Hic Galbam literis hortatus est ad capessendum imperium: centum enim in Galliis armatorum esse millia, et plura fore, si res exigeret, et ipse validissimo illi corpori se caput adjungeret, ut fuse Plutarchus in Galba: sed dum Rufo Virginio, qui nullum, nisi quem Senatus dixisset, imperatorem prædicabat, obsistit, victus ipse se interemit, et Virginio, audita Neronis morte, Galbæ cessit imperio. Vide infra in Galba cap. 9. et 11. Juvenalis Sat. VIII. vs. 221. &c.

illa vox ejus celeberrima, τὸ τεχνίον⁹ πᾶσα γαῖα τρέφει.¹⁷ quo majore scilicet⁸ venia meditaretur citharædicam artem, Principi sibi gratam, privato necessariam. Spoponderant⁹ tamen quidam destituto Orientis dominationem,^r nonnulli nominatim regnum Hierosolymorum,¹⁰ plures omnis pristinae fortunæ restitutionem. Cui spei pronior, Britannia Armeniaque amissa, ac rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Ut vero, consulto Delphis Apolline,^s septuagesimum ac tertium^t annum cavendum sibi, audivit, quasi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ,^t tanta fiducia non modo senectam, sed etiam

^f *Artem minimam omnis terra nutrit.*

illa uxor ej. Dun.—7 Pro tribus ultimis vocib. in Memm. ἡμᾶς διαθρέψει, et ita Mss. Turneb. Adv. xxiv. 6. Lisl. Pal. dno et Cuj. (nisi quod in Cuj. sit τρέφει) probante cum Turnebo Torr. In Medic. 3. εμασαιατρεψει, Medic. 1. πᾶσα δαα τρέφει, Voss. ημασαιατρεφει. Ed. Camp. ἀντεφ. Erasm. corr. τὸ τεχ. γε πᾶσα γαῖ' ανατρέφει, quæ lectio, vel γαῖα διατρέφει placet Oud. Conj. Cuj. τὸ τεχ. ἡμᾶς τοι πᾶσα γαῖα διατρέφει. Sab. legit τέκνον. In ejus Edd. Ven. 2. 3. Med. pr. Cald. omissis Græcis: *totu terra nutrit minimam artem sive articulam.* Paulo aliter in Lugd. Is. Voss. ad oram libri scripsit: τὸ τεχ. ἡμ. ἀεὶ τρέφει vel διατρέφει.—8 Vulgo ante Græv. non legebatur *scilicet*. Inserunt eam vocem Memm. Medic. 2. 3. Cort. Voss.—9 Ita tres Torr. Medic. Vind. 2. Cort. Voss. Polit. Dun. Fouc. Vulgo *sproponderunt* (Cop. *spropondere*) et mox *destit. ei ordinationem Orient.* Sed ei omittunt Memm. Mss. Torr. Pulm. Casaub. Burm. et Oud. præter Harlem. Periz. cum Edd. Vett. *dominat.* exhibent Codd. Casaub. Grut. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Voss. Fouc. Periz. marg. Dun. Cop. Huls. Ed. Ven. 1. In nonnullis alio ord. *dom. Or.* vel *Or. ordin.* Receptam lect. præeunte Casaub. stabilinnt Oud. Ern. aliique.—10 *Regn. etiam Hierosolymorum* Vind. 1. *omnem* Edd. Rom. *pristinæ* deest Medic. 1. Mox pro *spei* habet *specm* Vind. 1. *defunctumque* Medic. 1. Cop. in quo *e consulto*.—1 Periz. cum Edd. Vett. *et tert.* Edd. Rom. *audiverit.* Dein *cum eo* Vind. 1. unde

NOTE

⁹ Τεχνίον, ἔκ.] Turnebus ex suo codice legebat τὸ τεχνίον ἡμᾶς διαθρέψει, *ars minima nutrit nos*: quod et Casaubonus in suis agnoscit. Et ipse Nero sic loquitur apud Dionem, ubi deliberat num commigrandum sit Alexandriam.

^r *Dominationem*] Torrentii codices et vulgati *ordinationem*. Quod potest, ut in Jul. cap. 40. et Aug. cap. 13. &c. De Britannia et Armenia cap. 38.

^s *Delphis Apolline*] Oracula tunc

temporis multo rariora quam fuissent priscorum Græcorum temporibus. Cicero lib. 11. de Divinatione 175. testatur jamdin silere cœpisse hunc Apollinem, et Plutarchus peculiari opere de Oraculorum defectu, nonnisi pauca, sed tamen aliqua suo ævo superfuisset auctor est.

^t *Galbæ*] Qui natus annos septuaginta tres imperium ei ademit: unde patet oraculi amphibolia, qualis altera legitur apud Ciceronem ibidem.

perpetuam singularemque concepit felicitatem, ut, amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, 'pisces eas^u sibi relaturos.' Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipso,^v quo matrem occiderat: adeoque lente ac secure² tulit, ut gaudentis etiam suspicionem præberet, tanquam occasione nata³ spoliandarum jure belli opulentissimarum provinciarum. Statimque in⁴ gymnasium^w progressus, certantes athletas effusissimo studio spectavit. Cœnæ quoque tempore interpellatus tumultuosioribus literis, hactenus excaudit, ut malum iis, qui descissent,^x minaretur. Denique per octo continuos dies non rescribere cuiquam,⁵ non mandare quid aut præcipere conatus, rem silentio obliteravit. [41.] Edictis tandem Vindicis^{6y} contumeliosis et frequentibus permotus, Senatam epistola in ultionem sui Reique publicæ adhortatus est, excusato languore faucium, propter quem non adesset.

conj. Ond. in eo.—2 *Et secure* Fouc. Tum *gaudenti etiam* præbent Medic. 2. Vind. nterque, Peiz. Harlem. Voss. cum duob. Pulm. Edd. Rom. Ven. Med. Lugd. Junt. Ald. Arg. Steph. *gaudentibus* Medic. 1. 3. Polit. Cort. Vind. 2. in marg. Cop. Huls. Cuj. Item *speciem præb.* in marg. Ant. Gryph. quod Burn. aridet.—3 *Occasione nactus* Vind. 2. *occasionem nactus* Cort. seu Lys. Fouc. non improbante Ern. *nata etiam spol.* Harlem.—4 *Deest in* Vind. 1. *his qui* Mss. plerique et Edd. Vett. Statim *desciscissent* Vind. 1. *desissent* Polit. *desisissent* Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Lugd. &c. *dedissent* Cort. Vind. 2. in marg. et aliquot Torr. quod ipsi non displicet. In aliis Torr. *descendissent*.—5 *Cui* Dun. Harlem. cum Edd. sæc. xv. *mandare et percipere* Medic. 2. *Abest præcip.* a Fouc.—6 *Edict. tamen juridicis* Fouc. Tum *et cont. et freq.* probat Torr. ex duob. Codd. Item *senatus* Fouc. Mox *est non habet* Cop.—

NOTE

^u *Pisces eas, &c.*] Alludit ad singularem illam Polycratis Samiorum tyranni felicitatem, 'qui semel dumtaxat vultum mutavit, perquam brevi tristitiæ salebra succensum, tunc cum admodum gratum sibi annulum de industria in profundum, ne omnis incommodi expers esset, abjecit, quem tamen continuo recepit, capto pisce qui eum devoraverat.' Valerius Maximus lib. vi. cap. 11. De quo et Plinius lib. xxxvii. cap. 1. et ultimo. Cicero III. et v. de Finibus, et omni-

um primus Herodotus lib. III.

^v *Die ipso*] Hoc est, eodem et mensis et alterius anni die: erat enim Baiis, non vero Neapoli, cum matrem occidit, ut supra cap. 34.

^w *Gymnasium*] Locus exercendis athletis.

^x *Descissent*] Torrentii Mss. *desisissent*, alii *descendissent*: omnium, ut videtur, optime qui *dedissent* legunt.

^y *Edictis tandem Vindicis*] Edicta dicuntur, quia Proprætor erat. Vide in Jul. ad cap. 9. &c.

Nihil autem æque doluit, quam ut malum se citharædum⁷ increpitem,^z ac pro Nerone Aënobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumitur se professus est, deposito adoptivo.^a Cetera convicia, ut falsa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam inscitia sibi⁸ tanto opere elaboratæ perfectæque a se artis objiceretur; singulos subinde rogans, ‘nossentne quenquam præstantiorem.’ Sed urgentibus aliis super alios nuntiis,⁹ Romam prætrepidus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auspicio mente recreata, cum annotasset, insculptum monumento militem Gallum ab Equite Romano oppressum trahi crinibus, ad eam speciem exsiluit gaudio, cœlumque adoravit.^b Ac ne¹⁰ tunc quidem aut Senatu aut populo coram appellato, quosdam e primoribus viris domum¹ evocavit: transactaque raptim consultatione, reliquam diei partem per organa hydraulica^c

7 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Fouc. Dun. cum quatuor Burm. Vulg. *cith. mal. se.*—8 Insererunt τὸ sibi Ern. et Oud. auctorib. Memm. Medic. Dun. Fouc. Cop. Cort. Cuj. Polit. et opt. Torr. In ejusdem alio, *tanto tempore.* Dein *elabor.* ediderunt Ern. Bip. Wolf. ex emendatione Burm. Vulg. *laboratæ.*—9 Edd. Schild. *aliis n. Huls. nuntios.* Mox *ad eandem spec.* Vind. 1. *exsilivit* Vind. 2. Cort. Cuj. Paulo ante *Galbium* pro *Gallum* Dun.—10 *At ne* Medic. 3. Vind. 1. Tum pro *appellato* duo libri Torr. cum marg. Gryph. et Plant. *adoratæ.*—1 Sic cum Edd. Bon. et Steph. Casaub. et seqq. exhibuere pro vulg. *demum*, ac confirmatur a Medic. 2. 3. Vind. Torr. Cort. aliisque. In

NOTÆ

^z *Increpitem*] Summa orationis hujus legitur apud Philostratum libro v. de vita Apollonii Tyanei cap. 3. ubi recensitis plerisque Neronis sceleribus, negat iis annumerandam esse matris cædem, utpote meritas perpessæ pœnas, quæ tale monstrum genuisset.

^a *Deposito adoptivo*] Neronis scilicet, quod susceperat adoptatus a Claudio, ut supra cap. 11. de gentilibus in Tib. ad cap. 1.

^b *Adoravit*] Eorum more qui augurium accipiebant; ita et apud Virgilium III. Æneid. Æneas ‘tendoque

supinas Ad cœlum cum voce manus,’ &c.

^c *Organa hydraulica*] Videtur potius loqui de instrumentis illis quæ nos simpliciter *organâ* dicimus, qualia in Claudio ad cap. 21. quam de aliis machinis aquæ ingeniose quodam artificio transfundendæ comparatis, qualis antlia v. g. de qua in Tib. ad cap. 51. Videtur hæc phrasis manca aut saltem insolens; unde Casaubono visum est sic legere, *Reliqua diei parte eos per organa novi et ignoti generis circumduxit.*

novi et ignoti generis circumduxit: ostendensque² singula, de ratione ac difficultate cujusque disserens, jam³ se etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, si per Vindicem liceat. [42.] Postquam deinde etiam⁴ Galbam et Hispanias descivisse cognovit, collapsus, animoque male fracto,⁵ diu et sine voce, et prope intermortuus⁶ jacuit. Utque resipuit,^d veste discissa,⁷ e capite converberato, ‘actum de se,’ pronuntiavit: consolantique nutriculæ, et aliis quoque jam Principibus similia accidisse memoranti, ‘Se vero præter ceteros inaudita et incognita pati,’ respondit, ‘qui summum⁸ imperium vivus amitteret.’^f Nec eo secius quicquam ex consuetudine luxus atque desidiæ omisit, vel imminuit.⁹ Quin immo, cum prosperi quiddam ex provinciis nuntiatum esset, super abundantissimam cœnam

Voss. *donum*.—2 *Ostenditque* Codd. Torr. et ita Lips. Supra *transjactaque* Huls. Conj. Casaub. *legend. reliqua d. parte eos per o. h.* Deinde *et de rat.* Edd. Rom. unde Oud. *deque* venit in mentem.—3 Sic exhibent Memm. Medic. Cop. Cuj. Voss. et Gryph. marg. *jamque etiam* Periz. Harlem. et Edd. ante Casaub. *jam seque* Polit. *jamque e. p. se* Vind. 1. In plurimis Edd. *jamque se etiam*.—4 Fouc. cum Edd. Lugd. Junt. Ald. Bas. *postq. etiam d.* Revocavit ordinem Steph. ex Edd. Vett.—5 *Facto* Memm. Medic. 2. a m. pr. Voss. Dun. Heius. conj. *labefacto*. Dein et non agnoscunt Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Huls. Cop. Voss. Fouc. quare deleverunt Oud. et Wolf.—6 *Intermortuo* Fouc. Postea *resipiit* Medic. 1. Edd. Casaub. Schild. *resipivit* Vind. uterque, Cort. Periz. tres Torr. et Edd. ante Steph.—7 *Discussa* Medic. 2. Huls. Cuj. Vulgo *discissa*. Servant *disc.* optimi Codd. Mox *nutriciæ ecclesiæ* Polit. Conj. Oud. *nutrici Eclogæ v. Eglogæ*.—8 Ita, præeunte Burm. ediderunt Oud. Ern. seqq. fide trium Torr. Memm. Huls. Voss. Medic. Polit. Vind. Cort. Dun. Edd. Rom. Vulg. *suum*. Tum *admitt.* Medic. 2. *setius* Memm. Medic. 3. *serius* Vind. 2. Cort.—9 *Minuit* Vind. 1. *minimum* Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. ac Lugd. probantib. Lips. ac Torr. Dein *prosperere*

NOTE

^d *Resipuit* [*resipiit*] Torrentinus in tribus codicibus legit *resipivit*: quod defendi potest antiquorum exemplo, Catonis, apud quem legunt quoque nonnulli ‘in Legibus posivere,’ initio libri de Re Rust. et Catulli Epig. 35. ‘prope Deliam Deposivit olivam.’ Vide Priscianum lib. x.

^e *Veste discissa*] Juxta consuetudinem adversa ferentium. In Jul. ad cap. 33.

^f *Summum* [*suum*] *imperium vivus amitteret*] Aliqui legunt *summum*. Galba apud Tacitum Hist. 1. ‘Neque erat adhuc damnati Principis exemplum.’ Et Darinus apud Q. Curtium lib. v. ‘Nec Dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condonare possit, nec hoc imperium vivus amittam; idem erit regni mei, qui et spiritus, finis.’

jocularia in defectionis duces carmina, lasciveque¹⁰ modulata, quæ vulgo notuerunt, etiam gesticulatus^g est; ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico placenti nuntium misit, 'abuti eum occupationibus suis.' [43.] Initio statim tumultus, multa et immania, verum non abhorrentia a sua natura,¹ creditur destinasse: successores percussoresque submittere exercitus^h et provincias regentibus, quasi conspiratis, idemque et unum sentientibus: quicquid ubique exulum, quicquid in Urbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne desciscentibus aggregarentur; hos, ut conscios popularium suorum atque fautores: Gallias exercitibus diripiendas permittere: Senatium univertsum veneno per convivia necare: Urbem incendere, feris in populum immissis, quo difficilius defenderetur.² Sed absteritus, non tam pœnitentia, quam perficiendi³ desperatione, credensque expeditionem necessariam, Consules ante tempus privavit honoræ, atque in utriusque locum solus iniiit consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallias debellari, nisi a se⁴ Consule.ⁱ Ac susceptis fascibus, cum

Medic. 1. 3. Polit. *prosperum* Cop.—10 *Lascivique* Medic. 3. *lascive sine que* mallet Torr. *lascivique* Fouc. Ed. Camp. Dein *notuer.* pro vulg. lect. *innotuer.* admisit primus Ond. auctoritate Memm. Medic. 1. 3. Polit. Cop. Voss. *etiam* abest a Medic. 1. in quo *a spect.*—1 *A nat. sua* opt. Torr. tres Medic. Voss. *a* deest Ed. Ald. *abhorrenda sua n.* Lugd. Junt. Arg.—2 *Defenderentur* præbent Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. *defenderent* Lys. *Supra exercitus dirip.* Dnn. in quo *et urb. incendere.*—3 *Afficiendi* probat Torr. ex opt. suo Cod. *Infra loco* habent Vind. 2. Cort. Fouc. quod non displiceret Ern. si abesset *in.*—4 *Ita cum* Vind. 1. ac Cort. vel Lys. rescripserunt Ern. et Ond. Vulgo abest *se.* Edd. Vett. plurimæ pleniorē distinctionem post *fascib.* ponunt. Emendant Lips. Torr. &c. Dein *egreder.* Edd. Rom. *degrad.* Medic. 1.—

NOTÆ

^g *Gesticulatus*] Gesticulari carminibus, est vultu et motu corporis accommodato eos exprimere, de quibus composita sunt, a qua etiam imitatione mimi et pantomimi dicuntur, ut supra notatum est.

^h *Exercitus*] Sic legunt omnes, excepto Schildio, qui *exercitibus.* Sed quis exercitum percussores missos di-

cat? De solis ducibus et provinciarum præsidibus intelligendum videtur. Sensus igitur est, voluisse mittere percussores iis qui provincias et exercitus regebant, vel mittere exercitus ad percutiendos provinciarum præsides.

ⁱ *Nisi a se Consule*] Ut et Parthos, nisi a rege, ut in Jul. ad cap. 79.

post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium,⁵ affirmavit, simul ac primum provinciam attigisset, inermem se in conspectum exercituum proditurum, nec quicquam aliud quam fleturum;⁶ ^k revocatisque ad pœnitentiam defectoribus, insequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia,⁷ ¹ quæ jam nunc sibi componi oporteret. [44.] In præparanda expeditione primam⁸ curam habuit deligendi vehicula portandis scenicis organis,^m concubinasque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum, et securibus peltisqueⁿ Amazonicis instruendi. Mox tribus urbanas⁹ ad sacramentum citavit; ac nullo idoneo^p respondente, certum dominis servorum^q numerum indixit;

5 *Famulorum* Medic. 2. a m. pr. Vind. 1. Voss. Periz. Harlem. cum Edd. sæc. xv. et Bon. *famularum* Dun. *familiariter* Polit. Mox *in conspectu* Medic. 2. Polit. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. Med. sec. *conspectus* Ven. 2. 3. Med. pr. Cald. aliæque ad Steph. Paulo ante mallet Burm. legi *primam*.—6 *Flecturum* Harlem. Dein *desertoribus* Cort. *inseq.* exhiberunt Oud. Wolf. cum Medic. Polit. Vind. 1. Cop. Cuj. Vulgo *sequenti*.—7 *Epichia* Voss. *epiphia* Vind. 1. Deest nunc Edd. Rom. Tum *oportere* Memm.—8 *Primum* Vind. 2. Cort. *dilig.* Vind. 1. Mox *organicis* Ed. Steph. *tollendi pro tond.* Cop.—9 Ern. spurium censet *urbanas*, vel cum Oud. mutari suadet in *universas*. Tum nullo *idco* Cuj. *ne disp. except.* mediis omissis, Huls. *quidem* abest ab Edd.

NOTE

^k *Fleturum*] Ad movendam apud milites commiserationem, utpote tot Augustæ domus beneficiis devinctos.

¹ *Epinicia*] Sunt versus de victoria scripti.

^m *Scenicis organis*] Vel musicis, vel ad scenicas operas necessariis.

ⁿ *Securibus peltisque*] Quæ Amazonum arma sunt. Amazonia securis, Horatio lib. iv. Od. 4. quæ Penthesilæ inventum fuisse tradit Plinius lib. vii. cap. 56. Hinc Virgilius de Camilla, tanquam de Amazone, loquens: 'Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.' De peltis, hoc est, scutis ipsarum, in Calig. ad cap. 25.

^o *Tribus urbanas*] Romanæ tribus triginta quinque fuerunt, ut supra in Jul. ad cap. 13. notatum est. Hic

verosimile est omnes intelligi, quanquam ab initio honoratiores essent tribus rusticæ, quia labori magis intentæ, cum e contra urbanæ tanquam inertes contemnerentur.

^p *Idoneo*] Supra jam notatum est, omnes ad militandum in Romana legione non admissos, quales v. g. servi in Augusto ad cap. 16. peregrini, histriones, quique fortunæ bonis destituti non nisi capite censi erant: sed qui vocati non respondissent, iis multa dicebatur, quæ initio fuit modo major, modo minor, ut bonum et ovium. Varro apud Gellium lib. xi. cap. 1. 'M. Terentius: quando neque citatus respondit, neque excusatus est, ego ei unam ovem multam dico.'

^q *Servorum*] Quod contra militiæ leges, nec nisi difficillimis Reip. tem-

nec, nisi ex tota ejusque familia probatissimos, ne dispensatoribus ^r quidem aut amanuensibus ^s exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre jussit: et insuper inquilinos ^t privatarum ædium atque insularum pensionem annuam repræsentare fisco.^u Exegitque ingenti fastidio et acerbitate nummum asperum,^v argentum ¹⁰ pustulatum,^w aurum ad obrussam:^x ut plerique omnem collatio-

Rom. partim Vind. 1.—10 *Argentum* Periz. Harlem. cum trib. Edd. primis, *postulat.* in Medic. a m. pr. Cuj. Pal. et iisdem Edd. Tum *ad obruss.* comprobant Memm. Medic. 1. 3. Pith. Lisl. Urs. Torr. Voss. Turneb. *ad obrusam* alii, ut Medic. 2. Dun. Polit. Huls. Pal. Edd. Rom. Plant. Scriv. Casaub. *aur. adeo obrusam* Viterb. *aur. aut obrizum* Edd. Ven. 2. 3. *aut obrigum* Harlem. Periz. *aur. obrizum* Junt. Arg. Ald. omisso *ad*, quod deest quoque in Cod. Urs. *aur. obryzum* Bon. Bas. Gryph. Col. Dol. *ad obtusam* Ven. 1. *aurum* non agnoscit Dun.

NOTÆ

poribus factum, ut in Ang. ad cap. 16.

^r *Dispensatoribus*] In Ang. ad cap. 67.

^s *Amanuensibus*] Hi et 'a manu' dicti sunt, ut Philemon ille, de quo in Jul. ad cap. 74. Hi cum dispensatoribus maxime necessarij.

^t *Inquilinos*] Qui in conducto habitabant.

^u *Repræsentare fisco*] Hoc est, præsentate pecunia solvere pensionem Principi. Vide in Claud. ad cap. 18. et Ang. cap. 15. &c. Pars illa census intelligenda videtur de redditu anno, quem quisque, dum census, hoc est, civium descriptio fieret, profiteri debebat. Unde etiam existimem censum equestrem, de quo supra in Jul. ad cap. 33. et 39. et alias sæpe, intelligendum quoque de redditu annuo.

^v *Nummum asperum*] Hoc est, integrum, non usu detritum et lævigatum, sed ipsa cælaturæ novitate etiamnum asperum, quales sunt nummi recens percussi, vel antiqui in thesauro conservati, et in universonum res omnes signatæ: apud Virgilium, 'Bina dabo argento cælata atque aspera sig-

nis Poenla:' et Juven. Sat. xiv. 'Vasa aspera tergeat alter:' et Persius Sat. iii. de ipsis nummis: 'Quis modus argento? quid fas optare? quid asper Utile nummus habet?' Creditores cupidi erant hujusmodi nummorum, et illis solvendum sibi debitum quandoque paciscebantur. Hinc 'in aspero et probo solvere,' &c. apud Senecam Epist. 19.

^w *Argentum pustulatum*] Nero in illa collatione duo exigebat: integritatem, quod asperos vellet, et materiæ præstantiam, quod nonnisi ex argento pustulato et ex auro ad obrussam. Pustula est tuberculum, qualia multa ignis vi suscitantur dum coquitur argentum: cum autem eo purius sit quo magis coctum, ideo pro purissimo dixere pustulatum, sive postulatum, ut in o migrante, quod factum est alias non raro: unde et in editione principe Romana quæ Mss. auctoritatem obtinet, et in veteribus codicibus, legitur *postulatum* hic, et apud Martialem lib. vii. Epig. 85. 'Argenti tibi libra postulati.' Nos *argent de coupelle*: nisi postulatum intelligas pro argento cælato, cujus superficies

nem palam recusarent,¹ consensu flagitantes, a delatoribus potius revocanda præmia,^y quæcumque cepissent. [45.] Ex annonæ quoque caritate [lucrantium]^{2z} accrevit invidia. Nam et forte accidit, ut in publica fame³ Alexandrina navis nuntiaretur pulverem luctatoribus^a aulicis advex-

-----

—1 *Accusar.* Hnls. Postea ab del. Vind. 1. *revoc. potius* Edd. Rom.—2 *Lucrantium* ex Sab. conjectura cum multis aliis recepit Græv. contra O. Mss. nisi quod *luctantia* invenerit Ond. in Medic. 1. Casaub. et ceteri seqq. e Viterb. dederunt *lucrantium*, quod præbent aliquot Torr. Pal. 1. dno Pulm. Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. Ven. Med. Bon. unde Lips. Torr. et Burm. placuit *lucranti tum*. Alii Codd. Torr. cum duob. Pal. Memm. Cop. Cuj. Dnn. Voss. Medic. 1. 3. Polit. Regii Par. et Turneb. Adv. xxvii. 18. exhibent *lucrantia*. Malit Ond. *lucranti*, vel *lucranti jam*. Illud Ruhnk. placuit et Wolf. *lucratitia* Vind. 2. Cort. Fouc. Periz. margo, Edd. Rom. Baumg. prius conj. *lucranti ei*, dein voc. *lucrant*. suspectum habuit, et uncis inclusit.—3 *Fama* Memm. Dein *lucratorib.* Vind. 1. Ed. Junk. *incit.* testantur Memm.

NOTÆ

pustularum instar in quendam aspreddinem excisa videatur.

^x *Aurum ad obrussam*] Sic Casaubonus ex Pithæi et Lislæi codicibus, et Turnebus libro xiv. cap. 22. Obrussa cum sit exploratio et probatio perfectionis, et nota auri et argenti, eleganter a Cicerone scriptum in Bruto, 'et adhibenda tanquam obrussa ratio,' &c. et Seneca epist. 13. 'Si verus ille animus et in alienum non venturus arbitrium probatur, hæc ejus obrussa est:' hoc est, examen et depurgatio, quemadmodum auri per ignem. Alii legunt *obryssam*, *obrysam*, *obrusum*, *obrysum*, quæ ferme eadem sunt; *y* enim et *u* vix differunt. Plinius l. xxxiii. c. 3. *obryzum* tuetur: auri experimentum ignis est, ut simili colore rubeat, quo ignis; atque ipsum obryzum vocant,' &c. quem tamen locum adhuc Salmasius mutat, et ad *obrussam* trahit.

^y *Delatoribus... præmia*] Qualia v. g. quarta illa pars in bonis damnatorum, de qua supra ad cap. 10.

^z [*Lucrantium*] Casaubonus pertendit locum sic intelligendum, ut conceptæ in Neronem iræ auctæ sint in-

vidia et odio populi adversus eos, qui ex annonæ caritate lucrabantur. Sed multa supplenda videntur, ut ex hac phrasi iste sensus eruatur. Sabellius, quem secuti sunt multi, legebat *luctantium*, certe apertiore sententia; innueret enim auctam populi invidiam adversus luctantes, Neronem scilicet et alios amore palæstræ nimio insanientes, ut infra cap. 53. cum navis, quæ caritati annonæ remedium futura credebatur, non nisi illorum esset usui destinata: unde sic phrasis ordinanda foret: invidia adversus luctantes Neronem et alios aucta est propter caritatem annonæ. Nisi verbum 'accrevit' active sumatur, caput hoc præcedenti sic jungendo: quam recusandi pertinaciam anxius adhuc invidia populi adversus eos qui lucrum ex frumenti penuria quærabant.

^a *Pulverem luctatoribus*] De quo Plinius lib. xxxv. c. 13. 'Non multum a pulvere Puteolano distat arena e Nilo, tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria, fluctusque frangendos, sed ad debellanda corpora palæstræ stadiis. Inde certe Patrobio,

isse. Quare omnium in se odio incitato, nihil contumeliarum⁴ defuit, quin subiret. Statuæ ejus a vertice cirrus⁵ b appositus est cum inscriptione Græca, 'Nunc demum agona esse,'^c et 'Traderet⁶ tandem.' Alterius collo et ascopera⁷ d deligata, simulque titulus:⁸ 'Ego quid potui? e sed tu culeum meruisti.' Ascriptum et columnis,⁹

Medic. Cop. Voss. Polit. Periz. Harlem. Edd. Med. Ven. Lugd. Junt. Ald. Steph. Vulgo *concitato*.—4 Conj. Ond. *nihil non cont.*—5 Ita dant Memm. Medic. 2. Polit. pro v. l. Periz. Harlem. Cop. Edd. Rom. Plant. probantib. Turneb. Ond. Ern. aliisque: *currus* Pith. Lisl. Pal. &c. quod defendunt Torr. Casaub. et seqq. Statim *agonia* Polit. Burm. conj. *nunc verum ag.*—6 Huic lectioni favent Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Dun. Fonc. Viterb. Pal. Periz. Harlem. Voss. Huls. Cop. Pulm. Edd. Rom. Ven. Steph. Gron. aliæque, suffragantib. Ond. Wolf. *raderet* ex nonnullis Codd. recipiunt Turneb. Adv. xxvii. 18. Faber, Heins. Voss. Ern. Bip. Torr. *mallet traheret*, quod est in multis Edd. etiam Burm. Conj. Casaub. *trahe tandem*. In Cuj. et *raderet et tand.* Vind. 2. Cort. et *trahere*, Medic. 2. *ut traherent*, Edd. Seb. et Ant. Gryph. *ut traherent*.—7 Sic primus restituit Polit. Misc. c. 20. et marg. Ed. Med. pr. apposit. Copula abest a Medic. 2. Vind. 2. Cort. Cop. *etiam* Medic. 1. 3. Polit. et *scopa* Dun. Vind. 1. cum uno Torr. Pal. 3. Harlem. Periz. Cuj. Edd. Rom. Ven. 1. et al. *ac scopa* Voss. et *asco* Fonc. *ascopa* in reliquis præter Memm. qui habet *asiopa delicata*. Turneb. suavit *ascoma*, Marcell. ad LL. xii. Tab. p. 238. *ascora* vel *ascura*.—8 Huls. *tituli*. Tum conj. Torr. *ego quod potui*, probante Baumg. et hanc correctionem, vel aliam Gruteri: *egi quod pot.* præferret Ond. In Pal. 1. *ego inquit pot.*—9 Cuj. et Dun. *columnæ*. Statim *jam*

NOTÆ

Neronis Principis liberto, advehebatur.^a

^b *Cirrus* [*currus*] Hoc est, currus quoque simulacrum. Turnebus lib. xxiv. cap. 6. ex fidelissimis, ut ait, libris, totum hunc locum sic legit: *Statuæ ejus a vertice cirrus appositus est, cum inscriptione Græca, nunc demum agona esse, et raderet*. Ut sit sensus, Neronem in tanto discrimine non debuisse cirratum esse nec cincinnatum, sed potius radendos esse cirros, quo foret ad pugnam expeditior.

^c *Agonu esse*] Hoc est, verum certamen, non vero ludicrum, quod unum norat, et amabat verba Græca: hæc fuisse Casaubonus existimat *ὄν γάρ ἐστ' ἀγών*, et quia tantum acerbitatis habitura non erant verba Græca

ἐλαύνειν, *aurigare*, vel *ἔλκειν*, *trahere*; ideo Torrentius existimat, post verba Græca Latine hoc ascriptum, *traheret tandem*, ut nempe Nero male periret; verbum enim 'traho' Latine infaustum est, in spectaculis præsertim, ut supra cap. 22. notatum.

^d *Ascopera*] Ex Suida, est marsupium ex hædi pelle confectum, quo alludebatur ad culeum, qui ex corio bubulo, auctoribus Dionysio Halicarnaseo et Valerio Maximo: unde *ascopera* Neronianæ statuæ collo alligata indicat non ea quidem, quod esset angustior, illi opus esse, sed culeo, utpote matris, fratris et conjugis parricidæ. Alii legunt *ascopa* et *scopa*. Turnebus ibid. *ascoma*, hoc est, culens.

^e *Quid potui*] Verba hæc Casaubo-

‘Jam Gallos^f cum cantando excitasse.’ Jam¹⁰ noctibus jurgia cum servis plerique simulantes, crebro ‘vindicem’ poscebant. [46.] Terrebatur ad hoc¹ evidentibus portentis somniorum et auspicioꝝ et ominum,^g cum veteribus, tum novis. Nunquam antea somniare solitus,² h occisa demum matre, vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum: trahique se ab Octavia³ uxore in arctissimas tenebras; et modo pennatarum⁴ formicarumⁱ multitudine oppleri, modo a simulacris gentium,^k ad Pompeii thea-

Gall. edidit Baumg. cum Burm. et Ern. item Dun. Periz. Harlem. et Edd. Vett. ad Casaub. usque, qui dedit *etiam Gall.* ut in Memm. Medic. 1. 3. Vind. Cort. Voss. unde Oud. mutata interpunctione, et col. *etiam: Gallos, &c.* quod recepit Wolf. *Gall. et eum opt.* Torr. τὸ *jam* repetit Vind. 1. post *cantando*.—10 Mallet Torr. *etiam noct.* et mox conj. Gūj. *jurgia servi plerique.* Exc. Voss. *plerisque* habent.—1 Sic exhibent Memm. Polit. Medic. Cuj. Voss. Vulgo *ad hæc.* Emendavit Oud. *adhuc* tres Mss. Oud. Dein *cum ret.* reposuit idem cum Steph. auctorib. Mss. decem, al. *tum v.*—2 Ita interpungendum monuere Torr. Grut. Græv. ut *jam* in Bas. Alii *post solitus* pleniorē distinctionem posuerunt. *Tum extortum* Harlem.—3 *Ad Octaviam* Fouc. sed correctum. Dein conj. Lips. *altissimas.* Alii, teste Oud. *aterrimas,* vel *crassissimas.*—4 *Pinnat.* Memm. Postea *ac sim.* Dun. *circumiri* pro *circūiri* reposuit Oud. fide Mss. tantum non O. et Edd. Vett. Ceterum *dedicaturum* præbent Medic. 1. 3.

NOTÆ

nus intelligit populi compellantis Neronem, vel matris Agrippinæ. Ceteri omnes emendant *quod*, ut verba sint ejus qui ascoꝝeram alligarat, hoc sensu, Ego dedi tibi quod potui, scilicet exiguum duntaxat ex hædi pelle saccum. Sed tu longe grandiorē mernisti, e corio bubulo scilicet culeum. De quo vide supra in Aug. ad cap. 33.

^f *Gallos*] Patet allusio ex æquivoca significatione Galli, propter ortam in Galliis seditionem. Ita et de Vindice. Julius enim Vindex Galliarum Proprætor seditionem moverat, supra cap. 40. et 41. et vindices illi dicebantur, qui aliquem in libertatem vindicabant, ut fuse apud jureconsultos.

^g *Auspicioꝝ et ominum*] Differentiam vide in Aug. ad cap. 92. quan-

quam ea non semper observata in dicendo.

^h *Somniare solitus*] Plinius lib. x. cap. 75. dicit iis qui nunquam somniare solerent mortiferum fuisse, si contra consuetudinem somniassent: et Plutarchus de Oraculis.

ⁱ *Pennatarum formicarum*] Idem ferme auspicioꝝ lib. 1. cap. 81. et Tib. cap. 72. De formicis pennatis multa narrant Plinius lib. xi. cap. 31. et Herodotus lib. iii. Eas nempe in India ejus magnitudinis esse, quæ media sit inter canem et vulpem, aurum e cavernis eruere, quod Indi postea rapiunt velocissimis camelis vecti, quorum odore sollicitatæ provolant, et fugientes nonnunquam lacerant, &c.

^k *Simulacris gentium*] Illa erant quatuordecim, auctore Plinio lib.

trum dedicatarum, circumiri, arcerique progressu; Asturconem,⁵ quo maxime lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantum capite integro, hinnitus edere canoros. De Mausoleo, sponte foribus patfactis, exaudita vox^m est, nomine cum ciens.⁶ Kalendis Januarii exornati Laresⁿ in ipso sacrificii apparatu considerunt. Auspicanti^o Sporus annulum muneri obtulit, cujus gemmæ sculptura⁷ erat ‘Proserpinæ raptus.’^p Votorum nuncupatione,^q magna jam ordinum frequentia, vix repertæ Capitolii claves. Cum ex oratione ejus, qua in

Polit. Fouc. Vind. Cort. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Med. pr. Lugd.—
 5 *Asturconem* Fouc. Mox corpore Huls. *simii* Vind. 1. ac *transfiguratum* Fouc. Item pro *hinnit*. in Cop. *hymnicus*, Harlem. de more, *Mauseolo*.—6 *Ciens* habent Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. item Bon. Bas. quod prætulit Ern. eumque secut. Bip. Oud. et Wolf. tumentur *cientis*, quæ est lectio Mss. plurimorum. Huls. *scientis*.—7 Ern. et Bip. ediderunt cum Bas. Ald. Steph. *scalp-*

NOTE

xxxvi. cap. 5. et Servius ad hunc versum lib. viii. Æneid. ‘Dona recognoscit populorum, aptatque superbis Postibus, incedunt victæ longo ordine gentes.’ Porticus enim Augustus fecerat, in qua simulacra omnium gentium collocaverat, quæ porticus appellabatur ad nationes. Quas statuas in funebri Augusti pompa delatas scribit Dio lib. lvi.

¹ *Asturconem*] Astures populi sunt Hispaniæ in ora Oceani, antiquum nomen servantes. De illorum equis Plinius lib. viii. cap. 42. ‘In eadem Hispania Gallaica gens et Asturica: equini generis, quos Thieldones vocamus, minori forma appellatos Asturcones, gignunt, quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio, unde equis totum carpere incursus dicitur arte.’ Ita et Martialis lib. xiv. Epig. 199. ‘Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues, Venit ab auriferis gentibus Astur equus.’ Aurifera

quippe erat Asturum regio: unde Silius Italicus lib. i. ‘Astur avarus Visceribus lacerae telluris mergitur imis, Et redit infelix effosso concolor auro.’

^m *Mausolco . . . ex audita vox*] De Mausoleo, Augusti scilicet, in Aug. cap. 100. Sic Virgilius de Sichæo ad Didonem lib. iv. ‘Hinc exaudiri gemitus vocesque vocantis Visa viri,’ &c. Plura his similia apud Ciceronem libro de Divinatione.

ⁿ *Exornati Lares*] De hac celebri- tate in Aug. ad cap. 31.

^o *Auspicanti*] Pro more inuentium munera publica, aut etiam incipientium privata et domestica negotia, ut supra cap. 7. De Sporo cap. 28.

^p *Proserpinæ raptus*] A Plutone: unde ansa futuram brevi mortem præ- sagiendi.

^q *Votorum nuncupatione*] Quid sit vota nuncupare, supra in Aug. ad cap. 97.

Vindicem perorabat, recitaretur^r in Senatu, ‘datuos pœnas sceleratos, ac brevi dignum exitum^s facturos,’ conclamatum est ab universis: ‘Tu facies, Auguste.’ Observatum etiam fuerat, novissimam fabulam cantasse eum publice ‘Œdipodem^s exulem,’ atque in hoc^o desisse versu:

Θανεῖν^t μ’ ἀνωγῆς σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.^{s 10}

[47.] Nuntiata interim etiam^r ceterorum exercituum defec-tione, literas prandenti sibi redditas concepsit,² mensam subvertit, duos scyphos^u gratissimi usus, quos Homeros³ a cœlatura carminum Homeri vocabat, solo illisit, ac sumto a Locusta^v veneno, et in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos.^w Ubi, præmissis⁴ libertorum fidissimis Ostiam ad classem præparandam, Tribunus Centurio-

^s *Mori me jussit uxor, mater, pater.*

tura. Mox jam deest Cop.—8 *Exitium* opt. Torr. Cuj. *exitum* Pal. 1. *Pro facies* Medic. 3. *facias*, et postea *publico*.—9 *Ac in hoc* Fouc. Statim *desisse* restituerunt e Cod. Lovan. Lips. Torr. Guj. ut jam conjecerat Salm. Præbent *dedisse* Memm. Medic. 1. 3. Cop. Huls. Harlem. In Mss. et Edd. reliquis *decidisse* usque ad Græv. qui *desisse* edidit.—10 *Vox πατήρ* exulat a Vind. 2. Cort. Carent Græcis Edd. Ald. Steph. &c. vel corruptissima exhibent, vel Latina exprimunt, ut Ed. Lugd.—1 *Etiam int.* Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Vett. præter Steph. cui et Casaub. &c. astipulantur ceteri Mss. spreto tamen a Burm. *nuntiavit int.* Cuj.—2 *Decerps.* Fouc. Mox *duosciphos* Vind. 1.—3 Ita Memm. Medic. Huls. Dun. Voss. Vulgo *Homericos*. Tum *Lucusta* iterum in Memm. Medic. 2. 3. Voss.—4 *Permissis* Vind. 1. *libertino-*

NOTÆ

^r *Recitaretur*] Per Quæstorem candidatum, de quo supra ad cap. 15. ‘Tu facies,’ nempe brevi dignum exitum.

^s *Œdipodem*] Supra ad cap. 21.

^t *Θανεῖν*] Versus est ab ipso Œdipode pronuntiatus, hic quippe Jocastam matrem, quæ eadem uxor erat, ac patrem Laium interemit: quæ Neroni omnia conveniebant. Uxorem enim Octaviam interemit, cap. 35. matrem Agrippinam, cap. 34. patrem Claudium, cap. 33. supra.

^u *Duos scyphos*] Plinius lib. III.

Delph. et Var. Clas.

cap. 2. ‘Nero amissarum rerum nuntio accepto, duos calices crystallinos in suprema ira fregit illisos. Hæc fuit ratio sæculum summi punientis, ne quis alius ex his biberet.’ Quo tamen loco nonnihil discrepare videtur a Suetonio.

^v *Locusta*] Venefica, supra cap. 33.

^w *Servilianos*] Ab illustri Serviliorum familia. Hæc sæpe commigrasse videtur Nero ex Tacit. *Annal.* xv. ubi dicitur Milichus ad eum perrexisse in hortos Servilianos, ut ei conjugationem patroni sui detegeret.

Sucton.

3

nesque prætorii^x de fugæ societate tentavit. Sed partim tergiversantibus,⁵ partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Usque adeone^{6y} mori miserum est?

varia agitavit: Parthosne, an Galbam supplex peteret, an atratus^z prodiret in publicum, proque Rostris,^a quanta maxima⁷ posset miseratione,⁸ veniam præteritorum precaretur, ac, ni⁹ flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus: sed deterritum putant, ne prius, quam in Forum perveniret,¹⁰ discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit, stationem militum^b recessisse, prosiuit e lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil a quocquam renuntiabatur, ipse cum paucis hospitia singulorum adiit.¹ Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit, unde jam et custodes diffugerant,² detrectis etiam stragulis, amota et pyxide veneni. Ac statim³

rum Voss. Tunc in Ost. Medic. 3. Polit.—5 *Et terg.* Vind. 1. Harlem. Edd. Ven. 1. Med. pr. Cald. Lugd. Junt. Ald. Arg. Postea *detract.* solenni errore Medic. 3. Periz. Edd. Rom. *etiam ante procl.* non habet Cop. *et procl.* Edd. Rom.—6 *Adeone* Huls. *adeo morine* Medic. 1. Dein *varie* Memm. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Fouc. Huls. Voss. *et attractus* Medic. 3. Vind. 1. *et 2.* a m. pr. Cort. Nonn. Fouc. cum quatuor Burm. *et* Edd. primis. Correxerit Sab. *acriter* Corsend.—7 *Quanto max.* Dun. Medic. 2. Voss. *qu. poss. max.* Vind. 1. Periz. Harlem. *et* Edd. ante Casaub.—8 *Veneratione* Vind. 1. Periz. Harlem. cum Edd. sæc. xv. *et* Bon. cni lect. favet Burm. Dein *prat. peccatorum* Medic. 2. Vind. 1. Dun. Voss. Exc. quæ *et reprecur.*—9 *Ac nisi* Medic. 2. Vind. 2. Cort. Dun. *inflexisse* Huls. unde facit Burm. *ni inflexisset.* *Infra est* non agnoscit Dun.—10 *Veniret* Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. Mox *delata* Voss.—1 Burm. conj. *obiit.*—2 *Fori cust. diff.* Medic. 1. *effugerant* Vind. 2. Cort. *et jam cust.* Voss. Dein *dir. et strag.* Fouc.—3 *Pro ac statim* in Cuj. *ac fractum*, unde

NOTÆ

^x *Tribunos Centurionesque pratorii*] Idem Prætoriani dicuntur in Calig. cap. 40.

^y *Usque adeone*] Versus est XII. Æneid. ubi Turnus sorori moriendum potius quam fugiendum esse dicit:

¹ *Usque adeone mori miserum est?* vos o, milii, manes, Este boni.

^z *Atratus*] Lugubri veste indutus, nigra scilicet, qualem induere moris erat in luctu aut summis periculis.

^a *Proque Rostris*] Quid hæc sint, in Jul. ad cap. 6. notatum est.

^b *Stationem militum*] Excubitorum, de quibus supra cap. 8.

Spiculum mirmillonem,^c vel quemlibet alium⁴ percusso-rem, cujus manu periret, requisivit: et, nemine reperto, ‘Ergo ego,’ inquit, ‘nec amicum habeo, nec inimicum?’ procurritque, quasi præcipitaturus se in Tiberim. [48.] Sed revocato rursus impetu, aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desideravit: et offerente Phaonte liberto suburbanum^d suum inter Salariam^e et Nomentanam⁵ viam circa quartum miliarium, ut erat nudo pede atque tunicatus,^f pænulam obsoleti coloris superinduit: adapertoque capite, et ante faciem obtento⁶ sudario, equum inscendit,⁷ quatuor solis comitantibus, inter quos et Sporus erat. Statimque tremore terræ, et fulgure adverso⁸ pavefactus, audiit ex proximis castris^g clamorem militum, et sibi adversa, et Galbæ prospera ominantium: etiam ex obviis viatoribus quandam dicentem, ‘Hi Neronem persequun-

conj. Lips. *ac fractus*. Statim *Spiculum* dant tres Torr. Memm. Medic. Polit. Vind. Fouc. Cort. Pulm. et tres Burm. cum Edd. sæc. xv. aliisque. *Speculum* Dun. *Spicillum* vulgo, quod mallet Torr. Cf. cap. 30. ubi eadem varietas. Ceterum *ac mirm.* Nonn. Periz. Harlem. Edd. Rom. Med. pr. Ven.—4 *Quem alium* Medic. 2. a m. pr. *cuj. man. per.* glossematis suspecta habet Ern. Statim *requisiit* receperunt Ond. Wolf. e Memm. Medic. 1. 3. Infra *præcurr.* Edd. Rom.—5 *Nument.* Harlem. Periz. Huls. cum Edd. Vett. exceptis Med. Bon. Beroaldi, qui *Noment.* edidit cum Casaub. et seqq. *Momentanam* Medic. 2. Dun. *Numentariam* Vind. 1. Fouc. Dein *obsoleti* Periz. *etiam ante fac.* Cort.—6 Ita Casaub. et seqq. dedere pro *obtenso*, et confirmatur a Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Voss. Cort. cum trib. Torr.—7 *Ascendit* Vind. 1. Voss. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. item Bon. Lugd. Junt. Ald. Steph. Mox *solis*, prævio Burm. reposuerunt Ond. Ern. auctorib. Memm. Medic. Dun. Vind. cum sex aliis et Edd. ante Casaub. in cujus et seqq. Edd. *solum*.—8 *Cuj. ab adv.* Statim *pavefactum* Huls. e *prox.* Cop. Medic. Vind. Cort. *clastris* Dun. Tum *sibi aversa* Fouc. qui et *cominantium* cum Vind. 2. Cort.—

NOTÆ

^c *Spiculum* [*Spicillum*] *mirmillonem*] Supra cap. 30. de eo jam.

^d *Suburbanum*] Villa est. Vide in Aug. ad cap. 6.

^e *Salariam*] Sic dictam, auctore Plinio lib. xxxi. cap. 7. ‘quoniam illa sal in Sabinos portari consueverat.’ Nomentana, a Nomento Sabinorum oppido, in quod illa ducebat, incidebat in Salariam, et a porta Vi-

minali ordiebatur.

^f *Tunicatus*] Sine toga aut lacerna, quod nos forte diceremus *en pourpoint*. De tunica in Aug. cap. 24. 82. et 94. &c. De pænula in Aug. cap. 40.

^g *Proximis castris*] Prætorianis, quæ a Tiberio exstructa Viminalem inter et Tiburtinam portas. Vide in Tib. cap. 37.

tur;’ alium sciscitantem, ‘Ecquid⁹ in Urbe novi de Nerone?’ Equo autem odore¹⁰ abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie agnitus est a quodam missicio^{1b} prætoriano, et salutatus. Ut ad deverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam ægre, nec nisi strata sub² pedibus veste, ad aversum villæ parietem evasit. Ibi hortante eodem³ Phaonte, ut interim in specum egestæ arenæ concederet,⁴¹ negavit, ‘se vivum sub terram iturum:’ ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna^k poturus⁵ manu hausit; et, ‘Hæc est,’ inquit, ‘Neronis decocta.’¹ Dein, divulsa sentibus pæ-

9 *Et quid* Memm. Medic. Dun. Fouc. Polit. Vind. Cort. dno Burm. Edd. Camp. Med. pr. Ven. 1. in *Urbem* Medic. 1. Huls. Supra *alii* Medic. 1. Cop. in quo *novi* deest.—10 *Ex od.* Medic. 1. 3. Polit. Fouc. Vind. 2. Cort. Cop. Huls. (qui et *abjecti*) non improbante Oud.—1 In Edd. multis per majusculam literam scribitur *Missitio*, quasi proprium fuisset nomen. Dein *salut. est* Cop. *sal. ad dicert.* Voss. sed *devert.* habent Memm. Medic. 3. Edd. Rom. Burm. &c. *frutic.* Medic. 2. Edd. Rom. Ceterum vulgo jungunt *dim. equis. int. fr.* posita distinct. post *vepres.*—2 *Desideratur sub* in Medic. 1. 3. Cort. ac duob. Burm. Tum *ad* omittitur in Mss. O. In Vind. utroque, Polit. trib. Torr. Fouc. Periz. Harlem. *Cort.* et Edd. usque ad Beroald. est *adversus.* In reliquis *adversum.* Nostr. lect. ex emendatione J. F. Gron. comprobant Perizon. Ern. Ruhnk. Ond. Wolf.—3 Mallet Torr. abesse *eodem*, vel scribi *eum.*—4 Ita Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Cort. Cop. et aliorum plurimi, Edd. Rom. sec. Sab. Bon. Bas. Plant. Casaub. &c. probantibus Ern. Oud. *conderetur* in Medic. 2. Dnn. Voss. Periz. uno Torr. Edd. Ven. 1. Med. Cald. et marg. Gryph. *concederetur* Harlem. Cuj. Ex unico Nonn. Cod. Græv. Burm. alique dederunt *se conderet.* Paulo ante *in* deest Memm.—5 Vulgo *potaturus.* Illud tuentur Memm. Medic. 1. 2. Dun. Cop. Cuj. Edd. Gron. Ern. Oud. &c. Mox *dehinc* Vind. 1. eum opt. Torr. in quo, uti et Medic. 1. 3. *divolsa.* Vulgo *deinde div.* sed *dein* habent Memm. Medic. Dun. Periz.

NOTÆ

^b *Missicio*] Alii proprium nomen Prætoriani militis fuisse aiunt: alii Prætoriani quidem, sed qui honesta missione a militia prætoriana missus esset, quomodo subditivus et ascriptivus, &c. quæ licet per *t* scripta olim, tamen per *c* scribi solita contendit Salmasius.

¹ *Concederet*] Torrentius in uno libro legit *se conderet.* Casaubonus suspicatur cavernam hanc ex earum genere fuisse, quas posterioris ævi

anctores vocaverunt ‘Neronis cisternam.’

^k *Lacuna*] Fossa est in agris, in quam aqua exsudet ad illos siccandos, vel in qua stare consuevit, collecta post imbres. Virgil. 1. Georgic. ‘Præsertim incertis si mensibus annis abundans Exit, et obducto late tenet omnia limo, Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.’

¹ *Decocta*] ‘Neronis Principis inventum est decoquere aquam, vitro-

nula, trajectos surculos rasis :⁶ atque ita quadrupes per angustias effossæ cavernæ receptus in proximam cellam, decubuit super lectum, modica⁷ culcita,^m vetere pallio strato instructum.⁸ Fameque interim et⁹ siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquæ autem tepidæ aliquantum¹⁰ bibit. [49.] Tunc unoquoque hinc inde instante,¹ ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, scrobemⁿ coram fieri imperavit, dimensus ad corporis sui modulum: componique simul, si qua invenirentur, frusta marmoris, et aquam simul ac ligna^o conferri, curando mox cadaveri, flens ad singula, atque identidem dictitans: 'Qualis artifex^p perco!' Inter moras perlatos a cursore Phaontis² codicillos^q præripuit,

deinde vulsa Harlem. Edd. Camp. Ven. 1.—6 *Burm. conj. per traj. s. scripsit vel repsit.* In Vind. 1. pro *surc.* est *stimulos.* Tum *quadrupes* Memm. Medic. 3. Abest *ita* a duob. *Burm.* Edd. Ven. Med. *offossæ* Camp.—7 Sic exhibent Memm. Dun. Medic. Polit. Cop. Voss. Fouc. Pulm. Torr. pluresque, cum Edd. Rom. Steph. et restituerunt Oud. Ern. In reliquis *modicella.* Hic et alibi *culcita* rescripserunt VV. DD. fide optt. Codd. Al. *culcitra.*—8 Torr. mallet *pallio instratum,* Ern. *pallio stratum,* probante Baumg. Conj. Oud. *pallio stratoque.* Ceterum *vetereque* dat Vind. 1.—9 Ita e Memm. edidit Casaub. et seqq. Antea edebatur *et iterum,* ut est in Mss. *Burm.* et Oud. item Dun. Fouc. nisi quod *et non sit* in Cop. et *item* exaretur in Vind. 2. Cort.—10 In Huls. Harlem. Vind. 1. *aliquantulum,* a Pulm. primo receptum, dein a Casaub. seqq. In reliquis Mss. et Edd. Vett. servatur nostr. lect. cum Oud. Ern. Bip. &c. Supra *sordidum obl.* Dun.—1 *Astante* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Huls. Cop. qui et *coram se* cum Medic. 1. Mox *demensus* Memm. *mensus* Edd. Sab. Beroald.—2 *Burm.* *Phaonti* præfert, ejusque conject. firmant Dun. Vind. 1. sic præbentes, necnon Medic. 2. in quo *Phaonte.* Dein *majoris* Vind. 1. *esset id gen.* Harlem. Voss. Periz. et Edd. ante Casaub. præter Rom. et hoc ord. Ed. *Burm.* Deest *interrogav.* in Huls. *cumque comp.* Fouc. Vind. 2. in quo etiam

NOTÆ

que demissam in nives refrigerare; ita voluptas frigoris contingit sine vitiis ejus,' inquit Plinius lib. xxxi. cap. 3.

^m *Modica* [*modicella*] *culcita*] Torrentius in suis legit *modica.* Quid sit *culcita,* in Tib. ad cap. 54.

ⁿ *Scrobem*] Hoc est, fossam, quod et de aliis vel sua vel carnificis manu perituris notare est. De Flavio Veiano Tribuno, Neronis jussu occidendo, Tacitus Annal. xv. De Labeone

sese post afflictas Cassii Brutique partes interfecturo, Appianus lib. iv. Bellorum Civilium: quod Casaubonus ideo factum arbitratur, ne inhoneste caderent, ut in Jul. cap. 82.

^o *Aquam simul ac ligna, &c.*] Ex qua calefacta cadaver lavaretur ex more, de quo jam nonnulla in Jul. ad cap. 84.

^p *Artifex*] Scenicorum scilicet operum et citharædicæ artis.

^q *Codicillos*] Tabellas seu pugillares,

legitque, 'se hostem a Senatu judicatum, et quæri, ut puniatur more majorum:' interrogavitque, quale id genus esset pœnæ. Et cum comperisset, nudi hominis cervicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi; conterritus, duos pugiones, quos secum extulerat,³ arripuit; tentataque utriusque acie, rursus condidit, causatus, 'nondum adesse fatalem horam.' Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet; modo orabat, ut se aliquis ad mortem capessendam exemplo⁴ juvaret: interdum segnitiam suam his verbis increpabat: 'Vivo deformiter:'⁵ οὐ πρέπει Νέρωνι,⁶ οὐ πρέπει νύφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις ἄγε ἔγειρε σεαυτόν.^h Jamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat, ut⁷ vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

Ἰππων μὲν ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὐάτα βάλλει,ⁱ

ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito a libellis.^f Scemianimisque adhuc irrumpenti⁸ Centurioni, et, pænula ad vulnus apposita,⁹ in auxilium se venisse simulanti, non

^h Non decet Neronem, non decet; expurgisci oportet in talibus, age excita teipsum!
ⁱ Equorum velocium strepitus pulsat aures meas.

inseriri.—3 Ita cum Burm. substituerunt Ern. Ond. &c. pro vulg. *tulerat*, auctorib. Memm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cort. sen Lys. Cop. Cuj. Voss. Fouc. Dun. Ed. Bas.—4 *Extemplo* Vind. 1. et *ex his verb.* Edd. Rom.—5 In vulgg. Edd. legitur *deformiter ac turpiter*. Abest copula a Memm. Medic. 2. Vind. 2. Cort. Periz. Cop. Harlem. Cuj. Edd. Rom. Ven. 1. unde Burm. statuit τὰ *ac turp.* e glossa additum, delevitque Ond. accedente Medic. 3. In Fouc. omnia illa *riro d. a. t.* desunt, relicto spatio. Cannieg. ad Collat. LL. Mosaic. p. 183. addi vult *pereo* e Jo. Sarisb. Policrat. viii. 19. Schraderus etiam, teste Ern. pro *riro* corr. *vixi*.—6 *Νέρων* Edd. Rom. probatque Baumg. τοῖς exulat a Medic. 2. *σαντόν* Medic. 1. 2. In multis Græca desunt, vel depravata. In Lugd. leguntur ex more sola Latina: *non decet, sobrium omne in his age, excita teipsum.*—7 Non agnoscent ut Pal. 1. 3. Cop. et deletum mallet Ond. Mallet Burm. τὸ *eum* abjicere. Mox με Cort. Cop. μ' deest plerisque Edd. ante Plant. οὐάτα βάλλει desunt Edd. Rom. Tum *ei ferr.* Cop. Medic. 1. *ferrum* Harlem. *jug. ferr.* Voss.—8 Ita Mss. O. et Edd. ante Plant. quæ *irrumpenti*, ex qua transiit in Torr. Casaub. Scriv. Schild. &c. *inrumpenti* Medic. 3. Lips. cumque eo Guj. conj. *introrump.*—9 *Inposita* Vind. 1. Tum

NOTE

de quibus plura in Tib. ad cap. 51. et infra ad cap. 52.

^r *A libellis*] Supplicibus accipien-

dis, ut in Augusto ad cap. 50. Epaphroditum meminit adhuc infra in Domit. cap. 14.

aliud respondit, quam ‘Sero,’ et, ‘Hæc est fides.’^s Atque in ea voce defecit, extantibus rigentibusque¹⁰ oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius aut^t magis a comitibus exegerat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret; sed ut, quoquo modo, totus cremaretur. Permisit hoc Icelus,^{2t} Galbæ libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quæ primo tumultu coniectus fuerat. [50.] Funeratus^u est impensa ducentorum millium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalendis Januarii fuerat. Reliquias Eclogæ³ et Alexandria⁴ nutrices cum Acte concubina^v gentili Domitiorum^w monumento⁵ condiderunt, quod prospicitur e campo Martio, impositum colli hortorum.^x In eo monumento solium^y Porphyre-

respondit non habent duo Torr. Legit Passerat. ad Prop. III. 4. sera sed hæc e. f.—10 Deest que Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. formidinem vis. Cort. fortitudinemque vis. Fouc.—1 Ita O. Mss. et Edd. præter Bas. Torr. et seqq. quare restituit Oud. cum Ern. Al. ac magis.—2 Sic locum hunc corr. Turneb. Adv. XXIv. 6. promisitque hoc Lugd. Junt. Arg. promisit hoc Medic. 2. 3. Edd. Ald. Steph. Gryph. Sed permisit habent Mss. Torr. Medic. 1. Vind. 2. Cort. Harlem. permisitque hoc Hercius Periz. Ed. Rom. sec. permisitque hic ejus Cop. Hirceius Cuj. Hiceius Dun. Medic. 1. 3. Hicceius Medic. 2. Hircius Vind. 2. Cort. Fouc. senis Vind. 1. Sejus Harlem. Edd. Ven. Bon. Bas. Ald. Lugd. Junt. Gryph. et al. Sed Icelus Polit. Supra sui omisit Dun.—3 Eclogæ Medic. Polit. Vind. 1. duo Burm. cum. Edd. Rom. In aliis Eclogæ. Vind. 2. Cort. Eclogæ.—4 Torr. cum Lips. corr. Alexandra, quod recepit Casaub. et seqq. Illud cum Mss. O. restituerunt Burm. Ern. Oud. Dein Actia vel Actia O. Codd. præter Memm. ut et Edd. Vett. Acti conubia Medic. 3. Polit. Conj. Oud. Acta.—5 Monumenta Fouc. Tum e Mart. cam. Edd. Rom. collo hortulorum tres Torr. Pal. Dun. collo etiam Periz. Cop. Voss. Harlem. Cuj. et Edd. Vett. plures. Conj. Torr. colli hortulor. recepitque Græv. colli

NOTE

^s *Fides*] Jurabant enim cum militibus Imperatorem a se nunquam deserendum.

^t *Icelus*] Vulgati legebant *Sejus*, male; is enim omnino videtur esse, de quo in Galba cap. 14. Sic et *promisit* pro *permisit*.

^u *Funeratus*] De his cærimoniis aliqua delibata sunt in Jul. ad cap. 84. Ducenta millia, juxta institutam supputandi rationem, sunt 8750. lib.

^v *Acte concubina*] De qua jam supra

cap. 28. et Tacitus sæpe.

^w *Gentili Domitiorum*] Erat enim e gente Domitia, ut cap. 1. hujus libri, &c.

^x *Colli [colle] hortorum*] Casaubonus in Viterbiensi legebat *ortulorum* absque aspiratione, qui archaismus est, ut et *colle* pro *colli*, ut Galb. cap. 4. Sic enim scribebant veteres. Collis ille versus Septemtrionem fuit, qua in regione visitur hodie templum SS. Trinitatis.

^y *Solium*] Sic dicti sunt loculi qui-

tici^{6z} marmoris, superstante Lunensi ara,^a circumseptum est lapide Thasio.^b [51.] Statura fuit prope⁷ justa,^c corpore maculoso et foetido,⁸ sufflavo capillo, vultu pulchro magis, quam venusto,^d oculis cæsiis et hebetioribus, ceruice obesa, ventre projecto,⁹ gracillimis cruribus,^e valetudine prospera. Nam, qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per quatuordecim annos languit, atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa¹⁰

hortor. Ms. Urs. *colle ortulor.* Viterb. et *colle cum Medic.* 1. 2. Edd. Bas. Gryph. Plant. &c. vindicavit Burm. quem secutus est Ond. Tum *hortulor.* ducibus Gron. et Grut. edidit Ond. auctoritate Codd. suorum et Edd. sæc. xv. Bon. al. In Fouc. *imposito colle hortulor.*—6 Salm. mavult *porphyritici*, a *πορφύριτης*, probante Guj. qui mox conj. *superstans Lun. aræ.* In Edd. Vett. ad Steph. et Bas. item Casaub. et seqq. cum duob. Mss. Burm. *circumstanti.* Statim *circumjectum* Huls. *solum* et *circumspectum* Edd. Rom. Ceterum *circ. cum lap. taphio* Vind. 1.—7 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. Dun. Fouc. Cort. Cop. Voss. Cuj. quod reposuit Gron. ac post eum Ond. Ern. &c. Vulgo *pæne.* Item *juxta* Medic. 1. Edd. Sab. Lugd. Junt.—8 Hanc lect. dederunt Bip. Ond. et Wolf. præcunte Gron. astipulantib. Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. Nonn. Cort. Periz. Harlem. Voss. Edd. sæc. xv. Bon. Placuit etiam Ern. Al. *fædo*, quod defendit Burm. Dein *tum pulc. quam venusto* Huls. *cæsis* Memm. Cop. Vind. 2. Cort. *cecis* Voss. *eresiis* Ed. Rom. sec.—9 *Porrecto* Vind. 1. *objecto* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Bon. Dein *luxuria* Fouc.—10 *Et circa* Periz. Tum *Achaia* Dun. *pene verl.* Fouc. Voss. Ed.

NOTÆ

bus condita erant cadavera, regum præsertim, ac nobilium. Plinius lib. xxxv. cap. 12. ‘Quin et defunctos sese multi fictilibus soliis condi mauerant.’ Et Florus lib. iv. cap. 11. ubi de Cleopatra.

^z *Porphyretici*] Marmor hoc ex Ægypto advehebatur. Plinius lib. xxxvi. cap. 7. ‘Rubet,’ inquit, ‘Porphyrites in eadem Ægypto: ex candidis intervenientibus punctis leucostictos vocatur,’ hoc est, notis albis distinctus.

^a *Lunensi ara*] Hoc est, ara ex marmore Lunensi. Luna fuit Etruriæ oppidum, sed hodie excisum, et portus, qui vulgo *Golfo della Spezzia*, unde multum marmoris scandidi Romam invehabatur. De quo Plinius,

ibid. cap. 6. &c.

^b *Thasio*] Thassus vel Thassos insula maris Ægæi; cujus marmor lividius paulo et versicoloribus maculis distinctum; illius tanta non erat fama quanta aliorum, ut ait Plinius ibidem. Insula etiam hodie *Thasso*.

^c *Prope [pæne] justa*] Justa hominis statura sex circiter pedum, ut supra in Tib. ad cap. 68. ex Gellio notatum.

^d *Pulchro magis quam venusto*] Cuius pulchritudo ejusmodi erat, quæ quanquam nullo insigni nævo obscurata, non tamen placebat.

^e *Gracillimis cruribus*] Gracilitatem perpetuo inter maxima corporis vitia posuerunt, ut et supra in Calig. cap. 3. et 50. et Domit. cap. 18. &c.

cultum habitumque adeo pudendus,^f ut comam semper in gradus formatam,^g peregrinatione Achaica^h etiam pone verticem summisserit;ⁱ ac plerumque synthesinam^k indutus, ligato^l circum collum sudario,^l prodierit in publicum, sine cinctu,^m et discalceatus. [52.] Liberales disciplinas omnes² fere puer attigit. Sed a philosophia eum mater avertit, monens, imperaturo contrariamⁿ esse: a cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quo diutius in admiratione

Camp. Postea *synthesinam* habent omnes Mss. et Edd. Rom. Med. pr. Ven. I. Steph. Casaub. et seqq. cum Turneb. *synthesin* vel *synthesim* præbent Sab. Beroald. Lugd. Junt. Ald. Gryph. Plant. et al. quod tumentur Torr. et Scheller in Lex. Heins. volebat *synthesin unam ind.*—1 Cum marg. Periz. *ligatus* dant Edd. Rom. circa Vind. 1. in quo etiam *prodiret*. Præterea

NOTÆ

^f *Pudendus*] Hoc est, verecundus, seu pudens, utpote quia talia sic negligeret, quasi eorum ipsum pnduisset. Contra omnino Julius, qui ‘circa curam corporis morosior,’ in Jul. cap. 45.

^g *In gradus formatam*] Cujus cincinni et annuli ordine tuique, quasi per gradus, ad verticem usque dispositi erant: de quibus Seneca libro de Brevitate Vitæ cap. 12. ‘Si quid extra ordinem jacuit, nisi omnia in annulos suos reciderunt,’ &c.

^h *Peregrinatione Achaica*] De qua supra cap. 19. &c.

ⁱ *Summisserit*] Cum alii hoc modo conti curarent impense, ne ullus quidem capillus suum ordinem egrederetur, qui, ut ait Seneca Epist. ultima, ‘malint Rempublicam turbari, quam comam suam.’ Quem vide loco supra citato de Brevitate Vitæ, ubi in nimiam hujus rei curam plura. Vide Juvenalem Sat. vi. ad vers. 488.

^k *Synthesinam*] Ita scripsit Casaubonus, ita et tres Mss. Torrentii, qui tamen *synthesin* retinuit cum vulgatis.

Hæc vestis paulo brevior, et expedita ex diversis lanarum coloribus erat; hac utebantur in conviviis ac festis diebus, præsertim Saturnalibus, de quibus in Aug. ad cap. 75. posita toga, qua utebantur Romani in publico, ut ibid. cap. 40. patet. Vide Martial. Apophoret. Epig. 1. et 41.

^l *Circum collum sudario*] Qui habitus est hominis in triclinio discumbentis, ut innuit quoque Petronius, ubi de Trimalcione in convivium alato, ‘circaque oneratas veste cervices,’ inquit, ‘laticlaviam immiserat mappam,’ fimbriis hinc atque illinc pendentibus.

^m *Sine cinctu*] Quod molliorum erat, ut in Jul. cap. 45.

ⁿ *Imperaturo contrariam*] Si contemplationibus philosophicis omne tempus insumens, rerum gerendarum vigorem pariter et industriam negligeret: sed quis dicat præcepta philosophica imperanti non necessaria? cum et Plato populorum beatitudinem philosophia contineri dixerit, et de ea tam egregia et Cicero 1. Tuscul. &c.

sui detineret. Itaque ad poëticam pronus, carmina libenter ac sine labore composuit: nec, ut quidam putant,^o aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libellique^p cum quibusdam notissimis versibus, ipsius chirographo³ scriptis: ut facile appareret, non translatos, aut dictante aliquo exceptos, sed plane quasi a cogitante atque generante⁴ exaratos; ita multa et deleta, et inducta,^q et superscripta inerant. [53.] Habuit et pingendi,^r fingendique^s maxime,⁵ non mediocre studium. Maxime autem

disculciat. Memm.—2 *Omnis Medic.* 1. *attig. puer* Edd. Rom.—3 *Cyrogr.* Memm. Medic. 2. 3. *cir. Vind.* 1. *Verbum scriptis amotum vellet Torr.* Mox *tralatos* Memm. *Snadet Torr. translaticios.*—4 *Desunt atque gen.* Huls. *Dein doleta* Medic. 3. *delecta Cop. subscripta* Edd. Rom.—5 *Delendum maxime* censent Guj. Heins. Casaub. Oud. et Wolf. et abest ab Edd. Sab. Beroald. Cald. Secus Baumg. videtur, qui hoc punctum cum superiori cap. conjungend. putat, et novum incipiendum: *Maxime autem*, ut est in Edd. Sab. Bon. Cald. Steph. Scriv. Græv. &c. In ceteris et Mss. O. *maxima.* Burm. si

NOTE

^o *Ut quidam putant*] Ex eorum numero videtur esse Tacitus Annal. xiv. Plinius lib. xxxvii. cap. 3. meminit cujusdam carminis, quo videtur Nero Poppææ suæ capillos descripsisse. Meminit et Seneca lib. i. Quæst. Natur. cap. 5. ubi unum refert. De his et Martialis lib. viii. et ix. &c.

^p *Pugillares libellique*] Salmasius de modo Usurarum cap. 10. hanc affert eorum differentiam. Libelli sunt parva volumina, pugillares vero codices tam parvi, ut pugillo possent teneri. Codex ex multis tabulis compactus erat cujuscumque materiæ. Qui ex duobus aut tribus a numero nomen inveniebant, et ‘duplices,’ aut ‘triplices,’ aut etiam ‘quintuplices’ vocabantur. Qui parvi erant ut pugillo possent teneri, ut quibusdam placet, pugillares inde appellati. Hac sic a libellis differunt forma, ut codices a libris.

^q *Inducta*] Hoc est, deleta, inver-

so et ducto super ceras stylo, cujus pars superior plana ea complanabat, quæ acies ceris exaraverat. Hinc Horatius Sat. 10. lib. i. vs. 72. ‘Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint Scripturus.’

^r *Pingendi*] Ita et Tacitus lib. xiiii. Annal. ‘Nero puerilibus statim annis vividum animum in alia (quam eloquentiam) detorsit. Cælare, pingere, cantus, aut regimen equorum exercere, et aliquando carminibus pangendis,’ &c. Fuit enim pictura magno quondam in honore, ut patet ex Plinio lib. xxxv. cap. 1. et aliis, ubi de hac fusc.

^s *Fingendique*] Ad plasticen referendum, cujus operæ est, ut ait Plinius lib. xxxv. cap. 12. ‘terra fingere et argilla similitudines,’ &c. quæ ars statuaria sculptura et cælatura antiquior, ex eodem Plinio lib. xxxiv. cap. 7. ubi harum matrem illam appellat.

popularitate⁶ efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio, post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia⁷ inter athletas. Nam et luctabatur^t assidue: nec aliter certamina gymnica tota Græcia⁸ spectaverat, quam brabeutarum more^u in stadio humi assidens, ac, si qua paria longius recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinaverat etiam, quia⁹ Apollinem cantu,^v Solem aurigando^w æquiparare¹⁰ existimaretur, imitari et Herculis facta. Præparatumque leonem aiunt, quem vel clava, vel brachiorum nexibus, in Amphitheatri arena, spectante populo, nudus elideret.^x [54.] Sub exitu quidem vitæ palam voverat,¹ si sibi incolumis status permansisset, proditurum se partæ victoriæ² ludis etiam³ hydraulam,^y et chorau-

ex priori loco maxime ejiceretur, hic maxima retineret.—6 *A pop.* Huls. et *offereb.* Cop. *max. etiam populi raritate* Fouc. Dein *exiit p. s. c. op.* Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Casaub. priores, præter Steph. Abesse τὸ opinio mallet Torr.—7 *Olympiam* Memm. Medic. Cop. Cuj. duo Pulm. Vind. 2. Cort. et ora Gryph. Tum *nam et luct.* Medic. 1. 3. Polit. Vind. Fouc. Cort. Huls. Cort. cum opt. Torr. quod idcirco admisit Oud. dein Wolf. &c. Vulgo deest et.—8 Hoc ord. Oud. Ern. Bip. seqq. ex Medic. Polit. Vind. 2. Voss. Fouc. Al. Gr. tota. Mox *assidens* Memm.—9 Ita Memm. Pal. 1. 3. Dun. Medic. Polit. Cuj. Voss. probantib. Grut. Græv. Oud. &c. Vulgg. Edd. etiam Burm. *qui Ap.* Vind. 2. Torr. *quia et.* Fouc. *etiam et.*—10 *Æquipar.* Memm. Medic. Dun. aliique, cum Edd. sæc. xv. ut passim. Statim *astimaretur* Edd. ante Casaub. contra Mss. excepto Periz. *existimarent* Vind. 1. *vel ante clava* deest Periz. Harlem. Edd. Sab. Ber. Cald.—1 *Noverat* Cop. Dein *proditorum* Dun. *præbiturum* marg. Gryph.—2 Ita ex Turneb. Cod. et auctoritate, Adv. xxiv. 6. ac Memm. ediderunt Steph. Pulm. Casaub. et seqq. suffragantib. Cuj. Voss. utroque Pulm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Dun. Vetustam lect. *parta victoria*, renovavit Burm.—3 *Ludis æternitatis hydr.* Cop. *hydraulum*

NOTÆ

^t *Nam et luctabatur*] Quod confirmat sententiam super hac re ad cap. 45. allatam.

^u *Brabeutarum more*] Brabantæ et Agonothetæ promiscue nonnunquam usurpantur, quamvis illi proprie gymnics, hi scenicis ludis præsidere, victoriæ arbitri præmiorumque dispensatores, ut patet ex lege iv. ff. De his qui notantur infamia.

^v *Quia [qui] Apollinem cantu*] Alii

legunt *quia*, paulo clarius. Nota est ex Marsyæ certamine Apollinis in cantando et cithara pulsanda præcellentia.

^w *Solem aurigando*] Sol non semper idem est cum Apolline: sunt enim qui illum Hyperionis (qui unus e Titanibus fuit) filium fluxerint, curru vectum, &c. ut patet ex xi. Metam.

^x *Nudus elideret*] Leonem enim

lam, et utricularium, ac novissimo die histrionem, saltaturumque⁴ Virgiliti Turnum.² Et sunt, qui tradant, Paridem histrionem^a occisum ab eo, quasi gravem adversarium. [55.] Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus ac locis vetere appellatione detracta, novam induxit^{5 b} ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem Neroneum^c appellavit. Destinaverat et Romam Neropolin^d nuncupare. [56.] Religionum usquequaque contemtor, præter⁶ unius Deæ Syriæ.^e Hanc mox ita sprevit, ut urina contaminaret; alia superstitione captus, in qua sola pertinacissime hæsit.

Memm. Mox *coraulum* Vind. 1. Periz. Edd. sæc. xv. præter Rom. sec. aliæque. *Vitricularium* Edd. Sab. Cald. *ultricular*. Ven. 1. *ritriclavum* Vind. 1.—4 *Saltat*. sine que Cor send. Periz. et Edd. ante Pulm. qui addidit ex Turneb. monitu. Tum *tradunt* Vind. 2. Cort. Pro *histr.* habent *septentrionem* Memm. Polit.—5 *Indixit* opt. Torr. Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. Cort. Fonc. Cop. Cuj. Voss. Dein *Neroneum* Cop. Harlem. Ed. Junk. et *appellare* Vind. 1.—6 *Præ un.* Vind. 1. Infra *ut qua* Polit.—7 *Sic quidem* Medic. 2. Periz. Ed.

NOTE

Nemeæum Hercules manibus strangulaverat, et ejus postea pelle vestitus est.

^y *Hydraulam*] Hydraula is dicitur, qui organorum hydraulicorum, de quibus supra cap. 41. Choraula, qui in choro canit tibia; ἀλλῶς enim tibia est, et utricularius, qui ex utre fistulam inflat, unde et ascaules dicitur quoque vocabulo Græco; ἄσκος enim utrem significat, quasi ex hædi pelle tibicen.

² *Saltaturumque Virgiliti Turnum*] Sic et Macrobius dixit, 'canticum saltare.' Juven. 'Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo.' et Horat. Sat. 5. lib. 1. 'Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.'

^a *Paridem histrionem*] Domitiæ Neronis amitæ libertum.

^b *Induxit*] Torrentius in optimo legit *indixit*.

^c *Neroneum*] Senatus decreto ob

detectam hoc mense Pisonis conjugationem, de qua supra cap. 36. Auctor Tacit. lib. xv.

^d *Neropolin*] Post incendium, supra ad cap. 38. ex Tacito quoque, &c.

^e *Deæ Syriæ*] Hanc alii dicunt fuisse Atergatim Assyriorum Dei conjugem, et Semiramidis matrem: verum quia semifœminam et semipiscem fuisse ferunt Atergatim, hanc autem Syriam Deam fœminam totam, ut constat ex Luciano, qui peculiari de ea opere scripsit, ideo Semiramidem potius fuisse Vossius existimat; tum quia apud Syros ut nulla divinitas Syria Dea potentior, ita et heroïna nulla Semiramide celebratior extitit, tum quia a columbis educata et in columbam versa Semiramis, Dea vero Syria ab ovo, cui columba insederit, prognata prædicantur.

Siquidem⁷ icunculam^f puellarem cum quasi remedium insidiarum a plebeio quodam et ignoto muneri⁸ accepisset, detecta confestim conjuratione, pro summo numine, trinisque in die sacrificiis, colere perseveravit: volebatque credi monitione ejus futura prænoscere.⁹ Ante paucos, quam periret, menses attendit et extispicio, nec unquam litavit.⁵ [57.] Obiit secundo et tricesimo^{10h} ætatis anno,[†] die, quo quondam Octaviamⁱ interemerat: tantumque gaudium publice præbuit,[†] ut plebs pileata^k tota Urbe discurreret. Et tamen non defuerunt, qui per longum tempus vernis æstivisque^l floribus tumulum ejus ornarent; ac modo imagines prætextatas^{2m} in Rostris proferrent, modo edicta,

Camp. Tum emendationem Egnatii legentis *icuncul.* admiserunt Ald. Steph. Torr. et seqq. probantib. Torr. Burm. Oud. Ex Sab. conject. Beroaldo placuit *imagunculam*, quod in Edd. Bon. Par. receptum. Præbent *acunculam* Mss. O. et Edd. Vett. nisi quod in Corsend. *acungulam*, Vind. 1. *accuncul.* Cop. *auiculam*, Ed. Camp. *accunderam*. Casaub. suasit *acuculam*.—8 Medic. 3. *munere*. Dein *detexta* Huls.—9 *Præcognosc. Medic. 1. Cop. pernoscere* Vind. 1. Pro menses dant Vind. 2. a m. pr. et Fouc. *dies*. Ceterum ex *auspicio* Cop. Edd. Rom. *vel auspicio* Vind. 1.—10 Sic Memm. cum Casaub. et seqq. Reliqui Mss. et Edd. *trices.* vel *XXX. et sec.* Ryck. ad Tac. Ann. XII. 25. corrigi vult *primo et tric.* uti apud alios est. Copula deest Cort. neque agnoscit *die* Cop.—1 Suspectum habuit Oud. verb. *præbuit*, pro quo in Cop. est *præfuit*. In Medic. 1. *gaud. fuit publice ut*, Medic. 3. *publico*, unde conj. Oud. *g. publ. P. Ro. fuit*. Postea Cop. *palliata*, Voss. *pilleata*.—2 *Prætextas et præferrent* Vind. 1. *ferrent* Medic. 1. a m. pr. Dein *re dicta* Medic. 3. *et dicta*

NOTÆ

^f *icunculam*] Parvam imaginem. Alii legebant *acunculam*, ab acu, quæ pars est mundi muliebris: sed ex orationis serie patet de imagine potius intelligendum. His enim similia vendebant Marsi et Psylli præstigiatores; ut laminas, annulos, aliaque id genus, de quibus Arnobius lib. 11. quæ cum facile circumferri possent, et adversus morbos et inopinatos casus esse remedia jactarentur, eo facilius decipiebant credulos.

^g *Litavit*] Hoc est, nunquam perfecta et sine vitio immolata hostia, placati Dei signum habere potuit, ut in Jul. ad cap. 81.

^h *Secundo et tricesimo*] Imperii annos retulit supra cap. 40. Unde mirum non videtur, si de his hic silent.

[†] A. U. C. 821.

ⁱ *Octaviam*] Conjugem, supra cap. 7. ad 8. Idus Junii, auctore Dione.

^k *Pileata*] Lætitiæ et receptæ libertatis signum. Vide in Tib. ad cap. 4.

^l *Vernis æstivisque*] Ita et Ang. cap. 18.

^m *Prætextatas*] Magistratum ornatus est. De prætextâ supra in Jul. ad cap. 1. &c.

quasi viventis,ⁿ et brevi magno inimicorum malo reversuri. Quin etiam Vologesus,^o Parthorum rex, missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magno opere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique, cum post viginti annos,^p adolescente me, extitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse jactaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, et vix redditus^q sit.

Fouc. *edentis* pro *viventis* Vind. 1. qui caret τφ magno.—3 *Valogauses* Cop. *Vologeses* Edd. Ald. Steph. *Volgesus* Fouc. *Vologas*. Medic. 1. 3, ut et edidit Oud.

NOTÆ

ⁿ *Viventis*] Tacitus II. Histor. fictum id a multis creditumque refert: quia nempe ei morienti affuere paucissimi. Hinc etiam D. Augustinus lib. xx. de Civitate Dei cap. 19. explicans hæc Apostoli verba, ‘janr enim mysterium iniquitatis operatur,’ dicit, creditum a multis ea de Nerone esse intelligenda, quem existimabant esse Antichristum. Unde alii resurrecturum Neronem, alii ne occisum quidem, sed subtractum arbitrati sunt, et vivum occultari in eo ætatis vigore, in quo putabatur extinctus, donec suo tempore restitueretur in

regnum.

^o *Vologesus*] De quo adhuc infra non semel Vespas. cap. 6. &c.

^p *Post viginti annos*] Elapsis post Neronis mortem viginti annis, quod contigisse oporteret septimo Domitiani anno; unde colligere esset pseudo-Nerones fuisse ut minimum tres, unum Othonis et Vitellii temporibus, ex Tacito in Histor. alterum Titi, ut ex Zonara in Tito, tertium de quo hic sermo est.

^q *Vix redditus*] Sensus est, ægre a Parthis redditum fuisse, ut puniretur.

SERV.¹ SULPICIUS GALBA.

PROGENIES Cæsarum^a in Nerone defecit:² quod futurum, compluribus quidem signis, sed vel evidentissimis duobus, apparuit. Liviæ olim, post Augusti statim nuptias Veientanum^{3 b} suum revisenti, prætervolans aquila gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem, ita ut rapuerat, demisit⁴ in gremium: cumque nutriri alitem, pangi ramulum^c placuisset, tanta pullorum soboles⁵ provenit, ut hodie quoque ea villa ‘ad Gallinas’^d vocetur; tale vero lau-

1 *Sergius* Vind. 2. Cort. Periz. et Edd. Vett. *Incipit de Galba Lib. VII.* Medic. 3.—2 *Defecit* Vind. 1. Dein in *compl.* Periz. Edd. Rom. Med. Ven. Bon. *sed vel* habent Memm. Medic. 3. Vind. 2. Fouc. *vel sine sed* in duob. Torr. Vulgo *sed ev.*—3 *Veentan.* Huls.—4 *Dimis.* Vind. 1. Huls. Periz. Edd. sæc. xv. pluresque. Paulo ante *ramum lauri* Edd. Gryph. Pulm. Torr. Mox *pangi* Memm. Medic. Polit. Cort. Voss. Dun. Fouc. Edd. Bas. priores. *Alpangique.* In Vind. 1. *aliquem et pangi,* Vind. 2. a m. pr. *plantari.*—5 *Subol.* Memm. *pervenit* Edd. Rom. *Deest quoque* Medic. 1. 3. Cort. Cop. Fouc. ho-

NOTÆ

^a *Progenies Cæsarum*] Idem alii quoque notavere, excepto Appiano, qui, lib. iv. Bellorum civilium, relictam dicit ab Octavio prolem, etiam tunc imperantem, Hadriani scilicet et Antonini Pii temporibus, quibus vixit ille auctor. Plutarchus de uno Galba testatur illum Liviæ genus aliquatenus contigisse, et hoc videtur innui cap. 3. infra.

^b *Veientanum*] Villam ejus nominis

in agro Veientano, quam Tiberi impositam nono ab urbe lapide fuisse dicit Plinius lib. xxxv. cap. ultimo, ubi hanc historiam fuse narrat.

^c *Pangi ramulum*] Plinius ibidem pro ‘pangi’ utitur verbo ‘seri.’ Festus, ‘Pangere,’ inquit, ‘figere est, et plantæ pangi dicuntur, cum in terram demittuntur, et versus pangi, id est, figi in cera.’

^d *Gallinas*] Quas omnes albas ex

retum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent :⁶ fuitque mos triumphantibus, illas⁷ confestim eodem loco pangere: et observatum⁸ est, sub cujusque obitum arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo novissimo Neronis anno et sylva omnis exaruit⁹ e radicitus, et quicquid ibi gallinarum erat, interiit: ac subinde tacta¹⁰ de cœlo Cæsarium æde,^f capita omnibus simul statuis deciderunt;^g Augusti etiam sceptrum^h e manibus excussum est. [2.] Neroni Galba successit,[†] nullo gradu contingens Cæsarium domum: sed haud dubie nobilissimus, magnaque et vetere prosapia,ⁱ ut qui statuarum titulis PRONEPOTEM se¹ Q.

dieque Cuj. Voss. Ed. Gron. Tum *villa Gallinacea* Vind. 2. a m. pr.—6 Post hæc verba Memm. spatium unius lineæ cum dimidia reliquit. In Cop. Dun. *fuitque mox.*—7 Vulgo *alias*, et in hæc lect. conspirant Mss. O. Lips. corr. *eas*. Ex Burm. emendatione *illas* recepit Baumg. cum Wolf. eod. modo Vind. 1.—8 *Ut obs. Medic. 1. 2. Dun. est et sub Memm.*—9 *Exarsit* Cop. *Postea Cæsaris* conj. Lips. In Edd. Casaub. et seqq. *stat. sim.*—10 *Tucto* Fouc. in quo mox *Aug. etiam sc.* cum Memm. *Medic. 2. 3. Dun. Fouc. Vind. 2. Cort. Voss. Cuj. Ed. Steph.* (in qua *e navibus*) Vulg. *Augustique sc. Medic. 1. Augusti sc.*—1 *Pro-nep. sequenti* Memm. unde Salm. monet leg. *pron. se*, uti habetur in Mss. O. et Edd. ante Casaub. Al. deest *τὸ se*. Supra pro *haud* Periz. cum Edd. paucis

NOTE

illa genitas fuisse, auctor est Dio, unde genus albarum gallinarum appellatum.

^e *Sylva omnis exaruit*] Simile quid refert ex Joanne Tzetze Histor. Chiliade iv. Casanbonus, ficum scilicet fuisse logothetæ cuidam unice dilectam, (sic ut alii nemini fructum ejus comedere liceret,) quæ die mortis ejus exaruit, ac postero die a summo ad imum fidit se. Quam historiam auctor ille sancte jurat esse veram. Tacitus lib. XIII. Annal. in fine ipso tradit, Ruminalem arborem, quæ in medio comito erat, exaruisse circa hæc tempora, et ostenti loco fuisse. Octingentos enim et amplius annos duraverat, utpote quæ Romulum Remumque infantes texerat.

^f *Cæsarium æde*] Torrentius intelligit templum Veneris Genetricis, de

quo in Jul. cap. 61. Quod videtur etiam intelligi posse de æde D. Julii, Aug. cap. 101.

^g *Capita ... deciderunt*] Confirmat quod de amobilibus statuarum capitibus supra notatum est in Tib. cap. 58. et Calig. cap. 22.

^h *Augusti etiam [Augustique] sceptrum*] Illud nempe quod portabatur a triumphantibus, non vero quale regibus erat. Constat namque Principes Romanos hæc regni insignia diu non usurpasse, ut infra in Calig. ad cap. 22. Torrentius in omnibus Mss. legit *Augusti etiam sceptrum, &c.*

† A. U. C. 821.

ⁱ *Prosapia*] Hoc est, genere seu stirpe. Qua voce Catonem et Plautum usos reperias, ac Ciceronem ipsum, sed adhibita cautione, libro de Universitate, et eorum (ut utamur

CATULI² CAPITOLINI^k semper ascripserit; Imperator vero etiam stemma in atrio¹ proposuerit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Pasiphaën³ Minois uxorem referret. [3.] Imagines et elogia⁴ universi generis exequi longum est: familiæ breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit,⁵ ambigitur. Quidam putant, quod oppidum Hispaniæ, frustra diu oppugnatum, illitis demum galbano^o facibus succenderit: alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana⁶ involutis,^p assidue uteretur:

aut.—2 Desideratur Catuli in Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Cop. Tum quod pat. or. Fouc.—3 Pasaphaam Memm. Medic. 2. opt. Torr. Pasifun Conj. Pasiphem vel Pasiphen multi cum Edd. primis, Torr. delendam ducit voc. maternam, scribendumque: pat. or. ad Minoem ac Pas. ꝑc. probante Guj.—4 Eulogia Vind. 2. Cort. Voss. Dein Galb. cogn. Vind. 1.—5 Traxit Fouc. qui et postea illatis, cum Medic. 2. Vind. 1. Voss. Statim fascibus marg. Periz. et Edd. Rom.—6 Nic. Rigaltius ad Orosand. Strateg. p. 61. delet verba id est, et lana deletum mallet. In Mss. ab eo inspectis, id est omissa, et galbeis

NOTÆ

veteri verbo) prosapiam.⁷ Quod verosimiliter Quintilianum induxit, ut voce hac minime utendum esse censeret.

^k Q. Catuli Capitolini] Hoc cognomen sortitus a restitutione et dedicatione Capitoli, de qua in Jul. c. 15.

¹ Stemma in atrio] Hoc est, gentili-um imaginum seriem et ordinem, quæ singulis armariis inclusæ disponebantur in atrio, ut supra notatum est in Aug. cap. 4.

^m Pasiphaën] Torrentius corruptum hunc locum arbitratus sic restituit: paternam originem ad Minoem et Pasiphaën Minois uxorem referret. Nec enim si de materna loqui voluisset, Pasiphaën mulierem tam fœda libidine infamem dicturum fuisse verosimiliter existimat, sed potius Solem, qui Pasiphaës pater esse ferebatur. Certe Silius Italicus libro VIII. indicat oriundam a Minoë Galbarum familiam: 'Rectorem magno spectabat

Delph. et Var. Clas.

nomine Galbam, Huic genus orditur Minos, inuisaque tauro Pasiphaë,' &c.

ⁿ Imagines et elogia] De imaginibus in Aug. ad cap. 4. Elogia sunt tituli, qui in bonam pariter et in malam partem accipiuntur, ut Calig. ad cap. 24. &c.

^o Galbano] Galbanum est succus herbæ ferulaceæ resinam referens, et flammæ nutriendæ conveniens; de quo Plinius lib. XII. cap. 25.

^p Galbeo, id est, remediis lana involutis] Quæ per modum armillæ aut zonæ gerebantur; unde Festus annumerat galbeos inter mundum muliebrem. Sed ortum inde nomen Galbæ Torrentius arbitrari nequit; unde tertiam etymologiam præfert, quod etiamnum Calber apud Belgas obesum significet. Et quia veterem Gallicam linguam eandem cum Germanica fuisse vulgo existimant, omnium felicissima videtur Glareani conjec-

Sueton.

3 F

nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem⁷ ‘galbam’ Galli vocent; vel contra, quod⁸ tam exilis, quam sunt⁹ animalia, quæ in æsculis nascuntur,⁹ appellanturque ‘galbæ.’ Familiam illustravit Servius¹⁰ Galba^r consularis,[†] temporum suorum et[†] eloquentissimus: quem tradunt, Hispaniam ex prætura obtinentem, XXX Lusitanorum millibus perfidia trucidatis,⁵ Viriathini² belli[†] causam ex-

exaratum esse testatur.—7 *Quam* Memm. Cop. Dein vocent Casaub. et seqq. ediderunt: sic enim Mss. O. exceptis Vind. 2. Cort. in quib. vocant, ut erat vulgo, et Ern. revocavit.—8 *Quod* deest Edd. Rom. tam exulat ab Vind. 1. Voss.—9 *Quod sunt* Memm. qualia sunt Cort. Vind. 2. animalia Vind. 1. Mox *æscul.* Edd. Rom. et recentt. plures.—10 Ita omnibus literis Medic. Cop. Voss. In Periz. Harlem. et Edd. Vett. *Sergius*. Al. *Ser.*—1 Vulgo omittitur et, sed retinent Memm. Medic. 1. 3. Vind. 1. Cop. Huls. Cuj. Voss. Burm. conj. *suor. ditissimus et eloq.*—2 In plerisque *Viriathini*; illud restituit Ond. auctoritate Medic. Vind. 1. Voss. Statim *causa* Pal. 1. 2. Medic. 1. 3.—

NOTÆ

tura, qui pinguem hominem *Kalb* aut *Kalf* a Germanis appellari annotavit. Erat et galbus sive galbeus color, et galbineus, viridem inter et flavum, quem alii dixere lividum, quæ omnia vix quicquam huc faciant, nisi vel ad faciem, vel ad mores referas, aut etiam ad vestimenta, quæ eo colore delicatiorum erant, ut patet ex Juven. Sat. II. et ‘galbinos mores,’ et ‘hominem galbanatum’ pro effeminato dixit Martialis lib. I. epig. 97. et lib. III. epig. 82.

⁹ *In æsculis nascuntur*] Casanbonus ‘teredines’ in univ. appellat ejusmodi animalcula lignum rodentia, quas tamen Plinius lib. XVI. cap. 41. in mari tantum sentiri asseverat, nec aliam teredinem proprie dici. Hujusmodi animalculorum varia genera, ut Cossi, qui et Cossutorum familiæ auctori nomen dedere, et Thripæ, Bytarns, Galbæ, &c. Apud Plinium æsculus arbor est glandifera, et sic in plerisque libris arboris nomen invenitur scriptum.

^r *Ser. Galba*] Idem et Cicero I. de

Oratore: ‘Equidem Sergium Galbam memoriæ teneo divinum hominem in dicendo.’ Quod tamen intelligendum ut tunc erant tempora; cum enim in Bruto retulit eloquentia illum præstitisse, subjungit, ‘cujus tamen orationes exiles fuerunt et redolentes antiquitatem, atque ob id exaruerunt.’

† Cos. A. U. C. 610.

⁵ *Perfidia trucidatis*] Livius causam refert, quod specie pacis castra sua adoriri paratos fuisse comperisset. Valerius Maximus lib. IX. cap. 6. factum narrat et damnat, sed non nisi novem millia partim trucidata, partim vendita refert; unde constare potest quam corruptæ apud auctores numerorum notæ: meminit et ejus facti Appianus in Ibericis, et Cicero in Bruto, ubi hoc nomine accusatum fuisse refert, et absolutum commiscratione liberorum suorum, quos in concione produxit, et suis ipse manibus circumtulit.

[†] *Viriathini belli*] Ex illa clade Viriathus cum paucissimis ereptus, fac-

tissime.† Ejus nepos, ob repulsam consulatus †^u infensus † Julio Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio et Bruto: v^o propter quod Pedia lege w^o damnatus est. Ab hoc sunt Imperatoris Galbæ avus et pater.⁴ Avus clarior studiis, quam dignitate: non enim egressus⁵ præturæ gradum, multiplicem nec incuriosam historiam edidit. Pater consulatu functus,|| quanquam brevi corpore,^x atque etiam gibber,⁶ modicæque in dicendo facultatis, causas industrie actitavit.⁷ Uxores habuit Mummiam Achaicam, neptem Catuli,⁸ proneptem L. Mummii,^y qui Corinthum

3 *Offensus Cop.* Deest Cæsari Vind. 1. Pro legatus Memm. Voss. *inlatus* vel *ilatus*.—4 *Desiderantur av. et pat.* in Edd. Rom. *pat. et av.* Periz. Tum *studio* Medic. 2. Dun. Vind. 1. Periz. et Edd. ante Bas. quod reponit Burm. repugnantib. Ern. Oud.—5 *Non vim egr.* Fouc. Infra *quanquam* prætulerunt Casaub. Burm. Oud. cum Mss. Torr. Pal. 3. Voss. Cuj. Dun. Periz. Medic. 1. 2. Vind. et Edd. Vett. Al. *quam*, quod defendunt Græv. Grut. Gron. *Stattim brevis corp.* videtur legisse Bernegg. in Ind.—6 *Galber* Vind. 1. *gibbus* Vind. 2. Cort. Edd. Rom. *gilbus* Fouc.—7 *Factitav.* Huls. *Jactitav.* Cop. Tum *Numiam* Periz. Edd. Rom. Ven. *Mumiam* Junt. Ald. Bas. *Achaïam* et mox *Achaïa* Dun. Medic. 2. Vind. 1. Cop. et alii cum Ed. Camp. pluribusque, etiam Seb. Gryph. Paulo ante *uxorem* Edd. Rom.—8 *Catulli* Cop. in quo *proneptemque*, ut et Medic. Dun. Polit. Periz. Voss. et Edd. ante Casaub. nisi quod in Gryph. *neptemque Cat. pronept.* Edd. Schild. *pronepotem.* In Me-

NOTE

tusque Lusitanorum Imperator, tantum negotii Romanis facessit postea, ut eorum fasces, trabeas, aliaque insignia dignitatum ablata in montibus et tropæis suis præfixerit, qui primum ex pastore venator, ex venatore latro, atque inde Imperator factus erat.

† A. U. C. 604.

‡ A. U. C. 710.

^u *Ob repulsam consulatus*] Hujus honorifice meminuit Cæsar variis in locis Commentariorum, ac præsertim libro III. de Bello Gallico; et Hirtius in fine octavi, quem supplevit, sed Cæsare invito, repulsam hanc passum Galbam refert; unde aliam ab ea de qua hic agitur fuisse eo verosimilius est, quod Galba ille, lata jam semel repulsa, existimaret consulatum mini-

me sibi recusandum a Cæsare, omnia tunc ad arbitrium disponente. Vide sis in Jul. ad cap. 81. et 82. Hujus meminuit et Cicero Philippic. XIII.

^v *Cassio et Bruto*] In Jul. cap. 82. et in Aug. cap. 13. &c.

^w *Pedia lege*] Qua Julii interfectores damnati, de qua in Ner. cap. 3.

|| A. U. C. 775.

^x *Quanquam [quam] brevi corpore*] Torrentius in suis libris legit *quanquam*, ut et Beroaldus.

^y *L. Mummii*] Hinc cognomen Achaicus; fuis enim Achæis, Corinthum desertam incendit, tuncque facta est illa metallorum mixtura tam exquisita, ut Corinthia vasa, scilicet ex ea, omnium habita sint pretiosissima, ut sæpe in Augusto notare est.

excidit; item Liviam Ocellinam,⁹ ditem admodum et pulchram: a qua tamen nobilitatis causa appetitus ultro existimatur, et aliquanto enixius,¹⁰ postquam subinde instanti vitium corporis secreto posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Caium et Servium,¹ procreavit. Quorum major Caius attritis facultatibus Urbe cessit: prohibitusque a Tiberio sortiri anno suo proconsulatum,² voluntaria morte obiit. [4.] Serv.² Galba Imperator, M. Valerio^a Messala, Cn. Lentulo Consulibus natus est,[†] VIII. Kalendas Januarii, in villa colli superposita,^{3 b} prope Terracinam, sinistrorsus⁴ Fundos petentibus. Adoptatus⁵ a noverca sua, Livium nomen et Ocellæ⁶ cognomen assumpsit, mutato⁷ prænominem. Nam

dic. 1. 3. *Mummi de more.*—9 *Liviam Cecilianam* Vind. 1. *Ocellinam* Ed. Camp. *Luciam* Cuj. Paulo ante *excidit* Guj.—10 *Enixus* Periz. Edd. Ven. tr. Mox *ignotam f.* Edd. Med. Ven. Cald.—1 *Sergium* Mss. fere O. et Edd. Vett. *Gaium et Sergium* Voss.—2 Iterum *Sergius*, ut passim, in Fouc. Dein Lips. Mallet, *M. Val. Messalino*. Præbent VIII. Kal. Pal. 1. Viterb. Fouc.—3 Hanc lect. probat Grut. e duob. Pal. firmantque Memm. Medic. 2. 3. Dun. Urs. Polit. Vind. 1. Cort. Periz. *supposita* in Edd. O. præter Græv. Gron. et recentt.—4 *Vnigo sinistrorsum*, sed per *s* exaratur in Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc. *sinistrosus* Voss. Dun. quod idcirco amplexus est Oud.—5 *Adoptatusque* Memm. Cop. Cuj. Voss. Polit. Vind. 1. Fouc. favente Oud. *adoptatus est* Vind. 2. Cort.—6 In Memm. teste Græv. *Liviam n. et Ocellare cogn.* sed *Livii* ex eodem Memm. profert Gron. *Livia n. et Ocellare* Mss. Casaub. Oud. Cop. Voss. Huls. Fouc. Dun. (in quo *Lucia* pro v. l.) Edd. Rom. Ven. Med. Lugd. *Livii n. et Ocellare* Medic. 2. Harlem. Edd. Bon. Junt. Ald. Steph. et seqq. *Livii n. et Ocellæ* Bas. Casaub. Scriv. et recentt. *Livia n. et Ocellæ* Edd. Oud. Wolf. Mallet Græv. *Liviam n. et Ocellam*, Heins. *Livium n. et Ocellam*, probante *Ocellam* etiam Oud. Præplacet *Ocellare* Baumg. Non enim *Ocellam*, sed *Ocellum* cognominatum existimat.—7 Torr. e libris suis legit *et præn.* probatque Oud. Dein et ante Luc. in nullo Ms. comparet, neque Ed. ante Casaub. delevitque Wolf. Torr. conj. *Lucii pro Servii*. Beroald. hic *Livium* voluit, quia scilicet *Sergio* cum Edd. Vett. et Mss. plurimis lege-

NOTÆ

² *Sortiri anno suo proconsulatum*] Nam in provincias, quas populo administrandas reliquerat, Proconsules sortito mittebantur, ut in Augusto ad cap. 47.

^a *M. Valerio*] Si vera foret Glareani Chronologia, eodem anno quo Christus Dominus, Urbis scilicet 751. et eodem ferme die; nono enim Ka-

lend. Januar. est vicesimus quartus Decembris dies.

† A. U. C. 751.

^b *Colli superposita* [*supposita*] Multis in codicibus *superposita*. Terracina urbs est Latii, quondam Anxur, nunc etiam *Terracina* vel *Tarracina*: Fundi vero in Latio quoque, hodieque *Fondi*, non procul a regno Neapolitano.

et Lucium mox pro Servio usque ad tempus imperii usurpavit. Constat, Augustum puero adhuc, salutanti se inter æquales, apprehensa buccula⁸ dixisse, καὶ σὺ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ.^{a 9} Sed et Tiberius, cum comperisset, imperaturum eum,¹⁰ verum in senecta: 'Vivat sane,' ait, 'quando id ad nos nihil pertinet.' Avo quoque ejus fulgur procuranti,^d cum exta de manibus aquila rapuisset, et in frugiferam¹ quercum contulisset, responsum est, summum, sed serum, imperium portendi familiæ. Et ille irridens, 'Sane,' inquit, 'cum mula pepererit.'^{2 e} Nihil æque post-

^a *Et tu, fili, de imperio nostro comederis.*

bat.—8 *Bucula* Medic. 2. Vind. 1. *subucula* marg. Gryph.—9 Sic Casaub. et seqq. exhibuere, auctorib. Memm. Reg. Par. Pith. Lisl. Viterb. Pal. 1. 2. Cuj. Voss. Ex Turneb. Pulm. Leopard. et Torr. παραγωγή dedere. In Medic. 2. 3. παρατρώξει, Medic. 1. παρατυλίξει, Pal. 3. παράβρισον, Cop. Polit. Edd. Rom. Bon. Ald. Bon. παράβριζον, Periz. Edd. Gryph. &c. παράβριζον, Vind. 2. παριζον. In aliis παριζον, παράρισον, ut in Cort. παρίζον, πάρριζον, aut Græca omittunt, et Latina exhibent hoc modo: *et tu fili imperii nostri appendix* marg. Pal. 1. *et t. f. imperio nostro adhære* Lugd. *et t. f. ad imperium nostrum propago* marg. Gryph. *ad imp. nostrum nascitor* marg. Periz.—10 *Eum* exulat ab Edd. Rom. *eum imp.* Vind. 1. Periz. Cnj. et Edd. ante Casaub. Supra et deest quoque Edd. Rom.—1 *Frugif.* vel, teste Burm. *frugiferum* Cuj. Dein *resp. est summ.* præbent Memm. Dun. Medic. Polit. Vind. Cort. Cop. Voss. Fouc. Edd. Rom. Lugd. Junt. Ald. Steph. Ern. Oud. Bip. &c. In ceteris voces *resp. est post famil.* inseruntur. Desunt in Ven. 1.—2 *Peperit* Vind. 1.

NOTÆ

^c Παρατρώξῃ] Sic Casaubonus: ex Mss. Pulmannus, auctore Dione, et Turnebium secutus, legit παραγωγή, *degustaveris*. Dionis verba Tacitus Annal. vi. Latina fecit, 'et tu, Galba, quandoque degustabis imperium.' Sed Tiberio præsigiente, non Augusto, a quo tamen potius, quam a Tiberio, dictum hoc fuisse crediderim: quia puero Galbæ dictum videtur, et certe pueritiam egressus erat Galba tunc cum Tiberius principatum adeptus est, et Tacitus Galbæ jam Consuli dictum notat, ubi eadem de eo nar- rat, quæ Suetonius hic et Dio.

^d *Fulgur procuranti*] Seneca libro II. Quæst. Nat. cap. 33. in fine: 'Fulminum ars in tria dividitur: quemad-

modum exploremus: quemadmodum interpretemur: quemadmodum exoremus: prima pars ad formulam spectat, secunda ad divinationem, tertia ad propitiandos Deos, quos bona rogare oportet, mala deprecari: rogare ut promissa firment, deprecari ut remittant minas.' Quæ postrema verba procurationibus fiunt, has vero idem Seneca eodem libro cap. 36. a quæ niveæ sacrificio fieri indicat, ubi de illis plura, ritu v. g. antiquo, et multis circa ipsum superstitionibus.

^e *Mula pepererit*] Idem eodem eventu Dario ac Persis Babylonem obsidentibus exprobratum, refert Herodotus in Thalia: urbem scilicet ab iis expugnandam cum mulæ pepererit.

ea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulæ partus:^f ceterisque ut obscœnum ostentum abhorrentibus, solus pro lætissimo accepit, memor sacrificii, dictique avi. Sumta virili toga, somniavit Fortunam dicentem, ‘stare se ante fores defessam, et nisi ocyus reciperetur, cuicumque³ obvio prædæ futuram.’ Utque evigilavit, aperto atrio, simulacrum æneum Deæ, cubitali majus, juxta limen invenit: idque gremio suo Tusculum, ubi æstivare consue- rat,⁴ avexit, et in parte ædium⁵ consecratum, menstruis deinceps⁵ supplicationibus et pervigilio^h anniversario coluit. Quanquam ætate nondum⁶ constanti, veterem civitatis exoletumque morem, ac tantum in domo sua⁷ hæ- rentem, obstinatissime retinuit, ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vesperi valere sibi singuli dicerent. [5.] Inter liberales disciplinas attendit et⁸ juri. Dedit et matrimonio operam: verum, amissa uxore Lepida, duobusque ex ea filiis, remansit in cœlibatu, neque sollicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrip-

Periz. Harlem. Edd. Vett. præter Steph. Bas. et recentt.—3 *Cujuscumque ob- vie* Vind. 1. Paulo ante *reperiretur* Cort.—4 Ita primus edidit Gron. cum Memm. Medic. 1. 3. Polit. Edd. Rom. In plerisque *consueverat*, ut sapius. Statim *advexit* Medic. 1. 2. Vind. uterque, Cort. Fouc. Edd. Rom. *solebat advex.* Cop. in partem Dnn.—5 *Deinde* Fouc. qui et mox *ac pervigili*, cum Vind. utroque, Cort. item *pervigili* duo Pulm. totidem Burm. et Edd. sæc. xv. et Lugd.—6 *Qu. autem nondum æt.* duo Torr. Medic. 1. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. vel *autem æt.* item Edd. Rom. Casanb. &c. usque ad Burm. qui delevit *æd. autem*, eumque secuti Ern. Ond. seqq. adjuvantibus Memm. Dun. Periz. Harlem. aliisque, cum Edd. Vett. *ante æt.* Vind. 1. *autem nond. cons.* Medic. 1. a m. pr. Ceterum *nond. æt.* Ed. Burm.—7 In Vind. 1. legitur, *ret. exol. civ. m. a. t. i. d. suave h.*—8 *Deest et* Edd. Gryph. Pulm. Torr. *juris* Cuj. Tum

NOTE

sent: enixa enim est tunc temporis mula quædam apud Zopirum Darii comitem.

^f *Mulæ partus*] Aristoteles libro vi. de Hist. Animal. cap. 24. tradit, mulas in Syria vulgo parere, sed eas a nostratibus diversas. Idem et Plinius ex Theophrasto libro viii. cap. 41. de mulis Cappadociæ refert.

* *In parte ædium*] Inde Torrentius

existimat, ortum esse morem ponendi semper Fortunam auream in Principum cubiculo: hinc et illa numismatum et marmorum inscriptio frequentissima FORT. AVG.

^h *Pervigilio*] Hoc est, sacrificium, quod anno vertente celebrabat jugi minus noctis vigilia. Vide in Calig. ad cap. 54.

pinæ¹ quidem, viduatæ morte Domitii, quæ⁹ maritum quoque adhuc, necdum cœlibem, Galbam adeo omnibus sollicitaverat modis, ut in conventu¹⁰ matronarum correpta jurgio,¹ atque etiam manu pulsata sit a matre Lepidæ.² ^k Observavit ante omnes Liviam Augustam: cujus et vivæ gratia plurimum valuit, et mortuæ testamento pæne ditatus est: sestertium namque³ quingenties^m cum præcipuumⁿ

vix dedit matr. Viud. 1. Mox ea non habent Periz. Harlem.—9 Abest quæ a Memm. Cop. Medic. 3. a m. pr. Voss. quæ moritum adhuc Fouc. E sequentib. voces necd. cal. delere voluit Torr. hand improbante Wolf. Cum Viud. 1. edidit nedum Oud.—10 Ita Memm. duo Torr. Medic. Polit. Viud. 2. Cort. Cop. Huls. Nonn. Cuj. Voss. Fouc. marg. Gryph. Edd. Steph. Dol. Græv. Gron. &c. probantibus Ern. Oud. in conventum Bon. Vulgo inter conventum, quod defendunt Duk. ad Flor. II. 6. 41. Burm. et Sciopp.—1 Virgo Edd. Rom. Postea aut etiam Cop.—2 Hoc modo exhibent Memm. Medic. 2. 3. Dnn. Polit. Viud. Cort. Periz. duo Torr. Voss. Cop. Edd. Rom. Med. pr. Ven. I. Græv. &c. In reliquis Lepida. Tum autem ante in uno Torr. Cop. Medic. 1. Lepidam Liv. Auguste Viud. 1. Lepidam Liv. Ed. Ven. 1.—3 Totum locum sic refinxit Torr. nam cum quing. præc. i. l. habuisset, Tiberio legatum ad quinquagies revoc. ne hoc quidem acc. In Memm. Medic. 3. deest cum ante præc. probante Oud. cum habuiss. Fouc. item habuit sed quia dat Memm. Putat Oud. sed post hab. excidisse, pro quo Edd. quædam supplerunt quia vero, contra Mss. qua Edd. Med. Ven. Pro quingenties Casaub. Urs. Grut. mallent quinquagies, cui lect. favet etiam Oud. sed tum quinquaginta reponendum ducit, ut est in Medic. 1. Edd. Gryph. aliisque. Voss. quingena. Sed ceteri Codd. et Edd. quingenta servant. Ceterum præcipuum Viud. 2. Cort. et in iisdem, et duob. Burm. Edd. Rom. Gryph. &c. præscripta. Tum ne hoc q. Cort.

NOTÆ

ⁱ Agrippinæ] Quæ Neronis mater: supra in Ner. cap. 5.

^k A matre Lepidæ [Lepida] Alii legunt Lepidæ, quod idem est: loquitur enim de Galbæ socru, quæ filia suæ conjugem ægre ferebat ab Agrippina sollicitari.

¹ Observavit] Testantur nummi omnis generis ab eo Imperatore percenssi cum imagine Liviæ, et inscriptione DIVÆ. AVGVS.

^m Sestertium namque quingenties] Hoc est, quingenties centena millia sestertiorum, ut patet ex cap. 26. Jul. 2187500.lib. quantam summam ut Galbæ legatam crederet Casaubonus adduci non potuit, cum ipsi populo Romano non nisi quadringenties

legaverint Augustus et Tiberius, ut patet ex cap. 105. in Aug. et cap. ult. in Tib. unde legendum vult quinquagies, hoc est, 175000.lib. quam summam Tiberius ad quingenta reduxerit, scilicet sestertia, seu sestertiorum millia, hoc est, 218750.lib. quæ probabiliora videntur, quam quod vult Torrentius, si pro quingenta legatur quinquagies, ut summa quingenties intelligatur reducta ad summam quinquagies.

ⁿ Præcipuum] Non patet qua de causa hoc dixerit Suetonius. Præcipuum enim apud jurisconsultos hæredi vulgo relinquuntur, estque summa quam, præter delatam hæreditatis partem, peculiariter sibi sumere de-

inter legatarios habuisset, quia notata, non perscripta ° erat summa, hærede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc quidem accepit. [6.] Honoribus ante legitimum tempus initis, Prætor commissione ludorum^p Floralium,^q novum spectaculi genus, elephantos^r funambulos, edidit; exin^s provinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit: mox consulatum[†] per sex menses ordinarium^s gessit. Evenitque, ut in eo⁶ ipse Cn. Domitio, patri Neronis, ipsi Salvius⁷ Otho, pater Othonis, succederet, velut præsagium insequentis casus, quo medius inter utriusque filios extitit Imperator. A Caio Cæsare Gætulico^{8†} substitutus, pos-

//////////

Vulg. vindicat Baumg. contra Wolf. aliosque.—4 *Floralium*. Voss. Dun. Dein *eleph. b. fun.* Memm. *b* significare duorum numerum conj. Burm. *funiamb.* Polit. Periz. Harlem. Edd. Rom. *funabulos* Vind. uterque, Cuj. Cort. *funeramb.* Fouc.—5 *Exin* Memm. *Exin* e suis Mss. edidit Casaub. ut est in Medic. Vind. 2. Cort. Voss. Al. *exinde*. Proxime *Æquit.* Memm. *per tres menses* Viterb. Pal. 1.—6 Desunt *in eo* Periz. Harlem. Edd. Ven. Cald. Med. sec. *ipsi* Rom. sec. Statim vulgo *L. Dom.* sed *Cn.* legend. monuerat jam Torr. edideruntque Ern. Bip. Wolf. suffragante Ond.—7 Ita Steph. Casaub. et seqq. edidere, ut est in Memm. Medic. Dun. Vind. 2. Cort. Voss. In aliis *Silvius* vel *Syle*. Tum quoque *med.* Cuj. *utrosque* Medic. 2. a m. pr. *filius exs.* Fouc.—8 Hoc nomen ex Turneb. correctione Adv. v. 2. et XXIV. 41. receperunt Steph. Pulm. Casaub. et in Vet. Cod. esse testatur Urs. item nihil va-

NOTÆ

bet unus e cohæredibus; nullibi vero legitur Galba inter hæredes Livix. Hinc Torrentius ‘præcipuum’ intelligit de primo ac veluti summo inter legatarios loco.

° *Notata, non perscripta*] Hoc est, numerorum figuris, non ipsis verborum literis expressa. De notis legi potest inter alios Isidorus lib. I. Orig. cap. 21.

^p *Commissione ludorum*] Hos enim magistratus illi edebant et committabant, hoc est, signum dabant incipiendi, ut supra in Ner. cap. 22. &c.

^q *Floralium*] Floralia sive florales ludos Lactantius refert institutos fuisse in honorem Floræ meretricis, quæ grandem pecuniam, corpore quaesitam, hac conditione Populo Rom.

largita fuerat, ut ex ejus sænore natalem suam hoc pacto celebraret, currentibus nempe, si populus peteret, nudis meretricibus, additaque omnimoda lascivia. Quod quia flagitiosum videbatur Senatui, a numine sumi placuit argumentum, ficta Dea quæ floribus præssset, quamque ad vitium et agrorum ubertatem obtinendam placari oporteret.

^r *Elephantos*] De his supra in Ner. ad cap. 11. et Plinius mira lib. VIII. ab initio.

† A. U. C. 786.

^s *Ordinarium*] Hoc est, quem inisset Kalendis Januariis, more ordinario destinatus, non vero in alterius locum suffectus.

^t *Gætulico*] In omnibus vulgatis

tridie quam ad legiones venit, solenni forte spectaculo plaudentes inhibuit, data tessera,^u ‘ut manus pænulis^v continent.’ Statimque¹⁰ per castra jactatum est,

Disce, miles, militare, Galba est, non Gætulicus.

Pari severitate interdixit commeatus^w peti. Veteranum ac tironem militem^t opere assiduo corroboravit: matureque barbaris, qui jam in Galliam² usque proruperant, coërcitis, præsentiquoque Caio talem et se et exercitum approbavit, ut inter innumeras contractasque ex omnibus provinciis copias, neque testimonium,^x neque præmia³ ampliora ulli perciperent: ipse maxime insignis, quod campestem^y decursionem scuto moderatus,⁴ etiam ad esse-

rietatis e Dun. annotatum est ad Ed. Schild. 1667. *Lici subst.* Memm. Cop. *Liti* Medic. 3. Polit. Pal. 2. *Liciis* vel *Litiis* Pal. 1. 3. Vind. 1. Medic. 2. Voss. *Lyciis* Vind. 2. Cort. *Licie* Medic. 2. *ludis* Fouc. Periz. Huls. cum Edd. Vett. Conj. Heins. *Gætulici vice*, Ond. *Lentuli vice*. Ceterum *posteridie* Memm.—9 *Pænulas* Memm. Medic. Voss. Periz. (sed correct.) Huls. Cop. Edd. Camp. Ven. 1. Salm. suasit *pænula*, cui astipulatur Ond.—10 Ita Memm. duo Torr. tres Pal. quatuor Burm. Medic. 2. 3. Dun. Polit. Vind. Cort. Fouc. et pro vulg. *statim* receperit Steph. Burm. Ern. aliique. Mox legend. putat D’Orvill. *Galba, non Gætulicu’ est*, juvante Vind. 2. in quo *Galba, non est Gæt.*—1 *Militum* Harlem. Edd. Med. pr. Sab. Cald. Aliquid ulceris subesse censeat cum Burm. Ond. Hic conj. *æque* excidisse. Ille conj. *peti a veteranis, ac Tyronem*, &c. vel transpositis verbis, *Tyron. æque ac veteranum mil. o. a. c.*—2 *Gallia* Medic. 1. 3. Dein *prærup.* Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. præter Rom. sec. aliæque. Infra *contractas sine que* duo Torr.—3 *Præm.* exulat ab Edd. Rom. *ipse* a Cort. Fouc. Plenius distinguitur ante *ipse* in Edd. ante Ern. et Bip.—4 Anrel. ad Tac. Ann. II. corr. *decurs. scuto inmodice oneratus*,

NOTÆ

legebatur *ludis*. Turnebus Advers. v. cap. 2. et XXIV. cap. 41. e vestigiis veteris libri, in quo scriptum erat *lici*, emendavit, veritatem historiæ secutus; auctor enim est Tacitus lib. v. Lentulum Gætulicum præfuisse Germaniæ per decennium, quo tempore jussu Caligulæ interfectus est, quod militum benevolentiam sibi conciliasset, nimia verosimiliter indulgentia, unde versus ille trochaicus qui hic refertur.

^u *Data tessera*] Signo militari, quo ducis mandatum indicabatur, idque vel vocale vel in pittacio descriptum.

Unde etiam paret edita in castris spectacula: de tessera aliqua jam in Aug. ad cap. 40. et Calig. ad cap. 3.

^v *Pænulis*] Pænula vestimentum est militare et itinerarium, ad arcendam pluviam, parum discrepans a lacernis, ut in Aug. ad cap. 40. notatum est.

^w *Commeatus*] Veniam discedendi ad certum tempus. Supra sæpe.

^x *Testimoniūm*] Intelligendum videtur de testimonio Caligulæ, et præmiis ab illo præstitis.

^y *Campestem*] De hac exercitatiōne, quæ fiebat in campo, jam supra

dum Imperatoris per viginti passuum millia cucurrit.^z [7.] Cæde Caii[†] nuntiata, multis ad occasionem stimulantibus, quietem prætulit. Per hoc⁵ gratissimus Claudio, receptusque in cohortem amicorum,^a tantæ dignationis est habitus, ut, cum subita ei valetudo, neque adeo gravis, incidisset, dilatus sit expeditionis Britannicæ^{6 b} dies. Africam Proconsule biennio obtinuit, extra sortem^c electus ad ordinandam^{7 d} provinciam, et intestina dissensione et barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna severitatis ac justitiæ cura, etiam in parvulis rebus. Militi,⁸ qui per expeditionem arctissima annona residuum cibariorum tritici modium^e centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simul atque indigere cibo cœpisset, a quoquam opem ferri: et is fame extabuit.^f At in jure⁹ dicendo, cum de proprietate^g jumenti quæreretur, levibus utrimque argumentis et

valde repugnante Burm.—5 *Per hæc* Periz. Harlem. Edd. Vett. præter Bon. Gryph. et seqq.—6 *Britanniæ* Huls. Dein *proconsul* Vind. 1. Edd. Sab. Cald. Bon. Junt. Arg. *Supra valit. ei* Vind. 2.—7 *Ordinandum* Huls. *Tum magnæ* Harlem. Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Lugd. *etiam et in Medic.* 1. 3. Cort. Fouc.—8 *Militi* in nno lib. Torr. unde Græv. conj. *veliti*. *Mox art. ann.* pro *ann. arct.* rescripsit Ond. fide Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. item Fouc. in quo *vetuitque simulac.*—9 *At jure* Dun. Postea habet Viterb. *cum proprietat. jum.*

NOTÆ

in Ner. ad cap. 7. et Vegetius lib. III. cap. 9. et 10.

^z *Per viginti passuum millia cucurrit*] Vide in Calig. cap. 26.

[†] A. U. C. 794.

^a *Cohortem amicorum*] De variis amicorum ordinibus supra in Ner. ad cap. 5. et Tib. ad cap. 42. et 46. &c.

^b *Expeditionis Britannicæ*] Quam Claudius suscepit, supra in Claud. cap. 17.

^c *Extra sortem*] Non sortita provincia, quod tamen fieri consueverat, ut paulo supra ad cap. 3. notatum est.

^d *Ordinandam*] Componendam: in Jul. ad cap. 18.

^e *Tritici modium*] Modius Romanus sexdecim sextarios Romanos capie-

bat, sextarii autem singuli tres semi-sextariolos nostrates, ut in Tib. notatum est ad cap. 42. Qua ratione modius Romanus duodecim *pintas*, ut dicimus, contineret: quod idem ferme est ac illa aridorum mensura, quam nostrates quoque dicunt *baotium*. Unde patet, quanta fuerit annonæ caritas; centum enim denarii septemdecim nostratibus libris cum decem assibus æquivalent.

^f *Extabuit*] Notat Plinius lib. VIII. cap. 57. Casilini, dum ea civitas consideretur ab Annibale, murem ducentis nummis venditum a milite, qui postmodum ipse fame periit, emittore hac alimonia conservato.

^g *De proprietate*] Casaubonus in Viterbiensi, *proprietat.*

testibus, ideoque difficili¹⁰ conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari solebat, duceretur capite involuto, atque ibidem revelato, ejus esset, ad quem sponte se a potu recepisset. [8.] Ob res, et tunc in Africa, et olim in Germania gestas, ornamenta^h triumphalia accepit, et sacerdotium triplex, inter Quindecimvirosⁱ sodalesque Titios,^k item^l Augustales, cooptatus: atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum in secessu plurimum vixit; ne ad gestandum^l quidem unquam aliter² iter ingressus, quam ut secum vehiculo proximò³ decies sestertium^m in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hispania Tarraconensisⁿ oblata est. Acciditque, ut, cum provinciam⁴ ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero e ministris, acerram^o tenenti, capillus repente toto capite canesceret. Nec defuerunt,⁵ qui interpretaren-

et utrique Harlem. Periz. Edd. Ven.—10 *Difficilis* Huls. Dein *adaquare* opt. Torr.—1 *Itemque* duo Torr. *item* inter Vind. 1. probante Oud. Paulo ante *sod. patrios* Fouc. *Ner. med.* Periz. et Edd. ante Casaub. *plurimum* deest Cop.—2 Ita legi voluit Torr. et edidit Oud. *aliter unq.* Cod. Urs. Edd. Steph. Græv. Alii cum Mss. *rd aliter* ejecerunt. Contra Casaub. *iter* delendum putat, unde Burn. cum Lips. mutandum snadet *ingress.* in *egress.* et ita habet Ed. Pulm.—3 Torr. scribend. duxit *e prox.* In Fouc. *vehicula.* Dein *efferet* Harlem.—4 *Prorincia* Fouc. qui mox et *inter æd.* cum Memm. Cop. Medic. 3. Vind. Cort. copulam etiam addit Medic. 1. Conj. Oud. et *intraret,* vel et *introiret.* Tum *publico* Harlem. Edd. Sab. Cald.—5 *Defecerunt* opt. Torr. *Infra non multo* præbent Memm. Pal. 1. 2. Cop. Cuj. Medic. 1. 3. Polit. recipitque

NOTE

^h *Ornamenta*] De his supra in Claud. ad cap. 17. et Tib. ad cap. 9. &c.

ⁱ *Inter Quindecimviros*] Horum origo jam inde a Tarquinio Prisco. Cum enim allati sunt ad ipsum libri Sibyllini, duos ex nobilissimis quibusque viros elegit, qui ab omni alio munere immunes, illis tantum jussu Senatus inspicendis vacarent, et Dumviri sacris faciendis appellati sunt: postea ancto numero, Decemviri usque ad Syllæ tempora, a quo quinque additis, Quindecimviri instituti ad Theodosii tempora permanserunt, ut vulgo opinantur.

^k *Sodalesque Titios*] De his et Augustalibus, supra in Claud. ad cap. 9. ex Tacito.

^l *Gestandum*] Animi et exercitii causa, ut supra in Claud. ad cap. 33.

^m *Decies sestertium*] Hoc est, decies centena millia sestertiorum 43750.lib.

ⁿ *Hispania Tarraconensis*] Una erat ex tribus Hispaniæ partibus, sola major reliquis duabus simul sumtis. Hodie nonnisi ea pars est, quæ vulgo nuncupatur *Aragon.*

^o *Acerram*] Supra in Tib. ad cap. 41.

tur, significari rerum mutationem, successurumque juveni senem, hoc est, ipsum Neroni. Non multo post in Cantabriæ^p lacum⁶ fulmen decidit: repertæque sunt duodecim secures,^q haud ambiguum summi imperii signum. [9.] Per octo annos varie et inæquabiliter provinciam rexit. Primo acer,⁷ vehemens, et in coërcendis quidem delictis vel immodicus. Nam et nummulario,^r non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensæque^s ejus affixit, et tutorem, quod pupillum, cui substitutus hæres erat, veneno necasset, cruce⁹ affecit: implorantique leges,^s et civem Romanum se testificantem, quasi solatio et honore aliquo pœnam levaturus, mutari, multoque præter ceteras altiorem et dealbatam statui crucem^t jussit. Paulatim¹⁰ in desidiam segnitiamque conversus est, ne quid materiæ præberet Neroni, et, ut dicere solebat, 'quod nemo rationem otii sui reddere

Oud. cum Ern. et seqq. Vulgo *nec m.*—6 *Lacu Medic.* 1. Torr. conj. *lacum.* In Viterb. est, *repertæque statim duod.* Mox *summæ Memm. summe Medic.* 2. —7 *Acerque Dum. et vehem.* Harlem. Periz. aliique cum Edd. ante Casaub. Tum *pecuniam Vind.* 1. Suspectum habuit Casaub. voc. *pecun.* et conj. *in pecuniis.* Pal. 1. *versati.*—8 *Mensusque Medic.* 3. Voss. *mensæ aff.* Dum. *ejus deest Medic.* 2. Dein *qui pup.* Huls. *erat heres Medic.* 1. Edd. Rom.—9 *Cruci Pal.* 2. Vind. 1. *cruci adfixit marg.* Gryph.—10 *Paulum Harlem.* Periz. Edd. Med. sec. Ven. Cald. *Supra deabat.* Voss. *Dein segnitiamq.* Medic. 3.

NOTÆ

^p *Cantabriæ]* Hodie *Biscaye*, quæ, ut patet, *Tarraconensi* attribuebatur.

^q *Duodecim secures]* Numerus ille securium ante reges primùm, deinde ante Consules a totidem licitoribus ferebatur; unde non mirum, quod summi imperii signum *Galbæ* fuerint. Quidam legunt *summa imperii*, quod et potest: quo sensu sæpe dicitur *summa rerum*.

^r *Nummulario]* Hoc est, mensario, seu *trapézitæ*, de quo in *Ang.* ad cap. 1. et 2. *Casabonnis* mallet hic *versanti in pecuniis*, hoc est, administrandis; apud illos enim deponbantur,

ut in *Cland.* ad cap. 5.

^s *Implorantique leges]* Portiam et *Semproniam*, quibus cavebatur, ne quis de capite civium Romanorum injussu populi judicaret: qua de causa *Portia* dicebatur lata 'pro scapulis,' 'pro tergo:' ante illam enim virgis cæsi furcæ inserebantur, ut supra in *Ner.* cap. 9. Qua de re *Livius* libro x. decad. 1. *Cicero* in *Verriis*, præsertim in septima. *Sallustius* in *Catilin.* &c.

^t *Crucem]* Quod supplicium *Cicero* ibidem appellat *miserrimum* *teterri-* mumque: quo loco simile *Verris* factum vi *summa* insectatur.

cogeretur.⁷ Carthagine nova conventum agens,^{u†} tumultuari Gallias comperit, Legato Aquitaniæ auxilia implorante. Supervenerunt et Vindicis[†] literæ,^v hortantis, ‘ut humano generi assertorem² ducemque se accommodaret.’ Nec diu cunctatus,^w conditionem, partim metu, partim spe, recepit. Nam et mandata Neronis de nece sua ad procuratores^x clam missa deprehenderat; et confirmabatur cum secundissimis auspiciis et ominibus,³ tum virginis honestæ vaticinatione; tanto magis, quod eadem illa carmina sacerdos Jovis Cluniæ^{4y} ex penetrali, somnio⁵ monitus, eruerat, ante ducentos annos similiter a fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum sententia erat, ‘Oriturum quandoque ex Hispania Principem dominumque rerum.’ [10.] Igitur cum quasi manumissioni vacaturus^z conscendisset tribu-

est non comparet in Vind. 1.—1 Ita interpunxerunt et restituerunt Ern. Oud. Bip. &c. cum in vulg. legeretur: *comperit. Leg. A. aux. implorante, sup. Vind.* Copulam agnoscent Medic. 2. 3. Dun. Fouc. Polit. Vind. Cort. Voss. *imploravit* exhibent Periz. a m. pr. Harlem. Ed. Camp.—2 *Assertoremque* Medic. 1. Dein *se desideratur* in Dun. Mox *recipit* Medic. 1. 3. Vind. 1. *clam ipsi* Huls.—3 *Secund. om.* omissis mediis Cop. Statim *et virg.* habent Pal. tr. Medic. 1. 3. Polit. Vind. uterque, Fouc. Abest quoque *tum* a Medic. 2. Dun. Voss. Harlem. Edd. Rom. (in qua *omnibus*) Ven. 1. *ac v.* Med. pr. Sab. Cald.—4 *Sac. Luni Cl.* Polit. *Cluvia* Reg. Par. unus, Edd. Sab. Junt. Ald. Steph. &c. *Elunia* Pal. 2. *Clivie* Harlem. Ed. Ven. 1. *Clivii* Periz. *Dunia* Huls. *Divina* Pal. 1. Fouc. *Divie* Rom. sec. Burm. minorem distinct. facit post *Jov.*—5 *Somno* Vind. 2. Cort. *et a fat.* in iisdem, Vind. 1. et

NOTÆ

^u *Conventum agens*] Conventum agere, est convenire in aliquem locum ad jus dicendum. Supra in Jul. ad cap. 7. &c. Carthago nova, hodie Carthagine, in regno Murciæ.

† A. U. C. 821.

^v *Vindicis literæ*] De quibus in Ner. ad cap. 40. ex Plutarcho.

^w *Nec diu cunctatus*] Cunctatus tamen, adhibitis in consilium amicis, quos inter Titus Ovinus apud Plutarchum, in Galba, ait, τὸ ζῆτεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένομεν, ἤδη μὴ μενόντων ἔστί: hoc est, *inquirere utrum Neroni fideles maneanus, jam non est mentium: seu, de defectione delibe-*

rare, jam defecisse est.

^x *Procuratores*] Qui Cæsaris negotia in provinciis administrabant. In Claud. ad cap. 12.

^y *Jovis Cluniæ*] Clunia urbs olim conspicua Hispaniæ, quæ et Sulpitia dicta est a Plinio lib. III. cap. 3. ut patet ex nummo, quem Torrentius protulit. Unde constat male in quibusdam legi *Cluvia*. Nunc pagus est ad Durium annum, de ejus nomine alii aliter tradunt, vel *Corunna del Conde*, vel *Calahorra*, vel *Cividad de Castro*.

^z *Manumissioni vacaturus*] Cum essent multi, qui non nisi causa cognita

nal, propositis⁶ ante se damnatorum occisorumque a Nerone quam plurimis imaginibus, et astante nobili puero,^a quem exulantem e proxima Baleari insula ob id ipsum acciverat, deploravit temporum statum, consulatusque IMPERATOR, 'Legatum se Senatus ac populi Romani' professus est. Dein⁷ justitio indicto,^b e plebe quidem provinciæ legiones et auxilia conscripsit, super exercitum veterem legionis unius, duarumque alarum,^c et cohortium trium: at e⁸ primoribus, prudentiaque et ætate præstantibus, velut⁹ instar Senatus, ad quos de majore re, quoties opus esset, referretur, instituit. Delegit et equestris ordinis juvenes, qui, manente annulorum^d aureorum usu, Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum^e vice militum agerent. Etiam per provincias edicta dimisit,¹⁰ auctor singulis universisque conspirandi simul, et ut, qua posset

Fonc. Infra in *Hisp. Huls.*—6 *Propositus* Harlem. Dein *astanti* Vind. 1. Harlem. Periz. et Edd. Vett. usque ad Bas. et Steph. *e pr.* etiam Memm. (in quo *Baliari*) Dun. Medic. 3. Vind. 2. Cort. Deest Polit. In aliis et Edd. ante Græv. *ex pr.*—7 Firmatur *dein* a Memm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cop. Voss. Dun. Vulgo *deinde*.—8 *Ac e pr.* Edd. Med. Ven. Bon. Casaub. Schild. al. *ac prim.* Med. sec. Tum *prudentiaque* exhibuerunt Oud. Ern. Bip. &c. fide Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fone.—9 *Vel* Memm. Medic. 1. 3. Cort.—10 *Demis.* Periz. et in *sing.* Memm. Cop. Huls. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Voss. Mox ut deest Vind. 1. Burm. mallet *sim. ut et.* Plurimæ Edd.

NOTÆ

manmittere poterant, ideo præsides provinciæ manumissionibus vacabant, ultimo plerumque die conventus juridici.

^a *Nobili puero*] Ex eorum verosimiliter numero, qui, post occisos propter conjurationem Pisonianam patres, pulsati sunt ex Urbe, quales etiam veneno vel fame necati. In Ner. cap. 36.

^b *Justitio indicto*] Negotiorum cessatione, supra in Tib. ad cap. 52. &c.

^c *Duarumque alarum*] Videntur alæ summi tantum pro equitatu, quod eas a cohortibus manifeste distinguit, et sæpe sæpius factum, ut in Claudio ad cap. 25. Duæ igitur alæ fuerint

octingenti circiter equites, tres vero cohortes circiter mille et ducenti pedites, legio autem una quinque aut sex hominum millibus constabat. De quibus jam supra sæpe in Jul. ad cap. 31. Aug. 38. et Claud. 25.

^d *Annulorum*] De jure annulorum in Jul. ad cap. 33. et 39. Quid autem in bellis essent Evocati, supra in Aug. ad cap. 56. Hi autem, vice militum functi, anulum aureum retinere, cum milites non nisi ferreum haberent.

^e *Cubiculum suum*] Alii enim ad fores, alii ad ipsum cubiculum excubabant, ut ex cap. 47. in Ner. colligere est.

quisque opera, communem causam juvent.¹ Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat,² repertus est annulus opere antiquo, sculptura³ geminæ Victoriæ cum tropæo exprimente. Ac subinde Alexandrina⁴ navis Dertosam⁵ appulit,^f armis onusta, sine gubernatore, sine nauta ac vectore⁶ ullo: ut nemini dubium esset, justum piumque, et faventibus Diis, bellum suscipi; cum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt. Alarum altera castris appropinquantem, pœnitentia mutati sacramenti, destituere conata est, ægreque retenta in officio: et servi, quos, a liberto Neronis ad fraudem præparatos, muneri⁷ acceperat, per angiportum⁸ in balneas⁸ trans-euntem pæne interemerunt, nisi⁹ cohortantibus invicem, ne occasionem omitterent, interrogatisque, de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset. [11.] Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis,¹⁰ qua maxime

Vett. distinguunt: *conspirandi; simul et ut.*—1 Harlem. Periz. a m. pr. et Edd. Ven. *juvent.* Dein forte temp. Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Bon. Ald. Lugd. Junt.—2 *Delegarat* duo Codd. Burm. cum Edd. Med. pr. Cald. Ven. Ald. Junt. Lugd. Arg. *delegaret* Steph.—3 *Scalpt.* Memm. Medic. Polit. pluresque, itidem Edd. Ald. Steph. Bas. Gryph. Pulm. et seqq. probantib. Casaub. Burm. Ern. Cf. Ond. ad h. l. et Wolf.—4 *Alexandria* Cop. Paulo ante *sub id* pro *subinde* legunt Pitisc. et Buleng. de Prod. cap. 1.—5 Hanc emendationem Turneb. Adv. xxiv. 41. firmant Memm. Medic. 2. Dun. Voss. opt. Torr. in cuius tamen Ed. *Dertosæ*. In Medic. 3. Ed. Plant. *Dertosæ*. Reliqui Codd. Ond. et Burm. *detorsam, decursa, vel detorsa*, ut in Edd. Ven. Col. Bas. al. *detorta* Bon. Par. Dol. *decursu* Fouc. *decursu* Rom. Junt. Ald. Lugd. Gryph. Steph.—6 *Nauta aVect.* Memm. unde ascripsit Salm. n. aut vect. Postea tum *rep.* in Vind. 1. et multæ Edd. post *susc.* ponunt *τελειαν σιγγμήν. ex opinato* Periz. Hæc verba pro glossa habet Ern. Deest et ante *fav.* Fonc.—7 *Munere* Medic. 2. a m. pr. Voss. Harlem. Periz. Cuj. cum Edd. sæc. xv. et Bon. *accep. mun.* Rom. sec.—8 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. Cuj. Cort. Edd. Steph. Casaub. et seqq. In ceteris *balnea*.—9 Torr. mallet abesse *nisi*, et in fine cap. pro *esset* scribi *est*, ut in utroque Vind. Cort. vel, ceteris relictis, *interemerant* reponi, et ultimum probat Gaj. Ceterum *amitt.* in duob. Torr. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Bon. Ant. Gryph. al.—10 *Sui indicis* Memm. Medic. 3. Pal. 2. *sui vind.* Viterb. Pal. 3. Medic.

NOTE

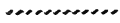
^f *Dertosam appulit*] Alii *Dertosæ*, alii *Dertosæ*, male. Est enim civitas in Hispania Tarraconensi, hodie *Tortosa* in Catalonia. Quid sint tropæa, dictum in Jul. ad cap. 11.

⁸ *Angiportum*] Angiportum ali-

quando significat viam sine exitu, qualem vernacule dicunt *cul-de-sac*; aliquando angustam quidem, sed perviam.

^h *Mors Vindicis*] Pugna cum Virgilio inita, volentibus exercitibus,

consternatus, destituitoque similis, non multum afuit,¹ quin vitæ renuntiaret. Sed supervenientibus¹ ab Urbe nuntiis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse, cognovit; deposita LEGATI, suscepit CÆSARIS appellationem.^k Iterque² ingressus est paludatus,^l ac dependente a cervicibus pugione^m ante pectus; nec prius usum togæ recuperavit,³ quam oppressis, qui novas res moliebantur, Præfecto prætorii Nymphidioⁿ Sabino, Romæ; in Germania, Fonteio⁺ Capitone;^o in Africa, Clodio Macro, legatis. [12] Præcesserat de eo fama sævitiae simul atque avaritiae: quod civitates Hispaniarum Galliarumque, quæ⁵ cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam

1. Vind. 2. Fouc. Cop. Cort. unde conj. Casanb. *Julii Vind.* cum quo faciunt Grut. Græv. Proponit Ond. *subita.*—1 *Adfuit* Huls. Tum sua abest a Vind. 1.—2 *Interque* Periz. Harlem. Cop. *itemque* Edd. Rom. Postea *pendente* Medic. 3. a m. pr. a non comparet in Vind. 1.—3 *Recip.* Memm. Medic. 3. in quo *pratori.* Edd. Ald. Arg. Junt. Bas. Seb. Gryph. *pratoris*, Voss. *praefectura pratoris.* Statim *Nymphido* Medic. 3. Periz. *limpido* Huls.—4 *Fonteio* Viterb. Vind. 1. *Phont.* Edd. Ven. Lugd. Arg. *Claudio* Cort.—5 *Quæ* deest Fouc. *cunctantius* Periz.—6 *Ac lib. quoque* Medic. 2. Cnj. Dun.

NOTÆ

Vindex victus ipse se interemit, ut in Ner. ad cap. 40.

¹ *Supervenientibus*] Plutarchus auctor est, Icelum libertum illum, de quo in Ner. ad cap. 49. venisse in Hispaniam, ut infra cap. 22. septem diebus.

^k *Cæsaris appellationem*] Quæ ab eo tempore familiæ non fuit amplius, sed dignitatis; hujus enim se nominis majestate tutabantur: unde Tacitus Hist. III. nominis superstitionem appellat.

^l *Paludatus*] Paludamentum, bellicum Imperatoris vestimentum. De quo in Aug. ad cap. 10. &c.

^m *Dependente . . . pugione*] Sunt qui boni omnis gratia factum velint, et pugionem hunc eundem fuisse credant quo Scevinus Neronem interire voluerat; sed illum Jovi Vindi-

ci consecratum scribit Tacitus Annal. xv. sub finem. At certe nihil mysterii quicquam subesse inde colligere est, quod Xiphilinus, urbanæ ejus vitæ mentionem faciens, notat ludibrio habitum Galhani, quod senex et imbecillus, pedibus manibusque distortis, gladium in itinere semper accingeret. Quem morem suum, etiam dum ex Hispania Romam iter faceret, non remisit.

ⁿ *Nymphidio*] Hic per amicos Senatoresque, quin et mulieres quasdam, Imperatorem se declarandum curabat, sed in ipso conatu statim oppressus est.

^o *Fonteio Capitone*] Tacitus I. Histor. ait hunc in Germania ab Aquino et Valente legatis occisum, et Macrum in Africa a Trebonio Garucciano procuratore.

etiam murorum destructione,^p punisset; et præpositos procuratoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis; quodque⁶ oblatam a Tarraconensibus e vetere templo Jovis coronam auream librarum quindecim conflasset,^q ac tres uncias, quæ ponderi deerant, jussisset exigi. Ea fama et confirmata et aucta est, ut primum Urbem introiit. Nam cum classarios,^r quos Nero⁷ ex remigibus justos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret; recusantes, atque insuper aquilam et signa^s pertinacius flagitantes,⁸ non modo immisso equite disjecit, sed decimavit^t etiam. Item Germanorum^u cohortem, a Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fidelissimam, dissolvit;⁹ ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ,¹⁰ juxta cujus hortos tendebat,^v proniorem. Illa quoque, verene an falso, per ludibrium jactabantur, apposita lautiore cœna ingemuisse

Dein *ablatam* Medic. 1. Huls. Fouc. Ed. Bas. quam lect. defendit Ern.—7 *Nero* non agnoscit Fouc. Tum *cogeret* abest a Medic. 1. *coegerit* Periz. Harlem. Cop. Edd. Med. Ven. 2. 3. Cald. *recusantis* Medic. 3. *recusantisque* Polit.—8 *Flagitantis* Medic. 1. 3. Polit. *flagitate* Huls. quod script. pro *flagitare*, credit Burm. Proxime *imm. modo* Fouc. *etiam decim.* Medic. 1.—9 *Exsolvit* Huls. Tum vulgo *ullo comm.* Alterum reposuit Oud. cum Medic. Dun. Vind. 2. Fouc. Voss.—10 *Dolob.* Cop. Harlem. Periz. et Edd. Rom. Venet. tres, Ald. et al. Cf. Jul. cap. 4. *juxta ejus* Huls. Dein *vere an f.* Edd. Rom.—

NOTÆ

^p *Murorum destructione*] Hoc genere ignominia in alias quoque civitates multo ante animadversum colligas ex Livio lib. VIII. decad. I. 'In Veliternos, veteres cives Romanos, quod toties rebellassent, graviter sævitum, et muri dejecti, et Senatus inde abductus,' &c. Alia ejusmodi passim legere est.

^q *Conflasset*] Liquefecisset, vel in massam, quod aiunt, redegisset, ut in Aug. ad cap. 52.

^r *Classarios*] Rem paulo aliter narrat Plutarchus in Galba, eos nempe, quod vehementius instarent, nec in aliud tempus differri postulata pate-

rentur, immisso equite occisos. De his classicis legionibus etiam Tacitus I. Hist. et nummi veteres, &c.

^s *Aquilam et signa*] Aquila totius legionis una; signa vero singularum cohortium, ut supra in Jul. ad cap. 62.

^t *Decimavit*] Decimum quemque interfecit. In Aug. ad cap. 24.

^u *Germanorum*] Aug. cap. 49. ac præsertim Calig. cap. 58.

^v *Tendebat*] Verbum castrense, pro tabernacula habere. Hinc colligere est, in prætoriiis castris, de quibus in Tib. ad cap. 37. locum non fuisse nisi militibus Romanis.

eum; et ordinario quidem dispensatori,^w breviarium rationum¹ offerenti, parapsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse; Cano² autem choraulæ,^x mire placenti, denarios quinque^y donasse, prolatos manu sua³ e peculiaribus oculis^z suis. [13.] Quare adventus ejus non perinde gratus fuit: idque proximo spectaculo apparuit. Siquidem Atellanis^a notissimum canticum exorsis,⁴ 'Venit io!^b Simus a villa,'⁵ cuncti simul spectatores con-

1 *Rationem* Huls. Medic. 1. 3. Tum *parops*. probant Torr. Casaub. cum Memm. Edd. Steph. Gryph. Græv. et Gron. *paraxidem* Fouc.—2 *Choro* Medic. 2. Vind. 1. Ed. Steph. Tum *choraulo* vel *choraulo* Fouc. Vind. 2. Cort. *choraulæ* Cop. cum aliis duob. et Edd. nonnullis.—3 *Donatos m. s. e pec. suis* Vind. 1. *e man.* Cop. unde conj. Burm. *de man.* Dein *e* exulat a Fouc. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. et Bon.—4 Ita corr. Beroald. a nemine, præterquam ab Erasm. et Steph. auditus, donec ex Germ. Ed. rursus ita emendavit Torr. pro *exorsus*, quod Mss. plerique et reliquæ Edd. Vett. exhibent. Sed in Vind. 2. Cort. *exorsis*. Casaub. *st.* comicum excidisse putat. In Edd. Rom. *cantum*.—5 Hæc est emendatio Turneb. Adv. v. 2. quem secuti sunt Steph. Gryph. Col. Torr. Casaub. et recentt. *venitione simus* Memm. Dun. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Bon. *Venitionesimus* Medic. Polit. aliique, *venicione simus* Pal. 2. *venitione sisimus* Pal. 3. *venditione simus* Pal. 1. *venit ionesimus* Voss. *veditione simus* Huls. *venit idnesimus* Cuj. *venitione suis* Lugd. *venitio simus* Junt. *venitione unus* Fouc. *venicione sine simus* Cop. Desunt Vind. 1. illa *ven. io s.* in Vind. 2. Cort. *venientes cuncti sp.* tantum exhibentur. In Viterb. pro *ne* erat *n*, unde fecit Casaub. *noster Simus*. Jac. Gron. conj. et in textum recepit, *venit ohe simus*. Burm. tentavit: *venit io simus*. In loco corrupto dubiaque lectionis plurimorum secutus sum auctoritatem. Mihi etiam præplacet, quod post Ant. Augustin. commendavit Muret. V. L. xv. 11. et recepit Oud. probante Wolfio, ex lectione optt. Codd. corrupta *venitio-*

NOTÆ

^w *Dispensatori*] Ministro cui familiaræ totius et impensæ commissa cura.

^x *Choraulæ*] Choraulæ qui tibia canit, supra in Ner. ad cap. 54. Huic nomen Canns fuisse videtur, quia Martialis lib. iv. Epig. 5. ejus quoque meminit.

^y *Denarios quinque*] Hi septemdecim nostrates asses cum dimidio efficiunt, juxta Budæum, ut in Jul. ad cap. 4. et 26. notatum est. Sunt autem qui multo pluris denarium æstiment, juxta quos effecerit hæc summa triginta et octo nostrates asses cum semisse.

^z *Peculiaribus oculis*] Quibus peculiarium suum servabat, de quo in Jul. ad cap. 76. Plutarchus addit, illum dixisse de suo se dare, non de publico.

^a *Atellanis*] Fabularum Atellanarum actoribus, de quibus in Tib. ad cap. 45.

^b *Venit io*] Io exultantis interjectio notissima. Vulgati legebant *Venitio*, *Venitione*, &c. Turnebus Advers. v. cap. 2. emendavit. 'Simus' pro homine rustico et tripereo apud comicos accipitur: quod Galbæ populus, ut patet, objiciebat, eoque ma-

sentiente voce reliquam partem⁶ retulerunt,^c ac sæpius versu repetito egerunt.^d [14.] Majore adeo et favore et auctoritate adeptus est, quam gessit, imperium; quanquam multa documenta egregii Principis daret: sed nequaquam tam grata erant,⁷ quam invisæ, quæ secus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos una et intra Palatium habitantes, nec⁸ unquam non adhærentes, pædagogos^e vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius, legatus ejus in Hispania, cupiditatis immensæ: Cornelius Laco,⁹ ex assessore^f Præfectus prætorii, arrogantia socordiaque intolerabilis: liber¹⁰ Icelus, paulo ante annulis aureis et Marciani cognomine ornatus, ac jam summæ¹⁰ equestris gradus^g candidatus.^h

nesimus eruntum, *Venit io Onesimus a villa*, quoniam *Onesimus*, usitatum villicorum nomen, *parci* et *avari* significationem continet Banmg.—6 *Partam* Huls. Tum *versum* Dun.—7 Mallet Casanb. *tam gr. ea erant*. Postea *secus* deest duob. Torr. qui conj. *sequius*.—8 *Ne unq.* Harlem. *neque* Edd. aliquæ. Mox *Livius* pro *Vinius* Fouc. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Reliquæ Vett. *T. Junius*. Dun. *Lunius*.—9 *Lato* Periz. Harlem. Ed. Ven. 1. Dein *secord.* Vind. 2. Cort. Corsend. cum duob. Torr. et Ed. Camp.—* *Libertus* deest Ed. Steph. Statim *Icelus* Fonc. *Icellus* Edd. Ald. Gryph. et al. *Itellus* Periz. Edd. Rom. Bon. *Incelus* Cop. *Scelus* Huls. Optimi *Icelus* servant cum Edd. plerisque.—10 Casanb.

NOTE

gis quod e villa venire dicatur, propter diuturnum secessum in quo vixerat.

^c *Retulerunt*] Hoc est, Romani qui iudis aderant, sponte protulerunt reliquam partem versus illius, quem histriones pronuntiarant.

^d *Egerunt*] Verbum theatrale, unde actores proprie.

^e *Pædagogos*] De illis eadem omnino Aurelius Victor, 'adeo ut inter Palatinas ædes pariter habitarent, et pædagogi vulgo dicerentur.' Et plura Plutarchus in Galba.

^f *Assessore*] Assessores ii erant, quos magistratus Romæ, in provinciis vero præsides illarum assidere sibi volebant jus dicentibus, ut eorum consilio uterentur in iudicando; unde Tiberius dictus est aliquando assedissem magistratibus, et in Tiberio cap.

33. plura suppetunt exempla assessores ad præfecturam illam evectos, ut refert Spartianus in Pescennino Nigro, de Paulo et Ulpiano jureconsultis illustribus, qui Papiniano assederant.

^g *Summæ [summi] equestris gradus*] Hoc est, præfecturæ prætorii, quæ dignitas est gradus omnium excelsissimus, ad quos Eques Romanus possit evehi. Ab Augusto enim ad Titum nonnisi Equites Romani munus hoc gessere, ut patet in Tito cap. 6. et colligere est ex supradictis in Claud. ad cap. 12. Qua dignitate cum nulla ferme superior esset in Republica, ideo jure gradus equestris summa et fastigium appellatur.

^h *Candidatus*] Qui præfecturam illam vel tunc ambiret, vel mortuo Lacone speraret.

His, diverso vitiorum genere grassantibus, adeo se¹ abutendum permisit et tradidit, ut vix sibi ipse constaret modo acerbior parciorque, modo remissior ac² negligentior, quam conveniret Principi electo,¹ atque illud ætatis.³ Quosdam claros ex utroque ordine⁴ viros, suspicione minima, inauditos condemnavit. Civitatem^k Romanam raro dedit: jura trium liberorum⁵ vix uni atque alteri; ac ne his quidem, nisi ad certum præfinitumque tempus. Judicibus, sextam decuriam^m adjici precantibus, non modo negavit, sed etiam concessum a Claudio beneficium,⁶ ne hyeme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit. [15.] Existimabatur etiam senatoria et equestria officia byenni spatio determinaturus, nec daturus, nisi invitis^o ac recusantibus. Liberalitates Neronis, non plus decimis^p

ex solo Viterb. *summi* edidit, quem secuti multi, in quib. Schild. Burm. Sed *summæ* vel *summe* est in O. Mss. reliquis, nisi quod *summo* Dun. qui et *gradu* præbet cum Medic. 1. Vind. 1. Pal. 3. Suasit Græv. *summæ eq. dignitatis cand.* —1 Fonc. *adesse ab.* Mox *ipse* restituit e Voss. Huls. et Edd. Rom. Burm. et e Lys. Ernesti. *Accedunt* Medic. Polit. Vind. uterque, et marg. Ed. Torr. Vulgo *ipsi*, quod deest Ven. 3.—2 *Exulat ac a Medic.* 1. 3. Cop. *negligentiorque* Polit. Postea *alecto* Harlem.—3 Ita Memm. Medic. Polit. Lisl. Pal. 2. 3. Reg. Par. Polit. Dun. Cuj. Voss. cum Edd. Steph. Græv. Gron. &c. Vulgo *illius æt.*—4 *Ex equestri ord.* Cop. Dein *nimia* Vind. 1. *civitates Romanas* Cop. Voss. Medic. 1. 3. *civitalis Romæ r. dedit j.* Vind. 1.—5 *Libertorum* Harlem. Mox *decimam adj.* Huls. sed et pro *etiam* rescripsit Ond. fide Medic. Polit. Vind. 1. Vulgo *etiam.* Utrumque deest Cop.—6 *Beneficio* Voss. de *hieme* Harlem.—7 *Bienni* Medic. 2. 3. Harlem.—8 *Ut si quid* Ed. Bon. Tum

NOTÆ

¹ *Electo*] Huc enim usque hæreditario quasi jure successerant principes, ut etiam de Drusilla in Calig. cap. 24. dixit: accedebat tamen Senatus auctoritas duntaxat ad speciem servatæ libertatis, unde Tacitus r. Hist. notat, Senatam variis motibus agitatam electo Galba, et evulgato Imperii arcano, posse Principem alibi quam Romæ fieri.

^k *Civitatem*] Jus ad honores et suffragia. In Jul. ad cap. 8.

¹ *Jura trium liberorum*] De his in Claud. ad cap. 19.

^m *Sextam decuriam*] Quintam addi-

derat Caligula, supra in Calig. cap. 16. De decuriis illis in Aug. ad cap. 29.

ⁿ *Beneficium*] In Claud. cap. 22.

^o *Invitis*] Ita ut ad magistratus eveheret illos qui nollent vel non ambirent. Ita Livius Fabio recusanti consulatum datum dicit. Contra vero Claudius senatoriam dignitatem recusantibus et equestrem ademit. In Claud. cap. 24.

^p *Decimis*] Hoc est, non relinquit habendam nisi decimam partem eorum quæ Nero largitionibus profuderat. In Ner. cap. 30. et 31. Ve-

concessis, per quinquaginta Equites⁹ Romanos ea conditione revocandas curavit exigendasque, ut et, si quid⁸ scenici aut xystici^r donatum olim vendidissent, auferretur emtoribus, quando illi, absumto pretio,⁹ solvere nequirent. At contra, nihil non per comites^s atque libertos pretio addici,¹⁰ aut donari gratia passus est,¹ vectigalia, immunitates, pœnas innocentium, impunitates² noxiorum. Quin etiam, populo Romano deposcente supplicium Haloti^u et Tigellini,^v solos ex omnibus Neronis emissariis vel maleficientissimos incolumes præstitit: atque insuper Halotum procuratione amplissima ornavit. Pro Tigellino³ etiam

ac xyst. dant Memm. Polit. Voss. Medic. marg. Ed. Torr. Al. *aut xyst.* In Corsend. Edd. Camp. Ven. 1. *histrici* vel *hystri*. Vind. 1. *historici*, Cnj. *sextici*.—9 *Pret. abs.* Memm. Medic. Dun. Vind. Voss. *absolvere* Medic. 1.—10 Ita legendum esse probarunt J. F. Gron. Burm. Ern. &c. suffragantib. Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. sive Lys. Fouc. Edd. Bon. Ald. Arg. Gryph. Plant. &c. *adici* Cop. Pal. 1. 2. Huls. Ed. Junt. *adjici* Viterb. Pal. 3. *adduci* Ed. Steph. *adipisci* Mss. Torr. Edd. Rom. aliisque, quod defendere nititur ipse Torr.—1 *Pass. est gr.* Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. Vett. *Tum nocentium* Medic. 1. 3. Huls. Cop. Cuj. Edd. sæc. xv. et aliæ.—2 *Impunitatem* Vind. Fouc. Cort. Cnj. Harlem. Periz. et Edd. Vett. præter Steph. Casaub. &c. *Mox deposcenti* Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc.—3 *Tigill.*

NOTÆ

rum Tacitus ait, ne ipsas quidem decimas superfuisse, illis qui acceperant eadem profusione utentibus.

⁹ *Quinquaginta Equites*] Tacitus 1. Histor. nonnisi triginta recenset, sed viginti addi potuere postea propter negotii difficultatem, quod innuit Plutarchus in Galba.

^r *Scenici aut xystici*] Histriones et athletæ. In Ang. ad cap. 45.

^s *Per comites*] Amicos varii ordinis, de quibus vide in Tib. ad cap. 46. et Jul. cap. 4.

^t *Addici*] Multi optimæ notæ codices et Romana vetus editio *adipisci*, bene; verbum enim hoc, auctore Prisciano, tam activa quam passiva significatione veteres usurparunt, ut Plantus in Trinummo: 'Non ætate, sed ingenio adipiscitur scientia.'

^u *Haloti*] Prægestatoris, qui Claudio venenum miscuerat. In Claud. cap. 44.

^v *Tigellinus* [*Tigillini*] Torrentius legit *Tigellini*. Sic et Tacitus 1. Hist. 'Sophonius Tigellinus, obscuris parentibus, fœda pueritia, impudica senectate, præfecturam vigillum, et prætorii, et alia præmia virtutum, quia velocius erat vitii adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam et virilia scelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerone; quædam ignaro ausus ac postremo ejusdem desertor ac proditor. Unde non alium pertinacius ad pœnam flagitare, &c. apud Galbam T. Vinii (quem Junium dicit Noster capite superiori) gratia defensus.' Notus de eo Juvenalis versus Sat. 1. vs. 155.

sævitiæ populū increpuit edicto. [16.] Per hæc prope⁴ universis ordinibus offensis,⁵ vel præcipua flagrabat⁶ invidia apud milites. Nam cum in verba ejus absentis jurantibus donativum^x grandius solito præpositi⁷ pronuntiassent,^y neque ratam rem habuit, et subinde jaectavit, 'legere se militem,^z non emere consuesse.' Atque eo quidem nomine omnes, qui ubique erant, exacerbavit. Ceterum⁸ prætorianos etiam metu et indignitate commovit, removens subinde plerosque, ut suspectos, et Nymphidii⁹ socios. Sed maxime fremebat superioris Germaniæ exercitus, fraudari se præmiis navatæ^b adversus Gallos et Vindicem operæ. Ergo primi obsequium rumpere ausi,¹⁰ Kalendis Januariis adigi^c sa-

Edd. Ond. Wolf. sæviore marg. Gryph. Deest etiam Fouc. Quidam legunt sæv. populū, quos refutat Casaub. Demum ed. incr. Memm. Pal. 1. Periz. Vind. cum Edd. ante Casaub.—4 Propere Periz. Harlem. Edd. Med. Ven. Cald. Junt. Lugd. Bon. quod edidit Ond. placuitque Burm. Aliam lect. vindicant Ern. Wolf. Cum Baumg. communicavit Müll. conjecturam, per hæc probra.—5 Ita Memm. Mss. Turneb. Pulm. Torr. duo Burm. Vind. 1. Edd. Vett. ante Bas. probantib. Ond. Wolf. Al. offensus, quod mallent Casaub. Burm. Ern. infensus Cort.—6 Hoc modo rescripserunt Ond. Ern. Bip. e suis Mss. omnibus, item Fouc. Edd. Rom. Vulgo flagravit.—7 Praconi et gratam rem Fouc. rem ratam Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Vett. præter Steph. Casaub. et seqq. Tum se leg. iidem Codd. cum Edd. usque ad Casaub. exceptis Rom. se mil. leg. Fouc.—8 Centum Vind. 1. Corsend. Harlem. Periz. a m. pr. Edd. Med. Ven. Cald. Supra omnis Medic. 1. Pro ut susp. Ald. marg. Bas. et Gryph. insusp.—9 Nymphidi Medic. 1. 3. Vind. 2. Cop. Lymphidi Huls. Postea max. furrebat Fouc. Noratæ Voss.—10 Rupere ac se Corsend. Cop. Periz. Cuj. Edd. Rom. Ven. Bon. Bas. rumpere ac se Dun. aut se Voss. at si Vind. 2.

NOTÆ

^w Offensis [offensus] Sic Cicero pro Cluentio 158. 'Etiam si is invidiosus multisque offensus sit.' Et lib. 1. Epist. 18. 'si hominem mihi offensum non sblevassent.' Unde patet, non ideo delendam hanc vocem, quod in Mss. quibusdam legatur *offensis*.

^x Donativum] Dona quæ militibus largiebantur, ut congiarium quæ plebi. Vide in Jul. ad cap. 27.

^y Pronuntiassent] Publice promississent. Vide in Jul. ad cap. 26.

^z Legere se militem] Sic Tacitus 1. Hist. 'Accessit Galbæ vox, pro Republica honesta, ipsi anceps, legi a se

militem, non emi.'

^a Nymphidii] Ipsorum præfecti, supra cap. 11.

^b Navatæ] Duce Virginio Rufo, ut in Ner. ad cap. 40. Hic delatum sibi ab exercitu suo Imperium recusarat: quo nomine multis illum laudat Plinius Epistola 1. lib. 11. et tandem ait, 'et quidem ille plenus annis obiit, plenus honoribus, etiam illis quos recensavit.'

^c Adigi] Torrentius in duobus Mss. optimis legit *addici*. Loquitur de sacramento militari, quo suam fidem Principi astringebant.

cramento, nisi in nomen Senatus, recusarunt: statimque legationem ad prætorianos cum mandatis destinaverunt, 'displicere Imperatorem in Hispania factum: eligerent ipsi, quem cuncti exercitus comprobarent.' [17.] Quod ut nuntiatum est, despectui esse non tam senectam^a suam, quam orbitatem^d ratus, Pisonem Frugi^e Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac sibi olim probatissimum,^f testamentoque semper^{2 g} in bona et nomen ascitum, repente e media salutantium turba apprehendit; filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit; ne tunc quidem donativi ulla mentione facta. Quo faciliorem³ occasionem M. Salvio Othoni præbuit perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem. [18.] Magna et assidua⁴ monstra jam inde a principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Cum per omne iter dextra sinistraque oppidatim victimæ cæderentur,^h taurus, securis ictu consternatus,ⁱ

Pro adigi duo codd. Torr. et aliquot Burm. Oud. adici, addici, adjici.—1 Harlem. senectutem. Mox Frugi non habent Fouc. Cort. Edd. Rom. Licianum Memm. Supra denunc. Vind. 2. Cort. nobilem desideratur Edd. Sab. Berroald. Cald.—2 Super unus Torr. Tum et med. Harlem. Edd. Ven. Lugd. et e med. Periz. produxit Lys. probante Ern. item Fouc. in quo infra donatione ulla.—3 Vind. 2. Cort. quod facilius, Fouc. quo facilius. Dein Silvio Vind. 1. Periz. a m. sec. Edd. Bas. Ald. Junt. Lugd. Arg. Gryph. et al. Etiam præfic. Fouc.—4 Assidue Cop. Medic. 1. Infra specul. pro spic. ex optimæ fidei

NOTE

^a Orbitatem] Ita et Plutarchus: sunt enim 'liberi firma imperii munimenta, et subsidia dominationis,' ut ait Tacitus; sive 'aulæ subsidia,' ut Suetonius in Calig. cap. 12.

^e Pisonem Frugi] Hic 'M. Crasso et Scribonia genitus nobilis utrimque, vultu habitusque moris antiqui, æstimatione recta severus, deterius interpretantibus tristior habebatur. Ea pars morum, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat,' &c. Tacitus i. Histor. ubi habitam super hac re a Galba orationem refert.

^f Olim probatissimum] Vel propria propensione, vel, ut quidam tradide-

runt, instante Lacone, cui vetus cum illo amicitia, 'sed callide ut ignotum fovebat, et prospera de Pisone fama consilio ejus fidem addiderat,' inquit ibidem Tacitus.

^g Semper] Alii super, sed melius semper: testamenta enim longe ante mortem condita servabant, ut in Jul. ad cap. 83. aut servanda deponebant, ut in Aug. ad cap. 17. &c.

^h Victimæ cæderentur] De hac pompa jam supra Neron. ad cap. 25. et Calig. ad cap. 13.

ⁱ Taurus, securis ictu consternatus] Multiplex hac in re signum infausti sacrificii, de quo jam supra in Jul. ad

rupto vinculo^k essedum ejus invasit, elatisque pedibus totum cruore perfudit; ac descendentem speculator^l impulsu turbæ lancea prope vulneravit. Urbem quoque, et deinde Palatium ingressum excepit terræ tremor,^m et assimilis quidam mugitui sonus.ⁿ Secuta sunt aliquanto manifestiora^o et tristiora. Monile, margaritis gemmisque conser-

Codd. rescripserunt VV. DD. ut alibi.—5 Ita e Memm. et ora Edd. Gryph. restitnit Græv. ut Torr. sola conjectura ductus emendandum vidit, assentiente Casaub. sed proferente: *terra tremore et assimili quodam m. sono.* Reliqui Mss. servant vulg. *terra tremore.* In Periz. ac ass. Ed. Camp. *quidem*, quod ascripsit man. doct. ad marg. Steph. *sonis* Voss.—6 Casaub. primus edidit *manifestiora*, ejectis *et trist.* quem secuti sunt multi, et ita Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Antea legebatur *majora et tr.* ut est in Medic. 2. Vind. 1. Voss. Periz. Harlem. quam lect. revocavit Burm. cumque eo Ern. Bip. Sed *manif. et tr.* præbent opt. Torr. et Dun. probantib. Ond. Wolf.—

NOTÆ

cap. 59. in Tito cap. 10. ac denique Plinius lib. VIII. cap. 45. 'Notatum est, vitulos ad aras humeris hominis allatos non fere litare, nec claudicante nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris,' &c. De quo plura quoque Macrobius lib. III. cap. 15.

^k *Rupto vinculo*] Servius lib. II. *Æneidos* solutas ait fuisse hostias, unde Torrentius miratur hic vinculi mentionem fieri, et existimat ferociores hostias longo vinculo duci solitas, quo quasi liberæ videbantur, juxta hunc Juvenalis versum Sat. XII. 'Sed procul extentum petulans quatit hostia funem.' Sed videtur Servius hostiam a victima distinxisse, ut re vera distinguebantur exacte loquentibus: Cornelius enim Fronto, cujus fragmenta quædam leguntur in libellis veterum Grammaticorum de proprietate et differentia Latini sermonis ait, 'Victima major est, hostia minor.' Et certe, ut ut est de hostiis, victimas ligari solitas constare videtur ex Festo: 'Victimam *Ælius Stilo* ait esse vitulum ob ejus vigorem: alii

autem quæ vincita adducatur ad altare.' Et Isidorus lib. VI. *Originum* cap. 19. 'Et erant victimæ majora sacrificia quam hostiæ: alii victimam dictam putaverunt, quia ictu percussa cadebat, vel quia vincita ad aras ducebatur.' Certe absque eo parum securitatis fuisset sacrificantibus, nisi ita certus fuisset primus ictus, ut ad eum statim bestia concideret.

^l *Speculator*] Satelles corpore custos, ut supra in Calig. ad cap. 42. Horum arma clypeus et lancea, unde videtur deductum nomen.

^m *Terræ tremor* [*terra tremore*] Alii *terræ tremor*, quod et potest. Neroni egredienti idem contigit. In Ner. cap. 48.

ⁿ *Assimilis quidam mugitui sonus*] Naturalis ille effectus ante tremores terræ, auctore Seneca lib. VI. *Quæst. Natur.* cap. 13. 'Ideoque antequam terra moveatur, solet mugitus audiri ventis in abdito tumultuantibus; nec enim aliter posset, ut ait noster Virgilius lib. VI. *Æneid.* 'Sub pedibus mugire solum et juga celsa moveri,' nisi hoc esset ventorum opus,' &c. ubi

tum, ad ornandam ⁷ Fortunam suam ^o Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente, ⁸ quasi augustiore dignius loco, Capitolinae Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit speciem Fortunae querentis, fraudatam se dono destinato, minantisque, erepturam et ipsam, ⁹ quae dedisset. Cumque exterritus, luce prima ad expiandum somnium ^p praemissis, qui rem divinam appararent, Tusculum excucurrisset, ¹⁰ nihil invenit praeter tepidam in ara favillam, ^q atratumque juxta senem ^r in catino vitreo ^s thus tenentem, et in calice fictili ^t merum. ^u Observatum etiam est, Kalendis Januariis ^u sacrificanti coronam de capite excidisse: auspicanti

7 Edd. ante Steph. *ornandum*. Illud retinent plerique Mss. ideo cum Gron. Burm. recepit Oud. et seqq. *ordinandum* Ed. Arg.—8 *Repente* dubium videbatur Müll. conjicienti: *rei paenitens vel re reputata*. Dein *dignus* Cop.—9 Oud. corr. *ipsa*, improbante Wolf.—10 *Excurre* Cort. Corsend. Fouc. Periz. Edd. Rom. Ald. Steph. Tum *attractumque* Periz. Harlem. Edd. Camp. Ven. 1. Cald. *attractum* Lugd. *aratumque* Voss. *atrumque* Huls. Vind. 2. Cort. Fouc. *contractumque* Vind. 1. quod non damnat Oud. *juxta* deest Cuj. Medic. 2. a m. pr.—1 *Ficticumli* Memm. *est etiam* Vind. uterque. Postea *sacrificati* Cuj. et *auspicati* Dun. in quo, sicut in Memm. Medic. 1. a m. pr. Cuj. Voss. Lys. *avolasse*; quod receperunt Græv. Ern. Bip. Wolf. Vulgo *evol.* quod defendit

NOTE

varias Philosophorum super hac re sententias refert. Idem et Plinius lib. II.

^o *Fortunam suam*] Supra cap. 4.

^p *Expiandum somnium*] Hoc est, procurandum, quomodo supra de fulgure ad cap. 4. ut Dea malum averteret. Tibullus lib. III. Eleg. 4. 'At natum in curas hominum genus omnia noctis Farre pio placant et saliente sale.'

^q *Tepidam in ara favillam*] Quam fulgere oportuerat ad bonum omen, ut de flamma notatum est in Tib. ad cap. 14. et 6.

^r *Atratumque juxta senem*] Utrumque infaustum; nam et lugubre vestimentum est, et tristis persona, quam non modo puerni ingenium esse oportuit, sed et illum bene comtum, quales 'Camilli' vocabantur.

^s *Catino vitreo*] Catinus vitreus et calix fictilis vasa sunt usus quotidiani escaria: quo dupliciter malum est omen: nam materiae vilitas imperatoriam majestatem non decebat, nec vasa ista profana sacrificantem; vinum enim simpulo, thus autem acerra, contineri debebant.

^t *Thus ... et ... merum*] His sacrificia incipiebantur. Ovidius I. Fast. 'Mox ego cur, quamvis aliorum numina placem, Jaue, tibi primum thura merumque fero?' Vide et in Aug. ad cap. 35.

^u *Kalendis Januariis*] Nero ad octavum Idus Junii perierat, auctore Dione. Coronam hic intellige vel triumphalem, vel vittam capitis, qualem habebant sacrificantes, sed illam potius.

pullos avolasse:^v adoptionis die, neque milites allocuturo castrensem sellam^w de more positam pro tribunali, oblitis^z ministris, et in Senatu curulem^x perverse collocatam. [19.] Prius vero,³ quam occideretur, sacrificantem mane haruspex^y identidem monuit, caveret periculum: non longe percussores abesse. Haud multo post cognoscit, teneri castra^z ab Othone:⁴ ac plerisque, ut eodem quamprimum pergeret, suadentibus, (posse enim auctoritate et præsentia prævalere,) nihil amplius, quam continere se, statuit, et legionariorum^a firmare præsiidiis, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit linteam,^b quanquam haud dissimulans, parum adversus tot mucrones profuturam. Sed extractus⁵ rumoribus falsis, quos conspirati, ut cum in publicum⁶ elicerent, de industria dissipant,^c

//////////

Burm. nec mutavit Oud.—2 *Obliti* Memm.—3 *Vero* abest a Periz. Mss. Torr. et Edd. Rom. Dein *sacrificante* Polit. Edd. Ald. Junt. Lugd. Arg. *aruspex* Voss. —4 *Ab Ot. cast.* Medic. 1. Mox nihil non comparet in Fouc. relicto spatio. In Cop. *tenebant* pro *tend.*—5 *Extinctis* Vind. 1. Postea *conspiranti* Dun. et publ. *objicerent* Fouc. Dein *disperserant* unus Torr. *dissiparent* Cuj.—6 Aliqui

NOTÆ

^v *Avolasse* [*evolasse*] Atque ideo non comedisset, nec fecisset tripodinum illud, quod vocabant solistinum, et atque auspicium omnium optimum, ut in Tib. ad cap. 2. Alii legunt *avolasse*, et bene.

^w *Castrensem sellam*] Sellam singulis locis accommodatam Imperatores habebant in castris, in curia, in theatro, in ipso cubiculo, in qua sedere nemini fas erat, ut et de Persarum regibus in Ner. ad cap. 35. notatum est.

^x *Curulem*] De sella curuli in Aug. ad cap. 43.

^y *Haruspex*] Umbrinus, juxta Plutarchum in Galba, et Tacitum, videtur et idem ille esse, de quo Juvenalis Sat. III. Plinius quoque lib. X. cap. 6.

^z *Castra*] Prætoria scilicet, de quibus in Tib. ad cap. 37.

^a *Legionariorum*] Electos ex Illyrico exercitu verosimiliter intelligit: hos enim paulo ante a Nerone evocatos tradit Tacitus 1. Histor.

^b *Loricam . . . linteam*] Hujusmodi loricas et apud Græcos in usu fuisse, constat ex Æmilio Probo in Iphicrate. Qua autem ratione fierent, collegit Casaubonus ex Niceta Acomitano libro 1. rerum Isaci Angeli. Hujus auctoris testimonium Latine sic legas: 'Ipse Conradus sine scuto tunc dimicabat, sed pro lorica textum quoddam gestabat e lino factum, vino austero probe salito maceratum, sæpius replicatum: quod quidem sale ac vino coactum, adeo firmum adversus ictus erat, ut penetrari nullo telo posset: erant autem hujus texti plaggellæ octodecim, et eo plures.'

^c *Dissipant*] Alii *disperserant*. Utrumque bene.

paucis temere affirmantibus, transactum negotium, oppressos qui tumultuarentur, advenire⁷ frequentes ceteros gratulabundos, et in omne obsequium paratos; his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam, occisum a se Othonem glorianti, ‘Quo auctore?’^d responderit: atque in Forum usque processit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cum per publicum, dimota paganorum^e turba, equos adegissent, viso procul eo, parumper restiterunt: dein⁸ rursus incitati, desertum a suis^f contrucidarunt. [20.] Sunt, qui⁹ tradant, ad primum tumultum proclamasse eum, ‘Quid agitis, commilitones? ego vester sum, et vos mei;’ donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtulisse ultro jugulum, et, ‘ut hoc¹⁰ agerent,^g ac ferirent, quando ita videretur,’ hortatum. Illud mirum admodum fuerit,¹ neque præsentium quenquam opem Imperatori ferre conatum; et omnes, qui accesseren-

legunt. *per populum*, teste Torr. Burn. suspicatus est loci nomen latere. Conj. Dundas *per Publicium*, ut monnit Drakenb. ad Liv. xxvii. 37. Ond. e Plutarch. corr. *per P. basilicam*, sive *Paulli basilicam*.—7 *Ac adv. Fouc.* Statim *frequentis Medic.* 3. Mox *iis ut Memm. hic ut Cop.*—8 Ita Memm. *Medic. Polit. Voss.* et plures, ut supra creberrime. Vulgo *deinde. Vind. 1. rursus.*—9 *Medic. 1. Cop. Huls. sunt autem qui.* Mox *eum* non habent Mss. Torr.—10 In uno Torr. *et hoc*, qui eum Lips. *verba ac fer. pro glossa habuit.*—1 Boxh. scribi jubet *suit.* Dein *quempiam Medic. 1. Vind. 2. Cort. Edd. Casaub. eumque secuta. Imp. opem Vind. 1. Imp. auxilium duo Pulm. Periz.*

NOTE

^d *Quo auctore*] De hoc Tacitus: ‘Julius Atticus, speculator, cruentum gladium ostentans, occisum a se Othonem clamavit; et Galba, Commilito, inquit, Quis jussit? insigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, adversus blandientes incorruptus.’

^e *Paganorum*] Hos opponit militibus, ut ceteri omnes qui non militarent intelligantur, ut in Aug. ad cap. 27.

^f *Desertum a suis*] Uno excepto, de quo Tacitus 1. Hist. ‘Insignem illa die virum Sempronium Densum ætas

nostra vidit. Centurio is prætorie cohortis ad Galbæ custodiam a Pisonæ additus, stricto pugione occurrens armatis, ac scelus exprobrans, modo voce, modo manu vertendo in se percussores, quanquam vulnerato, Pisoni effugium dedit.’ Plutarchus addit, hunc vice centurionali diu conatum frustra auctoritate retinere illos, aut arcessere, tandem stricto gladio obstitisse irruentibus, donec succisis poplitibus jecuit.

^g *Hoc agerent*] Ita et Tacitus et Plutarchus. De hac loquendi ratione in Calig. ad cap. 58.

tur,² sprevisse nuntium,^h excepta Germanicianorum^{3 i} vexillatione.^k Hi, ob recens meritum, quod se ægros et invalidos magno opere fovisset, in auxilium advolaverunt:⁴ sed serius, itinere devio per ignorantiam locorum retardati.⁵ Jugulatus est ad lacum Curtii,^l ac relictus ita uti erat, donec gregarius miles,^m a frumentatione rediens, abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo præ calvitie⁶ arripere non poterat,⁷ in gremium abdidit: mox, inserto per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibusque donavit: qui hasta suffixum,ⁿ non sine ludibrio circum

Harlem. Cuj. cum Edd. ante Bas. et Gryph.—2 Sic præbent Memm. et cum Edd. Rom. omnes Ond. præter Vind. 1. in quo, uti in Pulm. duob. *accersir*. Al. de more *accerser*. Statim *illud nunt*. Cop.—3 Ita ante Baumg. ediderunt Bip. Wolf. idem suadente Ond. *Germaniciorum* Memm. Medic. Voss. Mss. Torr. Turneb. Edd. Pulm. Torr. Scriv. Burm. al. *Germanicorum* Codd. alii et Edd. pleræque. *Germanorum* Vind. 2. Fonc. Cort. Periz. Ed. Rom. sec. probante Torr. duo Pulm. Edd. sæc. xv. Bon. Vulgo *advolavere*. Edd. Ven. Lugd. &c. Harlem. *avolaverunt*, Junt. *avolavere*. Desunt in *aux*. Edd. Rom.—5 *Retardatis* Vind. 1. Tum *Curti* Medic. 3. *adjecto* pro *abj*. Huls.—6 Absunt *præ calv*. a Memm. Cop. Huls. Voss. Medic. 3. Cuj. a m. pr. et ut spurium damnat Ern. *capillo* non placet Ond. Ceterum *calvitio* dant Medic. cum Edd. Bon. Med. sec. Ald Junt. Lugd. Bas. Steph. Gryph. Pulm. aliisque, quod prætulit Torr. edidit Ond.—7 *Portarum* Harlem.—8 *Cupido* Memm.

NOTÆ

^h *Sprevisse nuntium*] Ut de Illyricis narrat Tacitus.

ⁱ *Germanicianorum* [*Germanicorum*] Torrentius in duobus Mss. legit *Germaniciorum*. Eadem omnia Tacitus i. Histor. Hi, ut ipse narrat, in atrio libertatis, Illyrici in porticu Vipsania tendebant. De quibus ædificiis supra in Aug.

^k *Vexillatione*] Livius lib. viii. decad. i. vexillum habuisse 183. homines: cum vero, eodem auctore, quidam essent ordines tribus vexillis constantes, hos forte vexillationis nomine Suetonius expressit. Certe Torrentius vexillationem hic sumit pro complexione quadam plurium vexillorum, ideo quod Tacitus 'vexilla Germanica' dixerit. Turnebus ta-

men Advers. lib. v. c. 2. censet fuisse cohortem militum, qui confectis stipendiis adhuc sub vexillis haberetur usque dum præmia forent assignata, juxta hunc Taciti locum: 'ne dimissis quidem finem esse militiæ, sed apud vexillum retentos alio vocabulo eodem labores perferre.'

^l *Lacum Curtii*] De eo urbis loco in Aug. ad cap. 57. Multis confossus est vulneribus, quæ a Tacito et Plutarcho fuse enumerantur.

^m *Gregarius miles*] Id de Fabulo quodam existimatum ait Tacitus, qui cum absconderet, jussus est ab aliis hastæ præfigere, et sic deferre.

ⁿ *Hasta suffixum*] Galbæ et Pisonis capita hoc modo gestata sunt inter aquilas.

castra portarunt, acclamantes identidem, ‘Galba cupide⁸ ° fruaris ætate tua;’ maxime irritati ad talem jocorum petulantiam, quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam suam, ut⁹ adhuc floridam et vegetam, respondisse eum, ἔτι μοι μένος ἔμπροσθεν ἔστιν.^b Ab his Patrobii^p Neroniani¹⁰ libertus centum aureis redemptum, eo loco,^q ubi jussu Galbæ animadversum in patronum suum^r fuerat, abjecit. Sero tandem dispensator Argius,² et hoc et ceterum truncum in privatis ejus hortis Aureliæ viæ³ sepulturæ dedit.^r [21.] Statura fuit justa,^s capite præcalvo,⁴ oculis cœruleis, adunco naso, manibus pedibusque articulari

^b Adhuc mihi robur firmum est.

Dun. Medic. 2. a m. pr. Cop. Voss. Corsend. quam lect. commendarunt post Turneb. Adv. xxxi. 41. Pulm. Casaub. et Wolf. Illud defendunt Burm. Oud.—9 *Ut exulat a Medic. 1. Cop. et ἐτι dant Medic. 1. 3. Voss. ἔστιν Cort. ἐμοί Ed. Camp.*—10 *Patrobil Medic. 3. Vind. 2. Patrobil Neronianus Periz. Cuj. Edd. Rom. et ita Dun. nisi quod Patrobel habeat. Patrobili Neronianus Cort. Patrobilus Neronianus Edd. Med. pr. Cald. Petrobilus Neronianus Harlem. Ed. Lugd. Neronianus quoque Medic. 2. Vind. 1. Voss. Fouc. Neronianus Rom. Ven. 1. Neronis aliqui Codd. Torr. Correxerunt Sab. et Beroald.*—1 *Suum addunt Medic. uterque Vind. Fouc. Cort. Dun. quatuor Burm. et Edd. Rom. ideo recepit Oud. cum Ern. Vulgo abest. Tum objecit Periz. Ed. Camp.*—2 *Argivus Memm. Medic. Cort. Cop. Cuj. Voss. argutus Fouc. Argium Ed. quædam Ven. Dein etiam cet. Vind. 1.*—3 *Viæ deest Ed. Camp. Conj. Torr. Aurelia via, placuitque Oud. et Ern. Pro dedit opt. Torr. tradidit.*—4 *Hanc a Casaub. &c. receptam lect. firmant Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. Cort. Voss. Cuj. Torr. et margo Gryph. Al. calvo. In iisdem Mss. præter Vind. 1. est justa f. quo ordine Edd. Casaub. priores, excepta*

NOTE

° *Cupide*] Sic Torrentius in omnibus Mss. Turnebus tamen legit *Cupido*, ut sit jocus in Galbam, quasi jam factus senior videri voluisset vegetus et formosus.

^p *Patrobii*] Qui Neronis libertus fuerat, et jussu Galbæ ioterfectus. Paulo dissentit Plutarchus: nam Patrobii servis datum, non liberto ejus venditum narrat.

^q *Loco*] Hunc locum ‘Sestertium’ vocari Tacitus ait, in quem nempe Cæsarum jussu condemnati abjicie-

bantur.

^r *Aureliæ viæ sepulturæ dedit*] In optimo codice *tradidit*, utrobique bene. Erat et Aurelia porta una e tribus quæ erant in Janiculo, quam hodie a proxima Divi Pancratii æde Pancratanam appellant.

^s *Statura fuit*] Sic legitur in uno eodemque optimo libro. In aliis *statura fuit justa, capite calvo*. De *statura* in Tib. ad cap. 68. De *calvitie* in Jul. ad cap. 45.

morbo^t distortissimis, ut neque calceum perpeti, neque⁵ libellos evolvere, aut tenere omnino valeret. Excreverat etiam in dexteriore⁶ latere ejus caro, præpendebatque adeo, ut ægre fascia substringeretur. [22.] Cibi plurimi traditur, quem tempore hyberno etiam ante lucem capere consuevit:⁷ inter cœnam vero usque eo abundantis,⁸ ut congestas super manus reliquias circumferri juberet, spargique ad pedes stantibus:⁹ libidinis in mares pronioris, et eos, non nisi præduros, exoletosque. Ferebant, in Hispania Icelum¹⁰ e veteribus cœnubinīs, de Neronis exitu nuntiantem, non modo arctissimis osculis palam¹ exceptum

Steph.—5 *Nec lib. dedit Ond. auctorib. Medic. Voss. Periz. Harlem. Edd. Rom. item Dun.*—6 *In dextro lat. Harlem. et aliquot Casaub. in quibus, gibbus vel caro, ut et in Vind. 1. duob. Pulm. Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Lugd. Arg. Non habet caro Dun. et ejus pro glossa damnat Ern. svadens mox recipiendum præpend. quæ lectio est Bas. post. Gryph. Plant. Casaub. et seqq. Sed præp. servant Mss. tantum non O. perpend. Vind. 1. gibbus præp. Cuj.—7 Vulgo consueverat. Illud testantur passim Memm. Medic. Polit. Cop. Voss. et ante luc. Vind. 2. Cort. Dein usque adeo Vind. 1. Cuj. Pal. usque et Harlem. Edd. Ven. Cald. usque ad Ald. Bas. Gryph. Plant.—8 Ita dedit Baumg. cum Ern. Ed. sec. Bip. Wolf. quod Græv. et Ond. dudum placuerat. Habent abundanti Memm. Dun. unus Torr. Pal. tr. Viterb. Lisl. Huls. Cop. Voss. Periz. Harlem. Cuj. et Codd. Ond. cum Edd. sæc. xv. Bon. Ven. abundans Vind. 2. Cort. et aliquot Torr. abundantem in nullo Cod. est, sed exhibent Ald. Bas. Gryph. Plant. Casaub. seqq. item Burm. Ond. Ern. Ed. pr. Grut. mallet abundanter. Conj. Gaj. abutens ut cong. subter m. D. Chr. Grimm, singulari Dissert. super h. l. abundantem tnetur, et mox circum se ferri legit. Cf. Baumg. fusius loc. explicantem.—9 Astantib. Vind. 1. Tum pronioris cum Steph. Casaub. Græv. Gron. dedit Ern. probante Ond. Reliquæ Vett. cum Mss. O. pronior, quod defendit Burm. Torr. conj. libidini in m. pronior, et ut unice verum commendavit Baumg. libidinis placuit Boxli. Statin ut eos Vind. 2.—10 Ethicæum Periz. Ed. Rom. sec. Elicellum vel Elicelum Ven. Elicelum Voss. C. Ith'cellum Lugd. Itellum Bon. C. Icellum Ald. Steph. C. Hellium Arg. Gryph. Hicelum Cop. et optimi Ond. Ethicelum Cuj. et Icelum Bas. Hispaniam Elicelum Harlem. Correxerit Pulm. Eadem est varietas in Ner. cap. 49.—1 Palam deest Edd. Rom. Mox sed sine Periz.*

NOTÆ

^t *Articulari morbo*] Podagra et chiroagra.

^u *Abundantis [abundantem]* Alii abundanti: alii abundans usque eo.

^v *Ad pedes stantibus*] Lectorum scilicet, quales erant ministri, ut Calig. cap. 26. et Senec. III. de Beneficiis: 'servus qui cœnanti ad pedes erat.'

Et Martial. 'Misto lagenam replet ad pedes mero.' Quam distributionem etiam in more positam colligere est ex Senecæ Epist. 77. *Pronior*. Casanbonus mavult *pronioris*.

^w *Icelum*] De quo jam supra ad c. 40. in Nerone.

ab eo, sed, ut sine mora velleretur,^x oratum, atque seductum. [23.] Perit tertio et septuagesimo^y ætatis anno, imperii mense septimo.† Senatus, ut primum licitum fuit,^z statuam ei decreverat, rostratæ columnæ^z superstantem, in parte Fori, qua trucidatus est. Sed decretum Vespasianus abolevit, percussores sibi ex Hispania in Judæam summisisse opinatus.

Cuj.—2 *Lic. est* Memm. Medic. Cop. Dnn. Cuj. Voss. Fouc. Vind. Cort. Edd. Rom. Omittit verb. subst. Ven. 1. Dein *decrevit* Vind. 1. Beroald. conj. *striatæ* pro *rostrat.* Tandem *Hisp. Jud. sumpsisse* Harlem. *summissee* Vind. 1.

NOTE

^x *Velleretur*] Inde patet, quanto jure vulsa illa corpora pro delicatis et effeminatis habita sint, et fœdis-
sima a Quintiliano dicantur.

^y *Tertio et septuagesimo*] Dio non septuaginta duos assignat: sed conciliat utrumque Zonaras, qui obiisse Galbam dicit natum annos septuaginta duos, dies vero viginti tres; sed Imperio menses novem assignat, qui re ipsa videntur assignandi juxta Dionem, qui, ut supra ad cap. 18. notatum est, periisse Neronem ait ad VIII. Idus Junii: nam ab eo tempore vixit ad minimum ultra Kalendas Januarias, ut ex eodem capite constat.

† A. U. C. 822.

^z *Rostratæ columnæ*] Duilius ille,

qui cum triumphum navalem primus egisset, id honoris a Senatu consecutus est, ut ei a cœna revertenti in perpetuum tibicines præcinerent, et funale præferretur, talem columnam erexit in Capitolio, Martique cum spoliis navalibus dicavit. Silius Italicus de eo lib. VI. 'Rostra gerens nivea surgebat mole columna: Exuvias Marti domumque Duilius alto Ante omnes mersa Pœnorum classe dicabat, Cui nocturnus honos funalia clara, sacerque Post epulas tiben adest,' &c. Hinc ergo similem Senatus Galbæ erigendam in Foro decrevit: qui mos nec etiam novus, statuas columnis superstantes dedicare. Plinius lib. XXXIV.

M. SALVIUS OTHO.¹

MAJORES Othonis orti sunt² oppido Ferentino,³ a familia vetere et honorata, atque ex principibus Etruriæ. Avus M. Salvius⁴ Otho, pâtre Equite Romano, matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviæ Augustæ, in cujus domo creverat, Senator est factus,⁵ nec præturæ gradum excessit. Pater L. Otho, materno genere præclaro, multarumque et⁶ magnarum propinquitatum, tam carus, tamque⁷ non absimilis facie Tiberio Principi fuit, ut ple-

//////////

1 Oud. et Wolf. addunt *liber septimus*, secuti librorum numeros quos apinxerunt Casaub. et Græv. in Ed. maj. ex testimonio Suidæ, qui ait, Sueton. Cæsarem Vitas octo libris descripsisse: unde septimo libro complexus est tres Vitas Galb. Oth. et Vitell. octavo tres Flaviorum Vitas. Burm. inclinat in eorum sententiam, qui tot fecerunt lib. quot sunt Vitæ, et huic opinioni favet Medic. 3. in quo hic legitur: *Incipit de Othone Lib. VIII.* et sic porro Lib. *VIII. X.* usque ad *XII.* nec secus præfigunt hos numeros Edd. Sab. et Cald.—2 *Sunt orti* Edd. ante Casaub. præter Rom. contra Mss. *nati sunt* Vind. 2. Cort. sed alterum in marg. In Harlem. deerant priora hujus Vitæ verba ad *procons. Afr.* usque.—3 *Ferento* Cod. Urs. *Ferentio* Medic. 2. a m. pr. Voss.—4 *Silvius* vel *Sylvius* Mss. O. et Edd. Vett. nisi quod in Fouc. sit *filius O.* Cf. Galb. c. 6. et 17.—5 *Fact. est* Periz. Vind. 1. Edd. Rom. Dein L. prænomen deest Medic. 1.—6 Ita edidit Oud. auctoritate Medic. 3. Polit. Vind. Cort. Voss. Cop. Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Steph. quibus accedunt Dun. Fouc. Alii, etiam Ern. Wolf. *magnarum prop.* Statim *propinquitatum* præfert Oud. cum Memm. Cuj. Voss. Obsop.—7 *Tanquam* Dun. Mox eo

NOTÆ

* *Ferentino*] Ferentia, vel Ferentium, oppidum Etruriæ: hodie *Ferento* est, et urbs Latii: Ferentinum et Apuliæ oppidum, cujus meminit Ho-

ratius Ode 4. lib. III. non procul a Venusia ejus patria. De Etrusca civitate videtur hic loqui.

rique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores,^b proconsulatum Africæ, et extraordinaria imperia, severissime administravit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quod motu^s Camilli^c ex pœnitentia præpositos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderant, capite punire, et quidem⁹ ante Principia,^d se coram;^e quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum a Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit,¹⁰ detecta Equitis Romani fraude,^f quem, prodentibus servis, necem Claudio parare, compererat. Namque et Senatus honore rarissimo, statua¹ in Palatio posita, prosecutus est eum: et Claudius allectum inter patricios^g collaudans amplissimis verbis, hoc² quoque adjecit: ‘Vir, quo meliores^h liberos habere, ne opto quidem.’ Ex Albia Terentia, splendida³ foemina, duos tulit filios,⁴ L. Titianum, et mino-

procr. Voss. *est etiam* Edd. Rom.—8 *Metu* Codd. aliqui, teste Torr. Tum *defensionis* Harlem. Ed. Ven. 1. *Cladium* Memm.—9 *Quidam* Harlem. Edd. Sab. Cald. Beroald. pr. *ante municipium* Cop.—10 *Recip.* Memm. Medic. 2. 3. Dein *detectis* Fouc. et *conceperat* Vind. 1.—1 *Statuta* Cop. Abest *et* ante *Claud.* a Memm. Cop. Polit. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. *ut Cl.* Vind. 1. *Claud. Nero* Vind. 2. Cort. *lectum* Fouc.—2 *Hæc* Edd. ante Casaub. sed *hoc* servant plerique Mss. Tum *libertos* Cop.—3 *Vulgo splendidissima.* Illam

NOTÆ

^b *Urbanos honores*] Quæsturam, ædilitatem, præturam, &c. De singulis in Julio.

^c *Motu Camilli*] In aliquibus Mss. legitur *metu*, male, ut patet ex cap. 13. in Claud.

^d *Ante Principia*] Locus erat in fronte castrorum, magna ab ipsis religione cultus, quod in eo aquilæ et signa, quæ dii sunt militares, unde Tacitus 1. Histor. ‘Cujus uxor mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, cum vigilias et cetera militiæ munia eadem lascivia tentasset, in ipsis principiis stuprum ausa,’ &c. In eo loco omnes primi tendebant, primi hastati, primi principes, primipili, primi

Delph. et Var. Clas.

manipuli, primæ decuriæ.

^e *Se coram*] Quod fiebat tantum præsentem Centurionem, nec in castris ipsis, sed extra vallum, ut patet ex hoc loco Senecæ lib. 1. de Ira cap. 16. ‘Damnatus extra vallum deductus est, et jam cervicem porrigebat,’ &c. ‘Tum Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatore jubet,’ &c.

^f *Equitis Romani fraude*] Ejus verosimiliter, de quo in Claud. cap. 13.

^g *Allectum inter patricios*] De patriciis in Aug. ad cap. 2.

^h *Vir, quo meliores, &c.*] Tale quid in Claud. ad cap. 2.

¹ *Splendida*] Vnlgate legebant *splendidissima*, minus bene. Tacitus enim

Sucton.

3 H

rem Marcum cognominem^k sibi. Tulit et filiam, quam vixdum⁵ nubilem Druso,¹ Germanici filio, despondit. [2.] Otho Imperator IV. Kalendas Maias⁶ natus est, Camillo^m Arruntio,⁷ Domitio Aënobarbo Consulibus. A prima adolescentia prodigus ac procax, adeo ut sæpe flagris objurgaretur a patre. Ferebatur et vagariⁿ noctibus solitus, atque invalidum quemque obviorum vel potulentum⁸ corripere, ac distento⁹ sago^o impositum in sublime jactare. Post patris deinde mortem, libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret,^p etiam diligere simulavit, quamvis

lect. confirmant opt. Torr. Memm. Lisl. Viterb. Medic. Dun. Fouc. Cop. Huls. Cuj. Voss. uti legend. docuit Lips. ad Tac. Hist. II. 50. et receperunt Schild. Burm. Ond. Ern. &c.—4 *Fil. tul.* Dun. Vind. 2. Voss. Fouc. Tum *T. Tit.* Edd. Schild. postt. Malit Sab. *Terentianum.* Deest *Marcum* Fouc. *sibi* non agnoscunt Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. et Edd. multæ, quarum *cognomine* Junt. Ald. Arg. Seb. Gryph. Plant. Dol. Bas. *cognomine Otho sibi* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. *cognominem Otho sibi* Sab. Cald. Lugd.—5 Ita Memm. Polit. Vind. Cort. Fouc. Cop. Huls. et membb. Casaub. Vulgo *nondum*, etiam in Burm. Ed. *visdum* Medic. 3. *quamvis nondum* Voss. Item *Germanico* Fouc. *despondebat* Periz.—6 *Al. Maii*, etiam Ed. Wolf. sed *Maius* Ond. cum aliis dedit ex Vind. Cort. et ita Fouc. *Mai* Medic.—7 Nomen hoc suspectum habuit Torr. cum Lips. *Furio* corrigendum censuere Sert. Ursat. in Mon. Patav. l. I. § 2. Noris. in Epist. Consul. Græv. ad loc. aliique. Statim *Ahen.* mallent Torr. Græv. Gron. ut passim. *Aeneob.* Vind. 2. Cort.—8 *Petulentum* Medic. 3. *petulentium* Medic. 2. Dun. *opulentum* Vind. 1. Divisis vocibus, *potu lentum* Memm. Græv. conj. *temulentum.*—9 Vind. 1. *destento*, Harlem. Ed. Camp. *distincto*, Edd.

NOTE

lectionem nostram adjuvat, Hist. II. 'Othoni pater consularis, avus prætorius, maternum genus impar nec tamen indecorum.'

^k *Cognominem*] Torrentius in duobus Mss. legit *cognomine* absque *sibi*, male: constat enim ex Galbæ cap. 6. Othonis Imperatoris patrem, Othonem quoque cognominatum fuisse. Titiani autem filius Cocceianus a Domitiano occisus est, infra in Domit. cap. 10.

¹ *Druso*] Qui fame periit. In Tib. cap. 54.

^m *Camillo*] Qui annus Urbis fuit 784. vel 785. Christi vero circiter

34. Aënobarbus ille Neronis Principis pater fuit, de quo in Ner. cap. 6.

ⁿ *Vagari*] Ita et Nero, in Ner. cap. 26. Quidam legebant *solus*, male: qui enim solus id faciat?

^o *Distento sago*] Hæc est quæ proprie dicitur 'sagatio,' ut post Petrum Pithæum ex Glossario Casaub. annotavit, lasciviæ nempe et ludicri genus, quo obvium hominem, vel canem, &c. enlita aut sago aliove simili stragulo exceptum jactabant in sublime. Martialis: 'Ibis ab excusso missus in astra sago.'

^p *Efficacius coleret*] Ad fortunam scilicet promovendam. Huc respex-

anum ac pæne decrepitam. Per hanc insinuatus Neroni, facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum,¹⁰ ut vero quidam tradunt, et consuetudine mutui stupri: ac tantum potentia valuit, ut damnatum repetundis⁹ consularem virum, ingens præmium pactus, prius quam plane restitutionem^r ei impetrasset, non dubitarit¹ in Senatum ad agendas gratias introducere. [3.] Omnium autem consiliorum secretorumque particeps, die, quem necandæ matri Nero² destinaverat, ad avertendas³ suspiciones cœnam utrique exquisitissimæ comitatis dedit. Item Poppæam⁴ Sabinam,⁵ tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, demandatamque interim sibi, nuptiarum specie⁵ recepit. Nec corrupisse^t contentus, adeo dilexit,

Ven. Med. *discincto*. Mox atque pæne Periz.—10 Hinc iterum lacuna erat usque ad *astant. misc.* proximo cap. in Harlem. Tum Urs. legi jussit e Cod. *de repet.*—1 Hæc est conjectura Salm. probata Wolf. Al. *dubitarit*. In Fouc. *habitarit*.—2 Hoc ord. Memm. opt. Torr. Medic. Vind. 2. Cop. Cnj. Dun. Edd. Burm. Gron. Ond. seqq. Vulgo *Nero nec. matr.* Paulo ante *participes* Cop. Ceterum *diem* Medic. 3. Memm. opt. Torr. *quam* Vind. 2. Fouc. *destinavit* Medic. tr. Dun. Voss. Cnj. Cop. Edd. Gron. Burm.—3 *Convert.* Edd. Sab. Lugd. Arg. Junt. *non ad avert.* Fouc.—4 *Pompeam* Memm. Medic. 2. *Pompeiam* Medic. 1. Vind. 1. Fouc. Periz. alique plures cum Edd. sæc. xv. ut supra sæpius. *Poppeiam* Medic. 3. Polit. *Poppeiam* Vind. 2. Cort. Quædam Edd. *Popæam*.—5 *Nupt. sibi sp.* Vind. 1. Periz. Edd. Rom. Ven. Med. Bon. &c. *nupt. spem* Fouc. Dein *corripuisse* Medic. 2. cum Edd. Bas. Steph. Gryph. Plant. *corrupuisse* Vind. 1. *corripisse* Ed. una Ven. Vocem omittit opt.

NOTÆ

isse videtur Juvenalis: ‘optima summi Nunc via processus vetulæ vesica beatæ.’

⁹ *Repetundis*] Ursinus in veteri codice legit *de repetundis*, bene: sic enim semper loquuntur jurisconsulti: aut *repetundarum*: sed præpositio-nis omissio huic auctori familiaris est, ut jam supra notatum: de crimine illo supra in Jul. ad cap. 43.

^r *Restitutionem*] In Senatum scilicet, quo motus fuerat lege Julia propter condemnationem illam; talem enim pœnam Julius isti crimini statuerat, ut in Jul. cap. 43. et Tacitus

confirmat Histor. r. ‘Redditus Cadio Rufo, Pædio Blæso Senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio et Nerone ceciderant.’

⁵ *Poppæam Sabinam*] De hac jam supra quædam in Ner. ad cap. 15. Suetonio Plutarchus assentitur in hac historia referenda, quam Tacitus Anal. XIII. narrat paulo aliter.

^t *Corrupuisse*] Alii legunt *corripuisse*, quasi *arripuisse*. Melius videtur *corrupuisse*, hoc est, ab amando Nerone alienasse: nec enim stuprum dici potest, si Tacitum audias, qui ejus uxorem tunc fuisse refert.

ut ne rivalem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe non modo missos ad arcessendam ⁶ non recepisse, sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus astantem, miscentemque frustra minas et preces, ac depositum reposcentem. Quare, diducto ^u matrimonio, sepositus est ^v per causam legationis in Lusitaniam. Id satis ⁷ visum, ne pœna acrior mimum omnem ⁸ divulgaret; qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit:

Cur Otho mentito ⁹ sit, quæritis, exul honore?

Uxoris mœchus cœperat esse suæ.

Provinciam administravit quæstoribus per decem annos, moderatione atque abstinencia singulari. [4.] Ut tandem ultionis occasio ¹⁰ data est, conatibus Galbæ primus accessit: eodemque momento et ipse spem imperii cepit, [†] magnam quidem ex ¹ conditione temporum, sed aliquanto majorem ex ² affirmatione Seleuci ^w mathematici; qui, cum cum olim superstitem Neroni fore spondisset,

Torr.—6 *Exercendam Fouc. arcessendum* Mss. Torr. Infra *deposcentem* Periz. Edd. Rom. *deducto* duo Medic. Fouc. duo Torr.—7 Ex Memm. ita edidit Casaub. cum seqq. In ceteris scriptis et Edd. *Et satis*.—8 *In unum omn.* Fouc. Harlem. *in unum hominem* Edd. Ven. tr. *hominem* etiam in Periz. Mox *innotuit* Vind. 2. Cort. Pulm. uterque, cum Edd. Junt. Lugd. Ald. Arg. Steph. *discidio innot.* Fouc.—9 *Mentitus* Vind. 1. Periz. Edd. Rom. *merito* Medic. 1. Voss. In fine cap. *moderationem atque abstinenciam* Fouc.—10 Sic Dun. et forsan Memm. cum Edd. Casaub. et seqq. Al. *occ. ult.* quem ord. tuentur Oud. Wolf. In Fouc. est: *cor... Gallia pr. accepit*.—1 Ita duo Mss. Torr. Pal. 1. Medic. 1. quos secuti Torr. Græv. Ern. Bip. &c. Copulam *et ante ex cond.* agnoscunt reliqui Mss. et restituerunt Burm. Oud. Wolf.—2 *Et aff.* Harlem. Edd. Med. pr. Sab. Cald. Pro *nathem.* in marg. Ed. Ant.

NOTÆ

^u *Diducto*] *Torrentius deducto* legit, nec probat; *diducere* enim *dirimere* est, ut et Horatius lib. III. Od. 9. 'Quid si prisca redit Venus, Diduc-tosque jugo cogit aheneo,' &c.

^v *Sepositus est*] *Aliam causam affert Tacitus* lib. XIII. Quo tamen loco admodum corrupte legitur: 'Otho sive amore incantus, laudare formam uxoris (Poppeæ) apud Prineipem, sive ut accenderet, ac si eadem fœmina potirentur, id quoque

vinculum potentiam ei adjiceret,' &c. Paulo infra: 'Dejicitur familiaritate sueta, post congressu et comitatu Otho, et postremo, ne in urbe æmulatus ageret, provinciæ Lusitaniæ præficitur.'

† A. U. C. 821.

^w *Seleuci*] *Ptolemæum* vocant Tacitus et Plutarchus, unde utroque nomine appellatum colligere est, ut de Harpocra Claudii liberto: in Claud. ad cap. 28.

tunc ultro³ inopinatus advenerat, imperatorum quoque brevi repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quenquam genere omisso, quoties cœna Principem acciperet, aureos^x excubanti cohorti viritim dividebat: nec eo minus⁴ alium alia via militem demerebatur. Cuidam^y etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit emancipavitque;^{5z} ut jam vix ullus esset, qui non et⁶ sentiret et prædicaret, solum successione imperii dignum. [5.] Speraverat autem fore,⁷ ut adoptaretur a Galba; idque in dies expectabat. Sed postquam, Pisone prælato,⁸ spe decidit, ad vim conversus est; instigante super animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim dissimulabat, 'nisi Principem,

//////////

Gryph. est mago. Statim *Seleutius* Medic. 1. 3.—3 *Ultrò* deest opt. Torr. Dein *imparat.* Fouc.—4 *Nec quo minus* Medic. 1. *nec hominus* Medic. 3. *nec minus* Dun. Medic. 2. Cuj. quod arrisit Ern. *nec ea via minus* Fouc. Tum *militem* exhibuerunt ante Baumg. tres Edd. Colin. Bas. 1546. Scriv. Gron. Burm. Ern. Bip. Wolf. Servavit Oud. lectionem Codd. et Edd. Vett. *militum*. Burm. etiam conj. *milites*.—5 Torr. et Guj. emendaverunt, *eique mancipavit*, sed correctione nihil opus esse, Ond. et Ern. docuerunt. Mox *ullus vix* Vind. 2.—6 *Et exulat* a Vind. 1. 2. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Ald. Junt. pluribusque. In Bon. *et non sent.* Tum Burm. revocavit *successionis*, quam lect. dant Medic. 2. Dun. Voss. Harlem. et Edd. Vett. præter Rom. *successioni* Cuj.—7 *Sperav.* Otho fore Fouc. qui et *in diem*. Cop. Medic. 1. 3. *in die*.—8 *Relato* Cod. Urs. a spe Vind. 1. Mox *et magn.* Edd. Rom. *magnitudinem*

NOTE

^x *Aureos*] Plutarchus in Othone aureum quoque divisum dixit: Tacitus 1. Hist. 'Cohorti excubias agenti viritim centenos nummos dividebat.' Dio vero libro LV. aureum unum viginti quinque drachmis æstimat. Cum igitur drachma eadem sit cum denario, ut in Jul. ad cap. 4. centeni nummi et viginti quinque drachmæ unam et eandem summam efficiunt: denarius enim quatuor sestertiis nummis æquivalet, ut ibidem probatum est; unde patet aureum unum, quem auctores isti viginti quinque drachmis aut centenis sestertiis æstimant, viginti quinque denarios valere, nostra-

tes vero libras quatuor, additis septem assibus itidem nostratibus cum semisse. Quod juxta Budæum semper intelligendum est: nam secundum alios, qui cestertium duplo pluris et amplius æstimant, hac proportionem summa crescit. Qui tamen aurei valor paulo immutatus est sub recentioribus Imperatoribus.

^y *Cuidam*] Cocceio Proculo speculatori, ut refert Tacitus 11. Hist.

^z *Emancipavitque*] Hoc est, ab omni onere et servitute immunem præstitit: quod 'dono dare' simpliciter dixit Tacitus 11. Hist. ubi rem narrat.

se stare non posse: nihilque referre,⁹ ab hoste in acie, an in Foro sub creditoribus, caderet.' Ante paucos dies servo Cæsaris pro impetrata dispensatione^a decies sestertium^b expresserat. Hoc subsidium tanti cœpti fuit. Ac primo¹⁰ quinque speculatoribus^c commissa res est, deinde decem aliis, quos singuli binos prodixerant: omnibus dena sestertia^d repræsentata, et quinquagena promissa. Per hos sollicitati reliqui, nec adeo multi; haud dubia fiducia, in ipso negotio plures affuturos.^{1 e} [6.] Tulerat^{2 f} animus, post adoptionem statim castra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi: sed obstitit respectus cohortis,

Harlem. Edd. Ven. Junt. Arg. Lugd.—9 *Refelle* Memm. *refelli* Medic. 2. Dun. Voss. Huls. Cuj. *rèferri* Medic. 1. *refelli vel referre* Medic. 3. Postea *crederet pro caderet* Harlem. Ed. Cald.—10 *At pr.* Fouc. Statim *spec.* rursus dant Memm. et optimus quisque Cod. pro vulg. *spic.* Habent *peculatorib.* Harlem. Periz. a m. pr. et Ed. Ven. 1. Item *res est* edidit Ond. fide Memm. Medic. Cop. Vind. Polit. Fouc. Al. *est res*, etiam in Wolf.—1 Ita legend. conj. Grut. cui Torr. Græv. Burm. &c. obsecuti sunt, et jam ediderunt Bon. Dol. aliique. Memm. Viterb. Pal. 1. 2. Medic. 1. 3. Voss. Huls. Cop. *plures affuturi.* In reliquis *plurib. affuturis*, quod non displicet Baumg. suppleto *ut* aut *quasi* e Græco usu, ut notavit Casaub. Conj. Burm. *plures affluxuros.*—2 Sic Memm. Dun. Periz. Voss. Medic. 2. et Edd. ante Casaub. qui cum ceteris Codd. dedit *erat.* Illud reposuerunt Burm.

NOTÆ

^a *Pro impetrata dispensatione*] Quod id illi muncri impetrasset a principe.

^b *Decies sestertium*] Hoc est, 43750. lib. Quantam summam a servo Galbæ Principis tam avari potuisse ferri Torrentius admiratur, utpote cum Galba dispensatori suo ordinario paropsidem leguminis mercedem dedisset, ut in Galba cap. 15. Sed fuit forte dispensatio quædam extraordinaria, quales erant illæ de quibus Plinius lib. xxxiii. cap. 11. ubi de citerioris Hispaniæ dispensatore, et lib. vii. cap. 39. ubi de quodam Neronis servo, qui cum Armeniaci belli dispensator esset, libertatem redemit centies vicies, hoc est, 524000. lib.

^c *Quinque speculatoribus*] Aliter Ta-

citus 1. Hist. 'Suscepere duo manipulares imperium populi Romani transferendum, et transtulerunt,' &c. De speculatoribus jam supra non semel.

^d *Dena sestertia*] Hoc est, 437. lib. 10. s. quinquagena vero 2187. lib. 10. s. ubi notandum, sestertios a Suetonio notis suis exprimi, sestertia vero ipsa voce proferri, ut ea distinguat. Ut distinguenda esse probatum est ad cap. 4. in Jul. et cap. 6.

^e *Affuturos [affuturis]* Sic Torrentius et Casaubonus iu suis libris, præterquam in Viterbicus, in quo *plures affuturi.* Beroaldus et Sabellius *plures affuturos*, clarius.

^f *Tulerat [Erut]* Alii *tulerat.* De castris prætoris in Tib. ad cap. 37.

quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidia; quod ejusdem statione [§] et Caius fuerat occisus, et desertus Nero. Medium quoque tempus religio ^h et Seleucus ³ ⁱ exemit. Ergo destinata die, præmonitis consciis, ut se in Foro sub æde Saturni ad Milliarium aureum ^k opperirentur, mane Galbam salutavit; utque consuerat, osculo exceptus, ^l etiam sacrificanti interfuit, ⁴ audivitque prædicta haruspis. ^m Deinde liberto, adesse architectos, ⁿ nuntiante, quod signum convenerat, quasi venalem domum inspecturus ⁵ abscessit:

Ern. Bip. Wolf. Conjecturam Urs. fuerat probat Oud.—3 Petr. Faber in Semestr. III. 25. suasit: relig. et ipse locus ex. quem refutavit Casaub. Tum promouitis Harlem.—4 Conj. Ern. superfuit. Paulo ante consueverant dant omnes Mss. cum Edd. præter Wolf.—5 Quasi juvenalem inspect. Medic. 2. a m. pr. in ven. Cuj. dom. ven. Vind. uterque. Mox in muliebri Vind. 1. lectica-

NOTÆ

[§] Statione] Dum staret in excubiis; alio enim sensu hic sumi videtur, quam supra in Ner. cap. 34. et 47.

^h Religio] Vel quod non faverent haruspicum responsa, vel quod fausta auspicanti non fuissent auguria, ut Ner. cap. 8. vel quod infelices sibi dies quosdam crederet, sicut Augustus omnes Nonas, ut in Aug. cap. 92. vel quod illi dies intermedii ex iis essent, qui publice religiosi, aut quibus, tradita quadam a majoribus superstitione, magni momenti negotia inchoare non audebant. Juven. Sat. VI. vs. 570. 'Qui mensis damnis, quæ dentur tempora lucro.'

ⁱ Seleucus] Mathematicus ille, de quo paulo supra: hujusmodi hominibus inconsultis nil quicquam tunc temporis aggredi mos erat. Juven. ibid. vs. 552. 'quicquid Dixerit astrologus, credent a fonte relatum Ammonis,' &c. De hoc Seleuco idem Juvenalis ibid. verosimiliter agit: 'Cujus amicitia conducendaque tabella Magni civis obit, et formidatua Othoni.'

^k Milliarium aureum] Sic dicebatur

columna in capite Fori Romani erecta, ex metallo, ut ait Plutarchus in Galba, quod ab ea viæ omnes Italiae inciperent, et in eam quoque desinerent, inscripta locorum omnium distantia: quam distantiam quia milliariis definiabant, inde nomen ei fecerunt. Sed verosimillimum est, non intelligi, nisi de consularibus viis, per quas exercitus educerentur. Dio lib. LIV. hujus auctorem facit Augustum, cum viarum curam ageret. De quo etiam Plinius lib. III. cap. 5.

^l Osculo exceptus] De illa consuetudine in Tib. ad cap. 34.

^m Prædicta haruspis] Tacitus sic narrat: 'XVIII. Kalend. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis Galbæ, haruspex Umbricius tristitia exta et instantes insidias ac domesticum hostem prædicit, audiente Othone (nam proximus astiterat) idque ut lætum e contrario et cogitationibus suis prosperum interpretante.'

ⁿ Adesse architectos] Idem Tacitus: 'Causam digressus requirentibus, finxit emi sibi prædia vetustate suspecta, ideoque prius exploranda.'

proripuitque se postica parte^o Palatii ad constitutum.^p Alii, febrem simulasse, aiunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella,^q in castra contendit: ac deficientibus lecticariis,^r cum descendisset, cursumque cepisset,⁶ laxato calceo restitit, donec ommissa mora succollatus,^s et a præsentè comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad⁷ Principia^t devenit, obvio quoque non aliter, ac si conscius et particeps foret, adhærente. Ibi missis, qui Galbam et Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus⁸ militum animos nihil magis pro concione testatus est, quam ‘id demum se habiturum,^u quod sibi ipsi reliquissent.’ [7.] Deinde⁹ vergente jam die^v iugressus Senatum, positaque brevi ratione,^{10w} quasi

ribus Voss. Cuj.—6 *Cepiss.* Edd. Sab. Bon. Bas. Junt. Lugd. Dein *amissa* duo Torr. Medic. 1. Cop. Huls. *omissa Marti* Cuj. *commissa* Fouc. Edd. Ven. 2. 3. Torr. totum illud *om. mora* expungi mallet. Huls. *succollatus*.—7 *Ac Pr.* Ed. Plant. Postea *obvioque non* Fouc.—8 *Sollicitationib. anim. mil.* Vind. *Infra quasi* pro *quam* Fouc. *Dein ipsi* præbent Medic. 2. Dun. Fouc. Voss. Cuj. Harlem. Periz. Cort. cum Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Pulm. et seqq. in quibus *illi*, quod retinet quoque Burn.—9 *Dein* Memm. Voss. opt. Torr. Medic. Polit. Vind. 1. Voss. Fouc. uterque Pulm. Edd. Rom. Steph. Oud.—10 *Oratione* Memm. Viterb. Cop. Harlem. Periz. Fouc. et omnes Oud. item Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Col. Plant. &c. receperuntque Ern.

NOTE

^o *Postica parte*] Vide in Claud. ad cap. 18. Tacitus per Tiberianam domum et libertum inuixum abiisse dicit, non se proripuisse.

^p *Constitutum*] Tempus scilicet et locum.

^q *Abditus propere muliebri sella*] Hinc patet, mulierum sellas, quibus in publicum prodibant, opertas fuisse.

^r *Lecticariis*] Qui sellam ferebant præ nimia festinatione defatigatis. Id quoque Tacitus aliter, nec a pluribus quam viginti et tribus consalutatum affirmat, tanta paucitate trepido Galba, ‘sed is habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent

pauci, plures vellent, omnes paterentur.’

^s *Succollatus*] Ita et in Claud. c. 10.

^t *Ad Principia, &c.*] Vide supra ad cap. 1.

^u *Id demum se habiturum*] Tacitus 1. Histor. ‘Nec deerat Otho proteudens manus adorare vulgus, jacere oscula, et omnia serviliter pro dominatione facere.’

^v *Vergente jam die*] Tacitus 1. Histor. ‘Exacto per scelera die, novissimum malorum fuit lætitia. Vocat Senatum Prætor urbanus, certant adulationibus ceteri magistratus, &c.

^w *Positaque brevi ratione*] Sic legitur in libris omnibus, excepto Viterbi-

raptus de publico, et suscipere imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super ceteras gratulantium adulantiumque¹ blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum^x indicium recusantis dedit: immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus^y primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum præsides, Neronis cognomen adjecit.² Certe et imagines statuasque ejus reponi passus est, et procuratores^z atque libertos ad eadem officia revocavit. Nec³ quicquam prius pro potestate subscripsit,^a quam quingenties sestertium ad peragendam Auream domum.^b Dicitur ea nocte per quietem⁴ pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque a concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia piaculorum genera manes Galbæ, a quo deturbari expellique se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsus,⁵ identidem obmurmurasse:

Τί γάρ μοι^c καὶ μακροῖς αὐλοῖς;⁶

~~~~~

Bip. Conj. Burm. *expositoque brevi oratione*, Oud. *propositaque brevi ratione*, vel *perorataque brevi oratione*, Walth. Obs. p. 29. *positoque brevi orat.* Müll. *postquam brevem orationem*, v. *post habita brevi oratione*. Sed *ratione* tuentur Mss. Torr. Corsend. Dun. et defendit Wolf. vel *proposita* legere malit cum Oud.—1 *Adul. gratul.* Vind. 2. Tum *initium recus.* Medic. 2. *judicium* Vind. 1. Ed. Camp. in qua etiam *dederat*.—2 *Adjecit* Harlem. *cognomine* Ven. 1. Paulo ante *suis* deest Cop. nec admodum necessarium putat Burm. Dein *et ante imag.* non habet Cop.—3 *Ne qu.* Harlem. et Edd. sæc. xv. præter Rom. sec. Mox *sestertia* Edd. Bas. Gryph. Pulm. Torr. *peragendum* Cort. Edd. Rom.—4 *Per quæ etiam pav.* Cuj. Dein *conversantibus* Medic. 1. 3. Polit. Huls. ac *jacere* Edd. Bon. Med. Lugd. Par.—5 *Prolapsus* opt. Torr. Voss. Dun. quod defendit Duk. ad Flor. l. ii. c. 6.—6

NOTÆ

ensi, in quo *oratione*. Simplex hic pro composito, 'posita' pro 'exposita.'

^x *Nullum*] Forte quod apud nonnullos Romanos favorabile Neronis nomen esset, ut fuisse constat ex cap. 57. in Ner. quos inter annumerari potuerit 'miles urbanus longo Cæsarium sacramento imbutus, et ad occidendum Neronem arte magis et impulsu, quam proprio ingenio traductus,' ut ait Tacitus.

^y *Diplomatibus*] Hoc est, mandatis: in Ner. ad cap. 12. &c.

^z *Procuratores*] Qui res ejus curabant. De quibus in Claud. ad cap. 12.

^a *Subscripsit*] Ad solvendum scripsit. Vide in Tib. ad cap. 32. Quingenties, hoc est, nostro ritu, 2187500. lib.

^b *Auream domum*] De qua plura in Ner. cap. 31. &c.

[8.] Sub idem vero tempus,⁷ Germaniciani exercitus in Vitellii verba jurarant. Quod ut⁸ comperit, auctor Senatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, electum jam Principem: quietem et concordiam suaderet. Et tamen per internuntios ac literas, consortem imperii generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello, jamque⁹ ducibus et copiis, quas Vitellius præmiserat, appropinquantibus, animum fidemque prætorianorum erga se¹⁰ pæne interneccione amplissimi ordinis expertus est. Placuerat^d per classarios arma transferri, remittique navi-

~~~~~

Αουαοις Medic. 3. αουαοις Voss. ἀσύλοισ Polit. Vind. 2. Cort. Pal. 2. 3. cum Mss. Casaub. et Urs. et Edd. Rom. Deest Medic. 1. μουλοῖς Pal. 1. in aliis δούλοισ. Desunt Græca Harlem. Ed. Ven. 1. In Edd. nonnullis sunt Latina: *Quid mihi et cum magnis asillis*, ut Bon. Lugd. Mallet Sab. ex Xiphil. LXIV. 7. ἀλλοῖς ἀλλείν, repugnante Erasm. in'Præf.—7 *Tempus exulat* a Medic. 1. Tum *Germanici* Periz. Fouc. Medic. 1. 3. Polit. Vind. uterque, Cort. cum Edd. Rom. Bon. in quibus etiam *juravit*, et ita Periz. Harlem. *juraverat* Lugd. *jurant* Medic. 1. Vind. 1. *juraverunt* Polit. *jurarunt* Nonn. Vulgo *juraverant*, sed *jurarant* e Memm. Medic. 2. Dun. &c. substituerunt Græv. Gron. Burm. Ern. seqq.—8 *Ubi comp.* Vind. 2. Postea *quiet. concord.* Medic. 1. 3. Cop. *suadere* Vind. 1. ac *generum se* Medic. 1. Cop.—9 Cum Burm. et Ern. addidit copulam Oud. ex sententia et Mss. Torr. Medic. Polit. Vind. 1. Cort. Cop. Periz. Voss. Cuj. Edd. Rom. Bon. item Dun. Fouc. Vulgo *jam d.* —10 *Erga se præt.* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. tres Burm. cum Edd. Rom. Hinc *erga præt.* omisso *se*, Vind. 1. Harlem. Edd. Ven. Med. Lugd. Junt. Arg. Statim *internec.* Medic. 1. Vind. 1. Cort. et Edd. Vett. ut cap. 12. et passim; *interneccione* Medic. 3. cum Ms. Schotti et aliis.—1 In O. Mss. præter Torr. et in plerisque Edd. legitur: *expert. est: et plac.* sed τὸ et omittunt Burm. Græv. Gron. plena distinctione post *est* posita. Conj. Lips. *etenim pl.* Glar. *quando pl. ad class.* Oud. *Ostiam pl.* Dein *præmittique* Ed. Steph. unde corr. Burm. *pl. ad class. a. tr. præmittique n.* cui astipulatur Ern. vel sumit

NOTÆ

^c τί γάρ μοι, &c.] *Quid mihi cum longis tibiis?* In re divina facienda tibiis adhibebant; unde cum sibi non profutura videret ea sacrificia, dicebat, Quid me sacris operam dare, et piaculis pacem Deum quærere juvat? Paulo aliter leguntur hæc verba apud Xiphilinum, τί γάρ με εἶδει μακροῖς ἀλλοῖς ἀλλείν; *Quid me oportebat magnis tibiis canere?* quasi ipsum impensæ pœnituisse factæ, ad sacrificium nil profuturum. Nisi ad susceptum imperium referatur, quod nempe onus fuisset suis viribus impar. Juvenalis

Sat. II. vs. 35. 'buccæ Noscenda est mensura tuæ.' Nam quemadmodum buccis omnibus non conveniunt grandiores tibiæ, ita, &c. Vide Turneb. lib. v. cap. 1. et lib. XVII. cap. 20.

^d *Placuerat*] Casaubonus delet conjunctionem *et*, finita ante verbum periodo, bene; incipit enim narratio eorum quæ secuta sunt. De classariis illis in Galba cap. 12. Rem illam fuisse et paulo aliter narrat Plutarchus.

bus. Ea² cum in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes, nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt, cædem Senatus flagitantes: repulsisque Tribunorum,^e qui inhibere tentabant, nonnullis et occisis, sicut erant cruenti, ubinam Imperator esset,³ requirentes, perruperunt in triclinium usque,^f nec nisi viso destiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpropere inchoavit, nulla, ne religionum quidem, cura, sed et motis necdum conditis⁴ ancilibus,^g quod antiquitus infaustum habetur;⁵ et die, quo

pro simplici mitti. Suasit Oud. *demittique*, probante Wolf. Vulg. defendit Bauug. Ceterum *inanibus* pro *navibus* Medic. 3.—2 *Et cum* Edd. sæc. xv. Mox *præmerentur* Dun. ac deest Periz. Harlem. Edd. Rom. et reliquis Vett. usque ad Bas. Tum *concurrerunt* Vind. 2. Cort. cum uno Torr. ipso probante.—3 *Esset Imp.* Vind. 2. Tum *prorup.* duo Torr. uterque Vind. Cort. dno Pulm. totidem Barm. et Edd. Vett. ante Bas. Abest *nisi* a Vind. 1. *etiam* a Vind. 2. in quo et Periz. *incohavit*. Item *propere* habent Dun. Cop.—4 *Nondum cond.* Cop. *necdum* Edd. Rom. *cognitis* Huls. Verba: *nulla ne, &c.* usque ad *conditis* desunt Fouc.—5 Ita Memm. Polit. Pal. 3. Cuj. et pro vulgo *haberetur* reposuerunt Ern. Oud. et seqq. Totum verbum Grutero suspectum est. In-

NOTÆ

^e *Tribunorum*] ‘Resistentem seditioni Tribunum et severissimum Centurionum obruncant,’ &c. Tacitus.

^f *In triclinium usque*] Idem Tacitus: ‘Erat Othoni celebre convivium primoribus fœminis virisque, qui trepidi fortuitusne militum furor, an dolus Imperatoris, modo constantiam simulare,’ &c. Quid sit triclinium, in Jul. ad cap. 43. &c. Hic sumi videtur pro ipsa cœnatione.

^g *Ancilibus*] Ancile scutum quoddam breve, sic dictum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum immumque latius esset medio, quale Numæ temporibus e cœlo cecidisse narraverunt, vocemque auditam, potentissimam Urbem fore, quamdiu in ea mansisset. Ne igitur illud internosci posset, et furto surripi, facta sunt ejusdem generis plura alia, quæ Romani quotannis stato tem-

pore, mense scilicet Martio, per urbem circumferebant, ac tricesimo demum die recondebant. Toto autem illo spatio, aut saltem diebus quibus movebantur, tanta superstitione tenebantur homines, nihil ut quicquam nisi infaustum publice geri posse crederent. Hinc Livius lib. vii. decad. iv. ‘Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia dies forte, quibus ancilia moventur, religiosi ad iter inciderant,’ &c. Suetonius hic, et Tacitus i. Hist. in fine: quin et privata hoc tempore negotia differrent, ut de matrimonio indicat Ovidius iii. Fast. ‘Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis; Condita cum fuerint, aptius omen erit.’ Turnebus Advers. lib. v. cap. 1. assentitur Servio, qui ad hunc viii. Æneid. versum, ‘vique impulit arma:’ ‘Qui belli susceperat curam,’

cultores Deum matris^h lamentari et plangere incipiunt; præterea adversissimis auspiciis.ⁱ Nam et victima Diti patri cæsa⁶ litavit;^k cum tali sacrificio contraria exta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Tiberis^l retardatus, ad vicesimum etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam viam offendit. [9.] Simili temeritate, quamvis dubium nemini esset,⁷ quin trahi bellum oporteret, quando et fame et angustiis locorum urgeretur hostis, quam primum tamen⁸ decertare statuit: sive impatiens longioris sollicitudinis, speransque, ante Vitellii adventum profligari plurimum^m posse; sive impar militum ardori, pugnam deponentium. Nec ulli⁹ pugnae affuit, substititque¹⁰ Brixelli.ⁿ

fra *adversis ausp.* Edd. Rom. *avers.* Fouc.—6 Hanc lect. servant Memm. Medic. 2. Dun. Voss. Cuj. Edd. Steph. Græv. Burm. Ern. Oud. &c. Gron. vetustam lect. *victimam D. p. casus* retinuit. Fouc. *casus dictavit.* Deest et ante *vict.* Harlem. Edd. Med. Sab. Beroald. Cald. *Infra ruinæ* habet Dun.—7 *Esset nem.* Viud. 1. Periz. Edd. sæc. xv. aliæque. *Dein quin et fame* Periz. *quando ut et Lugul. et post fame* non agnoscunt Ven. 2. 3. Cald. Med. sed in marg. Sab. ascriptum, *et fame ex ang.* *Supra trahi illum op.* Fouc.—8 Non habent *tamen* Medic. 2. a m. pr. Ed. Steph. ejus margini man. doct. notaverat *tum.* Pro *plurimum* in nonnullis Codd. extat *pralium*, teste Torr.—9 Ita rescribend. jussit Græv. cum Memm. Medic. 2. Dun. Voss. Cuj. (in quo *pugnare*) Lys. probantib. Ern. Oud. &c. In Cod. Urs. et Ed. Bas. tert. *ille.* Vulgo *illi.*—10 *Stititque* Huls. *Dein Brixelli* per e efferunt Mss. Q.

NOTÆ

inquit, ‘sacrarium Martis ingressus, primo ancilia commovebat, post hastam simulacri ipsius, dicens, MARS VIGILA.’ Sed ibi nulla condendorum mentio, nulla necessitas.

^h *Cultores Deum matris*] Cybeles scilicet, cujus sacerdotes Galli dicebantur, de quibus in Augusto ad cap. 68. Servius ad ix. *Æneid.* ‘Mater magna instituit, ut quotannis in sacris suis plangeretur,’ &c. in solatium scilicet amissi Athys adolescentuli, quem deperibat, cujus nota fabula.

ⁱ *Adversissimis auspiciis*] Enumerat ea Tacitus i. *Histor.* in fine.

^k *Litavit*] Hoc est, placavit, quod signum erat accepti sacrificii, et Othonem brevi ad illum Deum migra-

turum, cui gratum obtulerat sacrificium. Hinc dicit, contraria exta in his sacris esse potiora: quo confirmatur, quod super hac re notatum est in Jul. ad cap. 81.

^l *Tiberis*] Hic, auctore Plinio lib. 11. cap. 5. ‘Vates quodammodo intelligitur, ac monitor auctu semper religiosus.’ Plutarchus in *Othone* scribit, Tiberim ita nunquam excrevisse, nec eluvione sua tantum intulisse damni.

^m *Profligari plurimum*] Alii legunt *pralium*, quod esset clarius; nam profligare est prorsus conficere et absolute, ut apud Ciceronem *Epist.* 29. lib. xii. ad *Famil.* ‘Profligato bello et pæne sublato, renovatum bellum

Et tribus quidem, verum mediocribus præliis, apud Alpes, circaque Placentiam, et ad Castoris,¹ quod loco nomen est, vicit: novissimo maximoque apud Betriacum² fraude superatus est; cum, spe colloquii facta, quasi ad conditionem pacis militibus eductis,³ ex improvise, atque in ipsa consalutatione,⁴ dimicandum fuisset. Ac statim moriendi impetum cepit: ut multi, nec frustra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraret, quam desperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe residuis, integrisque etiam nunc,⁵ quas secum ad secundos casus detinuerat, et supervenientibus aliis e Dalmatia, Pannoniaque^r et Mœ-

et Edd. præter Casaub. 1610. Schild. *Bryxelli* Rom. Gryph. Plant.—1 *Ad castros* Medic. Polit. Vind. 1. Huls. et aliquot Casaub. Mallet Oud. *Castores*, et mox inducere *quod*. In Voss. *victi* pro *vicit*, et *novissimoque maximo* habent Edd. sæc. xv. exceptis Rom. Ven. 1. Ceterum in Dun. Cnj. *circaque apud B.* mediis omissis.—2 Ita Memm. Medic. 1. 3. Pulm. Codd. Pith. Viterb. quod cum Turneb. receperunt Græv. Burm. Ern. Ond. seqq. *Betriadum* Polit. Ed. Lips. *Breiciacum* Medic. 2. Pal. 2. 3. Ed. Camp. *Breaticum* Cop. *Bretiam* Pal. 1. *Bretiam cum* Dun. *Bresiam cum* Voss. Alii *Bebriacum* cum Edd. Vett. nisi quod in una alterave sit *Bebryacum*.—3 Burm. conj. *reductis*, vel distinguend. *pacis, mil. eductis ex imp. &c.* Testatur Gnj. in quibusdam Codd. esse *pacis est*.—4 *Consultatione* duo Torr. Memm. Corsend. Nonn. Medic. 1. Polit. Vind. Cort. Periz. Harlem. Voss. Edd. sæc. xv. aliæque, placuitque Græv. *ex ipsa c.* Vind. 2. Cort. *Mox propositum cep.* Vind. 1. a m. pr. Fouc.—5 *Etiam tunc* Cod. Urs. probantib. Torr. Guj. Græv. Conj. etiam Torr. *etiamnum.* Tum a *Dalm.* Periz. Voss. Edd. Rom. *Pannonia et M.*

NOTÆ

gerere conamur.' Et Tacitus eodem sensu usus est hoc verbo: de cuius tamen significatione aliter Gellius lib. xv. cap. 5.

^a *Brixelli*] *Brixillum* sive *Brixellum*, Galliæ togatæ Cispadanæ civitas ad ipsum Padum, hodieque *Brissello*, in Ducatu Mutinensi.

^o *Ad Castoris*] Locus est ad duodecimum a Cremona lapidem, cujus meminit quoque Tacitus, juxta emendationem Lipsii, cum ante legeretur *castrorum*.

^p *Betriadum* [*Bebriacum*] Dissentiunt ferme omnes, tam Græci, quam

Latini, in scribenda hac voce. Viterbiensis et Lislæi codices *Betriadum*, quidam apud Eutropium *Betriadum*, ut et Plutarchus. Alii *Bebriacum*, &c. Juven. Sat. II. 'Bebriaci in campo spoliū affectare Palati.' Oppidum olim, nunc pagus est, quem dicunt *Labina*, Cremonam inter et Veronam.

^q *Consalutatione*] Torrentius in duobus codicibus legit *consultatione*, male, ut colligere est ex Tacito, rem narrante fusius.

^r *Pannoniaque*] De hac in Tib. ad cap. 17. Mœsia dividitur in superior-

sia: ne victis⁶ quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiaë quidvis discriminis ultro, et vel solæ subirent. [10.] Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis,⁷ tertiae decimae legionis Tribunus angusticlavius.¹ Is⁸ mox referre crebro solebat, Othonem etiam privatum usque adeo detestatum civilia arma,⁹ ut, memorante quodam inter epulas de Cassii Brutique exitu, cohorrerit: nec concursurum cum Galba fuisse, nisi confideret,¹⁰ sine bello rem transigi posse: tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum, qui, cum cladem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris,¹ quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit.² Hoc viso, proclamasse eum,

Harlem. *Messia* Rom. sec. Ven. Junt. Arg. et deest Vind. 2. Cort. Periz.—6 *Nec vict.* Medic. Dun. Polit. Cort. Periz. Cuj. *nec quidem v.* Edd. Rom.—7 *Lætus* Memm. Medic. Cop. Voss. Corsend. cum aliquot Casaub. et Ed. Ven. 1. ac prætulit Steph. *Lectus* Vind. 1. *Mox august.* Mss. et Edd. Vett. plurimi, et in multis, divisio vocib. *Angusti Clav.* Vind. 1. habet *dec. tert.* Vind. 2. *tertidec.*—8 *Iste* Medic. 2. Dun. Harlem. Edd. sæc. xv. præter Rom. in quibus et Periz. *soleb. creb.*—9 Sic primus edidit e suis Mss. Casaub. et ei lect. accedunt Polit. Vind. 2. Cort. Memm. In ceteris *bella*, quod servavit Burm. Dein *Cassi* Medic. 1. 3. *corruerit* Polit. Vind. 1. Corsend. Harlem. Periz. cum duob. Torr. Edd. Rom. Sab. Bas. Lugd. Junt. et al. *horrerit* Cuj.—10 Burm. conj. *diffideret*, vel *rem transigi non posse*, vel pro Galba legendum *Vitellio*. Edd. Rom. dant *trans. potuisse*.—1 *Mendac. timori* Harlem. Ed. Ven. 1. ejecto *nunc*. Edd. Sab. Lugd. Junt. Arg. *nunc mendacii nunc tim.* Supra pro *tunc* malebat Torr. *tum*. *Mox ex acie* desunt Harlem.—2 *Occub.* Vind. 1. Dein *talit* et *omnis* Medic. 3.—3 Ita

NOTE

rem et inferiorem: illa hodie *Bosnia* et *Servia*; hæc *Bulgaria* nuncupantur. Harum regionum exercitus in Othonis verba juraverant, ut auctor Tacitus.

⁶ *Lenis*] Auctor vero hic noster Tranquillus, quod idem sonat. Tacitus inter Othonianos duces meminit Paulini cujusdam Suetonii, qui nescio an istos aliqua propinquitate contingeret.

¹ *Angusticlavius*] Ut latus clavus Senatorum, sic angustus clavus Equitum Romanorum insigne fuit. Ab

hac clavorum differentia, discrimen etiam ortum est inter Tribunos militum, quorum alii laticlavii, alii angusticlavii dicebantur: Senatorum quippe et Equitum filiis fas fuit uti lato clavo, statim a sumta virili toga, usque ad ætatem Senatoriam: quo tempore si non legerentur in Senatum, tunc ad angustum clavum redibant, ut probat Aldus Manutius lib. II. de quæsitis per epistolam epist. 2. et supra in Ang. notatum est ad cap. 38. quanquam contra sentit Theodorus Marcellinus in Vesp. cap. 2.

aiebat, ‘ Non amplius se in periculum tales tamque bene meritos conjecturum.’ Fratrem^u igitur, fratrisque filium, et singulos amicorum cohortatus, ut sibi quisque pro facultate consuleret, ab amplexu et osculo suo dimisit omnes, secretoque capto,³ binos codicillos^v exaravit: ad sororem consolatorios, sed et⁴ ad Messalinam^w Neronis, quam matrimonio destinarat,⁵ commendans reliquias suas et memoriam. Quicquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremavit. Divisit et pecunias^x domesticis ex copia præsentis. [11.] Atque ita paratus, intentusque jam morti, tumultu inter moras exorto, ut eos, qui discedere et abire cœptabant,⁶ corripere quasi desertores, detinerique sensit: ‘ Adjiciamus,’ inquit, ‘ vitæ et hanc noctem,’ his⁷ ipsis^y totidemque verbis: vetuitque, vim cuiquam fieri: et in serum usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui præ-

rescripserunt Ern. et Ond. e Memm. Cuj. Medic. 2. a m. pr. quibus accedit Dun. Vulgo *captato*. Voss. *capito*, Harlem. Ed. Ven. 1. *secreto captato*, Ed. Camp. *sceptroque*.—4 Abest et a Memm. Dun. Medic. 2. 3. Periz. a m. pr. Harlem. et Edd. sæc. xv. præter Rom. aliisque, probatque Ern. Torr. et Ond. potius videtur expungend. *quod sed*: nec repugnat Ern. ipse. In plerisque Edd. post *consol.* punctum est.—5 Sic exhibent Medic. Polit. Cop. Vind. repositque Ond. pro *destinaverat*. Mox *inde vict.* Vind. 2. Cort. et *ex cop.* Edd. Rom.—6 *Captabant duo* Torr. cum Viterb. Pal. tr. Cop. Huls. Medic. 1. 3. et marg. Gryph. *tentabant vel temptabant* Vind. 1. Fouc. Statim *corrumperet* Huls. *tanquam defectores* Vind. 2. a m. pr. *tanquam des.* Fouc. Item *detineri sine que* Harlem.—7 *Iis* Edd. quædam. Proxime *totidem* v. Periz. Edd.

NOTE

^u *Fratrem*] De illo dissentiunt a Suetonio Tacitus et Plutarchus; nam et evasisse tradunt et dedidisse se. De ejus filio supra ad cap. 1. Apud Plutarchum in Othone, et Tacitum II. Hist. extant illæ cohortationes, quibus tandem Cocceianum, fratris filium, erecto animo jubet esse ad capessendam vitam, ‘ neu patrum sibi Othonem fuisse aut oblivisceretur unquam, aut nimium meminisset.’

in Ner. ad cap. 52. et Tib. ad cap. 51.

^w *Messalinam*] De Statilia Messalina, in Ner. cap. 35.

^x *Pecunias*] Tacitus lib. II. Hist. ubi idem de libellis et epistolis retulit: ‘ pecunias distribuit parce, nec ut periturus.’

^y *His ipsis*] Tacitus hæc verba non refert, reliquas omnes circumstantias eodem prorsus modo, nisi quod ‘ noctem quietam, utque affirmatur,’ inquit, ‘ non insomnem ’ egisse refert.

^v *Codicillos*] Epistolas. Vide supra

buit. Post hoc⁸ sedata siti gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, et explorata utriusque acie, cum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis⁹ arctissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra lævam papillam: ¹⁰ irrumpentibusque ad primum gemitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus est, et celeriter¹ (nam ita præceperat) funeratus,² tricesimo² et octavo³ ætatis anno, et nonagesimo et quinto imperii die.† [12.] Tanto Othonis animo nequam corpus aut habitus competiit.³ Fuisse enim traditur et modicæ staturæ, et male pedatus scambusque: ^b mun-

Rom.—8 *Hoc* præbent Memm. Medic. Dun. Cop. Vind. 1. Vulgo hæc, etiam in Burm. Tum pot. aq. libri Torr. et Edd. Rom. aquæ omisit Periz. et superfluum judicavit Torr.—9 *Adopert.* Vind. 1. Edd. Bas. Ald. Lugd. Junt. Arg. Gryph. Dol. Col. receiptque Burm. Alteram lect. vindicaruut Ern. et Oud. Postea *altissimo* pro *arctiss.* conj. Valesius, et ita præbet Vind. 1. Ceterum *somnio* in Cop. *circa lumen* Cuj.—10 *Pupillam* Ed. Ant. Gryph. sed *papill.* in marg. Tum pro *exanim.* in Periz. *exalatus.*—1 Ita præbent Mss. Turneb. opt. Torr. Lisl. Viterb. Pal. 1. 2. Medic. 1. 3. Polit. Vind. Cort. et ita legend. jam monuerat Beroald. *et celer.* et *apud Culiternam* Medic. 2. Dun. Harlem. Periz. Cuj. Voss. Ed. Rom. sec. et *apud Culiteranam* Pal. 3. *apud Culciternam* Ed. Camp. *etiam apud Veliternam* Ven. 1. et *apud Veluternam* Ven. 2. 3. Bon. et *cel.* *apud Veliternam, ita præc.* Junt. Ald. Lugd. Bas. Gryph. Col. et al. Urs. conj. *cel. de parvo cultu,* quod recepit Steph.—2 *L. et oct.* Periz. Harlem. Vind. 1. 2. in marg. Cort. Edd. Rom. *quinquagesimo et oct.* Lugd. Ven. 1. *Infra nonag. quinto* Steph.—3 *Competit* Medic. Polit. Cop. Huls. Voss. Fouc. Dein *scambusque* primus edidit Pulm. ex auctoritate Turneb. Adv. v. 1. confirmantib. Torr. Casaub. Grut. Salm. aliisque ex Memm. Pith. Voss. Pal. 2. Lisl. Reg. Par. duobus, Corsend. in quibus *cambusque.* Dun. Medic. 2. Cuj. *calvus*

NOTE

² *Funeratus*] Brixilli, ubi sepulcrum ejus vidisse se testatur Plutarchus, non *Veliternæ*, ut legebant vulgati codices: ideo autem ‘funus maturatum,’ quia ‘ambitiosis il precibus petierat, ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulere corpus Prætorix cohortes cum laudibus et lacrymis, vulnus manusque ejus exosculantes; quidam militum juxta rogum interfecere se, non noxa neque metu, sed æmulatione decoris, et caritate Principis.’

^a *Tricesimo et octavo*] Tacitus non-

nisi triginta septem assignat, verum Suetonius, more suo, annum incæptum pro completo numeravit. Discrepant alii complures in trium horum imperio computando, sed Xiphilinus annum unum et viginti duos dies illis assignandos monet, nempe a morte Neronis ad initium Vespasiani, quæ certissima Josepho Scaligero ad Chronologiam illam ratio videtur; quia non illi successive, sed duo simul Imperatores fuere.

† A. U. C. 823.

^b *Scambusque*] Vulgati codices le-

ditiarum vero⁴ pæne muliebrîum, vulso corpore, galericulo^c capiti propter raritatem capillorum adaptato et annexo, ut nemo dinosceret;⁵ quin et faciem quotidie rasitare, ac pane madido^d linere⁶ consuetum: idque instituisse a prima lanugine,⁷ ne barbatus unquam esset: sacra etiam Isidis^e

campusque. In ceteris et Edd. Vett. *calvusque.* Placet Fabro *claudusque.* Vocem *traditur* post *scamb.* ponitur in Memm. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cop. Pal. Nonn. Fonc.—4 *Vero* abest a Vind. 1. Tum *galericio* Medic. 1. *galero* Vind. 1. *adoptato* Memm. Medic. 3. a m. pr. Polit. Huls.—5 Sic exhibent Memm. Medic. 2. 3. tres Burm. cum Edd. Rom. Bas. Ald. &c. Al. *dignosc.*—6 *Linire* Viterb. Vind. uterque, Cort. Periz. Harlem. Huls. Fonc. et omnes Codd. Burm. item Edd. Camp. Ven. Med. Bon. Junt. Lugd. Ald. Arg. Vid. Oud. ad h. l. Mox *esset unq.* Edd. Rom.—7 *Languine* Memm. in quo deest ne.

NOTÆ

gunt *calvusque*, sed superfluum videretur, paulo enim post de capillorum raritate loquitur. Alii *campus*, alii *campus*: unde tandem Turnebus Advers. v. cap. 1. fecit *scambus*: *σκამβὸς* Græcis dicitur *curvus et oblique ingrediens.* Salmasius pro vatiâ seu valgo scambum intelligit, eum nempe qui pedes introrsum convertit, varum enim appellans, qui exteriorem in partem eos flectat.

^c *Galericulo*] Capillamento, quale in Calig. ad cap. 11. et Ner. ad cap. 26. descriptum est, quibus adde locum hunc Tertulliani de fœminarum cultu, ‘Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis,’ &c. Cum enim antiqui nudò capite essent, ut in Jul. ad cap. 57. et Ang. ad cap. 82. notatum est, sic parare quasdam pelles instituerunt, et appositis crinibus humanis ita capiti aptare, ut vera cutis non asciticia coma videretur.

^d *Pane madido*] Hoc insectatur Juvenalis Sat. II. vs. 104. ‘Nimirum summi ducis est occidere Galbam, Et curare eantem; summi constantia civis, Bebriaci in campo spoliâ

affectare Palati, Et pressum in facie digitis extendere panem.’ Medicamina illa faciei omnia sic explicat Salmasius: ‘Facies linebatur vel ut candor conciliaretur, ac rubor etiam aliquando, vel ut cutis tenderetur. Medicamina illa, quibus nitor aut candor parabatur, *προσώπου ἐπίχριστα λαμπρυντικά* dicebantur, (hoc est, *unguenta faciei splendorem afferentia*), et *προσώπου καταπλάσματα λαμπρυντικά*, (quod idem est,) &c. Illa vero, quibus cutis tendebatur, *τετάνωθρα* et *τετανώματα*, Latini veteres ‘tentipellia’ dixerunt. Juven. VI. 461. ‘Interea fœda aspectu ridendaque multo Pane tumet facies:’ ubi vetus Interpres: ‘Medicamen ad tendendam faciem, vel eantem magis.’ Alia autem erant *καταπλάσματα*, alia *σμήγματα*, quibus utebantur ad eantem poliendam: sublatis enim cataplasmatibus, τὰ σμήγματα adhibebant: idque etiam observavit Juvenalis in illa divina Satira adversus sequirem et nequiores sexum, vs. 467. ‘Tandem aperit vultum, et tectoria prima reponit: Incipit agnosci.’ Tectoria vocat panem illum, quo madido faciem linebant, ac veluti tectorio quodam inducebant: quod tectorium seu κα-

sæpe in lintea^f religiosaque veste propalam celebrasse. Per quæ factum putem, ut mors ejus, minime congruens vitæ, majori^g miraculo fuerit.^h Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, ‘fortissimum virum, unicum Imperatorem’ prædicantes, ibidem statim nec procul a rogo vim suæ vitæ attulerunt. Multi et absentium, accepto nuntio, præ dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna⁹ pars hominum, incolumem gravissime detestata, mortuum laudibus tulit: ut vulgo jactatum sit etiam, ‘Galbam ab eo non tam dominandi, quam Reipublicæ ac libertatis restituendæ causa, interentum.’

Voss. *lanugine*. Tum *Hisidis* Periz. *etiam ludis* Ven. 2. 3. *in deest* Huls. Dubitat Ulit. ad Grat. Cyn. 87. an *linæa* sit legendum.—8 *Majore* Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Periz. Cop. Huls. cum Edd. Rom. Mox *exosc. sunt* Vind. 1. *interruit*. Medic. 1. 3. Polit. alique, et Edd. sæc. xv. &c. ut supra cap. 8.—9 *Magna* desideratur in Edd. Junt. Ald. Steph. *incolumem* habent Exc. Cuj. Postea *etiam* deest Vind. 2. quidam distinguunt *jact. sit, etiam G.* Post *interemp.* Viød. 1. addit *et cetera*. Contra Harlem. omittit illa: *ac lib. &c.* usque ad finem.

NOTÆ

τάπλασμα abstergebant smegmate ex lacte asinino, cum ad mæchos irent.’

^e *Sacra etiam Isidis*] Isis Ægyptiorum Dea, quorum sacra Tiberius ex urbe sustulerat, supra in Tib. cap. 36. Sed repetita constat ex hoc loco, et Domit. cap. 1.

^f *Lintea*] Quales erant sacerdotibus in sacris illis Isiacis. Ovidius: ‘Neu fuge linigeræ Mempbitica tem-

pla juvencæ.’ Et Martialis, ‘Linigeri fugiunt calvi, sistrataque turba,’ &c.

^g *Miraculo fuerit*] Tacitus II. Histor. ubi eadem narravit, tandem ‘dnobus,’ inquit, ‘facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tandem meruit bonæ famæ, quantum malæ.’

A. VITELLIUS.¹

VITELLIORUM originem alii aliam, et quidem² diversissimam, tradunt: partim veterem et nobilem, partim veronovam et obscuram, atque etiam sordidam: quod ego per adultores³ obtrectatoresque Imperatoris Vitellii evenisse opinarer, nisi aliquanto prius de familiæ conditione variatum esset. Extat Q. Eulogii^{4a} ad Q. Vitellium, Divi Augusti Quæstorem,^b libellus, quo continetur, Vitellios

1 *De Vitellio Lib. IX. Medic. 3. V. ad Oth. init. A. deest O. Codd. Medic. et quibusdam aliis. Vitellius Cæsar Vind. 2. Cort. Vitellius Edd. Ven. Junt. Lugd. et ita semper.—2 Quidam Junt. Lugd. Ald. Dein ac etiam Vind. 2. Fouc.—3 Adulteros Voss. Cuj. Dup. Mox Vitelli Medic. 3. cum Edd. Med. Ven. aliquando pr. unus Torr. et Ed. Gall. aliquando, ejecto prius, Bas. Gryph. Col. Dol. Plant. Torr. Malebat Lips. aliquandiu de fam.—4 Hæc Casaub. est conjectura, plerisque probata. Exstatque elogi vel elogii est in O. Mss. et Edd. vulgg. In Vind. 2. exstat elogii. Alii alia suasere, ut Lips. ad Tac. Ann. 111. 57. Q. Longini, Muret. Var. Lect. 11. 13. Q. Clodii. Malit Oud.*

NOTÆ

^a Q. Eulogii] Vulgati simpliciter legunt *Elogii*, quasi testificationis et monumenti cujusdam. Casaubonus veteres codices nonnihil adjuvans sic emendavit, ut sensus esset: Quintum Eulogium Quinti Vitellii libertum fuisse, (moris enim erat ut liberti patronorum nominibus appellarentur,) qui gentis Vitellix stemma describerit. Quod, ut patronorum suorum gratiam demererentur, fecerunt et

alii complures liberti, ut de Julio Maratho Augusti liberto constat, lib. 11. cap. 79. et 94. Quin et scriptos de vita sua libros Hadrianus libertis suis dedit, proprio ipsorum nomine publicandos, ut tradit in ejus vita Spartianus.

^b Quæstorem] Vel eum qui candidatus Principis dicebatur, de quo supra sæpe in Ner. ad cap. 15. &c. vel eum qui magistratum gerenti Au-

Fauno, Aboriginum rege,^c et Vitellia,^d quæ multis locis^e pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse: ⁶ horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Roman, atque inter patricos allectam: ^e indicia stirpis mansisse diu, viam Vitelliam ^{7 f} ab Janiculo ad mare usque; item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copia^g adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli,^h præsidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis

Eclogii.—5 *Cunctis loc.* Medic. 1. a m. pr. quæ in mult. volebat Lips. Paulo ante Fauno Fouc.—6 *Imperitasse* duo Torr. Vind. 2. Cort. nec displicebat Ern. Mox inter principes patric. Vind. 1. mans. diu restituit Oud. auctorib. Memm. Cop. Periz. Voss. Dun. Medic. Vind. Edd. Rom. Vulgo diu mans. Supra *judicia st.* Fouc.—7 *Vitell. viam* Medic. 1. Mox Æquicol. Ed. Steph. Tum deposcissent Bas. missos Fouc. Pro Nucet. mallet Glar. hic et cap. 2.

NOTE

gusto aderat, qualis in Jul. cap. 23. vel Claud. cap. 24.

^c *Fauno, Aboriginum rege*] Horum populorum origo vetustissima: unde etiam sic dictos quidam existimant, quasi sine origine. Hanc Italiæ oram tenuisse vulgo creduntur quæ hodie *Campagna di Roma*. Faunus, illorum rex, fuit conjunctus Faunæ sorori, quam sic dilexit, ut mortuam honoribus divinis affecerit: hæc Bonæ nomine a Romanis culta creditur. Quibus tamen de rebus varie omnino varii. Halicarnasseus l. 1. Pomponius Sabinus l. 1. et Servius in VII. Æn. &c.

^d *Vitellia*] Alteram quidem a sorore uxorem Fauno tribuit Virgilius, sed et alio nomine, VII. Æneid. 'Hunc Fauno et Nympha genitum Laurente Marica Accipimus.' Sed ea duplici nomine appellari potuit, vel, postquam honore divino culta est, Vitellia vel bona Vitellia nuncupari, vel denique Faunus plures duxisse. Quæ omnia antiquitas remotior reddidit obscurissima. Macrobius lib. III. cap. 3. meminit Deæ 'Vitulæ,' quæ lætitiæ præsit, et a vita tuenda nun-

cupetur. Hanc Torrentinus existimat dicendam potius 'Vitelliam,' quamquam certe fatcatur melius Vitunam, propter Vitunum Deum, qui vitam tueatur. De Vitellia Dea nil quicquam alibi legi.

^e *Allectam*] Instar Claudiæ gentis et Octaviæ. Vide in Aug. ad cap. 1. et Tib. ad cap. 1.

^f *Viam Vitelliam*] De illa quoque nihil apud alios auctores legitur; at Vitelliæ coloniæ meminit Livius libro v. Decad. 1. Janiculum vero unus est e septem Urbis montibus, qui hodie propter flavam arenam *Montorius*, quasi aurens mons, appellatur.

^g *Gentili copia*] Solius gentis Vitellianæ viribus, ut de Fabia gente tradit Livius, qui et Vitelliorum meminit libro II. tanquam gentis jam inde a Tarquinio Superbo conspicuæ: 'Vitelliorum soror Consuli nupta Bruto erat:' quod mirum est omitti hic a Suetonio. Ita et de colonia lib. v. 'Vitelliam coloniam Romanam in agro suo Æqui expugnant.'

^h *Samnitici belli*] Incæpit hoc bellum anno ab U. C. 412. et per centum

subsedisse Nuceriæ;ⁱ eorumque progeniem longo post intervallo repetisse Urbem atque ordinem senatorium. [2.] Contra, plures auctorem generis libertinum prodiderunt. Cassius Severus,^k nec minus alii, eundem et sutorem veteramentarium: cujus filius, sectionibus et cognituris^{8 1} uberius compendium nactus, ex muliere vulgari,^m Antiochi⁹ cujusdam furnariamⁿ exercentis filia, Equitem Romanum

~~~~~

Lucer. In fine *senatorum* Harlem. Ed. Ven. 1.—8 Hanc lect. receptam a Steph. Palm. et seqq. confirmant Medic. Polit. Dum. opt. Torr. Pal. 1. Codd. Urs. Turneb. et Casaub. *segitionib.* Medic. 3. *segitonib.* Pal. 2. Polit. *consuluris* Fouc. Vind. 2. Cort. aliique, *consuturiis* Periz. Edd. Rom. sec. Junt. Lugd. Ald. Arg. Bas. Gryph. Col. Döl. *suturis* Viterb. Harlem. Pal. 3. Huls. Vind. 1. Edd. Ven. Bon. Conj. Muret. V. L. xi. 13. *conciliaturis.*—9 Ed. Camp. *Anthoci*, Vind. 1. *Anthioci.* Tum *funar.* Viterb. Cort. in quo et *genuit* cum

NOTÆ

prope annos duravit, auctore Livio lib. LXXI. et XXXIII. et ita demum deleti Samnites, ut hodie, inquit, Samnium in ipso Samnio requiratur. Pars est regni Neapolitani, scilicet *Abruzzo*, et quædam circa regiones.

ⁱ *Nuceriæ*] Alii scribunt *Luceriæ*: Appulorum civitas. Est hodie *Noce-ra*, viginti millibus a Neapoli dissita.

^k *Cassius Severus*] De quo Ang. c. 56. Calig. cap. 16. &c.

¹ *Sectionibus et cognituris*] Vulgati codices, aliique, *consuturis*. Viterbiensis *suturis*: quod Beroald. et Sabellicus de corii sectione et sutura explicant, ut filius ille non jam, patris instar, veteribus calceis resarciendis victum quæriraret, sed secundis pellibus, et suendis prorsus novis ditatus esset. Longe melius optimi codices, quos secuti sumus. ‘Sectores,’ ex Cicerone et Asconio, ‘dicti sunt, qui, spem lucri sui secuti, bona condemnatorum auctionabantur, proque his pecunias pensitabant singulis.’ Quo sensu Cæsar in Comment. ‘Sectionem ejus oppidi Cæsar universam vendidit.’ Quæ bona sectores, confuse sic et universaliter emta,

singulis per partes vendendo quæstum faciebant. Cognitor autem ex Festo is est, ‘qui litem alterius suscipit coram eo cui datus est, procurator autem absentis negotia gerit.’ Cicero pro *Roseio* comædo, ‘in hanc rem me cognitorem dedisti.’ Horatius Sat. 5. lib. II. vs. 38. &c.

^m *Muliere vulgari*] Quæ corpus vulgasset. Ovidius IV. Fast. ‘Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.’ Infra Domit. cap. 22. Sic a jureconsultis meretrices dicuntur, Ulpiano lib. XIII. de Adulteriis, ‘sed et in ea muliere potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit.’ Hæ famosæ dicuntur supra in Tib. cap. 37.

ⁿ *Furnariam*] Casaubonns in Viterbiensi codice legit *funariam*, quod esset restionis, de quo in Aug. ad c. 2. *Furnariam* autem exercebant, qui hyeme aut frigido aère furnos conducebant, in id calefactos, ut pro constituto pretio in illis calefacerent sese tenuiores, de quibus Juvenalis Sat. VII. vs. 3. ‘cum jam celebres notique pœtæ Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos Tentarent,

genuerit.^o Sed, quod discrepat, sit in medio. Ceterum P. Vitellius, domo Nuceria,^{10 p} sive ille stirpis antiquæ, sive pudendis parentibus atque avis, Eques certe Romanus, et rerum Augusti procurator,⁹ quatuor filios amplissimæ dignitatis, cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit, Aulam, Quintum, Publium, Lucium.¹ AULUS in consulatu[†] obiit,⁷ quem cum Domitio, Neronis Cæsaris patre, inierat: prælautus² alioqui, famosusque⁵ cœnarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine,¹ cum auctore Tiberio secerni minus idoneos Senatores removerique placuisset. PUBLIUS, Germanici comes,^u Cn. Pisonem, inimicum et interfectorem³ ejus, accusavit condem-

Vind. 2.—10 *Nucerea* Rom. sec. Mox spurium censuit Ern. τὸ *rerum*. In Medic. 1. Vind. 2. Cort. *cognomine*. Post hanc voc. *reliquit* ponitur in Periz. Edd. Rom.—1 *Aul. Q. P. L. Aulus* in Memm. pluresque, cum Edd. Vett. fere O. nisi quod Lugd. Junt. I. pro *L.* habeant. Vulgo legitur *et Luc.* sed copula in nullo est Cod. uti nec in Edd. sæc. xv. quare eiecit Ond. et seqq.—2 *Prælaus* Memm. Polit. *prælaus eloquio* Dun. Medic. 2. a m. pr. Nonn. Corsend. Fouc. Harlem. Periz. Voss. Vind. 2. Cort. Edd. sæc. xv. Bon. Ald. Junt. Lugd. Dol. Steph. *prælaus alioquin* Cop. Vind. 1. *alioquin* etiam Medic. 1. 3. Burm. latere putat nomen viri, conjicitque *prælaus Claudio*. Ceterum *alioqui* suspectum habuit Ern.—3 *Interfectores* Dun. Harlem. Periz. Edd.

NOTE

nec fœdum alii, nec turpe putarent Præcones fieri.' Et Horat. Sat. 4. lib. I. vs. 37. &c.

^o *Equitem Romanum genuerit*] Qui scilicet equestrem censum, hoc est, quadringenties in bonis haberet, de quo supra in Jul. ad cap. 33. &c.

^p *Domo Nuceria*] Domus pro patria etiam ab aliquibus usurpata. Virgilius VIII. Æneid. vs. 114. 'Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis an arma?' Et Horat. Epist. 7. lib. I. vs. 53. &c.

¹ *Procurator*] De ejusmodi procuratoribus, qui res fisci administrarent, supra in Claud. ad cap. 12. &c.

[†] A. U. C. 785.

⁷ *In consulatu obiit*] Eodem anno, quo natus Otho fuerat, Consullem Aë-

nobarbum fuisse dixit, in Oth. c. 2. unde Aulo illi Vitellio suffectum oportuit Aruntium illum, de quo ibidem.

⁵ *Famosusque*] Infamis propter hanc luxuriam. Horatius, 'grandes rhombi, patinæque, Grande ferunt una cum damno dedecus.' Et supra in Tiberio cap. 35. 'feminæ famosæ.'

¹ *Caruit ordine*] Hoc est, privatus est. De quo et Tacitus II. Annal.

^u *Germanici comes*] De comitibus supra in Jul. ad cap. 4. et 42. ac Tib. ad cap. 46. De illa Germanici in Orientem expeditione, et morte ejusdem, supra in Calig. cap. I. Tacitus Annal. III. et Plinius lib. XI. c. 37.

navitque: ac post præturæ honorem inter Sejani conscios^v arreptus, et in custodiam fratri^w datus, scalpro librario venas sibi incidit: nec tam⁴ mortis pœnitentia, quam suorum obtestatione, obligari curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LUCIUS, ex consulatu[†] Syriæ^x præpositus, Artabanum Parthorum regem summis artibus, non modo ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa^y pellexit. Mox cum Claudio Principe, duos insuper ordinarios^z consulatus,‡ censuramque[§] gessit. § Curam quoque imperii sustinuit,|| absente eo, expeditione Britannica: ^a vir innocens, et industrius, sed amore libertinæ perinfamis, cujus etiam salivis⁶ melle^b commixtis, ne clam quidem aut raro,⁷ sed quotidie ac palam, artérias et fauces pro remedio fovebat. Idem, miri in adulando

Rom. sec. Ven. 1. Cald. Mox *consocios arr.* duo Torr. Medic. 3. Cop. Huls. *condemn.* exulat ab Huls.—4 *Nec tamen* Voss. Dein *detestat.* Vind. 2. Cort. *in eadem cust.* Medic. 3. Postea *regem* desideratur in Cop.—5 *Censuram sine que* Cort. Ed. Casaub. 1610.—6 *Salviis* Cort. *mixtis* Vind. 2. *percommixtis* Harlem. Edd. Ven. 1. Cald. *permixtis* Ven. 2. 3. Bon. Mox *ne clam* Medic. 3. Cop. Voss. Edd. Jac. Gron. Ern. Bip. Al. *nec cl.*—7 Vind. 1. *nec raro.* Prox-

NOTÆ

^v *Sejani conscios*] In Tib. ad cap. 55. &c.

^w *Fratri*] Aulo Vitellio, consulari viro, de quo et Pomponio Sabino Tacitus Annal. v. ‘neque aliud periclitantibus auxilii quam in fratrum constantia fuit, qui vades exitere:’ ac denique, ‘mox crebris pollicitationibus spem ac metum juxta gravatus, Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit.’ Literatum illum fuisse, colligere est ex Tertulliani libro de Anima, ubi ejus Commentarios citat.

† A. U. C. 787.

^x *Syriæ*] Ac propter suam in Judæos benignitatem non uno in loco laudatus a Josepho, maxime l. XVIII. Antiquit.

^y *Signa*] De his et Artabano supra in Calig. ad cap. 14.

^z *Ordinarios*] Ii dicuntur ordinarii, qui electi, non suffecti in alterius locum, ut jam supra.

‡ A. U. C. 796. 800.

§ A. U. C. 801.

|| A. U. C. 797.

^a *Britannica*] De qua in Claud. cap. 17.

^b *Salivis melle*] Sic et de quodam homine Beroaldus notat ex Seneca, qui, si prodiret in publicum, fascia uxoris pectus religabat, horæ spatio sine ipso esse non poterat, nullamque potionem sumeret, nisi alternis tactam labris. Et ineptum quendam ejusmodi amatorem Martialis ridet lib. i. Epig. 69. facete prorsus et salse,

ingenii, primus C. Cæsarem adorare⁸ ut Deum^c instituit; cum eversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato,^d circumvertensque se,^e deinde procumbens. Claudium, uxoribus libertisque addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo⁹ munere a Messalina petiit, ut sibi pedes præberet excalceandos:¹⁰ detractumque socculum dextrum inter togam tunicasque gestavit assidue, nonnunquam osculabundus. Narcissi quoque et Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus¹ et illa vox est, 'Sæpe facias,' cum sæculares ludos edenti Claudio gra-

ime ac palam desunt Cop. In Memm. *arteria ac f.*—8 Ita Memm. Polit. Vind. 2. Cort. Ed. Steph. et cum Burm. admiserunt Ern. Ond. Vulgo *adorari*. Græv. conj. *adorare ut D. institit.*—9 *Proximo* Memm. Medic. 3. Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. 1. Med. pr. Jac. Gron. corr. *pro summo mun.* et ita superscriptum in Fouc. Statim *Messalinam petit* Harlem. *petit* quoque Memm. Edd. Ond. Wolf. —10 *Excule*. Voss. *præb. ped.* Vind. 2. Tum et ante *Pall.* abest a Cop. ut *Pall.* Harlem.—1 *Ob hujus* Medic. 2. Postea *edendi* Harlem. *laudes gratu-*

NOTE

^c *Adorare [adorari] ut Deum*] In Calig. cap. 22. Mos hic, a Diocletiano relatus mansit ex parte sub Principibus aliis, etiam Christianis.

^d *Capite velato*] Qui habitus est adorantium Deos. Jam inde ab Æneæ, ut ait Servius ad III. Æneid. 'Et positis aris jam vota in litore solves: Purpureo velare comas adopertus amictu, Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum Hostilis facies occurrat, et omnia turbet.' Plant. Amphitryon. Act. v. Scen. 1. et Curcul. Act. 1. Scen. 1. &c. Saturno tamen aperto capite sacrum fiebat, quod Saturno lucem facere dicebant, ita et Herculi. De quibus Festus in voce 'Saturnius' et 'Saturnus,' ac Macrobius lib. III. cap. 6. et 1. cap. 8. Plutarchus in Quæst. Rom.

^e *Circumvertensque se*] Qui Deos saluabant, aut adorabant, ii corpus circumagebant, manus osculabantur,

in terram procumbebant, adhuc infra in Vesp. cap. 7. Livius lib. v. decad. 1. ubi de Camillo sacrificante, Ovidius. III. Fast. Propertius lib. 1. Elegia 16. et lib. III. Elegia 7. Dextram in partem circumvertebantur, ut patet ex Valerio Flacco lib. VIII. Argonaut. et Plin. lib. XXVIII. cap. 2. Et facete innuit Plautus in Curcul. Act. 1. Scen. 1. ubi Palinuro servo dicenti, 'quo me vortam nescio,' respondet Phædromus: 'Si Deos salutas, dextroversum censeo.' De osculis manuum Apuleius in Apologia: 'Si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admovere.' Et lib. IV. de Asino. De toto ritu Lucretius lib. v. 'Nec pietas ulla est, velatum sæpe videri Vortier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras, Nec procumbere humi prostratum, et pandere palmas Ante Deum delabra,' &c.

tularetur. [3.] Decessit paralyſi,² altero die quam correptus est, duobus filiis superſtitibus, quos ex Sextilia, probatiſſima nec ignobili fœmina, editos Conſules vidit,[†] et quidem³ eodem ambos totoque anno, cum majori minor in ſex menses ſucceſſiſſet. Deſunctum Senatus publico funere honoravit: item ſtatua pro Roſtris, cum hac inſcriptione, PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM. Aulus⁴ Vitellius L. filius IMP. natus eſt octavo Kalendas Octobris, vel, ut quidam, ſeptimo Idus Septembris, Druſo Cœſare,^f Norbano Flacco Conſulibus. Genituram ejus, prædictam a mathematicis, ita parentes exhorruerunt,⁵ ut pater magno opere ſemper contenderit, ne qua ei provincia vivo ſe committeretur; mater et miſſum ad legiones,^g et appellatum Imperatorem,^h pro afflicto ſtatim⁶ lamentata ſit. Pueritiam primamque adoleſcentiam Capreis egit inter Tiberiana⁷ ſcorta, et ipſe perpetuo Spintriæⁱ cognomine notatus, exiſtimatusque corporis gratia initium⁸ et

larentur Vind. 1.—2 *Et par. Medic. 2. paralypſi* Fonc. *ſed altero* Vind. 2. Cort. Dein *Sextilia* Memm. Medic. 2. Vind. 2. cum aliquot Torr. Ed. Rom. ſec. *Sertilia* Camp. et *Sexilia* Harlem.—3 *Deeſt quidem* Cop. Tum *fun. ornavit* Hulſ.—4 *At. Vitell.* Medic. 1. Vind. 1. Pal. 1. 2. Cop. *Ac. V.* Fonc. errore ex compendio nominis *A.* ut in pluribus, nato, monente Oud. Paulo ante *idem* pro *item* Ed. Wolf.—5 *Par. exh. ita* Edd. Rom. *magn. s. cont. pat.* Edd. Casaub. et ſeqq. *ei deeſt* Medic. 1. *nec quæ prov.* Fouc. Tum *et mater* Edd. Casaub. Scriv. &c. et *exulat a* Periz. Edd. Rom.—6 *Statim* hand comparet in Cnj. Medic. 2. niſi in marg. et *ejecit* Lips. Dein *primam adol.* Fonc. Pro *Capreis* dant *capitis* Voſſ. Dun. in quo *captus* pro v. l.—7 *Tiberina* Harlem. Edd. Ven. 1. Med. pr. Cald. et ita variatur infra cap. 15. Mox in *perpet.* Medic. tr. Cop. Hulſ. unde Oud. conj. *ibi* vel *inibi*, vel *in perpetuum* pro *perpetuum*. *Statim* *Spintheriæ*, *Sphinteriæ*, *Spinteriæ* dant Memm. Medic. Dun. Corſend. Cop. Voſſ. Harlem. Voſſ. Edd. Rom. ſec. Ven. 1. *Spinterio* Fouc.—8 *Initio* Vind. 1. et *cauſam* Harlem. Periz. cum Edd. ſæc. xv. Bon.

NOTE

† A. U. C. 801.

^f *Druso Cæsare*] Anno 767. ab U. C. primo poſt Auguſti mortem, ut in Auguſto ad c. 100. quo patet ſeptemdecim annis majorem Othone fuiſſe Vitellium. Vide in Oth. ad c. 2.

^g *Ad legiones*] In Germaniam a Galba, infra c. 7.

^h *Appellatum Imperatorem*] Tacitus

ii. Hiſtor. ‘et pari probitate mater Vitelliorum Sextilia, anliqui moris. Dixiſſe quinetiam ad primas filii ſui epistoſas ferebatur, non Germanicum a ſe, ſed Vitellium genitum. Nec ullis poſtea fortunæ illecebris, aut ambitu civitatis, in gaudium evicta, domus ſnæ tantum adverſa ſenſit.’

ⁱ *Spintriæ*] In Tib. ad cap. 43.

causa incrementorum patri fuisse. [4.] Sequenti quoque ætate omnibus probis contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit; Caio per aurigandi,^k Claudio per aleæ^l studium familiaris; sed aliquanto Neroni acceptior, cum^m propter eadem hæc,ⁿ tum peculiari merito, quod præsidens certamini Neroneo,^o cupientem^o inter citharædos contendere, nec, quamvis flagitantibus cunctis, promittere audentem, ideoque¹⁰ egressum theatro, revocaverat, quasi perseverantis populi legatione suscepta, exorandumque præbuerat.^{1 p} [5.] Trium² itaque Principum^q indulgentia, non solum honoribus, verum et sacerdotiis amplissimis auctus, proconsulatum Africæ post hæc, curamque³ operum^r

—9 *Tum* Harlem. Periz. et Edd. Vett. plures usque ad Bas. et Steph. Supra loc. *habuit* Fouc. in quo et *cum pecul.* Item *aliquando* N. Edd. Rom. et *præsid.* Edd. Med. pr. Sab. Cald. Ceterum Müll. in sched. conj. *Neroneo cup.*—10 *Ideo egr.* Edd. sæc. xv. præter Romanas. Mox *revocaverit* quædam Edd. *revocaverit et q.* Cod. Urs. Conj. Burm. *eique, quasi.* Oud. *ac vel et post revoc.* excidisse putat.—1 Ita tres Torr. Voss. Cop. Huls. Cnj. Periz. Harlem. Memm. Nonn. Vind. Cort. Dun. item Edd. Rom. Ven. 1. Bon. Casaub. 1610. et ejus sequaces. *Exorandum præbuerit* Cop. Edd. Steph. Græv. Gron. Burm. qui conjecit, *exorandum se præbuerat.* In ceteris Mss. et reliquis Edd. sæc. xv. *exorandum præbuerat.* Ern. *suasit, exoratumque, vel exoratum præbuerit, Heins. perhibuerat.* Oud. deleri jussit ultimam vocem cum copula in voce proxima.—2 *Tertium* Huls. et *principium* Ed. Dol.—3 Sic Memm. Medic. Polit. Vind. Fouc. Cort. Dun. duo Pulm. Voss. Cop. Harlem. cum Edd. sæc. xv. exceptis Romanis, Junt. Lugd. Ald. Arg. Steph. Casaub. Schild. &c. probantib. Torr. Seriv. Oud. aliisque. In Edd. Græv. Gron. Burm. *curam quoque, quod ab Ern. retentum, sed in Not. mutandam monente interpunc-*

NOTE

^k *Aurigandi*] Calig. cap. 18. et 19. et 54.

^l *Aleæ*] Claud. c. 33.

^m *Eadem hæc*] Nero enim aurigationis ad amentiam studiosus: Ner. c. 22. et 24.

ⁿ *Neroneo*] In Ner. c. 12. et 21.

^o *Cupientem*] Nero cupiebat certare inter citharædos: quia tamen hoc Romano Principe indignum, polliceri non audebat, populo idipsam per adulationem flagitanti, atque hac de causa egressus erat theatro. Vitellius, ut Principi magis ac magis blandiretur, finxit sibi delatam a po-

pulo legationem, qua instanter rogaretur, ut rediret, et certaret, ut hoc pacto pudori et decori ejus consultum esset, tanquam victus instantibus populi precibus, non studio cantandi reversus fuisset. Quod Neroni ipsi admodum placuit, et Vitellium reddidit acceptissimum.

^p *Præbuerat*] Vulgati *præbuerit*, male.

^q *Trium itaque Principum*] Caligulæ, Claudii, et Neronis.

^r *Curamque operum*] Unum hoc fuit ex iis quæ Augustus excogitavit officiis. In Aug. c. 37.

publicorum administravit, et voluntate dispari, et existimatione. In provincia singularem innocentiam præstitit biennio continuato, cum succedenti fratri legatus substitisset.⁴⁵ At in urbano officio^t dona atque ornamenta temporum surripuisse, et commutasse quædam ferebatur, proque auro et argento stannum⁵^u et aurichalcum^v supposuisse. [6.] Uxorem habuit Petroniam, consularis viri filiam, et ex ea filium Petronianum,⁶^w captum altero oculo. Hunc, hæredem a matre sub conditione institutum, si de potestate patris exisset, manu emisit;^x brevique, ut creditum est, interemit, insimulatum insuper parricidii, et quasi paratum ad scelus venenum ex conscientia hausisset.⁷ Duxit mox Galeriam Fundanam prætorio⁸ patre.

tionem: *Africae, posthac curam quoque.*—4 Ita Memm. Medic. 2. Dun. Cor-send. Harlem. Periz. Voss. Edd. sæc. xv. Bon. Dol. marg. Bas. Gryph. aliaque, astipulantib. Torr. Casaub. Ern. Bip. Wolf. Vulgo *substitutus esset*, quod retinet Ond. Conj. Græv. emendand. *decedenti fratri l. subst. esset.* Burm. corr. *succedente patre illi vel in ea substitisset*; Heins. *secedenti f. l. subst. esset.* Ceterum Baumg. mallet *biennio continuo.*—5 Memm. *stagnum et aurochalc.* Etiam *stagnum* in Medic. Dun. Fouc. Polit. Cort. trib. Burm. et Edd. Vett. *auroch.* Medic. 3. *oricalc.* Polit. plures Torr. et Edd. Dol. Burm.—6 *Petronium* Periz. Edd. Rom. Bas. pr. Lugd. Junt. Ald. Gryph. Plant. Græv. post. *Petroianum* Vind. 1. *Dein manumisit* Vind. uterque, Cort. Ed. Med. sec.—7 *Hausisse* Vind. 2. Harlem. Periz. Edd. sæc. xv. item Bon. Junt. Lugd. Arg. *hausit* Medic. 1. 3. Cop. Polit. *habuisse* Medic. 2. sed in marg. *hausit.* In Lys. sive Cort. *hauserit*, quod cum Ern. probat Ond. Tum *Galerianam* Medic. 2. Cuj. Voss. *Galerianam* Dun.—8 *Petrono patr.* Fouc. Statim *de hac quinque cogi-*

NOTE

^s *Substitisset* [*substitutus esset*] Tor-rentius legit *substitisset* in pluribus Mss. Vulgati tamen habebant *substitutus esset*, quod videtur male; substituantur enim, qui aliorum occupant locum, quod hic Vitellio non convenit; cum enim successor frater ei missus esset, ipse non rediit, ut mos erat aliis, sed substitit in provincia, Legati titulo.

^t *Urbano officio*] Cura operum publicorum.

^u *Stannum*] Schildius in codice Salmasiano legit *stagnum*, quod et dici potnerit, more veterum, qui *g* pro *n* non semel posuere, ut *agulus*, *ag-*

gens, *agguilæ*, et ‘*vasa stagnæ*’ apud Plantum.

^v *Aurichalcum*] Idem fecit Julius: supra in Julio c. 54.

^w *Petronianum*] Sic legitur in pluribus libris; vulgati tamen *Petronium*, minus bene.

^x *Manu emisit*] Hoc est, e potestate sua dimisit. Ita sæpe jureconsulti ‘in manu esse,’ pro in potestate esse. Testata autem sub hac conditione Petronia videtur, ne, si filius remaneret in sacris patris, ab eo bona jure patriæ potestatis acquisita dilapidarentur.

Ac de hac quoque liberos utriusque sexus tulit; sed marem titubantia oris prope mutum et elinguem. [7.] A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem missus est.† Adjutum putant T. Vinii⁹ suffragio, tunc potentissimi, et cui jam pridem per communem factionis venetæ^{10z} favorem conciliatus esset: nisi quod Galba præ se tulit, nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent, ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam;† ut cuivis evidens sit, contemptu magis, quam gratia, electum. Satis constat, exituro viaticum^a defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut, uxore et liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo^b abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret;‡ utque ex aure matris detractum unionem^c pigneraverit ad itineris impen-

tavit Burm. Postea *oris tit.* Vind. 1. *titubantis* citat Spanheim. in Diss. 11. t. 11. *prope et mut.* Cop.—9 *Juni* Memm. Medic. 1. 3. Ed. Steph. In reliquis Mss. et Edd. usque ad Casaub. *T. Junii.* Cf. Galb. cap. 14. Mox *potissimi* Voss.—10 Hanc lect. firmant Memm. unus Torr. Urs. Lisl. Cuj. Dun. Medic. 2. Voss. Corsend. ediderunt Steph. Pitisc. Bip. Ond. Wolf. Vulgo *suæ*, quod defendere nititur Grut. e Pal. tr. *factioni suæ* Medic. 3. *suæ fautorem* Edd. Sab. Cald. Beroald. pr.—1 *Gul. ej. expl.* Memm. Medic. Dun. Vind. 2. Cop. Pro *cuivis* habent *cujus* Medic. 3. Periz. a m. pr. Vind. 1. in quo et *gloria elect.* item *esurituro*, et *reliquerat.* Præterea *Et sat. const.* malebat Lips. et ita Cuj.—2 *Obl. mallent* Lips. et Sabell. contra Mss. Verba in *rel. &c. abloc.* desunt Huls. *Tum atque ex* Ed. Græv. pr. *pigneravit* Vind. 1. et *postulantium* in eodem. Fouc. habet *postulantium* vel *petulant.* Ce-

NOTÆ

† A. U. C. 821.

^y *T. Vinii*] De hoc in Galba cap. 14.

^z *Factionis venetæ* [*suæ*] Casaubonus et Torrentius in quibusdam libris legunt *venetæ*, non *suæ*, et de veneta factione intelligunt; huic enim adeo favebat, ut veneto indutus suam in abstergendis equis operam in Circo præstiterit. Hinc Vinii et Vitellii concordia. De factionum numero et coloribus supra in Ner. ad cap. 22. &c.

^a *Viaticum*] Pecunias ad itineris impensam.

^b *Meritorio cœnaculo*] Qualia inquilini conducebant. Vide in Aug. ad cap. 45.

^c *Unionem*] Sextilia tamen moris antiqui fœmina, ut cap. 3. notatum est ex Tacito: sed ‘hos digitis suspendere, et binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est,’ ut ait Plinius lib. 1x. cap. 35. et ibidem paulo supra, ‘procerioribus gratia est, elenchos appellant, fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorrem orbem desinentes.’ Et lib. xi. c. 37. &c.

sas. Creditorum quidem præstolantium ac detinentium^d turbam,³ et in his Sinuessanos Formianosque,^e quorum publica vectigalia^f interverterat, non nisi terrore calumnie amovit; cum libertino cuidam, acerbius debitum reposcenti, injuriarum formulam,^g quasi calce ab eo percussus, intendisset, nec aliter, quam extortis quinquaginta sestertiis,^h remisisset. Advenientem male animatus erga Principem exercitus, pronusque ad res novas, libens⁴ ac supinis manibus exceptit, velut dono Deum oblatum, ter Consulis filium,ⁱ ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiam⁵ experimentis auxerat, tota via caligatorum^k quoque⁶ militum obvios exosculans, perque stabula^l ac deversoria⁷ mulionibus ac viatoribus præter modum comis; ut mane singulos, anne jentassent,^m sciscitaretur, seque fecisse,

terum Baumg. legend. putat *pignerarit*, duce Oud. et supra *oblocarit*.—3 Fouc. *turba*. Mox in *iis* dant vulgg. Edd. Emendarunt ex Mss. et Vett. Edd. Ond. et Ern. qui censuit etiam delendum *τδ et*. Proxime *Suessanos* unus Torr. Ipse voc. *vectig.* adulterinam putat.—4 *Liberis ac Cuj. Dein Deum donum* Medic. 1. Cop. *Deo donum* Medic. 3. Vind. 2. Fouc. *prodigio* Harlem.—5 Vulgo etiam *de se exp.* sed voces *de se*, e superiore versu repetitas, ejiciendas esse monuerunt auctoritate Mss. Torr. Casanb. Grut. Scriv. sicut absunt quoque a Memm. Medic. Polit. Dun. Fouc. Vind. 2. Cort. Cop. Edd. Rom. sec. Steph. Burm. et aliis.—6 Sic Memm. nec aliter Medic. Polit. Dun. uterq̄te Pulm. duo Burm. Edd. sæc. xv. Bon. Bas. sec. Steph. Vulgo *quosque*, quo retento, rectius abesse *militum* censet Oud. *quorum* Vind. 1.—7 *Ac divortia* Pal. 1. Mox *jantass.* Memm. Pith. *jactass.* Voss. Medic. 1. *janc-*

NOTÆ

^d *Detinentium*] Eadem prorsus via Julius in Hispaniam profecturus quondam evaserat, in Jul. cap. 18.

^e *Sinuessanos Formianosque*] Sinuessa et Formia, oppida Campaniæ quondam, sed nunc excisa.

^f *Publica vectigalia*] Sua enim erant civitatibus vectigalia, ut jam supra in Calig. cap. 16. Tib. cap. 49. et maxime in Aug. ad cap. 46. et 92.

^g *Injuriarum formulam*] Hoc est, solennia verba movendæ actionis seu litis, injuriarum causa. De formulis in Claud. ad cap. 14.

^h *Quinquaginta sestertiis*] Sestertia

verosimillime intelligit, hoc est, 2185. lib.

ⁱ *Ter Consulis filium*] Supra cap. 2. et Tacitus 11. Hist. 'Aderat Vitellius, Vitellii Censoris ac ter Consulis filius: id satis videbatur.'

^k *Caligatorum*] De hoc calceamenti genere vide supra in Calig. ad cap. 9. et 52.

^l *Stabula*] Quandoque sumitur ista vox pro ipsa caupona, sive hospitio mulionum et agasonum, unde stabularii a jureconsultis dicuntur, qui vitam hoc lucri genere sustentabant.

^m *Jentassent*] In aliis codicibus Ca-

ructu quoque ostenderet. [8.] Castra vero ingressus nihil cuiquam poscenti negavit: atque etiam⁸ ultro ignominiosis notas,ⁿ reis sordes,^o damnatis supplicia demisit. Quare, vixdum mense transacto, neque diei,^p neque temporis habita ratione, ac jam vespere, subito a militibus e cubiculo raptus, ita ut erat, in veste domestica,^q Imperator est consalutatus,⁹ circumlatusque per celeberrimos vicos,^r strictum Divi Julii gladium tenens, detractum delubro Martis,^s atque in prima gratulatione porrectum sibi a quodam: nec ante in Prætorium rediit, quam flagrante triclinio ex conceptu¹⁰ camini:^t cum quidem consternatis, et

tass. Ed. Camp. *lactass.* Corsend. Medic. 2. a m. pr. Dun. a m. pr. Ed. Steph. *laudass.* Vind. 1. In Vind. 2. et Cort. *et anne jent.* quod receperunt Ern. Bip. *Tum ruptu* Camp. *ritu* Vind. 1. *nutu* Vind. 2. Ab utroque et Cort. *exulat quoque,* *delevitque* Ern. cum Bip.—8 *Deest etiam* Harlem. Edd. Med. sec. Ven. Cald. Lugd. Junt. Ald. Steph. *Tum rei* Cop. *suppl. impressit* Fouc. *Infra rat. hab.* Vind. 2.—9 *Salutatus* Harlem. *Mox detractumque* Cort. *quam in fl.* Edd. Ven. 2. 3.—10 *Concepto* Medic. 2. Dun. *inceusus* marg. Gryph. *carmini* Fouc. *Pro cum qu.* ut est in Memm. Medic. Vind. Cort. Cop. Edd. Steph. Ern. Oud. &c. alii *tum qu.* et novam periodum incipiunt. *Cum quibusdam const.* Ed. Rom. sec.

NOTÆ

sanbonus legit *jantassent*, et in Glossario, ‘jantare, jantaculum.’

ⁿ *Notas*] Hoc est, iis qui notati fuerant ignominia, vel per Censorem, vel per subsequens judicium. Nota enim plerumque ignominiam significat.

^o *Reis sordes*] Hoc est, sordidas vestes; atrati enim et sordidati incedebant, barbam capillumque submittentem, ut supra in Ner. cap. 47. Tib. ad cap. 2. &c. Torrentius nove dictum notat ‘sordes,’ pro sordida veste.

^p *Neque dici*] Ut Ner. cap. 8. et Oth. cap. 6. &c.

^q *Veste domestica*] Alia enim domi, alia foris utebantur. Vide in Aug. ad cap. 63.

† A. U. C. 822.

^r *Celeberrimos vicos*] Coloniam A-

grippinam, de qua supra, hoc habitu ingressus est, ut Galba Roman. In Galba cap. 11.

^s *Delubro Martis*] Strabo lib. iv. meminit cujusdam gladii, quem Galli detractum Cæsari suspenderant in templo. Hoc ipsum de Arvernibus narrat Plutarchus in Cæsare, qui idemne, an alius fuerit, non patet, nisi forte et Coloniae fuisse conjicias ex cap. 10. infra. Signa et arma hostibus erepta delubris affixa fuisse notum est. Horat. Od. 5. lib. iii. ‘signa ego Punicis Affixa delubris, et arma Militibus siue cæde, dixit, Direpta vidi,’ &c.

^t *Conceptu camini*] Paulus Manutius in Ciceronis Epist. 10. lib. vii. ad Familiares, dicit, caminum apud Romanos usurpatum modo pro fornice, modo pro hypocausto, interdum

quasi omine adverso anxiis omnibus, 'Bono,' inquit, 'animo estote, nobis alluxit;' nullo sermone alio apud milites usus. Consentiente deinde etiam² superioris provinciæ^u exercitu, qui prius a Galba ad Senatum defecerat, cognomen 'Germanici,' delatum ab universis, cupide recepit: 'Augusti' distulit:^v 'Cæsaris' in perpetuum recusavit. [9.] Ac subinde cæde Galbæ annuntiata, compositis³ Germanicis rebus, partitus est copias,^w quas adversus Otho- nem præmitteret, quasque ipse perduceret. Præmisso

consternatus et quasi homine Harlem. nomine Huls.—1 Ita Memm. Medic. Polit. et meliores Torr. cum Cnj. sicut et Steph. Pitisc. ac Burm. jam edidere. Vulgo *inquit, bono*. Dein *illuxit* marg. Ed. Frellon. et *consciente* in Cald.—2 In Edd. vulgg. etiam Burm. habetur *etiam jam sup.* sed *τδ jam* eji- ciunt Memm. Medic. Vind. Cort. Polit. Cnj. Fouc. opt. Torr. cum Edd. Bon. Casaub. Gron. Ern. Oud. &c. et delere voluit Lips. *etiam* non comparet in Cop. Dein *qui prior* opt. Torr. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. marg. Gryph. nec improbat Oud. Ceterum *ab ante univ.* abest a Medic. 2. a m. pr.—3 *Et comp.* Vind. 2. Cort. Mox *permitteret* Harlem.—4 Sic Memm.

NOTÆ

pro ipso igne: nunquam vero pro ejusmodi canali, seu gula illa, quæ hodie in omnibus ædibus ascendentem e foco ignem excipit, et extra tectum educit innocenter, quale domus membrum antiquis prorsus innisatum asseverat. Idem et Philander censet in cap. 3. lib. vii. Vitruvii, ubi id ipsum fusc disputat, et cubacula non calefacta, nisi vel amurcato ligno, quod fumum non gignit, vel incenso fornace in subterranea domus parte, nude calor quaquaversum diffunderetur per structiles canales, in intimis parietibus de industria relictos. Idem censet et Vossius in lib. de Etymolog. et Blondus lib. ix. triumphantis Romæ. Contrarium aliqui colligunt ex Sidonio Apollinari Carmine 22. ubi hæc leguntur. 'Quæ dominis hyberna domus. Strepit hic bona flamma Appositas depasta trabes, Sinuata camino Ardentis perit nuda globi, fractoque flagello Spargit lentatum per culmina tota vapo-

rem.' Quæ tamen et de structilibus Philandri canalibus intelligi posse alii forte crediderint. Ut ut est, certe parum credibile sit, in tenuiorum domibus et ditiorum culinibus exitum fumo alia via non patuisse, quam per fenestras. Quod et innuit Cælius Rhodoginus lib. xxvi. lectionum Antiquarum, cap. 21.

^u *Superioris provinciæ*] Germaniæ scilicet; nam ea in superiorem et inferiorem divisa, has ab sese invicem Mosella, Rhenus vero a magna Germania dividebat.

^v *Augusti distulit*] Postea tamen recepit, ut constat ex marmoribus et nummis. Cæsaris vero, afflictis jam rebus suis, metu, et, ut ait Tacitus iii. Histor. 'superstitione nominis' ductus, unde factum videtur, ut in nummis non reperiat.

^w *Partitus est copias*] Fabio Valenti et Aulo Cæcinæ, de quibus fuse Tacit. ii. Hist.

agmine,⁴ lætum evenit auspiciū: siquidem a parte dextra repente⁵ aquila^x advolavit, lustratisque signis,^y ingresses viam sensim antecessit. At contra, ipso movente,⁶ statuæ equestres,^z cum plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt; et laurea, quam religiosissime circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ^a pro tribunali jura reddenti⁷ gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite astitit. Quibus ostentis par respondit exitus: nam confirmatum per legatos suos imperium per se retinere non potuit. [10.] De Betriacensi⁸ victoria^b et Othonis exitu, cum adhuc in Gallia esset, audiit: nihilque cunctatus,⁹ quicquid prætorianarum cohortium fuit, ut pessimi exempli,^c uno exauctoravit^d edicto, jussas¹⁰ Tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos^e Othoni datos invenerat, expos-

Dun. Fouc. Voss. Cop. Harlem. Periz. et O. Ond. præter Medic. I. item Edd. prisæ, Steph. Bas. pr. probantib. Burm. Ond. sed in contextu cum reliquis Edd. servantib. *agmini*.—5 *Rep. a p. d.* Periz. Edd. Rom. In Medic. 2. deest *parte*. Tum *lustravitque* præbent Memm. Dun. Vind. 1. Fouc. Voss. Cop. Huls. Harlem. cum Edd. Camp. Ven. 1. *lustravitque signa* Cuj. Vind. 2. Cort. quod haud spernendum putat Ond. si cum Vind. 1. *legatur ingressosque*.—6 Cop. *movente*, Harlem. *statuæque*.—7 *Redolenti* Ed. Camp. *par exitus fuit* a m. pr. Vind. 2. Cort.—8 Ita Memm. Medic. 1. 3. Corsend. Pith. Lisl. *Betriac*. Polit. Al. *Bebriac*. Cf. Oth. cap. 9. Proxime deest et Harlem.—9 *Contatus* Camp. *conatus* Periz. Ed. Rom. sec. et *prætorianorum* Vind. 1.—10 *Jussa* Voss. Fouc. *jussis tr. reddere* Vind. 1. Burm. mallet *jussos*. Mox

NOTÆ

^x *A parte dextra repente aquila*] Ab hac parte fanstum est aquilæ, corvi, &c. auspiciū; aliarum avium a sinistra, ut cornicis, &c. Quibus de rebus Seneca lib. II. Quæst. Natural. &c. Tacitus, 'longumque per spatium is gaudentium militum clamor, ea quies, adeo interrita avis fuit, ut haud dubium magnæ et prosperæ rei omen acciperent.'

^y *Lustratisque signis*] H. e. volatu circuitis, quasi dux viæ. Lustrare alias expiare est.

^z *Statuæ equestres*] Nounisi illustrissimis, et raro decretæ, ut supra

notatum est, ni fallor, de quo et infra in Tito cap. 9.

^a *Viennæ*] Galliæ Narbonensis erat, hodie Delphinatus, *Viennæ*. Hujus auspicii explicationem affert infra, cap. ult.

^b *Betriacensi* [*Bebriacensi*] *victoria*] In Oth. cap. 9. sunt qui legant hic quoque *Betriacensi*.

^c *Pessimi exempli*] Quippe qui præcedentes Imperatores deseruerant.

^d *Exauctoravit*] Dimisit: supra in Tib. ad cap. 30. et Aug. 24. &c.

^e *Libellos*] Supplices, Gallice *des*

centium præmia ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, et supplicio affici imperavit: egregie¹ prorsus atque magnifice, et ut summi Principis spem ostenderet, nisi cetera magis ex natura, et priore vita sua, quam ex imperii majestate gessisset. Namque itinere inchoato,² per medias civitates ritu triumphantium vectus est: perque flumina delicatissimis navigiis,^f et variarum coronarum genere redimitis, inter profusissimos opsoniorum apparatus, nulla familiæ aut militis disciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publice præbito,³ quoscumque libuisset, in libertatem aserebant, verbera et plagas, sæpe vulnera, nonnunquam necem, repræsentantes^g adversantibus. Utque campos, in quibus pugnatum est, adiit, abhorrentes quosdam cadaverum tabem, detestabili voce^h confirmare ausus est: ‘Optime olere occisum hostem, et⁴ melius civem.’ Nec eo secius ad leniendam gravitatem odoris plurimum meri propalam hausit,⁵ passimque divisit. Pari vanitate atque

~~~~~

præmium habent Memm. Medic. Vind. uterque, Cort. Harlem. Cop. Huls. Periz. Voss. Cuj. cum Edd. sæc. xv. Bon. aliisque. Sed *præmium* Polit. e Vatic. allevit, et nihil varietatis e Duu. notatum est ad Ed. Schild.—1 *Ægie* Memm. *ægre* Pith. Cod. Ipse conj. *regie*. Paulo aute *et* deest Vind. 2. Cort. ante *supp.*—2 *Inchoato* Vind. 2. Periz. Tum *e var.* Vinc. Beluac. et *redimitus* Vind. 1. *militiæ* pro *militis* marg. Edd. Gryph. et Torr.—3 *Prædito* Voss. Dein *utque etiam* c. Fouc. *adit* Medic. 1. Cop. *obhor.* Ed. Camp. *tabum* Editt. Schild. posteriores.—4 Aut corrigendum *at*, aut, quod potius duxit, delendum *et*, Ern. statuit, ex cujus sententia uncinis *rd et* Bip. incluserunt. Tum *setius*, de more, Memm. Medic. 1. 3. Harlem. *serius* Fouc. Vind. 2. in quo *leniendum*.—5 Fouc. *auxerit*. Dein *dimisit* Periz. Harlem. et Edd. sæc. xv. excepta Beroald. In plerisque recentt. distinguitur: *divisit*

NOTÆ

placets; quos tamen Otho habebat, et aute cremasse colligere est ex cap. 10. supra in Oth. &c.

^f *Delicatissimis navigiis*] Qualia forte Caligula, ut supra in ejus vita cap. 37. aut Julius, cap. 52.

^g *Repræsentantes*] Claud. 34. ‘*t tormenta repræsentare.*’

^h *Detestabili voce*] Ita et Annibal,

Delph. et Var. Clus.

visa fossa humano sanguine plena, dixisse fertur ‘o formosum spectaculum!’ Tacitus 11. Hist. ‘Erant, quos varia fors rerum lacrymaque et misericordia subiret, at non Vitellius flexit oculos, nec tot millia insepultorum civium exhorruit, lætus ultro et tam propinquæ sortis ignarus, instaurabat sacrum Diis loci.’

Sueton.

3 K

insolentia lapidem, 'Memoriæ Othonis' inscriptum, intuens, 'dignum eo Mausoleo' ait: pugionemque, quo is se⁶ occiderat, in Agrippinensem coloniam¹ misit, Marti dedicandum.⁷^k In Apennini quidem jugis etiam pervigilium egit. [11.] Urbem denique⁸ ad classicum¹ introiit paludatus,^m ferroque succinctus, inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus,ⁿ ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis omni⁹ divino humanoque jure neglecto, Alliensi die^o pontificatum maximum cepit: comitia

pari v. a. insolentia. Lap. &c. Corrigit Burm. præeunte Lips.—6 Hoc ord. Memm. (qui et *Mausaleo* supra) Medic. uterque Pulm. duo Burm. et Edd. Rom. Vulgo *se is*. Mutavit Oud. *se quo is* Cuj. *is* abest a Vind. 2. *pugionem* in eodem et Cort. *misit* desideratur in Cop.—7 *Dedicandam* Fouc. *matri* Ed. Cald. Dein *In Ap. etiam j. perv.* Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Junt. Ald. Arg. Steph. *Ap. jug. perv.* Bon. *Ap. quidem j. et p. Polit. permulium egit* Huls.—8 *Namque* Polit. *quoque* Medic. 2. Harlem. Periz. et Edd. Vett. ad Bas. et Gryph. *Mox ac vex.* Vind. 1. *sagularis* Harlem. *Pro detect.* Ern. conj. *relectis*.—9 Non agnoscit *omni* Cort. in quo, uti et Edd. sæc. xv. præter Rom.

NOTE

¹ *Agrippinensem coloniam*] Agrippina Germanici filia, Neronis principis mater, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, coloniam deduci imperaverat, cui nomen inde inditum, auctore Tacito lib. xxi. *Annal.* et lib. de morib. German. Hæc hodieque *Colonia*, civitas nobilissima.

^k *Marti dedicandum*] Tacitus lib. de moribus Germanorum, narrat hunc præcipue cultum a Germanis.

¹ *Ad classicum*] Hoc unum est ex imperii insignibus: de quo Vegetius lib. ii. cap. 22. 'Classicum appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt: hoc insigne videtur imperii, quia classicum canitur imperatore præente, vel cum in militem capitaliter animadvertitur; quia hoc ex imperatoris legibus fieri necesse est.' Sed non modo cum in militem, sed et cum in paganum animadvertitur, ut de quodam mathematico patet apud Tacitum ii. *Annal.* Idem ex Seneca

lib. i. de ira cap. 16. et Epist. 17.

^m *Paludatus*] Paludamentum est Consulis ad bellum profecturi vestimentum, de quo in Jul. ad cap. 64. &c. quod tamen paulo antequam introiret, amicorum consilio excussisse refert Tacit. ii. *Hist.* ne quasi captam urbem ingredi videretur.

ⁿ *Sagulatis comitibus*] Sagulo, quod militare vestimentum est, de quo Aug. ad cap. 26. et Jul. ad cap. 48. &c. supra ad cap. 2. &c.

^o *Alliensi die*] Livius lib. vi. decad. i. initio: 'tum de diebus religiosis agi cæptum, diemque a. d. decimum sextum Kalendas Sextiles, quo die ad Cremeram Fabii cæsi, quo deinde ad Alliam cum exitio urbis fæde pugnatum (contra Gallos, cum urbem ceperunt); a posteriore clade Alliansem appellarunt, insignemque nulli rei publice privatimque agendæ fecerunt.' Tacitus idipsum omen, ut pessimum Vitellio, fuse narrat lib. ii.

in decem annos^p ordinavit, seque perpetuum Consulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendæ Republicæ eligeret,^{1o} medio Martio campo, adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit:^q ac solenni convivio citharædum placentem palam admonuit, ut aliquid et de Dominico^r diceret; inchoantique Neroniana cantica, primus exultans etiam plausit. [12.] Talibus principiis, magnam imperii partem non nisi consilio et arbitrio vilissimi cujusque histrionum et aurigarum administravit, et maxime Asiatici liberti. Hunc adolescentulum, mutua² libidine constupratum, mox tædio profugum, cum Puteolis poscam vendentem^s reprehendisset,^{3t} coniecit in

est p. m. capit. Duo Mss. Torr. habent *Aliensi*.—10 Abest *elig.* a Cop. Tum *ac ne soll.* Memm. Mox *aliq. et reposuit* Ond. fide Medic. Polit. Vind. 2. Pal. Cop. Cuj. et Ed. Bas. *et ut al.* Harlem. Vulg. *et al.*—1 Ita Memm. Pith. Medic. 2. a m. pr. Dun. Voss. et cum aliis receperunt Burm. Ern. Ond. seqq. Vulgo *de Domitio*. In Cuj. erat *dominico* vel *domino*. Ceterum *incohan.* ut sæpius, Periz. Vind. 2.—2 *Et mut.* Fouc. Vind. 2. Cort. Postea *poscam* Voss. Cuj. Harlem. Vind. 1. et Medic. 2. a m. pr.—3 Vulgo *deprehend.* Illud testantur tres Torr. Memm. Noun. Dun. Voss. Cop. Fouc. Periz. Harlem. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 1. et 2. a m. sec. Edd. Vett. ante Bas. Mutarunt

NOTÆ

Histor. hinc Lucanus lib. vii. ‘Et damnata diu Romanis Allia fastis.’ Cremera Tusciæ fluvius non alia re quam clade illa notus, ut ait Livius lib. v. decade i. Allia vero Sabinarum in Tiberim influens, hodie *Caminata*, vel *Rio de Mosso*.

^p *In decem annos*] Per quos iidem essent magistratus, cum ante vix proferrentur ultra annum. De perpetuo ejus consulatu profert Casaub. inscriptionem.

A. VITELLIUS L. F.
IMPERATOR
COS. PERPET.

^q *Inferias Neroni dedit*] Quid hoc sit, supra in Calig. ad cap. 15. et cap. 3. &c.

^r *De Dominico* [*Domitio*] Casaubonus in Pithei cod. legit *Dominico*, nec improbat, hoc sensu, ut sic ap-

pellatus fuerit liber canticorum Neronianorum, qua voce Vitellius de industria tunc uteretur, ut alluderet ad ejus tempora. Sed et potuit liber ille canticorum inscriptus esse ‘cantica Domitii;’ vel Vitellius postulare, ut caneret canticum aliquod in Domitii patris laudes, a Nerone forte compositum, aut Neronem ipsum gentili, non adoptivo, nomine sic appellare, quod ipse Nero quondam facturum se dixerat, ut in Ner. cap. 41. certe hoc postremum Vitellii ingenio videatur convenientius, quippe qui Cæsaris nomen recusasset, et Augusti distulisset, &c. supra cap. 8.

^s *Poscam vendentem*] Brodeus lib. iv. Miscellaneorum cap. 11. ex Plinio contendit, poscam esse acetum aqua mixtum, quod vulgo dicunt ‘oxi-cratum.’ Alii poscam idem esse existi-

compedes, statimque solvit,⁴ et rursus in deliciis habuit: iterum deinde,⁵ ob nimiam contumaciam et ferocitatem^v gravatus, circumforaneo⁶ lanistæ^w vendidit, dilatumque ad finem muneris^x repente surripuit, et provincia demum⁷ accepta^y manumisit: ac primo imperii die aureis donavit annulis^z super cœnam,^a cum mane, rogantibus pro eo cunctis,^b detestatus esset severissime talem equestris ordinis maculam. [13.] Sed vel præcipue luxuriæ sævitæque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat, in⁸ jentacula, et prandia, et cœnas, comissa-

Græv. Burm. Ern. et ceteri. In Cuj. *reprehendisset vel reperisset*.—4 *Coluit* tuentur Mss. ad unum O. et Edd. præter Bas. post. Steph. Casaub. et seqq. Græv. Burm. Ern. Oud. &c. et *solvit* correxit quoque Faber in Semestr. II. 16. Oud. conj. scriptum fuisse *exsolvit*.—5 In Vind. 1. *subinde*. Mox *furacit*. Memm. Pith. Lisl. Voss. Cnj. *ob feroc*. Cop. *ob nim. c. et nimiam f.* Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Ald. Lugd. Arg.—6 *Circumforaneo* Memm. Medic. Viud. 1. 2. a m. pr. cum Codd. Sab. et trib. Burm. Edd. Ven. 2. Cald. *revend*. Vind. 1. *delat*. Dun. Voss.—7 *Deinde acc*. Harlem. Periz. Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Col. et seqq. *Infra super et c.* Cop.—8 *In desideratur* in Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort.

NOTÆ

timant ac loram: est autem lora, sive lorea, potionis genus, quam Græci *δευρεπλαν* appellant, quasi secundariam, sic dicta a lotis acinis, fitque ex maceratis aqua vineae post mustum acinis expressum, estque operariorum et plebeculæ vinum. De lora Varro lib. 1. de Re Rust. cap. 54. Columella lib. XII. cap. 40. &c. Posteriori sensu poscam hic accipi probabilius videtur.

¹ *Reprehendisset*] Alii *deprehendisset*. Torrentius in tribus Mss. legit *reprehendisset*: bene reprehenduntur enim profugi, ut Calig. cap. 45. et Livius lib. IV. decad. IV. ‘Adeo turbatæ erant alæ dextræ equites, peditesque, ut quosdam Consul manu ipse reprehenderet.’

² *Solvit*] Vulgati legebant *coluit*. Casaub. emendavit librorum auctoritate.

^v *Ferocitatem*] Complures codices *furacitatem*,

^w *Lanistæ*] Gladiatorum mercatores lanistæ, de quibus in Jul. ad cap. 26. &c. circumforaneus ille est, qui fora et nudinas circumit, vilis enjundam lucri causa.

^x *Muneris*] Gladiatorii, de quo tam sæpe supra. Sensus est, substractum a Vitellio Asiaticum, quo tempore ingressurus erat in arenam ad digladiandum. Cum a lanista servatus esset in finem spectaculi.

^y *Provincia demum accepta*] Cum ipse Vitellius in Germaniam a Galba missus est: supra cap. 7.

^z *Aureis donavit annulis*] Erant equitum insignia, ut in Jul. ad cap. 39. ita et Galba Icelum suum honore auxit: in Galb. cap. 14.

^a *Super cœnam*] In Aug. ad cap. 77. et Jul. 87.

^b *Cunctis*] Militibus, quos id a Vitellio petiisse, auctor est Tacitus II. Histor.

tionesque; ^c facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine. ^d Indicebat ^e autem aliud alii eadem die: nec cuiquam minus ^g singuli apparatus quadringenis ^f millibus nummum constiterunt. Famosissima super ^{io} ceteras fuit cœna data ei adventitia ^g a fratre, in qua duo millia lectissimorum piscium, septem avium, apposita traduntur. Hanc quoque exsuperavit ipse dedicatione patinæ, ^h quam ob immensam magnitudinem ⁱ clypeum Minervæ ⁱ Πολιού-

Cop. *jantac.* Memm. Paulo post *comess.* et *commess.* Mss. multi et Edd. ad Plant. ut alibi variatur. Cf. Calig. cap. 55. *commensationesque* Vind. 2.—9 Urs. mavult *minoris*, et ita conj. Ern. Tum *quadringenis* in Medic. 2. Dun. Nonn. Pal. 3. Harlem. Edd. sæc. xv. præter Rom. sec. item in Bon. Junt. Arg. *quadrag.* nusus Torr. Periz. cum Edd. Rom. sec. Ald. Steph.—10 *Insuper* Ed. Camp. *inter* Periz. a m. pr. Dein *dat. ei* Memm. Voss. Dun. Medic. 3. et substituit Oud. pro vulg. *ei dat.* Deest *advent.* Medic. 2. a m. pr. Cuj. Voss.

NOTÆ

^c *Comissionesque*] In Calig. ad cap. 32. et sæpe sumitur ista vox pro nocturnis intempestivisque conviviis.

^d *Vomitandi consuetudine*] Hæc fuit apud Romanos receptissima, et medicorum jam inde ab Hippocrate probata sententiis: hinc Cicero lib. XIII. Epist. ultim. ad Atticum, *ἐμετικὴν* agere dicit, pro juxta consuetudinem vomere. Hanc damnavit postea Plinius lib. XXVI. cap. 3. vide in Claud. ad cap. 33.

^e *Indicebat*] Ut Nero, supra in ejus vita cap. 27. ‘aliud alii,’ h. e. alii commensationem, alii prandium, &c.

^f *Quadringenis*] 17500.l.

^g *Adventitia*] Amicis peregre adventientibus lautissima cœna parabatur, quam ideo ‘adventitiam’ dixerunt: Plantus ‘viaticam’ vocat, Bacchid. act. I. sc. 2. ‘Ego sorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam.’

^h *Dedicatione patinæ*] De dedicationum cærimoniis in Tib. ad cap. 20. Plinius lib. XXXV. cap. 12. fictilem fuisse dicit, et huic faciendæ fornacem in campis exædificatam, unde

Mutiannus, de quo infra in Vespas. cap. 6. et 13. ‘altero consulatu suo, in conquisitione exprobravit patinarum paludes Vitellii memoriæ,’ inquit ibid. Plinius: de qua et Juvenal. Satir. II. vs. 19. et Sat. IV. vs. 133. &c. meminit et Plinius ibid. et lib. X. cap. 1. alterius patinæ, in quam Æsopus histrio aves cantu aliquo, et humano sermone vocales posuerat.

ⁱ *Clypeum Minervæ*] Quia scilicet maxima erat; quæ enim honori Deorum destinabant, ea magna semper faciendæ curavere. Unde architecti tradunt Diis maximas convenire statuas, his proximas heroibus, tum regibus, atque aliis deinceps majores, et minores. Quare Torrentius, contra Turnebum, existimat non intelligendum de clypeo unius Minervæ Atheniensis, quam 26. cubitos altam fecerat Phidias, sed de quocumque alio, cum ad ejus magnitudinem indicandam, Minervæ clypeum dixisse sufficiat. Ideo autem assimilata clypeo patina, quia eadem utriusque forma, rotunda scilicet.

χου¹ k dictitabat. In hac scarorum jocinora,² l phasianorum et pavonum cerebella, linguas phœnicopterum,³ m murænarum lactes,ⁿ a Parthia⁴ o usque fretoque Hispanico per

Dun.—1 Vulgo *clyp. Min. αἰγίδα* Πολ. sed in nullo Ms. a man. vet. nec Edd. Rom. extat αἰγίδα, quare delevit Oud. cum Steph. et Ern. suffragantib. Torr. Græv. In nonnullis et aliquot Edd. sæc. xv. neutra vox Græca apparet. *Τοναυτον* Pal. 1. *τοναυχου* Pal. 2. Medic. 3. Voss. *τοπαρχου* Pal. 3. unde in Rom. sec. *τοπαρχου πολιουχου*, Camp. *πολιχοιου*. Latina inducebat Guj.—2 *Scarorum scarorum jec. vel joc.* Memm. et Ms. Turneh. Pro *scarorum* exhibent *sacrorum* Cop. Periz. aliique Palm. *Scaurorum* Vind. 1. Harlem. Edd. Camp. Ven. Med. Lugd. Junt. *scaorum* Vind. 2. Cort. *jecin.* Medic. 2. a m. pr. Edd. Ven. Med. aliæque, *jocinera* Edd. Rom. Dein *fas. et fasc.* Mss. plerique et Vett. Edd. Sed *fassianarum* pro *phasianarum* exhibent cum Memmiano Polit. Medic. 3. probante Oud. Item *µασου* Memm.—3 *Phanicopteri* Edd. Sab. Beroald. cum Harlem. *Phenicoleni* Camp. Mox ac *mur.* Cort.—4 Hanc lect. servant Mss. O. (nisi quod *Pathia* sit in Voss.) et Edd. Vett. probantib. Casaub. Græv. aliisque. Budæus de Asse iv. et Egnat. emendarunt a *Carpathio*, unde in vulgg. Edd. profluxit. Heins. conj. a *Carpetano*, vel a *Paratonia*, Ern. a *Phaside*, Oud. a *Carteia*, quod probavit Wolf. Mox *Hispanico* est in Memm. Medic. 3. Polit. Vind. utroque, Cort. Nonn. Voss. Edd. Steph. Oud. Bip. &c. *Hispaniaco* Medic. 2. *Hispanisco* Dun. Vulgo

NOTÆ

k [Αἰγίδα Πολιούχου] Torrentius testatur in optimo libro non extare, unde ab aliquo adjectas fuisse suspicatur verosimillime; Ægis enim non clypeus, sed pectoris tegmen est, et Palladis, non Polinchi armatura, cujus in medio Gorgonis effictum caput, Ovid. vi. Metamorph. 'At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam, Dat capiti galeam, defenditur Ægide pectus.' Πολιοῦχος h. e. *civilitatis custos*, quod et Palladi, quæ sapientiæ symbolum est, apprime convenit. De Ægide plura Herodot. lib. iv. Hist. Martial. epig. I. lib. vii.

¹ *Scarorum jocinora*] Martial. lib. Xeniorum epig. 83. 'Hic scarus, æquoreis qui venit obesus ab undis, Visceribus bonus est, cetera vile sapit.' Qui tamen cum, teste Plinio lib. ix. cap. 17. solus piscium ruminare dicatur, herbisque vesci, hoc quoque (herbas scilicet in ejus stomacho repletas) exquisitissimum habere dici-

tur: scauri eorum ferme magnitudine, quos dicimus *des rougets*, amplo jocinore, quod sale et aceto contritum, toti pisci condimentum est. Hinc pisci principatus mensarum dabatur Plinii temporibus.

² *Phanicopteron*] De his in Calig. ad cap. 57. et 22. &c. De phasianis et pavonibus Martial. in Xenis, Epig. 71. et 69. &c.

³ *Murænarum lactes*] His pastos quoque ab Heliogabalo rusticos, anctor est Lampridius, apud quem eadem ferme quæ hic, de immodico isto luxu.

⁴ *A Parthia* [*Carpathio*] Huic mari nomen dedit insula Carpathus, una Sporadum: hodie *Scarpanto*, Cretam inter et Rhodum. Inde etiam scari laudatissimi, ut patet ex Plinio lib. ix. cap. 17. Hic in omnibus libris legebatur a *Parthia*, quod emendavit Sabellicus, eni Torrentius astipulatus est. Et verosimillime; nec

navarchos ac triremes petitarum, commiscuit. Ut autem homo non profundæ^p modo, sed intempestivæ quoque ac sordidæ gulæ,^s ne in sacrificio quidem unquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus^q et farra,^r pæne rapta e foco, manderet, circaque viarum popinas fumantia opsonia, vel pridiana,^s atque semesa. [14.] Pronus vero ad cujusque,⁶ et quacumque de causa, necem atque supplicium, nobiles viros, condiscipulos et æquales suos, omnibus blanditiis tantum non⁷ ad societatem imperii allicefactus, vario genere fraudis occidit: etiam unum veneno, manu sua porrecto in aquæ frigidæ^t portione, quam is affectus febre poposcerat. Tum⁸ foeneratorum et stipulatorum,^u publicanorumque, qui unquam se

Hispaniæ, quod retinet Wolf.—5 *Gylæ* Memm. et mox *farris* in eodem, cum Dnn. Medic. 3. Polit. Vind. 1. Cop. Voss. Huls. Ed. Ven. 1. *farris frusta* in Cuj. sed tum mallet Ond. *farris grana*. Langius putat legend. *farta* vel *feria*. Medic. 1. ac f. Paulo ante *minore* Vind. 1. pro *itinere*. Dein *rapte foco* Medic. 1. *rapte focus* Cop.—6 Casaub. et Guj. legi jusserunt *cujuscumque*, et ita in Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cuj. Dnn. Deest et Edd. Junt. Lugd. Arg. Ald. Steph. probante Burm.—7 *Tantum num* voluit Beroald. Supra atque *condisc.* Medic. 1. Mox *adicefact.* Cop. *inque frig.* Fouc.—8 *Tam* Memm.

NOTE

enim Romæ sat diu fuit Vitellius, ut pisces ab Hyrcano mari petitos tam exiguo tempore credibile sit, nisi eos jam ante advectos et servatos, ut de avibus Indicis et Ægyptiacis testantur Plinius et Columella.

^p *Non profundæ*] Sic et alii quoque multi locuti sunt. Seneca epist. 89. ‘ad vos deinde transeo, quorum profunda et insatiabilis gula hinc maria scrutatur, hinc terras.’ Plinius lib. x. cap. 49. ‘Apicius nepotum omnium altissimus gurgis.’ Sallustius in Jugnrthino: ‘Romanos injustos profunda avaritia, omnium communes hostes esse,’ &c.

^q *Viscus*] Hac voce, quicquid cutem inter et ossa continetur, significari, supra notatum est in Jul. ad cap. 38.

^r *Farra*] Similiter ‘de patella edere’

dixit Cicero II. de Finibus, ut asoti et irreligiosi solent. De hoc torrendi farris more Plinius lib. xviii. cap. 2. ‘Numa Pompilius instituit, Deos fruge colere, et mola salsa supplicare, atque, ut auctor est Hemina, far torrere, quoniam tostum libo salubrius esset: id uno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem divinam, nisi tostum; is et fornacalia instituit, farris torrendi ferias.’

^s *Pridiana*] Pridie cocta et apposita, ut in Tib. ad cap. 34.

^t *Aquæ frigidæ*] Plinius lib. xxvi. cap. 3. auctor est, hanc remedii loco præbitam ab Asclepiade, qui Pompeii temporibus totam fere medendi rationem immutarat.

^u *Stipulatorum*] Qui mutuas alicui pecunias præbebat, is ab accipiente

aut Romæ debitum, aut in via portorium^{9 v} flagitassent, vix ulli pepercit. Ex quibus quendam in ipsa salutatione supplicio traditum, statimque revocatum, cunctis clementiam laudantibus, coram interfici jussit, ‘velle se,’ dicens,¹⁰ ‘pascere oculos:’ alterius pœnæ duos filios adjecit, deprecari pro patre conatos. Sed et Equitem Romanum proclamantem, cum raperetur ad pœnam, ‘Hæres meus es,’ exhibere testamenti tabulas cœgit: utque¹ legit, cohærentem sibi libertum ejus ascriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quosdam et de plebe ob id ipsum, quod Venetæ factioni^w clare² maledixerant, interemit; contemptu sui, et nova spe id ausos, opinatus. Nullis tamen infensior, quam vernaculis^x et³ mathematicis, ut quisque deferretur,⁴ in-

Conj. Salm. jam. In Medic. 2. tunc. Ed. Camp. *funeratorum*.—9 Vind. 1. *portoria*.—10 Cort. *dicere*. In eodem et Vind. 2. *caperetur ad pœnas*. Tum *meus est* Vind. 1. Periz. et Edd. Rom. *esto cogitat* Burm.—1 *Utique* Memm. unde Salm. suavit *ubique*. Exulat *sibi* ab Edd. Rom. *jugularique* Camp.—2 *Diræ mal.* Cuj. cum uno Torr. unde ipse fecit *ut diræ, mal.* Mox conj. Burm. *novarum rerum spe*. Pro *opinat*. habent *obstinatus* Memm. Polit. Dun. Cuj. Edd. Med. pr. Cald. et *obtestatus* pro v. l. in Dun. et Cuj. *obtinatus* Voss.—3 Sabell. deletum vult *et*. Turneb. suadet *divinaculis*, probante Torr. *veneraculis* Pal. 3. Jos. Scalig. corr. *veraculis* vel *vericulis*, nec repugnant Gnj. Casaub. Ceteri vulg. defendunt.—4 *Deferreretur* Ed. Camp. Tum *post dictum* Vind. 1. qui

NOTÆ

stipulabatur condiciones, quibus illam sibi reddendam aut solvendas usuras volebat; stipulatio igitur est interrogatio, qua promissorem fenerator interrogat, num tali conditione pecunias accipiat; quod quia conceptis verbis fiebat, (erant enim stipulationum formulæ, ut et actionum, de quibus in Claud. ad cap. 14.) ideo majorem ad cautionem, feneratorum adhibebant plerumque contractui suo, formularum ejusmodi peritos, de quibus etiam in Ner. ad cap. 32. ne sibi frans fieret, et ut mutæ pecuniæ tutius præstarentur. Hujusmodi stipulatores hic distinguit a feneratoribus.

^v *Portorium*] Ad publicanos refert,

quia ii portorii conductores: in Jul. ad cap. 43.

^w *Venetæ factioni*] Cui favebat, ut supra cap. 7.

^x *Vernaculis*] Quidam rejiciunt conjunctionem *et*, ut intelligantur mathematici Romæ nati, nam ii fere omnes Græci. Josephus Scaliger legit *veraculis*, aut *vericulis*: nam et oracula quandoque simpliciter vera dicuntur: Turnebus *divinaculis*, quod et videtur optimum, si phrasis absque mutatione stare non posset: verum ‘vernaculi’ intelligi possunt circulatorum illi, et de Circo præstigiatōres, ac scurræ forte, quales ii, de quibus Aug. cap. 74. vel Tib. 57. aut Ner. 27. &c. quo sensu Mar-

auditum capite puniebat; exacerbatus, quod post edictum suum, quo jubebat, intra Kalendas Octobris Urbe Italiaque mathematici excederent, statim libellus propositus est,⁵ 'et Chaldæos edicere,⁶ bonum factum, ne⁷ Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset.⁷ Suspectus et in morte⁸ matris fuit, quasi ægræ⁹ præberi cibum prohibuisset; vaticinante Catta¹⁰ muliere,^z cui velut oraculo acquiescebat, 'ita demum¹ firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti extitisset.' Alii² tradunt, ipsam tædio præsentium, et imminentium metu, ve-

//////////

caret τῶν intra. Fouc. inter Kal. Mox statimque Edd. Sab. Junt. Lugd. Arg. —5 Ita Medic. Vind. uterque, Fouc. Cop. Periz. et Edd. Rom. Vulgo est prop. Abest verb. subst. a Voss. et delere mavult Burm. et suspectum habet Guj. Ceterum Ern. legend. judicat prop. esset v. erat. In Cuj. positus est.—6 Sic exhibet Ms. Urs. probantib. Torr. Guj. Burm. Oud. Wolf. ideo recepit Baumg. In ceteris Edd. dicere. Postea fatum Vind. 1. Corsend. Voss. Harlem. Ed. Ven. 1. fatum est Ven. 2. 3. Med. pr. Cald. Junt. Lugd. Ald. fatum esse Bon.—7 Ut Vit. opt. Torr. Huls. Medic. 1. a m. pr. Ipse Torr. conj. ut Vit. &c. usq. ne esset.—8 Sic exhibent Memm. Medic. Dun. Vind. 2. Cort. Huls. Cop. Voss. Fouc. et ita ediderant Steph. Casaub. Schild. &c. Scriv. Græv. aliique Vett. Edd. lect. in mortem revocarunt. Iterum mutarunt Oud. Ern. Bip. &c.—9 Ægre Voss. aliique pauci, et Edd. Græv. minor, Wolf. ægre pr. sibi cib. Vind. 2. Cort.—10 Cata opt. Torr. Fouc. Cop. Ed. Bon. Chata Rom. sec. Catha Voss. Periz. Harlem. Edd. Camp. Ven. Junt. Ald. Lugd. Arg. et al. In aliis Kata, Chara, Cara, &c.—1 Ita deinde Periz. Harlem. et Edd. Vett. fere O. ad Bas. et Gryph.—2 Vulgo et

NOTÆ

tialis lib. x. epig. 3. vernaculi voce usns videtur, et Seneca lib. vi. de Beneficiis cap. 11. sic dicti, vel quod vili plebeculæ aggregarentur, ut illuderent, vel quod vernulis et erroneibus.

^y Edicere [dicere] In veteri codice legit Ursinus edicere, quod et ipse Torrentius monebat emendandum, et longe plus habet salis, quasi divinatores, qui vulgo Chaldæi quoque dicuntur, vicissim edicerent, ne Vitellius ipse viveret; quod et probant verba 'bonum factum,' quæ solennia sunt, et omnibus edictis præponenda, ut in Jul. ad cap. 80. notatum est.

^z Catta muliere] De gente Cattorum, quæ Germanica est, ex eorum regione, qui hodie Hessi, ut Ortelius et Janus Fabricius volunt, vel Badenses, ut Vilichius. Fuit etiam in Batavis Cattorum vicus, qui hodie Catwik, non longe a Lugduno. De quo hic agi persuaserit Vitellii provincia, quæ erat inferior Germania, ut supra cap. 7. In libris aliis legitur Cata, Chata, et Chara. Nostram omnium verissimam esse ex eo colligas, quod Germani mulierum vaticiniis ut plurimum uterentur, ut narrat Tacit. in lib. de moribus German.

nenum a filio impetrasse, haud sane difficulter. [15.] Octavo imperii mense desciverunt ab eo exercitus Mœsiarum^a atque Pannoniæ; item ex transmarinis Judaicus et Syriacus:³ ^b ac pars in absentis,^c pars in præsentis Vespasiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo ceterorum hominum studium ac favorem, nihil non publice privatimque, nullo adhibito modo, largitus est. Dilectum⁴ quoque ea conditione in Urbe egit, ut voluntariis non modo missionem^d post victoriam, sed etiam veteranorum justæque⁵ militiæ commoda^e polliceretur. Urgenti deinde terra marique hosti, hinc fratrem cum classe ac tironibus et gladiatorum manu opposuit; hinc et⁶ Betriacenses copias^f et duces. Atque ubique aut superatus^g aut proditus,^h salutem sibi et⁷ millies sestertium a Flavio Sabino,ⁱ Vespa-

alii, sed et ignorant Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc. igitur delect. Ern. et Oud. cum Casaub. Gron. Græv. pr. ut al. Edd. Sab. Beroald. Burm. conj. at, Ern. sed. Mox imperasse Harlem. Ed. Cald.—3 *Syriaticus* Memm. Medic. Dun. Polit. Periz. Harlem. Cuj. Edd. Rom. Ven. 1. Med. pr. Junt. Lugd. Arg. admisitque Ern. Tum et pars et in abs. Vind. 1. atque pars Vind. 2. pars secundo loco deest Voss. jurare Huls.—4 Sic pro vulg. delect. Memm. Medic. 1. 3. Huls. Torr. Fouc. ut supra creberrime. Vind. 1. ea quoque. In Periz. tota hæc perïodus usque ad urgenti desideratur.—5 Lips. emendavit justaque mil. Dein huic fr. Ed. Camp. appos. Cort. Vind. 2.—6 Conjunctionem omisit Casaub. et Græv. in Ed. pr. alique, sicut abest a Medic. 3. Vind. 2. Cort. Cop. et Ed. Camp. Malebat Torr. Bebr. et cop. Sed per hoc nomen efferunt etiam hic, ut supra, Medic. Vind. 1. Corsend. Dnn. Voss. huic rursus Ed. Camp. et Vind. 1. Infra ubique sup. Edd. Rom. atqui marg. Gryph.—7 Delet τὸ et Valesius in Vales. p. 483. improbante Ond.

NOTÆ

^a *Mæsiarum*] Superioris et inferioris, de quibus in Oth. ad cap. 9. De Pannonia in Tib. ad c. 9. Aug. cap. 2. &c.

^b *Judaicus et Syriacus*] Illi Mucianus, huic præerat Vespasianus, de quorum consiliis et prudentia fuse Tacitus lib. 11. Hist.

^c *In absentis*] Mæsiacus nempe et Pannoniens exercitus, quippe tanto distissit intervallo.

^d *Missionem*] Quid et quotuplex sit, in Jul. ad cap. 7. et 70.

^e *Veteranorum . . . commoda*] De iis

supra in Aug. ad cap. 24. Calig. 44. Ner. 32. &c.

^f *Betriacenses* [*Bebriacenses*] *copias*] Quas 'urbana delicia subenervaverant, quantumque hebes ad sustinendum laborem miles, tanto ad discordias promptior,' ut ait Tacitus lib. 11. Hist. sub fin.

^g *Superatus*] Ab Antonio illo Primo, de quo supra, et infra cap. ultimo.

^h *Proditus*] A Cæcina, qui cum Valente Bebriacensibus copiis præerat: fuse Tacit. 111. Hist.

siani fratre, pepigit: statimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites, 'cedere se imperio, quod invitus recepisset,' professus, cunctis reclamantibus,⁸ rem distulit; ac nocte interposita, primo diluculo sordidatus^k descendit ad Rostra, multisque cum lacrymis eadem illa,⁹ verum e libello,^l testatus est. Rursus interpellante milite ac populo, et, ne deficeret, hortante, omnemque operam suam certatim pollicente, animum resumpsit; Sabinumque et reliquos Flavianos, nihil jam metuentes,¹⁰ vi subita in Capitolium compulit, succensoque templo^m Jovis Optimi Maximi oppressit; cum et prælium et incendium e Tiberianaⁿ prospiceret domo inter epulas. Non multo post pœnitens facti, et in alios culpam conferens, vocata concione juravit, coëgitque² jurare ceteros, 'nihil sibi antiquius quiete publica fore.' Tunc solutum³ a latere pugionem, Consuli primum, deinde, illo recusante, magistratibus, ac mox Senatoribus singulis porrigens, nullo recipiente, quasi in æde Concordiæ positurus, abscessit. Sed quibusdam accla-

Mox *pro* deest Harlem.—8 *Declam.* Memm. Pal. 1. 2. Voss. Periz. Cop. Medic. Polit. Vind. Cort. Fouc. et Edd. Rom. *clamantib.* Harlem. Edd. Ven. Junt. Ald. Arg. &c. *Recl.* primus legend. jussit et edi curavit Beroald. Conj. Ond. *valde clam.* vel *declinantib.*—9 In Edd. vulgg. *eadem verba*, sed illud e Mss. recepit cum Steph. Jac. Gronovius, et idem præbent Medic. Polit. Vind. 2. Cuj. Voss. Cop. Lys. sive Cort. Fouc. probantib. Burm. Ond. Ern. &c. In Huls. *eadem verba e lib. verum.*—10 Hanc lect. restituerunt Steph. Gron. Burm. Ern. Ond. et seqq. auctorib. Mss. O. et Edd. Vett. pro *metuens*, quod extat in Bas. Junt. Ald. Gryph. Plant. et Græv. et ita emendaverat vir doct. ad marg. Gryph. 1539. In Medic. tr. Polit. exaratur *metuentes sui, sub.* Fouc. *sui subito*, Huls. *in subito*, et *subito* quoque Cop. hand damnante Ond.—1 *Tiberina* Vind. 1. Periz. Edd. Rom. Med. sec. aliæque, ut supra cap. 3. Paulo ante *compressit* Fouc. Dein *prospicere* Edd. Ven. 2. 3. Post *epul.* plenius distingit Baumg. In priorib. Edd. *epulas, non.*—2 *Cogitque* Vind. 1. Statim *jur. et cet.* Medic. 1. 3. Polit. Cop. Fouc. cum duob. Torr. nec displicebat Ond.—3 *Solutam* Fouc. et *Consulis* Cop. Mox *in ædem* Cort. Huls. Fouc. Postea

NOTE

ⁱ *Flavio Sabino*] Qui urbis præfectus erat: Vespas. cap. 1. sed senecta invalidus. Millies, h. e. 4375000.l.

^k *Sordidatus*] Lugentium aut reorum habitus. In Tib. ad cap. 2.

^l *Libello*] E quo recitabat, quod dicitur de scripto verba facere.

^m *Succensoque templo*] Quod facinus omnium post conditam urbem luctuosissimum fuisse, Tacitus auctor est; quanquam semel arsisset per bella civilia.

ⁿ *Solutum*] Imperii symbolum, ut jam supra, et Galbæ cap. 11.

mantibus, 'ipsum esse Concordiam,' rediit: nec solum retinere se ferrum affirmavit, verum etiam Concordiæ recipere cognomen.^o [16.] Suasitque⁺ Senatui, ut legatos cum virginibus Vestalibus^p mitterent, pacem, aut certe tempus ad consultandum, petituros. Postridie responsa opperienti nuntiatum est per exploratorem, hostem⁵ appropinquare. Continuo igitur abstrusus gestatoria sella,^q duobus solis comitibus, pistore et coquo, Aventinum^r et paternam domum clam petiit,⁶ ut inde in Campaniam fugeret. Mox, levi rumore et incerto, tanquam pax impetrata esset, referri se in Palatium passus est: ubi cum deserta omnia reperisset,⁷ dilabentibus etiam, qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit; confugitque in cellulam janitoris,^s religato pro foribus cane, lectoque et culcita objectis. [17.] Irruperant jam⁸ agminis antecessores, ac nemine

illum esse Conc. Vind. 2. Cort. Fouc.—1 Ita Memm. Medic. duo Torr. Vind. Cort. Voss. Fouc. Dun. Edd. Casanb. et seqq. Ond. Ern. et seqq. In reliquis *suasit Sen.* Habent *senatoribus* duo Pulm. Periz. Harlem. Vind. 1. Edd. Rom. Sab. Bon. Junt. Lugd. Ald.—5 *Hostes* Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Cop. Huls. Statim *continue* Fouc. *abstrusis* Edd. Rom. *gestoria* Dun. Cop. *gestaria* Huls.—6 *Petit* Memm. Cop. Huls. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. *Supra coq. et Av.* Dun. *coco* Medic. 2. 3. *quoquo* Periz. *cocco* Medic. 1. *Dein incerti* Memm.—7 *Comperisset* unus Torr. Periz. Edd. Rom. *Tum delab.* Vind. 2. Cort. *etiam qui* Edd. Plant. Casaub. et seqq. usque ad Burm. qui dedit *et qui*, fide Periz. Harlem. Copes. Cnjac. Edd. antiqq. O. In fine *culcita* tres Burm. et totidem Ond. cum Fouc. et Edd. ante Plant. Item *relegato* Fouc.—8 Sic Memm. Dun. Polit. Vind. 1. Cop. Har-

NOTÆ

^o *Concordiæ recipere cognomen*] Ut L. Antonius Triumviri frater, de quo in Aug. cap. 9. et 68. cognominatus est 'Pietas:' de æde Concordiæ, in Tib. cap. 20.

^p *Vestalibus*] Harum magna erat in perturbationibus, tum publicæ, tum privatim, componendis auctoritas, ut jam supra in Jul. ad cap. 1. Hæ ab Antonio Primo honore multo acceptæ et remissæ sunt: legati ab altero exercitu, jam enim duo exercitus ad Urbem accedebant, violati.

^q *Gestatoria sella*] Tacitus lib. III. Hist. *sellulam* dicit, quam hic 'gestatoriam sellam,' unde videtur hæc fuisse

minor quædam sella, qua etiam in theatrum quandoque deferebantur. Ut Ner. cap. 26.

^r *Aventinum*] Hic unus est e septem urbis montibus.

^s *Cellulam janitoris*] Paulo aliter Dio, qui occultatum illum dicit in obscuro quodam loco, ubi canes alebantur: quod de janitoris ipsa cellula non videtur intelligendum; quamvis enim Romano et Græco more ibi canes essent, unde inscriptio hæc apud Petronium, 'cave, cave,' apposita cani pro foribus picto, non tamen alendis canibus locus ille destinatus.

obvio rimabantur, ut fit, singula. Ab his extractus e latebra, sciscitantes, 'quis⁹ esset,' (nam ignorabatur) et 'ubi esse Vitellium sciret,' mendacio elusit: deinde agnitus, rogare non destitit,¹⁰ quasi quædam de salute Vespasiani dicturus, ut custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa,¹ seminudus in Forum tractus est, inter magnarum verborumque ludibria, per totum viæ Sacræ¹ spatium, reducto coma capite,^{2 u} ceu noxii solent,^v atque etiam mento mucrone gladii subrecto,^{3 w} ut visendam præberet

lem. Periz. cum Edd. Casaub. 1610. Schild. Græv. pr. Ern. Oud. et seqq. autem jam in ceteris Edd. et Mss. jam deest Vind. 2. Mox e exulat ab eodem et Cort. In multis Edd. ab iis de more. Correxerunt Ern. e Lys.—9 Vulgo quisnam. Illud testantur Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. tres Burm. Fouc. et Edd. Vett. exceptis Bas. sec. Gryph. Plant. &c. et ita correxit man. doct. in Add. Ern. Dein ut ubi Vind. 1. eccubi marg. Gryph. sed tum rectius foret eccubi esset Vitellius, iudice Burm.—10 Destiterit Cuj. Inferius in carcerem Edd. Rom. religatus Fouc.—1 Descissa Mss. Pulm. Torr. et Edd. Rom. Tum detractus Vind. 1. tractatus Medic. 1. et totæ v. Vind. 1.—2 Ita Pulm. et seqq. e Mss. Turneb. Pith. Regiis Par. Viterb. Pal. I. exhibent. Vulgo et in plerisque Mss. erat reducta coma a cap. Non comparet quoque a in Medic. 1. 3. Dun. reducto coma cap. Pal. 2. Ern. conj. reducto cap. delete coma, vel reducta coma et cap. quod placet etiam Oud. Statim ceu noxiis solet cum Casaub. et Guj. præfert Perizon.—3 Hanc lect. receperunt Gron. Burm. Ern. Oud. et seqq. auctoritate Memm. duornm Turneb. Cuj. Pith. Pal. 1. Cop. Medic. 1. 3. Polit. aliique apud Arntzen. ad Aur. Vict. Epit. cap. 3. surrecto Voss. Pal. 3. subrepto Medic. 2. Pal. 2. subjecto in reliquis Codd. et Edd. Vett.

NOTÆ

¹ Viæ Sacræ] Frequentissimus fuit Urbis vicus, in quo Julius Cæsar habitaverat, ut in Jul. cap. 45.

^u Reducto coma capite] Sensus est, milites, qui Vitellium sequebantur, apprehensis a tergo crinibus, caput ejus retraxisse, ut erigeretur, ne subductum et depressum, minus posset agnosci, quo sensu Virgil. lib. x. 'reflexa Cervice orantis capulo tenus abdidit ensem.'

^v Ceu noxii solent] Malit Casaubon. legere ut noxii solent. Ita enim fiebat illustribus reis supplicio afficiendis, ut nudo et elato capite traherentur, ut de Sejano refert Dio; ac Danaë illustri fœmina Polybius. De de-

latoribus innuit Plinius in Panegyrico: 'contigit desuper intueri delatorum supina ora, retortasque cervices.'

^w Subrecto [subjecto] Turnebus ex veteri codice legere mavult subrecto, et ex Pithœi Cujaciique codicibus probat Casaubonus. Tacitus III. Hist. extremo: 'Vitellium infestis mucronibus coactum modo erigere os, et offerre contumeliis, nunc cadentes statuas suas, plerumque rostra et Galbæ occisi locum contueri, postremo ad Gemonias, ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere: vox una non degeneris animi excepta, cum tribuno insultanti, se tamen impera-

faciem, neve summitteret; quibusdam stercore et cœno incessentibus, aliis ‘incendiarium’⁴ et ‘patinarium’⁵ vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante, (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerumque ex vinolentia,⁵ venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cum auriganti Caio ministratorem exhiberet,) tandem apud Gemonias² minutissimis ictibus excarnificatus atque confectus⁶ est, et inde unco tractus in Tiberim. [18.] Perit cum fratre et filio, anno vitæ septimo et⁷ quinquagesimo: †^a nec fefellit conjectura⁸ eorum, qui augurio, quod factum ei⁹ Viennæ^b ostendimus, non aliud portendi prædixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis potestatem: siquidem ab Antonio Primo, adversarum partium duce, oppressus est, cui Tolosæ nato cognomen in pueritia *Becco*¹⁰ fuerat. Id valet gallinacci rostrum.

nisi quod in una aut altera *subtecto*.—4 *Incendiarium*. Medic. 1. Edd. Rom.—5 *Vinul*. Memm. *violentia* Edd. Rom. Cald. Paulo ante *rubicunda* Vind. 1. *alterum* deest Polit. Mox ante *exhib.* addunt *se duo* Torr. Pal. 1. 3. Cop. Vind. uterque, et Cort. seu Lys. probante Torr. sed contra sententiam Burm. Ond. Wolf. Paulo ante *aurigandi* Voss.—6 Marg. Gryph. *consect.* Mox ad *Tib.* Periz. Edd. Rom.—7 *Copula* deest Mss. fere O. et Edd. præter Steph. Pulm. et seqq.—8 Ita Memm. Dun. Medic. 3. Polit. Vind. 1. Cort. Fouc. Periz. Exc. Cuj. (in quibus deest *eorum*) probantib. Burm. Ond. Ern. cum Edd. Rom. Ven. 1. Vulg. *conjecturam* profluxit a Med. Ed. 1475. item Ven. 2. 3. Cald. Med. sec. ceterisque Beroaldi, &c. in *conjectura* Huls.—9 Non habet *ei* opt. Torr. Infra *hominis* abest a Cop.—10 *Becca* Periz. a m. pr. aliquot Torr. et Ed. Rom. sec. *Beco* in aliis, etiam Steph. *Becto* Vind. 2. Cort. Legit *Beccoc* Menag. in Etymol. Gall. voc. ‘Cocq.’ Denique *gallinacii* Periz. et Edd. sæc. xv.

NOTÆ

torem ejus fuisse respondit, ac deinde ingestis vulneribus concidit.’

^x *Incendiarium*] Capitolii, cap. 15.

^y *Patinarium*] Propter patinam illam, de qua supra ad cap. 13.

^z *Gemonias*] De his in *Tib.* ad cap. 75. &c.

† A. U. C. 822.

^a *Septimo et quinquagesimo*] Quem explebat, ut ait Tacitus III. Hist. Alii aliter, sunt enim qui tres annos detrahant: de quibus ii legendi, qui Fastos concinnarunt.

^b *Factum ei Viennæ*] Supra cap. 9.

^c *Becco*] Non gallinacii tantum, sed et alterius cujuscunque avis rostrum significat etiamnum hodie Gallis *bec*, Italis *becco*, ut Beroaldus, Germanis et Gallis *bek*, ut Torrentius et Glareanus testantur. De hoc Antonio Primo multa apud Tacitum et varia: homo fuit manu strenuus, sermone promptus, discordiis potens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus, ut Vitelliano illo multis apparuit. Illius Antonii meminit Martialis lib. IX. epig. 101. lib. X. epig. 23. et 32.

T. FLAVIUS¹ VESPASIANUS

AUGUSTUS.

REBELLIONE² trium Principum³ et cæde incertum diu et quasi vagum imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus,^b sed tamen Reipublicæ nequaquam pœnitenda; constet licet, Domitianum cupiditatis ac sævitiae merito pœnas luisse. Titus Flavius Petro,^{3c} municeps Reatinus,^d bello civili Pompeianarum partium Centurio

//////////

¹ Mss. Oud. carent τοῖς T. Flavius, nisi quod Vind. 2. Cort. dent *Vespas. Flavius Cæsar.*—² *De rebell.* Fouc. *Infra pœnitentia const.* Voss.—³ Ita Cod. Glar. Memm. Dun. Medic. 3. Polit. Pal. 2. Pith. atque ediderunt Gron. Burm. Ern. Oud. Bip. seqq. In reliquis Mss. et Edd. vulgg. *Petronius,*

NOTÆ

^a *Rebellione trium Principum*] Galbæ, Othonis, et Vitellii, quorum, quia incertum diu fuit imperium, ideo Cæsariibus illos quidam nolunt annumerandos; quod tyranni potius quam veri principes fuerint: sic enim rebelles appellandos hic probat Theodorus Marcilius.

^b *Imaginibus*] Nobilitatis insignibus, de quibus in Ang. ad cap. 4.

^c *Petro*] Torrentinus in omnibus

Mss. suis legit *Petronius.* Sed Gla-reanus hic et ex Pithæi codice Casaubonus emendaverunt. ‘*Petrones fere rustici dicuntur,*’ inquit Festus, ‘*propter vetustatem, quod deterrima quæque ac prærupta . . . jam agri petræ vocantur, ut rupices, iidem,*’ sive ‘*a petrarum asperitate et duritia dicti,*’ ut ait idem Festus.

^d *Reatinus*] Reate Sabinorum oppidum, hodie *Rieti.*

an⁴ Evocatus,^e profugit ex Pharsalica acie, domumque⁵ se contulit: ubi deinde, venia et missione impetrata, coactiones argentarias^f factitavit. Hujus filius, cognomine Sabinus, expers militiæ (etsi quidam eum primipilarem;⁶ nonnulli, cum adhuc ordines duceret,^g sacramento solutum per causam valetudinis,^h tradunt,) publicum⁷ quadragesi-

unde *Petronianus* fecit Torr. Supra merito exulat a Vind. 1.—4 Comprobant hanc lect. Memm. Pith. Cuj. Dun. et Medic. 2. a m. pr. probantib. Lips. Græv. Casaub. Ond. Alii dederunt, *incertum sponte an evoc.* quod defendunt Grut. Marcell. Solam voc. *sponte* ejecit Gron. cum viro doct. in marg. Gryph. 1539. ediditque *incertum an evoc.*—5 Huls. *domum sine que.*—6 *Et quidam eum pilarem* Dun. Cuj. *siquidem eum* Ed. Camp.—7 Sabell. et Beroald. *invitis*

NOTÆ

^e *An Evocatus*] Vulgati omnes legebant *incertum sponte, an Evocatus*. Casaubonus ex aliis manuscriptis emendavit: sic enim sæpe loquitur Suetonius, brevitatis amans, ut et supra Galbæ cap. 12. Claud. cap. 13. et infra cap. 6. quæ ἄλλειψις Tacito quoque familiaris, et ipsi Livio, qui lib. VIII. dec. III. ‘ea suspicio vitio orationis an rei haud sane purgata est.’ Quanquam certe in Aug. cap. 19. aliter locutus est Suetonius. Quod autem addit hic de missione, innuere videtur centurionem illum fuisse, non ex veteranis Evocatum: hi siquidem tunc voluntariam obibant militiam (ut in Aug. ad cap. 56. ubi de his paulo plura) nisi veniam illam dicas a Cæsare concessam, nec enim a Pompeio concedi potuit, utpote qui paulo post occisus est, ut in Jul. cap. 35.

^f *Coactiones argentarias*] Argentarii auctionibus præerant, ut ex Ner. c. 5. colligas: iis aderant ministri, qui certa mercede, pretia rerum venditarum illorum nomine colligerent: qualis fuit Horatii pater, ut testatur ipse Satir. 6. lib. 1. quem ad locum Acro: ‘Coactores autem mercenarii eorum, qui habebant argentariam:

sunt autem argentarii, qui habent summam rerum venalium,’ &c. qui et coactores auctionales, et argentarii nuncupantur. Budæus prioribus in Pandectas annotationibus, pecuniis publicis præpositos sic distinguit. Præfectos autem ærarii hodie, ut arbitror, vocare possumus *generales financiarum*, qui etiam Quæstores vocitari possunt, quod munus olim Prætores prætorique viri obibant (ut ex Suet. in Claud. cap. 29.) Tribunos vero ærarii, quos ‘receptores generales’ vocant, coactores dicebantur, qui nunc *receptores particulares*, ut apud Tranquillum in Vespas. quo loco non videntur coactores argentarii iidem esse cum iis, de quibus Bud. varii enim generis coactores fuere, ut auctionales, lustrales, &c.

^g *Ordines duceret*] Legionis partes dicebantur ordines et numeri, qui varii pro variis Reip. temporibus. His qui præerant Centuriones, atque etiam ordinum ductores appellati. De Centurionibus supra in Jul. ad cap. 68. de primipilaribus in Tiber. ad c. 37.

^h *Per causam valetudinis*] Quæ missio causaria dicebatur, ut supra in Jul. ad cap. 7.

mæ³ in Asia egit; manebantque⁸ imagines a civitatibus ei positæ sub hoc titulo, ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ.^k Postea scenus apud Helvetios⁹ exercuit, ibique diem obiit, superstitibus uxore Vespasia Polla, et duobus ex ea liberis: quorum major Sabinus ad præfecturam^m Urbis, minor Vespasianus ad principatum¹⁰ usque processit. Polla, Nursiæⁿ honesto genere orta, patrem habuit Vespasium Pollionem,^o ter Tribunum militum, Præfectumque castrorum;^p fratrem^r Senatorem prætoriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum milliarium a Nursia² Spoletium

Codd. reposuerunt *publicanum*, quos Steph. est secutus.—8 Lips. ad Tac. Ann. XIII. 52. mutandum censuit in *mantantque* vel *nonebantque*, Casaub. in *manent hodieque*, quod probavit Oud. Tuentur vulg. Ern. et Baumg.—9 *Helvitiis* Medic. Voss. Cuj. *Helvitiis* Vind. a m. pr. Cort. *Helveticos* vel *Elveticos* nus Torr. cum Ed. Camp. Placet Torr. *Illurios* ex alio Ms.—10 *Principatumque* Huls. Mox *Vespasianum Poll.* Vind. 1. Periz. Dun. Edd. sæc. xv. Junt. Lugd. Ald. Arg. Steph. *Vespasianum* Vind. 2.—1 Vulgo *fratremque*. Sine copula exhibent Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. Cop. astipulante Oud. cum seqq. Tum *nunc* abest a Memm. Vind. 2. Cort. Foue. Cop. Huls.—2 *Nursa* Vind. 1. Statim *Spoletium* habent Memm. Medic. opt. Torr.

NOTÆ

ⁱ *Publicum quadragesimæ*] Beroald. et Sab. legunt *publicanum*, ut sit sensus, *Publicanum* in Asia fuisse Sabinum hunc: quod et innere videtur inscriptio, sed deest codicum auctoritas. *Publicum* agere, h. e. vectigal colligere, ut Vitel. cap. 7. ‘publica intervertere,’ supple vectigalia, &c. *Quadragesima*, hæc est, rerum venalium, quam sibi Princeps arrogabat, ut supra in Calig. cap. 16. &c.

^k *Καλῶς τελωνήσαντι*] H. e. *ei, qui bene tributum exegit*, potest etiam intelligi, *qui bene publicanum egit*.

^l *Helvetios*] In uno libro Torrentius legit *Helveticos*, in altero *Illurios*. Sed quid si *Helveticos* retinuerint, ut de exercitibus in Helvetia degentibus intelligant?

^m *Sabinus ad præfecturam*] Ad hanc evectorum fuerat a Nerone. De hoc Sabino paulo supra in Vitel. cap. 15.

ⁿ *Nursiæ*] In Umbria, quæ hodie Delph. et Var. Clas.

Ducatus Spoletinus, civitas hodieque *Norcia*.

^o *Vespasium Pollionem*] Plutarchus in Oithone, sub finem, inter Othonianos duces Pollionem quendam annumerat.

^p *Præfectumque castrorum*] De hoc munere Vegetius lib. II. c. 10. ‘Erat castrorum præfectus, licet inferior dignitate; occupatus tamen non mediocribus causis, ad quem castrorum positio, valli et fossæ destinatio pertinebat, tabernacula vel casæ militum, cum impedimentis omnibus metu ignis curabantur. Præterea ægri, contubernales medici,’ &c. omnia denique ad castrorum tutamen et necessitates pertinentia, ne quid in illis deesset; denique concludit, ‘Hic post longam probatamque militiam, peritissimus omnium legebatur,’ quod etiam colligas ex hoc loco: Pollio siquidem ille Tribunus militum ter fu-

euntibus in monte summo appellatur Vespasiæ: ³ ubi Vespasiorum complura monumenta extant, magnum indicium splendoris familiæ et vetustatis. Non negaverim, jactatum a quibusdam, Petronis⁴ patrem e regione Transpadana fuisse mancipem operarum,⁴ quæ ex Umbria in Sabinos⁵ ad culturam agrorum quotannis commeare soleant; ⁵ subsedissem autem in oppido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis curiose inquirerem, inveni. [2.] Vespasianus natus est in Sabinis⁶ ultra Reate, vico modico, cui nomen est Phalacrine,⁷ quintodecimo Kalendas Decembris, vesperi,⁸ Q. Sulpicio⁴

Edd. Ven. 1. Burm. Oud. &c. In ceteris *Spoletum*.—³ *Vespasianæ* Dun. Medic. 2. Vind. 1. Voss. et Fouc. in quo mox *judicium*.—⁴ *Servant Petronis* hoc loco Dun. Viterb. Pal. tr. Huls. Cuj. Memm. Medic. Polit. et jam ediderat Casaub. cum aliis. Vulg. *Petronii* profuxit a Beroaldo cum Mss. nonnullis sic corrigente, cum antea ederetur *Petronium*, ut in Periz. Fouc. a m. sec. *Petronum* Vind. 1. Torr. corr. *Petroniani*.—⁵ Sic Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. 1. Cop. Cuj. Fouc. a m. sec. Receperunt Oud. Wolf. Vulgo *solerent*, quod unice verum censuit Ern. Citat Budæus *solent*. Supra *municipem* Fouc. Mox *ibidem deducta* Edd. Rom. cum Periz.—⁶ Mss. O. et Edd. Vett. *Sannis*, *Sannis*, vel *Sanniiis*, nisi quod *Samis* Junt. Lugd. Arg. *Sabinis* correxit Turneb. Adv. xxii. 16. et ante cum Sab. et Beroald. ita ediderunt. Dein *Reate* exhibuerunt Rom. Ald. Steph. Casaub. &c. cum Memm. Medic. 3. Dnn. Vind. utroque, Periz. Huls. In ceteris Edd. *Reatem* vel *Reaten*.—⁷ *Phalacrine* Memm. Medic. 3. ut volebat Guj. *Pherine* Vind. 2. Medic. 2. a m. pr. *Phærine* Dun. *Phalacrino* Cluv. Ital. Ant. p. 687. 689. *Falacrine* Wesseling. ad Antonin. Itin. p. 307.—⁸ *Vesperique Sul.* Cuj. Vind. uterque. Dein *Pompeio Sab.* Mss. Pulm. Vind. Cort. Periz. Fouc. Edd. sæc. xv. et

NOTE

erat, ut recte doceret alios, quod ipse cum laude fecisset.

⁴ *Municipem operarum*] Qui mercenariorum operas redemptas aliis elocabat, lucri sui causa. Cicero in prætura urbana, 'si res abiret ab eo mancipem, quem ipse opposuisset,' mancipem illum dicit, qui tecta reparanda redemerat. Sensus igitur est, conductos a Petrone operarios in Umbria, quos postea majore mercede in Sabinis elocabat. Mancipes quoque dicebantur, qui a publicanis decumas aut pascua publica redimebant ad quæstum summi, quales dicun-

tar nobis *sousfermiers*.

⁵ *Ex Umbria in Sabinos*] Quales etiamnum hodie videmus Lemovices et Sabaudos, aliosque bene multos, certis anni tempestatibus in vicinas regiones commigrare, et lucri causa suam operam elocare.

⁶ *In Sabinis*] Libri Mss. *Sanniiis*, et *Sannis*, hinc Turnebi conjectura, *Savinis* pro *Sabinis* scriptum fuisse, atque ita legi debere. Quam sententiam firmat Eutropius; sic Torren-
tius.

⁷ *Q. Sulpicio, &c.*] Qui annus Urbis fuit 762. Christi 10.

Camerino, C. Poppæo Sabino Consulibus, quinquennio ante, quam Augustus excederet: educatus sub paterna avia Tertulla, in prædiis Cosanis.^u Quare Princeps quoque et locum incunabulorum^o assidue frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim, ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret: et aviaæ memoriam tanto opere dilexit, ut solennibus ac festis diebus pocillo^v quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumta virili toga,^w latum clavum, quanquam fratre adepto, diu aversatus est; nec, ut tandem appeteret, compelli, nisi a matre, potuit. Ea demum extudit,³ magis convicio, quam precibus vel auctoritate, dum cum identidem per contumeliam anteambulonem^x fratris appellat. Tribunus⁴ militum^y in Thra-

aliæ. *Papeo Medic. 3.—9 Cosanis unus Torr. Vind. 1. Periz. Edd. Rom. Ven. Lugd. Causanis Medic. 1. Item præsidiiis pro prædiis Cuj. et Ms. Lips.—10 Cunabulor. Medic. 2. Cuj. Dun. Lips. incunabulo Memm. Voss. Mox fuerit Medic. 3. Cop. ne quid ocul. omisso scilicet, Fouc. et quid sc. Camp.—1 Sic Steph. et Casaub. e suis et Torr. libris ediderunt cum seqq. pro poculo. Confirmatur a Medic. Polit. Cuj. Voss. cum marg. Gryph. quoque deest Vind. 2. quoque poculo dat Cort.—2 Vulgo toga vir. Illum ord. præbent Memm. Dun. Medic. 1. 3. Vind. Periz. Edd. Rom. ideo admisit Ond. Tum fr. adempto Vind. Cort. Periz. Fouc. Ed. Cald. et adversat. Cort. Edd. sæc. xv. Bon.—3 Excudit Vind. 1. Cort. Ed. Camp. excussit Vind. 2. Periz. a m. pr. Torr. unus, Ed. Rom. sec. extulit Memm. Cop. Periz. in marg. Edd. Ven. tr. Corr. Berroald. Supra ut abest ab Edd. Sab. Cald. nisi a Vind. 1. Dein in eodem ante ambulacionem.—4 Ita reperit in quibusdam Codd. Glareanus, comprobantur Torr. Duk. Marci. Oud. Brem. receipt in contextum Wolf. Tribunatum reposuerunt Græv. et Burm. cum Mss. O. et Edd. vulgg. tribunatu præfert*

NOTE

^u *Cosanis*] Alii *Consanis*, male: Cosa enim in Hirpinis longe a Cosa, quæ quondam in Etruria, hodie excisa: non procul ab *Alsidonia* est: et *Cosa* Hernicorum in Latio, hodieque *Cosa*.

^v *Pocillo*] Vulgati *poculo*.

^w *Virili toga*] Vide in Claud. ad cap. 2. &c. et in Aug. ad cap. 38.

^x *Anteambulonem*] Is est proprie, qui officii sui gratia principem ambulando præcedit, quod iis quoque tribuitur per contemtum, qui potentioribus adulantes, id illis officii servili-

ter exhibebant. Martial. Epig. 18. lib. 11. 'Sum comes ipse tuus, tumidique antea mbulo regis.' Beatos enim illos reges quoque suos vocabant, de quibus plura apud Martial. Epig. 74. lib. x. Juven. Satir. VII. et x. &c.

^y *Tribunus* [*Tribunatu*] *militum*] Torrentius scripsit *tribunatum*, ut intelligatur virtute sua dignitatem illam adeptus; alii aliter: quæ lectio- num varietas inde orta videtur, quod cum Suetonius scripsisset *trib. mil. alii tribunatum*, alii *tribunatu*, alii *tribunus* descripserunt. De hoc munere

cia meruit. Quæstor Cretam et Cyrenas provinciam^z sorte cepit. Ædilitatis ac mox præturæ candidatus, illam non sine repulsa^a sextoque loco^b vix adeptus est: hanc prima statim petitione, et in primis. Prætor, infensum Senatui⁶ Caium^c ne quo⁷ non genere demereretur, ludos extraordinarios^d pro victoria ejus Germanica^e depoposcit, pœnæque conjuratorum^f addendum censuit, ut insepulti projicerentur. Egit et gratias ei⁸ apud amplissimum ordinem, quod se honore cœnæ^g dignatus esset. [3.] Inter

Lips. ediditque Casaub. cum seqq. item Ern. Bip.—5 *Provincias opt.* Torr. Paulo ante *Cyrneas* Ed. Camp.—6 Hæc est emendatio Duk. quam Wolf. et Brem. commendaverunt. Vulg. *Ædil. ac mox pr. candidatus, etiam non sine repulsa, sextoque l. v. a. est. Ac prima s. petitione, et in primis Prætor, infensus Senatui, C. &c.* Ern. in Exc. zd h. l. ita corr. *Quæstor, &c. sorte cepit; ædil. mox ac pr. candidatus. Et illum non s. r. s. l. v. a. est; at prima s. p. et in primis, Prætor, infensus Sen. &c.* Duk. fere secutus est Ond. nisi quod transpositis verbis: *illam non sine repulsa, sextoque vix adeptus est loco*, fide Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Periz. Huls. Cop. et Edd. Rom. accedente Fouc. Pro etiam, quod retinent Mss. O. *ædilitatem* conj. Glar. sed eam Lips. eam Pighius Ann. 1. 3. *illam* Torr. quam conjecturam recepit Casaub. et seqq. Omnes quoque Mss. ac pr. E Glar. et Torr. sententia at receperunt etiam Casaub. Grav. pr. Schild. probante Lips. Ceterum *infensum Sen. pro infensus Sen.* legendum esse, ante Duk. monuerunt Lips. Pigh. ad Ann. t. III. p. 569. astipulantib. Grut. Ond. al. Vide Comm. ad h. l.—7 *Nequeo* Fouc. Mox *demeretur* uterque Vind. Cuj. *Germania* Fouc.—8 *Ei deest* Periz. Harlem. Edd. Med. pr. Sab. Cald. *cis* Junt. Lugd. Ald. Seb. Gryph. Col. *Infra dign. est* Fouc. Har-

NOTÆ

in Jul. ad cap. 5. ut de quæstura ad cap. 6. ibid. et Claud. ad cap. 24.

^z *Provinciam*] Torrentius in optimo lib. legit *provincias*, quod videtur melius: magno enim intervallo disitæ sunt, quanquam et uni jam ante commissam utramque dicat Appianus. De Cyrene, quæ et Pentapolis, supra in Claud. ad cap. 42.

^a *Illam non sine repulsa*] Hoc est, ædilitatem: vulgati omiserant *illam*.

^b *Sextoque loco*] Sex erant Ædiles, ut supra in Jul. ad cap. 10. notatum est.

^c *Caium*] Calignam.

^d *Extraordinarios*] Ædilium et Prætorum impensa fiebant ordinarii ludi, ut lib. 1. cap. 10. est notatum. Sed

initio vel in fine magistratus: quod si medio tempore, aut aliam ob causam, quam ob magistratum suum, ii tunc extraordinarii.

^e *Germanica*] In Calig. cap. 42.

^f *Conjuratorum*] De conjuratione Lepidi in Calig. cap. 24. Horum corpora proieiebantur, vel unco trahebantur n Gemonias, ut supra in Ner. cap. 53. in Tib. 61. et 75. &c. hinc etiam in Tiberim, ut supra ibid. et infra cap. 19.

^g *Honore cœnæ*] In Calig. cap. 39. qui honos eo major, quod alio tempore nullo sedenti fas sit alloqui Principem, quæ pluribus prosequitur Staius Silv. 2. lib. IV. Divinæ quandoque dicuntur ejusmodi epulæ,

hæc Flavianam Domitillam⁹ duxit uxorem, Statilii Capellæ, Equitis Romani, Sabratensis^{10h} ex Africa, delicatam^{ri}

lem. Cort. Vind. uterque, et Edd. sæc. xv. exceptis Beroald.—9 *Domicillam* plures Mss. et Edd. Vett. Dein *Statili* Memm. Medic. 3. *Scatilli* Ed. Camp.—10 Ita dedit Pulm. e Turneb. Adv. xxii. 16. cum Memm. Medic. 1. Voss. aliisque. *Sabratensis* Cnj. *Sabiensis* Dun. *Scabatensis* Cop. *Sabraceni* Periz. Harlem. Edd. Rom. sec. Ven. Bon. *Sabracensis* duo Torr. Fouc. et multi cum Edd. Ald. Bas. Gryph. Steph. *Sutabracensis* Junt. Lugd. Arg. Torr. conj. *Tabracensis*.—1 Ita restituit Turneb. Adv. xxii. 16. et habet Memm. a m. pr. probantib. Lips. Grat. Gron. Ond. seqq. *deligatam* Cod. Pith. Pal. 2. Medic. 3. Fouc. Ceteri *delegatam* cum Edd. O. ad Plant. et Torr. *delegatum* Edd. Schild. postt. Torr. conj. *libertam delegatam olim*, vel *Statilio, &c. delegatam*, omisso voc. *libertam*. Marcil. *libertam olim Lat.* Statim *Libertinæ-*

NOTE

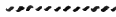
Martial. Epig. 39. lib. viii. et Epig. 93. lib. ix. &c.

^h *Sabratensis*] Vulgati varie legunt *Sabraceni, Tabraceni, Sabracensis*. Torrentii Mss. *Scabatensis* et *Subratensis*, qui tamen secutus est emendationem Pulmanni ex Turnebo. Sabrata est Africæ colonia et oppidum, hodie *Rakianabes*, vel *Saxambis*, ut aliis placet. Ut sua coloniis et municipiis Respublica, quæ Romanam quodam modo referebat, ut supra in Aug. ad cap. 46. ita et sui in illis ordines, senatorius nempe, equestris, plebeius. Sed illi Equites dicti sunt Municipales, non Romani, nisi et Romanum equestrem gradum adepti forent, qualis ille, de quo hic sermo est.

Delicatam [*delegatam*] Sic vulgati ac Viterbiensis et Lislæi codices. Petrus Pithæus in suis Adversariis lib. ii. cap. 9. legit *deligatam*, ut scilicet ea non ancilla modo, sed ex iis etiam fuerit, quæ vincuntur, quales Columellæ lib. i. cap. ultimo, dicuntur alligati: ‘vineta ut plurimum per alligatos excoli.’ De hujusmodi servis in Ner. ad cap. 31. ubi de custodiis. Ex qua miseria postmodum emersisset ad Latinitatem, quod Turnebo Adversar. lib. xxii. cap. 15. ubi

substituit *delicatam*, quo sensu dicenda foret, in deliciis fuisse Statilio illi. In Tit. enim cap. 7. ‘delicati’ simpliciter dicuntur pueri infames, verum quis credat talem uxorem a Vespasiano ductam? Optime legisse videtur Theodorus Marcilus *libertam olim Latinæque conditionis, sed mox ingenuam et civem Romanam*. Libertæ opponit ingenuam, Latinæ conditioni civem Romanam. Aurelius Victor *libertam tantum dicit*. Quia tamen plures vulgatam retinere, sensus illi erui posse videtur, ut Statilio illi clam delegata, hoc est, ejus curæ vel custodia demandata quondam intelligatur, ut Othoni Poppæa Sabina: in Oth. cap. 3. quasi fuisset Latinæ conditionis, quo accepto, illius pater eam asseruerit in ingenuitatem, de qua in Aug. ad cap. 74. tali cum prærogativa natam probando apud iudices. Quo posito, jura ingenuitatis illi manebant inconcussa, ‘sæpissime enim constitutum est, natalibus non officere manumissionem,’ ut ait Imperator, Instit. de ingenuis, § cum autem: unde legendum esset *Statilio*, quia raro ceteræ voces scribuntur integræ, sic, *Statilio eq. Rom. Sabrat.* ut ait Torrentius.

olim, Latinæque conditionis, sed mox² ingenuam et civem Romanam recuperatorio iudicio^k pronuntiata, patre asserente Flavio Liberali,³ Ferenti genito, nec quicquam amplius quam quæstorio scriba.¹ Ex hac⁴ liberos tulit Titum, et Domitianum, et Domitillam. Uxori ac filiæ superstes fuit, atque utramque adhuc privatus amisit. Post uxoris excessum, Cænidem, Antonia^m libertam et a manu,⁵ dilectam quondam sibi, revocavit⁶ in contubernium,^o habuitque etiam Imperator pæne justæ uxoris loco. [4.] Claudio Principe, Narcissi^p gratia⁷ Legatus legionis in Germaniam missus est: inde in Britanniam translatus,

que Cuj.—2 *Mox* abest ab Edd. Rom. Dein *reciperat*. Memm. Medic. 2. 3. Voss. *nunciata* Medic. 1. *pronunciata* Medic. 3.—3 *Liberalis* Mss. O. et Edd. sæc. xv. item Bon. Casaub. Gron. Burm. Ern. Bip. probante Oud. in notis, sed in textu *Liberali* cum Wolf. relinquente. Vind. 1. *naturale liberale*. Tum *Ferenti* præbent duo Torr. Pith. Urs. Lips. Cop. Periz. Voss. Cuj. Dun. Memm. Fouc. et O. Oud. cum Edd. Rom. Med. pr. Mutavit Sab. in *Ferentini*, quod defendit Torr. et retinet Burm.—4 *Desiderantur ex hac* in Vind. 1. Tum *Domitillam* rursus Fouc. *adhuc utramque* Periz. Harlem. et Edd. ante Casaub. præter Steph.—5 Sic corr. Sabell. cum in Edd. Rom. legeretur *lib. adamavit dil.* unde Beroald. et alii formarunt *adamavit et a man. dil.* ut in Edd. Bon. Arg. Junt. Bas. Lugd. Ald. conspicitur. *Adamavit a man.* Harlem. Periz. et *amavit* Noun. Vind. 2. Cort. Fouc. Suasit Torr. *lib. a man.* suffragante Marcil.—6 *Revoc. sibi* Vind. 2. Cort. *etiam Imp.* desunt Medic. 1.—7 *Narc. in gratiam* Fouc. *grati* Dun. Cuj. *Mox inde Brit.* Memm. ejecto in. Omnia *inde in Br. transl.* desunt Periz. et Edd. Rom. *Contra est* additur in Vind. 2.

NOTÆ

^k *Recuperatorio iudicio*] Dato a Recuperatoribus, de quibus in Ner. ad cap. 17.

¹ *Quæstorio scriba*] De scribarum decuriis, in Claud. eap. 1. singulis enim magistratibus sui scribæ, ut ædilitii, quæstorii, prætorii, &c.

^m *Antonia*] An majoris, an minoris, de quibus in Calig. cap. 1. et 10. et Ner. eap. 5. non distinguit: fuit etiam tertia Antonia, Claudii principis filia, de qua in Claud. cap. 27.

ⁿ *A manu*] Hinc patet, fœminis ut nomenclatores servos, de quibus in Aug. ad cap. 19. ita et amanuenses ancillas fuisse, quemadmodum viris:

in Ner. cap. 44. et Jul. cap. 74. &c.

^o *Contubernium*] Hanc vocem jureconsulti opponunt matrimonio, ad l. xi. § 1. ff. ad l. Jul. de adult. diciturque proprie de servi cum serva cohabitatione, cum apud Romanos nulla servis essent jura connubiorum, ideo sic appellari placuit illorum conjunctionem, ad similitudinem militum, quorum qui simul habitant, contubernales dicuntur, ut in Jul. ad cap. 2. et 42. quanquam et de quavis cohabitatione contubernium dixit, Calig. cap. 10. et Ner. cap. 31.

^p *Narcissi*] Gratosi liberti, de quo in Claud. cap. 28. et 37.

tricies⁸ cum hoste conflixit. Duas validissimas gentes, superque viginti oppida, et insulam Vectem,⁹ Britanniae proximam, in ditionem⁹ redegit, partim Auli Plautii^{10 r} Legati consularis, partim Claudii ipsius ductu. Quare triumphalia⁵ ornamenta, et in brevi spatio¹ duplex sacerdotium accepit: præterea consulatum, quem gessit per duos novissimos anni menses: medium tempus, ad proconsulatum usque, in otio secessuque egit, Agrippinam^t timens, potentem adhuc² apud filium, et defuncti quoque Narcissi amicos perosam. Exin³ sortitus Africam, integerrime nec sine magna dignatione^u administravit; nisi quod Adrumeti,⁴ seditione quadam, rapa^v in eum jacta

Cort. Fouc. Ed. Cald.—8 Dubitat Casaub. an legend. ex Entrop. vii. 13. *tricies et bis*, sed *tricies* constanter h. l. Mss. Pro *Vectem* Vind. 2. Cort. *Verceem*, Fouc. *Nectem*.—9 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. Cuj. Fouc. Edd. Bas. Steph. Burm. Ern. Ond. et seqq. Vulgo *deditionem*, nisi quod *deditione* Ven. 1. Cf. Cæs. cap. 34.—10 *Plauti* Memm. Cop. Medic. 1. 3. Cor-send. *Palatii* Harlem. *Palatini* Dun. Periz. Voss. Edd. Rom. Ven. Junt. Lugd. *Plantii* Bas. pr. Sab. Gryph. Col. *Plautini* Cnj. Statim ordinem mutavit Oud. auctorib. opt. Torr. Pal. tr. Medic. 1. 3. Dun. Cuj. Voss. Al. *cons. leg.* Fouc. non habet *Plautii*.—1 Hanc vocum positionem firmant Memm. tres Torr. Pal. tr. Cop. Fouc. Cuj. Periz. Harlem. cum Mss. Ond. et Edd. Rom. Al. *in sp. br.* Omittit *brevis* Arg.—2 *Adhuc* exulat ab Huls. et Cop. qui et habet *amici*, ut et Medic. Vind. 1. Cop. Cuj. (in quo *et ante def.* deest) Ed. Ven. 1. Supra *petentem* Huls.—3 *Exim* Memm. *exinde* Vind. 1. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Bon. Lugd. al. Mox *indignat.* Pal. 2. Fouc. Edd. Med. pr. Cald. cum Periz. Harlem. sed punctis in istis duob. Codd. sub in positus. V. ad Cæs. cap. 4.—4 *Hadr.* Medic. 1. 3. Postea *jactu sint* Fouc. Mox *lubefactata*

NOTE

⁹ *Insulam Vectem*] Vectis sen Vecta est insula oræ Australi Angliæ proxima, hodie *Wight*.

^r *Auli Plautii*] Supra in Claud. cap. 24. De consularium et proconsularium provinciarum ab Augusti temporibus discrimine, supra in Aug. ad cap. 47.

^s *Triumphalia*] Quid ea sint, in Tib. ad cap. 9. et 20.

† A. U. C. 804.

^t *Agrippinam*] Neronis matrem.

^u *Dignatione*] H. e. honore, quo confirmari posset eadem lectio in Jul. ad cap. 4. Tacitus Annal. ii. invi-

diosum ejns in Africa proconsulatum fuisse dicit; sed occasione forte illius contumeliæ, qua affectus est Adrumeti, quæ civitas hodie *Toulba*, sive *Mahometta*. Cui accedit etiam, quod amorem semper non conciliat integritas; cum et a Vitellio favorabilem ibidem proconsulatum gestum referat idem Tacitus.

^v *Rapa*] Simile quid in Claud. cap. 18. Quemadmodum igitur flores omnis generis et fructus in eos mittebant, quos honore volebant affectos, ita e contrario fimum, lapides, lutum, &c. Cnjus moris indicium extat lib.

sunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui, prope labefacta jam fide, omnia prædia fratri obligarit,⁵ necessarioque ad mangonicos quæstus^w sustinendæ dignitatis causa descenderit: propter quod vulgo Mulio vocabatur. Convictus quoque dicitur, ducenta sestertia^x expressisse juveni, cui⁶ latum clavum^y adversus patris voluntatem impetrarat, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaica^z inter comites Neronis,^a cum, cantante eo, aut discederet sæpius, aut præsens obdormisceret,⁷ b gravissimam contraxit offensam: prohibitusque non contubernio modo, sed etiam publica salutatione, secessit in parvam ac deviam civitatem, quoad⁸ latenti etiamque extrema metuenti provincia cum exercitu oblata est. Percrebruerat Oriente toto vetus et constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Judæa⁹ profecti^c rerum potirentur. Id de Im-

Memm. Medic. 2. Voss. Edd. Bas. &c. usque ad Scriv. aliæque.—5 *Obligaret* Medic. Polit. Vind. Fonc. Cort. Harlem. Cop. Huls. Voss. et Edd. sæc. xv. pluresque. Periz. *obligavit*, Cnj. *obligarert*, quidam Torr. *obligarat*. Tum *descenderet* Huls. Vind. 2. Cort.—6 *Qui* Memm. Medic. Dun. Polit. Cort. Pulm. Fonc. et quatuor Burm. cum Edd. sæc. xv. præter Beroaldi, qui correxit *cui*, ut jam in Sab. quoque comparet nota. Mox *impetraret* Vind. 2. Cort. Fonc.—7 *Addorm.* Harlem. *abdorm.* Edil. Ven. 1. 2. *condorm.* Fonc. Dein *satisfactione pro salutatione* Medic. 2. a m. pr. Dun. Voss. *functione vel satisfactione* Cnj.—8 *Quod lat.* Harlem. Edd. Sab. Cald. *etiam cætr.* Periz. Edd. Rom. quod non improbet Oud. si enim Boxh. *dividas et jam.*—9 *Judeæque* Voss. Vind. 1. Dein vulgo *postea eventu patuit*, sed *post. ev. paruit* reposuit Oud. et seqq. tum ex aliorum, tum ex suis Mss. *paruit* quoque Viterb. Pith. Pal. 1.

NOTÆ

1. ff. de extraord. crimin. 'fit injuria contra bonos mores, si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, cæno, luto oblinuerit, aqua spurcaverit,' &c. quod et patet cap. sequenti.

^w *Mangonicos quæstus*] Qui parantur vendendis servis: de mangonibus in Aug. ad cap. 69. et 42. &c.

^x *Ducenta sestertia*] 87501.

^y *Latum clavum*] Dignitatem senatoriam, vide in Aug. ad cap. 34. et 38. et Jul. ad cap. 45. sive equestrem laticlaviam, ut aliis placet.

^z *Peregrinatione Achaica*] In Ner.

cap. 19. et 51.

^a *Comites Neronis*] De comitibus in Tib. ad cap. 46.

^b *Obdormisceret*] Quod multis exitio fuit: Ner. cap. 23.

^c *Judæa profecti*] Ejusdem oraculi meminere Tacitus lib. v. Hist. et Josephus lib. vi. cap. 31. quod de Christo Domino intelligendum, et a Prophetis Judaicis profectum refert Hegesippus lib. v. cap. 44. Non vero ex Carmeli montis sortibus, de quibus cap. seq. ut dicit Orosius lib. vii. c. 9.

peratore Romano, quantum postea eventu paruit,^d prædictum, Judæi ad se¹⁰ trahentes, rebellarunt: cæsoque Præposito, Legatum insuper Syriæ consularem suppetias ferentem, rapta aquila, fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore, et non instrenuo¹ duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus esset, ipse potissimum delectus est, ut et² industriæ expertæ, nec metuendus ullo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus,³ octo alis,^e cohortibus decem, atque inter Legatos majore filio assumpto, ut primum provinciam attigit, proximas quoque^{4f} convertit in se, correctæ⁵ statim castrorum disciplina, unoque et altero prælio tam constanter inito, ut in oppugnatione castelli^g lapidis ictum genu, scutoque sagittas⁶ aliquot exceperit. [5.] Post Neronem Galbamque, Othone atque⁷

Medic. tr. Voss. *paruit prædict.* Edd. Græv. Burm. aliæque.—10 *A se* Huls. qui et *rebellare*. Mox Lips. legend. censuit, invitis Mss. *Gossiumque præpositum*; et in notis postumis *Casium* vel *Cestium Gallum* voluit reponi.—1 *Et strenuo* Harlem. Edd. Camp. Ven. tr. Postea *tum* Vind. 1. pro *tamen*. In eodem *committentur*. Medic. 1. *committerentur*.—2 *Vulgo et ut*, contra Mss. et Edd. Rom. Steph. Casaub. ejusque sequaces. *Statum industriæ expertus* edidit Casaub. Schild. &c. cum aliquot Mss. inter quos Fouc. probante Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 169. In Memm. *industria experti*. Medic. 1. 3. Vind. 2. Viterb. Cort. Huls. *industria expertus*.—3 *Adl. quoque duab. ad cop. leg.* Fouc. Vind. 2. Cort. *Tum aliis* Vind. 2. Edd. Ven. Cald. Græv. min. *uni aliis* Harlem. Dein *primam* Ed. Camp.—4 *Post quoque addunt civitates* Harlem. Periz. Edd. Med. pr. Sab. Beroald. Cald. Junt. Lugd. Ald. Bas. Arg. et al. *proximasque contr.* Ven. 1. *proximas quasque civitates* marg. Gryph.—5 *Corrupta* Huls. Vind. 2. Cort. *statim* deest Fouc. Mox *unoque et alt.* dederunt Ern. Oud. Bip. auctoritate Cod. Urs. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Lys. sive Cort. Cop. Voss. ut conj. Torr. probavitque Græv. *uno et alt.* Fouc. *Vulgo uno quoque et.*—6 Memm. *ictu genu scuto sagittasque*. Græv. conj. *ictus g.* sed tunc *lapide* etiam legendum monuit Burm. Pro vulg. *scuto*, exhibuerunt Oud. Ern. &c. *scutoque*, auctorib. duob. Torr. Medic. 3. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc.—7 *Ac Vit.* opt. Torr. et Medicei. *Othone* deest Harlem. *Habet et Oth. et*

NOTÆ

^d *Paruit* [*patuit*] Ex Mss. Casaubonus emendat *paruit*.

^e *Octo alis*] Equitum, de quibus in Claud. ad cap. 25. Tib. cap. 30. et Aug. cap. 38. de cohortibus, in Jul. ad cap. 31.

^f *Proximas quoque*] Provincias sci-

licet. Vulgati addebant *civitates*, sed Josephus auctor est, Orientem totum ejus admiratione commotum.

^g *Castelli*] Jotapatæ, ut ait Josephus lib. III. cap. 16. et Hegesippus lib. III. cap. 12. hodie dicitur *Syria*.

Vitellio de principatu certantibus, in spem imperii venit, jam pridem sibi⁸ per hæc ostenta conceptam. In suburbano Flaviorum quercus antiqua, quæ⁹ erat Marti sacra,^h per tres Vespasiæⁱ partus, singulos repente¹⁰ ramos a frutice^k dedit, haud dubia signa futuri cujusque fati: primum, exilem et cito arefactum; ¹ ideoque puella nata non perannavit: secundum, prævalidum ac prolixum, et qui magnam felicitatem portenderet: ² tertium vero, instar arboris.^l Quare patrem Sabinum^m ferunt, haruspicio insuper confirmatum, renuntiasse matri,ⁿ ‘nepotem ei Cæsarem genitum:’ nec illam quicquam aliud,^o quam cachinnasse, mirantem, ‘quod adhuc se mentis compote deliraret jam filius suus.’ Mox, cum Ædilem cum C. Cæsar, succensus³ curam verrendis viis^p non adhibitam, luto jussis-

//////////

Vit. Huls.—8 Suboffendit Ern. *sibi*, qui conjicit *concitam*, vel *concitatum*, vel *commotam*, pro *concept*. Adversantur ei Oud. et Wolf.—9 *Quæ* abest a Medic. 1. 3. Polit. Edd. Casaub. Schild. *erat quæ* Memm. In opt. Cod. *quæ* erat deesse testatur Torr. et insilitia putant Ern. Oud. *erat M. sacra, quæ* per Edd. Gron. Grav. pr. In vulgatis est *sacrata*, sed *sacra* agnoscunt Medic. Vind. uterque, Polit. Periz. Cuj. Voss. Edd. Rom. Steph. Burm. Ern. Oud. et seqq.—10 *Exulat repente* ab aliquot libris Torr. Medic. 1. 3. Cop. Tum conj. Lips. *ramos et frutices*, Cent. II. ad Belg. Ep. 53. sed in notis *ramos an frutices*, probante Casaub. Suasit Guj. a *fonte*, Burm. a *radice*, quod Ern. valde arrisit. Aurel. ad Tac. Ann. 1. corr. *surculos rep. ramosa frutice*. Vulg. propugnant Oud. Wolf. Baumg. aliique. Ceterum a *frutice* Harlem. Ed. Ven. 1.—1 *Raref.* Vind. 2. Mox *perannavit* Vind. 2. Cort. Edd. Sab. Cald. *perennavit* Med. sec. Par. *perannavit* Fouc. *perornavit* Medic. 1. a m. pr.—2 *Protend.* Vind. 1. Infra deest *insuper* Periz. Edd. Rom. *aliud* non habet unus Torr. *mirantemque* in Periz. a m. pr.—3 *Succensus* Memm. Medic. 3. et Torr. Post hanc voc. vulgati libri *propter* inserunt, sed delevit Oud. cum

NOTÆ

^h *Marti sacra* [*sacrata*] Querens hæc, ut et aliæ bene multæ arbores apud antiquos, videtur peculiari religione culta fuisse; nec enim vulgo Marti sacrata quercus est, sed Jovi, ut myrtus Veneri, laurus Apollini, &c.

ⁱ *Vespasiæ*] Quæ Vespasiani imperatoris mater, de qua cap. 1.

^k *A frutice*] Lipsius legit *an fruticem*, quod Casaubono placuit, librorum imperitia corruptum existimanti: quid enim illud est ‘ramos

dare a frutice,’ nisi fruticem pro ipso stipite accipias?

^l *Instar arboris*] Cum tamen frutex vulgo minor sit arbore, ex Columella, et Plinio passim.

^m *Sabinum*] Patrem Vespasiani, qui in Helvetia mortuus est, cap. 1.

ⁿ *Matri*] Tertullæ, quæ Sabini mater, atque ejus ideo liberorum avia.

^o *Aliud*] In uno libro deest illa vox.

^p *Verrendis viis*] Id enim, inter alia

set oppleri, congesto per milites in prætextæ¹ sinum, non defuerunt, qui interpretarentur, quandoque proculcatam⁴ desertamque Rempublicam civili aliqua perturbatione in tutelam ejus, ac velut in gremium,⁵ deventuram. Prandente eo quondam, canis extrarius⁷ e trivio⁶ manum humanam intulit, mensæque subjecit. Cœnante rursus, bos arator, decusso jugo, triclinium irrupit,⁷ ac fugatis ministris, quasi repente defessus, procidit ad ipsos⁸ accumbentis pedes, cervicemque summisit. Arbor quoque cupressus in agro avito sine ulla vi tempestatis evulsa radicitus⁹ atque prostrata insequenti die viridior ac firmior resurrexit. At in Achaia somniavit, initium sibi suisque felicitatis futurum, simul ac dens Neroni¹⁰ exemptus esset :

Casaub. Schild. Pitise. Burm. Ern. Bip. &c. jubentibus Memm. Medic. 2. 3. Dun. Polit. Vind. utroque, opt. Torr. Voss. Periz. Cop. et Edd. Rom.—4 *Proconculc.* Vind. 1. Harlem. *perconculc.* Edd. Med. pr. Ven. tr. Cald. *periclitatam* Huls. *conculcatam* Med. sec. Bon. Statim displicet Burm. *desertam*, conjuncti *deformatam*, v. *dejectam*, v. *despectam*. Addit Oud. quamvis improbas mutationem, *dejectam*. Si mutandum esset, Baumg. suaderet *perturbatam despectamque*.—5 *Velut grem.* Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. et alia usque ad Pulm. exceptis Bas. et Gryph. *veluti gr.* Bon. *ac vel. in gr.* desunt Ed. Med. sec.—6 Ita emendarunt VV. DD. pro *triclinio*, quod habent Periz. Harlem. et Edd. Vett. fere O. præter Bon. Casaub. et recentt. *exterius triclinio* Camp. *exterritus e trivio* Viterb. *ex trivio* Mss. Torr. *cornis extr. et rivo* Pal. 2. *trarius se trivio* Vind. 1. In plerisque Casaub. aut *extrarius* solum, aut *e triv.* solum. Ceterum *extraneus* mallent alii.—7 *Irrupit* Edd. Rom. *irrup. jug.* sine ac Steph. Paulo ante *aratro* Vind. 1. Ed. Schild. ult.—8 Mallet Torr. e Cod. *ipsius*, quomodo etiam in Vind. 1. *decumb.* Fouc. Supra *defossus* Medic. 3. Cort. Mox *arbor vero c.* Periz. Harlem. cum Vett. Edd. ante Bas. *cup.* Fouc. *avit. in agr.* Dun.—9 *Radic. ev.* Edd. Schild. *avulsa* Vind. 1. Desunt hæc *ev. rad. atque* in uno Torr. Periz. et Edd. Rom. *ut prostr.* Cop. Tum *sequenti* Huls. *die exulat* a Cuj. Item in Fouc. *atque in Ach.*—10 *Neronis* Cop. Statim *excerptus* Periz. *exceptus* Vind. 2. Cort. Rom.

NOTÆ

quæ ad urbis ornatum spectant, Ædili-
um muneris est.

¹ *Prætextæ*] Quæ magistratum
toga est, et puerorum: in Jul. cap.
1. &c.

⁷ *Extrarius*] In Viterb. Casaub.
legit *exterritus e trivio*. Extrarius ex
Festo ille est, 'qui extra focum, jus-
que nostrum, ac sacramentum est,'
quod et indicat Terentius in Phorm.

'Hanc conditionem si cui tulero ex-
trario.'

⁸ *Evulsa radicitus*] In uno lib. Torr.
legit *prostrata*, longe verosimilius.
De hac eadem arbore Tacit. II. His-
tor. 'cupressus arbor repente pro-
ciderat.' In Domit. c. 15. ait Sueton.
'arbor quæ eversa surrexerat,' ne
ninium mentiretur, inquit Torr.

evenitque, ut sequenti die progressus in atrium medicus dentem ei ostenderet, tantum quod¹ exemptum.¹ Apud Judæam Carmeli² Dei^u oraculum consulentem ita confirmavere sortes,^v ut, quicquid cogitaret volveretque animo, quamlibet³ magnum, id esse proventurum, pollicerentur. Et unus ex nobilibus⁴ captivis, Josephus,^w cum conjiceretur in vincula, constantissime asseveravit,^x fore ut ab eodem brevi solveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur⁵ et ex Urbe præagia; Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut tensam^y Jovis Optimi Maximi e sacrario in domum Vespasiani, et inde⁶ in Circum^z deduceret: ac

//////////

ereptus Vind. 1. et mox excerptum.—1 Sic Ms. Turneb. Torr. Pith. Dun. Viterb. probantib. Casaub. Græv. Burm. et aliis. In Memm. Pal. 2. Medic. 3. Polit. *tantumque quod exemptum.* Reliqui Codd. Ond. Torr. Grut. Burm. cum Fouc. et Edd. Vett. ad Plant. usque, dant *recenter quidem exempt.* vel *recenter ex.* Urs. Ms. *recenter eidem ex.* Huls. *recenterque ex.* Voss. *recenter quod.* Marcell. legi vult *tantum non ex.*—2 *Carmeli* Harlem.—3 Ita Memm. Dun. opt. Torr. Medic. Polit. Vind. Cort. Periz. Voss. Edd. sæc. xv. al. *quantumlibet* Edd. Bas. Ald. Junt. Lugd. Arg. Gryph. Plant. Casaub. et recentt. Salm. conj. mox *id esset*, probante Davis. ad Cæs. B. G. vii. 29. cum Edd. Rom. Bon. Junt. Lugd. Ald.—4 *Nobilissimis* Cop. Tum *Josephus* Memm. ut deest Medic. 2. a m. pr.—5 *Nuntiatur* Harlem. *nunt. ex U. sine et* Cop.—6 Vulg. abest *inde*, sed præbent eam

NOTÆ

¹ *Tantum quod*] Sic unus e Torr. codicibus; sic et Turneb. in ceteris vero, *recenter quidem exemptum.* De hac loquendi ratione in Aug. cap. 63. et 98.

^u *Carmeli Dei*] Tacitus ii. Hist. 'Est Judæam inter Syriamque Carmelus; ita vocant montem Deumque, nec simulacrum Deo, aut templum; (sic tradidere majores;) aram tantum, et reverentiam.' Huic factam credunt reverentiam ab Elia Thisbite, qui et illic habitaverit, et scholam habuerit, ut prodidit Joannes Hierosolymitanus patriarcha. Vide et i. seu iii. Reg. 18. item iv. Reg. cap. 2. et 4. unde gratiorem in eo loco fore numini cultum existimabant, ut ait Vossius, &c. Idem ferme de Herculæo fano Silius lib. iii. 'Sed

nulla effigies simulacraque nota Deorum Majestate locum et sacro implevere timore.' Carmelus autem mons Palæstinæ, hodie *Carmene*, alter de quo hic.

^v *Confirmavere sortes*] Sacrificio et extis id prædictum a Basilide, de quo cap. 7. infra. Tacitus iisdem verbis hoc narrat.

^w *Josephus*] Nobilis ille antiquitatum Judaicarum scriptor, qui, ut ipse refert lib. iii. belli Judaici, in expugnatione Jotapatæ, in cavernam se receperat, unde a Nicanore Vespasiani Tribuno extractus est.

^x *Asseveravit*] Oratione, quæ habetur in eod. lib. cap. 26.

^y *Tensam*] In Jul. cap. 76. de hoc sacro curru dictum.

^z *Et inde in Circum*] In duobus li-

non multo post, comitia secundi consulatus ineunte ⁷ Galba, statuan Divi Julii ^a ad Orientem sponte conversam: ⁸ acieque Betriacensi, ^b priusquam committeretur, duas aquilas in conspectu omnium conflixisse; ¹⁰ victaque altera, supervenisse tertiam ab solis exortu, ^c ac victricem abegisse. [6.] Nec tamen ² quicquam ante tentavit, promptissimis atque etiam instantibus suis, quam sollicitatus quorundam et ignotorum et absentium fortuito favore. Mœsiaci ³ exercitus ^d bina e tribus legionibus millia, missa auxilio Othoni, postquam ingressis iter nuntiatum est, victum eum, ac vim vitæ suæ attulisse, nihilo secius ⁴ Aquil-

voc. Memm. Pal. 1. 3. duo Torr. Cuj. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. cum Ed. Steph. probantib. Casaub. Grnt. Græv. Burm. Marcil. Oud. et seqq. Ern. suadet, et in *Circ. inde duc.* Cuj. Pal. 2. et *inde Circ.* Ed. Par. et *circumduceret*, alia Ven. *Vesp. circum. duc.* Jac. Gron. legit *Exim circum deduc.* Mox multo exulat a Fouc.—7 Habet Cod. Urs. in *Comitia secundum consulatum ineunte*, probante Marcil. Conj. Burm. *ineunte Capitolium Galba*, vel in *Capitolio*, v. *post comitia secundum consulatum in. G. v. n. multo post, comitia secundi cons. habente G. v. senatum habente.* Oud. corr. Ac (Edd. Rom. at) *n. m. post initia secundi cons. intereunte Galba.* Ceterum verba *comitia*, &c. *Galba* Wolfio etiam glossema sapere videntur.—8 Ita legend. docuit Ern. astipulantib. Periz. Edd. Rom. Steph. et receperunt Bip. Wolf. In ceteris scriptis atque editis *statua . . . conversa.*—9 Hanc lect. iterum testantur Memm. Medic. Polit. Vind. Cuj. Pith. Lisl. cum plurib. Torr. *Betricensi* Voss. Dun. *Betricensi* Ed. Camp. Al. *Bebriac.* et Edd. usque ad Scriv. Gron. suspicatur legend. *aciesque Betriacenses.*—10 *Confluxisse* Vind. 1. Harlem. Edd. Med. Sab. Cald. Mox *superevenisse* Memm. *subrenisse* Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Lugd. Arg.—1 Vulgo *a solis ortu.* Sed *a solis exortu* Memm. Polit. *ab sol. exortu* Medic. 2. *ab exortu sol.* Medic. 1. Tornac. Cop. Huls. quare reposuit Oud. cum Ern. et seqq. Dein *victrices* Cort.—2 *Tamen deest* Dun. Tum *paratissimus atque* Voss. *etiam abest* a Vind. 1.—3 *Messati* Vind. 1. *Messatici* Ed. Camp. *Mesiatici* Med. pr. Ven. tr. Cald. cum Periz. Harlem. *Moes. exitus bina cum tr. leg.* Fouc. *cum trib.* Medic. 1. Cop. *missa milia e tr. leg.* Vind. 1. Cuj. Præpositio deest Medic. 3. Mox vocnm ordinem mutavit Oud. e tr. Medic. Polit. Vind. 2. *favente* Fouc. Vulg. *iter ingr.*—4 Memm. Medic. 1. 3. *serius*, Fouc. *serius*, ut alibi variatur: *nihil* Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. item Bon. Junt. Lugd. Ald. *Aquilegiam* Vind. 1. Cort. Harlem. Ed.

NOTE

bris Torr. et *inde in circum*: ita et Casaub. qui idem de Cujacii codice testatur: et melius; nam illic sacri per pompam currus circumducti, in Jul. cap. 76.

^a *Statua Divi Julii*] Ad Jul. cap. 8. in Othon.

^b *Betricensi* [*Bebriacensi*] Sæpe supra in Oth. cap. 9. et Vitell. cap. 10.

^c *Ab [a] solis ortu*] In oriente nempe militabat Vespasianus.

^d *Mæsiaci exercitus*] In Othon. cap. 9.

leiam^e usque perseveraverunt, quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac^s licentiam omni rapinarum genere grassati, cum timerent, ne sibi reversis reddenda ratio, ac subeunda pœna esset, consilium inierunt eligendi creandique Imperatoris: 'Neque enim deteriores esse aut Hispaniensi exercitu,^f qui Galbam, aut prætoriano,^g qui Othonem, aut Germaniciano,^h qui Vitellium fecissent.' Propositis itaque nominibus Legatorum consularium, quot ubique tunc erant, cum ceteros, alium alia⁷ de causa, improbarent,⁸ et quidam e legione tertia, quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in Mœsiam fuerat, Vespasianum laudibus ferrent; assensere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris⁹ i parumper. Ceterum, divulgato facto, Tiberius Alexan-

Ven. 1. Postea *rumorem* Fouc.—5 *Ac non agnoscit Cop.* Pro *omni* in Ed. Camp. compendiose *oim*, i. e. *omnium*. Dein *timeret* Harlem. *ne si sibi* Edd. Rom. *et rat. et sub. esset*, omisso *pœna*, Camp. *rat. sub. esset*, ceteris ejectis, Periz. Ed. Rom. sec.—6 *Germanico* Medic. 2. Viterb. Pal. tr. Corsend. *Germano* Nonu. *Germaniano* Periz. Edd. Med. pr. Ven. tr. Cald. *Germanitiano* Rom. utraque. Cf. Galb. cap. 20. Tam *fecisset* Vind. 2. Cort. Fouc. *interfecissent* Cop. (in quo mox *consularium*) Medic. 1. *Imperatorem* addunt Edd. Bas. Gryph.—7 *Vulg. alii alium alia*, cum pauciorib. Codd. sed *alii* delevit Jac. Gron. cum Burm. Oud. Ern. Bip. &c. cum mau. doct. ad marg. Gryph. 1539. auctoribus Memm. Medic. 3. Polit. Cuj. Pith. Lisl. Pal. 2. 3. Harlem. Periz. et Edd. fere O. ad Bas. et Gryph. probantib. Torr. Casaub. Marcil. In Ed. Lips. *alium* non comparet. In Camp. *cet. alium alii de c.*—8 *Implorarent* Medic. 2. Voss. Dein *sibi exitu* Harlem. *Messinam* Huls. *Infra scripserunt* Cuj. Medic. 2. *rescrips.* Fouc.—9 *Muneris* Medic. 1. 3. Polit. Periz. Cop. Harlem. Cuj. Edd. Med. sec. Bon. Junt. Lugd. Ald. Gryph. Dol. Col. Steph.

NOTE

^e *Aquilicam*] In Aug. cap. 20.

^f *Hispaniensi exercitu*] In Galb. cap. 9. 10. et 16.

^g *Prætoriano*] In Othon. cap. 6. et 7.

^h *Germaniciano*] In Vitell. cap. 8. &c. In Viterb. legit Casaub. *Germanico*, nec probat. Germanicianus enim, qui in Germania, nec ex Germania, sicut Hispaniensis, qui in Hispania, licet inde non sit, exercitus

appellatur.

ⁱ *Numeris*] H. e. ordinibus, ut supra ad cap. 1. notatum est. Sed posteriori tempore videtur numeri pro legionariis duntaxat, qui in castris per provincias dispositi debebant, accepti, quo distinguebantur a limitaneis, qui per cuneos et auxilia limites imperii custodiebant, qui et 'ripenses' appellati, ut Vopiscus in Probo.

der,^k Præfectus Ægypti, primus in verba Vespasiani legiones adegit^o Kalendis Juliis: qui principatus dies in posterum observatus est. Judaicus deinde exercitus quinto Idus¹ Julius apud ipsum juravit. Plurimum cœptis contulerunt, jactatum² exemplar epistolæ, veræ, sive falsæ, defuncti Othonis ad Vespasianum, extrema obtestatione ultionem mandantis, et, ut Reipublicæ subveniret, optantis;³ simul rumor dissipatus, destinasse victorem Vitellium permutare⁴ hyberna legionum, et Germanicas transferre in Orientem ad securiorem mollioremque militiam;^m præterea ex præsidibus⁵ provinciarum Licinius Mucianus,ⁿ et e regibus Vologesus^o Parthus; ille, deposita simultate,^p quam in id tempus ex æmulatione non obscure gerebat,

-----

—10 *Ademit Cuj. adigit* Edd. Rom. *allegit* Medic. 2. Voss. Dun. in quo desunt omnia qui *Princ.* usque ad *Jul.* Item desiderantur in Huls. *dies in p. o. est.*—1 Mallet Torr. et Lips. ex Hist. Tac. 11. 79. *Nonas Jul.* quod Ern. cum Bip. etiam in textum recepit. Mss. O. conspirant in *Idus*, nisi quod *Kl'* sit in Vind. 1. Ceterum *Julias* dedit Oud. et seqq. fide Medic. 2. In ceteris *Jul.* per decurtationem, vel *Julii.* Paulo ante *deinde* non habet Fouc.—2 *Notatum* Vind. 1. *Mox vel falsæ* Medic. 2. a m. pr. *Pro defuncti* Lips. conj. *devicti.* Postea *mandatis* Cop.—3 *Hortantis* opt. Torr. cum Cod. Urs. probantib. Salm. et Torr. atque ita ediderunt Burm. Ern. Bip. Statim cum meliorib. Torr. libb. item Medic. tr. Vind. 2. Dun. Fouc. rescripsit Oud. *vict. Vit. Al. Vit. vict.*—4 Vind. 1. *permutasse.* Dein Ern. auctoritate Vind. 2. Cort. Periz. Edd. Rom. suadet *melioeremque mil.* improbantib. Oud. et Wolf.—5 *Præsidia* Fouc. Paulo post *Lucinius Cuj. Mucianus* Medic. 1. 3. *Vologæsus* Medic. Tornac. Ed. Oud. *Vologeses* Ald. Steph. ex reg. Vind. 2. *Infra XV. milia*

NOTE

^k *Tiberius Alexander*] De hoc etiam Tacitus 11. Histor.

¹ *Quinto Idus*] Tacitus quinto *Nonas* factum dicit: quod probabilius forte fecerit Judaici exercitus ardor, ut nempe tertio post alios die, non nono, id suo duci præstiterit fidei suæ monumentum, quo etiam alii debebat exemplo præfuisse. Quod et factum ex Joseph. lib. iv. cap. 37. colligas.

^m *Mollioremque militiam*] Quo sensu Lucanus: 'Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem Labitur, emollit gentis clementia cœli.'

ⁿ *Licinius Mucianus*] De quo in Vitell. ad cap. 15. et apud Tacit. lib. 11. Hist. extat oratio, unde patet illum rebellandi auctorem Vespasiano fuisse præcipuum, qui eo maxime accendit milites, quod decreverat Vitellius eos transferre in Germaniam.

^o *Vologesus*] De quo jam in Nerone cap. 57.

^p *Deposita simultate*] Mucianus scilicet, qui, æmulationis studio deposito, tandem cum Vespasiano consilia communicavit, et ei imperio cessit.

Syriacum promisit exercitum, hic quadraginta millia sagittariorum.^q [7.] Suscepto igitur⁶ civili bello, ac ducibus copiisque in Italiam præmissis, interim Alexandriam transit, ut claustra Ægypti^r obtineret. Hic cum de firmitate imperii capturus auspiciam, ædem Serapidis,^s summotis omnibus, solus intrasset, ac, propitiato multum Deo, tandem⁷ se convertisset,^t verbenas coronasque et panificia,^u ut illic assolet, Basilides libertus^{8 v} obtulisse ei visus est: quem neque admissum a quoquam, et jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longèque⁹ abesse,^w constabat. Ac statim advenere literæ, fusas^x apud Cremon-

Viterb.—6 *Itaque Fouc. Vind. 2. Cort. Dein transit Cop. Medic. 1. 3. Serapis Vos.*—7 *Tandem non comparet in Medic. 1. nec se in Dun. Supra multo Voss. Mox panific. Vind. 1. cum duob. Burm. et Edd. multis: panificia Vind. 2. Cort. Pro illic Periz. a m. pr. ipse.*—8 *Tollendam vocem libertus mouerunt Torr. Casaub. Grut. Burm. et abest ab Ed. Junk. Heins. conj. liberatus vel liberandus, Ond. liberius, probante Wolf. Suasit Scriv. sacerdos. Locum defendunt post Lips. Ernesti et Baumg.*—9 *Se abesse Memm. in quo*

NOTÆ

^q *Sagittariorum*] Quibus maxime pollent Parthi. Tacitus quadraginta Parthorum equitum millia dicit: quod in idem recidit. Equis enim pugnant, &c.

^r *Claustra Ægypti*] Ad coercendam, ni faveret, annonæ caritate Roman. Vide in Jul. cap. 35. et Aug. cap. 18. Alias item tradit hujus consilii causas Josephus lib. iv. cap. 37. ut nempe duarum, quæ ibi tunc erant, legionum viribus augetur.

^s *Ædem Serapidis*] Hanc tanta magnificentia constructam fuisse testatur Ammianus, ut præter Capitolium nihil ambitiosius orbe toto videri diserte multaque pompa verborum asseveret.

^t *Se convertisset*] Adorantium ritu, de quo in Vitell. cap. 2.

^u *Et panificia*] Ductum a Jndæis, imitatione panum propositionis, morem hunc Ægyptium notant interpretes: quod si ita est, factum oport-

uit post liberatos Ægyptia servitute Israëlitæ.

^v *Basilides libertus*] Vocem *libertus* amovendam censet Torr. quod et probat Casaub. quantum nullum vidisse se fateatur librum, in quo non extaret, et certe quoquo modo irrepserit, perperam adhibita videtur. Quid enim, ait idem Torr. Romani hominis liberto cum Judæorum, aut Ægyptiorum sacris? Quod de Basilide dici non potest, modo intelligatur idem ille sacerdos, qui consulenti Carmelum Vespasiano affuerat: cui favet, quod longe tunc abfuisse dicit hic Suetonius, idem nomen etiam ei tribuit loco ad cap. 5. supra citato Tacitus.

^w *Longeque abesse*] Erat siquidem in Judæa, Alexandriam tenente Vespasiano.

^x *Fusas*] Ab Antonio Primo, et Mæsiacis legionibus: in Vitell. cap. 15.

nam Vitellii copias, ipsum in Urbe interemtum, nuntiantes. Auctoritas et quasi majestas quædam,^{1o} ut scilicet^y inopinato et adhuc novo Principi, deerat: hæc quoque accessit. E plebe¹ quidam luminibus orbatus,^z item alius debili crure, sedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudini,^z demonstratam a Serapide^a per quie-

mox et statim. Medic. 3. Vitelli de more. Cop. et Huls. in Urbem.—10 Edd. Rom. quæ ut sc. In Corsend. et uno Torr. ut solet inop. quod arrisit Ern. cum ipso Torr. Tum Princ. et adh. novo Medic. 1. Cop. novo adhuc Ms. Torr. sed hæc Vind. 2. Cort. sed hoc Fouc.—1 Desunt e plebe Vind. 1. pro quibus habet ephelus Viterb. Dein debilis Nonn. Cod. et J. Sarisb. Policr. II. 10. sedentem desideratur in Medic. 2. a m. pr. Dun. Vind. 1. Exc. Voss. quæ et audierunt.—2 Ita Medic. 1. 3. Voss. Vind. 2. Cort. Cop. et J. Sarisb. in Policr.

NOTE

^y Ut scilicet] In uno libro legit Torr. ut solet, nec male.

^z Luminibus orbatus] Eadem Hadrianum Principem operatum esse miracula, Spartianus auctor est.

^a A Serapide] Hunc, Apis nomine, Argivorum regem fuisse tradit Apollodorus; eique mortuo divinos honores cum nomine Serapidis indictos: alii, relicto fratri regno, in Ægyptum cum populi sui parte profectum, et conditam ab eo Memphim, tradunt, ac eodem Serapidis nomine cultum ab Ægyptiis; quod et innuere videtur Plinius lib. VIII. c. 46. Quin Strabo illum Osiridem fuisse affirmat. Vide caput 12. Oth. De bove fatidico, plura passim apud auctores, et præsertim Plinium loco citato; forte quod agriculturam Ægyptios docuisset. Hunc Josephum fuisse inde colligit Vossius, quod apud Rufinum lib. Hist. Eccl. II. cap. 23. modius capiti ejus impositus legatur; quod et legere est apud Suidam, in voce Σάρωπις. Et certe Ægypti indigenam non fuisse, colligas etiam ex eo, quod de ejus in Ægyptum transmigratio modo relatam est. Quanquam et Serapim Ægyptium sæculis multis antiquiore Argivo contendat Vossius.

Delph. et Var. Clus.

Consule Reineccium de Argivorum origine et nomine.

Quæ tametsi probabilia sunt, longe tamen verisimilior est conjectura Petri Danielis Huetii viri nobilissimi, atque omni doctrina et virtute ornatissimi, qui Serapidem esse Mosen clarissimis rationibus approbavit: tum quod idem sit Serapis ac Osiris sive Bacchus, quem Mosen esse certo constat inter eruditos, tum quod radiatus, et cornutus, virgam angue circumplicatam gestans pingi soleat, quæ mera Mosis symbola sunt. Quod si nihil aliud præclaro hoc opere consecutus esset præstantissimus ille auctor, quam recondita hæc prisæ veritatis arcana ad religionis nostræ veritatem demonstrandam revelasse, optime sane de piis ac literatis hominibus meritis esset. Verum tot alia ad idem argumentum contulit, ut mirari satis non possim, extitisse aliquem, qui librum, et libri auctorem per summam vecordiam maledictis configere auderet. Claudium Frassenium dico, instituto Franciscanum: qui cum nuper Disquisitionum suarum Biblicarum centones ex Demonstrationis Evangelicæ laciniis pæne totos contexuerit; non rebus so-

Sueton.

3 M

tem: restitutum oculis, si inspisset; ^b confirmatum crus, si dignaretur calce contingere. Cum ³ vix fides esset, rem ullo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet; extremo, hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, ^c nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeæ ⁴ in Arcadia, ^d instinctu vaticinantium, effossa sunt

II. 10. quod primus commendavit Gron. dein receperunt Oud. Ern. Bip. et seqq. Vulg. *caletudinis*.—3 Cui Vind. 1. Statim *ullo modo rem* Medic. Cop. Dun. *modo ullo rem* Cuj. *nullo modo rem* Fouc.—4 *Tegeæ* Cop. *Tegeæ* Harlem.

NOTÆ

lum ipsis, rerum dispositione ac probationibus usurpatis, sed verbis etiam ac locutionibus palam suppilatis, plagia sua egregie dissimulatum iri ratus est, si interpolatione aliqua adhibita, in eum præterea per quem profecerat, maledici styli et impuri animi intemperias ac livorem depromeret: murium illorum similis, qui, postquam ligurierunt butyrum, involucrum etiam dentibus arrodunt. Hæccine vero est, Frasseni, a sanctissimo viro Franciseo, ordinis tui hominibus tradita modestiæ, simplicitatis, ac humanitatis disciplina? hocine exemplo præluces cucullato tuo fraterculorum gregi? eximium Christianæ doctrinæ vindicem proscindens, ipsiusque lucubrationem, oppositum videlicet impietati aggerem oppugnans, tam illustribus religiosæ mentis et singularis eruditionis notis distinctam, tanto doctorum omnium per Europam hominum applausu exceptam, tot Episcoporum suffragiis munitam, atque eorum ipsorum, qui fœneas tuas Disquisitiones, vere cacatam chartam, comprobarunt; parum utique hoc facto pudori suo consulentes; cum enim laudatæ a se Demonstrationis Evangelicæ vituperatorem tam effusis, atque hoc ipso tam ineptis præconiis laudarunt, non declararunt solum, parum intelligere

se, quid vere laudabile esset, sed jacta etiam in Demonstrationem maledicta ipsi sibi conciverunt. Atque utinam tuam hanc obtrectandi pruriginem ac petulantiam, et inolitas animo tuo lepras, acri aliquo cutifricio sanare, teque ad saniora consilia, et sedatiorem mentem revocare Evangelicus ipse Demonstrator institueret. Verum, si bene hominem novi, non facile a stomacho suo impetratum puto, ut ulcera tua tangere, sordeque tuas converrere, et lutum manibus subigere velit. Sed hæc obiter.

^b *Si inspisset*] Agnoscis, pie Lector, falsam imitationem miraculorum Christi: sic solitus illudere hominibus *ὁ δαίμων*. *Casaub.*

^c *Palam pro concione utrumque tentavit*] Quid appellat concionem? an convocatum in eam rem populum, sive in theatrum, sive in forum? an potius coronam forte astantis multitudinis? Hoc puto verius: et suadent Taciti verba: 'Igitur Vespasianus cuncta fortunæ suæ patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, erecta, quæ astabat, multitudine, jussa exequitur.' Notemus ergo vocis 'concio' hunc usum, pro multitudine *ἀπλῶς*.

^d *Tegeæ in Arcadia*] Hæc civitas non longe a Mantinea, hodie *Muchli*.

sacrato loco vasa^e operis antiqui, atque in iis assimilis Vespasiano imago. [8.] Talis tantaque cum fama in Urbem reversus, acto de Judæis^f triumpho, consulatus octo † veteri addidit.^g Suscepit et censuram: ac per^h totum imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam nutantemque Rempubicam stabilire primo, deinde et ornare.^h Milites, pars victoriae^h fiducia, pars ignominiae dolore, ad omnem licentiam audaciamque processerant. Sed et provinciae, civitatesque liberae, necnon et regna quaedam tumultuosius inter se agebant. Quare Vitellianorum quidem et exauctoravitⁱ plurimos, et coërcuit: participibus autem victoriae adeo nihil extra ordinem indulsit, ut etiam legitima præmia non nisi⁷ sero persolverit. Ac, ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum,⁸ fragrantem unguento, cum sibi pro impetrata præfectura^k gratias ageret, nutu⁹ aspernatus, voce

Fouc. Infra in his Memm. Medic. Vind. Cort. Fouc. et Edd. Rom. Al. hiis, ut passim.—5 *Ac et per* Harlem. Periz. Edd. Med. Ven. Cald. Junt. Lugd. Arg. Gryph. Bas. Steph. Couj. Burm. *hac*, vel *in hac et per*.—6 Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. *exornare*. Dein *dolorem* Fouc. qui et *ad omnem audaciam processerunt* exhibet. Infra in eodem *exauctoravit*.—7 Desunt *non nisi* in Medic. Polit. Dun. Huls. Cop. Harlem. Cnj. Voss. cum Edd. sæc. xv. excepta Rom. sec. item Bon. Lugd. Arg. Ald. Steph. malletque deleri Oud. *præm. secundo persolv.* Camp.—8 *Adules.* Memm. Statim *fragrantem unguento* Medic. 3. *fragrantem* Fouc. et *ei pro sibi*.—9 In quibusdam libris a Beroald. inspectis,

NOTÆ

Arcadia vero mediterranea regio Peloponnesi, qui hodie *Morea*.

^e *Vasa*] De his quædam Aug. c. 75.

^f *Acto de Judæis*] Non statim, sed postquam Titus filius, quem ad conficiendum bellum in Judæa reliquerat, capta et incensa Hierosolyma, reversus est. Illius triumphi pompa delata sunt tabula aurea multorum talentorum, candelabrum similiter illud aureum, tanta fabricatum arte, atque, quod præcipuum apud Judæos, ipsæ Legis tabulæ, quas cum purpureis Templi velis magna cura asservandas jussit in Palatio.

Tabula autem et candelabro, conditum a se quanta fieri potuit magnificentia, templum Pacis adornavit, ut auctor est Joseph. lib. vii. de bello Judaico.

† A. U. C. 823. 824. 825. 827. 828. 829. 830. 832.

^g *Veteri addidit*] De quo supra cap. 4.

^h *Pars victoriae*] Hanc partem ad Vitellii, illam ad Vespasiani refero milites.

ⁱ *Exauctoravit*] De hoc verbo in Tib. c. 7. et 30. et Aug. c. 24.

^k *Præfectura*] Non quidem urbis

etiam gravissima increpuit, 'Maluisssem, alium oboluis-
ses;' literasque revocavit. Classiarios¹⁰¹ vero, qui ab
Ostia et Puteolis Romam pedibus per vices¹⁰² commeant,
petentes, 'constitui aliquid sibi calcearii nomine,'ⁿ quasi
parum esset, sine responso abegisse, jussit posthæc excal-
ceatos^o cursitare: et ex eò ita cursitant. Achaiam,^p Ly-
ciam,^q Rhodum, Byzantium, Samum, libertate adempta,
item Thraciam,² Ciliciam,^r et Commagenen,^s ditionis regie

cultu asp. Mox increpavit Vind. 2. Cort. alium exaratur in Memm. Medic. Vind. 2. Cort. Fonc. et aliquot Torr. cum Edd. Ven. 1. Bon. Dein abolevisses Medic. 3. Fonc. obolevisses Polit. Ed. Ven. 1. aboluisses Vind. 2. Cort. Edd. Rom. sec. Ven. 2. adoluisses Periz. Camp. adolevisses Harlem.—10 *Classiarios* Harlem. Vir doct. in ora Ed. Steph. ascripsit *calciarios*. Fonc. ab *Hostia*.—1 *Per vicos* Viterb. Pal. 1. Medic. 1. Harlem. Edd. Ven. Junt. Lugd. Ald.

NOTÆ

aut provinciæ cujusdam; nec enim id onus par adolescentuli viribus; sed alæ unius, ut in Aug. cap. 38.

¹ *Classiarios*] De Classiariis passim loquuntur Tac. et Suet. item Plinius in epist. de morte avunculi, ac ceteri quoque historici meminerunt, et veteres inscriptiones: sed de hac eorum cursitatione nihil legi apud alios. Similes, at non iidem tamen, Dromonarii, de quibus Cassiodorus lib. II. et IV. *Casaub.* 'Classiarios' remiges, seu navales socios fuisse, jam ante didicimus, Galb. c. 12. Ex eorum igitur corpore quidam ultro citroque Ostia Romam pedibus commeabant. De quibus hic Suetonius. *Torrentius.*

^m *Per vices*] Sic ex Pithæi aliorumque libris *Casaub.* ut et *Torrent.* ex suis. In Viterbiensi tamen et vulgatis legitur *per vicos*, quod et potest. Nec enim dubium, quin Ostia præsertim Romam usque plenæ forent ripæ ædificiis.

ⁿ *Calcearii nomine*] Hoc est, pro donativo, quod in calceos impenderetur. Quomodo et vasarium et palmarium.

^o *Excalceatos*] In Salmasiano codice legit Schildius *excalciatos*.

^p *Achaiam*] De ea, quantum pateret, in Tib. cap. 4. Hanc Senatui tradidit administrandam Claudius in Claud. cap. 25. Quam, libertate a Nerone donatam, in Ner. cap. 24. in provinciæ formam iterum redegit Vespasianus.

^q *Lyciam*] Hodie *Aldinelli*, vel, ut alii, *Bricquia*. Nemo non novit, quæ sequuntur, regiones.

^r *Thraciam, Ciliciam*] Turnebus *Adversar.* xxiv. c. 36. legendum censet *Trachiam*: pars enim, inquit, Ciliciæ propter asperitatem montium, ut ex Geographis constat, Trachia dicebatur. Quod ex Strabonis lib. XIV. constare potuerit: et disertis ab Aurelio Victore verbis res explicatur in Vespasiano: 'Syria seu Palæstina, necnon Cilicia Trachea, et Commagene, quam hodie Angustophratensem nominamus, provinciis accessere.' Eutropius quoque, in ejus rei enarratione, Ciliciæ Tracheæ meminit. Atque adeo recta videtur emendatio Turnebi, nec dissentiunt interpretes. Verum quia Thraciam quoque accen-

usque ad id³ tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociæ,⁴ propter assiduos barbarorum incursus, legiones addidit, consularemque rectorem imposuit pro Equite Romano.⁴ Deformis Urbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare, et ædificare,⁴ si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse, restitutionem Capitolii^v aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit,

Bas. Plant. Gryph. et al. Correxerunt ex suis codd. Torr. et Casaub. Item *commcabant* unus Torr. Cop. Medic. 1. Mox *calciarii* et *excalciat*. Memm. Dun. et Mss. O. Oud. aliorumque, cum Edd. Vett. &c. In Pal. 1. *discalciat*. Vind. 1. *post hoc*.—2 Sic constanter habent Mss. Sed *Alciatus*, Turneb. Adv. xxiv. 36. cumque eo Lips. Casaub. Grut. Marcil. alique legi volunt *Tracheam Ciliciam*, quam conjecturam recepit sola Ed. Bas. post. 1516. Vulg. defendunt Ern. Oud. et Baumg. *Traciam Fouc. Tratiam Ciciliam* Ed. Camp. *Hir. et Litiam* Pal. 1. *Cilic.* non habet Harlem. Ceterum *Comagenem* habent multæ Edd. in his Burm. sed alterum firmat Oud. ex optimis Mss. Cf. Calig. cap. 16.—3 *Id* deest Edd. Rom. Dein *provinciae* Vind. 1.—4 *Et æd.* non agnoscit Harlem. In Fouc. *si possess. cui ædificatores cessarent.*

NOTÆ

set Eutropius, sed iis duntaxat quæ sub regibus amicis erant, ideo maxime arridet Casauboni conjectura, de aliqua Thraciæ parte, ubi regnum antea fuerit: Thraciæ, inquit, provinciæ a Vespasiano dispositæ fuerunt. Vide Eustadium in Dionysium. Ex Thraciis sex provincias fecit, Thraciam, Hæmimontum, Mæsiam inferiorem, Scythiam, Rhodopen, Europam, in qua secundæ arces Orbis Rom. sunt positæ.

⁴ *Commagenen*] Syriæ regio est hodie *Azar*, ad Euphratem; unde Procopio Euphratasia dicitur. Hanc Tiberius in provinciæ formam redegerat: Tacit. Ann. 11. A. C. 771. ‘*Comagenis* Q. Servæus præponitur, tum primum ad jus Prætoris translatis.’ Sed eam Caligula iterum traderat regibus, ut patet ex Dione lib. LIX. Antiocho, scilicet, Antiochi regis filio, ut paternum regnum, cui et Ciliciæ maritima adiecit, quæ Ciliciæ pars, cum ea ipsa sit, in qua montes,

et quæ Trachea, hinc Turnebi sententiæ probabilitatis non parum accedit.

¹ *Cappadociæ*] Ampla est Asiæ regio, quæ Armenia claudebatur ad Ortum; unde barbarorum frequentiores in eam incursus, propter exortos, Armeniæ causa, Parthos inter et Romam tot motus. Non uno hodie nomine appellatur; ad Ortum enim *Genech*, ad Occasum a præcipua quondam ejus urbe *Amasia*. Media inter utramque *Toccato* nuncupatur.

⁴ *Pro Equite Romano*] Ita factum a Tiberio narrat Dio lib. LVII. ad ann. U. C. 770. Quod in actis anni posterioris, scilicet 771. Tacitus narrat Annal. lib. 11.

^v *Restitutionem Capitolii*] Tacit. lib. IV. Histor. ‘Undecimo Kalend. Julias, serena luce, spatium omne, quod templo dicabatur, evinctum vitis coronisque. Ingressi milites, quibus fausta nomina, felicibus ramis; dein virgines Vestales, cum pueris puellis-

ac suo collo quædam extulit: ærearumque^{5 w} tabularum tria millia, quæ simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus; instrumentum imperii pulcherrimum ac vetustissimum,⁶ quo continebantur pæne⁷ ab exordio Urbis Senatusconsulta,^x plebiscita, de societate, et fœdere, ac privilegio, cuicumque concessis. [9.] Fecit et nova opera, templum Pacis^y Foro proximum; Divique Claudii^z in Cœlio monte, cœptum quidem ab Agrippina, sed a Nerone prope funditus destructum: item⁸ Amphitheatrum^a Urbe media, ut destinasse compererat Augustum. Amplissimos ordines,^b et exhaustos cæde

Pro *permisit* Vind. 2. *commisit*.—5 Unus Torr. et Corsend. *ænearumque*: Medic. 3. *ac rearumque*.—6 Sequitur in vulgg. Edd. *confecit*, sed delent eam vocem Gron. Oud. Ern. et seqq. auctorib. Turneb. Adv. xxiv. 36. Torr. Duk. et astipulantib. Memm. Medic. Dun. Polit. Fouc. Vind. Pulm. utroque, Lys. sive Cort. Torr. Cop. Cuj. Voss. Edd. Ven. 1. Med. pr. Bas. post. Græv. pr. Schild. sive Var. Omisit etiam Steph. sed distinguit et legit: *exemplaribus*. *Instr. etiam Imp.* quam distinctionem quoque, addito verbo *confecit*, Glyph. et aliæ exhibent, omisso *etiam*. Burm. suspicatur copulam et excidisse post *suscepit*, alii post *exempl.* mallent et inserere.—7 Donatus, probante Chr. Saxio in Misc. Nov. Lips. V. 11. p. 636. omittit *pæne*, ut spurium. Tum si Codd. suffragarentur, legeret Torr. *plebiscita, societates, fœdera, ac privilegia*, alioquin ante *plebisc.* conjunctionem interponeret. Probat Gnj. lect. *privilegia*; In Memm. Cop. et Edd. nonnullis *rd et ante fœd.* deest. Pro *concessis* habent *concessit* Voss. Dun. Edd. Casanb. 1610. et Schildii varia.—8 *Itemque* Fouc. Dein suasit Lips. *Augustum, amplissimum. Ordines et exh. &c.* cui assentitur

NOTÆ

que patrimis matrimisque, aqua, vis e fontibus amnibusque hausta, perluere, &c.

^w *Ærearumque*] In uno lib. Torr. legit *ænearum*: quæ sequuntur, dividerant vulgatæ editiones, addito puncto post vocem *exemplaribus*. Male, ut vel sola vox 'vetustissimum' indicat, &c.

^x *Senatusconsulta*] Quæ omnia in Capitolini Jovis templo magna cura Ædiles asservabant.

^y *Templum Pacis*] Hoc omnium tota Urbe maximum et pulcherrimum, utpote in quod totius ferme Orbis divitiæ congestæ, auctor est Herodianus in Commodo, cujus tempore

nocturni casu fulminis deflagrasse dicit. Quam magnificentiam mirum in modum extollit Joseph. lib. vii. c. 24.

^z *Divique Claudii*] In Claud. c. 45.

^a *Amphitheatrum*] Hujus etiam hodie magnam partem videre est, et Coliseum vulgo vocant: hoc, a Vespasiano exstructum, Titus filius dedicavit: in Tito c. 7. De quo Martialis in lib. *Spectaculorum*.

^b *Amplissimos ordines*] Lipsius emendat *amplissimum*, ut sit periodi finis, non initium, hoc modo: *Ut destinasse compererat Augustum amplissimum*. Probat Casaubon. uterque, quod senatorium duntaxat, non vero

varia, et contaminatos veteri negligentia,⁹ purgavit,^c supplevitque, recenso Senatu et Equite; summotis indignissimis, et honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto.^{10 d} Atque, uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se, quam dignitate differre, de jurgio quodam Senatoris Equitisque Romani ita pronuntiavit: 'Non oportere maledici Senatoribus, remaledici^e civile fasque esse.' [10.] Litium series ubique majorem in modum^f excreverant; manentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis;^f accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur, quique judicia centumvitalia,^{2 g} quibus peragendis vix

Casaub. corrigens tamen *ambos ordines*. Eos refellunt J. F. Gron. ad Gell. iv. 1. Marcell. ad h. l. In Pal. 2. *amplissimos*.—9 Periz. a m. pr. *indulgentia*, sed corr. in marg. Pro *recenso* Edd. Casaub. Schild. Græv. pr. *recensito*. Voss. *senatui*.—10 Vind. 1. *electo*. 'Mox exulat *differre* a Fouc. in se dant Memm. Medic. 1. 3. Cop. Huls. Pro *civile* Dun. *vile*.—1 *Ad mod.* Fouc.—2 *Centumvirilia* Medic. 1. 2. *centumvitalia* Vind. 1. *videb. et.* Voss. (in quo *ligatorum*) Dun. Cop. Postea *judicarent* Vind. 2. Cort. seu Lys. *ad novissimum*

NOTÆ

equestrem ordinem, 'amplissimi' velint appellatione decoratum. Contra Gronovius, allatis variis Ciceronis locis, ubi de Senatoribus et Equitibus quoque, nempe iudicibus, agit: verbi gratia, Pro Sylla: 'nt inimicus esse amplissimis ordinibus, infestus bonis omnibus, hostis patriæ videretur,' De Haruspicum responsis: 'Petita est auctoritas vestra, gravitas amplissimorum ordinum,' &c.

^c *Purgavit*] Quod idem præstiterat August. in Aug. c. 35.

^d *Ac provincialium allecto*] De jure provinciarum quædam dicta sunt in Jul. c. 8. in Aug. c. 40.

^e *Remaledici*] Glossarium Græco-Latinum, ἀντιλοιδορῶ, *Remaledico*. Gron. Nempe licet injuriam injuria repellere.

^f *Intercapedine jurisdictionis*] Tur-

bata enim tot bellis Republica, nulli certi magistratus facti, jus nulli aut paucis dictum, quasi suspecta omni jurisdictione.

^g *Judicia centumvitalia*] In quibus de qua re ageretur, Cicero 1. de Orat. 'In quibus usucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluvionum, circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamentorum ruptorum aut ratorum, ceterarumque rerum innumerabilium, jura versentur, cum omnino quid suum, quid alienum, quare denique civis aut peregrinus, servus aut liber quispiam sit,' &c. His Prætor præerat, ut patet ex Plinii lib. v. epist. ultima; quæ omnia cum peragere nequirent, præ rerum multitudine, Centumviri, aliis etiam extra ordinem commisit judicanda.

suffectura^h litigatorum ætas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum. [11.] Libido atque luxuria, coërcente nullo, invaluerat. Auctor Senatuiⁱ fuit decernendi, ut, quæ se alieno^k servo junxisset, ancilla haberetur: neve filiorum familiarum³ fœneratoribus^l exigendi crediti jus unquam esset, hoc est, ne post patrum quidem mortem.⁴ [12.] Ceteris in rebus statim ab initio principatus usque ad exitum civilis et clemens, mediocritatem pristinam neque⁵ dissimulavit un-

num. Cop.—3 Ita edidit Ond. auctorib. Medic. Polit. Vind. Cort. Huls. Cuj. Exc. Voss. (quæ et fœnatorib.) cum Edd. Ern. Bip. &c. familiarum Cop. Fouc. Vulgo familias.—4 Hæc verba: hoc est n. p. q. m. pro glossa habuerunt Burn. Ond. Baumg. Lips. ad Facit. Ann. 11. 13. omisit rē hoc est. Mox pro statim præbet status Pal. 1. deest Cop. adhesitum civilis Huls.—5 Non d. Vind. 2. Lys. vel Cort. Mox etiam deest Medic. 3. a m. pr. et ipse tulit in Vind.

NOTÆ

^h Vix suffectura] Servius ad hunc versum lib. 11. Æneid. ‘Si omnes uno ordine habetis Achivos,’ ait, id ex antiqua tractum juris scientia: quia in ordinem dicebantur causæ, propter multitudinem vel tumultum festinantium, cum erat annus litium. Juvenal. ‘Expectandus erit, qui lites inchoët annus.’

ⁱ Auctor Senatui] Sic enim optimi quique Principes sententiam suam Senatorum instar proferebant, libera Senatui super proposita re suffragia relinquentes. Unde contigit, ut quauquam factum postea Senatusconsultum eorum vulgo sententiam sequeretur, non tamen semper ab ipsis nomen habebat, sed vel a Consulibus, vel etiam ab ipsa persona, quæ ei causam dederat. Torrentius de his fuse.

^k Quæ se alieno] Hoc et aliud, de quo hic agitur, Senatusconsultum, Vespasianus non jussit fieri, sed licentia temporum, et non usu abolitum revocavit. Patet ex Tacito lib. XII. Annal. ‘Inter quæ refertur ad

Patres de pœna fœnatarum, quæ servis conjungerentur, statuiturque, ut ignaro domino ad id prolapsa in servitutem sui consensisset, et qui nati essent, pro liberis haberentur.’ Emendat hunc locum Lipsius, *Ad id prolapsa in servitute, si consensisset, pro liberta haberetur.* Unde et a jureconsultis Claudianum Senatusconsultum appellatum, ab ejus auctore Claudio Imperatore. Quod enim aliqui existimant, illud a Vespasiano jam tunc Consule, c. 4. supra, perperam esse videtur. Ex hoc enim loco satis colligere est, id a Vespasiano jam Principe constitutum. Tandem illud sustulit postea Justinianus l. unic. cod. de Senatusconsulto Claudiano tollendo.

^l Fœneratoribus] Qui nempe filii fam. pecunias credebant, et quidem sub usuris gravissimis, ut sui juris, vel morte parentum, vel sua emancipatione, facti eas redderent. Horatius Sat. 2. lib. 1. de Fusidio fœneratore improbissimo, ‘Quinas hic capiti mercedes exsecat,’ &c. ‘Nomi-

quam, ac frequenter etiam præ se tulit. Quin et conantes quosdam originem Flavii generis ad conditores Reatinos comitemque Herculis,^m cujus monumentum extat via Salaria,^{6 n} referre, irrisit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die, fatigatus tarditate et tædio pompæ, non reticuerit, ‘ merito se plecti, qui triumphum, quasi aut debitum majoribus suis, aut speratum unquam sibi, tam inepte senex concupisset.’ Ac ne tribunitiam quidem potestatem,^{7 o} et Patris patriæ appellationem, nisi sero recepit. Nam consuetudinem scrutandi salutantes,^{8 p} manente adhuc bello civili, omiserat.

1. Harlem. Edd. Med. Sab. Cald. *quando et con.* Fouc.—6 *Sal. via* Medic. I. 3. Vind. 2. *Dein ornamenti* Fouc. *intrinsecus* Harlem. Periz. Edd. Vett. præter Bas. quam Gryph. Plant. et recentt. secntæ. *nec retic.* opt. Torr.—7 *Tribunitia quidem potestate* Dun. Periz. Cuj. Edd. Rom. in quibus cum Medic. tr. Cort. Harlem. Edd. Junt. Ald. Arg. copula deest ante *Patr.*—8 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Fouc. Dun. Cop. (in quo *Nam et cons.*) et Huls. Vulgo ante

NOTE

na sectatur modo sumta veste virili Sub patribus duris tironum.’ Quod et a Principe Claudio vetitum jam fuerat. Tacit. lib. xi. Annal. ‘ Et lege lata sævitiâ creditorum coërcuit, ne in mortem parentum pecunias fœnori darent.’ Quibus verbis indicatur Senatusconsultum illud, quod in odium Macedonis fœneratoris, non vero filiifamilias, ut opinor, Macedonianum appellatum est, factumque anno U. C. 799. Coss. Claudio quartum, et Vitellio tertium, ut tradit Petrus Faber 1. Semestrium, cap. ultimo. Quod et jam antea vetitum fuerat lege Lætoria; sed qua cavebatur in genere duntaxat, ne minor 25. annis quicquam stipularetur; hujus meminit Cicero III. de natura Deorum. Et alibi meminit et Plantus, et ab ætate quinam vicenariam appellat in Pseudolo act. i. sc. 3. ‘ Perii! an tum lex me perdit quina vicenaria? Metuunt credere omnes.’ Quo fiebat, ut perdit illi

patrum mortem promitterent. Juvenal. Sat. III. ‘ Fumus promittere patris Nec volo, nec possum.’ Et Ovid. ‘ Filius ante diem patrios inquirit in annos.’ Ex quo loco colligit Torrent. eam diu post Vespasianum non obtinuisse.

^m *Comitemque Herculis*] Fato functum, cum Hercules, debellato Geryone, reversus ex Hispania, has Italiæ oras lustraret. De quo plura apud Virgilium.

ⁿ *Salaria*] In Ner. c. 48.

^o *Tribunitiam quidem potestatem*] Qua Principes insigniri mos erat. In Aug. c. 27.

^p *Scrutandi salutantes*] De hac consuetudine in Claud. c. 35. Inde admissionis officium et Magister admissionum: de quibus in Tib. c. 46. et Calig. c. 19. Et Lamprid. in Alexand. Admissionales appellat, qui admittendi jus habebant. Plinius lib. xxxiii. cap. 3. ‘ Fuit et alia Claudii principatu differentia, in solis his,

[13.] Amicorum libertatem, causidicorum figuras,⁹ ac philosophorum contumaciam lenissime⁹ tulit. Licinium Mucianum,^r notæ¹⁰ impudicitiae, sed meritorum fiducia³ minus sui reverentem, nunquam, nisi clam, et hactenus relaxare sustinuit, ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulæ: 'Ego tamen vir sum.' Salvium² Liberalem, in defensione divitis rei ausum dicere: 'Quid ad Cæsarem, si Hipparchus sestertium millies^t habet?' et ipse laudavit. Demetrium Cynicum,^u in itinere obvium sibi post damnationem,^v ac neque assurgere, neque sa-

Ond. *sal. scrut.* In fine *obmiserat* Vind. 1.—9 *Levissime* Periz. Lys. seu Cort. Vind. Fouc. Edd. Rom. et Bas. post. Paulo ante *ad philos.* Harlem.—10 *Nota* Huls. *Infra retraxere* Fouc.—1 *Corr. Duk. clausulam*, probantib. Ond. et Ern.—2 *Salvum* Ed. Camp. *Mox et ille laud.* Voss.—3 *Sic* Memm. uterque Pulm.

NOTÆ

quibus admissionem liberti ejus dissident, imaginem principis in annulo ex auro gerendi, magna criminum occasione. Quæ omnia salutaris exortus Vespasiani Principis abolevit, æqualiter publicando Principem.^r Qua de re Seneca lib. vi. de Benefic. c. 33. et 34. Unde Scrutatores dicti.

⁹ *Causidicorum figuras*] Sic vocat scommata, quibus illum in causarum actione taxabant. Macrobi. lib. vii. c. 3. 'Scommata enim pæne dixerim morsum figuratum, quia sæpe fraude vel urbanitate tegitur, ut aliud dicas, aliud intelligas; nec tamen semper ad amaritudinem pergat, sed nonnunquam iis in quos jacitur et dulce est, quod genus maxime sapiens, vel alias urbanus exercet.' Quint. lib. ix. c. 2. controversias figuratas appellat. Aurelius Victor in Vespas. 'obliqua dicta.' Et Eutropius in Vespas. 'convicia.' Figura hac notione, vocabulum eo sæculo natum, inquit Casaub.

^r *Licinium Mucianum*] Tacit. lib. 1. Histor. de eo: 'In secretum Asiæ repositus, tam prope ab exule fuit, quam postea a Principe: luxuria, in-

dustria, comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixtus; nimiae voluptates, cum vacaret, quoties expedierat, magnæ virtutes: palam laudares, secreta male audiebant:' quibus postremis verbis idem indicat quæ hic. Impudicitiam namque, præsertim in masculos.

³ *Meritorum fiducia*] Hinc Tacito lib. iii. Histor. dicitur et 'specimen partium Mucianus.' Et lib. iv. circa initium: 'quod in manu sua fuisse Imperium, donatumque Vespasiano jactabat.' Et lib. iii. initio, de eodem: 'Sed gloriæ avidus, atque omne belli decus sibi retinens.'

^t *Sestertium millies*] 4375000. lib. in Ner. c. 30.

^u *Demetrium Cynicum*] Philosophum scilicet, qualis Diogenes; et prior Antisthenes. Quorum secta carpendis et mordendis aliorum vitiiis ac philosophico præsertim fastu commendata. Hic ille, opinor, Demetrius. De quo sæpe Philostratus in vita Apollonii, et Tacit. extremo lib. xvi. Annal.

^v *Damnationem*] Vulgati *dominationem*. Libri Mss. tres *post damnatio-*

lutare se dignantem, oblatrantem ⁴ etiam nescio quid, satis habuit 'Canem' appellare. [14.] Offensarum inimicitiarumque minime memor executorve, Vitellii hostis sui ⁵ filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam et instruxit. Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentemque, quidnam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio ⁶ admissionis simul expellens, 'abire Morboniam' ⁷ ^x jusserat. In hunc postea deprecantem haud ultra ⁸ verba excanduit, et quidem totidem fere atque eadem. Nam, ut suspicione aliqua vel metu ad perniciem cujusquam compelleretur, tantum afuit, ⁹ ut, monentibus amicis, cavendum esse Metium Pomposianum, ¹⁰ quod vulgo crederetur ge-

tres Torr. Pal. tr. Casaub. Dun. Voss. Harlem. Cop. Periz. Cuj. et O. Oud. præter Medic. 1. item Edd. sæc. xv. Bon. Casaub. Schild. Pitisc. Burm. Oud. Ern. et seqq. Al. *post dominationem*.—4 Fouc. et Cort. *oblatrantemque*, a quibus, ut et a Vind. 2. exulat *etiam*. Præterea *can. hab.* Medic. 2. Vind. 1. Cuj. Harlem. aliique cum Edd. sæc. xv. Bon. Steph. pluribusque.—5 Torr. in aliquib. libb. videtur legisse *sibi*, sed nusquam reperit Burm. vel in scriptis vel editis. Marcil. majorem interpunct. posuit ante *Vitell.* Dein *dotavit sine que* habent Memm. Vind. 1. Cort. Polit. Dun. Fouc. Periz. Cop. Voss. Huls. et meliores Codd. Torr. ipso probante, item Edd. Rom.—6 *Amiss.* Vind. 1. *emiss.* Harlem. Periz. Edd. Rom. *missionis* Ven. 1. *expelles* Huls.—7 *Morboviam* Codd. Turneb. Pulu. Torr. Lips. Memm. Voss. Cuj. Fouc. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. et Edd. quædam recentt. vel, divisis vocibus, *morbo viam* Dun. Edd. Med. pr. Ven. tr. Cald. in *Orboniam* Ms. Urs. Ed. Steph. *Morboniam viam* Vind. 2. in marg. *morbo viam*. Obsop. *Norboviam*. Cop. *abire morbojuss.* Barth. Adv. XLII. 3. conj. *Corroniam*, Nic. Loens. Epiph. III. 8. *Caroniun*, Marcil. et Jac. Gron. *Macariam*. Baumg. censuit legendum *eis κόρακας*, ex Xiphil. LXVI. 11.—8 *Non ultra* Polit. Vind. uterque, Cort. Cop. Cuj. Voss. Dun.—9 *Fuit* Huls. Statim ut deest Viterb. et ita Marcil. legi vult.—10 *Mettium Pomposian.* Memm. *Et Met. Pompus.* Medic. Cop. *Et Metianum* Vind. 1. *Mutium Pompos.* Ed. Camp. *Mutium* etiam Rom. sec. *Pompus.* Harlem. Voss. et plures cum Edd. Vett. *Pusanum* unus Turneb. *Pusianum* alter Cod. *Pompu-*

NOTÆ

nem, quod sequor, inquit Torrent. et recte; Muciano enim suadente, Roma philosophos expulit Vespasianus, relegato Demetrio, ut auctor est Xiphilinus.

^w *Quidam ex officio*] Ex iis nempe clientibus, qui hoc erga ipsum officio fungebantur; unde colligere est et apud privatos, nedum apud Principem, receptam hanc admissionum consuetudinem, ut Gracelii et Drusi

exemplis patet in Tiber. c. 46. &c. ubi de admissionibus.

^x *Morboviam*] Legit Torrent. *Morboviam*, et probat. Videtur quasi nomen oppidi fictum a morbo: quo forsitan ex more populi, quasi in malam crucem, amandabatur. Quomodo hodieque ei morbum imprecantur Itali, quem oderunt: Xiphilinus *ἐς κόρακας*, ad *corvos*.

nesin^y habere imperatoriam, insuper Consullem fecerit,¹ spondens, quandoque beneficii memorem futurum. [15.] Non temere quis punitus insons reperietur,² nisi absente eo et ignaro, aut certe invito atque decepto. Helvidio^z Prisco, qui et reversum se³ ex Syria solus privato nomine ‘Vespasianum’ salutaverat, et in prætura omnibus edictis sine honore ac mentione ulla⁴ transmiserat, non ante succensuit, quam altercationibus^a insolentissimis pæne in ordinem redactus. Hunc quoque, quamvis relegatum primo, deinde et⁵ interfici jussum, magni aestimavit servare quoquo modo, missis, qui percussores revocarent; et servasset, nisi, jam perisse, falso renuntiatum esset. Ceterum neque cæde cujusquam⁶ unquam lætatus, justis suppliciis

sian. Fonc. Dein *volgo* Memm. ut et cap. 16.—1 *Fecit* Viterb. Periz. *speransque* Polit.—2 Hanc conjecturam Salm. admiserunt Scriv. Græv. Gron. Oud. Bip. Wolf. &c. Vulgo *reperitur*. Sed *reperiretur* Memm. Cop. Voss. Dun. Medic. Polit. Vind. Cort. Fonc. Tum *aut ign.* Cort.—3 *Et reversum se*, quod ex Ed. Casaub. min. Genèv. 1616. recepit Scriv. Græv. Gron. Oud. Ern. Bip. &c. habent Medic. 1. 3. Polit. Cnj. *qui et reversus* Voss. Dun. *qui reversus ex* Periz. Harlem. Edd. Rom. Ven. Bon. Junt. Lugd. Ald. Arg. *qui reversum ex* Bas. Steph. Gryph. Col. Dol. Plant. Schild. *qui reversurum* Fonc. Ejecit Burm. *ad se*, dein conj. in Not. *qui et reversum ex S. s. ut privatum*, n. Harlem. *privata*.—4 *Ment. aliqua nulla et in ordine redactis* Vind. 1. Dein *Tunc quoque* libri Casaub. ipso probante, nunc Ed. Steph. *relegat*. Medic. 1. Cop.—5 *Deest et* Vind. 1. duob. Pulm. Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. et pluribus ad Bas. et Gryph. Postea *perisse jam opt.* Torr. *nuntiatum* Edd. Bas. et seqq. etiam Schild. sed jam correxerat Scriv. cum Mss. fere O. *Perisse*, pro vulg. *perisse*, lic. ut alibi, rescripsit Oud. fide opt. Codd. Exc. Voss. omittunt *jam*, et cum Dun. *nuntiatum* exhibent.—6 In Edd. Gryph. Plant. Scriv. Græv. est *cujusque*, nec varietatis quicquam enotavit e Medic. Gron. neque Voss. Sed in Pulm. Casaub. Burm. ac ceteris Oud. Mss. et Edd. Vett. est *cujusquam*. Desideratur *lætatus* in Memm. Dun. Medic. 2. a m. pr.

NOTÆ

^y *Genesin*] Hoc est, nativitate a mathematicis inspecta, imperium promitti. Vide in Aug. c. 94. Pomposianus postmodum periit jussu Domitiani: in Domit. c. 10.

^z *Helvidio*] Hic, ut Tacit. lib. iv. Histor. circa initium, ubi ejus origo et vita paucis attingitur, ‘Quæstorius adhuc, a Pæto Thræsea (de quo lib. vi. c. 37.) gener dilectus, e moribus soceri nihil æque ac libertatem

hansit; civis, senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemtor, recti pervicax, constans adversus metus,’ &c. Meminit et hujus familiæ, ut sibi conjunctissimæ, Plinius lib. iv. epist. 21.

^a *Altercationibus*] Meminit et Tacitus loco citato; cum de Imperio Vespasiani, et mittendis ad ipsum Legatis ageretur in Senatu: ‘Isque præ-

illacrymavit etiam⁷ et ingemuit. [16.] Sola est, in qua merito culpetur, pecuniæ cupiditas. Non enim contentus, omissa^{8 b} sub Galba vectigalia revocasse, nova et gravia addidisse, auxisse tributa provinciis, nonnullis⁹ et duplicasse; negotiationes^c quoque, vel privato pudendas, pro palam exercuit, cœmendo quædam tantum, ut pluris postea distraheret. Ne candidatis quidem honores, reisve,¹⁰ tam innoxiiis, quam nocentibus, absolutiones venditare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum^d rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo^e 'pro spongiis'^e dicebatur 'uti,' quod quasi et siccos madefaceret, et exprimeret humentes. Quidam natura cupidissimum tradunt, idque exprobratum ei a sene bubulco, qui, negata sibi gratuita libertate,² quam imperium adeptum suppliciter orabat, proclamaverit, 'Vulpem pilum mutare, non mores.'³ Sunt contra, qui opinentur, ad ma-

3. Polit. Fouc. Cuj. Voss. Cop. Ed. Med. pr.—7 *Neque vel nec etiam* Medic. 2. Vind. 1. Cop. Voss. Fouc. *etiam ingem. sine et Dnn.* Is. Voss. legebat: *cujusquam, quanquam justis s. i. neque non etiam ing.*—8 Fouc. Huls. Ed. Camp. *obmissa, Polit. commissa.* Duk. conj. *remissa.* Mox *et auxisse* Vind. 3. *candidatus honoris, et honoris* quoque Camp. *Dein vindicare* Vind. Cort. Fouc. et *quemdam* Vind. 1.—1 *Quibus vulgo* Voss. *spongeis* Medic. 1. 3. *Mox malefac.* Harlem. *et hum. exprim.* Periz. *tumentes* Fouc. *Verba quod, &c.* usque ad *humentes* desunt Vind. 1.—2 *Negatam sibi gratuitam libertatem* Memm. Medic. 3. Polit. Voss. *qua* Edd. Ven. 2. 3. Ald. Gryph. aliæque. *Statim Imperii* Ed. Rom. sec. et Periz. in quo *exoravit.* Medic. 2. 3. Voss. Cop. *ademptum,* Memm. *ademptum orabat.* Edd. Med. Ven. 1. *oravit.*—3 In Huls. *pilum, non minores pu-*

NOTÆ

cipuus ille dies magnæ offensæ initium, et magnæ gloriæ fuit.' Namque inter illum et Marcellum Eprium, quem, ut socii sui Thrasæa delatorem, quondam accusaverat, acre super ea re jurgium fuit.

^b *Omissa*] In Galba c. 15.

^c *Negotiationes*] Ulpianus l. LI. ff. pro socio, 'Negotiationem sagariam'

dixit, a sagis. Et Cicero lib. xvi. Epist. 'Negotiationem Asiaticam.' Gallice dicimus *Negoce.* Distrahere autem verbum jureconsultis usitatissimum pro singillatim vendere.

^d *Procuratorum*] De procuratoribus Cæsaris, in Claud. cap. 12. et 24. in Oth. c. 7.

^e *Pro spongiis*] Simile quid de Dio-

nubias^f et rapinas necessitate compulsus,^g summa ærarii fiscique^h inopia: de qua testificatus sit initio statim principatus, professus, ‘quadringentisⁱ millies^j opus esse, ut Respublica stare posset.’ Quod et verisimilius videtur, quando et male partis optime usus est.^k [17.] In omne hominum genus liberalissimus, explevit censum^k Senatorum: ^lconsulares inopes quingenis sestertiis^l annuis sustentavit: plurimas per totum orbem civitates,^m terræ motu aut incendio afflictas, restituit in melius. [18.] Ingenia et artesⁿ vel maxime fovit: primus e fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centenaⁿ constituit: præstantes poëtas, necnon et artifices, Coæ Veneris,^o item Colossi^p refec-

tare. Infra *necessitudine* Medic. 2. a m. pr. *testificatu* Cuj.—4 Correxerit Budæus *quadragies*, probantib. Gnj. Lips. Ond. Ern. al. Mox et ante *verisim.* deest Edd. postt. Schild. nec agnoscunt et post *quando* Harlem. Periz. et Edd. Vett. ad Bas. post. Gryph. Plant. et seqq.—5 Salm. Perizon. et Torr. putant hæc male disjuncta a superiorib. et novum caput incipiunt ab *Explevit*. Punctum etiam posuit Steph. post *liberalissimus*, licet cap. ordiatur ab *In omne*, et ita Bas. post. alique, vel duo puncta.—6 Ita conjecerat Marcil. et cum Huls. Edd. Rom. rescripsit Ond. et seqq. pro vulg. *Senatorium*. Pro *restituit* Huls. *restauravit*.—7 *Artis* Huls. Dein *primo* Dun. *præstantis* Medic. 3. Polit. *necnon* deest Vind. 1. et Vind. 2. Cort.—8 *Vulgo et artif. coëmit*,

NOTÆ

nysio collegit Beroald. Dionysium amicis uti pro vasculis, quæ, dum plena sunt, evacuat, et abjicit vacua.

^f *Manubias*] De his in Jul. c. 26.

^g *Compulsus*] A Muciano, si Xiphilinum audias: dicit enim Mucianum tantæ undique corradendæ pecuniæ non auctorem modo, sed et adiutorem: derivata etiam in semet invidia. Cum in ore semper haberet, pecuniam esse nervum Principatus.

^h *Ærarii fiscique*] Quomodo differant, in Aug. c. 40.

ⁱ *Quadringentis millies*] Budæus lib. III. de Asse, hoc supra fidem esse existimat, legitque *quadragies millics*: quæ summa circiter decuplo minor esset, quam ‘quadringentis millies,’ hoc est, 175000000.lib.

^k *Explevit censum*] De censu Sena-

torum in Aug. c. 41.

^l *Quingenis sestertiis*] 21875.lib. Neron. c. 10. Vitell. c. 7. in Tiber. c. 47. Et Hadrianus, apud Spartianum, Senatoribus, qui non vitio suo decoxerant patrimonium, subvenit.

^m *Civitates*] Tres Cypro civitates, Vespasiano imperante, terræ metu concidisse scribit Eusebius, &c.

ⁿ *Annua centena*] Hoc est, 4375.lib. amplissimum, ut nunc vivitur, honorarium; sed pro ratione temporum illorum, judicio Casanboni, tenue. Nonne enim pudendum, inquit, Terpno Diodoroque citharædis (infra c. 19.) pro una productione data ducenta, istis vero annua centena tantum statui? &c.

^o *Coæ Veneris* [*Coëmit*] In Cujacii codice legit Casaub. *artifices cæmen-*

torem, insigni congiario^q magnaue⁹ mercede donavit: mechanico^r quoque, grandes columnas exigua impensa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, præfatus, 'Sineret se plebeculam^{10s} pascere.' [19.] Ludis, per quos scena Marcelliani theatri^t restituta dedicabatur, vetera quoque acroamata^{1u} revocaverat. Apollinari^{2v} tragædo

item. Lips. conj. Cent. Alt. ad Belg. Ep. 53. *artifices scenæ*, probantib. Casanb. Gron. quo recepto, Ond. snasit *muneribus item*, vel audacius, *artifices ceteros*; *Veneris, item*. In Notis post. Lips. corr. *artif. comicos*. Ex vestigiis Memm. in quo *coeveneris* v. *coevenerit*, refinxit Græv. lectionem editam ab Ern. Bip. Baumg. probante Burm. *Coevenerit* dant Voss. Dun. *coemerit* Medic. tr. Cop. *coëgit* Ed. Ven. 1. *artif. cæmentariids* Cuj. Dein *Colosi rectorem* Vind. 1.—9 *Magnaue* Harlem. et *meccanico* Periz. *grandis* Polit. Medic. 3.—10 In Fonc. *plebis ulam*, et ascripsit Müll. conj. *plebis gulam*. Memm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 1. Cort. tres Burm. et Camp. habent *plebic*. Post *pascere* addunt *pane* Vind. 2. Cort. Puhn. uterque, Periz. Harlem. aliique cum Edd. Vett. ad Bas. usque.—1 *Acroem*. Medic. 2. Polit. *acramata* Harlem. *acromata* Vind. 2. Edd. Rom. Al. *achrom*. Dein *revocavit* Ed. Steph.—2 *Appellari* Memm. Me-

NOTE

tarios, nec probat; verbum enim coëmere pro mercede conducere, etiam alibi reperire est, ut 'Emitius miles' apud Festum, et 'emere auxilia' apud Capitolinum. Legit Grævius cum Gronoviò *Coæ Veneris*. Notissima est Vennis Coa. De qua Plin. lib. xxxv. c. 10.

^p *Colossi*] Is ille est Colossus, quem Zenodorus Neroni fecerat: in Neron. c. 31. 'qui dicatus Solis venerationi est, damnatis sceleribus illius Principis,' ut ait Plinius lib. xxxiv. cap. 7. Demto scilicet Neronis capite, et Solis substituto cum radiis. Martialis lib. Spectacul. Epig. 2. Iterum Commodus demi jussit caput Solis, ut suum reponeret. Exemtilia quippe statuarum apud Priscos capita, in Calig. c. 22. notatum.

^q *Congiario*] Pro mercede quam privato dederit: quo sensu etiam in Julio c. 27.

^r *Mechanico*] Machinarum ad libran-

da et movenda ponderosissima perito: qualis fuit celeberrimus ille Archimedes, qui gloriatus fertur, tum se terrarum orbem translaturum, si daretur alter, quo posset tormenta collocare.

* *Plebeculam*] Quæ scilicet illis occupata laboribus lucrum quærebat, quo vitam sustentaret. Vulgati Codices addunt *pane*.

^t *Marcelliani theatri*] Ab Augusto exstructi. In Aug. c. 29.

^u *Acroamata*] De his in Aug. cap. 74. Notat Beroaldus ex Lampridio, non solum ipsas voces et verba 'acroamata' dici, sed et ipsos acroamatum histriones enarratoresque: ait enim Lampridius, quod Alexander Romanus Imperator, nanos, et nanas, et moriones, et vocales exoletos, et omnia acroamata, et pantomimos populo donaverit.

^v *Apollinari*] Torrent. legit in tribus libris *apellari*, ut forte *Apelli*

quadringenta,^w Terpno³ x Diodoroque citharædis duccena,⁴ y nonnullis centena, quibus minimum, quadrageña sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed et convivabatur assidue, ac sæpius recta⁵ z et dapsile,^a ut maccellarios adjuvaret.^b Dabat sicut Saturnalibus⁶ c viris apophoreta, ita per⁷ Kalendas Martias^d fœminis: et ta-

dic. Vind. Cort. Fouc. Cop. Huls. Ed. Rom. sec. *apellari* Polit. et tres Torr. unde facit Torr. *Apelli*. Mox *quadringenta* Mss. O. et Edd. ad Scriv. usque, qui *quadringena*, quod in contextu retinet Burm. Cf. Ern. ad h. l.—3 *Pterno* libb. Torr. *Tarpeio* Periz. Vind. Cort. Edd. sæc. xv. *Carpeio* Fouc. *Tarpeiosita* Harlem. unde conj. Burm. *Tarpeio*, item *Diod. Dun. et Ed. Lugd. Ptermo*, Medic. 2. *Ptermodioroque*, et ita duobus vocibus Ed. Ven. 1. *Dioroque* Ed. Rom. sec. *Diodoroque Dorioque* Ven. 2. 3. *Pterino* Junt. Ald. Bas. Arg. Steph. Gryph. *Protermo Dioroque* Cuj.—4 *Ducenta* Edd. sæc. xv. et aliæ paucæ cum Exc. Cuj. quæ mox præbent *min. quadringena*. Vind. 1. *milibus mimun* pro *minimum*. Ab eodem et duob. Burm. cum Edd. Rom. abest *super*. Vind. 2. dat *insuper*. Item *aur. cor.* in Vind. 1.—5 Ita Memm. Medic. 3. Polit. et Mss. Froben. probantib. Torr. Lips. Casaub. et cum Bas. post. recipientib. Burm. Oud. et seqq. Vulgo *recte*. Dein ac pro *et* servant O. Mss. et Edd. præter Medic. Polit. Vind. 1. Edd. Jac. Gron. Oud. Bip. &c. ac *dapili* dedit J. F. Gron. ediditque Græv. et Ern. Ed. pr.—6 Hoc ord. voces exhibent Memm. Medic. Polit. duo Torr. tres Burm. Fouc. Dun. et Edd. Rom. Casaub. Schild. Oud. &c. In aliis *Sic. Sat. dab.*—7 Ita Medic. Polit. Vind. Fouc. Cort. Cop. Cuj. Voss. Tornac. Harlem. Periz. Edd. primæ, Bas. Burm. Oud. Ern. &c. *ita et per* Casaub. Schild. forte cum Memm. Dun. Ceterum

NOTÆ

legendum sit. Quo sane nomine sive eundem sive alium memorat Sueton. in Calig. c. 33.

^w *Quadringenta*] 17500.lib.

^x *Terpno*] De quo jam in Ner. cap. 20.

^y *Duccena*] 8750.lib.

^z *Recta* [*recte*] In Frobenii codice legitur *recta*, et in uno Ms. Torrentii. ‘Cod. Salmas. *recta*. Domit. c. 7. ‘revocata cœnarum reclarum consuetudine.’ Sed geminus huic loco est alter, Aug. c. 74. ‘Convivabatur et assidue, nec unquam nisi *recta*.’ Græv.

^a *Dapsile*] Hoc est, abundanter. *Δαψίλεια* *abundantia* est, unde vox Latina ‘dapsilis’ jam dudum in usu. Plautus siquidem in *Aulularia* Act. 1. sc. 3. ‘Istas magnas factiones, animos, dotes, dapsiles, Clamores,

imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram, Nil moror; quæ in servitutem suuntibus redigunt viros.’

^b *Macellarios adjuvaret*] Quibus nempe lucrandi occasionem præbebat; lautioribus enim conviviis augetur opsoniorum pretium, atque ideo jvantur macellarii, lucrum inde captantes.

^c *Saturnalibus*] De hoc more in Aug. c. 75. et Claud. c. 5. De apophoretis in Calig. c. 55. Vide et Martialem lib. xiv. cui Apophoreta inditium nomen.

^d *Kalendas Martias* [*Marti*] Temporibus Porphyriionis, matronarum dies ille festus erat, ut ipse testatur ad Horat. Od. 8. lib. III. ‘Martiiis cœlebs quid agam Kalendis,’ &c. Quo loco Aeron hunc diem ‘Matronalia’

men ne sic quidem pristinae⁸ cupiditatis infamia caruit. Alexandrini 'Cybiosacten'⁹ e cum vócare perseveraverunt,¹⁰ cognomine unius e regibus suis turpissimarum sordium. Sed et in funere Favor^{1 f} archimimus^g personam ejus^h ferens, imitansque,² ut est mos, facta ac dicta vivi, interrogatis palam procuratoribus, 'quanti funus et pompa constaret?' ut audiit,³ 'sestertio⁴ centies,ⁱ exclamavit, 'Cen-

restituit *Martias* Oud. auctorib. Vind. 2. Cort. Tornac. Fouc. Vulgo *ita et Kal. Martii*.—8 Memm. *pristina*. Paulo ante *nec sic* Fouc.—9 Sic Torr. Casaub. aliique ex Strab. lib. xvii. 1. 11. restituerunt. *Cibiosactem* Edd. Græv. Burm. *Cibiotantem* Mss. Torr. Pal. Periz. Cop. Harlem. Cuj. Voss. aliique, Edd. Rom. Sab. Bon. *Cibotantem* Dun. *Cibiotandem* Fouc. *Cybiotanten* Medic. 1. 3. Polit. *Cibiosantem* Memm. Huls. *Cibo tandem* Ven. 1. *Cibiotem* Cod. Urs. Ed. Steph. *Cibiotatem* Junt. Lugd. Ald. Bas. Gryph. Col. Plant. Scriv. *Cybiotatem* Dol. *Cibiratem* Bas. post.—10 *Perseveraverunt* Edd. Rom. *ex reg.* Vind. 1.—1 Ita Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 1. Nonn. Pal. 1. 2. Edd. Pulm. Torr. Scriv. Burm. Oud. &c. astipulantib. Turneb. Adv. xxii. 16. Casaub. aliisque. Vulgo *Faro*, quod extat etiam in multis Codd. *Fano archiminio* Fouc. *archiminius* Edd. Rom.—2 *Jontansque* Memm. Mox *viri pro viri* unus Torr. Medic. 2. Dun. Vind. 2. Cort. Voss. Fouc. Harlem. Periz. et Edd. Vett. fere ad Bas. Gryph. et seqq. *juri* Ven. 1.—3 *Audit* Medic. 1. 3.

NOTE

dictum scribit. Martial. Epig. 85. lib. v. 'Scis certe, puto, vestra jam venire Saturnalia, Martias Kalendas. Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.' Et Ovid. iii. Pastorum. Ait Festus: 'Martias Kalendas matronæ celebrant, quod eo die Junonis Lucinæ ædes coli cæpta sit.'

^e *Cybiosacten*] Ita Casaubonus scripsit. Vulgati codices *Cibiotatem*, ut et Torrent. qui tamen in suis *Cibiotantem* reperit. Sed ex historiæ fide emendatum est. Nam ex Strab. lib. xvii. cum Ptolemæni Anletam, de quo in Jul. c. 11. e regno pepulissent Alexandrini, filiam ejus natu grandiosem, ex Dione dictam Berenicen, reginam constituerunt. Ei maritus ex Syria accersitus est quidam, ex Syriacorum regum stirpe oriundum se simulans. Hunc Dio Seleucum vocat; Strabo vero simpliciter Cybiosacten appellat, quem regina ob ignobilitatem, morumque sordes, et avaritiam ejecit, si Straboni fides;

necavit vero, si Dionem audias. Inde factum verosimillime cognomen ab Alexandrinis, natura sua dicacissimis. Cybia enim sunt salsamenta ex Tritonibus, qui sunt pisces e magno Pelamidum genere, ex Plinio lib. xxxii. c. 11. Cybium quoque ibidem dicitur concisa pelamis, quæ eadem, si pusilla est, cordyla nuncupatur.

^f *Favor* [*Favo*] Torrent. cum Pulmanno et Turnebo legit *Favor*, quasi desumto nomine ex omine popularis studii; quanquam in pluribus et melioribus libris legerit *Favo*.

^g *Archimimus*] Vocabulum hoc nescio an alibi legatur; principem vero histrionem significat, nec a pantomimo differre Casaub. arbitratur.

^h *Personam ejus*] Hujus etiam moris exemplum in divitum funeribus apud Halicarnass. lib. vii. Huc quoque trahit Casaub. quod Tiber. cap. 57.

ⁱ *Sestertio centies*] 437500.lib.

tum sibi sestertia ^k darent, ac se vel in Tiberim projicerent.' [20.] Statura fuit quadrata,^l compactis firmisque membris, vultu veluti nitentis.^m De quo quidam urbanorumⁿ non infacete: siquidem⁶ petenti, 'ut et in se aliquid diceret:' 'Dicam,' inquit, 'cum ventrem exonerare desieris.' Valetudine prosperrima usus est, quamvis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces ceteraque membra sibimet ad numerum^o in sphæristerio^{7 p} defricaret, inediamque unius diei per singulos menses interponeret. [21.] Ordinem vitæ

Harlem. *audivit* Vind. 2. Periz. Edd. sæc. xv. præter Romanas et Ven. 1.—4 *Sestertium* Memm. et O. Mss. et Edd. Vett. vel *HS.* Nostrum excogitavit Gron. de Pec. Vet. iv. 6. recepitque Burn. Ern. Bip. &c. Meurs. rescribi jussit *sestertium millies*. Mox in Cod. Glar. cum *sibi sest.* Gron. præunte Glar. cum Marcil. suavit, *centies sibi sestertium*.—5 Cop. et Fouc. *nitenti*, Dun. *nitidis*, Cuj. *nitidis de quidam*. Præbent de quo Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Cop. Fouc. Ed. Steph. quos sequitur Oud. cum seqq. Ceteri *Unde quidam*. Item *urbaniorum* Memm.—6 Langius conj. *non infacete is quidem*, Burn. *non inf. ei petenti*, et cum eo τὸ *siquidem* abesse mallet Ern. *infacetus petenti* Corsend.—7 *Ad naturam in sparist.* Vind. 1. *peristerio* Vind. 2. Periz. Cort. Edd. Rom. *eristerio* Fouc. In aliis nonnullis *sphæristerio*.

NOTÆ

^k *Centum sibi sestertia*] 4337.lib. Verba sunt Archimimi Favonis mores avaritiamque Vespasiani imitantis; sic enim loquebatur ex Vespasiani persona, tanquam vixisset, et procuratores suos, de sui funeris impensa interrogans, ubi audivisset tanti constiturum, *HS.* nempe *centies*, exclamasset: O mihi vel centesimam tantæ summæ partem date, et cadaver, quo volueritis, projicite! Qua in lectione longe plus salis esse videtur, quam in emendatione Schildii ex Gronovio legentis, *Centies sibi sestertium darent, et se, &c.* Quo tanto, inquit, dono putaret quamlibet ignominiam cadaveri suo oblatam abunde compensari, unde satis apparet amplam fuisse summam. Judicet lector.

^l *Quadrata*] Optima, neque gracili, neque obesa. Corpus enim gracile infirmum, obesum, hebes est, inquit Celsus lib. 11.

^m *Vultu veluti nitentis*] Id est, contracto, qualis esse solet vel sub aliquo pondere nitentium, aut laboriose ventrem exonerantium. Vide Martial. Epig. 87. lib. ix. de Phæbo.

ⁿ *Quidam urbanorum*] Forum qui festiviter jocantur. In Jul. c. 20. et 51.

^o *Ad numerum*] Frictionem inter præcipua medicinæ auxilia retulit Asclepiades, auctore Plinio; sed eam pro cujusque viribus, non autem ullo numero definiit Cornelius Celsus lib. 11. ubi reprehendit eos, qui ad numerum fricabantur, et quinquages per infirmum corpus; robustum vero ducenties fricari posse contendit. Cum tamen aliter Vespasianus sentiret, forte quod numerum æquabilem crederet magis sanitati conducere.

^p *In sphæristerio*] Thermarum membrum est, quo exercebantur pila. Erant enim in magnificis illis thèrmarum ædificiis cujusvis exercitationis

fere hunc⁸ tenuit. In principatu maturius semper, ac de nocte evigilabat: ⁹ ^q dein ¹⁰ perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis,^r amicos admittebat: ^s ac dum salutabatur, et calceabat¹ ipse sese, et amiciebat: postque decisa,² quaecumque obvenissent, negotia, gestationi, et inde quieti vacabat, accubante aliqua pallacarum,^t quas in locum defunctæ³ Cænidis⁴ plurimas constituerat:

Mox mensamque Cuj. pro ined.—8 Hunc fere Medic. Vind. 2. Huls. Cuj. Dun. Dein maturus Edd. Schild.—9 Mss. O. *vigilabat*, sed illud recipiendum docuerunt Græv. Casaub. Oud. Ern. et ita ediderunt cum Burm. Schild. Bip. &c. —10 Ita Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Dun. Voss. reposuitque Oud. pro *deinde*, ut semper. Tum *officiorum omniumque* Cop.—1 *Decalciabat* Harlem. Edd. Med. pr. Ven. tr. Cald. *camisiebat se ipse* Vind. 1. *se ipse* etiam Periz. et Edd. Rom. probante Oud. *ipse se* Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. tres Burm. Edd. Med. Ven. Bon. Junt. *sese* omittit Huls. *ac amic.* habent Edd. Rom.—2 *Post dec. sine que* Vind. uterque, Fouc. Cort. Periz. Harlem. Cuj. et Edd. O. ante Scriv. præter Steph.—3 Sic Memm. Medic. Polit. Vind. Fouc. Cop. Vulgo *def. loc.* Paulo ante *palacar.* duo Torr. *palliatarum* Periz.

NOTE

loca. Plin. lib. v. Epist. 6. ‘Apodyterio suppositum est sphæristerium, quod plura genera exercitationis pluresque circulos capit.’

^q *De nocte evigilabat*] Idem omnino Aurelius in Vespas. ‘Institutum uniforme omni imperio tenuit, vigilare de nocte, publicisque actibus absolutis, caros admittere.’

^r *Breviariis*] Hoc est, libellis. De quibus in Ner. c. 52. Notat Beroald. brevem et breve masculino et neutro genere, dici quoque Latine in eadem significatione, quam ‘brevem Apostolicum’ vulgo nominant; sed hoc non nisi posteriorum auctoritate Latinorum. Vopiscus in Aureliano: ‘Breve nominum conscripsit.’ Item: ‘breve legit singulis, quorum nomina continebat.’ Et Lampridius in Alexandro: ‘Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet breves, et numerum, et tempora militantium.’

^s *Amicos admittebat*] De admissionibus supra ad cap. 14. Martial. Epig. 8. lib. iv. ‘Prima salutantes atque

altera continet hora, Exercet raucos tertia causidicos.’ Quo loco poeta integram diei dispositionem refert. Quod et Epig. 90. ejusdem libri, sed de rusticatione loquitur.

^t *Pallacarum*] Hoc est, pellicum. Gellius lib. iv. c. 3. ‘Pellicem antem appellatam, probrosamque habitam, quæ juncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu, mancipioque alia matrimonii causa foret,’ &c. Et infra: ‘Pellex autem quasi Πάλλαξ, id est, quasi παλλακίς, ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est.’ Attamen Marcellus Donatus pallaciam a pellice distinguit, quod hæc marito uxorem habenti, illa cum cælibe consuesceret. Qua tamen voce pro concubina simpliciter usus est Plinius lib. iii. c. 10. de Campaspe Alexandri concubina Appelli donata. Vide et legem cXLIV. ff. De verborum significatione.

^u *Cænidis*] Libertæ illius. De qua c. 3.

a secreto^v in balineum tricliniumque^s transibat. Nec ullo tempore facilius aut indulgentior traditur: eaque momenta^w domestici ad aliquid petendum magno opere captabant. [22.] Et⁶ super cœnam autem, et semper alias communissimus,⁷ x multa joco transigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ, et sic⁸ scurrilis ac sordidæ, ut ne prætextatis^y quidem verbis abstineret. Et tamen nonnulla ejus facetissima extant: in quibus et hæc.⁹ Mes-

Harlem. Ed. Ven. 1. *pallacearum* Junt. Arg. *pallaciarum* Lugd. *pallatarum* Camp. *pellicarum* Vind. 2. Cort. *pallace* Polit. *paliatar*. Cald.—4 *Genidis* Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Voss. Cop. *Gnidis* Fouc. *Cinadis* Periz. Mox a *secr.* præbent Tornac. Memm. Pal. tr. et Mss. O. Oud. præter Vind. 1. Periz. probantib. Græv. Grut. Burm. &c. Al. ac *secr.*—5 *Que* omittitur in Periz. a m. pr. Postea pro *momenta* Dun. monum. Fouc. *domestica*.—6 Græv. ejecit τδ et in ult. Ed. Dein recepit cum Casaub. Grut. Burm. Bip. et *super aleas*, auctorib. Viterb. Pal. 1. Vind. utroque. Mallet tamen pro *aleas* legi *aleam*. In Pal. 2. Edd. Junt. Lugd. Arg. *super alias*. Abest *semper* a Medic. 1. Vulg. lect. defendunt Marcell. Oud. Wolf.—7 Hæc est lectio Viterb. probata Casaub. recepta Græv. Burm. Oud. Ern. Bip. seqq. accedente Pal. 1. In ceteris et Edd. Vulgg. *comissimus* vel *commissimus*, nisi quod unus Torr. Pulm. Harlem. Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Lugd. Arg. Ald. dent *cum amicis*, nec displicebat Torr. In marg. Seb. Gryph. *super alias comessationes*. Ceterum *multo joco* Cop.—8 *Et si* Memm. Medic. 2. a m. pr. Voss. et *sord.* Medic. tr. Vind. 2.—9 Sic Memm. Dun. Fouc. et Mss. O. Burm. et Oud. præter Voss. item Edd. Rom. Bon. In reliquis *et hoc*. Mutavit Græv. cum Burm. Oud.

NOTÆ

^v *A* [*ac*] *secreto*] In Tornacensi codice legit Torrentius *a secreto*, et magis probat.

^w *Momenta*] Molles nempe fuere aditus tunc temporis.

^x *Communissimus* [*comissimus*] Bezaudus notat in aliis legi *cum amicis*, quod et agnoscit Pulmannus, nec displicet Torrentio. Casaub. in Viterbiensi legit: *Super cœnam, et super aleas communissimus*, quod inter cœnandum alea plurimum uterentur. In Aug. c. 77. de hac loquendi ratione ‘super cœnam:’ et in Jul. cap. 87. de voce vero ‘communissimus,’ qua idem ferme significat, atque *comissimus*, in Claud. c. 21.

^y *Prætextatis*] Hoc est, obscœnis, et impudicis. Macrobius lib. 11. cap. 1. ‘Excogitamus alacritatem lascivia

carentem, &c. et hæc nobis sit literata lætitia, et docta cavillatio, vicem planipedis impudica et prætextata verba jacentis.’ Gellius lib. 11. c. 10. Eodem sensu Juvenal. Sat. 11. ‘Sic prætextatos referunt Artaxata mores.’ Festus vero aliter: ‘Prætextatis,’ inquit, ‘nefas erat obscœno verbo uti, ideoque prætextatum appellabant sermonem, qui nihil obscœnitatis haberet.’ Deinde addit: ‘Prætextatum sermonem quidam putant dici, quod prætextatis nefas sit obscœno verbo uti; alii, quod nubentibus, depositis prætextis, a multitudine puerorum obscœna clamentur.’ Priorem Festi sententiam, inquit, doctissimus Dacerius, mutilator ineptus amplexus, quia scilicet falsa est.

trium Florum Consularem, admonitus ab eo, 'plaustra'^z potius, quam 'plostra' dicenda, postero die¹⁰ 'Flaurum'^a salutavit. Expugnatus autem a quadam, quasi amore sui deperiret, cum perductæ^{1b} pro concubitu sestertia quadringenta^{2c} donasset; admonente dispensatore, quemadmodum summam rationibus vellet inferri,^{3d} 'Vespasiano,' inquit, 'adamato.' [23.] Utebatur et versibus Græcis tem-

et seqq. Statim *Mestr.* habent lib. Turneb. Memm. Cuj. Vind. Cort. Nonn. Edd. Med. pr. Sab. Cald. Græv. Burm. &c. Vulgo *Menstrium*. Dun. *Mæstrium*. Quidam *Metrium*. In Huls. *Florem*.—10 Hoc ordine Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. tres Burm. et Edd. Rom. sec. Ven. I. Gron. Oud. &c. Al. *die post.* 'Tum amore suo Memm. unus Torr. Pal. tr. Dun. et O. Burm. et Oud. cum Edd. ante Sab. item Cald. Junt. Lugd. Arg. Abest a duob. Torr. ipso probante.—1 Hanc lect. tuentur Memm. Viterb. Pal. I. 2. Polit. Huls. Edd. Med. sec. Bon. Steph. man. doct. in ora Gryph. 1539. astipulantib. Torr. cum suis Mss. Lips. Duk. Marcil. Oud. Ern. in Exc. ad loc. &c. Burm. edidit *perducta* ex conjectura Casaub. sed mallet *perducta ei pro*. Vulgo *productæ*.—2 Ita duo Torr. Memm. Pal. I. 2. Viterb. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Fone. Cort. Dun. Edd. Casaub. Schild. Gron. Oud. In ceteris, etiam Ern. Bip. Wolf. *quadringenta*. Dein quoque *admodum* Ed. Camp. Burm. vellet *in rationib.*—3 Vulgo *referri*. Illud cum Memm. duob. Torr. Medic. 2. 3. Vind. 2. Cort. sive Lys. et doct. man. ad marg. Gryph. dederunt Steph. Græv.

NOTÆ

^z *Plaustra* Unde 'Plostello adjungere mures' apud Horatium. Magnam syllabarum *au* et *o* affinitatem exemplis multis probat Casaub. Sic Claudius aliis, qui Ciceroni semper Clodius. Quod et Juvenalis Scholiastes ad Sat. vi. observat. Cotes pro cautes, origa pro auriga, &c.

^a *Flaurum*] Vox Græca *φλαῦρος* *vilem* ac *frivolum* significat, unde lepos et jocus in Florum illum, qui grammatica hac observatiuncula Imperatorem argueret.

^b *Cum perductæ* [*productæ*] Sic et Pithæi codicis emendatum. In optimis Torrentins, et in Viterb. Casaub. legunt *perductæ*. Quod ille probat, eo sensu quo in Julio cap. 49. ubi de perductoribus. Hic vero *perductæ* legendum censet, ut intelligatur ipsa mulier donasse Vespasiano, non contra; quo tantam summam a Principe ultra modum parco in ejusmodi vo-

luptates effundendam non existimet. Id probare videtur titulus ille, sub quo rationibus pro more voluit summam hanc referri, 'Vespasiano' scilicet 'adamato.' Nam de tabulis accepti intelligendum est, in quibus, ut ait Asconius, et jam in Jul. c. 47. notatum est, 'Unusquisque domesticam rationem sibi totius vitæ suæ per dies singulos scribebat, ex quo appareret, quid quisque de rebus suis, quid vel de arte, fœnore, lucre seposuisset quoque die,' &c.

^c *Quadringenta*] 17500.l. Sic Torrentii codices, sic Tornacensis et Patavinus. Vulgati *quadringenta*, nempe 1750.lib.

^d *Inferri* [*referri*] In duobus Mss. legit Torrent. *inferri*, et præfert; idem ex Salmasiano Schildius. Suis enim singula titulis in rationes referebant, ut quo nomine impensæ factæ fuissent, scirent. Titulum illum

pestive satis, ut de ⁴ quodam proceræ staturæ, improbitus-
que nato : ^{5 e}

Μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος^a

et ^f de Cerulo ⁶ liberto, qui dives admodum ob subterfu-
giendum quandoque ⁷ jus fisci,^g ingenuum se et Lachetem
mutato nomine cœperat ferre,^h ὦ Λάχης,ⁱ Λάχης, ἐπὶ ἀπο-

^a *Longe radens, longiorisque umbræ hastam vibrans.*

//////////

Oud. Ern. Bip. Wolf. probantib. Duk. Gnj. Schild. aliisque.—4 *Et de Me-
dic. Memm. Polit. Vind. 2. Cort. cum Edd. Bas. Gryph. Plant. Burm. Oud.
Ern. Bip. Wolf. ut de Periz. Edd. Bon. Junt. Ald. Steph. Casaub. Schild.
quod recepit Baumg. probante Oud. et ita videtur fuisse in Dun. et ut de
Vind. 1. Voss. Harlem. Edd. sæc. xv.—5 Torr. putat scribend. irato, et ita in
Viterb. ex correct. Voss. et marg. Periz. Conj. Lips. pedato, Heins. nutoniato,
Rutgers. Var. 11. 2. aliique rasato, Bernecc. nasato. Vulg. vindicant varièque
exponunt Casaub. Mareil. Duk. Oud. Ern. &c. Mox in Ed. Lug. pro Græ-
cis Latina leguntur.—6 Vulg. et maxime de Cerylo, sed maxime abest a Medic.
Memm. Dun. Polit. Vind. Cort. Voss. Cuj. Pal. 3. trib. Torr. Cerulo etiam
Torr. Pal. 3. et O. Oud. cum Edd. sæc. xv. Bon. Scriv. Burm. Oud. Ern. et
seqq. nisi quod Carulo Medic. 2. Voss. Memm. Ed. Bas. Cæculo Steph. Ce-
rillo Pal. 1. Icerulo Pal. 2. Ceterum Ern. corr. libertino—7 Exulat quando-
que a Vind. 1. jus fisci a Fouc. Mox sese Edd. Rom. Lacholem Camp. Lavote
Rom. sec.—8 Efferre Edd. Gron. Burm. aliæque, sed illud testantur Codd.*

NOTÆ

'Vespasiano adamato' caute jubet
Princeps apponendum, ne forte con-
tingeret, ut nepotina ejusmodi im-
pensa ex tabulis aliquando vulgaretur.

^e *Improbisque nato*] Non video, in-
quit Torrentius, quo hæc verba spec-
tent. Lego itaque, *improbisque irato*,
quod optime huic loco convenit. Ver-
sus enim est ex lib. vii. Iliad. de
Ajace adversus Hectorem in pugnam
precedente. Casaub. quoque legit
irato in Viterb. sed ex correctione ip-
sius qui scripserat: prius enim aliter
exaraverat, et, ut puto, *nato*: quæ
vera lectio est, consentientibus
Memm. Pithæi et Lislæi codd. sig-
nificatque hominem male compositis
inter se membris procerum, atque
ideo deformem, cujus corpus quasi
pertica umbram in longum projice-
ret. Aliis vox ἔγχος, id est, hasta,

ansam præbuit suspicandi subesse
obscenitatem, et legendum *vasato*.
Vide hunc locum fuse hoc sensu ex-
plicatum in editione Grævii.

^f *Et [maxime]* Hanc in Viterb. vo-
cem non legit Casaub. et ex sequenti
loco huc intrusam arbitratur. Tor-
rent. quoque a tribus codd. abesse
testatur, in quibus etiam *Cerulo* legit,
non *Cerylo*.

^g *Jus fisci*] De quo in Ner. c. 32.

^h *Ferre*] Sic in omnibus Mss. Tor-
rent. in Vulgatis *efferre*.

ⁱ ὦ Λάχης] Hæc verba, ἐπὶ ἀπο-
θάνης, αὐθις ἐξ ἀρχῆς ἔση, Menandri
versum esse testatur Casaub. Reli-
qua vero quæ scripta sunt nomina, a
Vespasiano fuisse addita. Quod vero
spertat ad hujus loci sensum, patet
libertum illum Ceryli nomine pro li-
berto habitum, et notum omnibus,
voluisse dici Lachetem, fore arbitra-

θένης, αἰθίς ἐξαρχῆς ἔση Κήρυλος.^b 9 Maxime¹⁰ tamen dicacitatem affectabat in deformibus lucris, ut invidiam aliqua cavillatione dilueret,¹ ^k transferretque ad sales. Quendam e caris ministris,¹ dispensationem^m cuidam, quasi fratri,ⁿ petentem cum distulisset, ipsum candidatum^o ad se vocavit; exactaque pecunia,² quantam is cum suffragatore^p

^b *O Laches, Laches, ubi mortuus fueris, statim ut ubi initio diceris Cerylus.*

et Edd. Vett. probantib. ipso Burm. Ond. Ern. &c.—9 Ita legit Casaub. ex Menandr. vers. ap. Stob. Collect. Clerici p. 248. et, probante Ond. ediderunt Ern. Bip. et Wolf. Vulgo legitur αἰθίς ἐξ ὑπαρχῆς εἰρήση K. Corr. Torr. αἰθίς ἔσση K. et cum eo Marcell. ἐξ ὑπαρ. pro glossemate habuit. Erasm. ita emendavit: Ὅταν δ' ἀποθάνης, αἰθίς ἔσση K. Voss. ἐξ ἀρχῆς, vel Ἐσαῦθίς ἐξ ὑπαρχῆς ἔσση. In Memm. ἐξαρχῆς εἶρσο, unde Salm. ascripsit ἔση, ut est in Cod. Urs. et edidit Steph. ἐξαρχῆς εἰσση Medic. Voss. εἰρο Medic. 2. εἰρήσει Edd. Junt. Ald.—10 In multis, etiam Burm. Et max. Omittunt et Memm. Medic. 2. 3. Dun. Vind. 1. Polit. Torr. Cop. Cuj. Voss. Edd. Bon. Steph. Casaub. Ern. Ond. aliæque. Dein vulgo in def. luc. affect. Alterum ord. præbent Memm. Medic. Dun. Cort. Cop. Cuj. Vind. 2. quos secuti Gron. Ond. et seqq.—1 *Deflueret* opt. Torr. Viterb. Pal. 1. 2. *dillueret* Pal. 3. *delueret* Medic. 3. Dein in eodem *salos* cum Huls. Pro *caris* jussit Casaub. scribi *Cæsaris*, ut in Viterb. Pal. 1. *Cæsuri* Huls. Gnj. notavit ad Ed. Leid. *Quodam, &c. petente.* Lips. delevit *ministris*, tanquam e glossa. Ceterum *fratrem* Harlem. Edd. Med. pr. Ven. tr. Cald.—2 *Exactumque pecuniam* Medic. 2. Dun. Vind. 1. Harlem. Edd. Camp. Med. pr. Cald. Mox *quantum* Ed.

NOTÆ

tum, ut, mutato nomine, notitia quoque conditionis occultaretur, sicque ejus hæredes vitarent jura, quæ in libertinorum bonis fisco debentur. In Ner. c. 32. &c.

^k *Dilueret*] In optimo libro legit Torrent. *deflueret*, quod et in Viterb. notavit Casaub. Viderint acutiores, ait, nam in hoc genere sæpe veritas latet sub aliqua in speciem absurda scriptura.

^e *Caris ministris*] Casaub. in Viterb. legit *e Cæsaris ministris*.

^m *Dispensationem*] Quanti fuerint emolumenti hujusmodi dispensationes, vide in Oth. cap. 5. et Ang. cap. 66.

ⁿ *Quasi fratri*] Ut res foret imprætrabilior.

^o *Ipsum candidatum*] Hoc est, petitorum dispensationis: similitudine ducta a candidatis magistratum petitoribus.

^p *Cum suffragatore*] Hoc est, opitulatore suo, qui pro dispensatione, quam petebat, obtinenda, illi suffragabatur apud principem, suoque illum favore pacta mercede adjuvabat. 'Per Vespasianum igitur,' inquit Casaub. 'licitum fuit suffragiorum commercium: quod jus in imperio Romano non semper obtinuit. Julianus Imp. l. 1. Si certum petatur de suffragiis,' lib. III. codic. Theod. leges Romanas hujusmodi contractus penitus ignorare affirmat. Extant et leges duæ Imp. Constantini, codice eod. de honorariis codicillis, quo om-

suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti^q mox ministro, 'Alium tibi,'^r ait, 'quære fratrem: hic, quem tuum putas, meus est.' Mulionem^s in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas^s desiluisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet, interrogavit, 'Quanti calceasset?'^t pactusque⁴ est lucri partem. Reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal^u commentus esset, pecuniam ex prima pensione^s admovit ad nares, sciscitans, 'num odore offenderetur?'^v et illo negante, 'Atqui,'⁶ inquit, 'e lotio est.' Nuntiantes legatos,⁷ 'decretam ei pub-

Casaub. maj. operarum vitio. Deest Vind. 1. Dein *suffratore* Cnj.—3 *Mulionum* Huls. *molionem* Edd. Sab. Pro *quodam* Ed. Torr. *quondam*, atque sic voluit Boxh. In pluribus *desiliisse* v. *desilisse*. Item *ligatori* Medic. 2. Duj. Voss.—4 *Et pactus* Memm. *pactus sine que* Vind. 1. Cort. Harlem. Cop. Cnj. Voss. Edd. Sab. Cald. *pactus lucri* in duob. Torr. ceteris ejectis.—5 *Passione* Memm. *pensione* Voss. *ex patria pens.* Cop. Edd. Ven. 1. Med. pr. *admonuit* Vind. 1. et *sciscitatus* Vind. 2. Cort.—6 *Atquin* Memm. *atque* Vind. 2. *inquit* deest Huls.—7 Ita Mss. fore O. nisi quod *nuntiantis* ex more Memm. Medic.

NOTÆ

nis pecuniæ exactio pro suffragiis vetatur, per dictam Juliani legem, neque soluti fuit repetitio, neque non soluti petitio. Contrarium plane jus introducit Justinianus lib. iv. cod. titulo de suffragio: ea lex et stipulationem pecuniæ pro suffragio fecit licitam, et promissæ petitionem concedit. Id vero jus postea Tiberius Aug. sustulit: Novella CLXI.

^q *Interpellanti*] In memoriam forte revocanti promissam, aut saltem non negatam dispensationem.

^r *Alium tibi*] Juv. Sat. v. 'vis, frater, ab ipsis Ilibis? o nummi, vobis hunc præstat honorem, Vos estis fratres.'

^s *Calceandas mulas*] Soleis munientas ferreis. Unde 'calceatus camelorum' apud Plinium lib. xi. cap. 45.

^t *Quanti calceasset*] Hoc est, quantum pecuniam ei dedisset litigator, ut hoc prætextu principis adeundi tempus haberet.

^u *Urinæ vectigal*] Quod forte penderent fullones, qui ea in tingendis pannis plurimum utebantur, ut sibi emissam in amphoras, quæ in angiportis et vicorum angulis erant ad hunc usum collocatæ, sumere liceret. Has amphoras Lucretius lib. iv. 'Dolia curta' appellat: 'Fusi sæpe lacum propter se ac Dolia curta Somno devincti credunt.' Reperio, inquit Casaubonus, etiam simile huic aliud vectigal a Vespasiano eodem excogitatum, e fino equino impositum. Tzetzes narrat Chiliade prima. Haud scio qua fide, quove auctore. Tandem vero et urina et finus et omnes sordes factæ in imperio Romano vectigales. Lege Cedrenum in Anastasio tributum Chrysargyrum describentem.

^v *Odore offenderetur*] Inde Juv. Satir. xiv. 'lucri bonus est odor ex re Qualibet.' 'Ad iudicium de metallis faciendum etiam olfactus adhibetur interdum, ut de poculis Darii no-

lice non mediocris summæ statuam colosseam,^w jussit, vel continuo ponerent, cavam manum^x ostentans, et ‘paratam basin’ dicens. Ac ne in metu⁸ quidem ac periculo mortis extremo abstinuit jocis. Nam cum inter cetera prodigia⁹ Mausoleum^y derepente¹⁰ patuisset, et stella crinita in cœlo apparuisset; alterum ad Juniam¹ Calvinam² e gente Augusti pertinere, dicebat; alterum ad Parthorum regem,

1. *nunciante legato* Vind. 1. Item Edd. Vett. præter Bas. Gryph. Plant. Casaub. Schiold. in quibus *nuntiantibus legatis*, sed illud reposuerunt Græv. Gron. Burm. et seqq. Mox *vel* pro vulg. *ut* edidit Gron. cum Burm. Ern. Ond. &c. suffragantib. Memm. Pal. Cnj. Voss. Fouc. Periz. Harlem. et Mss. Pulm. et Ond. cum iisdem Edd. Vett. Ond. conj. legend. *nunciante legato*, &c. *jussit vel cont. ponerent*. Burm. Ern. et B. invit. libris, dederunt *ponere*, improbantib. Wolf. Baumg. In Vind. 1. *ponent*. Ceterum habent Cuj. Voss. *decretam Reipublicæ*, unde Lips. suavit *decretam Reipublicæ statuam*.—8 Cuj. *ac interim metu*. Dein Scriv. ejecit voc. *extremo*, eumque secutus Græv. adjuvantib. Voss. Dun. Medic. 1. a m. pr.—9 Ita Memm. Medic. Fouc. Vind. 2. opt. Torr. recepitque Ond. cum seqq. Al. *prodig. cet.* Post *Maus.* addunt vulg. *Cæsarum*, quod delevit Ond. cum Ern. Bip. &c. auctorib. opt. Torr. ipso probante, Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. Cop. Cort. Voss. et Ed. Rom. sec.—10 *Repente* in aliquot Edd. Vett. in quibus Steph. Deest Ven. 1. Tm ordinem voc. cum Gron. mutavit Ond. et recentt. fide Memm. Medic. Vind. 2. Fouc. Cop. Al. *in cælo crin.* Periz. non habet *in cælo*, nisi in marg. Paulo ante *patuisset* Dnn.—1 *Juliam* Vind. 1. Edd. Pulm. Græv. aliæque

NOTÆ

tat Aristoteles de Miraculis auditis, quæ solo narium judicio cognoscebantur ænea essent, an ferrea: *Ἐν τοῖς Δαρείου ποτηρίοις βατιάκας εἶναι τινὰς, ἀς εἰ μὴ τῇ ὁσμῇ ἄλλως οὐκ ἦν διαγνώσκειν πότερόν εἰσι χαλκαῖ ἢ χρυσαῖ.* Ergo etiam trapezitæ et nummularii in æstimanda pecunia hac ratione inter alias plures usi. Arrian. Dissertation. Epicteti lib. 1. c. 20. *ὁ ἀργυρογνώμων προσχρῆται κατὰ δοκιμασίαν τοῦ νομίσματος τῇ ὕψει, τῇ ἀφῆ, τῇ ὁσφρασίᾳ: τὰ τελευταῖα τῇ ἀκοῇ.* Ad hunc morem videtur Vespasianus respexisse. Casaubon.

^w *Statuam colosseam*] Ad cap. 35. in Calig.

^x *Cavam manum*] Quod avaritiæ signum duntaxat videtur fuisse, non vero ullatenus respexisse quod de manu sic formata notatum est in

Aug. cap. 91. Sic enim formatam manum porrigebat, ut innueret sibi dandam esse summam, qua constituta erat statua; manumque pecuniæ accipiendæ paratam basim esse. Quapropter continuo ponerent imperabat, pro statua summam, pro basi manum cavam fore innuens.

^y *Mausoleum* [*Cæsarum*] In optimo libro non extat vox *Cæsarum*, quam necessariam esse non vult Torrentius, utpote cum minus Augusti Mausoleum esset: in Aug. Plin. lib. xxxvi. cap. 5. Idem prodigium in Ner. cap. 46.

^z *Juniam Calvinam*] Sic in Manuscriptis omnibus legit Torrent. Vulgati habent *Juliam*. Tacit. lib. xiii. initio: ‘Prima novo Principatu (Neronis scilicet) mors Julii Silani, Proconsulis Asiæ: quippe et Silanus D.

qui capillatus^a esset. Prima quoque morbi accessione, 'Væ,'² inquit, 'puto, Deus fio.'^b [24.] Consulatu suo³ nono tentatus in Campania motiunculis levibus, protinusque⁴ Urbe repetita, Cutilias⁵ ac Reatina rura,^d ubi æstivare quotannis solebat, petiit.⁶ Hic, cum super urgentem valetudinem creberrimo frigidæ aquæ usu etiam intestina⁷ vitiasset, nec eo minus muneribus imperatoriis ex consuetudine fungeretur, ut etiam legationes audiret cubans, alvo repente usque ad defectionem soluta,⁸ 'Imperatorem,' ait, 'stantem^e mori oportere.' Dumque consurgit, ac nititur, inter manus sublevantium extinctus est VIII.⁹ Ka-

*****

pauca, contra Codd. Dein a gente Ed. Gryph. de gente Foug.—2 Ita dederunt Ern. et Bip. e Memm. et Huls. astipulantib. Medic. 2. 3. Voss. Cop. Vulgo ut, inquit, puto. Gron. emendavit Næ. Græv. conj. Vah, Burm. At. In Cuj. Urq, inq. Cort. vel, Vind. 1. nature, inquit, puto, Deus fiam. Edd. Rom. Ut puto, inq.—3 Ern. delendum putat suo, repugnante Wolf. Tum brevibus pro levibus marg. Periz. Edd. Rom. noticulis Vind. 2. Cort.—4 Sic Memm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. 2. Cop. Voss. Cuj. Foug. Ed. Steph. recepit Oud. et seqq. Al. ac protinus.—5 Cutillas Cop. Voss. Medic. Polit. Dm. Periz. Edd. Junt. Lugd. Cirtillas Vind. 1. Cicutillas Vind. 2. Cort. Curillas Ed. Gron. Circillas Harlem. Edd. Ven. Entillas Edd. Rom. Cutylas Ald. Bas. Gryph. Col. Plant. Casanb. Schild. Cotylas libb. Torr. Citillas Foug.—6 Petiit Memm. Medic. 3. Polit. Cort. Mox creberrimæ Edd. Rom.—7 Ita Memm. Pal. tr. quatuor Burm. et O. Mss. Oud. cum Edd. sæc. xv. aliisque, ut repenit Græv. quem secuti Burm. Oud. Ern. &c. Vulgo et intest. Dein Imperatoris Harlem. Foug. Edd. Camp. Med. pr. Ven. 1. Cald. Junt. Lugd.—8 Soluta Vind. 2. Periz. Harlem. Huls. et Edd. Vett. præter Steph. Gryph. Plant. Casaub. seqq. Tum oport. mori Edd. Rom. oporteret Foug.—9 Sic

NOTÆ

Augusti abnepos erat.' De quo in Claud. cap. 4. Cum autem hic per Juliam, Augusti filiam, Agrippæ conjugem, genus ab Augusto duceret, inde videtur quoque Juliæ nomen ductum, nisi codicum repugnaret auctoritas, et ratio ipsa. Quasi vero fæminæ gentis nomen servant, et non in aliam familiam transeant.

^a Qui capillatus] Barbam et capillum nutritisse barbaros, notatum ad cap. 5. in Calig.

^b Deus fio] Jocus ex apotheosi imperatorum. Eodem sensu Nero cap. 33. boletum Deorum appellavit cibum, utpote quo necatus est Claudius.

^c Cutilias] Sabinorum aquas fuisse notat Xiphilinus, et hodie dicitur Lago di Contigliano. In quo fluctuantem insulam testatur Plinius lib. II. c. 95. 'Et ad Cutilias aquas opaca sylva, quæ nunquam die ac noctu eodem loco visitur.' De earum aquarum usu Plinius lib. XXXI. c. 3. et Strabo frigidæ et medicinales testatur: meminit et Macrobius lib. I. c. 7.

^d Reatina rura] Reate urbs Sabinorum: hodie Rieti.

^e Stantem] Ex Stoicorum disciplina, qui sic de sapiente suo. Senec. Epist. 81. 'O efficacem concionem!

lendas Jul.,† annum gerens^{10 f} ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum. [25.] Convenit inter^g omnes, tam certum eum¹ de sua suorumque genitura semper fuisse, ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare Senatui, ‘aut filios sibi successuros,² aut neminem.’ Dicitur etiam vidisse quondam per quietem stateram in³ media parte vestibuli Palatinæ domus positam examine æquo; cum in altera lance Claudius et Nero starent, in altera ipse ac filii. Nec res fefellit: quando totidem annis,^h parique temporis spatio, utrique imperaverunt.

opt. Torr. Codd. O. Casaub. et Grnt. item Medic. Cop. Cuj. Dun. Edd. Steph. Casaub. et recentt. præter Scriv. et Græv. in quibus, ut in aliis Edd. et Mss. VIII.—10 *Agens* Memm. Polit. Vind. Cort. opt. Torr. Urs. Cop. Huls. Edd. Steph. Casaub. Schild. Ern. Bip. *Illud* cum ceteris Edd. tuentur Græv. Ond. Burm. Wolf. et Baumg. In Vind. 2. ann. æt. agens.—1 *Deest eum* Cop. Medic. 1. malletque deleri Burm.—2 *Successores* Memm. Medic. 3. Polit. Harlem. Edd. Med. Ven. Bon. Mox *se vidisse* Medic. 1. Cort. Fouc. ac Nonn. Harlem. Periz. Edd. sæc. xv. item Bon. Ven. Junt. Lugd. Arg. *quandam*. Cop. *quond. vid.*—3 *Exulat in a* Medic. 1. 3. opt. Torr. Vind. 1. Cop. Cort. Fouc. hand improbante Ond. *Dein cum altera* Medic. 2. a m. pr. opt. Torr. Harlem. Periz. Cuj. Edd. sæc. xv. In eodem Ms. Torr. præpositio post *starent* omittitur. Vind. 1. *et altera ipse*. Fouc. *ipse et filii*.

NOTÆ

quis post hanc dubitet se infestis ingerere mucronibus, et stans mori? Et Epistol. 37. ‘Recto tibi invictoque moriendum est.’

† A. U. C. 832.

^f *Annum gerens*] Intellige mensem septimum ac diem septimum. Dio, ἔζησε δὲ ἔτη ἑννέα καὶ ἐξήκοντα καὶ μῆνας ὀκτώ. Imperasse autem scribit idem annos decem, sex diebus minus. At Clemens annos undecim, menses totidem, dies 22. Causam tantæ diversitatis discas ex iis quæ notat Xiphilinus, extremo Vespasiano. Mitto Theophilum, Epiphanium, alios. Ca-

saub. Vide et c. 12. in Othon. et Vitell. c. 18.

^g *Genitura*] Hoc est, genesi, seu themate nativitatis. De quo in Aug. c. 94.

^h *Totidem annis*] Viginti scilicet octo. Nam Claudius 14. In Claud. c. 45. totidemque Nero, in Neron. c. 49. et cap. nlt. notatum est. Vespas. vero 10. Titus 3. Domitianus 15. ut infra patebit. Statera enim illa significabat, trium Flaviorum annos pares fore Claudii et Neronis annis in imperio.

TITUS FLAVIUS¹ VESPASIANUS

AUGUSTUS.

TITUS,^a cognomine paterno,² amor ac deliciæ^b generis humani, (tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii, vel artis, vel fortunæ superfuit,^c et, quod difficillimum est, in³ imperio, quando privatus, atque etiam sub patre Principe, ne odio^d quidem, nedum vituperatione

1 In Mss. simpliciter vel *Divus Titus, Cæsar*, vel *Titus*.—2 *Cog. pater* Cuj. unde conj. Burni. *cognominis patri*. Mox pro *fortunæ* Medic. 1. Cop. marg. Bas. Gryph. et al. *naturæ*.—3 Abest præpositio a Cop. Edd. Med. Ven. Cald. Dein Fouc. *utut odio*. Pro *nedum* Dun. Periz. Edd. Rom. Med. pr. Cald.

NOTÆ

^a *Titus*] Cognomine paterno. Aurelius Victor. 'Titus vocabulo patris Vespasianus dictus.' Eutropius: 'Huic filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus.' Quod hic a Suetonio notatum est, ut fratres inter discrimen assignaret; alter enim a Domitilla matre, de qua in Vespas. c. 3. Domitianus appellatus est.

^b *Amor ac deliciæ*] Idem de Tito Victor et Eutropius tradunt. Atque Augusti quidem et Galbæ nummis inscriptum legimus: SALVS. GENERIS. HUMANI. Alii quoque Conservatores,

Restitutoresque sese orbis terrarum vocant, sed omnes omnium titulos Titus superat, qui, omni virtutum genere admirabilis, gentium consensu sic appellatus sit. *Torrentius*.

^c *Superfuit*] Sabellicus notat verbum hoc circa Plinii et Suetonii tempora in hunc sensum usurpari, scilicet pro affluere et abundare. Vide Gellium lib. 1. c. 22.

^d *Ne odio*] Odio, ob cædes quas præfectus prætorio perpetravit; vituperatione, ob amores et libidinem. *Torr.*

publica caruit,) ⁴ natus est ^e tertio ⁵ Kalendas Januarias, iusigni anno Caiana nece, ^f prope Septizonium, ^{6g} sordidis ædibus, cubiculo vero perparvo et obscuro: nam manet adhuc et ostenditur. [2.] Educatu in aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, et apud eosdem magistros ⁷ institutus. Quo quidem tempore, aiunt, metoposcopum, ^h a Narcisso, Claudii liberto, adhibitum, ut Britannicum inspiceret, constantissime affirmasse, illum quidem nullo modo, ceterum Titum, qui tunc ⁸ prope astabat, utique imperaturum. Erant autem adeo familiares, ⁹ ut de potione, qua Britannicus hausta periit, ⁱ Titus quoque juxta cubans ^k gustasse credatur, gravique morbo afflictatus ¹⁰ ^l

needum.—4 Ita interpunxit J. F. Gron. quem ceteri sequuntur. Olim post *caruit* interpungitur, et a vocib. *Natus est* novi Cap. initium habetur.—5 *III. Kal. Meom. Pith. Pal. 3. Barth. 1. Kal. Pal. 2. Dein cade Vind. 1.*—6 *Septiconium Fouc. qui et sordibus. In Huls. parvo, Fouc. perp. obsc. abest vero a Vind. 1.*—7 *Magistratus Medic. 2. magistratos Cuj. Mox Meioposcop. Medic. 3. Ed. Camp. Narcisso Fonc.*—8 *Deest tunc opt. Torr. Periz. Edd. Rom. Ven. Bon. Paulo ante ullo modo Fonc.*—9 In nonnullis *Codd. Casaub. erat a. a. familiaris. Periz. et Edd. Rom. ita familiares. Pro cubans Lips. et Casaub. mallet sedens, ex Tac. Ann. xiiii. 16.*—10 *Afflictus Me-*

NOTE

^e *Natus est*] Hinc patet Suetonii capita non accurate satis esse digesta: vox enim ‘Titus’ hujus verbi nominativus est: quæ sequuntur a voce ‘tantum,’ per parenthesis scripta sunt.

^f *Caiana nece*] In Calig. c. 58. qui annus Urbis fuit 794. Christi vero circiter 49.º

^g *Prope Septizonium*] Si Septizonium tanto ante Vespasiani imperium Romæ fuit, quomodo Spartianum intelligimus, qui Severi imperatoris opus fuisse scribit, ad caput Appiæ viæ, non procul a Circo maximo, sub Palatio, regione 10. Urbis? Aut igitur collapsum restituit Severus, aut locum ea urbis regione fuisse dicemus hoc nomine, ubi postea Septizonium Severus extruxerit. Quod si

ita est, nominis etiam ratio in dubium venit: siquidem sic appellatum volunt, quod septem sive zonis, sive cingulis (sic enim columnarum ordines vocant) opus illud assurrexerit. Sunt qui Septisolum vocare malint. Meminit ejus etiam Ammianus. *Torr.*

^h *Metoposcopum*] Sic dicitur, qui ex facie divinationibus attendit. Hujusmodi hominum meminit et Plinius lib. xxxv. c. 10. Et Juven. Sat. vi. ‘Et sortes dncet, frontemque manumque Præbebit Vati crebrum poppysma roganti.’ Qui etiam physiognomi. Hi enim profitebantur, se ex facie hominum ac fronte, non mores tantum, sed futuros quoque eventus prævidere.

ⁱ *Periit*] In Nerone c. 33.

^k *Cubans*] Sedens potius: sed gene-

diu. Quorum omnium mox¹ memor, statuum ei auream in Palatio posuit, et alteram ex ebone equestrem,^m quæ Circensi pompaⁿ hodieque^o præfertur, dedicavit, prosecutusque est.^p [3.] In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt, magisque ac magis^{2 q} deinceps per ætatis gradus: forma egregia, et cui³ non minus auctoritatis inesset, quam gratiæ, quanquam neque procera statura,⁴ et ventre paulo projectiore; præcipuum robur, memoria singularis,^{5 r} docilitas ad omnes fere tum belli, tum pacis artes. Armorum et equitandi peritissimus: Latine Græceque⁶ vel in orando, vel in fingendis poëmatibus,^s promptus et facilis,

dic. 2. Pulm. uterque, Torr. duo, Periz. Cop. Voss. Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Lugd. Arg. Suspicitur Oud. excidisse verbum *sit*, vel simile.—1 *Exulat mox* a Fouc. Tum *hodie quoque* aliqui libb. Torr. Periz. Edd. Rom. Bas. Ald. Junt. Lugd. *profertur* Vind. 2. Cort. Medic. 2.—2 *Explend. magisque deinceps* Memm. Illud habent duo Torr. Cuj. Voss. Medic. 2. 3. Vind. 1. Cort. Edd. Scriv. &c. In prioribus *magis ac magis*. In Mss. Barth. item *magisque deinc.* Pro *statim* apud Vinc. Beluac. est *statura*.—3 Vind. 1. *ut cui*. Dein Guj. videtur legisse *quam neque*, corrigitque *quanquam* vel *quamvis*.—4 Medic. 1. *Stat. proc.* Medic. 3. Polit. *subjectiore*. Voces *præcip. rob.* transposuerunt post *proj.* Ern. et Oud. In vulgg. legebantur post *gratiæ*: et movend. sine libb. negant Wolf. Baumg.—5 *Memoria opt.* Torr. Memm. Medic. 1. 3. Polit. Voss. Vind. 1. Cuj. Oud. *memoria et singularis docil.* Dein fere ad omn. Vind. 1. *omnis* Medic. 1. et *cum belli* Medic. 2.—6 Ita cum Græv. receperunt Ern. Oud. et seqq. auctorib. Memm. Cuj. Pal. 2. nisi quod in duob. ult. *rd in* non comparat. Vulgo *Latina Græcaque lingue*. Sed *linguæ* omittit etiam opt. Torr. *Latina Græcaque linguæque* Pal. 3. *Lat. lingue Græcaque* Fouc. Rerepit Burm. conjecturam Lips. *Latina Græcaque lingua*, ut et Casaub.

NOTÆ

raliori verho usus est in Claud. 32. et Aug. c. 64.

¹ *Afflictatus*] In duobus codd. legit Torrent. *afflictus*. Quomodo Horat. lib. 1. Sat. 1. 'Aut aliquis casus lecto te afflixit.'

^m *Statuum . . . equestrem*] Qua videbatur equo vectus Britannicus, de quarum honore statuarum in Vitell. c. 9.

ⁿ *Circensi pompa*] In Jul. ad c. 76.

^o *Hodieque*] Sic Torrentius in tribus suis Mss. in Vulgatis *hodie quoque*.

^p *Prosecutus est*] Secutus, sive comitatus est in ea pompa.

^q *Magisque [magis] ac magis*] Torrent. in duobus libris *magisque ac magis*, et mox *statura procera*.

^r *Memoria singularis*] In optimo lib. legitur *memoria*.

^s *Fingendis poëmatibus*] Ad eum Plinius in præfatione Naturalis Historiæ: 'Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poëtica es? O magna fecunditas animi!' De Domitiano idem studium, in Dom. c. 2. et 20.

ad extemporalitatem usque :⁷ sed ne musicæ quidem rudis, ut qui cantaret et psalleret jucunde scienterque. E pluribus comperi, notis⁸ quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus^u suis per ludum jocumque certantem, imitarique⁹ chirographa,^v quæcumque vidisset, ac sæpe profiteri,¹⁰ 'se maximum falsarium^w esse potuisse.' [4.] Tribunus militum^x et in Germania et in Britannia meruit, summa industriæ, nec minore modestiæ fama;¹ sicut apparet et statuarum et imaginum² ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Post stipendia³ Foro operam dedit, honestam magis, quam assiduam. Eodemque tempore Arricidiam⁴ Tertullam, patre Equite Roma-

legit ad Spart. Hadr. cap. 15. et Bernecc. in Ind.—7 Hæ voces *ad extemp. usque* non comparent in Medic. 1. Cuj. Dun. Vind. 1. neque in Edd. Sab. Cald. et allitæ sunt margini tantum Medic. 2. In Fouc. *usque* ab alia manu est, et supra *figendo* dat. Huls. habet *usis pro usque*.—8 *Noctibus* Periz. a m. pr. Edd. Rom. Malit Burm. *notis quæque*. Pro *cum am.* suadet Guj. *cumque sen et cum*. In Medic. 1. *super lud.*—9 Sic Memm. Medic. 1. 2. Vind. 1. Edd. Rom. Græv. Burm. Oud. &c. Vulgo *imitari*. In Cuj. Voss. et marg. Periz. *certamen imitarique*: Fouc. Edd. Ven. Med. pr. *certamen imitari*. Ceterum *cyrogr.* Memm. Medic. 2. 3. Vind. 1. *quicumque* Ed. Camp.—10 Hoc ordine Memm. duo Torr. ipso probante, Medic. Polit. Dun. Edd. Steph. Casaub. Schild. Oud. Ern. &c. Al. *ac prof. sæpe*. Deest *se* in Memm. Dun. Vind. 1. et Edd. sæc. xv. Bon. In Voss. *ac se prof. m.* 'Excidisse videtur *se* post *esse*, ibique locandum; si tamen est necessarium.' Oud.—1 Ita ediderunt Casaub. Schild. Ern. Oud. et seqq. præenante Torr. in Notis ex fragm. Vet. Cod. faventib. Periz. Edd. Rom. Bon. *summæ industriæ, n. m. modestia et fama* Memm. Medic. 1. 3. Cop. Voss. Ed. Ven. 1. In ceteris Mss. et Edd. *summa industria, n. m. modestia et f.*—2 Sic Medic. 2. Dun. Cuj. cum Edd. Steph. Scriv. Burm. Oud. Ern. et recentt. *apparet stat. et imag. opt.* Torr. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Edd. Casaub. Schild. al. *ex stat. et im.* Pulm. uterque, Vind. 1. Ed. Bon. *e stat. et im.* Ed. Jac. Gron. *et stat.* ignorant Edd. Rom. Ven. 1. (quæ et *multitudinem*) Periz. *apparet ex imag. mult.* Ven. 2. 3. Junt. Lugd. Ald. Basil. Arg. Gryph. Dolet. Colin. Plant. *stat. ejus et im.* Fouc.—3 Cop. *plus stip.* Dein *eo denique temp.* Vind. 1. Cort.—4 *Adretidiam* Memm. *Adrecidiam* Medic. 1. 3. Cop. Barth. *Arrecidiam* Fouc. Cort. *Arrecid.* Medic. 2. Voss. *Aricid.* Vind. 1. 2. Periz. Edd. Camp. Ven. 1. *Adreciam* Pal. 1. 2. Tum *Tertullam* dant Memm. Medic. 1. 3. Vind. 2. Fouc. Cort. Cop. Pal. 1. 2. duo Torr. ipso probante, et Edd. Casaub. Grut. Gron. Oud. Ern. Bip. &c. In reliquis *Tertullo* vel *Ter-*

NOTÆ

- ¹ Notis] De his jam in Galb. c. 5. et in Aug. c. 64.
^u Amanuensibus] Servis a manu, ^w Falsarium] De falsariis in Claud. quales dicimus *Secretaires* Gallice. c. 15. notatum.
In Jul. c. 74. in Ner. c. 44. ^x Tribunus militum] De ejus munere in Jul. c. 5.
^v Chirographa] In Jul. c. 17. et 24.

no,⁵ sed Præfecto quondam⁷ prætorianarum cohortium, duxit uxorem: et in defunctæ⁶ locum Marciam Furnillam splendidi generis;² cum qua, sublata filia, divortium fecit. Ex quæsturæ deinde honore† legioni⁷ præpositus, Tarichæas⁸ et Gamalam,^a urbes Judææ validissimas,⁹ in potestatem redegit; equo quadam acie sub feminibus¹⁰ amisso, alteroque inscenso, cujus rector circa se¹ dimicans occuberat. [5.] Galba mox tenente Rempublicam,² missus ad gratulandum, quaqua iret, convertit homines, quasi adoptionis gratia arcesseretur. Sed ubi turbari rursus cuncta sensit, rediit^b ex itinere: aditoque³ Paphiæ Veneris ora-

//////////

tulo.—5 *Eq. natam Rom.* Vind. 2. Cort. *eq. R. natam* Cop. Fouc. Tum *sed et præf.* Dun. Periz. Edd. Rom. *sed de præf.* Medic. 2. Voss. *quodam* Vind. 1. *prætorianorum* Medic. 2. *prætoriarum* Ed. Seb. Gryph. cum Fouc.—6 *Functæ* Dun. Dein *Martiam* Mss. et Edd. Vett. O. usque ad Pnlm. *Furwillam* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Fouc. Pal. et alii multi cum Edd. Bas. *Fulvillam* Urs. *Furmillam* Medic. 2. Dnn. Cuj. Voss. *Flavianam* Edd. Sab. Cald. Med. sec. *Fulviam* duo Torr. Corsend. Vind. 1. Periz. Harlem. quod probat Patin. ex nummo, receperuntque Græv. Ern. Bip. cum ceteris Edd. Vett. usque ad Seb. Gryph. et Pulm. qui cum Pnlm. receptam lect. dederunt. Lips. notavit in marg. Cod. *Furwillam*. Barth. Adv. XLIII. 1. ex Obs-op. *Furmillam nuncupant* profert.—7 *Religionis* Memm. *religione* Voss. *regioni* Cop. Medic. 3. Paulo ante *ex cæstr.* deinde Fouc.—8 *Thracias* Memm. Cop. Ed. Rom. *Trachias* Pal. 3. Dnn. Voss. Ed. Steph. *Traciam* Fouc. *Tracius* Pal. 1. Camp. *Tharicias* Cuj. *Tracitis* Pal. 2. neque variant a'iter Mss. Ond. Vulg. *Taricheam* est e correctione Hermol. Barbari ad Plin. Nat. Hist. II. 91. primusque dedit Ald. Sed *Taricheas* cum Cod. Urs. legendum staterunt Ond. Ern. Ceterum *Gramalum* Cop.—9 Sic Memm. Dun. Fouc. Cop. Voss. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Vulgo *valid.* Jud. Ordinem mutavit Gron. cum Ond. et seqq.—10 *Femoribus* Fouc. Vind. 2. Cort. Mox *altero* Periz. et Edd. Rom. *acceso* Vind. 1. *ascenso* Cuj. Pro *rector* Heins. *vector* conjecit.—1 Vulgo *Contra se*, quod defendit Burm. Illud habent Memm. Medic. Polit. Vind. uterque, Cort. Barth. Adv. XLIII. 1. Cnj. Voss. Dun. Fouc. probantib. Lips. Ond. Ern.—2 *Rem præmissus* Cuj. Dein *accers.* Medic. 1. Vind. Cort. cum Vulgg. *accersir.* Nonn. *redit* Memm. Cop. Medic. 1. 3. Polit. et Torr. *rediitque* Edd. Med. pr. Sab. Cald.—3 *Additoq.* Phaph. Fouc. *pacifice Ven.*

NOTÆ

⁷ *Præfecto quondam*] Quæ dignitas equestris ordinis summa erat, ut in Galb. c. 14. notatum.

² *Splendidi generis*] Furnilla enim gens consularis, Marcia autem longe adhuc illustrior, ut ex ipsa Cæsaris oratione. In Jul. c. 6.

† A. U. C. 820.

^a *Tarichæas* [*Tarichæam*] et *Gamalam*] Illam suo ipse ductu cepit, hanc patre obsidente primus ingressus est. Vide Joseph. lib. III. c. 34. et lib. IV. c. 7.

^b *Rediit*] Jam Corinthum in Achaia venerat, auctore Tacito lib. II. Histor. qui inter alias redeundi causas

culo, dum de navigatione consulit, etiam de imperii⁴ spe^c confirmatus est.† Cujus brevi compos, et ad perdomandam Judæam⁵ relictus, novissima Hierosolymorum oppugnatione, XII. propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus: cepitque eam⁶ natali filia^d suæ, tanto militum gaudio ac favore, ut in gratulatione Imperatorem^e eum consulaverint, et subinde decedentem provincia detinuerint, suppliciter, necnon et minaciter efflagitantes, ‘aut⁷ remaneret, aut secum omnes pariter abduceret.’ Unde nata suspicio est, quasi desciscere⁸ a patre, Orientisque regnum sibi vindicare tentasset. Quam suspicionem auxit, postquam Alexandriam petens, in consecrando apud Memphim bove Api⁹ diadema gestavit: de more quidem¹⁰

//////////

Ed. Camp. quæ et *consuluit* cum reliquis Edd. sæc. xv. Bon. &c. item Vind. 1. Periz. Harlem. Pulm. uterque.—4 *Burm.* post *Imp.* excidisse putat *patris vel paterni.* Tum Ern. conj. scribend. *cujus brevi compos factus.* Sed ad *perd.* sive *comp. factus est.* Ad *perd.* improbantib. Ond. Wolf. Baumg. *perdomandum* Vind. 1.—5 *Judæorum* Periz. a m. pr. sed corr. in marg. Dein XII. pro vulg. VII. ediderunt Casanb. Græv. Gron. Ond. et seqq. auctoritate Mss. Pulm. Viterb. Memm. Medic. Polit. Vind. Cort. Obsop. Cuj. Cop. Periz. Dun. Fouc. Edd. sæc. xv. et Bon.—6 *Ea* Memm. et ita voluit Gij. Mox *eum* deest Harl. In Vind. 1. *consulaverunt*, Fouc. *decedente*, Medic. 1. 3. *detinuerunt.* Illa et *subinde*, &c. *detin.* desunt Vind. 2.—7 Ita Memm. Pulm. Medic. 2. 3. Polit. Vind. Cort. Periz. Fouc. Voss. alique, et Edd. ante Seb. Gryph. suffragantib. Græv. Burm. Ond. et recentt. Vulg. *ut reman.* Supra *necnon minac.* omisso et Vind. 1. Mox *abduceret* Vind. 1. Periz. Edd. sæc. xv. Bon.—8 Hanc lect. testantur Memm. Polit. Vind. Fouc. Dun. Cort. Nonn. Cop. Periz. et Edd. O. ante Seb. Gryph. Al. *descisceret*, quod servant Gron. Casanb. et sequaces. *Sibi regnum* Polit. Medic. 3. Fouc.—9 *Apide* Polit. Medic. 3. Cod. Turneb. et Edd. Bas. Gryph. Plant. Casanb. Schild. Pitisc. probante Gron. *Apidis* Vind. 2. Cort.—10 Ita exhibuerunt Scriv. Græv. Gron. Burm. Ond. &c. uti dant Memm. Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cop. *id quidem* Casanb. Schild. *is quidem* Steph. Bas. post. Alii *siquidem.* In Cop. Medic. 1. *prisco rituque rel.*

NOTÆ

hanc quoque affert. Fuere qui acensum desiderio ‘Berenices reginæ vertisse iter crederent.’ Plin. lib. v. c. 21. de insula Cypro loquens ait. Oppida in ea quindecim. Vide de hoc oraculo Tacit. II. Histor.

^c *De imperii spe*] Tacit. ibidem, ‘de navigatione primum consuluit,’ &c.

† A. U. C. 821.

Dclph. et Var. Clas.

^d *Natali filia*] Qui fuit octavus Septembris, ut Joseph. lib. VI. c. 42. in ipso fine.

^e *Imperatorem*] Non quidem patris instar, eodem scilicet modo, quo Cæsares, sed juxta veterem Reipubl. consuetudinem, de qua in Jul. c. 76. Sic enim re bene gesta, duces exercituum imperatores dicti sunt.

Sueton.

3 O

rituque priscae religionis; sed non decrant, qui secus¹ interpretarentur. Quare festinans in Italiam, cum Rhegium, dein² Putcolos, oneraria nave appulisset, Romam inde contendit expeditissimus; inopinantique patri, velut arguens rumorum de se temeritatem, 'Veni,' inquit, 'pater, veni.'³ [6.] Neque ex eo destitit participem atque etiam tutorem imperii agere.⁴ Triumphavit † cum patre,^f censuramque^g gessit una. ‡ Eidem collega et in tribunicia potestate,[§] et in septem consulatibus || fuit. Receptaque ad se prope omnium officiorum cura, cum patris nomine et epistolas ipse dictaret, et edicta conscriberet, orationesque in Senatu recitaret⁵ etiam Quæstoris vice,^h præfecturam quoque prætorii suscepit, nunquam ad id tempus, nisi ab Equiteⁱ Romano administratam; egitque aliquanto⁶ incivilius^k et violentius. Siquidem suspectissimum quemque sibi, summissis, qui per theatra et castra quasi consensu ad pœnam deposcerent,⁷ haud cunctanter oppressit. In

//////////

Supra de morte Fouc.—1 *Sequius Memm.* Voss. Ms. Turneb. probante Marcil. *secius Polit.* Corsend. et duo Burm. cum uno Torr. Edd. Med. pr. Ven. Casaub. Schiold.—2 Sic Memm. Medic. 3. Polit. Vind. opt. Torr. Cort. Corsend. Fouc. Edd. Med. Ven. Bon. Lugd. quod prætulit Oud. cum aliis. Casauboni lect. *deinde* exhibent Nonn. Medic. 2. Periz. cum Edd. Rom. *dehinc* de Cuj. *dehinc Put.* Ed. Burm. *Puteolis* Vind. 1. Fouc. *de Puteolis* Dun.—3 Heins. et Græv. mallent: *Venio, inq. pat. venio.* Paulo ante pro *velut* Camp. *vel.* —4 Boxh. legi vult *habere.* Mox *unam* Cop. a se Cop. Huls. ab se Polit. probante Oud. *ad se* desunt Dun. per rasuram.—5 *Verba et edicta, §c. recitaret* non habet Huls. *edictas* Voss. Tum *prætoris susc.* Medic. 2. Dun. Voss. Vind. 1.—6 *Aliquando* Periz. Corsend. a m. pr. et Edd. sæc. xv. Ald. aliæque. Postea *consensum* Medic. 2. Vind. 1.—7 *Deposcerentur* Periz. Voss. Edd. Rom. Bas. Seb. Gryph. Plant. Col. al. Dein plenis literis *Aulum* expri-

NOTÆ

† A. U. C. 824.

^f *Cum patre*] In Vespas. c. 8.

^g *Censuramque*] Plin. lib. vii. c. 49. Cujus testimonium certissimum est. Hoc siquidem ipso tempore vivebat, et libros naturalis historiae Tito dedicavit: de censuræ magistratu jam supra.

‡ A. U. C. 825.

§ A. U. C. 824.

|| A. U. C. 823. 825. 827.—830. 832.

^h *Quæstoris vice*] Ejus, qui candidatus principis dicebatur. De quo in August. c. 65.

ⁱ *Nisi ab Equite*] In Claud. c. 12. jam innuerat et Galb. c. 14.

^k *Incivilius*] Arrogantius quam civem deceret. De civilitate in Tiber. c. 11.

his A. Cæcinam¹ consularem virum, vocatum⁸ ad cœnam, ac vixdum trielinio egressum, confodi jussit: sane urgente discrimine, cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites concionis⁹ m deprehendisset. Quibus rebus sicut in posterum securitati¹⁰ satis cavet, ita ad præsens plurimum contraxit invidiæ: ut non temere quis tam adverso rumore,¹ magisque invitis omnibus, transierit ad principatum. [7.] Præter sævitiam suspecta² in eo etiam luxuria erat, quod ad mediam noctem comissationesⁿ cum profusissimo quoque familiarium extenderet. Nec minus libido, propter exoletorum³ et spadonum greges, propterque insignem reginæ Berenices⁴ amorem, cui etiam nup-

munt Mss. plerique et Edd. Vett. *Alienum Cecinam* mallet Lips. *Cynnam* Vind. 1. *Cæcinam* Edd. præter Ven. 1. Abest *virum* a Polit. Fouc. et quibusdam Torr. ipso probante.—8 *Vocavit* Edd. Casaub. 1610. Schild. *ac deest* Harlem. *Mox cyrog.* ut passim, Medic. 3. Vind. 1.—9 *Ita pro vulg. conjugationis* e Codd. rescribend. censuerunt Guj. Casaub. Duk. Periz. rescripserunt Ern. Oud. et seqq. cum Polit: Cop. Huls. et man. doct. ad marg. Gryph. *contionis* Memm. Medic. 3. *cunctionis* Medic. 1.—10 *Securitatatis* Medic. 2. Vind. 1. *Dein traxit* Edd. Med. Ven. Bon.—1 *Adversa re* Viterb. Lisl. Medic. 1. 2. Dun. Vind. 1. Pal. 1. Voss. Cop. Cuj. Harlem. Huls. Edd. Med. Ven. Cald. Bon. Junt. Lugd. Arg. Ald. Steph. *averso* Vind. 2. Cort. Fouc. *adverso more* Medic. 3. *adversa* Ed. Camp. Barth. Adv. XLIII. 1. *profert adversa republ.* et ita corr. Is. Voss. Man. doct. in ora Steph. *adversorum ore.* *Mox magis quam* Vind. 2.—2 *Susceptam* man. doct. in Ed. Steph. et hanc lect. invenit in suis Barth. Tum Mss. plerique et Edd. Vett. aliæque *comess.* et *commess.* ut sæpius. *Supra etiam in eo* Vind. 1.—3 *Insoletorum* Medic. 2. a m. pr. Voss. *Mox propter insig.* Vind. utterque, Cort.—4 *Berenicis* Memm. Medic. 1. 3. Cop. In reliquis Mss. et Edd. Vett. item Casaub. Schild. Burm. *Beronicis* vel *Beronicis*. Beroald. *Bernices*. *Dein exulat et e*

NOTE

¹ *Cæcinam*] Qui Vitellianarum dux partium, ad Vespasianum defecit apud Cremonam: in Vesp. c. 7. Causam Aurelius Victor dicit fuisse, suspicionem stupratæ ab eo reginæ Berenices.

^m *Concionis* [*conjugationis*] Casaub. ex melioribus libris emendat *concionis*, quomodo et in Salmasiano scriptum testatur Schildius.

ⁿ *Comissationes*] De his jam in Vitell. c. 13.

^o *Berenicis* [*Beronicis*] Scribe *Be-*

ronices, et mox *Beronicen*: sic scripti cum Græcis consentientes Dione, Josepho, aliis. *Casaubon*. Hæc filia fuit Agrippæ magni, qui ex Aristobulo nepos Herodis magni. Despondetur Marco Alexandri Lysimachi filio: quo ante nuptias defuncto, collocatur Herodi patruo regi Chalcididis. Neque diu hujus quoque conjugii felicitate salva usa, et apud fratrem commorata, Cæsareæ cum eo Paulum Apostolum audit, et ob familiaritatem nimiam cum fratre in-

tias pollicitus ferebatur. Suspecta et rapacitas; quod constabat, in cognitionibus ⁵ patris nundinari præmiarique ⁹ solitum. Denique ⁶ propalam alium Neronem et opinabantur, et prædicabant. At illi ea fama pro bono cessit, conversaque est in maximas laudes, neque vitio ullo ⁷ reperto, et contra virtutibus summis. Convivia instituit jucunda magis, quam profusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum Principes, ut et sibi et Reipublicæ necessariis, acquieverunt, ^r præcipueque sunt usi.⁸ Berenicen statim ab Urbe

Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc.—5 Ita corrigi Torr. probantib. Lips. Casaub. Grut. et edendum curaverunt Oud. Ern. et recentt. In vulgatis *concionibus*, sed Vett. Edd. et Mss. O. *contionibus*, nisi quod in Regio Par. uno *evictionibus*, et Cod. Urs. in *negotiationibus patris n. prædarique solitum*. Dun. a m. pr. *primarique*. Heins. mallet *prædiari*. In singulari de li. I. libello conj. B. G. L. Boden. *cocionibus*. Habent *patriis* Edd. Bas. Gryph. Plant. Scriv. Græv. Burm.—6 *Deinde* Edd. Junt. Ald. Steph. Bas. Gryph. Plant. et etiam *præd.* Vind. 1. Periz. Harlem. et Edd. Vett. ante Bas. *Pro alium* Duk. et Ern. suadent *alterum*.—7 Sic opt. Torr. Medic. Polit. Vind. Dun. Fouc. Periz. Cop. Cuj. Edd. Rom. Oud. &c. Vulgo *ullo vitio*. Medic. 3. Polit. *illo*, Vind. 2. *nec*. *Supra est* deest Medic. 1. *Mox et ante reip.* non agnoscit Harleim.—8 Hæc correctio Torr. per Casaub. Gron. Burm. Oud. et seqq. recepta, firmatur e Memm. Pal. tr. Cop. Huls. Medic. Polit. Fouc.

NOTÆ

cesti suspicionem incurrit; quam a se depulsura, nubit Polemoni Ciliciæ regulo, cum circumcisionem ei et religionem patriam persuasisset; et offensa iterum hominis temulentia, ad Agrippam redit. In quo tempore, Florum pro gente sua frustra deprecata, post cum eodem Agrippa in vitæ discrimen venit, ac magnificentia munerum Vespasiano patri, forma Tito commendata, hunc auxiliis bello Judaico juvat, et Romam secuta, palam cum eo in Palatio habitat: cumque jam in conjugii erecta spes, populi indignatione, ea excidisset, post imperio potitum frustra tentat. Lucæ Act. c. 25. Joseph. Tacit. lib. II. Hist. Quintil. lib. IV. Iust. orat. c. 1. ubi causam pro ea se dixisse ait. Et Juven. Sat. VI. *Reinecc*,

^p *Cognitionibus*] Omnes libri hæc

parte corrupti. In vulgatis *concionibus*, verum quæ ex illis rapina colligatur? Victor scribit ‘jurgia sub patre venundata.’ Unde affirmare non dubitem, inquit Torrent. *cognitionibus* esse legendum. Fulvius Ursinus legit in veteri codice: *quod constabat in negotiationibus patris nundinari prædarique solitum*.

⁹ *Præmiarique*] Quæstum facere. Præmia enim dicebant utilitates quasquæque et ipsa vitæ commoda. Lucret. lib. V. ‘Qui talia nobis Pectore parta suo quæsitaque præmia liquit.’ Et Tibull. lib. I. Eleg. 2. ‘Nec sinit occurrat quisquam, qui corpora ferro Vulneret, aut rapta præmia veste petat.’

^r *Acquieverunt*] Eodem sensu verbum hoc in Tiber. c. 56.

dimisit, invitus⁹ invitam. Quosdam e gratissimis delicatorum,^s quanquam tam artifices saltationis, ut mox scenam tenerint,^t non modo fovere prolixius, sed¹⁰ spectare omnino in publico cœtu¹ supersedit. Nulli² civium quicquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis unquam: ac ne concessas quidem ac solitas³ collationes^u recepit. Et tamen nemine ante se munificentia minor.⁴ Amphitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter⁵ v exstructis, munus^v edidit apparatusissimum largissimumque. Dedit et navale prælium in veteri naumachia: ibidem⁶ et gladiatores: atque uno die quinque millia^x omne genus ferarum. [8.] Na-

Obsop. Vind. 2. Cort. Periz. Edd. Rom. Bon. et man. doct. in ora Ed. Gryph. Vulg. *præcipueque sumtam sibi Ber.* Beroald. affirmat legi in Mss. *præcipueque sunt visi*, et ita Tornac. *sumptum* Vind. 2. Abest *sunt* a Pitisc. Ed. Marcil. legit *acquieverunt*. *Præcipueque sponsam sibi B.* Eadem varietas hic in *Beren. Beron.* ac supra.—9 *Et invitus* Periz. Edd. Rom. Mox *gravissimis* Medic. 1. Ed. Seb. Gryph. *pronixius* unus Torr. Voss.—10 *Si* Vind. 1. *expectare* Medic. 1. 3. Vind. Cort. Fouc. Pal. tr. Cop.—1 Ita Memm. Medic. Vind. Cort. Cuj. Fouc. Pal. tr. Cod. Lips. Edd. Med. Steph. Casaub. Schild. Ern. Bip. Wolf. et sic reliquit Oud. in contextu, sed in Addend. corr. *publ. in cœtu* cum Mss. Polit. Periz. et Edd. Rom. *in publico omni cœtu* Harlem. Edd. Ven. Junt. Lugd. Arg. Bas. Ald. Gryph. Al. *in publ. omnino cœtu*. Torr. ex uno Cod. *omn. in publ. sup. ejecto cœtu*, probantib. Lips. Burm. Ern. quo facit Lys. sive Cort. qui habet *cœu*.—2 Hic aliud Cap. esse debere, asserit Lips. *Infra ut si suspectum habuit Duk. deleverit rō ut Ern.*—3 *Et sol.* Fouc. *consolationes* Huls. Vind. 1. et *accepit* Vind. 2. Cort.—4 *Major* Medic. 3. Polit. Huls. Harlem. Periz. et Edd. Med. pr. Ven. Cald. quæ et carent τῷ se. Mox *termisq.* Fouc.—5 *Celebriter* Memm. Pal. tr. Cop. Periz. Cuj. Cop. Dun. cum Mss. O. Torr. Casaub. Lips. Oud. sed illud retinendum magno consensu docent VV. DD. In Fouc. *exstructas*.—6 Burm. conj. *itidem* vel *item*, repugnantib. Duk. et Oud. Tum *omnigenus* Memm. Barth.—

NOTE

^s *Delicatorum*] ‘Enervatos greges’ vocat Victor. De iis in *Vespas.* ad c. 3.

^t *Scenam tenerint*] Hoc est, principem in saltando locum occuparint. Quo sensu Virgil. ‘templumque tenebis.’ Et Cicero, ‘tenere Remp.’ 1. de Orat. &c.

^u *Collationes*] De his in *Calig.* c. 42. et *Aug.* c. 57.

^v *Celeriter*] Torrent. in tribus Mss. legit *celebriter*, quam lectionem ta-

men non sequitur lib. Spect. epig. 2. Mart. ‘Hic ubi miramur velocia munerâ, thermas.’ Idem in suis omnibus Casaub.

^v *Munus*] Id est, spectaculum: in Jul. c. 10. De apparatu quoque ibidem.

^x *Quinque millia*] Sic et Eutropius, sed numerum auget Xiphilinus ad novem millia, inter quæ feras et pecudes annumerat, et grues ad pugnam productas narrat. Quod quia

tura autem benevolentissimus,⁷ cum ex instituto Tiberii omnes dehinc Cæsares beneficia, a superioribus concessa Principibus, aliter rata⁸ non haberent, quam si eadem⁹ iisdem et ipsi dedissent, primus præterita^y omnia uno confirmavit edicto; nec a se peti passus est. In ceteris vero desideriis hominum¹⁰ obstinatissime tenuit, ne quem¹ sine spe dimitteret. Quin et adnontibus domesticis, ‘quasi plura polliceretur, quam præstare posset:’ ‘Non oportere,’ ait, ‘quenquam a sermone Principis tristem discedere.’ Atque etiam recordatus quondam super cœnam, quod nihil cuiquam toto² die præstitisset, memorabilem illam, meritoque laudatam³ vocem edidit: ‘Amici,^z diem

7 Marcil. post hanc voc. plenam distinctionem poni voluit. Mss. tantum non O. et Edd. Vett. *beniv.* ut fere semper. *a* deest Harlem. Edd. Med. pr. Sab. Cald. *prioribus* Vind. 1.—8 *Abest rata* a Memm. Pulm. Torr. Grut. Burm. et Oud. Codd. item Dun. Fouc. et Edd. usque ad Ald. eiecitque Lips. Alteras partes tuentur Duk. Ond. et Burm.—9 *Easdem* Voss. Fouc. (in quo, ut in plerisque, *isdem*) quasi *easdem* Dun. quasi *eadem* Cuj. Mox *præterea* Harlem. Edd. Med. pr. Ven. Cald. *præcepta* Camp.—10 Vulgo *animum hominum*, unde Casaub. Schild. et al. dederunt *omnium hominum*, et ita Cuj. pro v. l. probante Marcil. Sed et hanc et illam eiecerunt Gron. Burm. Ern. et seqq. uti ex Cujac. monuerat Lips. astipulantib. Memm. Medic. Polit. Dun. Fouc. Vind. 2. Cort. Cop. Voss. Edd. Steph. Ald. Bas. post.—1 *Neque* Medic. duo, Vind. 1. *a monentib.* Hnls. Tum *quempiam a s.* Vind. 2. Cort. *Supra demitt.* et mox *oporteret* Ed. ult. Schild.—2 *Tota* Medic. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc. Pro *præstitiss.* in Cnj. *præfodisset.*—3 *Laudandam* Harlem. Edd. Med. Ven. Cald. Bon. Junt. Lugd. Ald. Arg. Steph. *laudabilem* Periz. Edd. Rom. Dein Casaub. ex reliquis historicis legi voluit *Amici, hodie*

NOTÆ

nemo alius, ut inauditum emendavit Casaub. et pro *gruibus* substituit *Germanos*, quod Græca lingua fit unius adiectione literulæ, pro *γέρωνοι γερμανοί*. Quod de captivis factitatum etiam constat. Sed quemadmodum et gallorum gallinaccorum, quin et coturnicum, inter spectacula commissiones, fortassis et grunum tunc fuerunt.

^y *Primus præterita*] Titum in multis imitati sunt optimi plerique principes, ut de Nerva Plinius lib. x. Epist.

^z *Amici*] Casaub. historicorum ali-

orum auctoritate addit *hodie*, quod tamen omisit Aurelius Victor: ‘Amici,’ ait, ‘perdidimus diem.’ Quidam intelligunt ‘amici’ in genitivo casu, ut sit sensus, novæ amicitiae conciliandæ diem perdidisse. Quo sensu Scipio, ex Polybii præcepto, id præsertim attendebat, ut e foro nunquam discederet, nisi amicum sibi aliquem effecisset. Sed in vocandi casu sumtum verosimilius est, tum ex Victore, qui ‘perdidimus’ habet, tum ex Entropio, apud quem, ‘dixit amicis: hodie diem perdidit.’

perdidi.' Populum in primis universum ⁴ tanta per omnes occasiones comitate tractavit, ut, proposito ^a gladiatorio munere, 'non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se,' professus sit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quicquam petentibus; et ut, quæ vellent, ⁵ peterent, ultro adhortatus est. Quin et studium armaturæ Threcum ^b præ se ferens, sæpe cum populo et voce et gestu, ut fautor, ⁶ cavillatus est; ^c verum majestate salva, nec minus æquitate. Ne quid ⁷ popularitatis prætermitteret, nonnunquam in thermis suis, admissa plebe, lavit. Quædam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: ut conflatio Vesevi ^{8 d} montis in Campania; et incendium Romæ, per triduum, totidemque noctes; item pestilentia, quanta

d. p.—4 Vind. 1. univ. in pr. Tum Medic. 3. Polit. omnis. Cuj. comitante.—5 *Ut neque vellent* Harlem. Antea *editurum* Ed. Camp. Mox *Threcum* præbent Memm. Polit. Medic. 3. Lips. et Turneb. Codd. et sic pro alt. *Thrac.* edidere Schild. Pitisc. ante Ond. et recentt. Cf. Calig. cap. 35.—6 *Factor* opt. Cuj. *Favor* Dun. et *fautor* Ed. Camp. Glar. conj. *non ut f.* Ern. *utut f.* vel *in fautores.* Guj. deleta *mallet ut f.*—7 *Nec quid* Medic. 1. Dein *suis* deest Harlem. Edd. Med. Ven. Cald. Bon.—8 *Velbii* Memm. pro *Vesbii*, notante Salm. *Bebii* Dun. Medic. 2. a m. pr. Cuj. Voss. *Suebii* Medic. 1. 3. Cop. Huls. *Suevi* Fouc. *Vesrii* Periz. *Vesbii* Polit. *Vesebii* dno Torr.

NOTE

^a *Proposito*] Per edictum promisso, ut etiam alias.

^b *Armaturæ Threcum*] Ii dicebantur parmularii: parma enim Threcibus armatura, et quemadmodum in Circo Venetum alii, Prasinum alii pannum præferebant, ut in Calig. c. 55. et Neron. c. 22. notatum est, ita in amphitheatro secutoribus alii, Threcibusve favebant. De quibus in Calig. c. 30. 32. 35. et 55.

^c *Cavillatus est*] Hoc est, jocosa quadam vituperatione prosecutus est, sive jocose derisit. Festus enim 'cavillationem jocosam' appellat 'calumniationem.' Et Novius 'cavillatur' pro 'jocatur' exponit. Quæ verba conjungit Cicero. Unde proba omnino Glareani emendatio, addentis

particulam *non*; *non ut fautor, cavillatus est.* Hoc sensu, Titus licet faveret ipse Threcibus, tamen si quando non præstitissent ceteris, non ut fautor, hoc est, quasi ipse iis non favisset, cavillabatur.

^d *Vesevi*] In duobus libris *Vesebii* et paulo post *Vesebio* legit Torrentius, et ad literarum *b* et *u* cognitionem refert. Virgilius II. Georg. 'Vicinia Vesevo Ora jugo.' Alii Vesuvium, alii Vesbium appellant. Notus mons Campaniæ ignivomus, oræ littoreæ vicinus. Hujus incendii meminit Plin. junior Epistola ad Tacitum, qua totam ejus narrat historiam, et Plinii historici mortem ob ejus propius visendi curiositatem.

non temere alias. In his⁹ tot adversis ac talibus, non modo Principis sollicitudinem, sed et parentis affectum unicum præstitit: nunc consolando per edicta, nunc optulando, quatenus¹⁰ suppeteret facultas. Curatores restituendæ Campaniæ^e e consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesevo,¹ quorum hæredes non extabant, restitutioni afflictarum civitatum² attribuit. Urbis incendio nihil, nisi sibi, publice^f perisse testatus,³ cuncta prætoriorum^g suorum ornamenta operibus⁴ ac templis destinavit; præposuitque complures ex equestri ordine, quo quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini, leniendisque morbis,⁵ nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquisito omni⁶ sacrificiorum^h remediorumque genere. Inter adversa temporum et delatoresⁱ man-

Vesuvii Vind. 2. Cort. probante Marcil.—9 *Iis* Memm. Mox sed parentis Harlem. Periz. Edd. Med. Ven. Bon. aff. unice marg. Ant. Gryph. Lips. suadet unici. In Cod. Cort. est lacuna a voc. affect. usque ad Domit. cap. 2. voc. paternis.—10 In Huls. desunt per ed. n. o. q. Ante consul. abest præpositio a Medic. et Polit.—1 *Vesuvio* Memm. Vind. 2. Cort. *Veserio* Dun. Periz. Voss. Medic. 2. *Vesebio* Medic. 1. cum duob. Torr. *Vesenio* Fouc. *Veserio* Medic. 3. *Vesvio* Cop. quod malit Ond. hic et in Plinii vita, contracte pro *Vesuvio*.—2 *Civitatium* Memm. Medic. 1. 3. Edd. Ond. Wolf.—3 *Nihil publ. nisi perisse* Memm. Medic. 3. Polit. *perisse test. publ.* Medic. 2. Vind. uterque, *perisse test. est publ.* unus Torr. *alius nihil perisse test. est publ.* opt. *nihil publ. perisse test.* ceteris ommissis, probante ipso Torr. *test. publ. perisse* Dun. *nihil publ. nisi sibi per. test.* Pal. 2. *publ. per. test.* Pal. 1. *perisse vel perisse test. est publ.* Pal. 3. Harlem. Periz. Pulm. et Edd. Vett. usque ad Ald. in qua etiam *per. test. publ. sine est.* Casaub. *mallet per. publ. est test.*—4 *Conj. Cuj. publicis op. Mox proposueritque* Vind. 1. *que exulat a* Periz. Harlem. Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Lugd. Arg. *Pro destinavit* Cop. *ordinavit.* Vind. 1. *plures.*—5 *Moribus* Fouc. Edd. Ven. 2. 3. Junt. Lugd. Arg. Paulo ante *quoque mat.* Cuj. *medendum* Huls.—6 Sic ex Tornac. et Torr. monitu edidit Scriv. et seqq. suffragantib. Medic. Dun. Polit. Cuj. Cop. Huls. Vulg.

NOTÆ

^e *Restituendæ Campaniæ*] Conflagratione Vesevi afflictæ; ignis enim late grassatus fuerat.

^f *Nihil, nisi sibi, publice*] Transpouit, membranarum auctoritate, Casaub. vocem 'publice,' et jungit eam cum verbo 'testatus.' Torrent. inquit, variant codices Mss. Unus sic habet: *Urbis incendio nihil perisse testatus est publice.* Alter sic: *Ni-*

hil nisi sibi perisse testatus est publice. Optimus sic: *urbis incendio nihil publice perisse testatus, &c.*

^g *Prætoriorum*] Villæ sunt magnificæ. De quibus in Aug. c. 72.

^h *Omni [omnium] sacrificiorum*] Torrentius præfert Tornacensis codicis lectionem, *Omni sacrificiorum genere.*

ⁱ *Delatores*] De his jam supra sæpe.

datoresque^{7 k} erant, ex licentia veteri. Hos assidue in Foro flagellis ac fustibus cæsos, ac novissime traductos¹ per Amphitheatri arenam, partim subjici,^{8 m} ac venire imperavit, partim in asperrimas⁹ insularumⁿ avehi. Utque etiam similia quandoque ausuros perpetuo coërceret, vetuit, inter cetera, de eadem re pluribus legibus^o agi, quærive de cujusquam¹⁰ defunctorum statu,^p ultra certos annos. [9.] Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret^{1 q} manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cu-

omnium. In Edd. Sab. Cald. *remediumque*.—7 *Amendatoresque* Memm. Obsop. *amandatoresque* Turneb. Polit. Barth. et alii, *amandoresque* Voss. Dun. Medic. 2. Postea *novissimos tr. p. A. aream* Vind. 1.—8 *Subici* Memm. et plerique Mss. Post hanc voc. vulg. addunt *in servos*, quod in *in servis* Ern. mutare voluit. Sed eiecit Gron. cumque secuti Oud. et Wolf. auctoribus Memm. Medic. 2. a m. pr. Cop. Cuj. probante Lips. Uncinis incluserunt Bip. Conj. Græv. cum Heins. *hastæ partim subjici*, Torr. *ac venire*, Lips. *subj. aut ven.* In Vind. 2. *ven. in servos*. Omnia a *partim* ad *imperavit* exulant a contextu Medic. 3. sed in marg. *part. sub. ac ven. imp.*—9 Sic Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Dun. Cop. Huls. cum Edd. Ald. Steph. Gryph. Col. Dol. Græv. Burm. Casaub. Gron. Oud. et recentt. quod Scriv. alique ex nonnullis Mss. et Edd. Vett. mutarunt in *asperrima*. Vind. 1. *asperrima insula*, marg. Gryph. *asperrimas insulas*. Dein *advehi* Vind. Periz. Fouc. Harlem. et Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Lugd.—10 *Cujusdam* Edd. Græv. Schild.—1 *Servasset* Memm.

NOTE

^k *Mandatoresque*] Hi sunt, qui delatores subornant ad accusandum: sic Callistratus l. II. ff. de jure fisci: 'Divus Pius Cæcilio Maximo rescriptis, constitutionem patris sui, qua compelleretur delator edere mandatorem, ac nisi edidisset, ut in vincula deduceretur, eo pertinere, non ut delator pœna subduceretur, si mandatorem haberet, sed ut mandator quoque, perinde atque si ipse detulisset, puniretur.'

¹ *Traductos*] Ignominiose circumductos. De hoc verbo vide Martialem Epigr. 4. lib. Spect. et Epig. 77. lib. VI.

^m *Subjici* [*in servos*] Sub hasta venire. Quo sensu Juven. Sat. III. 'Et præbere caput domina venale sub

hasta.'

ⁿ *Asperrimas insularum*] In quas rei mittebantur. Qua de re in Aug. c. 65. ubi de Juliis.

^o *Pluribus legibus*] Si enim unius legis formula non succederet, aliam adhibebant, sicque vitari vix poterat illorum vafrities. Quod ne fieret, vetuit. De formulis in Claud. c. 14. et Vitell. c. 7.

^p *Statu*] Hoc est, liber an servus, ingenuus an libertus extitisset. Hinc enim frequenter delatorum calumniæ propter jura dominorum et patronorum. Vide tit. ff. et cod. Ne de statu defunctorum post quinquennium quærat.

^q *Puras servaret*] A sanguine et cæde, quomodo Pontificem decet, ut

jusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset; sed 'periturum se potius, quam perditurum,'² adjurans. Duos patricii generis convictos³ in affectatione imperii, nihil amplius, quam ut desisterent, monuit,⁴ docens, 'principatum fato dari;' si quid⁵ præterea desiderarent, promittens se tributurum: et confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit,⁶ qui anxie saluum filium nuntiarent. Ceterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit, sed et⁷ insequenti die, gladiatorum spectaculo, circa se ex industria collocatis, oblata sibi ferramenta⁸ pugnantium^r inspicien-

Medic. 3. Polit. Huls. *ut pluras servasset* Voss. Tum *posthæc* Vind. 2. *cujusque* Edd. Med. Sab. Cald. *cujusdam* Schild. Sed *cuiquam* Dun. Periz. et Edd. Rom. quod probant Burm. et Ern.—2 *Puniturum* Vind. 2. Medic. 2. Periz. Cuj. Fouc. (qui et *adjuratis*) Dun. cum aliis Pulm. Torr. et Edd. sæc. xv. Junt. Lugd. Arg. Ald. Steph. Suasit Guj. *quam quenquam perdit.* Paulo ante se deest Cop.—3 *Convinctos* Vind. 1. Edd. Rom. *conjunctos* Fouc. in *aff.* tantum in Voss. marg. comparant: *Affectione* Periz. a m. pr. Edd. sæc. xv. præter Rom.—4 *Admonuit* Periz. Ed. Rom. sec. Statim *docens* edidit Oud. cum Ern. Bip. secutus Medic. Polit. Vind. Cop. Huls. item Dun. Fouc. quod nec displicuit Burm. Al. *dicens*, quod retinuit Wolf.—5 *Si quod* Memm. Medic. 2. 3. Dun. Polit. Cop. Periz. Edd. Camp. Med. Ven. Bon. Junt. Lugd. Arg. Ald. *si qui* Fouc. *desiderent* Edd. Schild. postt.—6 *Miserat* Camp. Mox voc. ordinem inverit Oud. et seqq. fide Medic. Polit. Vind. Fouc. Dun. Vulg. *fil. salv.*—7 *Deleat r̄d et* Oud. et Wolf. cum Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cop. Periz. Fouc. Edd. Rom. In quibusdam in *seq.* divisim, ut alibi.—8 Ita dant Memm. Viterb. Pal. tr. Cuj. Barth. Fouc. Cop. Medic. 1. 3. Polit. Vind. uterque, Obsop. Glar. Fouc. quod probant recipiuntque Græv. Buch. Barth. Oud. Ern. in Excurs. ad loc. et seqq. Vulg. *ornamenta*, quod servant ceteri Codd. et propugnant multi, in quibus Duk. ad

NOTÆ

M. Anton. petiisse fertur, ne quis principatus sui tempore senator occideretur. Eodem sensu Horat. lib. 1. Sat. 'At bene si quis Et vixit puris manibus.' Et Ode 23. lib. III. 'Innumis aram si tetigit manus.' Et Ovid. 'Non bene cælestes impia dextra colit.'

^r *Ferramenta* [*ornamenta*] *pugnantium*] Aurelius Victor, 'petitoque ex industria mirmillonum, quorum pugnae visebantur, gladio, quasi ad ex-

plorandam aciem uni atque alteri commiserit,' &c. Unde patet, ornamenta pugnantium fuisse arma, et quicquid ad personam, quam gerebant, conveniebat. Sen. Epist. 48. 'quæ porrigant tela, quemadmodum illos subornent.' Hoc est, instruant omnibus necessariis. In codice tamen Viterb. et Cujaciano *ferramenta* scriptum, non *ornamenta*, inquit Casaub.

da porrexit. Dicitur etiam, cognita utriusque genitura,⁹ ‘imminere ambobus periculum,’ affirmasse: ‘verum quandoque, et ab alio:’⁵ sicut evenit. Fratrem, insidari sibi non desinentem, sed pænc ex professo sollicitantem exercitus,¹⁰ meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore¹ quidem honore habere sustinuit: sed, ut a primo imperii die, consortem successoremque testari perseveravit; nonnunquam secreto precibus et lacrymis² orans, ‘ut tandem mutuo erga se animo vellet esse.’ [10.] Inter hæc morte præventus est, majore hominum damno, quam suo. Spectaculis absolutis, in quorum fine populo coram ubertim fleverat, Sabinos petit aliquanto tristior, quod sacrificanti hostia aufugerat,³¹ quodque tempestate serena⁴ tonuerat. Deinde ad primam statim man-

Liv. IX. 40. Torr. Casaub. Burm. *arma* est in marg. Rovil. et Frellon.—9 *Natura* Cop. Mox *verum* rescripsit Casaub. ex opt. Torr. Memm. aliisque, quem secuti sunt Schild. Gron. Pitisc. Wolf. confirmantib. Pal. duob. Medic. 3. suffragante Oud. *venturum* reliqui cum Bas. Gryph. et seqq. etiam Burm. Oud. Bip. &c. Conj. Duk. et *vent. quandoque, sed ab alio.* In Cod. Urs. *vent. quoque, sed ab alio,* probante Ern. sed conjiciente *venturumque quandoque, sed, &c.* Habent *vent. quoque* Pal. 3. a m. pr. Fouc. Periz. Vind. 2. Corsend. et Edd. Vett. quod mañit Grnt. *event. quoque* placet Burm. ‘Omnino si staret *venturum*, legendum esset *sed v. at ab alio.*’ Baumg.—10 *Exercitum* Vind. 1. *meditantemque* Cod. Urs. Dein *neque occ.* Medic. Vind. 2. Voss. Edd. Torr. qui sic semper solet ante vocalem, et Gron. *sepon. se* Vind. 1. *se pon. at* Fouc.—1 *Ne imminere* Medic. 2. Dun. (in quibus deest *habere*) Voss. *ne imminere* Cuj. *minori* Vind. 2.—2 Hoc ord. Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cop. Vulg. *lacr. et prec.* Supra *ut primo* Fouc. omisso *a.* In fine esset Cop.—3 *Afug.* unus Torr. Inferius *prim. stat. ad mans.* Edd. Sab. Beroald. Cald. Pro *inde*

NOTÆ

⁵ *Et ab alio*] Imperatore scilicet.
¹ *Hostia aufugerat*] De tali omine in Jul. c. 59. et Galb. c. 18.
⁴ *Tempestate serena*] Idem in Aug. c. 95. Apud Virgilium VIII. Æneid. ‘Iterum atque iterum fragor intonat ingens.’ Quod tamen mali ominis non semper fuit, si verbi gratia a parte sinistra tonaret, Virg. IX. Æneid. ‘Audiit et cæli genitor de parte serena Intonuit lævum.’ Sive quod, ut ait in hunc locum Servius,

quæ nobis a parte sinistra sunt intuitibus cælum, ab ipsius cæli parte dextra sint, ac ideo fausta; sive quod alii aliter observarent signa, ut de Græcis ac barbaris Cicero testatur lib. de Divinatione. Ut ut est, nunquam id sine prodigio, cum naturaliter ne fieri quidem posse crederent. ‘Nam cælo nulla sereno Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.’ Lucretius lib. VI. ac paulo post: ‘Denique cur nunquam cælo jacet undique pu-

sionem^v febrim nactus, cum inde lectica transferretur, suspexisse dicitur dimotis plagulis^{4w} cœlum, multumque conquestus, 'eripi sibi vitam immerenti. Neque enim exstare ullum suum factum⁵ pœnitendum, excepto duntaxat uno.' Id quale fuerit, neque ipse tunc prodidit, neque cuiquam facile succurrat.⁶ Quidam opinantur,^x consuetudinem recordatum, quam cum fratris uxore habuerit.⁷ Sed nullam habuisse, persancte Domitia jurabat: haud negatura, si qua omnino fuisset; immo etiam gloriatura, quod illi promptissimum erat in omnibus probris. [11.] Excessit^y in eadem, qua pater, villa, Idibus⁸ Septembris, post biennium ac menses duos, diesque viginti, quam successerat patri, altero et quadragesimo ætatis anno.[†] Quod ut palam factum est, non secus atque in domestico luctu mœ-

Edd. Rom. *dcinde*.—4 Sic emendarunt Sab. et Beroald. et admiserunt Bas. Ald. Steph. et recentt. cum in plerisque Mss. et in his Turneb. Pith. Barth. Memm. Medic. 3. Pal. 2. atque Edd. Vett. sit *pallulis* vel *palulis*. In Polit. *pilulis*, Medic. 1. Vind. Pal. duob. Viterb. Noun. Cop. Fouc. *paludamentis*. Medic. 2. Voss. Cuj. Lisl. Dun. *paludibus*, in aliis Lisl. et Dun. pro v. l. *pellibus*. Heins. conj. *valulis*, Oud. *palliolis*. Ceterum in *cœlum* Vind. 1.—5 *Fact. suum* Medic. 1. et *pœnitendo* Voss. In Fouc. Vind. 2. *non ipse t. pr. nec cuiq. nisi quod tum* est in Vind. 2.—6 Sic Memm. Medic. 1. 3. Polit. Cuj. et e coniect. correxerat jam Seriv. quam lect. amplexi sunt Græv. Grou. Burm. Oud. seqq. In reliquis *succurrit*.—7 *Record. q. c. ux. fr.* Huls. *habuit* Vind. 1.—8 *Idus* Mediceei, *Ydus* Vind. 1. Mox in Fouc. *duos* additum al. manu. *Deest patri* Edd. Rom. Med. sec. Ven. Cald. Bon. Junt. Arg. Ald. Steph. neque admodum necessarium putat Burm. *Dein publico* Medic. 3. *nec secus* Periz.—

NOTÆ

ro Jupiter in terras fulmen?' Cujus rei causam tamen reddit Seneca in Quæst. Naturalibus.

^v *Mansionem*] Quo primum loco standum fuit, sive pernoctandum.

^w *Dimotis plagulis*] Lislæi codd. pars *pellibus*, pars *paludibus*. Pithœi *pallulis*. Viterb. *paludamentis*. Omnia mendosa. Vide Nonium in 'Plagæ.' *Casaub.* Sunt enim ex Nonio 'plagæ,' unde plagulæ, 'grande tegmen lintenum, quam lecticariam sindonem dicimus.'

^x *Quidam opinantur*] Dio vero id

quosdam existimasse refert, quod fratrem sibi tam manifesto insidiantem non interemisset, quibus accedere se affirmat.

^y *Excessit*] Philostratus, in vita Apollonii, tradit monitum ab Apollonio, ut ab his sibi caveret, qui essent sibi proximiores. Extinctum veneno leporis marini, sunt qui narrent. Dio autem periisse ait, conjectum in arcam ligneam nive oppletam. Plutarchus in balneo extinctum.

† A. U. C. 834.

rentibus publice cunctis, Senatus, prius quam edicto convocaretur, ad Curiam concurrit,^{9z} obsecratisque adhuc foribus; deinde apertis, tantas mortuo gratias egit, laudesque congressit, quantas ne vivo¹⁰ quidem unquam atque præ-senti.

9 'Hæc, mutata interpunctione, superioribus addidi, quo pertinent, cum in omnibus Edd. interpunctum invenissem post *concurrat*.' Baumg. Ita etiam distinguendum monuit Lips. Ceterum *concurrat* præbent Memm. Medic. Polit. Nonn. Pal. duo Torr. Fouc. Edd. Med. Ven. Cald. Bon. Ald. Junt. Lugd. Steph. et al. probantib. Grut. Bernecc. &c. Al. *cucurrit*.—10 Ita Memm. Medic. Dun. Polit. Viind. Voss. Fouc. (in quo supra *obsecratisque*) Edd. Casanb. Schild. Gron. Pitisc. Oud. Ern. Bip. Wolf. et sic ex Eutropio corr. Torr. probante Scriv. Al. *gratias egit laudesque, quantas cong. ne vivo*, quod servant Græv. et Burin. *quantus ne cong. Cuj. nec Voss. Fouc. in quo quidem* ab al. m. scriptum.

NOTÆ

^z *Concurrat* [*cucurrit*] Mss. duo Torrent. *concurrat*, ut in Oth. c. 8. quod haud dubie rectius est, inquit Berneggerus: nam cucurrisse senatores quis credat? concurrere autem, ut et confluere, Romane loquentes de iis usurpant, qui, βάδην eundo, con-

veniunt frequentes. Sed qua ratione Eutropium explicaverit? qui lib. vii. ait, 'Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in curiam, et tantas ei mortuo laudes gratiasque congressit,' &c.

T. FLAV. DOMITIANUS AUGUSTUS.

DOMITIANUS¹ natus est nono Kalendas Novembris, patre Consule^a designato, inituroque mense insequenti honorem, regione urbis sexta, ad Malum^b Punicum, domo, quam postea in templum gentis Flaviæ convertit. Pubertatis ac primæ adolescentiæ tempus² tanta inopia³ tantæ infamia gessisse fertur, ut nullum argenteum vas⁴ in

1 *Domit. Cæsar natus* Huls.* Dein VIII. Kal. Nov. Fouc. Mox pro *inituroque* Huls. in *utroque*.—2 Sic Memm. Medic. 1. 3. Polit. Dun. Cop. Vind. 2. Fouc. cum aliis et Edd. Bas. Gryph. Col. Dol. Plant. Casaub. Schild. et pluribus, item Ond. Bip. Wolf. &c. In reliquis *tempora*, quod probavit Lips.—3 In Vind. 1. desiderantur *tanta inop.* Tum *infantia* Ed. Cald. Marcil. et Wolf. defendunt *gessisse* contra Casaub. et Ern. corrigentes *egisse*.—4 Hoc ord. Medic. Polit. Vind. 2. Dun. Fouc. Cop. pro vulg. *vas arg.* receiptque

NOTE

^a *Patre Consule*] Illum consulatum intellige, quem per duos novissimos anni menses gessit, in Vesp. c. 4. anno ab U. C. 804. Christi 54. circiter. De Domitiani moribus agit Martialis pluribus in locis.

^b *Ad Malum*] Id vico nomen, qui in urbis regione sexta. 'De quo præfatione operis sui Valerius Flaccus: 'Ille tibi cultusque Deum, delubraque genti Instituet:' loquitur enim de Domitiano, non de Tito, ut quidam viri docti credidere: quamvis

enim Titus patrem Vespasianum consecravit, non idcirco Domitianus excluditur, qui et ipse templi, de quo agimus, dedicatione divinos parenti suo honores instituit. Quo referendum etiam illud Martialis lib. 1x. 'Addita quid Latio Flavia templa polo?' Nam 'Latium polum' appellat eam veluti poli partem, cui Latinorum Romanorumque Dii transcripti fuerant, eosque inter Vespasianus. At Beroald. *foro pro polo legit.*' *Torrent.*

usü haberet: satisque constat, Clodium Pollionem, prætorium virum,⁵ in quem est poëma Neronis, quod inscribitur ‘Luscio,’^e chirographum ejus conservasse, et nonnunquam protulisse, noctem sibi pollicentis:⁶^d nec defuerunt, qui affirmarent, corruptum Domitianum et⁷ a Nerva, successore mox suo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium⁸ cum patruo Sabino,^e ac parte præsentium copiarum: sed irrupentibus adversariis, et ardente templo, apud ædituum clam pernoctavit: ac mane Isiaci^f celatus habitu, interque⁹ sacrificulos vanæ superstitionis, cum se trans¹⁰ Tiberim^g

Oud. et recentt. Mox cum Lips. Burm. Marcil. et Oud. malit Baumg. constet. Müll. conj. constaret. Ceterum vulgo ponitur major distinctio post haberet, sed monente Marcil. minorem interpunctionem restituerunt Ern. Oud. in Not. et seqq.—5 Torr. abesse mallet τὸ virum. Dein Lutio Viterb. Pal. 1. Beroald. scribend. antumat Lusio. Baumg. conj. Lusco. Ern. censet ejus posse elegantius abesse, improbante Wolf.—6 Pollicenti Medic. Vind. 1. Fouc. Cop. Cuj. Voss. Edd. Ven. 1. Cald. cum O. Torr. qui inde effinxit polliciti, et mox Domitianum deletum mallet.—7 Copula excidit ex Edd. Casaub. Schild. item Vind. 2. etiam N. Cuj. mox succ. in Vind. 1.—8 Capitolio Ed. Camp. Dein cum deest Cop. interrumpentib. habent Edd. Schild.—9 Inter sine que voluit Torr. ex dnob. Codd. et sic Pal. 3. Edd. Rom. Casaub. Schild. nec quicquam varietatis annotatum e Memm. Dun. uterque Pal. 2. in quo mox variae sup. cum Memm. Medic. 3. Pal. 1. Cop. Voss. Fouc. probatque Turneb. Adv. xxii. 16. Jac. Gron. legi malit Phariæ, quod Heins. etiam venit in mentem, vel nefariæ. Grut. binas has voc. suspectas habuit. Supra Isici Dun.—10 Se ad trans. Ed. Camp. Tum ut a scr. Bon. non potuerint Fouc.—1 Vulg.

NOTÆ

^e Luscio] Lusciosi sunt, qui propter vitium oculorum parum vident. In alios quosdam instar Pollionis illius molles scripserat Nero, ut de Afranio et Quintiano auctor est etiam Tacitus lib. xv. Ann. et inquit Sat. iv. Juvenalis, ‘Improbior Satiram scribente cinædo.’ Quod molles ipse mollior exagitaret.

^d Pollicentis] Sic omnino scribendum. Policenti tamen habent Mss. nostri omnes. Ut policiti legendum esse merito quis suspicetur. Torrent.

^e Cum patruo Sabino] Vide cap. 15. in Vitell.

^f Isiaci] Tacit. lib. iiii. Histor. ‘Do-

mitianus, prima irruptione apud ædituum occultatus, solertia liberti, linceo amictu turbæ sacrificarum immixtus ignoratusque, apud Cornelium Primum, paternum clientem, juxta Velabrum, delituit.’ Lineum dicit habitum, quem Suetonius Isiacum. Inde illi sacrificulli linigeri dicti, ut in Tib. 36. et Oth. c. 12. notatum. Eodem modo evasisse quondam M. Volusium Ædilem plebis testatur Appianus lib. iv. Bell. Civil.

^g Trans Tiberim] Dissentit Suetonius a Tacito, qui apud Velabrum delituisse dicit, nisi inde Transtiberinam regionem petiisse suspiceris.

ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset, ita latuit, ut scrutantibus, qui vestigia subsecuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam^h demum progressus, et Cæsar consalutatus, honorem præturæ urbanæ cumⁱ consulari^r potestate suscepit titulo tenus: nam² jurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Ceterum omnem vim dominationis tam licenter³ exercuit, ut jam tum, qualis futurus esset, ostenderet. Ne exequar singula, contrectatis⁴ multorum uxoribus, Domitiam Longinam, Ælio Lamia^k nuptam, etiam in⁵ matrimonium abduxit: atque uno die super viginti^l officia urbana aut peregrina distribuit; ‘mirari se,’ Vespasiano dictante,⁶ ‘quod successorem^m non et sibi mitteret.’ [2.] Expeditionemⁿ quoque in Galliam⁷ Ger-

urb. cum cons. quod restituit Ern. cum Bip. sed mallent abesse cum Torr. et Baumg. delevitque Burm. cum Gronov. Oud. Wolf. faventibus Memm. Polit. Cop. Periz. Harlem. duob. Torr. Ed. Rom. sec. Supra inde pro demum Fouc. —2 Hæc Jac. Gron. est emendatio, ab Ern. Bip. Wolf. recepta. J. F. Gron. conj. cum j. a. c. p. transtulisset, probante Burm. sed tunc debuisse auctorem scripsisse transferret, docuerunt Ern. et Oud. Hic quoque suadet quoniam. In Cuj. quia jur.—3 Periz. scienter. Postea tum exulat a Medic. 1. jam eum Cuj. Pro ne Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. quatuor Codd. Burm. et Edd. sæc. xv. aliæque nec.—4 Contract. Memm. Vind. 1. Tum Dom. et Long. Fouc. Helio Vind. 2. ac Lamine Vind. 1. Ed. Camp. Ex Xiphil. LXVI. 3. format Pitisc. Lamio.—5 Et in Vind. 2. Dein adduxit Vind. 1. Periz. a m. pr. Huls. et Edd. Rom. offic. urb. dant Medic. Polit. Dun. Vind. 2. Cop. Cuj. Voss. Fouc. Edd. Oud. Ern. &c. pro vulg. urb. off. Statim aut testantur Mss. Burm. et Oud. O. item Dun. Nonn. et Edd. Rom. Scriv. Gron. Burm. Oud. &c. In aliis atque.—6 Dictante Cop. Medic. 1. 3. Vind. 2. Edd. sæc. xv. Bon. aliæque.—7 Ne in Gallia Memm. Dein Germanicumque Vind. 2.

NOTE

^h *Post victoriam*] Tacit. in fine lib. III. Histor. ‘Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad duces partium progressum, et Cæsarem consalutatum, miles frequens, utque erat in armis, in paternos penates deduxit.’ Imperatoris filius, aut imperii successor, seu imperator designatus, Cæsar dicitur.

ⁱ *Præturæ urbanæ*] De Præture Urbano, et peregrino in Jul. c. 14.

^k *Ælio Lamia*] Quem postea interfecit inf. c. 10. De quo Juven. Sat.

Delph. et Var. Clus.

IV. ‘Hoc nocuit Lamiarum cæde mudenti.’

^l *Super viginti*] Hoc est, munera, quæ vel in Urbe, vel in provinciis exercerentur.

^m *Quod successorem*] Xiphilinus, ex Dione, Vespasianum gratias egisse scribit Domitiano filio per literas, quod se adhuc sineret imperare. De Domitiani vero ambitione Tacit. extremo lib. IV. Historiar. *Torrent.*

ⁿ *Expeditionem*] Quam fuse describit Joseph. lib. VII. de Bell. Jud.

Sueton.

3 P

maniasque, neque necessariam, et dissuadentibus^o paternis amicis, inchoavit, tantum ut fratri^p se et operibus⁸ et dignatione adæquaret. Ob hæc correptus, quo magis et⁹ ætatis et conditionis^q admoneretur, habitabat cum patre una,^{1o} sellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lectica sequebatur:^r ac triumphum utriusque Judaicum equo albo^s comitatus est. In sex¹ consulatibus non nisi unum ordinarium^t gessit, eumque cedente et suffragante fratre. Simulavit^u et ipse² mire modestiam; inprimisque poëticæ³ studium, tam insuetum antea sibi, quam postea spretum et abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo se-

Germaniamque Fouc. Pro *dissuad.* Ed. Steph. *diffidentib.* Cuj. *neque dissuad.* Item *inchoavit* rursus Vind. 2. Periz.—8 *Opibus* Memm. Polit. Voss. Proxime *indignatione* sine et Polit. Medic. 3. a dign. Medic. 1. a m. pr. ob hoc Vind. uterque, Nonn. Fouc. Torr. et *correctus* Harlem. Huls. Fouc. Vind. 1. Periz. cum Edd. Rom. Ven. Junt. Lugd. Ald. Steph.—9 Sic edidit Oud. cum seqq. fide Mss. suorum, Palm. Periz. Voss. Harlem. Huls. et Edd. primarum: accedit et Dun. Vulgo deest et.—10 *Unam* Memm. Tum *quotiens* Fouc. *prodiret* Periz. Vind. 2. Cort. Edd. Rom. *est* non comparet in Vind. 1.—1 *Quis ex c.* Memm. *qui sex* Polit. Voss. Conj. Burm. *quin ex sex.* In Fouc. *ius ex c.* Postea ac *suff.* Medic. 1. 3. Cop. Periz.—2 *Et ipse* desunt Vind. 2. Cort. seu Lys. et aliena putat Ern. sic corrigens: *sim. inde mod.* vel *sim. inde mire mod.* Oud. excidisse verbum autumat, ac legend. *præ se tulit.* Sed vulg. vindicant Wolf. et Bauing. Ceterum *etiam ipse* habet Periz. et *inire* pro *mire* Pal. 1. Fouc. aliique cum Edd. Ven. Bon. Junt. Lugd. Ald. Arg.—3 *In primis, poëticæque* Cuj. *Infra recitavit etiam* Harlem. *setius* Memm. Medic.

NOTÆ

c. 23. Ducibus classico et civili rebellaverant Germani, quos subegit Domitianus admodum adolescens. Vide et Tacitum lib. iv. Histor.

^o *Dissuadentibus*] Muciano præsertim: et dissuadendi rationes refert Tacitus lib. iv. Histor. circa finem.

^p *Ut fratri*] Tradit ibidem Tacitus, venisse Domitianum in suspicionem missi ad Cerealem ducem Romanum, cujus virtute fusi hostes fuerant, nuntii, qui fidem ejus tentaret, an præsentis sibi exercitus imperiumque traditurus foret.

^q *Conditionis*] Adhuc privatae.

^r *Lectica sequebatur*] Singularis est

hic locus, unde colligitur lectica digniorem fuisse sellam. Vide Lipsium Elect. lib. i. c. 19.

^s *Equo albo*] Qualem dixit equum funalem in Tib. c. 6.

^t *Ordinarium*] Hoc est, non suffectum in alterius locum per anni decursum: plures enim ab imperatoribus Consules eodem anno creati, quod, nisi mortis causa, stante Republica non fiebat: in Jul. cap. 76.

^u *Simulavit*] Tacitus ibidem, 'Simul simplicitatis imagine in altitudinem conditus, studiumque literarum, et amorem carminum simulans,' &c.

cuius, cum Vologesus^{4 v} Parthorum rex auxilia adversus Alanos,^w ducemque alterum ex Vespasiani liberis, deposcisset,⁵ omni ope contendit, ut ipse potissimum mitteretur. Et quia discussa res est,⁶ alios Orientis reges, ut idem postularent, donis ac pollicitationibus sollicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donativum^x militi offerret,⁷ nunquam jactare dubitavit, 'relictum se participem^{8 y} imperii, sed fraudem testamento adhibitam.' Neque cessavit ex eo insidias struere⁹ fratri clam palamque: quoad correptum gravi valetudine, prius quam plane efflaret¹⁰ animam, pro mortuo deseri jussit: defunctumque nullo, præterquam consecrationis, honore dignatus, sæpe etiam¹ carpsit obliquis orationibus² et edictis. [3.] Inter initia^{2 a} principatus, quotidie secretum

serius Ed. Camp.—4 Iterum scripsit Oud. *Vologesus*, ut supra in Ner. Cap. ult. Vesp. Cap. 6. ex Medic. 1. 3. Huls. *Vologeses* Ed. Bas. cum non habet Voss.—5 *Deposcessissent* Fouc. Dein *omni ope* Ed. Camp.—6 *Est deleri jussit* Torr. Legit Heins. *res esset*.—7 Sic exhibuerunt Casaub. Græv. in pr. Ed. Jac. Gron. Oud. Ern. et seqq. probantib. Torr. Scriv. Lips. et astipulantib. Memm. Medic. Dun. Polit. Vind. Cort. Cop. Cuj. Voss. Huls. cum uno Torr. Fouc. Al. *donaret*.—8 Sic primus emendavit e Mss. Turneb. Adv. v. 10. et postea in libb. Urs. Nonn. Memm. Corsend. Medic. Dun. Polit. Vind. 2. Cort. Voss. Periz. duob. Torr. aliisque, cum Edd. Rom. hæc lectio inventa est, quam receperunt Pulm. Torr. Casaub. Schild. Burm. Oud. &c. *Vulg. principem*, quod defendit Ern. in Excurs. ad h. l.—9 *Vim struere* Fouc. qui et *propalamque*. In Memm. Medic. 1. 2. Cuj. Voss. *palam sine que*, et sic dederunt Gron. et Græv. in ult. Ed. Dein *quod* Vind. 1. *correctum* Ed. Camp.—10 *Afflaret* Memm. *pæne effl.* Huls. *Mox deferri* Vind. 2. a m. pr. *defunctum nullum* Ed. Ven. 1.—1 *Dignitatis sacræ etiam* Medic. 3. *dign. est* Vind. 2. Cort. In fine Cap. *dictis* mallet Heins.—2 Lips. jungit *Inter init. pr.* præcedenti Cap. et novum iucipit a *quotid. secr.* Petav. e Ms. legit *inter vitia*, et ita

NOTE

^v *Vologesus*] De quo in Vespas. c. 6.

^w *Alanos*] Populi sunt Sarmatiæ Europææ, haud procul a Mæotica palude incolentes, Roxolanis finitimi, qui nunc *Lithuani* dici putantur, &c. Ferrarius.

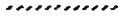
^x *Duplum donativum*] Ejus scilicet, quod frater dederat. De donativis supra sæpe in Jul. c. 27. Mallem, inquit Torrent. ut in uno cod. *offerret*.

^y *Participem*] Sic Torrentii duo codices. Vulgati habebant *Principem*.

^z *Obliquis orationibus*] Hoc est, ambiguis.

^a *Inter initia*] In Salmasiano codicis legit Schildius *vitia*, longe propius ad Aurelii Victoris mentem, qui definitum illis nugis imperii tempus nullum ascribit. Et Xiphil. non tantum post, sed et ante adeptum imperium id in Albano factitasse, auctor est.

sibi horarum^{3 b} sumere solebat; nec quicquam amplius, quam muscas captare, ac stylo præacuto⁴ configere: ut cuidam interroganti, essetne quis intus cum Cæsare, non absurde responsum sit a Vibio Crispo: ^c ‘Ne musca⁵ quidem.’ Deinde uxorem Domitiam, ex qua in secundo suo consulatu⁶ filium tulerat,^d alteroque anno consalutaverat ut Augustam,^e eandem, Paridis histrionis amore deperdi-

in uno Regio Par. invenit Casaub. et Oud. in Medic. 1. 3.—3 Ita legitur in Memm. Medic. Viterb. Reg. Par. Pith. Polit. Cop. Fouc. Pal. tr. et edi curantur Oud. Ern. Bip. et al. Vulg. *horarium*, quod revocandum existimat Wolf. Putat Casaub. numeri notam hic excidisse, legitque *sibi horarum III. sum.* probante Græv. Conj. Is. Voss. ad Catull. p. 276. *lararium*. Alii, teste Torr. legunt *solarium*.—4 Dun. *peracuto*. Tum intro Vind. 1. *Fubio Cr. Fouc. Cerspo* Ed. Camp.—5 *Muscam* Memm. Polit. *ne m. Huls.* Mox vulg. post *ur.* addunt *suam*, sed pronomen non agnoscunt Memm. Medic. Polit. Dun. Cop. Huls. Voss. ideo proscribit Casaub. eumque secuti Schild. Gron. Græv. Burm. et seqq.—6 Corr. Græv. *VIII. suo cons.* Dein habet Memm. *alteroque anno consulatu filium Augustam eandem*, et ascriptum marg. *deest aliquid*. Lips. e Ms. profert *alteroque anno consulatus filiam*, et ita Cuj. Voss. Medic. 2. a m. pr. nisi quod in his est *filium et Aug.* Inde Græv. scribend. conj. *alteroque anno ab hoc consulatu filiam: Augustam eandem, &c.* Lips. *alteroque anno a consulatu filiam, Aug. eand.* Ern. totum loc. sic emendavit: *ex qua in secundo consulatu filium tulerat, alteroque anno suo consalutaverat Augustam.* Oud. sic: *ex qua in secundo suo consulatu filiam tulerat, alteroque anno filium, ac consalutaverat Augustam, eandem, &c.* cujus emendationi favent Wolf. et Baumg. Quicquid sit, τδ ut delendum esse consentiunt omnes. *Eandem con-*

NOTÆ

^b *Secretum sibi horarum [horarium]* Casaub. in Viterb. et Pithœi codd. legit *horarum*: unde suspicatur deesse numeri notam, et plures horas ridiculæ huic impendisse voluptati. Qua admissa lectione simul cum Salmasiana, potuerit hic locus intelligi de eadem illa solitudine, quam illi in Paneg. exprobrat Plinius. Alii *solarium* legunt; partem domus intellige, de qua in Claud. c. 10. et in Ner. c. 16. Hoc scilicet hominis atra bile vexati indicium esse, longe ante Domitiani vitam dixerat Hippocrates.

^c *Vibio Crispo]* De hoc sic Quintilianus x. 1. ‘Vibius Crispus compositus, et jucundus, et delectationi natus, privatis tamen causis, quam publicis melior.’ Similem ejus jocum

de Vitellio refert Xiphil. Cum enim contracto in Vitellii conviviis morbo, per plures dies ea intermisisset, ac nonnulli interea comessando periissent, se quoque, nisi ægrotasset, omnino perituro fuisse dixit. Pulchre igitur Juvenalis Sat. iv. 81. ‘Venit et Crispi jucunda senectus, Cujus erant mores, qualis facundia, mite Ingenium.’ Tacitus tamen Hist. lib. 11. et iv. ut delatorem notat. Quod eum fortassis fidentiore fecit. Verum fides penes auctorem sit. *Torrent.*

^d *Filium tulerat]* Hunc consecratum probat nummus hic a Torrentio prolatus. In quo videtur infans nudus inter astra collocatus cum inscriptione, &c. Martial. lib. iv. epig. 3.

^e *Augustam]* Quo titulo non Impe-

tam, repudiavit; intraque breve tempus, impatiens discidium,⁷ quasi efflagitante populo, reduxit.^f Circa administrationem autem⁸ imperii aliquamdiu se varium præstitit, mixturaque⁹ æquabili vitiorum atque virtutum: donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum conjectare licet, super^g ingenii naturam, inopia rapax, metu sævus. [4.] Spectacula assidue magnifica¹⁰ et sumtuosa edidit, non in Amphitheatro modo, verum et inⁱ Circo: ubi, præter solennes^h bigarum quadrigarumque cursus, prælium etiam duplex, equestre ac pedestre, commisit: at in Amphitheatro navaleⁱ quoque: nam venationes² gladiatorisque, et noctibus ad lychnuchos:^k nec virorum modo

tra Torr. et Ern. defendunt Gron. Burm. Oud. Wolf.—7 Ita Memm. Medic. Al. *dissidii*. Supra *amoris* Cuj. Tum *quasi se effl.* Ed. Camp.—8 Vulgo abest *autem*, et abjecit Burm. sed tinentur Memm. Medic. Dun. Vind. 2. Cort. Cuj. Voss. cum Edd. Scriv. Gron. Græv. Ern. Oud. et recentt.—9 Sic cum Lips. edidit Wolf. Vulg. *mixtura quoque æq.* Delevit *quoque* Ern. et Bip. præeunte Torr. e dnob. Codd. Placnit Oud. conjectura Burm. *mixt. prope æq.* Ceterum *æquab.* e Palm. suisque Mss. et Edd. Rom. Ven. 1. Steph. edidit Casaub. cum seqq. præter Pitisc. qui exhibet cum aliis *inaquab.* In Vind. Cort. *æquali.*—10 Hoc ord. Memm. Medic. 1. 3. Polit. cum duob. Burm. Al. *magn. ass.* Periz. *assidue et sumptuose ed. non Amph.* Voss. *assidua a m. pr. sumptuose* etiam Edd. Rom. *non Amph.* Vind. 1.—1 *Etiam in* Vind. 2. Tum *etiam dupl.* Memm. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Fouc. Vulg. *inverso ord. dupl. etiam.* Mox *at in* receperunt Græv. Gron. Burm. et seqq. auctoritate Memm. Medic. Polit. Voss. Dun. *ac* Vind. Cort. Harlem. Periz. Edd. sæc. xv. Bon. Lugd. In *ceteris atque.* In Fouc. verba *ac pedestre* al. m. scripta.—2 *Venatores* Vind. 1. Nonn. Mox *lychnos* duo Casaub. Vind. uterque, Cort. sive Lys. Harlem. Periz. Cuj. et Edd. sæc. xv. Bon. Junt. Lugd. Arg. quod restituerunt Ern. Bip. *lichinos* Camp. *lychinnos* Fouc. Sed *lychnuchos* testan-

NOTE

ratorum duntaxat uxores a Livia, sed et eorundem filia, sorores, nurus, ipsæ quoque socrus appellatæ, ut probant inscriptiones.

^f *Reduxit*] Id quoque probant nunci tum Imperatoris, tum Domitiæ nomine signati, cum inscriptione, CONCORDIA AVGVSTI. Paridem, teste Xiphilino, occidit Domitianus. Celebris fuit histrio, de quo Juven. 'Utque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.' Item: 'Quod non dant proceres, dabit histrio.'

^g *Super*] Hoc est, præter morum indolem. Nempe ingenitam Domit. rapacitatem et crudelitatem augebant egestas et timor.

^h *Solennes*] Quales omnino Circenses. Vide Martial. lib. Spect. et alibi passim.

ⁱ *Navale*] Auctor est Xiphilinus, in Tito, in amphitheatrum aqua repentina repletum inductos equos, tauros, aliaque animalia, &c. Mart. epig. 26. et 28. lib. Spect.

^k *Lychnuchos*] Torrentius in duobus

pugnans, sed et foeminarum.¹ Præterea quaestoriis³ muneribus, quæ olim omissa revocaverat, ita semper interfuit, ut populo potestatem faceret, bina paria e suo ludoⁿ postulandi,^o eaque⁴ novissima aulico apparatu^p induceret. Ac per omne gladiatorum⁵ spectaculum ante pedes ei stabat puerulus coccinatus, parvo portentosoque⁶ capite, cum quo plurimum fabulabatur,⁷ nonnunquam serio. Auditus est certe, dum ex eo quaerit,⁸ 'ecquid sciret, cur sibi⁹ visum esset, ordinatione proxima Ægypto præficere¹⁰ Mæcium Rufum.' Edidit navales¹ pugnans pæne justarum^q

tur ceteri atque optimi Codd. cum Egnat. Ald. Steph. Pulm. Torr. et recentt. Cf. Cæs. Cap. 37.—3 *Quæstoris* Dun. Paulo ante *sed fam.* Cop. Dein *obmissa* Huls. *revocarent* Memm. unde edidit Græv. *revocavit*. Postea *ex suo* Vind. 2. Caret præpositione Cuj.—4 Sic dedit Oud. cum Voss. *ea quæ* Cop. Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Vulg. *quæ*. Statim *novissima* Medic. 1. *novissime* Bas. alt. *introduc.* Medic. 2. *interduc.* Dun.—5 *Gladiatorium* Voss. a m. pr. Mox *ei* præbent Memm. Medic. 1. 2. Cuj. Voss. Edd. Scriv. Græv. Burm. Oud. &c. Al. *ejus*. In Fouc. *puer coccoinatus*.—6 Hunc ord. restituit Oud. cum Memm. Medic. 1. 2. Vind. Dun. Cort. uno Torr. Cuj. Cop. (qui et *portensoque*) Fouc. et Edd. Steph. Casaub. Schild. Vulg. *port. parvoque*. unde conj. Ern. *pravoque*. Ceterum *portentoso* est in Vind. 2. Cort. Periz. Edd. sæc. xv. et plerisque Vett. præter Ald. Steph. Pulm. &c. Pro *capite* Fouc. *capillo*.—7 *Confab.* Periz. a m. pr. *fabulari duo* Torr. *fabulatur* Edd. Med. pr. Sab. Cald.—8 Mallet Ern. ut Latinius, *cum ex eo quaereret*. Dein *Et quid sc.* Memm. Medic. 2. Vind. Fouc. Pal. tr. Harlem. Huls. cum Edd. sæc. xv. præter Rom. sec. pluresque. In Medic. 1. 3. Polit. Cort. *et qui*, nude conj. Oud. *ccquis*.—9 Sic Turneb. Adv. xxii. 16. placuit, cum Pulm. Torr. et seqq. ut est in Memm. Corsend. Medic. 3. Polit. Vind. 2. in marg. Pal. 2. *et cur*. Cort. *qui sibi* Voss. *et quod s.* Cod. Urs. *quid s.* Medic. 1. 2. Dun. Vind. Pal. 3. Cop. Periz. Cuj. Edd. Rom. Steph. quod arrisit Marcell. In ceteris *et quid s.* nisi quod *et ecquid s.* marg. Gryph. et ita placuit Torr.—10 *Præficere* Medic. 1. 2. Vind. 1. Harlem. Periz. Edd. Med. pr. Ven. tr. Pro *Mæcium* Medic. 1. 3. *Mettium*, Voss. *Tetium*, Vind. 2. *Mertium*, Cort. *Mestium*, Dun. *Ætium*, Cuj. et Edd. Rom. *Ethium*. Dein *Ruffum* Vett. O. præter Ald. Steph. Bas. &c.—1 *Venales*

NOTE

libris legit *lychnos*. In Jul. c. 24. nocturnos ejusmodi ludos in Calig. c. 18.

¹ *Fœminarum*] Martial. epig. 6. lib. Spect. 'Belliger invictis quod Mars tibi sævit in armis, Non satis est, Cæsar, sævit et ipsa Venus.'

^m *Quæstoris*] Spectaculis, quæ impensa Quæstorum ederentur: in Claud. c. 24.

ⁿ *E suo ludo*] Hoc est, e sua gladiatorum familia.

^o *Postulandi*] Martial. epig. 20. ibid. 'Dum peteret pars hæc Myrimum, pars illa Triumphum, Promisit pariter Cæsar utraque manu.'

^p *Aulico apparatu*] Non qualis præbetur a lanistis, sed qualis aulam decebat.

^q *Justarum*] Quales etiam Claudius

classium, effosso et circumstructo^{2 r} juxta Tiberim lacu :
atque inter maximos^s imbres³ perspectavit. Fecit et ludos
sæculares,^t computata^u ratione temporum ab anno,⁴
non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus^s ediderat.
In his, Circensium die, quo facilius centum missus^v

Fouc. et *instar class.* Vind. 1. *e fossio* Fouc. *effossoque et Camp.* Ed.—2 *Circumducto* marg. unius Cod. Torr. Edd. Ven: 1. Bas. Junt. Lugd. Ald. Arg. Gryph. Plant. quod defendit Marcell. *circumscripto* Huls. Emendavit Casaub. cum seqq.—3 Ita emendavit Beroald. cum in Vett. Edd. legeretur *in thermis vel ternis imbres*, ut et in Huls. Voss. Cuj. Statim *perspec.* conj. et edidit Torr. quod occupatum jam erat a Steph. e Memm. et secuti sunt Casaub. Gron. Burm. et seqq. Confirmant Mss. Urs. Polit. Vind. 2. Cort. In reliquis *prospect.*—4 Memm. Medic. 3. Polit. *ad annum*, placetque Ond. Tum *proximo* Harlem. Edd. Med. Ven. Cald. Junt. Lugd. Arg. *proxime Claud.* Fouc. quo exulat ab Edd. Gryph. Plant. Torr.—5 *Aug. olim* Vind. 1. Dein

NOTE

in Claud. c. 21. in Fucino lacu; quas Domitiani naumachia postponit Martial. epig. 28. *ibid.* ‘Fucinus et pigri taceantur stagna Neronis; Hanc norint unam sæcula naumachiam.’

^r *Circumstructo*] Sic ex Viterb. codic. Casaub. sic in suis omnibus Torrent. Alii habent *circumducto*, male. Tacit. enim Annal. XII. ‘Structo cis Tiberim stagno.’ De sedilibus nempe in ambitum ad spectandi commoditatem exstructis intelligitur. In Aug. c. 43.

^s *Inter maximos*] Martial. lib. IV. epig. 3. ‘Aspice quam densum tacitarum vellus aquarum Defluat in vultus Cæsaris, inque sinus. Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto, Concretas pigro frigore ridet aqnas.’

+ A. U. C. 841.

^t *Sæculares*] De quibus in Aug. c. 31.

^u *Computata*] Hos ludos sæculares exhibuit Domitianus anno 14. sui consulatus, cum ejus collega esset L. Minutius Rufus, testantibus pluribus nummis antiquis, et Censorino de Die Natali c. 17. ex emendatione virorum doctorum; vulgo enim male

legebatur consulatu 15. hos ludos fuisse celebratos: fuit is annus U. C. secundum Censorinum 841. Augustus vero ludos sæculares celebravit A. U. C. 737. ut intercesserint anni centum et quatuor. Deerant quidem justo sæculo sex anni; singulis enim centum decem annis hi ludi instaurabantur, auctore Horatio in carmine sæculari, et commentariis xv-virorum, nec non edictis Angusti. Domitianus tamen, magis ingenio suo obsequens et libidini hos sæculares ludos edendi, quam accuratum calculum Chronologorum sequens, quia centesimum annum excesserat intervallum illud temporis, quo Augustus eos celebraverat, ad illum Augusti annum temporum rationem computavit. Inter ludos vero, quos Claudius ediderat, et hos a Domitiano datos, interjecti erant anni quadraginta. *Græv.*

^v *Centum missus*] Cum 25. tantum peragi solerent, et septenis quidem singuli spatiis, Domitianus centum, sed quinque tantum spatiis, exhibuit, ut egregie explicat Beroaldus: adde (si lubet) Servium in illud Virgilio lib.

peragerentur,⁶ singulos a septenis spatiis ad quina corripuit.^w Instituit et quinquennale^x certamen Capitolino Jovi triplex, musicum, equestre, gymnicum, et aliquanto plurimum,⁷ quam nunc est, coronarum.^{8y} Certabant enim et⁹ prosa oratione Græce Latineque: ac præter citharædos chorocitharistæ^z quoque et psilocitharistæ:^{10a} in studio vero cursu etiam virgines.^{1b} Certamini præsedit^c cre-

his tantum in marg. Periz. et deest Ed. Rom. sec.—6 *Perageretur* Harlem. In Fouc. *facilius* al. m. script. Max *corripuit* Cort. et *Capit.* Medic. 3. *Jovi triple* Huls.—7 *Plurimum* Memm. sed correct. Ed. Camp. *aliquantum* Medic. 2. Dun. Cuj. Urs.—8 Ita conj. Torr. et reddiderunt Steph. Bas. tert. Schild. Pitisc. Oud. Ern. &c. probante etiam Lips. cum Duk. confirmantib. Cod. Urs. Vind. 2. Dun. Cort. seu Lys. Al. *coronatorum*, quod retinuit Burm.—9 Sic Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Huls. Dun. et rescripserunt Oud. Ern. et seqq. suffragante Duk. Vulg. *etiam et.* Ed. Burm. *etiam pr. omisso et.* In Cuj. *certabantur enim.* Heins. conj. *cert. etiam vorsa et prosa.*—10 Hæc est lectio Mss. fere O. nisi quod in uno et altero *phil.* vel *psid.* probatque Turneb. Adv. xxi. 16. item Edd. Steph. Casaub. Schild. Burm. et recentt. Habent *psallicith.* Sab. Bon. Junt. Lugd. Arg. Ald. Bas. Gryph. Dol. cum paucis Mss. et tuetur Torr. In Fouc. scribitur *citharædos chorocitharistæ q. et psilocitharistæ.*—1 Ita emendavit locum Lips. ad Tac.

NOTÆ

III. Georgic. 'Centum quadrijuges agitabo ad flumina currus.' De septenis spatiis noti Propertii versus lib. II. eleg. 25. 'Aut prius infecto deposcit præmia cursu, Septima quam metam triverit ante rota?' De missibus in Claud. c. 21.

^w *Corripuit*] Hoc est, contraxit, seu reduxit, quo sensu etiam alibi hoc verbo utitur.

^x *Quinquennale*] Uti et Nero c. 12. Sed Domitiani certamen, quod ab eo annus magnus, seu lustrum, (ut Censorin. tradit,) observari cæperit, usque ad Constantini tempora duravit. Adde Plinium lib. IV. Epistol. 22. quæque ad Aug. notavimus cap. 98. ad Claud. cap. 12. ad Calig. cap. 20. *Torrent.* Vide in Aug. cap. 59. et 98. in Neron. c. 12. Calig. 20.

^y *Coronarum*] Sic scribo, inquit *Torrentius*, etiam adversus libros omnes quos viderim. Sic 'ampliare

numerum palmarum,' Ner. cap. 22. Alii *coronatorum.*

^z *Chorocitharistæ*] Citharistæ plures, citharam simul in choro pulsantes.

^a *Psilocitharistæ*] Turnebus lib. XX. Advers. c. 16. sed quinam sicut, inquit, eo in loco apud Tranquillum *psallicitharistæ*, quæri video. Ego vero locum esse corruptum audacter affirmare ausim, legendumque *psilocitharistæ*. Sic autem vocantur, qui solo nudoque citharæ cantu psallunt, sua ipsi voce non accinentes, nec in choro canentes. Nam citharædi etiam ad fides canunt, *Chorocitharistæ* plures una fidibus modulate concinunt. Atque horum verborum discrimina esse arbitrator. De *psilocitharistis* et arte *psilocitharistica* Athenæus lib. XIV.

^b *Etiam virgines*] Puellæ nempe certaverunt quoque cursu. Sic juxta

pidatus, purpureaque amictus toga Græcanica,^{2 d} capite gestans coronam auream cum effigie^{3 e} Jovis ac Junonis Minervæque; assidentibus Diali sacerdote,^f et collegio Flavialium,^{4 g} pari habitu: nisi quod illorum coronis

Ann. xiv. 21. uti edidere Casaub. Schild. Ern. Ond. &c. eamque lect. firmant Memm. Dun. Vind. 2. et alleverat man. doct. ad oram Ed. Gryph. 1539. probante quoque Duk. In ceteris Codd. et Edd. Vett. *virginis certamini*, sed in Steph. distinguitur post *virginis*. Turneb. Adv. v. 10. corr. *virginum cert.* quod in textum recepere Pulm. Torr. Scriv. Gron. Græv. sed Torr. mallet *cursu virginum sine etiam*. Burni. ita distinguendum putat: *cursu. Virginis etiam cert. &c.* Fouc. dat *cursum etiam virginis certamine*, et *certamine etiam Huls. Medic. 3. Polit. Cort. Huls.* Ceterum in Lips. correctione erat *et virg.* quomodo et Vind. 1.—2 Sic Memm. Dun. Pal. 3. Medic. Polit. Vind. 2. Cort. Periz. Cop. Edd. Rom. sec. Ven. 1. Steph. Plant. Scriv. Gron. Burni. Ond. Ern. et seqq. probantib. præter plerosque Interpr. Lips. ad Tac. Ann. xiv. 21. Salm. ad Tertull. Pall. p. 126. et Ferrar. de Re Vest. ii. 11. *Germanica* Pal. 2. *Græcanicaque* Voss. Conj. Casaub. *Hermionica*, vel acquiescat in lect. nostr. *Germanicam* marg. Periz. et Edd. Vett. plurimæ, quod placuit Marcil. et Bimardo ad Murat. Inscript. t. 1. p. 16. *Germanica* Pal. 1. et plures Torr. et ita legit Beroald. *toga vieta* Vind. 1. Ceterum plures distinguunt post *toga*.—3 *Effigia* Huls. Dein *assistentib.* Vind. 1. *Diale* Memm. *sacerdoti* Harlem.—4 *Flavium* Voss. Tum *quod* deest Harlem. In Vind. 1. *ips. etiam*

NOTÆ

Lipsium ad xvi. Ann. Taciti. Vulgati legebant *virginis*, facili, ut patet, et obvio errore.

^c *Præsedet*] Hoc est, toti quinquenniali huic agoni præfuit, ritu Græco, quod ejusmodi certamina Græcæ forent inventionis.

^d *Græcanica* [*Germanica*] Sic in omnibus codicibus legunt Torrent. et Casaub. sed Beroaldus legi *Græcanica* in quibusdam testatur. Et ita scribit Sabellicus, quod probant omnes, quanquam ægre. Lipsius enim ait malle se *chlamyde* quam *toga*, cujus nullus apud Græcos usus: et certe Neronis Græco habitu vestiti 'chlamydem' dixit Suetonius in Ner. cap. 25. Salmasius existimat togam Græcanicam dici, quo sensu pallium Romanum diceretur. Id enim discriminis est, quod toga rotunda, quadratum vero foret pallium. Hoc Græcorum, illa vero Romanorum, ut in Ju-

lio notatum est. Casaub. *Hermionica* proponit, propter purpuram Hermionicam præstantissimam, cujus meminit in Alexandro Plutarchus. Verum quia Domitianus Germanici nomine tantopere delectatus fertur, nescio an *Germanica* germana sit lectio, aut saltem *Germanicam*, interposita ante virgula, ut ad coronam de Germanis relatum referas.

^e *Cum effigie*] Hi sunt Dii Capitolini, quorum in honorem ludi celebrabantur.

^f *Sacerdote*] Jovis scilicet, sen Flamine Diali. Omnes assidebant eodem quo ipse princeps habitu, exceptis coronarum imaginibus.

^g *Flavialium*] Sacerdotum scilicet Flaviæ genti institutorum, quemadmodum Augustæ Augustales. In Ang. Martial. lib. ix. Epig. 4. et 35. 'Jupiter Idæi risit mendacia busti, Dnm videt Augusti Flavia templa poli.'

inerat et ipsius imago. Celebrabat et in Albano quotannis Quinquatria^h Minervæ,ⁱ cui collegium instituerat,⁵ ex quo sorte ducti magisterio^k fungerentur, cederentque⁶ eximias venationes⁷ et scenicos ludos, superque oratorum ac pœtarum certamina. Congiarium populo nummorum trecentorum⁸ ter dedit: atque inter spectacula muneris^m largissimum epulum.⁹ Septimontialiⁿ sacro quidem, Senatui¹⁰

im. Celebrat.—5 Edd. Schild. *constituerat*, Harlem. *institerat*. Statim forte d. Fouc.—6 *Acquiescit* Baumg. in hac emendatione Torr. Casaub. Duk. Lips. Oud. Ern. ut Schild. aliique jam edidere. Habent *redderentque* omnes scripti et Edd. Vett. et tucntur Gron. Græv. Burm.—7 *Venerationes* Harlem. Periz. Edd. Rom. Ven. Postea *super quæ* Camp. et *congiarum* Cuj.—8 Ita Memm. Dun. Medic. 2. 3. Vind. 1. ac meliores libb. Torr. item Edd. Casaub. Schild. Ern. Oud. Bip. aliæque. Vulg. *trecentorum*. Fouc. *trecentum dat.*—9 *Epulum* Memm. Supra *in spect.* Medic. 1.—10 Vulgo *Sept. sacrorum quidem die*, sed *die* abest ab O. Mss. et Edd. Sab. priorib. ideo Torr. cum seqq. eiecit, et *sacro* ex uno Ms. reposuit, quod Casaub. Schild. et recentt. in contextum admiserunt. Conj. etiam idem Torr. *quondam pro quidem*, haud improbante Duk. In Dun. Vind. 1. *Septimontialis sacrorum*, Polit. *S. sacro senatui quidem*. Restituit Turneb. Adv. v. 10. *Sept. die Senatui et Equiti panaria, plebi sportellas c. o. distribuit*, Ern. *Sept. sacro, primo quidem die*, Sen. Oud. *Sept. sacro, primoque die*, Guj. *Sept. quidem sacro*, Sen. Jac. Gron. *epulum Sept. sacro; cum quidem Sen.* ‘Ceterum *quidem* positum malim post *Senatui*, ut exprimat Gr.

NOTE

^h *Quinquatria*] De hoc in honorem Minervæ festo, supra dictum est.

ⁱ *Minervæ*] Cujus filius dici et haberi volebat. Mart. lib. ix. Epig. 4. ‘Pallada prætereo, res agit illa tuas.’ Epig. 10. lib. vi. ‘Dic, precor, o nostri die conscia virgo Tonantis.’ Similem Caligulæ insaniam notare est in Calig. ubi dicitur Lunam in amplexus invitasse.

^k *Magisterio*] Vel collegii, vel festivitatis.

^l *Trecentorum*] 13.l. 2.s. 6.d.

^m *Muneris*] Gladiatorii scilicet, dedit epulum populo sendenti.

ⁿ *Septimontiali*] *Dictio die* abest ab omnibus nostris Mss. ex quibus etiam nunc *sacro*, non *sacrorum*, habet, lego igitur *Septimontiali sacro quidem*. Nisi quis *quondam pro quidem* malit. Nam hæ dictiones et cognatæ sunt,

et una atque altera sæpe litera notabantur. Varro autem lib. v. de Lingua Latin. ‘Septimontium’ diem ipsum vocat, quo id sacrum celebrabatur, dictum (ut inquit) ‘ab his septem montibus in quibus sita Urbs est.’ Idem ferme Festus. Turneb. vero *Advers. v.* totum hunc locum sic restituit: *Septimontiali die Senatui et Equiti panaria, plebi sportellas cum opsoniis distribuit*. Verum Turneb. (quod pace tanti viri dixerim) illi excellenti suo ingenio nimium indulgit. Nostra emendatio securior, ac modestior est; et quæ sequuntur melius coherent. ‘Panaria’ autem, tanquam capaciora, atque honestiora, Equiti et Senatui data, ut ‘sportellæ’ plebi. Similis locus Calig. c. 18. ‘panaria cum opsonio viritim divisit.’ *Torrent.* Vide et Festum in verbo ‘Sep-

Equitique panariis, plebei^r sportellis cum opsonio distributis, initium vescendi primus fecit: dieque proximo omne genus rerum² missilia sparsit: et quia pars major intra popularia^o deciderat, quinquagenas tesseras^p in singulos cuneos equestris ac senatorii ordinis pronuntiavit. [5.] Plurima et amplissima opera^q incendio absumta restituit: in quis³ et Capitolium,^r quod rursus arserat: sed omnia sub titulo tantum suo, ac sine ulla pristini auctoris memoria. Novam^s autem excitavit ædem in Capitolio Custodi Jovi,

μὲν...δὲ, in disjungendis membris *Sen. Equitique, et plebei.* Baumg.—1 Sic Memm. Medic. Vind. 1. Dun. Huls. Voss. Edd. Ven. 1. Steph. Casaub. et aliæ novitiæ. In reliquis Mss. et libb. impr. Vett. *plebeis.* Pleræque distinguunt: *plebeis, sportellis, cum.*—2 *Deest rerum* Periz. Harlem. a m. sec. ejecitque Casaub. cum Schild. faventib. Oud. Duk. Malit Burm. *omnium rerum miss.* ut in Claud. Cap. 11. *Pro intra mox inter unus* Torr. Medic. 1. *equestres* Harlem. Edd. sæc. xv. Bon.—3 *Quibus* Vind. 1. Fouc. In multis *queis*, sed mutavit Burm. cum Vett. Edd. et Mss. *Infra actoris* Huls. et *nonam* Harlem.

NOTÆ

timontio.⁷ Romani autem, ob inclusum pomæriis septimum collem, primum celebravere Septimontium.

^o *Intra popularia*] Liber unus *inter.* Vide quæ notavi Ner. c. 11. et Calig. cap. 26. Observandum vero obiter, quod et Senatorum loca cuneis distinguebantur. Quod etiam ex Virgilio animadvertere est, II. Georg. ‘Hunc plausus hiantem Per cuneos (geminatur enim) plebisque patrumque Corripuit.’ *Torrent.*

^p *Tesseras*] Quibus varia inscripta erant præmia, ei tradi solita, qui sparsas rapere poterat. In Aug. cap. 41.

^q *Opera*] De his Martialis Epig. 4. lib. IX. ‘Quantum jam Superis, Caesar, cæloque dedisti, Si repetas, et si creditor esse velis; Grandis in æthereo licet auctio fiat Olympo, Coganturque Dei vendere quicquid habent,’ &c. ubi ædificia illa enumerat poëta.

^r *Capitolium*] Capitolium ter arsisse apud historicos observavimus: semel Scipione et Norbano consulibus per bella civ. Mariana, iterum Vitelliano bello, tertio una cum Vespasiani interitu inflammatum incensumque est, et tunc a Domitiano refectum fuit magnificentius, elegantiusque, quam antea fuisset; cujus impensam duodecim millia talentorum excessisse autumat Plutarchus. *Beroald.* Nostræ monetæ foret hæc summa juxta computationem c. 4. in Jul. 13000000.lib.

^s *Novam*] Quo loco apud æditum, de quo supra c. 1. occultatus fuerat Tacit. III. Histor. ‘Ac potiente rerum patre, disjecto æditui contubernio, modicum sacellum Jovi conservatori aramque posuit, casusque suos in marmore expressit: mox imperium adeptus Jovi custodi templum ingens seque in sinu Dei sacravit.’

et Forum,⁴ quod⁴ nunc 'Nervæ' vocatur; item Flaviæ templum gentis, et stadium, et Odeum,⁵ et naumachiam; v e cujus postea^w lapide maximus Circus,^x deustis⁶ utrimque lateribus, exstructus est. [6.] Expeditiones partim sponte suscepit, partim necessario;⁷ sponte, in Cattos: necessario, unam in Sarmatas, legione cum Legato simul cæsa; in Dacos⁸ duas, primam Oppio Sabino consulari oppresso, secundam Cornelio Fusco,^y Præfecto cohortium prætorianarum, cui belli summam commiserat. De Cattis⁹ Da-

//////////

—4 *Custodivit et Forum* Cuj. *Dun. custodium et F. Voss.*—5 *Odiu* Memm. *Dun. exmetodium vel exmethodium* habent Medic. 1. 3. *Polit. Vind. Cort. duo Palm. Huls. Fouc. Edd. Rom. Med. pr.* In ceteris Mss. et Edd. Ven. Bon. Junt. Lugd. Arg. Ald. *et methodium vel metodium*, nisi quod in Cuj. sit *ex alium*. Sab. legit *Hesitium*.—6 *Decisis* Lys. sive Cort. et margo Vind. 2. quod præfert Ern. in Excurs. ad h. 1. improbantib. Ond. Wolf. Paulo ante *ex cujus* Vind. 2. Pro *Circus* Fouc. *ortus*.—7 In *Dun.* et Cuj. *necessario. Consul duas*, omissis mediis. Tum *Cathos* Memm. *Cathos* Medic. 1. 3. *Coatas* Vind. 1. *Carthos* Vind. 2. Cort. *Polit. Ed. Camp. Cathdos* Huls. *Chachos* Harlem. Ed. Ven. 1. *Dacos* Periz. Ed. Rom. sec. *Dachos* Fouc.—8 *In Dacis* Edd. Rom. *Dachos* Harlem. Dein *Appio* censuit legend. Casanb. ex *Eutrop. vii. 15.* cum Harlem. Periz. et Edd. primis, et ediderunt Græv. Schild. assentiente Pag. ad *Fast.* In alteras partes erunt *Noris.* et Ond. *suffragantib. reliquis* Codd.—9 *Catis* Memm. *Cartis* Medic. 3. *Carthis* *Polit. Vind. 2.* Edd. Rom. *Cathdis* Huls. *Cuthis* Vind. 1. Periz. *Cadis* Fouc. *chachis* Harlem. Cu-

NOTÆ

⁴ *Forum, quod*] Transitorium primo vocatum fuisse, patet ex ædificiorum illorum enumeratione apud Eutropium: 'Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium et forum transitorium, odeum, porticus, Iseum, Serapeum ac stadium.' Ubi hodie sancti Adriani templum. Non omnino absolutum a Domitiano, Spartianus, ni fallor, auctor est: unde exeso et deleto ejus nomine, optimo Imperatori Nervæ inscriptum est; cujus postea columnas ad exstruendum D. Petri templum adhibitas a Constant. fuisse autumant. Vide Jacobum Laurum, in antiquæ Urbis splendore.

^w *Odeum*] Est locus in theatro, atque etiam extra theatrum, musicorum choris et poetarum recitationi-

bus serviens, ad imitationem Græcorum. Athenis enim theatri instar odeum fuisse, Pausanias in Atticis, et Plutarchus in Pericle tradunt. Vide Hesychium in hac voce *ὀδεῖον*: Locus, inquit, in quo rhapsodorum commissiones fiebant, priusquam theatrum esset constructum.

^v *Naumachiam*] Locum navali pugnae accommodatum.

^w *E cujus postea*] Dirutum funditus illud ædificium non fuisse, ex eo probabile videtur, quod Jacobus Laurus nonnulla ejus superesse vestigia referat, ex quibus etiam colligatur quantæ fuerit amplitudinis hæc naumachia, quam ad Tiberim usque excurrisse arbitratur.

cisque,^z post varia prælia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream^a modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile, motum a L. Antonio, superioris Germaniæ Præsidente, confecit absens, felicitate mira, cum ipsa dimicationis hora resolutus repente Rhenus transitorus¹⁰ ad Antonium copias barbarorum inhibuisset. De qua victoria præsagiis^b prius, quam nuntiis, comperit. Siquidem ipso, quo dimicatum erat,¹ die, statuam ejus Romæ insignis aquila circumplexa pennis,² clangores lætissimos

chis Dachisque Ed. Ven. 1.—10 *Transitorus* Edd. Schild. Tum *barb. cop.* Fouc. Mox vulg. *prius præsag.* Mutavit ordinem Oud. cum Memm. Polit. Medic. 3. Vind. 2. Cort. Fouc. Huls. Edd. Casaub. Schild. Item *compererit* Fouc.—1 *Ipsum quo dimicandum* Fouc. *dimicandum* etiam præbent Polit. Medic. 1. 3. Cop. Dein *erat*, pro vulg. *est*, recepit Oud. et seqq. cum Casaub. et Schild. auctorib. Memm. Cop. Polit. Dun. Medic. 1. 3. Vind. 2. Cort. Fouc. et man. doct. in ora Ed. Steph.—2 *Pinnis* Memm. Tum *ejus quoque* Mss. multi et Edd. ante Scriv. *quoque apport.* *ejus* Medicei, Dun. Polit. *providisse*

NOTÆ

^x *Maximus Circus*] Erat inter Aventinum et Palatinum montes: de eo in Aug. Tandem ex parte collapsum, utpote antiquissimum, et jam inde a Romulo destinatum, et a Tarquinio Prisco exstructum restituit et ampliavit Trajanus: de quo multa Plinius in Panegyrico.

^y *Cornelio Fusco*] Juvenal. Sat. iv. 'Et qui vulturibus servabat viscera Dacis, Fuscus marmorea meditatns prælia villa.' Insigne ejus epitaphium apud Martial. lib. vi. Epig. 76. 'Ille sacri lateris custos, Martisque togati, Credita cui summi castra fuere ducis, Hic situs est Fuscus,' &c.

^z *De Cattis Dacisque*] DACICUM et GERMANICUM cognomina ex devictis gentibus reportasse, testis Juvenal. 'Cum lance beata Dacicus, et lato splendet Germanicus anro.' Et tamen nullus nummus extat, nullum monumentum, in quo Dacici cognomen sit. At GERMANICUS sæpissime in ejus

nummis legitur: quod cognomen non habet, nisi jam Consul decies: sane in xi. et xiv. consulatu nummi habent tropæum, cum inscriptione, GERMANIA CAPTA. *Joseph. Scaliger.*

^a *Lauream*] Quæ minor est triumpho: in Nerone cap. 13. Idem de Nerva, post devictas a Trajano Pannonias, Plinius in panegyrico: et Plinius alter lib. xv. cap. ultim. de lauro loquens: 'Fasces,' inquit, 'Imperatorum decorat, ex hinc in gremio Jovis Capitolini deponitur, quoties lætitiâ nova victoria attulit.'

^b *Præsagiis*] Hujus celeritatis, quæ fama præternotat, aliud exemplum in Nerone c. 1. et Plutarch. in Æmilio plura. Hinc et propter victos Catos GERMANICUS dici tantopere amavit. Stautius: 'Quæque tuas laurus volucris, Germanice, cursu Fama vehit progressa diem, tardumque sub astris Arcada, et in medio linquit Thaumantida cælo.'

edidit: pauloque post, occisum Antonium,^c adeo vulgatum est, ut caput quoque ejus apportatum vidisse se, plerique contenderent. [7.] Multa³ etiam in communi rerum usu novavit. Sportulas publicas^d sustulit, revocata rectorum cœnarum⁴ consuetudine. Duas Circensibus gregum⁵ factiones aurati⁶ purpureique panni ad quatuor pristinas addidit. Interdixit histrionibus scenam,^e intra domum quidem exercendi artem jure concesso. Castrari mares^f vetuit. Spadonum, qui residui apud mangones^g erant, pretia moderatus est. Ad sum-

sepelirique Medic. 1. 3. indisco sepelirique Polit. Supra divulgat. Fouc.—3 Multum Edd. Ven. Mox in communes rerum usus Medic. 1. 3. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc. Huls. Edd. Rom. (quæ communis.) In Vind. 1. et Ed. Camp. usus rerum; Vind. 2. Cort. Periz. Ed. Rom. sec. renovavit, unde conj. Oud. scribend. simpliciter in communes usus novavit. Edd. Schild. et al. notavit.—4 Sic Memm. Medic. Polit. Vind. 2. Cop. Harlem. Fouc. Al. cœn. rector. Abest rectorum a Vind. 1. Etiam evocata habet Harlem.—5 Grecum vel Græcum Medic. 1. Polit. Vind. 1. Cort. Cop. Harlem. et aliquot Pulm. cum Edd. Med. pr. Ven. Cald. Lugd. Græcorum Vind. 2. marg. Periz. et Edd. Rom. equorum Periz. a m. pr.—6 Aureati Vind. 2. Cort. Cop. Huls. purpuratique Vind. 1. Mox cœnam Medic. duo, Cop. Heins. mallet scena. Postea concess-

NOTE

^c *Occisum Antonium*] Lucius Antonius Saturninus dicebatur, in quem invehitur Martial. lib. iv. Epig. 11. 'Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes, Et Saturninum te pudet esse, miser,' &c.

^d *Sportulas publicas*] Sub Nerone (ut Suetonii verbis utar cap. 15.) 'publicæ cœnæ ad sportulas redactæ.' Publicas igitur hic sportulas intelligo, quæ loco publicæ cœnæ dabantur. Quas Domitiani sustulit, revocata cœnarum rectorum consuetudine. Sportæ autem, unde sportulæ et sportellæ, calathi erant viminei, quibus ad rem penuriam utebantur. Ulpianus l. iii. de penu legata. Hinc dictæ sportulæ, quæ pro salutationis officio clientibus erogabantur, sive id opsonii aliquid, sive stipes, aut quadrantessent, ut facite Martia-

lis lib. iii. Epig. 7. 'Centum miselli jam valet quadrantessent, Antambulonis congiarium lassus.' Ac sæpe alias, et Papinius Silv. libris. Sed et Cyprian. epist. 34. 'sportulas' vocat, quæ Christianorum consuetudine sacerdotibus distribuebantur, &c. Torr.

^e *Scenam*] In Ner. c. 16.

^f *Castrari mares*] Hoc nomine laudatus est ab Ammiano, aliisque, quamvis id in fratris potius, qui exsectos amaverat, contumeliam, quam veræ gloriæ prohibitum, diserte habeatur in Dionis epitome. Martialis et Statius suo more hoc edictum multis laudibus extollunt. Vide Martial. epig. 60. lib. ii. epig. 2. lib. vi. epig. 7. lib. ix. et l. xxvii. § 28. ff. ad legem Aquilianam.

^g *Mangones*] Qui negotiationem servorum exercent. Martial. epig. 7.

mam quondam⁷ ubertatem vini, frumenti vero inopiam, existimans nimio vinearum studio negligi⁸ arva, edixit, ne quis in Italia novellaret,^h utque in provinciis vineta succiderentur, relicta, ubi plurimum, dimidia parte: nec exequi rem perseveravit.ⁱ Quædam ex maximis officiis inter libertinos Equitesque⁹ Romanos communicavit. Geminari^k legionum castra prohibuit: nec plus quam mille nummos^l a quoquam¹⁰ ad signa deponi;^m quod L. Anto-

sam Vind. 1.—7 Græv. e Memm. recepit *quandam*. Dnk. corr. *ac summa quondam ubertate v. f. v. inopia*, quod non displicuit Ern.—8 *Neglegi* Voss. *neglecti* Harlem. Ed. Ven. 1. Desunt in *prov. Medic. dnob. Polit. Vind. 2. Cort. Cop. Huls. urbi* Vind. 1. *perseveraverit* Fouc. exhibet.—9 Ita emendavit Casaub. cum Lips. e Mss. in quibus Memm. *Medic. 1. 3. Dun. Vind. 2. Cort. Cop. Fouc. unus Torr. et ita notavit man. doct. ad or. Gryph. 1539. Receperunt* Græv. Ed. pr. Burm. Ond. Ern. et seqq. probante etiam Dnk. *Vulg. militesque*, quod præferret Torr. amota dictione *Romanos*. Exc. Voss. *inter libertos* dant.—10 *Quoque* Cort. Dein *apud* exulat a Cuj. In *Cop. Medic. 1.*

NOTÆ

lib. ix. ‘Non puer avari sectus arte mangonis.’

^h *Novellaret*] Hoc est, novellas vitæ pangeret. Virgil. *Eclog. iii. vers. 11.* ‘Atque mala vitæ incidere falce novellas.’ Novellum palinum dicit Columella. Inde factum videtur, ut ab aliis quoque Imperatoribus promiscue concessum non fuerit jus vitis instituendæ, ut Vopiscus in Probo innuit, cum Gallis omnibus et Hispanis id permissum notat. Quod prohibitum forte etiam propter seditiones et temulentia ortas, ut de Asiaticis l. vi. in vita Apollonii auctor est Philostratus, qui, audito Domitiani de vitibus edicto, ‘At hic,’ inquit, ‘præclarus imperator, qui mares castrari vetuit, terram eunucham fecit.’

ⁱ *Perseveravit*] Legis enim immunitatem pro Asiaticis obtinuit Scopelianus sophista, qui hac de causa totius Asiæ nomine legationem obierat. Philostratus.

^k *Geminari*] Puto, inquit Casau-

bonus, geminari castra dici, non ut censent interpretes, cum ex veteri more pro occasione fierent majora et minora: sed cum duæ legiones cœrent in unum locum, et castra una: quod semper experientia docuit esse periculosum, fere enim ‘secuta exercitus seditio, qui plerumque contemptatus frequentiam suam a disciplina desciscit,’ ait Velleius verissime: et Dio lib. xlix.—Ideo seditio nem parantes, aquilas, signa, castra jungebant, ut de legionibus Germanicis narrat Tacit. lib. i. Confirmant hanc interpretationem quæ statim sequuntur de occasione legis hujus ferendæ.

^l *Mille nummos*] 43.l. 15.s.

^m *Ad signa deponi*] Morem hunc dilucide exponit Vegetius lib. ii. c. 20. ‘Divinitus institutum est, cum milites publica sustinerentur annona, ex donativo, quod consequerentur, pars dimidia ipsis servaretur, ne inutiliter se absumerent, et depositi memores signa non desererent.’

nus apud duarum legionum hyberna, res novas moliens, fiduciam cepisse etiam ex depositorum summa videbatur. Addidit et quartum stipendium militi,¹ aureos ternos.² [8.] Jus diligenter et industrie dixit, plerumque et in Foro pro tribunali extra ordinem.² Ambitiosas ° Centum virorum sententias rescidit. Recuperatores,³ ne se perfuso-

Vind. 2. Cort. *depositorum*, Medic. 3. *depositurum*.—1 Placet Torr. *militare*. Dein scribit Casaub. *ad aureos ternos*, vel *aureis ternis*, ut docuit pridem Lips. in Elect. 1. 2. probante Torr. Suaelet Guj. *aureum in ternos*, Salm. ad Vopisc. Prob. Cap. 4. *in aureos ternos*. Habet Fouc. *trinos*, Pal. 2. *sesternos*. Ceterum voces *aur. tern.* a glossatore esse putat Ern. reclamantib. Oud. Wolf. aliisque.—2 Ita distinguendum monuit Burm. cum Duk. quos secuti Ern. Oud. &c. et sic præbet Dun. Vulg. *dixit. Plerumque, &c. ordinem ambit.* In Ed. Ven. 1. *contra ord.*—3 *Reciperat*. Memm. Medic. 2. Vind. 1. ut et alibi. Proxime in vulgg. Edd. legitur *ne se semper persuasoriis*, sed abest *rd semper* a Memm. Cuj. Voss. Medic. Dun. Vind. Turneb. Adv. v. 10. Pulm. Torr. ipso probante, Cort. seu Lys. (in quo etiam *se desideratur*, ut in Vind. 2. Fouc. Edd. Rom.) Voss. Pal. 2. 3. Edd. Steph. Casaub. Schild. Gron. Ern. Oud. et seqq. Revocavit Burm. coniciens tamen *ne se temere perf.* Dein *persuasiis* correxit Cujac. ad Pandect. l. xiii. tit. de Excusat. probantib. Lips. Casaub.

NOTE

¹ *Addidit . . . aureos ternos*] Prorsus mendosa lectio, etsi ita habetur in omnibus Mss. sed scribendum *ad aureos ternos*, vel *aureis ternis*, ut docuit pridem Lipsius in Electis suis, ubi de stipendii militaris modo disputat docte, et acute. Extitit tamen nuper vir eruditus, qui Lipsii sententiam labefactare conaretur, et quidem rationibus non sane levibus, itaque de tota re ad sextum Polybii, Deo propitio, accurate sumus dicturi. Casaub. Fuscæ etiam de hoc loco Salmasius. *Addidit . . . aureos ternos*. H. e. tres annos aureos addidit veteri stipendio Domitianus. A C. Julii Cæsaris temporibus, qui stipendium duplicaverat, quotaunns acceperant novem aureos. Domitianus autem tres addidit aureos, ut duodecim annos acciperent. Stipendium est hoc loco ut *annui stipendii pensio*; sive quarta pars stipendii annui, sive tres aurei, sicut aurei novem erant tria

stipendia. Sic hunc locum recte exposuerunt duo viri excellentes, Hermannus Rhabodus Schelius, in dissertationibus pulcherrimis, quas addidit Polybio et Hygino de castrametatione Romanorum, cap. 3. de stipendio militari, et J. F. Gronov. lib. III. de pecunia veteri c. 2. ubi doctissime refutarunt aliorum de hoc loco vexatissimo sententiam, suamque multis certisque rationibus firmarunt. *Grævius*.

° *Ambitiosas*] Hoc est, pro irritis et nullis habuit sententias per ambitionem seu favorem latas. Ulpianus l. iv. ff. De decretis ab ordine faciendis: 'Ambitiosa decreta decurionum rescindi debent, sive aliquem debitorem dimiserint, sive largiti sunt.' De centumviris in Aug. c. 36. et Vesp. c. 10.

^p *Recuperatores*] De his in Ner. c. 17.

This book is due on the last date stamped below

Due 1.30 ✓
APR 20 1950

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 406 785 6

University Of California Los Angeles

L 007 625 745 0

PA
6105
V 24
v. 156

